

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
10
7 G
1

Pertinet ad Bibliothecam S. Franci Transtiberim Almae Urbis

HISTORIAE MISCELLAE

A PAVLO AQVILEGIENSI DIACONO

PRIMVM COLLECTAE, POST etiàm à Landulpho Sagaci auctæ productæq; ad Imperium Leonis IIII. id est, annum Christi DCCCVI.

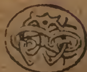

Libri XXIIII.

In quibus præter Eutropij, Flori, Victoris, Eusebij, Rufini, Orosij, Iornandis & aliorum historias, totam penè Anastasij Bibliothecarij Rom. Ecclesiasticam ex Georgio, Theophane, alijsque Græcis scriptoribus collectam contineri bona fide polliceri possumus: cuius nos etiam ob id Præfationē nunc primùm edimus, adiecta Nicephori C P. episcopi Chronologia, & Indice copioso.

Ex legato Ill.mi D. Francij Siualti

BASILEÆ,
APVD PETRVM PERNAM.
M. D. LXIX.
Cum priuilegio Cæs. maiest.

Quartus Hela filius illius, sub quo Ieu propheta, an. II. Quintus Zamri seruus eius, qui illum interfecit, mens. VII. Sextus Amri, an. XII. Septimus Achab filius eius, sub quo Elias propheta clausit cœlum, & interfecit sacerdotes Baal, an. XXII. Octauus Ochozias filius huius, ann. II. Nonus Ioram frater eius, quẽ occidit Ieu secundum uerbum Domini: subq́; hoc propheta fuit Helisæus, ann. XII. Decimus Ieu, unctus à discipulo Helisæi ad exitium domus Achab, secundũ prophetiam Eliæ, an. XXVIII. Vndecimus Ioachaz, quem afflixit uastans regnum ipsius Azael rex Syriæ, ann. XVII. Duodecimus Ioas, sub quo Helissæus propheta uictoriam de Syris prædixit, & miracula edidit, an. XVI. Decimustertius Hieroboam, sub quo Ionas propheta, ann. XLI. Decimusquartus Zacharias, in quo completa fuit prophetia Helisæi: promiserat enim Deus per hunc Ieu, duraturos ab ipso reges Israeliticos in quartam progeniem: huius sunt menses VI. Decimusquintus Sellum, interfector Zachariæ, mens. I. Decimussextus Manahem, an. X. Decimusseptimus Phaceas filius Manahemi, ann. II. Decimusoctauus Phacea filius Romeliæ, ann. XX. sub quo fuerunt Esaias & Naum prophetæ. Decimusnonus Oseæ filius Elæ, interfector Phaceæ, an. IX. Huius tempore Salmanasser Assyriorum rex cepit totã Samariam, & regem ipsius, & totum Israel, exceptis duabus tribubus Iuda & Beniamin: cum esset rex Hierosolymis Ezecias. Introduxit autem in terram illam Chutæos, ut uocantur; collocauitq́; in Samaria,

& urbibus à se uastatis atq; captis. Hi suis dijs seruiebant: & ideo deus iratus, immisit eis leones, à quibus illi deuorabantur. Hac re & causa cognita, rex Assyriorum misit Israelitas ad eos cum sacerdotibus, qui ipsos docerent legem & uenerationem dei æterni. Admiserunt autem tantummodo scripta Moysis: & colentes deum æternum, non reliquerunt idola. Horum posteri sunt Samaritæ in hodiernum diem, solùm Pentateuchos conseruantes, & fugientes consuetudinem Iudæorum.

Pontifices in Israel.

Aaron ab Abramo septimus, reliquit filios duos Eleazar & Ithamar. II. Eleazar sub quo deceßit Moyses, & est diuisa terræ possesßio per Iosuam, & tabernaculum testimonij fixum in deserto. III. Phinees Eleazari F. cum omnibus senioribus populum iudicans, Abiu, Bechi, Ozi. IIII. Heli ex Ithamar. V. Achitoph, sub quo Samuel. VI. Abiathar, cum Dauide. VII. Zadoc, ex domo Eleazari. VIII. Achimas, Azariæ F. filij Amariæ. IX. Azarias, ob ardentem affectionem amoris erga deū, qui est scilicet, ζῆλος θεοῦ, interfectus. X. Azaria, qui prohibuit Oziam ingressu in loca sacra. XI. Vrias fidelis Esaiæ. XII. Sommas prauus & libidinosus, tempore Ezeciæ regis. XIII. Eliacim, Sellum F. XIIII. Chelcias, sub Iosia rege optimo. XV. Sareas tempore eo quo Iudæi captiui abducti sunt Babylonia à Nabuchodonosore. XVI. Iossedech, quem Iezeciel

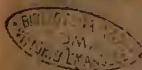
zeciel Saduc nominat. Hic fuit Babylone inter captiuos. XVII. Iesus filius eius: qui redijt in patriam, & templum instaurauit cum Zorobabel. XVIII. Ioacim Iesu F. XIX. Eliasib filius Ioacim. XX. Iodae Eliasibi F. sub quo Neemias instaurauit Hierosolyma, & muros refecit. XXI. Ionas. XXII. Iaddo, tempore Alexandri regis Macedonum. XXIII. Onias. XXIIII. Simon, dei amãs XXV. Eleazar frater Simonis: sub quo translatæ fuerunt sacræ scripturæ tempore Ptolemæi regis. XXV. Manasse. XXVII. Onias Simonis filius. XXVIII. Simon Oniæ F. cuius meminit Iesus Sirach F. in Sapiẽtia sua. XXIX. Simonis filij tres, Onias, Iason, Menelaus. Hi aduersati sibi mutuò, sese euerterunt. Horumq; temporibus illa facinora designauit Antiochus, sublato Menelao. XXX. Alcimus alienigena, constitutus Menelai loco ab Antiocho. XXXI. Iudas Maccabæus, & Ionathas, & Simon cũ fratribus. XXXII. Ioannes, qui & Hyrcanus, Simonis filius. XXXIII. Aristobulus Hyrcani F. qui post Alexandram matrem necatã, diadema sibi imposuit. XXXIIII. Ioannes, qui & Iannæus, & Alexander. XXXV. Hyrcanus, quem Aristobulus frater eius expulit: Pompeius uerò Imperator confugientem ad se Hyrcanum restituit, quo tempore subiecti fuerunt Romanorum ditioni Iudæi. Ac Aristobulus quidem uinctus Romam mittitur à Pompeio: Hyrcanus autem capitur à Parthis. Antigonus uerò filius Aristobuli, & ipse interficitur. XXXVI. Ananelus alienigena, quem constituit Herodes. XXXVII. Aristobulus Hyr

cani F. gener Ananeli, sublatus ab Herode. XXX-VIII. *Ananelus iterum ab Herode cōstitutus.* XXX-IX. *Simon* Boethi F. *socer* Herodis. XL. *Matthias* Theophili F. XLI. *Ioazar, filius socrus* Herodis: *sub quo natus est* CHRISTVS. XLII. *Eleazar.* XLIII. *Iesus* Osiæ F. XLIIII. *Ioazar.* XLV. *Ananus, sub quo Christi manifesta doctrina & miracula sunt inchoata.* Hunc Ananum *Gratus præses* Roman. *dignitatē & munerē priuauit, constituto illius loco Ismaelo.* XLVI. *Eleazar* Anani F. XLVII. *Simon.* XLVIII. *Cayphas, qui & Ioseph, gener* Anani. *Annuus autem magistratus erat* Pontificum *sub præsidibus Romanis, à quibus & muneris illius principatus conferebatur. Cayphas igitur pontifex fuit anno eo, in quem incidit paßio* CHRISTI. *Hunc remouit Vitellius prætor* Rom. XLIX. *Ionathas Anani* F. L. *Theophilus frater huius.* LI. *Simon.* LII. *Ionathas Anani* F. *iterum.* LIII. *Matthias.* LIIII. *Aelionæus, qui & Iosephus.* LV. *Ananias, quem uinctum Quadratus misit Romam.* LVI. *Ismaelus.* LVII. *Iosephus, constitutus à* Nerone. LVIII. *Ananias, qui substulit Iacobum fratrē domini, cui Paulus dixit: Percutiet te deus paries albate.* Hunc *Agrippa secundus remouit.* In *Hierosolymorum autem obsidione à ciuibus occiditur.* LIX. *Iesus* Damnæi F. LX. *Iesus Gamalieli* F. LXI. *Matthias, sub quo inchoatur bellum aduersus* Romanos. LXII. *Phinees, qui productus fuit à* Rom. *in quorum manus deuenerat, populantibus* Hierosolyma. *Cuius tempore Titus urbem cepit, & incendit templum.*

Nomi-

Nomina Patriarcharum Hierosolymis post Christi Iesu in cœlos ascensionem.

Primus Iacobus frater domini, annis XXVI. Secundus Simeon Cleopæ fratris ipsius F. & martyr, annis XXIII. Tertius Iustus, annis VI. Quartus Zacharias, annis IIII. Quintus Tobias, annis IIII. Sextus Bēiamin, annis II. Septimus Ioannes, annis II. Octauus Matthæus, annis II. Nonus Philippus, ann. I. Decimus Seneca, annis IIII. Vndecimus Iustus, annis IIII. Duodecimus Leui, annis IIII. Decimustertius Ephraim, annis II. Decimusquartus Ioseph, annis II. Decimusquintus Iudas, annis II. Decimussextus Marcus, ann. VIII. Decimusseptimus Cassianus, annis VIII. Decimusoctauus Publius, annis V. Decimusnonus Maximus, ann. IIII. Vicesimus Iulianus, annis II. Vicesimusprimus Gaianus, annis II. Vicesimus secundus Symmacus, annis II. Vicesimustertius Caius, annis III. Vicesimus quartus Iulianus, annis IIII. Vicesimusquintus Elias, annis II. Vicesimus sextus Capito, annis IIII. Vicesimus septimus Maximus, annis IIII. Vicesimusoctauus Antoninus, annis V. Vicesimusnonus Valens, an. III. Tricesimus Dolichianus, annis II. Tricesimusprimus Narcissus, annis IIII. Tricesimussecundus Dius, annis VIII. Tricesimustertius Germanion, annis IIII. Tricesimusquartus Gordias, annis V. Tricesimusquintus Narcissus, iterum martyr, annis X. Tricesimussextus Alexander, martyr, annis XV. Tricesimusseptimus Mazabenes, annis XXIIII. Tricesimusoctauus Hy-

menæus, annis XXIII. Tricesimusnonus Zabdas, annis X. Quadragesimus Hermon, annis IX. Hactenus imperatores alieni à Christiana religione, & Christiani afflicti fuerunt.

Poſtquam Chriſtiani fuerunt Imperatores, Epiſcoporum Hieroſolymis nomina.

*Quadragesimusprimus Macarius, qui in synodo fuit, annis XX. Quadragesimussecundus Maximus, annis VI. Quadnagesimustertius Cyrillus, expulsus ab Arianis, huius loco constituuntur tres, Arsenius, Heraclius, & Hilarius. Et rursus reuocatus tempore Gratiani, in secunda synodo inuentus fuit Constantinopoli, annis LXII. Quadragesimusquartus Ioannes, annis XVI. Quadragesimusquintus Paulinus, annis XX. Quadragesimussextus Iuuenalis, qui fuit in duabus synodis, Ephesi & Chalcedone, annis XXXVIII. Quadragesimusseptimus Theodosius, expulsus à Martiano: & rursum Iuuenalis, ann. *. Quadragesimusoctauus Anastasius, annis XVIII. Quadragesimusnonus Martyrius, annis VIII. Quinquagesimus Salustius, cuius tempore separauit se episcopus Romæ, propter coniunctionis edictum Zenonis, annis VIII. Quinquagesimusprimus Elias, expulsus ab Anastasio imperatore, ann. *. Quinquagesimussecundus Ioannes, annis XI. Quinquagesimus tertius Petrus tempore Iustiniani imperatoris, annis XX. Quinquagesimusquartus Macarius expulsus, annis II. Quinquagesimusquintus Eustochius, ann. I.*

Quin-

Quinquagesimussextus Macarius iterum, annis IIII. *Quinquagesimusseptimus* Ioannes, *ann.* *. *Quinquagesimusoctauus* Amos, *annis* VIII. *Quinquagesimusnonus Isaacius, annis* VIII. *Sexagesimus Zacharias, ante urbem captam, ann.* XXIIII. *Sexagesimus primus Modestus, ann.* I. *Sexagesimussecundus Sophronius, ann.* *.

Episcoporum Romanorum nomina.

Primus Petrus apostolus, ann. II. *Secundus Linus, ann.* XII. *Tertius Anacletus, ann.* II. *Quartus Clemens, ann.* IX. *Quintus* Euarestus, *ann.* IX. *Sextus Alexander, ann.* XII. *Septimus Xystus, ann.* IX. *Octauus Telesphorus martyr, ann.* X. Nonus Hyginus, *ann.* IIII. *Decimus* Pius, *ann.* XV. *Vndecimus Anicetus, ann.* II. *Duodecimus Sotericus, ann.* IX. *Decimustertius* Eleutherius, *ann.* XV. *Decimusquartus Victor, qui in synodo quæ fuit celebrata in Palæstina, ann* XII. *Decimusquintus Zephyrinus, ann.* XIX. *Decimussextus Callistus, ann.* VIII. *Decimusseptimus Vrbanus, ann.* VII. *Decimusoctauus Pontianus, ann.* III. *Decimusnonus Anteros, mense uno. Vigesimus Flauianus, martyr sub* Decio, *ann.* XV. *Vigesimusprimus Cornelius, qui remouit* Nouatum *euersorem pœnitentiæ, ann.* III. *Vigesimussecundus Lucianus, ann.* II. *Vigesimustertius Stephanus, ann.* IX. *Vigesimusquartus Xystus, ann.* II. *Vigesimusquintus* Dionysius, *ann.* VIII. *Vigesimussextus Felix, confessor sub Valeriano, ann.* V. *Vigesimusseptimus* Eutychianus, *mens.* VIII. *Vigesimus octauus Caius, ann.* XV. *Vige-*

*ſimusnonus Marcellinus, ann. II. Hactenus Imperatores alieni fuerunt à religione Christiana, & infeſti hanc colentibus. Sub Christianis autem Imperatorib. Romani epiſcopi fuere. Trigeſimus Euſebius, ann. I. Trigeſimusprimus Miltiades, ann. IIII. Trigeſimusſecundus Syluester, cuius tempore Nicæna ſynodus celebratur, ann. XXVIII. Trigeſimustertius Marcus, ann. XII. Trigeſimusquartus Iulius, ann. XV. Trigeſimusquintus Liberius, exterminatus à Conſtantino Ariano, ann. VI. Trigeſimusſextus Felix, ann. I. Trigeſimusſeptimus Siricius, ann. XV. Trigeſimus octauus Anaſtaſius, ann. III. Trigeſimusnonus Innocentius, ann. XV. Quadrageſimus Zoſimus, an. VIII. Quadrageſimusprimus Bonifacius, ann. IIII. Quadrageſimusſecũdus Celeſtinus, ſub quo Epheſina ſynodus, ann. XXI. Quadrageſimustertius Xyſtus, ann. VIII. Quadrageſimusquartus Leon, ſub quo Chalcedonia ſynodus, ann. XXI. Quadrageſimusquintus Hilariõ, ann. VI. Quadrageſimusſextus Simplicius, cuius ſunt epiſtolæ ſcriptæ ad Antiochenos contrà Martium Neſtorianum, ann. XIIII. Quadrageſimusſeptimus Felix, qui ſeparauit ſe ob edictum Zenonis de coniunctione. Quadrageſimusoctauus Gelaſius, an. V. Quadrageſimusnonus Anaſtaſius, an. II. Quinquageſimus Symmachus, & cum hoc Laurentius, an. XIIII. Quinquageſimusprimus Hormiſdas, qui Iuſtiniani temporibus Chalcedoniam ſynodum in ſacros codices retulit, ann. X. Quinquageſimusſecundus Ioannes, annis III. * Quinquageſimusſextus Agapetus, ann. I. Quinquage-*

quagesimusseptimus Siluerius,ann.II. Quinquagesimusoctauus Vigilius,ann. V. Quinquagesimusnonus Pelagius,ann.VIII. Sexagesimus Ioannes,ann.V. Sexagesimusprimus Benedictus, ann.IIII. Sexagesimus secundus Pelagius alter, ann. X, Sexagesimustertius Gregorius, ann. XIII. Sexagesimusquartus Sabinianus,an.I. Sexagesimusquintus Bonifacius, mens. VIII. Sexagesimussextus Bonifacius alter, ann. VII.

Catalogus Episcoporum Byzantij.

Primus Andreas Apostolus praeco Byzātij fuit Euāgelij. Extruxit aedem,in qua precibus piis imploraretur Deus,ultra regionē Argyropoli,& ordinauit episcopum urbis illius Stachyn,cuius meminit apostolus in epistola scripta ad Roman. Secundus Stachys, an. XVI. Tertius Onesimus,ann.XIIII. Quartus Polycarpus,an.XVIII. Quintus Plutarchus,an.XVI. Sextus Sedecion,ann.IX. Septimus Diogenes, ann.XV. Octauus Eleutherius,ann.VII. Nonus Felix, ann.V. Decimus Polycarpus, ann. XVII. Vndecimus Athenodorus,ann.IIII. Hic extruxit alteram aedem in topothesia,cui nomen Olea,ibiq; conuentus habebat ecclesiasticos. Duodecimus Euzoius,an.XVI. Decimus tertius Laurentius,aun.XI.mens.VI. Decimusquartus Alypius,ann.XIII.mens.VI. Decimusquintus Pertinax,uir consularis senatus Romani,an.XIX.mens. X.D.V. Hic aliam aedem extruxit, in loco maritimo, cui nomen Ficus,eam appellauit Irenen. Decimussextus Olympianus,ann.XI. Decimusseptimus Marcus,

*ann.*XIII. *Decimusoctauus Cyriacus,ann.*XVI. *Decimusnonus Castinus, ann.*VII. Hic Byzantij in loco *cui nomen Petrium,ædem ad preces extruxit,sanctæ* Euphemiæ *titulo,quæ tunc martyr facta fuit.* Vigesimus Titus,*ann.*XXXV.*mens.*VI. *Vigesimusprimus* Domitius,*frater* Probi *imperatoris,an.*XXIIII.*mẽs.* VI. *Vigesimussecundus* Probus, *filius huius* Domitij, *ann.*XII.*Hi omnes fuerunt episcopi* Byzantij, *antequam declararetur imperator* Constantinus Magnus Byzantij, *propter bellum contra* Licinium, *ob* Metrophanem *episcopum. Vigesimustertius* Metrophanes,*filius* Domitij *paulo antè nominati,& frater* Probi *episcopi,& filius fratris* Probi *imperatoris,an.*X. *Vigesimusquartus* Alexander, *uixit annis*LXXXXVII. *& episcopus fuit ann.*LXIII. *Vigesimusquintus* Paulus *confessor, ann.*III. *eiectus à* Constantino. *Vigesimussextus* Eusebius, *Arianus declaratus, qui prius fuerat* Berythi, *deinde* Nicomediæ,*an.*XII. *Vigesimusseptimus* Macedonius, *presbyter ecclesiæ* Constantinopoli,*oppugnator sancti spiritus,an.*XII. *Vigesimusoctauus* Eudoxius *Arianus, qui prius fuerat* Germaniciæ,*deinde* Antiochiæ,*an.*X. *Vigesimusnonus* Demophilus *Arianus, qui prius fuerat* Berrhœæ *in* Thracia,*ann.*XI.*mens.*V. *Trigesimus* Euagrius, *manibus impositis factus ab* Eustathio Antiochiæ, *& statim exterminatus à* Valente. *Trigesimus primus* Gregorius Naziansi, *præfuit ecclesiæ, annis* XII. *& rediit ad uitam priuatam. Trigesimussecundus* Nectarius *axiomaticus, à patrib. centum quinquagin-*

quaginta simul baptizatur, & ordinatur episcopus, ann XVI. mens. III. Trigesimustertius Ioannes, presbyter Antiochiæ, cognomento Chrysostomus, annis V. mens. VI. Trigesimusquartus Ioanne exterminato, Arsacius presbyter, frater Nectarij, ann. II. Trigesimusquintus Atticus, presbyter Constantinopolita, an. XX. Trigesimussextus Sisinnius, presbyter eiusdem ecclesiæ, ann. II. Trigesimusseptimus Nestorius, uenerator hominis Christi, cum Deum negaret esse, presbyter Antiochiæ, ann. II. mens. II. hoc Oasin in exiliũ acto. Trigesimusoctauus Maximianus, presbyter Constantinopolita, ann. II. mens. V. Trigesimusnonus Proclus, à Sisinnio factus episcopus Cyzici, ubi non receptus, cum alterum legissent Cyziceni, priuatus studijs operam dedit. Mortuo autem Maximiano, solium est sortitus principis urbis. Hic ab imperatore Theodosio minore impetrauit, ut liceret Pithyunte Constantinopolim transferre reliquias Ioannis Chrysostomi, an. XII. mens. III. Quadragesimus Flauianus, presbyter Constantinopolita, an. I. mens. X. Hoc deiecto à Dioscoro, in illa insidiosa synodo Ephesi. Quadragesimusprimus sufficitur Anatolius presbyter, & à responsis Dioscori, an. VIII. mens. VIII. Quadragesimussecundus Gennadius presbyter Constantinopolita, an. XIII. mens. II. Quadragesimustertius Acacius presbyter, curator alendis orbis, hæreticus, an. XVII. mens. IX. Quadragesimusquartus Phrabitas, presbyter S. Theclæ Sycis, mens. III. dieb. XVII. Quadragesimusquintus Euphemius, presbyter Constanti-

nopolita, & curator pauperibus alendis, in noua urbe, an. VI. mens. VI. Hoc expulso ab Imperatore Anastasio. Quadragesimussextus Macedonius, presbyter Constantinopolita, & uasorum custos, an. VI. Quadragesimusseptimus Timotheus presbyter Constantinopolita, & custos uasorum, an. VI. Quadragesimus octauus Ioannes, Cappadox presbyter, & syncellus illius, an. I. mens. X. Quadragesimusnonus Epiphanius, presbyter Constantinopolita, sub Iustiniano, an. XVI. mens. III. Quinquagesimus Anthimus Trapezunti episcopus, mens. X. Hoc remoto, congregata synodo aduersus Seuerũ. Quinquagesimusprimus Menas presbyter, & præfectus hospitio Sampsorum, an. XVI. mens. VI. Quinquagesimussecũdus Euthychius presbyter, & monachus in monasterio Amasiæ, an. XII. mens. II. Hoc eiecto à Iustiniano imperij ipsius an. XXXVIII. eo quòd nõ reciperet edictum ipsius, de corpore Christi experte omnis labefactionis. Quinquagesimustertius Ioãnes presbyter Antiochiæ, ex numero Scholasticorum, an. XII. mens. VII. Quinquagesimusquartus Euthychius, iterum sub Iustiniano restitutus, confecit an. IIII. mens. VI. Quinquagesimusquintus Ioannes Diaconus Constantinopoli, Ieiunator, tẽporibus Tiberij, an. XIII. mens. V. Quinquagesimussextus Cyriacus, presbyter ecclesiæ eiusdem, & œconomus, an. XI. Quinquagesimusseptimus Thomas, diaconus ecclesiæ eiusdem & sacellarius, an. III. mens. V. Quinquagesimusoctauus Sergius, diaconus ecclesiæ eiusdem, an. VIII. mẽs. VII. dieb. XXI. Quinqua-

quagesimusnonus Pyrrus, presbyter eiusdē ecclesiæ, monachus, & monasteriorū magister, & præcipuus Chrysopoli: orta autem seditione contra ipsum, secessit, an. II. mens. IX. dieb. IX. Sexagesimus Paulus, presbyter eiusdem ecclesiæ, & œconomus, an. II. diebus XXVI. Pyrrus restitutus, mens. IIII. dieb. XXIII. Sexagesimusprimus Petrus curator accipiendis hospitibus in eadem ecclesia, an. XII. mēs. VII. Sexagesimus secundus Thomas, diaconus eiusdem ecclesiæ, & chartarum custos, an. II. mēs. VII. Sexagesimustertius Ioānes presbyter, & custos uasorum magnæ ecclesiæ, an. V. mens. IX. Sexagesimusquartus Constantinus, diaconus ecclesiæ eiusdē, custos uasorū, & œconomus, an. I. mens. II. dieb. VII. Sexagesimusquintus Theodorus, presbyter, eiusdem ecclesiæ syncellus, & custos uasorum, an. II. mens. III. Sexagesimussextus Georgius, presbyter, syncellus, & uasorum custos, an. III. mens. III. Theodorus restitutus, an. I. mens. X. Sexagesimusseptimus Paulus, ex laicis à secretis *. Sexagesimusoctauus Callinicus, presbyter, & custos uasorum Blachernis, an. XII. exterminatus à Iustiniano Rhinotmeto. Sexagesimusnonus Cyrus presbyter & monachus ex Trogesso Amastridos, an. VI. expulsus à Philippico. Septuagesimus Ioannes, diaconus, & chartarum custos in Oeconomio, an. III. Septuagesimusprimus Germanus, episcopus Cyzici, & confessor, ann. XV. eijcitur ab impio Leone Isauro. Septuagesimus secūdus Anastasius, presbyter & syncellus, an. XXIIII. Septuagesimustertius Constantinus, monachus & e-

piscopus Syllæi, an. XII. *huic caput amputatur. Septuagesimusquartus* Nicetas,*presbyter sanctorum Apostolorum, & monasteriorum magister,eunuchus, an.*XIII.*mens.*IIII.*Septuagesimusquintus* Paulus *Cyprius,diaconus,orthodoxus & confessor,an.* V.*mẽs.* VI.*Septuagesimussextus* Tarasius,*à secretis,an.*XXI *dieb.*II.*Septuagesimusseptimus* Nicephorus *à secretis,monachus factus, expulsus ab impio* Leonte *Armenio,an.*IX.*Septuagesimusoctauus* Theodotus *Cassiteras,an.*XV. *Septuagesimusnonus* Antonius, *ex Syllæo,an.* XII. *Octuagesimus* Ioannes *presbyter & syncellus,insidiatus sibijpsi,an.*IX. *Octuagesimusprimus Methodius confessor,an.*IIII.*mens.*III.*Octuagesimussecundus* Ignatius *eunuchus, annis* XI. *mensibus* V.

Episcopi Alexandrini in Ægypto.

Primus Marcus in euangelista, an. II. *Secundus Annianus,an.*XXII.*Tertius* Abilius,*an.* XII.*Quartus Cerdo, an.* X. *Quintus Primus, an.* XII. *Sextus Iustinus,an.*X.*Septimus* Eumenes,*an.* XIII.*Octauus Marcianus, an.* X. Nonus *Celadion, an.*X. *Decimus Agrippinus, an.*XIIII.*Vndecimus* Iulianus,*an.* XV. *Duodecimus Demetrius, an.*X. *Decimustertius Heracleas, an.* XLVI.*Decimusquartus* Dionysius, *expulsus ab* Imperatore Valeriano,*an.*XVII.*Decimusquintus Maximianus,an.*VIII.*Decimussextus* Theonas,

nas,an. XIX. Decimusſeptimus *Petrus Martyr, an.* XI. *Hactenus ex diuerſis gentibus, & non Chriſtiani imperatores fuerunt uſque ad Conſtantinum Magnum. Poſt Conſtantinum autem M. Alexandrini epiſcopi ita numerantur.* Decimusoctauus *Achillas, an.*I. *Decimusnonus Alexander, qui fuit in prima ſynodo, ann.*XXIII. *Vigeſimus Athanaſius, ſæpe expulſus ab Arianis: cui primùm eiecto ſuffecerunt Ariani ſuæ quendam factionis Gregorium.* Hic uigeſimusprimus *expulſus à Conſtantino, & rurſum factus Athanaſius epiſcopus.* Vigeſimusſecundus *Gregorius Cappadox, deiecto denuò Athanaſio, an.* *. *Athanaſius tertiò, itemq́; quartò epiſcopus factus: uniuerſi anni huius ſunt* XLVI. *Vigeſimustertius Petrus expulſus à Valente, an.*I. *Vigeſimusquartus Lucius Arianus, an.*V. *Vigeſimusquintus Petrus iterum, an.*I. *Vigeſimusſextus Timotheus, qui in ſecunda ſynodo fuit, an.* VIII. *Vigeſimusſeptimus Theophilus, an.*XXVIII. *Vigeſimusoctauus Cyrillus, qui Epheſi in priore ſynodo fuit, conflata contra impium Neſtorium, an.*XXXII. *Vigeſimusnonus Dioſcorus, in ſynodo poſteriore Epheſi, inſidioſa & praua, an.* V. *Remouetur ſeu detrahitur à quarta ſynodo coacta Chalcedone. Trigeſimus Proterius orthodoxus, occiſus in lacu ſacro, ſeu diuino, an.*VI. *Trigeſimusprimus Timotheus Aelurus, an.*II. *Trigeſimusſecundus Timotheus Albus, an.*XV. *Trigeſimustertius Petrus Mongus, an.* I. *Trigeſimusquartus Ioannes ex-*

Philetus, an. VIII. *Duodecimus Zebinus*, an. VI. *Decimus tertius* Babylas, *martyr factus temporibus* Decij, an. XIII. *Decimusquartus* Fabius, ann. IX. *Decimusquintus* Demetrianus, an. IIII. *Decimussextus Paulus Samosatensis*, an. VIII. *Decimusseptimus* Domnus, an. II. *Decimusoctauus Timaeus*, an. X. *Decimusnonus Cyrillus*, an. XV. *Vigesimus Tyrannus*, an. XIII. *Hactenus alieni Imperatores fuere à Christiana doctrina, & hanc colentibus infesti. Postquam autem esse Imperatores Christiani cœperunt, hi nominantur. Vicesimusprimus* Vitalis, an. VI. *Vicesimussecũdus* Philogonius, an. V. *Vicesimus tertius* Paulus, an. V. *Vicesimusquartus* Eustathius, *qui fuit in prima synodo Nicæna primarius. Idem eijcitur ab Arianis*, an. XVIII. *Post quem præsederunt Ariani. Vicesimusquintus* Eulalius, an. III. *Vicesimussextus* Euphronius, an. VIII. *Vicesimus septimus* Phacellius, *cuius tempore celebrantur encænia ecclesiæ magnæ Antiochiæ*, an. XII. *Vicesimusoctauus* Stephanus, ann. III. *Vicesimus nonus* Leontius, an. VIII. *Tricesimus* Eudoxius, ann. II. *Tricesimusprimus Ananius*, an. IIII. *Tricesimus secundus Meletius confessor, expulsus à Valẽte*, an. XXV. *Tricesimustertius Euzoius Arianus* an.* *Tricesimus quartus Meletius rursum, cum affuisset in conuentu secundæ synodi Constantinopoli. Tricesimusquintus* Flauianus, an. XX. *Tricesimussextus Porphyrius*, an.*. *Tricesimusseptimus Alexander*, an.*. Theodotus, ann. IIII. *Tricesimusoctauus* Ioannes, *qui fuit in tertia synodo Ephesi*, an. XVIII. *Tricesimusnonus*

Domnus, in altera synodo Ephesi insidiosa, an. VIII. Quadragesimus Maximus, præsens in synodo Chalcedone, quæ quarta numeratur: hic expulsus fuit ob lapsum, ann. IIII. Quadragesimusprimus Basilius, ann. II. Quadragesimussecundus Acacius, quo præsidente urbs corruit, ann. I. Quadragesimustertius Martyrius, an. XIII. Quadragesimusquartus Iulianus, an. XV. Quadragesimusquintus Petrus Fullo, eiectus à Zenone, an. III. Quadragesimussextus Ioãnes, eiectus post mens. tres. Quadragesimusseptimus Stephanus, ann. III. Quadragesimusoctauus Stephanus alius, an. I. Quadragesimusnonus Kalaudion, an. IIII. Quinquagesimus Petrus Fullo rursum. *. Quinquagesimusprimus Palladius, an. X. Quinquagesimussecundus Flauianus, expulsus ab Anastasio Imperatore, an. VII. **. Quinquagesimustertius Paulus eiusdẽ tẽpore, an. III. Quinquagesimusquartus Euphrasius, oppressus ruina urbis, an. V. Quinquagesimusquintus Euphraimus, tempore Iustiniani, an. XVIII. Quinquagesimussextus Domnus, an. XIIII. Quinquagesimusseptimus Anastasius, an. XI. Quinquagesimusoctauus Gregorius, an. XXIIII. Quinquagesimusnonus Anastasius iterum, an. VI. Sexagesimus Anastasius alius, an. IX.

Explicit Chronologia Nicephori episcopi Constantinopolitani.

EVTROPII HISTORIA, CVI PAVLVS AQVILEGIENSIS DIACO

*nus addidit rogatu * Aldebergæ Beneuentanæ Ducis, deinde idem Paulus ex diuersis auctoribus colligens, à Valentiniani Imperio usq; ad tempora Iustiniani perduxit: quem Landulphus Sagax sequutus, plura & ipse ex diuersis auctoribus colligens, in eadem Historia addidit, & perduxit usq; ad Imperium Leonis, id est, annum Dominicæ incarnationis* DCCCVI. *indict.* VII.

*Adhilberghæ.

INCIPIT LIBER PRIMVS.

RIMVS in Italia vt quibusdam placet, regnauit Ianus: deinde Saturnus, Iouem filium è Gręcia fugiés in ciuitate, quæ ex eius nomine Saturnia dicta est, latuit: cuius ruinæ hactenus cernuntur in finibus Tusciæ haud procul ab Vrbe. Hic Saturnus quia in Italia latuit, ab eius latebra Latium appellata est. Ipse etenim adhuc rudes populos domos ædificare, terras incolere, plantare uineas docuit, atque humanis moribus viuere, cum antea semiferi glandium tantummodo alimentis uitam sustenta-

rent, & aut in speluncis, aut frōdibus virgultisque contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab incolarum rustica multitudine deus appellatus est. Post hūc Picus eius filius, de quo fabulose dicitur, quòd à quadam famosissima maga, Circe nomine, ob contemptum eius amorē in auem sui nominis sit mutatus. Post hūc eius filius Faunus, qui fuit pater Latini, cuius mater Carmētis Nicostrata creditur Latinas literas reperisse. Quibus regnantibus centum quinquaginta anni referuntur euoluti. Regnante tamen Latino qui Latinam linguam correxit, & Latinos de suo nomine appellauit, Troia à Græcis capta est, cum apud Hebræos Labdon tertium sui principatus annum ageret, & apud Assyrios Teutanes, apud Ægyptios Thoos regnaret, expletis à mundi principio annis quatuor milibus & decem & nouem, à diluuio mille septingentis septuaginta septem, à natiuitate Abrahæ tertio anno, Nini regis Assyriorū anno octingentesimo quinto, à natiuitate Moysi an. quadringentis decē, ante Vrbem autem conditam annis quadringentis quatuor, ante primam quoque Olympiadem annis quadringentis sex. Capta igitur Troia, Æneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam venit, anno tertio post Troiæ excidium, cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans eum interemit, eiusque sponsam Lauiniam regis Latini filiam in coniugio accepit, de

Teutones.

de cuius etiam nomine Lauinium oppidum quod cõſtruxerat, appellauit. Regnauit igitur Æneas Latinis annis tribus.

Quo vita decedente regnum ſuſcepit Aſcanius, qui & Iulus, eiuſdem filius, quem apud Troiã ex Creuſa coniuge filia Priami regis genuerat, & ſecũ in Italiã veniẽs adduxerat. Qui Aſcanius relicto nouercæ ſuæ Lauiniæ regno, Albam longam condidit, & Siluium Poſtumum fratrem ſuum, qui poſt eum regnauit, Æneæ ex Lauinia filium ſumma pietate educauit, deoſque Penates patris ſui Æneæ ex Lauinio in Albam longam tranſtulit. Simulacra verò Lauinium ſponte redierunt. Rurſus tranſducta in Albam longam, iterum repetiuere antiquiora delubra. Aſcanius deinde Iulum filium procreauit, à quo familia Iuliorũ exorta eſt, paruulum, & qui necdum regendis ciuilibus curis idoneus erat. Cum autem triginta & octo annis regnaſſet Aſcanius, Siluium Poſtumum fratrem ſuum regni reliquit heredem. *Iulorum*

Siluius ergo Poſtumus regnauit an. XXIX. qui poſtumus inde appellatus, quia poſt mortem patris eſt natus, Siluius quia ruri fuerat educatus: à quo omnes Albanorum reges Siluij vocati ſunt. Poſt quẽ regnauit Æneas Siluius annis triginta vno. Deinde Latinus Siluius regnauit annis L. quo etiam tempore apud Hebræos Dauid regnabat. Poſt cuius obitũ regnũ Alba Siluius ſuſcepit annis XXXIX.

Post hunc Ægyptus siue Atys eius filius annis XXIIII. Deinde Capis Siluius superioris regis filius annis XXVIII. qui Capuam in Campania condidit. Item Capetus Siluius Capis filius, annis XIII. Pòst Tyberinus Capeti filius annis IX. Ab huius nomine Tyberinus fluuius dictus est, eo quòd in eum decidens extinctus est, qui prius Albula dictus est. Successit huic Agrippa Siluius regnans annis XL. cuius tēporibus Homerus fuisse in Græcia perhibetur. Dehinc Remus Siluius Agrippæ superioris regis filius regnauit annis XIX. Iste præsidium Albanorum inter montes vbi nūc Roma est, posuit, qui ob impietatem fulmine ictus interijt. Post hunc regnauit Auentinus Siluius annis XXXVII. qui fuit Remi superioris regis filius, quique in eo monte qui nunc pars vrbis est, mortuus ac sepultus æternum loco vocabulum dedit. Successor huius extitit Procas Siluius, eiusdem Auētini filius, qui regnauit annis XXII. Quo regnante Phidon Argiuus mensuras & pōdera reperit, cū apud Hebræos Aza in Iudæa & Hierusalem regnaret. Et dum Procas obisset, testamentum suum duobus filijs suis Amulio & Numitori reliquit, vt vnus pecuniam protinus, alter regnum susciperet. Amulius verò fratri suo Numitori electionem dedit, vt quod desideraret acciperet: Numitor verò pecuniam tulit, Amulius autem regnum obtinuit, in quo regnauit annos XLIII. Et dum regnum obtineret, consu- luit

Capenatus *Carpentis.* *Aremus.* *Aremi.* *Azarias.*

luit deos, responsumque est ei, quòd ab stirpe fratris sui occideretur, & regnū perderet. Statimque eum de regno expulit. Numitor autē abiens, in agro suo vixit. Erant autem ei duo filij, Sergestus & Rhea, quæ & Ilia dicta est. Metuens ergo Amulius rex responsum, Sergestū secum ad venationem duxit, & eum in sylua occidit. Rheam verò quæ & Ilia, adimēdi partus gratia, virginem vestalem fecit. Quæ cùm septimo patrui anno geminos edidisset infantes, iuxta legē in terra viua defossa est. Verùm paruulos prope ripam Tyberis expositos, Faustulus regij pastor armenti ad Accam Laurentiam vxorem suam detulit, quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis quęstuosi lupa à vicinis appellata est. Vnde & ad nostram vsque memoriam meretricum cellulæ lupanaria dicuntur. Pueri cum adoleuissent, collecta pastorum & latronum manu, interfectoq; apud Albam Amulio, auum Numitorem in regnum restituunt.

Romanum igitur imperium, quo neque ab exordio vllum ferè minus, neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à Romulo habet exordium, qui Rheæ Siluiæ vestalis virginis, vt præmissum est, filius, & quantum putatus est Martis, cum Remo fratre vno partu editus est. Is cum inter pastores latrocinaretur XVIII. annos natus, vrbem exiguam in Palatino monte constituit X. Kalendas Maias, Olympiadis sextæ anno

quarto, CCCCXIX. post Troiæ excidium, siue, vt placet Orosio, CCCCIIII. ante sex annos, quàm decem tribus Israel à Sennacherib rege Chaldæorum transferrentur in montes Medorum. Condita ergo ciuitate quam ex nomine suo Romam vocauit, à qua & Romanis nomen inditum est, hæc ferè egit. Condito tẽplo quod Asylũ appellauit, pollicitus erat cunctis ad eum cõfugientibus impunitatem. Quã ob causam multitudinem finitimorum, qui aliquam apud suos ciues offensam contraxerãt, ad se confugientem in ciuitatem recepit. Latini denique Tuscique pastores, etiam transmarini Phryges qui sub Ænea, & Archades qui sub Euandro duce venerant, influxerunt. Ita ex varijs quasi elementis congregauit corpus vnum, populumque Romanum effecit. Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos Senatores propter senectutem, Patres ob similitudinem curæ nominauit. Mille etiã pugnatores elegit, quos à numero milites appellauit. Tum cum vxores ipse & populus eius non haberent, inuitauit ad spectaculum ludorum vicinas vrbis Romæ nationes, atque virgines earum rapuit anno ab Vrbe condita quarto. Tũc virginum pulcherrima cunctarum acclamatione rapientiũ Thalassio duci Romuli decernitur. Vnde in nuptiarum adhuc solennitatibus Thalassio clamitant, quòd scilicet talis nupta sit, quæ Thalassium habere mereatur. Commotis bellis propter

Thalasso. *Thalasso.* *Thalassũ.*

pter raptarum iniuriam, Ceninéses vicit, Antennates, Crustumios, Sabinos, Fidenates. Hæc omnia oppida vrbem cingunt. Tunc etiã Tarpeia virgo Sabinorum clypeis in monte obruta est, qui ab eius nomine Tarpeius est appellatus, in quo postea Capitolium est cõstructum. Pepigere tamen Romani cum Sabinis, quorum filias rapuerunt, amicitias: adeò vt Sabinorum rex Titus Tacius senex regnaret pariter cum Romulo, quem mox vt in societatẽ regni eius assumpsit, occidit: Sabini quoque & Romani vnus populus efficerentur. Quo tempore Romani ad confirmandam coniunctionem nomina illorum suis præponebant nominibus, & inuicem Sabini Romanorum. Et ex illo consuetudo tenuit, vt nemo Romanus sit absque prænomine. Propter hanc etiam societatem cum Sabinorum more Romulus hastã longam ferret, quę eorum lingua quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani verò siue à quiribus, id est, hastis longis, siue à Quirino, Quirites nominari cœperunt. Remus deniq; à Fabio duce Romuli fratris sui, eiusdẽ vt fertür volũtate, rutro pastorali extinctus est. Causa autem interitus eius hęc fuit, quòd ad tutelam nouæ vrbis vallum quem fecerant, non posse sufficere increpauerat, eiusq; angustias saltu transilierat. Cum Veiẽtibus populis adhuc prælium paruo nomine sed magnis viribus agitatum, Ceninensium captum ac dirutum oppidum: assumptis semel armis nunquã

ruthero.

Cethniensium.

quies, quippe quibus egestas turpis atque obscœna fames domi timerentur, si vnquam acquieuissent paci aut fœderi. Romulus verò cũ VII. Kalẽdas Augusti apud paludem Capreæ fulmine ictus nusquam comparuisset, anno regni XXXIX. ad deos transisse creditus est, & Quirini nomine consecratus. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperauerunt, & his regnantibus annus vnus expletus est.

Postea Numa Pompilius rex creatus est, cum apud Hebræos Ezechias regnaret. Qui bellũ quidem nullum gesſit, sed non minus ciuitati quàm Romulus profuit. Nam & cultus deorum & leges Romanis moresque constituit, qui consuetudine præliorum iam latrones & semibarbari videbantur: & annum descripsit in decem menses, prius sine aliqua supputatione confusum, & infinita Romæ sacra ac tẽpla cõstituit. Morbo decessit XLI. imperij anno. Regnãte Numa Glaucus primus ferri inter se glutinum excogitauit.

Huic successit Tullus Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus vsus est, Manasse in Iudæa regnante. Hic bella reparauit, fiducia bene exercitæ iuuentutis, & Anis bellum qui nunc Albani dicũtur, & qui ab vrbe XII. miliaria sunt, intulit, eosque vicit sexta congressione, pessima clade. Veientes & Fidenates, quorum alij sex miliaria ab vrbe Roma absunt, alij XVIII. bello superauit. Rursus pace dirupta, Metius Suffetius Fidenate bello

Metatus. medi-

meditatus dolum, dum contracta temporali pace ascitus fuerat à Romanis, ita eos deseruit ac decepit infidus, vt in medio certamine cum exercitu suo in proximo colle consideret. Tum ingenio vsus est rex Romanus Tullus Hostilius, vt diceret suo eum secessisse cõsilio, ob hoc vt dato signo hostilibus superueniret agminibus. Sic erectis suorum animis, qui iamiam desperauerant, separatione subsidij, & Albanis territis, vicit Fidenates. Metium verò Suffetium curribus illigatũ, pro animi infidelitate diuisit. Hic Vrbem ampliauit adiecto Celio monte. Cum verò XXXII. annis regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit. His temporibus Byzantium ciuitas condita est à Pausania rege Spartanorum, quæ postea Constantinopolis appellata est. *Metatum.*

Post hunc Ancus Martius Numæ ex filia nepos, suscepit imperium, quo etiam tempore Iosias regnabat apud Hebræos. Hic contra Latinos dimicauit, & vicit, omnes finitimos & potentes tunc Tusciæ XII. populos innumeris concidens conflictibus. Auentinũ montem ciuitati adiecit, & Ianiculum. Hostiam ciuitatem supra mare XVI. miliario ab vrbe Roma condidit. Vicesimoquarto anno imperij morbo perijt. Hoc etiam regnãte Epidamnus est condita, quæ postea Dyrachium est appellata.

Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicauit, Cir

cum Romæ ædificauit. Ludos Romanos instituit, qui ad nostram vsque memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos, & non parum agrorum sublatum idem Romæ vrbis territorio iunxit, primusque triumphans Romam intrauit. Muros fecit & cloacas, Capitolium inchoauit. Tricesimo septimo imperij anno per Anci filios occisus est, regis eius cui ipse successerat. Regnante Tarquinio, Arion Methymnæus à Delphino in Tænarum dicitur transportatus. Tunc etiam Masilia condita est. Eo tempore Hierusalem à Nabuchodonosor rege Chaldęorum subuersa est.

Post hunc Seruius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili fœmina, captiua tamē & ancilla, regnauitque annos XXXIIII. Huic Tarquinij Prisci gremio dormienti, caput ardere visum est. Quod prodigium cum Tanaquil vxor regis vidisset, eum inter liberos educauit, pro qua re ad regnū peruenit. Quo regnāte Balthasar imperabat Chaldæis, sub quo Daniel scripturam mysticam in pariete legit & interpretatus est. Hic quoq; Sabinos subegit, Veientes prælio victos nec domitos fregit, Montes Quirinalem, Viminalem, Esquilinum Vrbi adiunxit, fossas circum murum duxit: primus omniū censum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma omnibus in censum delatis, habuit capita LXXXIIII. milia ciuium Romanorum cum his qui in agris erant. Occisus est scelere

generi

generi Tarquinij Superbi, filij eius regis cui ipse successerat, & filiæ quam Tarquinius habebat vxorem. Eodem tẽpore Claudia quinta virgo vestalis ob crimen stupri accusata est. At illa sese purgare dedignata humaniter in vado Tyberis adijt nauim, eamque ascendit. Ligauit zonula proram, & ait, Si virgo sum, sequere me. Moxque nauis mota ingressaque est Romam.

Lucius deinde Tarquinius Superbus septimus atque vltimus inuasit imperium. Quo tẽpore ad laxationẽ Cyri regis Persarum reuersi sunt Hierusalem XLII. milia quadringenti. Iste excogitauit primus vincula taureas, fustes & laminas, compedes, catenas, exilia, metalla, carceres. Volscos, quæ gens ad Campaniam euntibus nõ lõgè ab Vrbe est, vicit: oppida valida in Latio, id est Ocriculũ, Gabios, Suessamque Pometiáq; subegit. Cum Tuscis pacem fecit, ac templum Ioui in Capitolio ædificauit. Postea Ardeam oppugnãs in XVIII. miliario ab vrbe Roma positam ciuitatem, imperium perdidit. Nam cum filius eius Sextus Tarquinius nocte armatus nobilissimam Lucretiam Lucretij Tricipitini filiam, Collatini vxorem per vim stuprasset, ea de iniuria maritum, patrem & amicos acciuit è castris, vimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Solantibus illis nõ pertinere ad pudicitiam illatæ violentiæ, crimen extraneum: nõ enim animum honestæ, sed cor-

pus tantùm fuiſſe corruptum:nulla,inquit,im pudica exin Lucretiæ ſe defendet exemplo. Tum ferrum quod veſte celabat, ſubitò viſceribus immerſit.Propter quam cauſam Brutus parens etiam ipſius Tarquinij populum concitauit, & Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus eum quoq; reliquit,qui ciuitatē Ardeam cum ipſo rege impugnabat,veniensque ad vrbem rex portis clauſis excluſus eſt.Cũq; imperaſſet annis XXXV. cum vxore & liberis fugit. Ita Romæ regnatũ eſt per VII. reges annis CCXLIII. cum adhuc Roma vbi plurimùm vix vſque ad XV.miliarium poſsideret. Tarquinij ſanè temporibus, caſtiſsima Iudith Holophernē peremit. His etiã tēporibus Pythagoras Philoſophus claruit,qui Samo oriũdus Crotonæ deguit, nouiſsimè Metapontũ adijt,ibiq; ſepultus eſt.Sed Romani quãta mala per CCXLIII.annos continua illa regũ dominatione pertulerint,non ſolùm vnius regis expulſo,verumetiam abiuratio regij nominis & poteſtatis oſtendit.Nam ſi vnius tantùm ſuperbia fuiſſet in culpa, ipſum ſolum oportuiſſet expelli,ſeruata dignitate melioribus.

Cortonæ.

Igitur regibus Vrbe propulſis,Romani cõſulendum ſibi, quàm cuiquam ſuæ libertati dominandum rati, conſules creauerunt. Pro vno rege duo hac cauſa creati, vt ſi vnus malus eſſe voluiſſet, alter eum habēs poteſtatem ſimilem coerceret. Et placuit ne imperium longius quàm annuum haberent, ne per diuturnitatem

turnitatem poteſtatis inſolentiores redderentur,ſed ciuiles ſemper eſſent,qui ſe poſt annum ſcirent eſſe priuandos.Fuerunt ergo primo anno expulſis regibus L. Iunius Brutus, qui maximè egerat vt Tarquinius pelleretur: & L. Tarquinius Collatinus maritus Lucretiæ. Sed à Tarquinio Collatino ſtatim ſublata eſt dignitas. Placuerat enim ne quiſquã prorſus in vrbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo accepto omni patrimonio ſuo, ex vrbe migrauit, & in loco ipſius factus eſt P. Valerius Publicola conſul. Commouit tamẽ bellum vrbi Romæ rex Tarquinius,qui fuerat expulſus: & collectis multis gentibus maximè Hetruſcorum & Veientum, vt in regnum poſſet reſtitui dimicauit. In prima pugna Brutus conſul & Aruns Tarquinij filius inuicem ſe occiderunt:Romani tamen ex ea pugna taliter victores receſſerunt. Vno plus Hetruſco cadente Romanus victor abiuit.Brutum Romanæ matronæ defenſorẽ pudicitiæ ſuę quaſi communem patrẽ per annum luxerunt. Valerius Publicola Sp. Lucretium Tricipitinum collegam ſibi fecit, Lucretiæ patrem. Quo morbo mortuo, iterum Horatium Puluillum collegam ſibi fecit. Ita primus annus V. conſules habuit, cum Tarquinius Collatinus propter nomẽ Vrbe ceſsiſſet, Brutus in prelio periſſet,Sp.Lucretius morbo mortuus eſſet. Secundo quoq; anno,iterũ Tarquinius, vt regnũ reciperet, bellum Romanis intulit,

auxilium ei ferente Porſena Hetruriæ rege, tribuſque continuis annis trepidam vrbem terruit, concluſit, obſedit: & niſi hoſtem vel Mutius qui ad feriendum Porſenam ad eius caſtra atque tentorium deſcenderat, & ſubregulum eius ſtipendia diuidentem habitu purpurato occidit, regem arbitratus, captuſque ilico, loquutus eſt cur veniſſet, dextram denique quæ errauerat, igni qui in ara erat vrendã ſuperpoſuit: vel virgo Clœlia, quæ poſt exiguum temporis interuallum ruptis vinculis admirabili tranſmeatu Tyberis fluminis, audacia permouiſſent, profectò Romani perpulſi forent perpeti, aut captiuitatem hoſte inſiſtente ſuperati, aut ſeruitutem recepto rege ſubiecti. Eadem Clœlia obſes fuerat Porſenæ data, quæ vigiles fefellit, & cõſcenſo equo per Tyberim Romam rediјt. Statua ei equeſtris ex Senatuſconſulto data eſt. Quadam die cum Hetruſci in vrbem Romam irruerent per pontem ſublicium Tyberis, quidam Horatius Cocles in pontis fronte eis obſtitit ſolus, donec diſſoluto ponte pars eius dirueretur: & ſtatim cum armis ſe in Tyberim dedit, ac pariter & hoſtium victor & fluminis, ſuperiecta Hetruſcorum tela vitauit. Tertio anno poſt reges exactos, Tarquinius cum ſuſcipi non poſſet in regnum, neque ei Porſena qui pacem cum Romanis fecerat, præſtaret auxilium, Tuſculum ſe cõtulit, quæ ciuitas non longè ab Vrbe eſt, atque ibi per XIIII. annos priuatus cum

per ciues

[illegible] didit.

vxore

vxore conſenuit. Quarto anno poſt reges exactos, Sabini vndique corraſis copijs magno apparatu belli Romam contendunt: quo metu conſternati Romani bellum parauerunt, & de his triumphatum eſt. Quinto anno poſt reges exactos P. Valerius ille Bruti collega, & quater Cos. fataliter mortuus eſt adeò pauper, vt collectis à populo nūmis ſumptum habuerit ſepulturæ. Quem matronæ, ſicuti Brutum, per annum luxerunt. Nono anno poſt reges exactos, cum gener Tarquinij ad iniuriā ſoceri vindicandam ingentē collegiſſet exercitū, noua dignitas Romæ creata eſt, quæ Dictatura appellatur, maior quàm Conſulatus. Eodem anno etiam Magiſter equitum factus eſt, qui dictatori obſequerêtur. Nec quicquâ ſimilius poteſt dici quàm Dictatura antiqua huic imperiali poteſtati, quam nunc tranquillitas noſtra habet, maximè cū Auguſtus quoq; Octauianus, de quo poſtea dicemus, & ante eum C. Cæſar ſub Dictaturæ nomine & honore imperauerint. Dictator autem Romę primus fuit M. Valerius: Magiſter equitum primus Sp. Caſsius. Sextodecimo anno poſt reges exactos, ſequitur diſceſsio plebis à patribus, cum M. Valerio Dictatore delectum militum agēte varijs populus ſtimulatus iniurijs, tāquam à Senatu atque Coſs. premerêtur, Sacrum montem inſedit armatus. Qua pernicie quid atrocius? cum corpus à capite defectum perditionem eius per quod ſpirabat, medita-

batur. Tũ populus sibi Tribunos plebis quasi proprios iudices & defensores creauit, per quos contra senatum & Coss. tutus esse posset. Eodem tempore Neemias concedente Xerxe Persarum rege, Iudæam venit, muros vrbemque restituit. Sequenti anno Volsci cõtra Romanos bellum præparauerunt, & victi acie etiam Coriolos ciuitatem perdiderunt, quam habuerunt optimam. XVIII. anno postquam reges eiecti erant, expulsus ab vrbe Ro-
Q. manus dux C. Martius, qui Cariolos ceperat Volscorum ciuitatem, ad ipsos Volscos contendit iratus, & auxilia contra Romanos accepit. Romanos sæpe vicit, vsque ad quintum miliarium Vrbis accessit, oppugnaturus etiã patriam suam, legatis qui pacem petebant repudiatis, nisi ad eum mater Veturia & vxor Volumnia ex Vrbe venissent. Quarum etiam precatione remouit exercitum, quem submouere armis Roma non poterat. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset. In loco autem vbi ora-
arca. uerant, à marito suo * ara facta est Fortunæ Muliebri. T. Geganio & P. Minutio Coss. duo vel maxima omnium malorum abominamenta fames & pestilẽtia fessam Vrbem corripuere. Cessatum est paulisper à prælijs, sed tamen à mortibus non est. Veientes & Hetrusci graues hostes, adiunctis sibi finitimorum copijs in bella surgentes, obuijs M. Fabio & Cn. Mã. Coss. excipiuntur. Vbi post sacramentum iuratio-

tionis quo se Romani deuouerant, non nisi post victoriam ad castra redituros, adeò atrox certamen fuit, & victis victoribusque par fortuna, vt amisso plurimo exercitu, occisoque in pugna Manlio cõsule, M. Fabius consul oblatũ sibi à Senatu triumphum suscipere recusaret, eo quòd frater suus fortiter faciens in illa prælij tempestate cecidisset, inquiens, Quia tantis Reip. detrimentis luctus potius debetur quàm triũphus. C. Fabio & L. Virginio Coss. gloriosissima illa numero & viribus Fabiorũ familia Veientanum sortita certamen, quantã Reip. orbitatem occasu suo intulerit, infamibus vsque adhuc vocabulis testes sunt fluuius Cremera qui perdidit, & porta quæ misit. Nam cum CCCVI. Fabij verè clarissima Romani status lumina, speciale sibi aduersus hostes Veientes * decennij bellum expetiuissent, promittentes Senatui & populo per se omne certamen implendum, ita sunt profecti omnes nobiles, & qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent. Dehinc deducti in insidias circumuentique ab hostibus omnes ibidem trucidati sunt, vno tantùm ad denunciandam cladem reseruato, qui propter ætatem puerilem duci nõ poterat ad pugnã. Post hæc census in Vrbe habitus, & inuenta per cẽsum sunt ibi centũ & decẽ & septẽ milia trecenti XVIII. Eodẽ tẽpore Porphyria virgo vestalis ob stupri crimẽ viua defossa est. Romę ergo post Vrbẽ conditã an. * CCCLIX.

decerni

CCXC.

ſuſpenſo ad modicum bello, grauis peſtilétia, quę ſemper ibi inducias aut factas intercepit, aut vt fierent coegit, per vniuerſam ciuitaté incanduit violenter, vt meritò præcedéte immani prodigio cœlum ardere viſum ſit, quando caput gentium tanto morborum igne flagrauit. Nam eo anno Ebutium & Seruilium ambos Coſs. peſtilentia conſumpſit, militares copias plurima ex parte confecit, multos nobiles præcipueque plebem fœda tabe deleuit, quamuis iam etiã ſuperiore quarto anno oborta lues eundem populum depopulata ſit. Proximo dehinc anno ciues exules ſeruique fugitiui duce Herdonio viro Sabino Romam inuaſerunt, incenderuntque Capitolium. Vbi fortiſsimè quidem Valerio Conſule & imperatore obſtitere iuniores, ſed adeò atrox & graue diſcrimen prælij fuit, vt ipſe quoque Cõſul Valerius ibi fuerit occiſus, & indignam de ſeruis victoriam inſuper etiam ſua morte fœdauerit. Sequitur annus in quo cum victo exercitu Conſul obſeſſus eſt. Nam Minutium Cos. congreſsi prælio populi Equi Volcique ſuperarunt, & fugientem in Algido monte, qui ab Vrbe XII. fermè miliario abeſt, fame ferroque cinxerunt: actumque infeliciter foret, ni Quintius Cincinnatus pręcipuus ille dictator, artatam obſidionem oppreſſo hoſte ſoluiſſet. Qui repertus in rure quatuor iugerum agrum poſsidens manibus ſuis colebat. Is cum in opere & arans eſſet inuentus, ſudore

Herbonio

ſudore deterſo ab aratro accerſitus ad faſces, togam prætextam accepit. Mox ſumpto honore inſtructoque exercitu cæſis hoſtibus victor effectus liberauit exercitum, iugumque boum Equis impoſuit, victoriamque quaſi ſtiuam tenens ſubiugatos hoſtes præ ſe primus egit. Anno qui proximus trecēteſimo ab Vrbe cōdita fuit, dū legati ab Athenieſibus propter Solonis leges deferendas miſsi expectantur, arma Romana fames peſtilentiaq; cōpeſcuit.

Ipſo autē trecēteſimo & altero anno ab Vrbe condita imperium cōſulare ceſſauit, & pro duobus conſulibus decem facti ſunt, qui ſummam poteſtatem haberent conſtituendarū legum Atticarum gratia, qui à numero Decemuiri ſunt nominati, quod magnam Reip. perniciem inuexit. Nam primus ex decemuiris cedentibus cæteris, ſolus Ap. Claudius ſibi continuauit imperium. Statimque aliorum coniuratio ſubſecuta eſt, vt more contempto quo inſigne imperij penes vnum, poteſtas autem communis erat omnibus, omnia proprijs libidinibus agitarent. Itaque inter cætera quę inſolentiſsimè cuncti præſumebant, repentè ſinguli cum duodenis faſcibus cæteriſque imperatorijs inſignibus proceſſerunt. Et nouo improbæ ordinationis incepto allegata legatione conſulum emicuit agmē Tyrannorum, duabus tabulis legum ad decem priores additis agentes inſolentiſsimo faſtu plurima. Et die quo deponere magiſtratus mos erat, cum

ijſdem inſignibus proceſſerunt. Secundo anno ex his Ap. Claudius Virginij cuiuſdam, qui honeſtis iã ſtipendijs contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem nomine Virginiam ſtuprauit. Quam ob rem adactus Virginius pater dolore libertatis, & pudore dedecoris, protractam ad ſeruitutem filiam in conſpectu populi pius parricida proſtrauit. Qua populus neceſsitatis atrocitate permotus, & periculo libertatis admonitus, mõtem Auentinum occupauit armatus, nec tueri armis libertatem deſtitit, niſi poſtquam à Decemuiris poteſtas ablata eſt, ipſique damnati ſunt. Anno ab Vrbe condita CCCXV. per totum ferè annum tam crebri, tamq; etiam graues in Italia terræmotus fuerunt, vt de innumeris quaſſationibus, ac ruinis villarum oppidorumque aſsiduis Roma nuntijs fatigaretur. Dehinc ita iugis & torrida ſiccitas fuit, vt præſentis tunc futurique anni ſpem gignendis terra fructibus abnegarit. Et his denique tẽporibus Fidenates cõtra Romanos rebellauerunt maximorum auxiliorũ manu ſtipãte. Inſuper auxilium his præſtabant Veientes & rex Veientium Tolumnius. Quæ ambæ ciuitates tam vicinæ Vrbi ſunt, vt Fidenæ & Veientum XVIII. miliario ab Vrbe abſint. Coniunxeruntque ſe his & Volſci. Sed à M. Æmilio dictatore & L. pariter Quintio Cincinnato magiſtro equitum victi, etiam regem perdiderunt. Fidenæ vix capta eſt & exciſa. Tanta

*Mamerco (margin note, beside "M. Æmilio")

ta in ipsis Fidenis erat malorum animorumque contentio, vt vel domesticas clades superfusa forinsecus bella obliterarent, vel post damna bellorum inducias relaxatas diuersæ pestes cœlo terraque excandescentes incessabili infestatione corrumperent. His denique temporibus grauissimo terræmotu concussa Sicilia insula, exæstuantibus Ætnæ mõtis ignibus fauilisque calidis, cum detrimento plurimo agrorum villarumque vastata est. Tũc etiam Atlante ciuitas †Locridis adhærẽs terræ, cõtinuo repẽtino maris impetu abscissa atque in insulam desolata est. Atheniensium quoque ciuitatem misera pestis inuasit diuque depopulata est. Post XX. annos ijdẽ Veientani rebellauerunt. Dictator contra illos missus est Furius Camillus, qui primùm eos vicit acie: mox etiam ciuitatem diu obsidens, cuniculis clàm cepit, antiquissimam Italiæ atque ditissimam. Inuentamque ibi statuam Iunonis Monetæ iussit Romam transferri. Vnus autem è militibus per iocum interrogauit simulachrum an vellet ire Romam: respondit, volo. Postea cepit & Faliscos non minus nobilem ciuitatem, sed commota est ei domi inuidia, quasi prædam malè diuisisset, damnatusque ob eam causam, expulsus est ex ciuitate.

† Locri

Dehinc irruptio Belgicorum Gallorum, & incẽdium Vrbis insequitur. Cui cladi audeat quispiã si potest motus huius temporis com-

parare, quamuis non æquè pendeat præteriti mali fabula, & præsentis iniuria. Igitur Galli Senones duce Brenno exercitu copioso freti & robusto nimis, cum vrbem Clusium obsiderent, obsidione dimissa totis viribus Romá contendunt. Hos ita dirè irruentes Fabius cũ exercitu consul excepit, nec tamen obstitit, imò potius hostilis ille impetus Romanos quasi aridas segetes succidit, strauit & transiuit. Testatur hanc Fabij cladem fluuius Allia, sicut Cremera Fabiorum. Non enim facilè aliquis similem Romanæ militiæ ruinam recenseret, etiamsi Roma insuper incensa non esset. Patentem Vrbem Galli penetrant, trucidant rigentes simulachrorum modò in suis sedibus Senatores, eosque incendio domorum crematos, lapsu culminum suorum sepeliunt vniuersos. Cumque iam humanæ vires eis omnino resistere non possent, Apollinem Delphicum consuluerunt. Respondit, deos secum & candidas puellas Gallis pugnaturas. Tunc in Alpibus niuibus oppressus Brenno cum omni suo exercitu deletus est. Igitur reliquam iuuentutem, quam constat vix mille hominum tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt, ibique infelices reliquias fame & peste, desperatione & formidine terunt. Captumque ilico Capitolium fuerat, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui cum diu eos obsiderent, & iam Romani fame laborarent, fragmenta panum pro

Clusini oppidi.

Mallius. In vet. con stanter vbique pro Manlius.

pro lapidibus Gallis proiecerunt. Quamobrem accepto auro mille librarum, ne Capitolium obsiderent, ex Vrbe recesserunt. sed secutus eos Camillus ita cecidit, vt & aurum quod his datum fuerat, & insuper omnia quæ ceperant militaria signa reuocaret, quamuis pridem eos grauissimè cecidisset. Ita tertiò Camillus triumphans Vrbem ingressus est, & appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor. Igitur cum ijdem Galli Capitolium obsiderent, C. Fabius Dorsuo flamen Quirinalis solenni die Gabinatus sacra perferens, per hostium tentoria ad Quirinalem montem contendit, & celebrato sacrificio redijt. Circa hæc tempora Esdræ putatur historia scripta. *Hester* Plato quoque philosophus his temporibus fuisse perhibetur.

Explicit liber Primus.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

Nno ab Vrbe condita CCCLXV. sæuissimo terræmotu Achaia vniuersa commota est, & duę tunc ciuitates, *Bura & Helice, abruptis *Hebra* locorum deuoratæ. Igitur post captam Vrbem primò dignitates mutatæ sunt, & pro

duobus Consulibus facti Tribuni militares consulari potestate. Hinc iam cœpit Romana res crescere; Nam Camillus eo anno Volscorum ciuitatem, quæ per LXX. annos bellum gesserat, vicit, & Equorum vrbem, & Sutrinorum vrbem, atque * omnes deletis earundem exercitibus occupauit, & tres simul triumphos egit. Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui vsque ad vrbis Romæ portas cum bello venerant, persecutus ad flumen Alliam vicit: octo ciuitates quæ sub ipsis agebant, Romanis adiunxit, ipsam Prænestem aggressus in deditionem accepit. Quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus: triumphus ipsi decretus est. Verùm dignitas Tribunorum militarium non diu perseuerauit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri, & quadrienniũ in Vrbe ita fluxit, vt potestates ibi maiores non essent. Præsumpserunt tamen Tribuni militares cõsulari potestate iterum dignitatem, & triennio perseuerauerunt. Rursus Coss. factis L. Genutio, & * Q. Seruilio, mortuus est Camillus, honorque ei secundus post Romulum delatus est, Anno ab Vrbe condita CCCLXXXIIII. His temporibus ingens vniuersam Romam pestilentia corripuit: non vt assolet plus minúsue solito tempore turbata temperies, hoc est, aut intempestiua hyemis siccitas, aut repentinus calor Veris, aut incongruus humor æstatis, vel autumni diuitis pinguis & indigesta illecebra, insuper etiam expirata

omnibus

Quintio

rata de Calabriæ ſaltibus aura corrumpens, & repentinos acutarum infirmitatum afferre ſolita tranſcurſus: ſed grauis diuturnaque, & in nullo diſpar ſexu, in nulla ætate diſsimilis, generali cunctos per biennium iugiter tabe cõfecit, vt etiam quos non egit in mortem, turpi macie exinanitos afflictoſque dimiſerit. Sequentique anno ſecutum eſt ſatis triſte prodigium. Siquidem in medio Vrbis foro terra diſſiluit, vaſtoque prærupto hiantia ſubitò inferna patuere. Quod dum diutius ad ſpectaculum ita maneret, cunctiſque terrorem inferret, tandem interpretãtibus aruſpicibus, claudi barathri amplitudinem poſſe, ſi in eo quod eſſet Romæ precioſiſsimum mitteretur, voluntariè diu iactatis inaniter monilibus matronarum, * M.Curtius eques Romanus, domo clarus, militiæ inſignib. ſumptis cũ equo ſe in id barathrum præcipitauit, ſicque cõcluſum eſt. Pôſt eum ſacrificantes in eundem locum iecere fruges, & mox terra in ſuã naturã rediit. An. ab Vrbe cõdita CCCLXXXVIII. iterum Gallorum terribilis inundatio iuxta Anienem fluuium ad quartum ab Vrbe lapidem conſedit, facilè ſine dubio & pondere multitudinis, & alacritate virtutis perturbatã occupatura ciuitatẽ, niſi otio & lenitudine ſui torpuiſſet. Vbi atrociſsimã pugnã ſingulariter inchoauit L. Manlius iuuenis nobiliſſimus de Senatoribus, prouocantem Gallum ad ſingulare certamẽ progreſſus occidit,

Marcius

& ſublata torque aurea, colloque ſuo impoſi-ta, in perpetuum Torquati & ſibi & poſteris cognomen obtinuit. Statimque eos Quintius dictator, cruentiſsima congreſsione confecit. Fugati ex hoc prælio pluriſmi Galli, inſtauratis iterum copijs in bellum ruentes, à C. Sulpicio dictatore ſuperati ſunt. Poſt paululum quoque Tuſcorum pugna ſub C. Martio conſecuta eſt, vbi conijci datur quantum hominum cæſum ſit, quando VIII. millia capta ſunt Tuſcorũ. Cenſus iterum habitus eſt. Tertio anno in iiſdem diebus, Galli ſe in prædam per maritima loca ſubiectoſque campos ab Albanis montibus diffuderunt. Et cum Latini, qui à Romanis ſubacti erant milites præſtare nollent, à Romanis nouo militum delectu habito, tyrones electi ſunt. Factęque legiones X. qui modus LX. vel amplius armatorũ milia efficiebat, aduerſus eos proceſſerunt: paruis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cum profectæ eſſent aduerſus Gallos duce L. Furio, quidam ex Gallis vnum ex Romanis qui eſſet optimus prouocabat. Tunc ſe M. Valerius Tribunus militum obtulit, & cum proceſsiſſet armatus, coruus ei ſupra dexterum brachium ſedit. Mox commiſſa aduerſus Gallum pugna, idem coruus alis & vnguibus Galli oculos reuerberauit, ne rectum poſſet aſpicere: Ita à Tribuno Valerio interfectus, nõ ſolùm victoriam, ſed etiam nomen dedit. Nam poſtea idẽ Corui-

Coruinus est dictus, ac propter hoc meritum annorum XIII. Consul est factus. Occiso enim prouocatore Gallo, alij omnes territi sparsimque fugientes, grauiter trucidati sunt. Tunc siquidem dilata nox vsque ad plurimam partem diei tendi visa est. Tunc etiam saxa grandini mixta nubibus cecidere. Eodémque tempore Magnus Alexander, magnus verò ille gurges miseriarum, atque atrocissimus turbo totius Orientis natus est. Anno ab Vrbe condita CCCCIX. Latini qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, vt vnus Consul ex eorum, alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cũ esset negatum, bellum contra eos intulerunt, Manlio Torquato & Decio Mure Consulibus, in quo bello vnus Consul interfectus est, alter extitit impiè parricida. Manlius enim Torquatus filium suum iuuenem victorem, interfectorem Decij Tusculani nobilis equitis, & præcipuè prouocantis atque insultantis hostis occidit. Alius verò Consul cum iterato conflictu illud cornu cui præerat, cædi atque affligi videret, inter confertissimos hostes sponte prolapsus occubuit. Manlius quáuis victor, occursum tamen nobilium iuuenum Romanorum, qui legitimè exhiberi solet in triumphis, parricida non meruit. Statuæ Consulibus ob meritum victoriæ in rostris positæ sunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est. Anno

autem post hunc sequente, Minutia virgo vestalis ob admissum incestum damnata est, viuaque obruta in campo qui nunc Sceleratus dicitur. At verò exin tempore interiecto, horresco referre quod gestum est. Nam Claudio Marcello & Valerio Flacco Coss. incredibili rabie & amore scelerum Romanæ matronæ exarserunt. Erat verò fœdus ille ac pestilens annus, infectæ iam vndique cateruatim strages mortuorum egerebantur. Et adhuc tamē penes omnes de corrupto aere simplex credulitas erat, cum existēte quadam ancilla indice & conuincente, primùm multæ matronæ vt biberent venena quæ coxerant compulsæ: dein simul quæ hausere consumptæ sunt. Tāta autem multitudo fuit matronarum in his facinoribus consciarum, vt trecentæ septuaginta damnatæ ex illis simul fuisse referantur.

CCCCII Anno ab Vrbe condita * CCCCXLII. Alexāder rex Epirotarum Alexandri illius Magni auunculus, transiectis in Italiam copijs, cum bellū aduersus Romanos pararet, & circa finitimas Romæ vrbes firmaret vires exercitus sui, auxiliaque vel sibi acquirere, vel hostibus subtrahere studens bellis exerceretur, à Samnitibus qui Lucanæ genti suffragabantur, maximo bello in Lucania victus & occisus est.

Anno ab Vrbe condita CCCCXXVI. iam Romani potentes esse cœperāt. Bellum enim in CXXX. ferè miliario ab Vrbe gerebatur apud Samnitas, qui medij sunt inter Picenum, Campa-

Campaniam & Apuliam, gentem, si opulentiam eorum quæras, aureis atque argenteis armis, & discolori veste vsque ad ambitum ornatos: si insidiarum fallaciam, saltibus ferè & montium fraude grassantes: si rabiem atque furorẽ, sacrilegis, humanisq; hostijs in exitiũ *Vrbis agitatos: si pertinaciã, sexies rupto fœdere ipsis hostibus animosiores. *orbũ* Romani ergo aduersum Sãnitas pro Campanis & Sidicinis bellum suscepere. Omnium siquidem non modò Italiæ tantùm, sed penè toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est. Nullum hospitalius nauibus mare. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, Lucrinus & Auernus, quædam maris ostia. Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus, & pulcherrimus cunctorum Vesuuius. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Herculaneum, Pompeij, & ipsa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas Romam Carthaginemque nominata. Pro hac vrbe & pro his regionibus populus Romanus Samnitas inuadit. L. Papyrius Cursor cum honore Dictatoris ad bellum id profectus est. Qui cum Romam redisset, Q. Fabio Maximo magistro equitum, quem apud exercitum reliquit, pręcepit, ne se absente pugnaret. Ille occasione reperta feliciss. dimicauit, & vigiti milia Samnitarum deleuit. Ob quam rẽ à Dictatore capite damnatus, quòd se vetãte pugnasset, ingenti fauore militũ & populi liberatus est,

tanta Papyrio seditione commota, vt penè ipse interficeretur. Post hæc Samnites circũspectiore cura ac maiore apparatu instructo, apud Caudinas Furculas consederunt, T. Veturio & Sp. Postumio Coss. omnesque copias Romanorum ibidem angustijs locorum armisque conclusas ingenti dedecore vicerunt. Quorum dux Pontius intantum abusus est victorię securitate, vt Herennium patrem cõsulendum putaret, vtrum clausos occideret, an parceret subiugatis: vt viuos tamen cũ dedecore seruaret, elegit. Romanos enim antè sæpissimè vinci & occidi, nunquam autẽ capi, aut ad deditionem cogi potuisse cõstabat. Itaque Samnites victoria potiti, vniuersum Romanum exercitum turpiter captum, armis vestimentisque nudatum, tantùm singulis vilioribus operimentis ob verecundiam corporum tegendam concessis, sub iugo missum, seruitioque subiectum, longum agere pompæ ordinem præceperunt. Sexcentis enim equitibus Romanis in obsidatu receptis, oneratos ignominia, cæteris rebus vacuos Consules remiserunt, sub tali tamen conditione pacis, qualis facienda Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis quam sibi Romani seruari à subiectis volunt, ipsi subiecti Samnitibus seruassent, hodie aut omnino nõ essent, aut Samnio dominante seruirent. Posteriore siquidem anno iubente Senatu infringũt Romani firmatam cum Samnitibus pactionem,

eosque

eoſque in bellum cogũt. Quod Papyrio Coſ. inſiſtente commiſſum magnas ſtrages vtriuſque populi dedit, cum hinc ira recentis infamiæ, inde gloria proximæ victoriæ pugnantes inſtimularent. Tandem Romani pertinaciter moriendo vicerunt, nec cædi pariter nec cædere deſtiterunt, niſi poſteaquã victis Samnitibus, & capto duce eorum cum ſeptem milibus iugum repoſuerunt. Deinde Papyrius Satricum expulſo præſidio Samnitico, expugnauit & cepit. Hic Papyrius adeò tunc apud Romanos bellicoſiſsimus ac ſtrenuiſsimus hãbebatur, vt cum Alexãder Magnus diſponere diceretur ab Oriẽte deſcendens, obtinere viribus Africam, atq; inde in Italiam tranſuehi, Romani inter cæteros duces, tunc in publica re ſua optimos hunc præcipuum fore qui Alexandri imperiũ ſuſtinere poſſet meditarẽtur. Eo tempore Appius Claudius cenſor ingens aquam Claudiã induxit, & viã Appiã ſtrauit. Circa hæc tempora Iioaddus apud Hieroſolymam pontifex extitit, cuius frater Manaſſes templum in monte Garizim conſtruxit.

Anno ab Vrbe condita CCCCL. Fabio Maximo V. Decio Mure IIII. Coſs. quatuor florentiſsimi fortiſsimique Italiæ populi in vnũ agmen fœduſque ſe collegerunt. Namque Hetruſci, Vmbri, Samnites & Galli vno agmine cõſpirantes, Romanos delere conati ſunt. Tremefacti hoc bello Romanorum animi, & labefactata fiducia eſt, nec auſi ſibi totum ſperare

de viribus, dolo diuisere hostes, tutius rati pluribus se bellis implicare, quàm grauibus. Itaque cum quibusdam suis ad depopulãdos hostiles agros, in Vmbriam Hetruriamq; prę-missis, Vmbrorum Hetruscorumque exercitum redire ad tuitionem suorum coegissent, cum Samnitibus & Gallis bellum inire properarunt. In quo bello cum Gallorum impetu Romani premerentur, Decius Cos. occisus est, Fabius tamen post magnam Decianæ partis stragem, tandem vicit. Eo prælio XL. milia Samnitum siue Gallorum cæsa, Romanorum verò VII. milia ex Decij tantummodo parte qui occisus est, extincta referuntur. fuisse autem absq; Hetruscis & Vmbris, quos astu Romani bello auocauerãt, Gallorum & Samnitum peditũ CXL. milia CCCXXX. equitum verò XLVII. milia Liuius refert, & carpentarios mille in armis contra aciem stetisse Romanã. Sed vt sæpe dictum est, semper Romanorũ aut domesticam quietem extraneis bellis interruptam, aut externos prouentus morbis interioribus aggrauatos, tantũ vt omnimodis ingentes animi vndecunq; premerẽtur: hanc cruentam tristemq; victoriam pestilentia ciuitatis onerauit, & triumphales pompas obuiæ mortuorum exequiæ polluerunt: nec erat cui de triumpho gaudiũ suaderetur, cum tota ciuitas aut ægris suspiraret, aut mortuis. Sequitur annus quo instaurato à Samnitibus prælio victi sunt, atq; in castra fugerunt.

Postea

Postea verò Samnites nouũ animum habitũq; sumentes, hoc est deargentatis armis & vestibus, paratoq; animo ni vincant mori, bello sese offerũt. Aduersum quos Papyrius Cos. cũ exercitu missus, cũ à præliarijs auguribus cõiectantibus, congredi prohiberetur, irridens eos tam feliciter quàm cõstanter arripuit bellũ, confecitq;. Nã in hoc prælio XII. milia hostiũ cæsa, tria milia capta referuntur. Sed hãc quoq; istius verè laudandã victoriã, quã aruspices impedire non potuerunt, oborti subitò corrupere morbi. Nam tanta ac tam intolerabilis pestilentia per trienniũ tunc corripuit ciuitatem, vt propter eam quacunq; ratione sedandam libros Sibyllinos cõsulerent, quibus iubebatur, vt ab Epidauro Æsculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad vrbem Græcam, quos libenter Epidaurij atq; humaniter suscẽperunt. Ibidem se legatis serpens ostẽdit, rarò ab incolis nisi feliciter visus. Cũq; per triduũ familiariter apparuisset, cunctis inspectãtibus subijt in triremem Romanã, & in tabernaculo legati * Q. Burgonij collectus quieuit. Vrbe profecti Romani sunt, anguis in naui semper apparuit: Antiũ ventũ est, descendit serpẽs ad limẽ tẽpli Æsculapij, & triduo inter myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. Dehinc redijt ad nauẽ. Cũq; ventũ esset ad Tyberim, enatauit in insulã, in qua illi templũ est constitutum, & mox sanitas Romanis data est. Præterea altero ab hinc anno Fabius Gurges Cos.

* Quintij

malè aduerſum Samnites pugnauit. Namque amiſſo exercitu tribuſque milibus perditis, victus in Vrbem refugit. Itaque cum Senatus de ſummouendo eo deliberaret, pater eius Fabius Maximus ignominiam filij deprecatus, legatum ſe filio iturum vltrò obtulit, ſi illi depellendæ ignominiæ, & gerendi iterum belli facultas daretur. Qua impetrata prælioque conſerto, cum ſubitò pugnantem filium Cos. inſiſtente Pontio Samnitarum duce, & infeſtis hoſtium telis concluſum videret, in medium ſe agmẽ pius ſenex equo vectus ingeſsit. Quo facto permoti Romani, tota ibi incubuere acie, donec ipſum ducem Pontium deleto hoſtili exercitu victum oppreſſumque ceperũt. Cæſa ſunt in eo prælio XX. milia, capta autẽ IIII. milia cum rege ſuo, plurimaque oppida. Deinde P. Cornelius Rufinus, M. Curius Dẽtatus ambo Coss. contra Samnitas miſsi ingentibus prælijs eos cõfecere, ita ruinas ipſas vrbium diruentes, vt hodie Samnium in ipſo Samnio requiratur, nec inueniri facilè poſsit. Tum bellum cum Samnitibus per an. XLIX. multa Romanorum clade actum, capti ducis deſtitutione finitum eſt, neq; vllus hoſtis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigauerit. Anno ſubſequente cum Sabinis à Conſule bellum geſtum eſt, vbi quot milia hominum interfecta ſint, quot capta, ipſe Conſul oſtendit. Qui cum in Senatu magnitudinem acquiſiti agri Sabini, & multitudinem captiuorum

uorum referre vellet, numerum explicare nõ potuit. Anno ab Vrbe condita CCCCLXIII. Dolabella & Domitio Coss. Lucani, Brutij, Samnites quoque cum Hetruſcis & Senonibus Gallis facta ſocietate cum rediuiuum cõtra Romanos bellum molirentur, Romani ad exorandos Gallos miſere legatos. Quos cum Galli interfeciſſent, Cæcilius Prætor ob vlciſcendam legatorum necem, & comprimendũ tumultum hoſtium cum exercitu miſſus, ab Hetruſcis Galliſque oppreſſus interijt. Septẽ præterea Tribuni militum in ea pugna occiſi ſunt, multi nobiles ibidem trucidati, XIIII. etiam milia militum Romanorum illo bello proſtrata ſunt.

Anno ab Vrbe condita CCCCLXIIII. Tarentini, qui in Italia vltimi ſunt, Romanã claſſem fortè prætereuntem è ſpectaculo theatri proſpectam hoſtiliter inuaſerunt, quinq; tantùm nauibus vix per fugam elapſis: cætera retracta in portum claſsis & profligata eſt, præfecti nauium trucidati, omnes bello vtiles cæſi, reliqui precio venditi ſunt. Continuò miſsi Tarentum à Romanis legati, vt de illatis quererentur iniurijs, pulſati ab hiſdem auctas iniurias inſuper retulerunt. His cauſis ingẽs bellum exortum eſt. Romanos qui quantiq; hoſtes circumſtreperent permetientes, vltima adegit neceſsitas Proletarios quoque in arma cogere, hoc eſt eos, qui in Vrbe ſemper ſufficiendæ prolis cauſa vacabant, militiæ aſcri-

bere, quippe cum frustra de prole cura est, nisi rebus præsentibus consulatur. Itaque irruit in vniuersos Tarentinorum fines cum Æmilio Cos. Romanus exercitus, igne ferroq; vastat omnia, plurima expugnat oppida, iniuriã insolenter acceptam crudeliter vindicat. Continuò Tarentinos plurimis finitimorum præsidijs fultos, maximè Pyrrhus auxit Epiri rex, qui ex genere Achillis originem trahebat, qui etiam in se ob magnitudinem virium consiliorumque summam belli nomenque transduxit. Nam Tarentum vtpote ex Lacedæmonijs conditam cognatamque Græciæ ciuitatem vindicaturus, totas vires Epiri, Thessaliæ & Macedoniæ, elephantos etiam vsque in id tẽpus inuisos Romanis numero XX. in Italiam primus inuexit, terra, mari, viris, equis, armis, belluis, ad postremum viribus suis dolisque terribilis: nisi quòd Delphici illius spiritus, quem magnum ipsi vatem ferunt, responso circumuentus, ambiguum exitum eius fecit, qui nõ consuluisset. Tumque primùm Romani cum transmarino hoste dimicarunt. Missus est contra eum Cos. P. Valerius Leuinus. Qui cũ exploratores Pyrrhi cepisset, iussit eos per castra duci, & ostendi omnem exercitũ, tumq; dimitti, vt renuntiarent Pyrrho quæ cum Romanis agerentur. Itaque apud Heracliam Lucaniæ vrbem fluuiumque Vrim prima inter Pyrrhum regem & Leuinũ Cos. pugna commissa est. Consumpta est grauissimo certami-

ne

ne dies, vtrinque omnibus mori intentis, fu-
gere neſcijs. Introductos autem inter curren-
tia agmina elephantos, forma truces, odore
graues, mole terribiles, vt videre Romani, no-
uo pugnandi genere circumuenti & territi, e-
quis maximè pauitantibus diffugerunt. Sed
poſtquam Minutius Centurio quartæ legio-
nis primus haſtatus protentum in ſe tã fero-
cis beluæ vncum, quam manum vocant, gla-
dio deſecuit, & conturbatam dolore vulneris
auerti bello, atque in ſuos acriter ſæuire com-
pulit, eiuſq; immoderato diſcurſu perturbari
atque permiſceri cœpere, finis pugnæ etiam
de beneficio noctis impoſitus. Leuinus tamẽ
per noctẽ fugit. Romanos victos fuiſſe turpis
fuga prodidit, quorũ tunc cecidiſſe referũtur
peditũ XIIII. milia octingenti viginti, equites
autẽ cæſi ducẽti quadraginta ſex, capti ſeptin
genti XII. ſigna amiſſa XXII. Pyrrhus Roma-
nos quos ceperat ſummo honore tractauit,
occiſos ſepeliuit. Quos cum aduerſo vulnere
& truci vultu etiã mortuos iacere vidiſſet, tu-
liſſe ad cœlum manus fertur, cum hac voce, ſe
totius orbis dominum eſſe potuiſſe, ſi tales ſi-
bi milites contigiſſent. Nam quantus ediuer-
ſo numerus ſociorum Pyrrhi fuerit extinctus,
memoriæ traditum non eſt, maximè quia ſcri
ptorũ omnium veterum mos eſt ex ea parte
quæ vicerat occiſorum non commendare nu-
merũ, ne victorię gloriã maculẽt damna victo
ris: niſi fortè cum adeò pauci cadũt, vt admira

tionem terroremque virtutis augeat paucitas perditorum: ficut in prima congresfione Perfici belli apud Alexãdrum Magnum fuit, cum inter quadringenta fermè milia hoftium interfecta centum viginti equites, & nouem tantummodo pedites in eius exercitu defuiffe referuntur. Sed Pyrrhus atrocitatem cladis quã hoc bello exceperat, dijs fuis omnibus teftatus eft, affigens titulum in templo Tarentini Iouis, in quo hæc fcripfit,

Qui inuicti antè fuere uiri, pater optime Olympi,
Hos & ego in pugna uici, uictusq; fum ab ijsdem.

Et cum à focijs increparetur, cur fe victum diceret qui viciffet, refpondiffe fertur, Næ ego fi iterum eodem modo vicero, fine vllo milite Epirum reuertar. Interea Romanus exercitus poftquam victus clàm fugit de caftris, miferabilem belli cladem grauioribus monftris auctam accumulatamque perfenfit. Nam pabulatores fortè digreffos velut hoftilis quædam fuborta tempeftas cum horribili fragore cœli correptos diris fulminibus exufsit. Quippe triginta quatuor eorum idem turbo proftrauit, duo & viginti femineces relicti, iumenta exanimata & capta quàm plurima, vt meritò contigiffe non in fignum vaftationis futuræ, fed ipfa vaftatio referatur. Poft id Pyrrhus cõiunctis fibi Samnitibus, Lucanis, Brutijsque, Romam perrexit: omnia ferro ignique vaftauit: Campaniam depopulatus eft, atque Præ-

neſte venit, miliario ab Vrbe XVIII. Mox terrore exercitus qui eum cum Cos. ſequebatur, in Campaniam ſe recepit. Legati de redimendis captis ad Pyrrhum miſsi. Pyrrhus Lyconem & Moloſſum obuiam eis exire iuſsit. Ipſe autem cum exornatis militibus proceſſit ad portam, & ita ab eo honorificè ſuſceptis, captiuos ſine precio Romam miſit. Vnum ex legatis Romanorũ Fabricium ſic admiratus, cum eum pauperem eſſe cognouiſſet, vt quarta parte regni promiſſa ſollicitare voluerit, vt ad ſe tranſiret, contemptuſque eſt à Fabricio. Hincque cum Pyrrhus propter legatos Romanorum ingenti admiratione teneretur, legatũ cum eis miſit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum Cyneam nomine: ita vt Pyrrhus partem Italiæ, quam iam ſuis armis occupauerat, obtineret. Cyneas legatus poſtero die quàm ingreſſus fuerat Romam, & equeſtrem ordinem, & Senatum proprijs nominibus ſalutauit, pax tamen quã offerebat diſplicuit. Remandatum eſt Pyrrho à Senatu, eum cum Romanis niſi ex Italia receſſiſſet, pacem non poſſe habere. Tum Romani iuſſerunt captiuos omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo quòd armati capi potuiſſent, nec antè eos ad veterem ſtatum reuerſuros, quàm ſibi notorum hoſtiũ occiſorũ ſpolia retuliſſent. Ita legatus Pyrrhi reuerſus eſt. A quo cum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperiſſet, Cyneas dixit, regum ſe pa-

triam vidiſſe: ſcilicet tales illic ferè omnes eſſe, qualis vnus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Secunda inter Pyrrhum & Romanos P. Sulpicio & Decio Coss. pugna in Apuliæ finibus fuit, vbi clades belli ad vtroſque, ſed maximè ad Pyrrhum, victoria ad Romanos concederet. Nam cum diu cunctis obnixè in mutuam cædem ruentibus anceps belli penderet euentus, Pyrrhus tranſfixo brachio ſaucius prior ceſsit è prælio. Sed & Fabricius legatus tunc vulneratus eſt. Elephanti prima pugna ſauciati, atque in fugam cogi poſſe deprehenſi, deinde ſubiectis inter poſteriora & mollia ignibus exagitati, inſuper ardentes machinas furore trepido circumferētes exitio ſuis fuere. Cæſa ſunt in ea pugna quinque milia Romanorum: de exercitu verò Pyrrhi viginti milia proſtrata ſunt: regis ſigna ablata ſunt quinquaginta tria: Romanorum vndecim amiſſa ſunt: Pyrrhus Tarentum fugatus eſt. Interiecto anno contra Pyrrhum Fabricius eſt miſſus, qui prius inter legatos ſollicitari non poterat quarta parte regni promiſſa. Tunc cum vicina caſtra ipſe & rex haberēt, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens veneno ſe Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur. Quem Fabricius vinctum reduci iuſsit ad propriam domum, Pyrrhoq; dici, quæ contra caput eius medicus ſpopondiſſet. Tunc rex admiratus eum dixiſſe fertur: Iſtę eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quàm

quàm sol à cursu suo auerti potest. Pyrrhus verò fractus bello, Agathocle rege Syracusano mortuo, ad Siciliæ accersitus imperiū Syracusas cōcessit. Fabricius victis Lucanis & Samnitibus triūphauit. Sed Romanorū miseria nullis cessat inducijs. Cōsumitur morborū malis intercapedo bellorum: & cum foris cessatur à prælio, agitur introrsus ira de cœlo. Nā Fabio Gurgite iterum, C. Genutio * Clepsina Coss. *Depsina* pestilentia grauis Vrbem ac fines eius inuasit. Quæ cum omnes tum præcipuè mulieres pecudesque corripiens, necatis in vtero fœtibus futura prole vacuabat, & immaturis partub. cum periculo matrum extorti abortus proijciebantur: adeò vt defutura successio, & defuturum animantium genus, adempto vitalis partus legitimo ordine crederetur. Consules deinde Curtius Dentatus, & Cornelius Lentulus aduersus Pyrrhum missi sunt. Interea reuersum ex Sicilia Pyrrhum Curius Dētatus Cos. excepit, tertiumque bellum contra Epirotas apud Lucaniam in Arusinis campis gestum est. Itaque primo concursu cum Pyrrhi milites Romanorum impressione trepidarent, & circumspectantes fugam bello cedere molirentur, Pyrrhus elephantes ex subsidijs iussit induci. Romani assueti iam pugnare cum beluis, cum malleolos stuppa inuolutos ac pice oblitos, vncis insuper aculeis tenaces præparauissent, eosque flammatos in terga beluarum turresque vibrarent, non

difficile furentes ardentesque beluas in eorũ excidia quibus subsidia fuerant, retorserunt. Octoginta milia peditum in illo prælio habere regem dicunt, equitum verò sex milia. Ex his cæsa referũtur viginti tria milia, capti autem sunt quadringenti. Ipse à Tarento fugatus, castra eius capta sunt. Curius in consulatu triumphauit, primusque Romæ Elephãtos quatuor induxit. Pyrrhus XV. anno quàm venerat ab Italia, victus aufugit, qui post multa grauissimaque bella quæ gessit in Græcia apud Argos Achaiæ florentissimam vrbẽ, Spartani regni auiditate seductus, saxo ictus occubuit. Cuius pollex de dextro pede remedio erat, si cuius renes tumentes eo tetigisset. Qui cum ab Antigono victore iussus esset exuri, sic arsit, vt idem pollex igni inueniretur intactus. Qui digitus aureo loculo inclusus est, & antiquissimo templo Dodonæi Iouis cõditus est. Hoc tempore apud Iudæos pontifex maximus Simon Oniæ filius claruit, cui cognomentum Iustus fuit. Tum quoque apud Romanos Sextilia virgo vestalis conuicta damnataque incesti, ad portam Collinam viua defossa est. Anno ab Vrbe condita CCCCLXX. Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitant. Carthaginensiumque auxilia per legatos poscũt & accipiunt. Conserto prælio vicere Romani. Ibi iam tunc Carthaginenses quamuis nõdum hostes adiudicati, vinci tamen à Romanis

nis se posse senserunt. Sequenti anno, magnã viscerum suorum partem seueritas Romana concidit. Nam aduentante dudum Pyrrho octaua legio diffidens Romanæ spei, nouũ scelus ausa, Reginenses omnes quibus tunc subsidio præerat, interfecit, prædam sibi omnem atque ipsum oppidum vendicauit. Hoc facinus in tam sceleratos defectores puniẽdum, Genutio Cos. iussum est. Qui obsessa Reginorum vrbe, captisque omnibus, ipse quidem in reliquos perfugas & latrones exercuit digna supplicia, Romanos verò milites integræ legionis Romam misit, qui iussu populi in medio foro virgis cæsi sunt securique percussi. Tunc sibi visa est Roma vincere, cum legionẽ suam integram occidit, quæ profectò sine dubio victa fuisset, si eam hostili gladio perdidisset. C. Fabricio * Luscino, C. Claudio * Canina Coss. legati Alexandrini à Ptolemæo missi Romam venere, & à Romanis amicitiam quam petierant, obtinuerunt. Anno ab Vrbe condita CCCCLXXI. obscœna & dira prodigia, vel visa Romæ vel nunciata sunt. Ac ædes Salutis ictu fulminis dissoluta, pars muri sub eodem loco de cœlo, vt dicunt, tacta est. Lupi tres ante lucem ingressi Vrbem semesum cadauer intulerunt, sparsumque membratim in foro ipsi strepitu hominum exterriti reliquerunt. Apud Formiam multis ictibus fulminũ mœnia vndique ambusta & dissoluta sunt. Apud agrum Calenum repentè flamma scisso

Licinio
Cannia

hiatu terræ eructata, tribus diebus tribusque noctibus terribiliter exæstuans, quinque agri iugera exhausto penitùs vbertatis succo in cinerem extorruit, ita vt non solùm fruges, sed & arbores cum imis stirpibus absumpsisse referatur. Sequenti ab hinc anno, Quintio Gulone, & Fabio Pictore Coss. Picentes bellum commouere. Consules P. Sempronius, & Appius Claudius aduersum Picentes duxerunt exercitum, & cum directæ intra iactum teli vtræque acies constitissent, repentè ita immaniter cum nimio & horrendo fragore terra tremuit, vt stupore miraculi vtrumq; pauefactũ agmen hebesceret. Diu attoniti vtriq; populi hæsitauere, præiudicata incepti conscientia. Tandẽ procursu cõcitato iniere certamẽ. Triste adeò istud bellũ fuit, vt meritò dicatur tantùm humanũ sanguinem susceptura, etiam cũ gemitu horrisono tũc terra tremuisse. Romani autem pauci admodum eo prælio qui euasere vicerunt, & de his triumphatum est. Conditæ à Romanis ciuitates *Ariminum in Gallia, & Beneuentum in Samnio. Tunc etiam à Romanis Croton inuaditur. Anno ab Vrbe condita CCCCLXVII. inter multa prodigia sanguis è terra, lac visum est manare de cœlo. Nam & plurimis scaturiens è fontibus cruor effluxit, & de nubibus guttatim in speciẽ pluuiæ lacte dimisso diri, vt ipsis visum est, terras imbres irrigauerunt. M. Attilio Regulo, L. Iulio Libone Coss. Salentinis in Apulia bellum indi-

Arminus

indictum est, captique sunt cũ ciuitate simul Brundusini, & de his triumphatum est.

Igitur cum iam clarum vrbis Romæ nomẽ esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Vt ergo cognosceretur quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus. Tum inuenta sunt capita ciuium ducenta nonaginta milia trecenta triginta quatuor, quanquam à condita Vrbe nunquam bella cessassent. Eo tẽpore Carthaginenses dato aduersum Romanos auxilio Tarentinis, cum per legatos à Senatu arguerentur, turpissimam rupti fœderis labem præsumpto accumulauere periurio. Tunc etiam Vulsinienses Hetruscorum florẽtissimi luxuriæ pœna perierunt. Nam cũ licentia in cõsuetudine prærogata seruos suos passim liberos facerent, conuiuijs allegarent, cõiugijs honestarent, Libertini in partem potestatis recepti, plenitudinem per scelus vsurpare meditati sunt: & liberati seruitutis iugo, ambitu dominationis exarserunt: & quos dominos subditi ęquanimiter dilexerunt, eos iam liberi, quos dominos fuisse meminerant, execrati sunt. Itaque conspirantes in facinus Libertini, quorum tanta manus fuit, vt sine controuersia superiores essent, correptam suo tantummodo generi vrbem vendicant, patrimonia, coniugia dominorum sibi per scelus vsurpant, extorres dominos procul abigunt. Qui miseri exules egentesque Romam deferuntur. Vbi ostentata miseria querelaque

defleta, per Romanorum ſeueritatem, & vindicati ſunt, & reſtituti. Anno ab Vrbe condita CCCCLXXXI. peſtilentia ingens apud Romam conflagrauit, cuius atrocitatem ſignificare contentus ſum, quia verbis explicare nō poſſum. Si enim ſpacium temporis quo manſit inquiritur, vltra biennium vaſtando porrecta eſt: ſi depopulatio, quam egerit, cenſus indictus eſt, qui non quantum hominum deperiſſet, ſed quantum ſuperfuiſſet, inquireret: ſi violentia, qua affecerit, Sibyllini libri teſtes ſunt, qui eam cœleſti ira impoſitam reſponderunt. Sed ne quenquam quaſi tempeſtate cauillationis offendat, quòd Sibylla quaſi iratos deos dixerit, nos iram cœleſtem dixiſſe videamur: & audiat & intelligat, quia hæc & ſi plerunque per aerias poteſtates fiunt, tamen ſine arbitrio omnipotentis dei omnino non fiunt. Eodem tempore Caparronia virgo veſtalis inceſti rea ſuſpendio perijt, corruptor eius cōſcijque ſerui ſupplicijs affecti ſunt. Anno ab Vrbe condita CCCCLXXXIII. Appio Claudio, Q. Fuluio Coss. Mamertinis quorū Meſſana nobilis Siciliæ ciuitas erat, & auxilia cōtra Hieronem Syracuſanum regem & Pœnorum copias Hieroni iunctas petierant, Appiū Claudium Cos. cum exercitu miſere Romani: pugnaque commiſſa, Appius Claudius de Pœnis & rege Siciliæ triumphauit Hierone. Inſequenti anno M. Valerio, & T. Otacilio Coss. in Sicilia à Romanis res magnæ geſtæ ſunt.

sunt. Taurominitani, Catinenses, & præterea quinquaginta ciuitates in fidem acceptæ. Tertio anno in Sicilia contra Hieronem Siculorum regem & Pœnos bellum paratum est, ab Appio Claudio Cos. qui tam celeriter Syracusanos Pœnosque superauit, vt ipse quoque rex rerum magnitudine perterritus, antè se victum quàm cõgressum fuisse prodiderit. Qui exin fractis viribus amissaque fiducia, cum omni nobilitate Syracusanorum pacem à Romanis supplex rogauit, iussuque Consulum dedit argenti ducenta talenta. Consules accepto argento, Agrigentum adierunt Siciliæ ciuitatem, ibique præsidia Pœnorum operibus valloque cinxerunt. Cumque inclusus ea obsidione senior Hannibal imperator Pœnorum ad summam egestatem redactus esset, Hanno dux nouus Carthaginensium cum equitibus mille quingentis & triginta milibus peditum, triginta etiam elephantis ex improuiso intercessit, expugnationemque ciuitatis paulisper distulit, sed continuò ciuitas capta est. Pœni maximo bello victi & profligati, vndecim elephanti in potestatem redacti, Agrigentini sub corona omnes venditi sunt, & de his secundò Romæ triumphatum est. Hannibal senior exinde facta eruptione cũ paucis diffugit. Quinto anno Punici belli, quod contra Afros gerebatur. Cn. Cornelio Asina, C. Duilio Coss. cum Hannibal senior oram Italiæ maritimam instructa septuaginta nauium classe vastaret,

Romani & ipsi classem fabricari atque instrui præceperunt. Quod Duilius Cos. celeriter impleuit. Nam intra sexaginta dies quàm arbores cæsæ essent, centum triginta nauiũ classis deducta in anchoris stetit. Cornelius Asina alter Cos. cũ sedecim nauibus rostratis, quas Liburnas vocant, Liparen insulam petit; vbi ab Hannibale quasi ad colloquium pacis euocatus, Punica fraude captus atque in vinculis necatus est. Quod vbi mox Duilius alter Cos. audiuit, & ipse cum triginta nauibus rostratis, quas Liburnas vocant, aduersus Hannibalem profectus est. Cõmissoque nauali prælio, Hannibal amissa naui qua vehebatur, scapha subductus aufugit. Triginta & vna naues eius captæ, tredecim mersæ, tria milia hominum occisa, septem milia capta referuntur. Neque vlla victoria Romanis gratior fuit, quòd inuicti terra, iam etiam mari plurimùm possent. Postea Carthaginenses C. Aquilio Floro, L. Cornelio Scipione Coss. Hannonem in locum Hannibalis subrogatũ pro Sardis & Corsis defensandis nauali prælio præfecerunt. Qui à Scipione Cos. victus, amisso exercitu ipse confertiss. hostibus se immiscuit, ibique interfectus est. Scipio Corsicam & Sardiniam vastauit, multaque milia inde captiuorum abduxit, triumphum egit. Eodem anno tria milia seruorum, & tria milia naualium sociorum in vrbis Romæ excidium coniurauerũt, & nisi maturata proditio consiliũ præuenisset,

uenisset, destituta præsidio ciuitas seruili manu perisset. Anno ab hoc proximo Calatinus Cos. Camerinam Siciliæ vrbem petens, temerè in angustias deduxit exercitum, quas Pœnorum copiæ iamdudum præstruxerant. Cui cum omnino nulla vel obsistendi, vel euadendi facultas esset, Calphurnij * Flammæ virtute & opera liberatus est. Qui lecta trecentorum virorum manu insessum ab hostibus tumulum occupauit, & in se Pœnos omnes pugnando conuertit, donec Romanus exercitus obsessas angustias hoste non vrgente transiret. Cæsi sunt in eo bello omnes, solus Calphurnius, quamuis confossus vulneribus & cadaueribus obtectus, euasit. Hannibal senior à Carthaginensibus iterum clasi præpositus, infeliciter cum Romanis nauali prælio congressus & victus, ab exercitu seditione orta, etiam lapidibus coopertus interijt. L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo Coss. bellũ in Africam translatum est contra Amilcarẽ Carthag. ducem. Attilius Cos. Liparen Melitamq; insulas Siciliæ nobiles peruagatus euertit. Coss. in Africam bellum iussi transferre, cum trecentis triginta nauibus Siciliam petierũt. Quibus Amilcar Pœnorũ dux, & Hãno clasi præfectus occurrit. Conserto nauali prælio, Carthaginenses in fugam versi, sexaginta & quatuor naues perdiderunt: Romani viginti duas amiserunt. Victores Coss. in Africam transuecti sunt, primamq; omnium Clypeam

Flaminis

vrbem in deditionem receperunt. Inde Carthaginem petentes, trecenta aut eo amplius castella depopulati sunt, infesta Carthagini signa circumtulerũt. Manlius Cos. Africa cum victrice classe discedens, viginti & septem milia captiuorum cum ingentibus spolijs Romã reuexit. Attilius Regulus Cos. in Africa remãsit, bellum Carthaginensibus instruxit, contra tres Carthaginensium duces dimicans, id est, Astrubales duos & accitum ex Sicilia Amilcarem, atrocissimum cum eis bellum gessit, in quo cæsa sunt Carthaginensium decem & octo milia, captiuauit quinque milia. Decem & octo elephantes cepit, octoginta & duas ciuitates in deditionem accepit. Iter cum exercitu faciens, haud procul à flumine Bagrada castra posuit: vbi cum plurimos militũ aquandi necessitate ad flumen descendentes, serpẽs miræ magnitudinis deuoraret, Regulus ad expugnandam bestiam cum exercitu profectus est. Sed nihil in tergo eius proficientibus iaculis, atq; omni telorum iactu irrito, quæ per horrendam squamarum cratem quasi per obliquam scutorum testudinem labebantur, mirumque in modum, ne corpus læderent, ipso corpore pellebantur, cum insuper magnam multitudinem morsuum comminui impetu, propter anhelitum etiam pestiferum exanimari videret, balistas deferri imperauit, per quas murale saxum spinæ eius incussum, compagem totius corporis soluit, ac mox circum-

uenta

uenta telis facilè oppreſſa eſt. Corium autem eius Romam deuectum, quod fuiſſe centum viginti pedum ſpacio ferunt, aliquandiu cunctis miraculum fuit. Igitur Carthaginenſes fracti bellis, & cladibus exinaniti, pacem à Regulo popoſcerunt. Sed cum intolerabiles & duras pacis conditiones audiſſent, tutius rati ſeſe armatos mori, quàm miſeros viuere, precio non ſolùm Hiſpanorum vel Gallorum auxilia, quæ iam dudum plurima habebant, ſed etiam Græcorum comparanda duxerunt. Itaque Xanthippum Lacedæmoniorum regem cum auxilijs accerſitum, ducem bello præfecerunt. Xanthippus inſpectis Pœnorum copijs, atque in campum deductis, longè in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conſeruit. Ingens ibi Romanorum virorum multitudo fuit. Nam triginta milia Romanorum militum in illa tūc congreſsione proſtrata ſunt. Regulus ille dux nobilis cum quingētis viris captus eſt, & in catenis coniectus. Decimo demum anno Punici belli, nobilem Carthaginenſibus triumphum præbuit. Xanthippus tam audacis facti conſcius, rerum inſtabilium mutationem timens, ilico ex Africa migrauit in Græciam. Hac tēpeſtate Ptolemæus Philadelphus Iudæos qui in Ægypto erant, liberos eſſe permiſit, & vaſa Eleazaro pontifici Hieroſolymorum votiua tranſmittens, diuinas ſcripturas in Græcam vocem ex Hebræa lingua per LXX. interpretes transferri

curauit, quas in Alexandrina bibliotheca habuit, quam sibi ex omni genere literaturæ cõparauerat. Igitur M. Æmilius Paulus, Seruius Fuluius Nobilior Coss. audita captiuitate Reguli & clade exercitus Romani, transire in Africam cum classe trecentarum nauium iussi, Clypeã petunt. Eò confestim Carthaginenses cum pari classe venerunt, nec differri potuit nauale certamen. Æmilius Cos. centũ & quatuor naues Carthaginensium dimersit, triginta cum pugnatoribus cepit, præterea triginta & quinque milia hostium aut occidit, aut cepit, milites suos ingenti præda ditauit. Romanorum autem nouem nauibus depressis, mille centum periere milites. Consules apud Clypeam castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eò rursus cum magno exercitu venerunt: prælioque commisso nouem milia perdiderunt, & subacta Africa tunc fuisset, nisi quòd tanta fames erat, vt diutius exercitus expectare non posset. Consules & victrices classes cum ad Italiã prædis onusti remearent, infandum naufragium circa Siciliam passi sunt. Nam de quadringentis sexaginta nauibus, octoginta vix abiectis oneribus seruari potuerunt, neque vllo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naues reparauerunt, neque in aliquo animus his infractior clade fuit. Hoc tempore nummus argenteus primus in Vrbe

figuratus *signatus est. Deinde Amilcar dux Pœnorum

cum

eum exercitu in Numidiam Mauritaniamque missus, postquam hostiliter cruenterque in vniuersos egit, quòd Regulum libenter suscepisse dicerentur, mille argenti talentis & viginti milibus boum reliquos condemnauit: principes omnium populorum patibulo affixit. Tertio anno sicut semper indomitus furor citò periculorum obliuiscitur, Seruilius Cepio & Sempronius Blesus Coss. cum ducentis sexaginta nauibus in Africam transuecti, vniuersam oram maritimam quæ circa Syrtes iacet, depopulati sunt, atque in superiora progressi, captis euersisque ciuitatibus plurimis, ingentem prædam ad classem duxerunt. Iidē cum ad Italiam redirent, circa Palinuri promontorium, quod à Lucanis montibus in altum excurrit, illisi scopulis centum quinquaginta naues onerarias nobilemque prædam crudeliter acquisitam infeliciter perdiderunt. Itaque cum continuæ calamitates Romanis displicerent, decreuit Senatus vt à maritimis recederetur, & tantùm sexaginta naues ad præsidium Italiæ saluæ essent. Quod quidem decretum continuò adacti indomita cupiditate ruperunt. Præterea Cotta Consul in Siciliam transgressus, plurimis prælijs aduersum Pœnos & Siculos terra marique pugnauit, & per totam Siciliam partim hostium, partim etiam sociorum inhumatas strages reliquit. L. Cæcilio Metello, C. Furio Placido Consulibus, Hasdrubal dux

nouus Carthaginensium cum elephantis cẽtum, & triginta equitum, peditumq; amplius triginta milibus Lilybæum venit ex Africa, & continuò cum Metello Cos. apud Panormũ pugnam conseruit. Sed Metellus vim magnã beluarum timẽs, prius eas magno vsus consilio vel in fugam, vel in mortem egit, & sic facilè quàmuis magnam vim hostium superauit. Viginti milia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt, elephanti quoque viginti & sex interfecti sunt: centum quatuor per Numidas errantes, quos in auxilium habebat, cepit, & per Italiam duxit, qui maximum Italicis populis spectaculum præbuerunt. Hasdrubal cum paucis Lilybæum profugit, atque absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & permutationem captiuorum decreuerunt. Ad quam rem Attilium Regulũ antè ducem Romanorum, quem iam per quinque annos captiuum detinebant, inter cæteros legatos sub sacramẽto præcipuè mittendum putauerunt. Ille Romam cum venisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque se ex illa die qua in potestatem Afrorũ venisset, esse Romanum desijsse. Itaque & vxorem à complexu suo remouit, & Senatui persuasit, ne pax cum Pœnis fieret. illos enim fractos tot casibus spem nullam habere, tanti non esse, vt tot milia captiuorum propter vnum se & senem, & paucos qui ex

Romanis capti erant, redderent. Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admisit. Ipse Carthaginem rediit, offerentibusque Romanis vt eum Romæ tenerent, negauit se in ea vrbe mansurum, in qua postquam Afris seruierat, dignitatem honesti ciuis vltrà habere non posset. Igitur regressum ad Africam, resecatis palpebris, vt vsque ad mortem cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret, atque vrstaret semper radium solis intuens, illigatum in machina necauerunt. Alter deinde Attilius Regulus, & Manlius * Volso ambo bis Coss. cum classe ducētarum nauium & quatuor legionibus Lilybæum profecti sunt, quod oppidum in promontorio situm Romani obsidere conati, superueniente Hannibale qui Hamilcaris filius fuit, victi, maiore exercitus sui parte perdita, ipsi ęgrè euaserunt. Post hos Claudius Cos. cum classe CCXX. nauium ad Drepani portum contra hostem profectus est. Vbi mox exceptus classe Pœnorum, dum contra auspicia dimicasset, statim superatus est. Et ipse quidem cum triginta nauibus Lilybæum in castra confugit: reliquæ omnes, hoc est, LXXX. cum pugnatoribus captæ sunt, cæteræ demersæ: nouem milia militum cæsa, viginti milia capta referuntur. C. quoque Iunius Cos. collega Claudij Pulchri vniuersam classem naufragio amisit, exercitum tamē saluum habuit, quia vicina littora erant. Anno etiam sequenti classis Punica in Italiā transijt.

* Vulsco

eiusque plurimas partes longè lateque vastauit. Dum hæc agerentur, apud Iudæam pontificatũ post Eleazarum suscepit Manasses auunculus eius. Interea Lutacius Catulus cum classe trecentarum nauium in Siciliam transuectus est, & ibi dum apud supradictam Drepanum ciuitatem pugna conseritur, dum inter primores pugnat, transfixo fœmore ægerrimè cum iam obrueretur ereptus est. Porrò autem Pœni cum quadringentis nauibus magnisque copijs ad Siciliam duce Hannone cõcurrunt. Nec Lutacius segnior, imò consilia Pœnorum mira celeritate præuenit. Postquã proximæ sibi vtrorumque classes apud Ægades insulas contra Lilybæum ciuitatem Siciliæ per totam noctem intertextis propemodum anchoris steterunt, orta luce prior Lutacius signum bello dedit. Crudescẽte pugna victus Hanno nauem auertit, & dux fugæ primus fuit. Aliquanta cum eo pars exercitus sui Africam petijt, alij confugêre Lylibæum: septuaginta & tres naues Punicæ captæ sunt: centum triginta demersæ: triginta & duo milia hostium capta, cæsa quatuordecim milia fuerunt. Nunquam in mari tantis copijs pugnatum est. Infinitum auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ. Ex classe autem Romana duodecim naues mersæ. Pugnatum est VI. Idus Martij. Lutacius deinde ad Erycinam ciuitatem, quam Pœni tenebant, venit: ibique duo milia Carthaginensiũ

confer-

conserta pugna interfecit. Tunc Carthaginẽses præcipiti festinatione ad Lutacium Cos. ac deinde Romam mittunt, orant pacẽ, quam ilico cõsequuntur. Captiui Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginenses petiuere, vt redimi eorum captiuos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine precio eos dari, qui in publica custodia essent: qui autẽ in priuatis tenerentur, vt precio dominis reddito Carthaginem redirent, atque id precium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solueretur. Carthaginenses sanè sub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt, vt Sicilia Sardiniaq; decederent, & per continuos viginti annos eis persoluerẽt puri argẽti tria milia talentorum. His diebus Iudæorũ Pontifex Onias Simonis Iusti filius clarus habebatur. Anno ab Vrbe condita D. VII. repentina subuersio ipsius Romæ præuenit triumphum Romanorum. Neque enim temere dixerim, quãdo non vel modicam læticiam Romæ superueniens, repentè quàm grauissimus luctus oppressit. Siquidẽ * Q. Lutacio Catulo, A. Manlio Coss. diuersæ igniũ aquarũq; clades penè absumpsere Vrbẽ. Nã Tyberis insolitis auctus imbribus, & vltra opinionẽ, & diuturnitate & magnitudine redũdans, omnia Romę ędificia in plano posita deleuit. Diuersę qualitates locorũ ad vnã cõuenere perniciẽ: quoniã & quę segnior redũdatio tenuit, madefacta dissoluit;

L. Catulo Q. Aulo Mallio

& quæ cursus torrentis inuenit, impulsa deiecit. Aquarum grauissimam cladem, grauior ignis secuta vastatio est. Qui ignis (incertũ vnde surrexit) plurimas ciuitatis partes peruagatus, cùm hominum domorumque miserabilem stragem fecit, tum etiam tantum opus vno consumpsit incendio, quantum plurimæ & peregrinæ victoriæ conferre non possunt. Dehinc, cum omnia in circuitu fori depopularet, ædem Vestæ corripuit, vnde etiam Metellus cum arsuros deos eripit, vix brachio semiustulatus aufugit. T. Sempronio Graccho, C. Valerio Falcone Coss. bellum Faliscis intulerunt. Quæ ciuitas Italiæ opulẽta quondam fuit, quam ambo Coss. intra sex dies quá venerant, transierunt, XV. milibus hostiũ cæsis, pace concessa, agro tamen ex medietate sublato. Eodem anno etiam Galli Alpini noui Romanis extitere hostes, aduersus quos sorte varia bellatum est. Nam in primo conflictu Valerio Cos. tria milia cecidere Romanorum: secundo XIIII. milia Gallorum cæsa, duo milia capta sunt. Sed ob priorem cladem triumphans consuli denegatus est.

Explicit liber Secundus.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

FINITO igitur Punico bello quod viginti tres annos tractum est, iam Romani clarissima gloria noti, L. Cornelio Lentulo, Fuluio Flacco Coss. legatos ad Ptolemæum regem Ægypti miserunt, auxilia promittentes, quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille Romanis gratias egit, auxilia non accepit: iam enim fuerat illa pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hiero Romam venit ad ludos, & ducenta milia modiorum tritici populo dono dedit. T. *Manlio Torquato, *C. Attilio Balbo Coss. Sardinia rebellauit auctoribus Pœnis: vnde mox Sardi subacti & oppressi sunt: Carthaginẽsibus autem violatoribus pacis, quam ipsi poposcissent, inferri bellum decretũ est. Econtrà Carthaginenses pacem suppliciter poposcere: & quum bis missis legatis nihil profecissẽt, pòst etiam eorum decẽ principibus bis æquè supplicantibus nil impetrarent: nouissimè Hannonis minimi hominis inter legatos oratione meruerunt. Hoc anno porta Iani Gemini clausa est, quia nusquam eo anno bellũ erat: quod sub Numa Põpilio rege prouenerat. Anno ab Vrbe condita D.XVII. Hamilcar dux Carthaginẽsium ab Hispanis in bello, cum aliud bellum aduersum Ro. clàm pararet, occisus est. L.

Mallio *Gallio* *Atilio* *Bubulco*

ciorum fuit. Commisso prælio apud Aretium Attilius Cos. occisus est. Octingéta milia Romanorum, nec saltem tanta quanta eos terrere debuit cæsa sui parte, fugerũt. Nam tria milia eorum tunc interfecta historici tradunt. Quod ideo ignominiosius turpiusq; est, tam paucis amissis tanta agmina diffugisse, quòd e in alijs victorijs non viribus animorum rçualuisse, sed bellorum prouentibus prodierunt. Quisnam enim rogo in exercitu Romanorum crederet numerum istum fuisse salem, non dico fugisse? Post hæc secundũ cum Gallis prelium gestũ est, in quo planè XL. milia Gallorum trucidata sunt, & triumphus Æmilio decretus est. Gallorũ quidem animi feroces, corpora plusquã humana erãt: sed expe mento deprehensum est, quòd virtus eorum cut primo impetu maior quàm virorum est, a sequẽs minor quã fœminarũ. Alpina enim orpora humecto cœlo educata habent quidam simile niuibus suis: cum mox calore exarrint pugnæ, statim in sudorẽ eũt, & leui mo quasi sole laxantur. Hi Brittomaro duce nõ ius posituros se baltea iurauerũt, quã Capiliũ Romæ ascẽdissent. Quod & factũ est. Nã ctos eos Æmilius in Capitolio discinxit. Et ia dux eorum de Romano milite Marti suo quẽ auream deuotasset, de ipsius Ariobinis reliquorumq; Gallorum torquibus auim trophæum Ioui erexit. Sequenti anno anlius Torquatus, & Fuluius Flaccus Coss.

contra Ligures primùm trans Padum Romanas duxere legiones. Pugnatum est ibi cũ Insubribus Gallis, quorum interfecta sunt viginti tria M. quinque milia capta sunt. Eo deinde anno qui huic proximus fuit, dira Vrbem terruere prodigia. Namq; in Piceno flumine sanguis effluxit: apud Faliscos cœlũ visum est ardere: & Arimini noctẽ multa luce clarã effulsisse: ac tres Lunas distantibus cœli regionibus exortas apparuisse: & Romæ Cn. Domitij bos locutus est dicens: Caue tibi Roma. Carnes etiam è cœlo lapsæ sunt, quarum pars ab auibus intercepta est, pars incorrupta diu iacuit. Tunc quoque magno terræmotu Caria & Rhodus insulæ adeò concussæ sunt, vt labentibus vulgo tectis ingens quoque ille Colossus rueret. Eodem anno Flamminius Cos. contemptis auspicijs, quibus pugnare prohibebatur, aduersus Gallos conflixit & vicit. In quo bello nouem milia Gallorum cæsa, septẽ & decem milia capta sunt. Post hoc M. Claudius Marcellus, Cn. Cornelius Scipio, contra Gallos pugnauerunt. Marcellus Cos. deinde cum imprudens in manus Gallorum incidisset, omniaque infesta vidisset, nec euadere posset, in mediũ hostium irrupit. Quibus inopinata audacia perculsis, regem quoque eorum Virdomarium nomine occidit. Atq; vbi spes salutis vix fuerat, inde opima detulit spolia. Postea cum collega ingentes copias Gallorũ peremit, & inter multa Insubrium, quos ad dedi-

deditionem coegerat, oppida, Mediolanum quoque vrbem florentiſsimam expugnauit & cepit. Grandem prædam Romam pertulit, ac triumphans Marcellus ſpolia Gallici regis ſtipiti impoſita humeris ſuis vexit. Minutio Rufo, P. Cornelio Coss. Hiſtris bellum illatum eſt, quia latrocinati *naues Romanorũ nauib. fuerant, quæ frumenta exhibebant, ac multo Romanorum ſanguine fuſo perdomiti ſunt. Hac tempeſtate Iudæorum pontifex Simon Oniæ filius extitit. Emergit hîc paululum antiquus ille Romanorum improbæ laudis etiam de præſumptis parricidijs appetitus. Nam Fabius Cenſorius Fabium * Buteonem Luteonem filium ſuum furti inſimulatum interfecit: dignum ſcilicet facinus, quod pater vel parricidio plectendum duceret, quod ne leges quidem inſimulatum pecuniæ, aut ſummi exilij circa quemlibet hominum ſcelus cenſuerunt. *

Anno ab Vrbe condita D.XXXIIII. bellũ Punicum ſecundum Romanis illatum eſt per Hannibalem Carthaginenſium ducem, qui iã dudum Hamilcari patri ad aras iurauerat, cũ adhuc nouem eſſet annorum, ſe vt primũ poſſet aduerſum Romanos pugnaturum: qui idẽ tamen hoc ſomnium præuiderat: iuuenem humana forma auguſtiorem, qui ſe hortaretur in excidium Italię, auctore Ioue ſecuturũ. Deinde poſt tergum reſpiciens intueri ſibi viſus eſt ſerpentem vaſtum cuncta populantem, audi-

re etiam cœli fragorem, nec non & nimbos cũ maligna luce cœli visere: interrogauitque iuuenem præeuntem quid subsequatur? Ille ad hæc, Vides inquit excidiũ Italiæ, cætera permitte fatis. Hannibal ergo Saguntum florentissimam Hispaniæ ciuitatem Romanis amicam oppugnare aggressus est, annum ætatis agens vicesimum. Huic Romani per Legatos denunciauere, vti bello abstineret. Is Legatos Romanorum ad se missos iniuriosissimè à cõspectu suo etiam abstinuit. Romani etiam Carthaginem miserunt, vt mandaretur Hannibali, ne bellum contra socios Romani populi gereret. Dura responsa à Carthaginensibus data sunt. Saguntini interea fame victi sunt, & octauo demum mense capti ab Hannibale vltimis pœnis afficiuntur. Quibus hoc antè portenderat triste prodigium. Nam quum penè mulier enixa esset, in vterum regressus infans ciuitatis excidium significauit. Huius tantæ cladis Hannibal auctor poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, dux legationis, Fabius, Quæ inquit mora est? In hoc ego sinu bellum pacemque porto, vtrum eligitis? Succlamantibus, bellum. Igitur, inquit, accipite. Et excusso in media Curia togæ gremio, non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret effudit. Tum P. Cornelius Scipio cum exercitu profectus est in Hispaniam, Tib. Sempronius in Siciliam. Hãnibal relicto in Hispania fratre Hasdrubale Pyrenæos montes transiuit, inter ferocissimas

Gallo-

Gallorũ gentes ferro via aperuit, & nono pòst demum die à Pyrenęo ad Alpes peruenit. Vbi dum mõtanos Gallos repellere eũ ab ascensu obnitentes bello superat, atque inuias rupes igni, aceto, ferroq; rescindit, quatriduũ cõmoratus quinto demũ die cũ maximo labore ad plana peruenit. Traditur ad Italiã cũ centũ milibus peditũ, & XX. milib. equitũ, XXXVII. simul elephantos adduxisse. Interea multi Ligures & Galli Hannibali se iunxerunt. Sẽpronius Gracchus cognito ad Italiã Hãnibalis aduentu, ex Sicilia exercitũ Ariminũ traiecit. P. Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinũ primus occurrit, cõmissoq; prelio, fugatis suis & penè omnibus extinctis, ipse à filio Scipione admodũ prætextato, qui pòst Africanus cognominatus est, qui vix egressus pueritiã fuerat, ab ipsa morte liberatus est: saucius tamẽ in castra redijt. Pugnatũ est deinde eodem Cos. ad Trebiam fluuiũ, iterumq; Romani pari clade superati sunt. Sẽpronius Gracchus & ipse apud eundẽ amnẽ cũ Hannibale cõflixit, amissoq; exercitu penè solus euasit. In eo tamẽ bello etiã Hannibal sauciatus est. Tunc se Hannibali multi Itali dedêre: qui posteaquam in Hetruriam primò transiret, in summo Apennino tempestate correptus biduo mansit, & continuo immobiliter niuibus cum exercitu conclusus est. Vbi magnus hominum numerus, iumenta quàm plurima, elephanti penè omnes frigore perierũt. Diris tũc etiam Romani

prodigijs territi sunt. Nam & Solis orbis minui visus est. Et apud Arpos parmæ in cœlo visæ. Sol quoque pugnasse cum Luna. Apud Capenas interdiu duas Lunas ortas. Imbre saxatili Picena regio verberata. In Gallia ijsdem temporibus lupus è vagina gladium sustulit vigili: In Sardinia sanguinem duo scuta sudarunt. Faliscis scindi cœlum, velut magno hiatu visum est. Apud Antium quoque metentibus messoribus cruētas spicas in corbem decidisse visum est, & pluuiæ deciderunt cruentæ. Igitur Hānibal ad Thusciam veniens, sciēs Flamminium Cos. solum in castris esse, quo celerius imparatum obrueret, primo vere progressus arripuit propiorem sed palustrē viā: &
Arnus tum fortè * Sarnus fluuius luto redundans, pendulos & dissolutos campos reliquerat, de quibus dictum est:

Et quæ rigat æquora Sarnus.

In quos cum exercitu progressus Hannibal, nebulis maximè, quæ de palude exhalabantur, prospectum auferentibus, magnā partem sociorum iumentorumque perdidit. Ipse autē vni elephanto, qui solus superfuerat, supersidens vix difficultatem itineris euasit. Sed oculum quo iamdudum in Alpib. æger erat, violētia frigoris, vigiliarumque ac laboris amisit. Vbi verò proximus castris Flamminij Consulis fuit, vastatione circumiacentium locorum Flamminium in bellum excitauit. Hæc pugna ad Trasumenum lacum facta est, vbi exercitus

mus Romanus infelicissima arte Hánibalis cir-
cumuentus, funditùs trucidatus est: ipse quo-
que Cos. occisus. vigintiquinq; milia Roma-
norum in eo prælio cæsa sunt, sex milia capta
referuntur, & cæteri diffugerunt. De exercitu
Hannibalis duo milia ciciderunt, tanta clade
Romana: maximè cum ita ad pugnandum in-
tentus ardor extiterit, vt grauissimũ terręmo-
tum, qui tunc fortè tam vehemens factus est,
vt vrbes diruisse, montes transtulisse, discidis-
se rupes, & flumina retrorsum coegisse refera
tur, pugnátes omnino nõ senserint. Quo qui-
dam miles Romanus ita vulneratus est, vt vti
manibus non valeret. cui cum quidam * Nu- *Pœnus*
mida detrahere spolia vellet, ceruicem ho-
stis inuasit vlnis, eiq; nares atq; aures morsu
detruncauit. Interea missus aduersus Hanni-
balem postea à Romanis Q. Fabius Maximus.
is eum differendo pugnam ab impetu fregit.
Nam per summa montium iuga, & abditos ne
morum saltus castra ponens, Hannibalis fer-
uoren elusit. Cumq; in prælium eum euocare
Hannibal non posset, vastatis agris Italiæ, Ma
ximi cunctatoris villæ pepercit, vt vel sic pro-
ditionis suspicionem Romanis de eo afferret.
Sed bene nota Fabij fides calliditatem Hanni
balis irritá dedit Romanis, Interea Maximus
inuenta occasione pugnauit & vicit. Victus
quoque Hannibal, fertur de Fabio dixisse suis
ita; Nunquid non dixi vobis, quòd montana
hæc nubes maxima nos in campo vi tempe-

ſtatis obrueret. Anno ab Vrbe cõdita D.XL. L. Æmilius Paulus, P. Terentius Varro Coss. contra Hannibalem mittuntur, Fabioq; ſuccedunt. Qui Fabius ambos Conſules monuit, vt Hannibalem callidum & impatientem ducem non aliter vincerent quàm prælium differendo. Verùm cum impatientia rerum Varronis Conſulis, contradicente altero Conſule, id eſt Æmilio Paulo, apud vicum qui Cannæ appellatur, in Apulia pugnatum eſſet, ambo Coss. ab Hannibale vincuntur. Nam cùm comperiſſet Hannibal Aufidum amnem ingẽtes auras proflare manè, quæ harenarum & pulueris vertices agerent, ſic direxit aciem, vt tota*vis à tergo ſuis Romanis in ora & oculos incideret. Eaque de cauſa Romanorum exercitum ſtrauit. Nam in ea pugna quadraginta quatuor milia Romanorum interfecta ſunt. De exercitu verò Hannibalis tria milia cæſa ſunt, & magna pars ſauciata. Nullo tamen Punico bello Romani adeò ad extrema internicionis adducti ſunt. Perijt in eo Cos. Æmilius Paulus: qui dum ſaucius in quodam ſaxo reſediſſet, offerente ei Lentulo equum quo fugeret, vt cladi ſupereſſet, noluit: atque ibi perſedit donec ab hoſtibus peremptus eſt. Perierunt autem ibi Conſulares aut Prętorij viginti: Senatores capti aut occiſi triginta, nobiliores viri trecenti, pedeſtrium militum quadraginta milia, equitum tria milia quingenti. Varro Cos. cum quinquaginta equitibus Venuſium

*uia

sum fugit. Nec dubium est vltimum illum diem Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox ad peruadendam Vrbem contendisset. Sed sic successu belli elatus est, vt neminem ciuium suorum in castra sua admitteret, sed responsa eis per interpretes daret: Macharbalem quoque Lacedemonium & ipsum sæpe contemneret, qui ei creberrimè pollicebatur breui se in Capitolio cœnaturum, si dispositio sua omnimodis audiretur. Interea Varro Romam rediit, gratiæque ei à Senatu & populo actę sunt, quòd Remp. non desperaret. Non autem vitæ cupiditate, sed Reip. amore se superfuisse, reliquo ætatis suæ tempore approbauit. Nam barbam capillumque submisit, & postea nunquam recubans cibum cepit. Honores quoque cum ei à populo deferrentur, renunciauit, dicens: felicioribus magistratibus Reip. opus esse. Hannibal igitur Romanis obtulit, vt captiuos redimerent: responsumque est ei à senatu, eos ciues non necessarios, qui cum armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea varijs supplicijs interfecit. idem quibusdam ima pedum amputauit, alios in castris binos inter seipsos dimicare compulit, maximè fratres, aut consanguineos: nec prius spectaculum finiebatur, quàm vnus cædibus superfuisset, sed & ipse iugulandus. & pro testimonio victoriæ suæ tres modios anulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorū Romanorum

equitum, ſenatorumque & militum detraxerat. Vſq; adeò autem vltima deſperatio Reip. apud reſiduos Romanos fuit, vt ſenatores de relinquenda Italia, ſedibuſq; quærendis conſilium ineundum putarint. Quod auctore Cæcilio Metello confirmatum fuiſſet, niſi Cornelius Scipio Tribunus tunc militum, idem qui pòſt Africanus eſt dictus, diſtricto gladio deterruiſſet, ſingulis mortem inferre minitans: ac potius pro patriæ defenſione in ſua verba omnes iurare coegit. Romani verò ad ſpem vitæ quaſi ab inferis reſpirare auſi, Dictatorē Decium Iunium creant, qui delectu habito, ab annis decem & ſeptem immaturæ inordinatæque militiæ quatuor legiones vndecunque contraxit. Tunc etiam ſeruos ſpectati roboris, ac voluntatis, vel oblatos, vel ſi ita opus fuit, publico precio emptos, ſub titulo libertatis ſacramento militiæ adegit. Arma quæ deerant, templis detraxerunt, egenti ærario priuatæ opes refuſæ ſunt. Itaque equeſter ordo, ita plebs trepida oblita ſtudiorum in commune conſuluit. Iunius quoque Dictator antiquum Romanæ miſeriæ factum recolēs, pro ſupplemento exercitus, edicto velut aſylo patefacto, homines quicunque ſceleribus ac debitis obnoxij eſſent, impunitate promiſſa militiæ mācipauit, quorum numerus ad ſex M. virorum fuit. Campania verò, vel potius omnis Italia ad Hannibalem, deſperata penitùs Romani ſtatus reparatione defecit. Poſt hoc

LPo,

L.Poſtumius Prętor aduerſum Gallos pũgnæ remiſſus,cum exercitu cæſus eſt. Deinde Sẽpronio Graccho, Q. Fabio Max.Coſs. Claudius Marcellus ex Prætore Procõſul deſignatus,Hãnibalis exercitum pręlio fudit primus. Qui poſt tantas Reip.ruinas, ſpem fecit Hannibalem poſſe ſuperari.Interea in Hiſpania,vbi Haſdrubal frater Hannibalis remanſerat cũ magno exercitu, vt eam totam Afris ſubijceret, à duobus germanis Scipionibus Romanis ducibus vincitur, Perdit in ea pugna triginta quinque M,hominum.ex his capiuntur decem milia,occiduntur XXV,milia. Mittuntur ei à Carthaginenſibus ad reparãdas vires copiarum,XXII.milia peditũ,& IIII. M, equitum,elephanti XX.Celtiberos milites, quam primam externam manum Romani in caſtris habere cœperunt, precio ſollicitatos ab hoſtium ſocietate in ſua caſtra duxerunt. Sempronius Gracchus Proconſul ab hoſpite ſuo Lucano quodam in inſidias inductus occiſus eſt. Centenius Penula Centurio ſibi vltrò bellum aduerſus Hannibalem petijt. A quo cum octo milibus militum,quos in aciem deduxerat, cæſus eſt.Poſt hæc Cn.Fuluius Prætor ab Hannibale victus amiſſo exercitu vix euaſit. Hannibal multas ciuitates Romanorum per Apuliam,Calabriam,Brutiamque occupauit. Quo tempore etiam Rex Macedoniæ Philippus ad eum legatos miſit, promittens auxilia contra Romanos, ſub hac conditione, vt de-

letis Romanis, ipse quoq; contra Græcos ab Hannibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, & re cognita, Romani in Macedoniã M. Valeriũ Leuinũ ire iusserũt: T. Manliũ Torquatũ Proconsulẽ in Sardiniã. Nã etiã ea sollicitata ab Hannibale Romanos deseruerat. Ita vno tẽpore quatuor locis pugnabatur. In Italia cõtra Hãnibalẽ: in Hispania cõtra fratrẽ eius Hasdrubalẽ: in Macedonia cõtra Philippum: in Sardinia contra Sardos & alterum Hasdrubalem Carthag. Is à T. Manlio Proconsule qui ad Sardiniam missus fuerat, viuus captus est: occisa cum eo XII. milia, capti mille quingenti: & sic à Romanis Sardinia subacta est. Manlius victor Hasdrubalem & captiuos Romã reportauit. Interea etiã Philippus à Leuino in Macedonia vincitur, & in Hispania à Scipionib. Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalis. Pudet recordationis. Quid enim dicam? improbitatẽ magis an miseriã Romanorũ? imò verius vel improbã miseriã, vel miserã improbitatẽ. Quis credat eo tẽpore, quo ærariũ populi Romani egenã stipem priuata collatione poscebat, miles in castris non nisi aut puer, aut seruus, aut sceleratus, aut debitor, ne sic quidem numero idoneus erat, Senatus in curia omnis nouitius penè videbatur: postremò quũ ita imminutis fractisque omnibus rebus desperabatur, vt consilium de relinquẽda Italia subiretur: eo tempore cũ vnũ domesticũ, vt diximus, bellum ferri nullo modo pos-

poſſet, inſuper tria bella tranſmarina fuiſſe ſuſcepta? vnum in Macedonia contra Philippum potentiſsimum Macedoniæ regem: alterum in Hiſpania contra Haſdrubalem Hannibalis fratrem: tertium in Sardinia contra Sardos, & alterum Haſdrubalem Carthaginenſium ducem: extra hoc quartum Hannibalis, quo in Italia premebantur? Et tamen fortis in alterutrum deſperatio, in meliora profecit. Nã in his omnibus deſperando pugnarunt, pugnando vicerunt. Ex quo euidenter oſtenditur, non tempora tunc fuiſſe tranquilliora ocijs, ſed homines miſeri fortiores. Anno ab Vrbe condita D.XLIII. Claudius Marcellus Syracuſam opulentiſsimam Vrbem Siciliæ ſecunda oppugnatione vix cepit. Quam cum iampridem obſediſſet, Archimedis Syracuſani ciuis mirabili ingenio præditi machinis repulſus expugnare non potuit. Decimo anno poſtquam Hannibal in Italiam venerat, Cn. Fuluio, P. Sulpitio Coss. Hannibal de Campania mouit exercitũ, & cũ ingenti clade omniũ per Sedecinum Sueſſanumq; agrũ via Latina profectus, ad Anienem fluuium tribus milibus ab Vrbe conſedit, incredibili totius ciuitatis metu: cum Senatu, populoque diuerſis curis trepido, matronæ quoque amentes pauore, per propugnacula currerent, & conuehere in muros ſaxa, primæq; pro muris pugnare geſtirent. Ipſe autem cum expeditis equitibus vſq; ad portã Collinã infeſtus acceſsit, de-

inde omnes copias in aciem direxit. Sed & Coss. Fuluiusque Procos. non detrectauere pugnam. At vbi expositæ vtrinque acies constiterunt, in conspectu Romæ præmium victoriæ futuræ, tantus imber se subito è nubib. grandine mixtus effudit, vt turbata agmina vix armis retentis in sua se castra colligerent. Deinde cum serenitate reddita, in campũ copiæ atque in aciem rediissent, rursus violentior fusa tempestas, maiore mortalium metu, audaciam coercuit, territosque exercitus refugere in tentoria coegit. Tunc conuersus in

regionem * religionẽ Hannibal dixisse fertur: Potiũdæ sibi Romæ, modò voluntatem non dari, modò verò deesse potestatem. At verò in Hispania à fratre Hasdrubale ambo Scipiones fratres, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur, exercitus tamen integer mansit. Casu enim magis erant, quàm virtute decepti. In Campania Capua capta est à Q. Fuluio Proconsule. Principes Campanorum veneno sibi mortem consciuerãt. Senatũ omnẽ Capuæ, etiam prohibente senatu Romano, Fuluius supplicijs necauit. Duæ autem fœminæ è Campanis partib. id est Vescia Oppia

Fulcula materfamiliâs, & Cliuia*Facula meretrix, benignæ fuere pro statu Romano. Quippe vna pro salute populi Romani semper deos precata est, altera militib. Romanis captiuis alimenta præbuit. Pro quib. meritis & libertatẽ in excidio Capuæ & rem propriã retentarũt,

&

& optandi præmij priuilegia aſſecutæ ſunt. Quo tempore etiá Cos. Marcello Siciliæ magna pars capta eſt,quam tenere Afri cœperát, & nobiliſsima,vt dixi,vrbs Syracuſana.Prędа verò ingẽs Romá perlata eſt. Leuinus in Macedonia cum Philippo & multis Græciæ populis, & rege Aſiæ Attalo amicitiam fecit, & ad Siciliam profectus eſt. In qua Hannonem quendam Afrorum ducem apud Agrigentũ ciuitatem cum ipſo oppido cepit, eumq; Romam cum captiuis nobiliſsimis miſit: quadraginta ciuitates in deditionem accepit, viginti ſex expugnauit.Ita omni Sicilia recepta, Macedonia fracta, ingenti gloria Romam regreſſus eſt. Hannibal itaque in Italia Cn. Fuluium Cos.ſubitò aggreſſus, cum IX.milib.hominũ interfecit. Interea interfectis in Hiſpania duobus Scipionib. fratribus, & omnibus incuſſo pauore cunctantibus, Scipio ſe admodũ adoleſcens vltrò obtulit. & cum in ærario penuria eſſet pecuniæ, Claudio Marcello & Valerio Leuino auctoribus, qui tũ Coss. erát, aurum & argentum ſignatum ad Quæſtores palàm omnes Senatores in publicum contulerunt, ita vt nihil præter anulos bullaſque ſibi & filijs, ac deinde per filias vxoreſq; ſuas ſingulas tantùm auri vncias, & argenti non amplius quàm ſingulas libras relinquerent. Scipio annos natus viginti quatuor vir Romanorũ omnium & ſua ætate, & poſteriore ferè primus.Iſte eſt ille, qui dũ Senatores ob me-

tum Hánibalis, vt dixi, Italiam relinquere deliberarēt, di ſtricto gladio id fieri vetuit. Is imperium in Hiſpania proconſulare ſortitus, vltionem præcipuè patris & patrui animo intendens, Pyrenęum tranſgreſſus, primo impetu Carthaginem nouam Hiſpaniæ cepit: vbi ſtipendia maxima, præſidia valida, copiæ auri argentique magnæ Pœnorum habebantur, & nobiliſsimi obſides, quos ab Hiſpanis accepe rant. Ibi etiam Magonem fratrem Hannibalis captum cum cæteris Romam miſit. Romæ ingens lętitia poſt hoc fuit. Scipio Hiſpanorum obſides parentibus reddidit. Denique dum quędam adulto flore virgo pulcherrima ab eo comprehenſa fuiſſet, eam paterna pietate ſeruauit, concedens parentibus vt eam redimerent. Ad ſe etiam puellæ ſponſum nobiliſsimi generis virum venire perſuadens, ei ipſã quaſi pius in matrimonio genitor tradidit, dotiſque nomine puellę precium quod à parentibus eius acceperat, condonauit. Pro quibus factis maximè annitente puellæ ſponſo, eiuſque parētibus omnes ferè Hiſpaniæ ad eum tranſierunt. Poſtque Haſdrubalem fratrem Hannibalis victum fugat, & prædam maximam capit. Præterea octoginta ciuitates aut deditione, aut bello in poteſtatem redegit, Afriſque ſub corona venditis, ſine precio dimiſit Hiſpanos. Hannibal in Italia Cn. Fuluium Procos. vndecim præterea tribunos, & XVII. milia hominum interfecit. Marcellus Cos. cum Hanni-

bale

bale apud Nolam triduo continuo dimicauit, primo die pari pugna discessum est: sequenti victus Cos. tertio victor octo milia hostium interfecit. Ipsum Hannibalem cum reliquis fugere in castra compulit. Interea Cos. Q. Fabius Maximus Tarentum quod à Romanis desciuerat, iterum expugnauit & cepit. Ibiq; ingentes copias Hannibalis cum ipso duce eius Carthalone deleuit: triginta milia hominum captiuorum vendidit: prædam militibus dispertiuit: pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multæ ciuitates quę ad Hannibalem transierant, rursus se Fabio Maximo subdiderunt. Hannibal vtrumque Consulem Marcellum & Crispinum insidijs circũuentos cum exercitu interfecit. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursum res inclitas gessit. Regem Hispanorum magno prælio victum in amicitiam accepit, & primus omnium à victo hoste obsides non poposcit. Deinde desperans Hannibal Hispanias contra Scipionem diutius posse retineri, fratrẽ suũ Hasdrubalem ad Italiam cũ omnibus copijs* euocauit. Is Ap. Claudio Nerone, & M. Liuio Salinatore Coss. ex Hispanijs per Gallias ad Italiam veniens, magna secũ auxilia Hispanorũ Gallorumq; sumpta deduxit. Et cum maturato aduentu descẽdisse iá ex Alpib. Cõsulib. proditus fuisset, ab exercitu Romano, ignorante Hannibale, apud Metaurum fluuium in insidias compositas incidit; dimissis

ſtrenuè tamen pugnans occiſus eſt. Diu quidem incertus belli euentus, elephantis maximè Romanam infeſtantibus aciem: qui à militibus Romanis, quos à velitando velites vocant, quod genus militiæ paulo antè repertũ fuerat, vt lecti agilitate iuuenes cũ armis ſuis poſt terga equitum ſederent, & mox cum ad hoſtem ventum eſſet, equis deſilirent, & continuò pedites ipſi, ex alia parte equitibus per quos aducti fuerant dimicantibus, hoſtem proturbarent. Ab his ergo velitibus elephanti retrò acti, quum regi iam à ſuis non poſſent, ferro fabrili, id eſt ſcalpro inter aures adacto necabantur. id genus occidendæ, cum opus eſſet, beluæ idem dux Haſdrubal primus inuenerat. Fuit hoc prælium penes Metaurum fluuium, vbi Haſdrubal victus eſt, vt Traſumenus lacus, vbi exercitus Romanus: vt Ceſena Piceni ciuitas, vt vicus ille Cannenſis. Nam quinquaginta & nouẽ milia de exercitu Haſdrubalis ibi grandi ſtrage occiſa ſunt. Capta quinque milia quadringenti. Quatuor autem milia ciuium Romanorum inter eos reperta atque reuocata ſunt, quod victoribus Conſulibus ſolatio fuit. Nam & de exercitu eorum octo milia ceciderunt. Magnum pondus auri atque argenti Romam relatum eſt. Hannibali caput fratris ſui Haſdrubalis ante caſtra proiectum eſt. Quo viſo & ſimul clade Pœnorum cognita, anno tertiodecimo quàm in Italiam venerat, refugit in Brutios. Poſt hæc anno cõtinuo

tinuo inter Hannibalem & Romanos quies à tumultu bellorũ intercesſisse visa est: quia inquietudo morborum in castris erat, & grauisſima pestilentia vterque exercitus agebatur. Post hæc Hannibal diffidere iam de belli cœpit euentu, Romanis autem ingens animus accesſit. Itaque & ipsi euocauerunt ex Hispania P. Cornelium Scipionem, qui iam vniuersam Hispaniam à Pyreneo vsque Oceanum in prouinciæ formam redegerat. Igitur Romam cum ingenti gloria venit. Per idem tempus Hierosolymis Pontifex Max. Onias filius Simonis fuit. Q. Cæcilio, L. Valerio Coss. omnes ciuitates quæ in Brutijs ab Hannibale tenebãtur, Romanis se tradiderunt. Anno XIIII. posteaquam in Italiam Hannibal venerat, Scipio qui multa bene in Hispania egerat Cos. cum Licinio Crasso creatus, & in Africam missus est: cui viro diuinum quiddam inesse existimabatur, adeò, vt putaretur etiam cum numinibus habere sermonem. Et reuera neque publica, neque priuata negocia prius vnquam attigit, quàm in cella Iouis Capitolini diutisſimè moraretur antequam videretur à quoquam. Is in Africa contra Hannonem Hamilcaris filium ducem Pœnorum pugnauit, eumque interfecit: exercitum eius partim cæde, partim captiuitate disperdidit: castra eius cepit. Nam in eo prælio cum quatuor milibus & quingẽtis militibus vndecim milia Pœnorum occidit. Sempronius Cos. cum Hannibale congressus &

victus Romá refugit. Scipio in Africa aggressus hyberna Pœnorum atque alia Numidarũ, quæ vtraque haud procul ab Vtica erant, noctu concubia fecit incendi. Pœni trepidi quũ casu ignem accidisse putarent, inermes ad extinguendum concurrunt. Qua re facilè ab armatis oppressi sunt. In vtrisque castris quadraginta milia hominum de Carthaginensibus & Numidis igni ferroque consumpta sunt, capta quinque milia: duces ipsi miserabiliter ambusti sunt, & ęgrè fugerunt. Hasdrubal dux Carthaginem profugus venit. Itaque Syphax & Hasdrubal mox plurimum reparauere exercitum, atque iterum cum Scipione congressi sunt, victique fugerunt. Syphacem fugientem Lælius & Masinissa ceperunt. Porrò cætera multitudo ad Cirtam refugit, quam Masinissa oppugnatam in deditionem accepit. Syphacem ad Scipionem catenis vinctum deducit. Quem Scipio cum ingétibus spolijs, plurimisque captiuis perducendum Romam Lælio tradidit. Qui cum Tiburi in custodia defecisset, sumptu publico iussit Senatus honorificè sepeliri. Qua re audita omnis ferè Italia Hannibalem deseruit: ipse à Carthaginensibus redire in Africam iubetur, quam Scipio vastabat. Ita anno septimo decimo Italia ab Hannibale liberata est, quam flens dicitur reliquisse, omnibus Italici generis militibus qui sequi nollent interfectis. Legati Carthaginensium pacem à Scipione petierunt: ab eo ad Senatum

tum Romam missi sunt, & quadraginta quinque diebus his induciæ datæ sunt, quousque ire Romam & regredi possent, & triginta milia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem iussit cũ Carthaginensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne amplius quàm triginta naues haberent, & quinquaginta milia pondo argenti darent, captiuos & perfugas redderent. Interea Hannibal ad Africanum littus propinquans iussit cuidam è nauticis ascendere in arborem nauis atque speculari inde, quam regionem tenerẽt. Sepulchrum dirutum se prospexisse respondit. Abominatus dictum Hannibal deflexo cursu ad Leptim oppidum copias exposuit. Qui continuò refecta multitudine Carthaginem venit: & pax turbata est, multaque hostilia ab Afris facta sunt. Legati tamen eorum ex Vrbe venientes à Romanis capti, & iubente Scipione dimissi sunt. Hannibal quoque frequentibus pręlijs à Scipione victus, petere & ipse iam cœpit pacem & colloquium Scipionis. Vbi cum se diu attoniti admiratione mutua duo clarissimi duces toruè suspexissent, & colloquium inter vtrosque esset, Carthaginẽsibus conditiones displicuerunt, eo quòd hisdem conditionibus quibus prius, addita sunt quingentis milibus pondo argenti centum milia librarum propter nouá perfidiam: iusseruntq; Hannibalem pugnare. Hãnibal tres exploratores ad castra Scipionis

misit, quos captos Scipio circunduci per ca-
stra iussit, ostenditque eis totum exercitum,
nihil de hostibus percontatus. Mox etiã pran-
dium dari iussit, eisque refectis, ac recreatis e-
quis redire permisit, vt renunciarent Hanni-
bali quę apud Romanos vidissent. Interea prę
lium ab vtroque duce cõsertum est, quod diu
magnis ducum artibus dispositum, magnis co
piarum molibus gestum, quale vix vlla memo
ria fuit, cum peritissimi viri, vt diximus, co-
pias suas ad bellum educerent. Scipio victor
rediit, octoginta elephanti ibi vel capti, vel
occisi sunt. Carthaginensium militum inter-
fecti sunt viginti milia quingenti. Hannibal
omnia & ante prælium & in prælio expertus,
primùm cum multis equitibus, deinde cũ vi-
ginti, postremò vix cum quatuor, inter tumul
tum elapsus Adrumẽtũ confugit. Postea Car-
thaginem post sex & triginta annos, quàm par
uus exierat, venit. Inuenta in castris Hanniba
lis argenti pondo viginti milia, auri octogin-
ta: cætera supellectilis copiosa. Iactet se licet
Roma victoriis, Hannibalem tamen Campa-
niæ luxuriis immorantem prouincia delicio-
sa superauit. Dum aquis innatat, dum pisci-
bus atque ostreis passim inficitur, dum olet,
dum potat, dum dormit, aquarum resolutio
molliuit Punicam feritatem: & quem alia du-
rauerant, Seplasia Campaniæ oppidum vn-
guentis odoratis labefactauit & soluit. Igitur
post di certamen Carthaginenses nullam es-
se

se residuam spem nisi in petenda pace persuasi, vt pax daretur denuò supplicauerũt. C. Cornelio Lentulo, P. Ælio Pœto Coss. Carthaginensibus pax per Scipionem voluntate Senatus populique concessa est. Nam etiam plusquam quingentæ naues in altum productæ in conspectu ciuitatis incensæ sunt. Scipio iam tunc cognomento Africanus cum ingenti gloria triumphans Vrbem ingressus est. Quę Terentius qui postea comicus ex nobilibus Carthaginensium subactorum ciuibus captus, pileatus, quod insigne indultæ libertatis fuit, post currum triumphantem sequutus est. Anno ab Vrbe condita quingentesimo quadragesimo quinto bellum Punicum secundum finitum est, post annum nonum decimũ quàm cœperat.

Explicit liber Tertius.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

Ransacto igitur Punico bello secutum est Macedonicum contra Regem Philippum. Quingentesimo & quinquagesimo primo anno ab Vrbe condita T. Quintius Flamminius aduersus Philippum Macedonum regem missus est. Qui post multa & grauissima prælia, quibus Macedones vicit, pa-

cem Philippo dedit,his legibus,ne Græciæ ciuitatibus quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret, vt captiuos & transfugas redderet, L. solas naues haberet,reliquas Romanis daret:per annos X quaterna M.pondo argenti præstaret, & obsidem filium suum Demetrium daret. Deinde cum Lacedæmonijs pugnauit: victoque Nabide duce eorum, & quibus voluit conditionibus in fidem accepit,& ingenti gloria triumphauit. Duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetriũ Philippi filium & Armenem Nabidis. Ro.captiui qui sub Hannibale per Græciam venditi fuerant,vniuersi recepti capitibus rasis ob deter-sam seruitutem currum triumphantis secuti sunt.Eodem tempore Insubres & Boij, à quibus Ticinum condita est, atque Cenomanni, contractis in vnum viribus Hamilcare Pœnorum duce qui in Italia remanserat,Cremonam vrbem Placentiamque vastantes,difficilimo bello à L. Fuluio Prætore superati sunt. Consul Marcellus in Hetruria à Boijs oppressus magnam partem exercitus perdidit. Cui postea Furius alter Cos. auxilio accessit; atq; ita vniuersamBoiorum gentem igni ferroque vastantes propemodum vsque ad nihilum deleuerunt. Postea Flaminius Procos. Philippũ regem,& cum eo Thracas,Macedonas, Illyrios præterea,multasque gentes quæ in auxiliũ ei venerãt,bello subegit. Victi Macedones castra amiserunt. Octo milia hostium eo die cæ-

ſa, quinq; milia capta Polybius ſcribit. Valerius dicit quadraginta milia trucidata: Claudius verò triginta duo milia interfecta commemorat. Sed hæc varietas ſcriptorum vtiq; fallacia eſt. Fallaciæ autem cauſa profectò adulatio eſt, dum victoris laudes accumulare, virtutemq; patriæ extollere vel præſentibus, vel poſteris ſtudent. Alioquin ſi inquiſitus non fuiſſet numerus, nec qualiſcunque fuiſſet expreſſus. Quòd ſi glorioſũ eſt duci & patriæ plurimos hoſtiũ peremiſſe, quanto magis lætũ patriæ & ducibus beatũ poteſt videri, ſuorũ vel nullos, vel paucißimos perdidiſſe? Ita lucidiſſima re patet, quia ſimili impudentia mentiẽdi, qua occiſorũ hoſtiũ numero adijcitur, ſociorũ quoq; amiſſorum damna minuũtur, vel etiá omnino reticentur. Igitur Sẽpronius Tuditanus in Hiſpania citeriore bello oppreſſus, cũ omni exercitu Romano interfectus eſt.

Tranſacto bello Macedonico ſecutũ eſt Syriacum: L. Valerio Flacco, & M. Portio Catone Coſs. Antiochus rex Syriæ bellum contra populum Romanum ſtruens in Europá tranſijt ex Aſia. Tunc etiam Hannibal propter excitandi belli rumores, qui de eo apud Romanos ferebãtur, exhiberi Romanis à Senatu iuſſus, clàm ex Africa metu profectus, ne Romanis traderetur ad Antiochum migrauit. Quem cum apud Epheſum cunctantem inueniſſet, mox in bellum impulit. Tunc etiam lex, quæ ab Oppio Tribuno plebis prolata fuerat, ne

qua mulier plusquam semiunciam auri haberet, néue versicolori vestimento, nec vehiculo per Vrbem, nec foras vteretur plusquá mille pasibus, nisi sacrorum causa exegisset: post XX. annos abrogata est. Sublato hoc edicto in quantam licétiam matronæ venerint, quid attinet dicere, quum sicut & viri luxuriarentur? P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione Coss. Antiochus quamuis Thermopylas occupasset, quarum munimine tutior propter dubios belli euentus fieret, tamen commisso bello à Cos. Glabrione in Achaia superatus. Castra eius nocturna pugna sunt capta, ipse dux vix cum paucis fugit è prælio, Ephesúmque peruenit. Is habuisse fertur armatorum LX.M. è quibus XL. milia cæsa, plusquam V. milia fugisse referuntur. Alter Cos. Scipio cũ Boiorum gente conflixit, in quo prelio viginti milia interfecit. Philippo quia contra Antiochum Romanis fuisset auxilio, filius Demetrius redditus est. Deinde P. Scipione Africano iterum, T. Sempronio Longo Coss. apud Mediolanum X.M. Gallorum cæsa sunt. Sequenti autem prælio XI. milia Gallorum cæsa: Romanorum verò quinque milia occisa sunt. Minutius à Liguribus in extremum periculi adductus, & insidijs hostium circunuentus, vix Numidarum equitum industria liberatus est. Post hæc Digitius Prætor Celtiberos cum proximis gentibus vicit, Regemque eorum cepit. In vtraque Hispania per Flammi-

nium

nium Fuluiumque Prætores bella multũ horrida cruentaque vtrisque populis gesta sunt. L. Cornelio Scipione, & C. Lælio Coss. Scipio Africanus fratri suo L. Cor. Scipioni Cos. legatus contra Antiochum profectus est, qui cum Hannibale colloquium familiare habuit. Sed infecto pacis negocio ab Antiocho discessit. Sequenti anno Scipio Africanus Hannibalem, qui cum Antiocho erat, nauali prælio vicit. Ipse postea Antiochus circa Sipulum Magnesiam Asiæ ciuitatem à L. Cornelio Scipione Cos. ingenti prælio prostratus est. Auxilio fuit in ea pugna Romanis Eumenes Attali regis frater, qui Eumeniã in Phrygia condidit. Quinquaginta M. peditũ, & tria M. equitũ in eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tũ rex pacẽ petijt, filiumq; Africani, quẽ vtrũ explorantẽ, an in prælio cepisset, incertum est, vltrò remisit. Pax autem iisdem cõditionibus data est à Senatu, quanquam victo, quibus antea offerebatur, vt ex Europa & Asia recederet, atque intra Taurum se contineret: X. M. talentorum, & XX. obsides præberet: Hannibalẽ concitatorem belli traderet. Eumeni Regi donatæ sunt à Senatu omnes Asiæ ciuitates, quas Antiochus bello perdiderat: & Rhodijs qui auxilium Romanis contra Antiochum regem tulerant, multas concesserunt. Scipio Romam redijt, & ingenti gloria triumphauit. Nomen & ipse, ad imitationẽ fratris, * Asiatici accepit, quia Asiam vicerat, sicut frater ipsius Asiagenis

propter Africam Africanus appellatur. Interea in Hispaniæ prouincia vlteriore L. Æmilius Procos. à Lusitanis cum omni exercitu cæsus interijt. Deinde L. Bebius in Hispaniā proficiscens, à Liguribus circunuentus, cum vniuerso exercitu occisus est: vnde adeò ne nuncium quidem superfuisse constat, vt internicionem ipsam Romæ Massilienses nunciare curauerint. Fuluius Cos. de Græcia in Gallogræciam, quę nunc est Galatia, transuectus, ad Olympum montem peruenit, ad quem vniuersi Gallogræci cum coniugibus & liberis confugerant, ibiq; acerbissimum bellum gessit. Namque de superioribus locis, sagittis, grādibus saxis, cæterisque telis Romani grauiter contriti, tandem vsque ad congressum hostium proruperunt. Quadraginta milia * Gallogræcorum eo prælio interfecta referuntur.

Gallorum Grecorum

Marcius Cos. aduersus Ligures profectus, superatusque, quatuor M. militum amisit, & nisi victus celeriter refugisset in castra, eādem internicionis cladem, quam Bebius dudum ab ijsdem hostibus acceperat, pertulisset. M. Claudio Marcello Cos. Philippus rex, qui legatos populi Romani interfecerat, propter Demetrij filij sui quem legatum miserat verecundissimas preces veniam meruerat: eundem continuò velut Romanis amicum, suique proditorem, fratrem quoque ipsius parricidium patris ministro patrante, nihil de vtroque miserum mali suspicātem veneno necauit. Sp. Po-

ſtumio Albino, * Q. Marcio Philippo Coſs. M.Fuluius de Ætolis triumphauit. Eiſdem etiam diebus Hannibal victo à Romanis Antiocho, ad Pruſiam Bithynię Regem fugit, nę Romanis traderetur. Repetitus autem ab eo eſt per Q. Flaminium: & cum tradendus eſſet Romanis venenum bibit, & apud Lybiſſam in finibus Nicomedienſium ſepultus eſt. Philopœmenes dux Achiuorum à Meſſanis captus & occiſus eſt. Eodem anno Scipio Africanus ab ingrata ſibi Vrbe diu exulans, apud * Literuum oppidum morbo perijt, iuſsitque ſepulchro ſuo inſcribi: Ingrata patria, ne oſſa quidem mea habes. In Sicilia tunc Vulcani inſula, quæ antè non fuerat, repentè mari edita, cum miraculo omnium vſque ad nunc permanet. His quoque diebus actum eſt, quod de Heliodoro in libro Machabæorum narrat hiſtoria. Q. Fuluius Flaccus Prætor in citeriore Hiſpania maximo pręlio XXIII.M.hominum fudit, IIII.M. captiuauit. Tiberius Sẽpronius Gracchus in Hiſpania vlteriore centumquinque oppida vacuata & quaſſata bellis ad deditionem coegit. Eadem tẽpeſtate L.Poſtumius in citeriore Hiſpania XL.M. hoſtium bello fudit: Gracchus Prætor ibidem iterum ducenta oppida expugnauit & cępit.

M. *Amiternũ*

Igitur Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui aduerſum Romanos bellum geſſerat, & poſtea Romanis contra Antiochum auxilium præbuit, filius eius Perſeus in Macedonia rebellauit ingẽtibus copijs adunatis. Gẽs enim

Basternarum ferocissima Lepido & Mutio Coss. spe prædarum sollicitata, & transeundi Istri fluminis facultate, sine vlla pugna deleta est. Nā tunc fortè Danubius, qui & Ister, crassa glacie superstratus pedestrem facilè transitum patiebatur. Itaque quum improuidè toto & maximo simul agmine inæstimabilis multitudo hominum & iumentorum transirent, enormitate ponderis & concussione gradientium concrepans gelu & glacialis crusta dissiliuit, & vniuersum agmē, quod diu sustinuerat, medijs gurgitibus victa tandem & comminuta destituit, atque eadem rursus fragmentis impedientibus superducta submersit: pauci ex omni populo per vtramque ripam cōcisis visceribus vix euaserunt. P. Licinio Crasso, C. Casio Longino Coss. Macedonicum bellum gestum est, meritò inter maxima bella referendum. Nam in auxilio Romanorum tota prius Italia: deinde Ptolemæus rex Ægypti, & Ariarates Cappadociæ, Eumenes Asiæ rex, Masinissa Numidiæ fuerunt. Prusias autem Bithyniæ rex, quanquam Persei sororem haberet, vtrisque tamen se æquum præbuit. Itaque aduenienti Licinio Crasso Cos. Perseus cum
Cotto * Cotye rege Thraciæ, & rege Illyrici Gentio nomine, quos in auxilio habebat, occurrit, cōmissoque prælio miserabiliter victi fugêre Romani. Sequenti pugna pari clade partis vtriusque in hyberna discessum. Deinde Perseus profligato multis prælijs exercitu Romano in Illyri-

Illyricum transgressus,*Huscanium oppidum defensum à præsidijs Romanis pugnando cepit. Vbi magnam Ro. præsidum multitudinē captam partim occidit, partim sub corona vēdidit, partim secum in Macedoniam duxit. Mox missus est contra eum L. Æmilius Paulus Cos. & in Illyricum C.*Anicius Prætor cō tra Gentium. Sed Gentius facilè vno prælio victus, mox se dedidit. Mater eius & vxor, & duo filij, frater quoque simul in potestatem Romanorum venerunt. Bello intra triginta dies peracto, antè cognitum est Gentium victum, quàm bellum cœptum nunciaretur. Cū Perseo autem Æmilius Paulus Cos. tertio nonas Septemb. dimicauit, vicitque eum. Viginti milibus peditum eius occisis, equitatus cū rege interfugit. Romanorum exercitus C. milites amiserat: Macedones verò Romanis se dediderunt. Ipse rex cum desereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem. Sed honorem ei Æmilius Paulus Cos. non quasi victo præbuit. Nam & volentem sibi cadere ad pedes non permisit, & iuxta se in sella collocauit. Quin. P. Vacienus ad Vrbem Romam nocte vadens, vidit duos iuuenes albis equis sedentes, qui iusserūt, vt die sequenti senatui nūciaret, Perseū regem Macedonū à Paulo esse captum. Vacienus quidem læta exequutus est, sed iussu senatus missus est in carcerem, tanquam temerarius incertorum locutor. Mox literis Pauli de die victoriaq; certa res patuit.

Sultanum

Gaionicius

Vacienus ſtatim de cuſtodia ſolutus agrum dono accepit. Et Vacieno ijdem gemini viſi ad lacum poſtea Iuturnæ ſudorem ſuum equorumque abluentes. Interea Macedonijs & Illyrijs à Ro. hæ leges datæ, vt liberi eſſent, & dimidium eorum tributorum præſentarēt, quæ regibus præſtitiſſent, vt appareret populum Ro. pro ęquitate magis, quàm pro auaricia pugnare. Itaque in conuentu finitimorum populorum Paulus hoc pronunciauit, & legationes multarum gentium, quæ ad eum venerāt, magnificentiſs. conuiuio pauit, dicens eiuſdē hominis eſſe debere, & bello vincere, & in cōuiuij apparatu elegantem eſſe. Mox LXX. ciuitates Epiri quæ contra ſe rebellauerant, cepit, prædam militibus diſtribuit, Romam ingenti pompa redijt, in naue Perſei, quæ nimis inuſitatæ magnitudinis fuiſſe traditur, adeò vt XVI. ordines remorum habuiſſe dicatur: triūphauit autem magnificentiſsimè in curru aureo cum duobus filijs vtroque latere aſtantibus. Ducti ſunt ante currum duo filij regis, & ipſe rex Perſeus XLV. annos natus: & poſtea apud Albā in cuſtodia defecit. Senatus Quæſtorem miſit ad eius exequias, qui eum impēſa populi Ro. regiè ſepeliret. Filius eius iunior fabricam ærariam ob tolerandam inopiam Romæ didicit, ibique conſumptus eſt. Poſt eum etiam Anicius de Illyrijs triumphauit: Gentius rex cum fratre ſuo & filijs ante currum eius ductus. Ad hoc ſpectaculum reges multa-

multarum gentium Romam venerunt, inter quos etiam Attalus atque Eumenes reges Asiæ: & Prusias Bithyniæ gratulatum venit, & magno honore excepti sunt. Prusiæ autem Senatus quæstorem P. Cornelium Scipionem Capuæ iussit occurrere, hospitiumque Romæ & largissimum præbuit sumptum, vt alij armis subditi, alij capti moribus deseruirent. Igitur permittente Senatu, dona quæ reges attulerunt, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendauit. Plurima præterea & satis diuersis prouentibus bella multarum vbique gẽtium gesta sunt, quæ breuitatis causa prætermisi. Anno ab Vrbe DC. * Lucinio Lucullo, A. Postumio * Albino Coss. cum omnes Romanos ingens metus Celtiberorum inuasisset, & ex omnibus non esset, qui in Hispaniam vel miles, vel legatus ire auderet, P. Scipio qui * posterior Africanus erit, vltrò se militaturũ in Hispaniam obtulit, quum iam in Macedoniam sorte deputatus esset. Itaq; profectus in Hispaniam magnam stragem gentiũ dedit, sępius etiam militis quàm ducis vsus officio. Nam & Barbarum se prouocantem, singulariter congressus occidit. Sergius autem Galba Prætor à Lusitanis magno prælio victus est, vniuersoque exercitu amisso, ipse cum paucis vix elapsus euasit. In sequenti anno L. Minutius in Lusitania bene pugnauit. Marcellus Cos. postea ibidem res prosperè gessit,

Lucio *Altinio* *Post*

Eodem tempore Messala Censor primus theatrum in Vrbe constitui censuit. Quod ne tūc fieret, Scipio dictus Nasica grauissima oratione obstitit, dicens, inimicissimū hoc fore bellatori populo ad nutriendam desidiam lasciuiáque commentum: adeoque mouit Senatū, vt non solum omnia theatro comparata tolli iusserit, sed etiam subsellia ludis prohibuerit poni, vt neque vrbani, neque qui afforis mille passibus abessent, sedentes ludos spectarent, ne fortitudo illorum mollesceret. Igitur in Hispania Sergius Galba Prætor Lusitanos citra Tagum flumen habitantes, quum volūtarios in deditionem recepisset, per scelus interfecit. Simulans enim de commodis se acturum fore, ác circumpositis militibus cunctos inermes & incautos interfecit. Quæ res postea vniuersæ Hispaniæ propter Romanorum perfidiam causa maximi tumultus fuit. Eodem tempore Tucia virgo Vestæ arguebatur incesti. At illa argumentis purgare se dedignata mortalibus ad Tiberim cribrum detulit, ibiq; submersit, prece addita: O Vesta inquit si pia & casta sum, hanc ê Tiberi áquam ad templū tuum perferam, & pertulit.

Anno ab Vrbe condita DC. II. L. Manlio Censorino, & M. Manlio Coss. tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum Senatus delendam Carthaginem censuisset, profecti in Africam Coss. & Scipio tunc Tribunus militum, prope Vticam maioris Africani castra te-

nue-

uerunt. Ibi Carthaginensibus euocatis, iusſisque vt arma & naues traderēt, nec moratis, tanta copia armorum repentè tradita est, vt facilè tota ex his Africa potuisset armari. Sed Carthaginenses postquam arma tradiderunt, & derelicta vrbe, recedere procul à mari X. milibus passuum iussi sunt, dolorem ad desperationem contulerunt, aut defensuri ciuitatem, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi. Mox Hasdrubales duos duces creauerunt, armaque facere aggressi, postquam æs ferrumq; defecit, aurea argenteaque fecerunt. Coss. cum aliquantam muri partem machinis diruissent, tamen à Carthaginēsibus victi sunt atq; oppressi. Quos fugientes Scipio tunc Tribunus militū repulso intra muros hoste defendit. * Phanea dux alius equitatui Carthaginēsium prę-erat. Igitur Scipio tunc Scipionis Africani nepos, tribunus, vt dictum est, militum ibi militabat. Huic apud omnes gentes metus & reuerentia erat. Nam & paratissimus ad dimicandum, & consultissimus habebatur. Itaque per eum multa à Consulibus gesta sunt, nec quicquam magis vel Phanea, vel Hasdrubal vitabant, quàm contra eam partem Romanorum committere vbi Scipio dimicaret. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum per annos LX. ferè amicus populi Ro. anno vitæ nonagesimo septimo mortuus est, valentissimo corpore semper perseuerans. Hic est vir qui nūquam in ymbri vel maximo caput te-

Famea

xit,aut frigore. Tandiu in vno veſtigio ſtetit, vt prius iuuenes laſsitudine cederent, quàm ille loco in quo ſteterat moueretur. Si ſtetiſſet,nec membrum quidem tota die mouebat: ſi iter fuerat ingreſſus eques, non deſcendebat pedes,pedes non aſcendebat. Solebatque equitans nocti ſæpiſsimè diem iungere, & ſui cuſtodiam tutelamq; ſæuiſsimis canibus cōmittebat.Poſt LXXXVI. annū filium genuit, cui nomen Mechinia fuit. nihil quod iuuenis fecerat, æui vltimo prætermiſit. Igitur Maſiniſſa mortuo XLIIII. filijs relictis, Scipionem inter filios ſuos diuiſorem eſſe iuſsit. Scipio poſtquam Maſiniſſæ filijs Numidiæ regnū diuiſit, Carthaginem eſt reuerſus. Manlius Thegalam vrbē expugnauit atq; diripuit. XII.M. ibi Afrorū cæſa, ſex M.capta ſunt. Haſdrubal Pœnorū dux Maſiniſſę nepos ſubſelliorū fragmētis in curia à ſuis propter Scipionis proditionē occiſus eſt. Anno ab Vrbe cond. DCVI. id eſt, anno LI. poſt bellum Punicū ſecundū, Cn. Lētulo Cornelio, L. Memmio Coss. Quū igitur clarū Scipionis nomē eſſet, iuuenis adhuc Cos.factus, & delere Carthaginē ſupp * octe molitus Cottonem ingreditur, vbi cum ſex diebus, noctibuſq; pugnaret, vltima Carthaginenſes deſperatio ad deditionem traxit, petētes vt quos belli clades reliquos fecit, ſaltem ſeruire liceret. Primùm igitur agmen mulierum ſatis miſerabile, pòſt virorū magis deforme deſcendit. Nam fuiſſe mulierum triginta

ta quinq; M. virorũ triginta M. memoriæ traditum eſt. Rex Haſdrubal ſe vltrò dedidit, ſuã tantũ ſalutem obtinuit. Transfugæ qui Æſculapij templum occupauerunt, volũtario præcipitio dati, igne conſumpti ſunt. Quoſquos habere potuit Romanos trãsfugas, Scipio cru cibus affixit, Latinos ſecuri percuſsit. Vxor Haſdrubalis cum ardentem Carthaginẽ aſpexiſſet, occurrit viro ſuo vnà cum duobus libe ris, eique dixit: Viue tu qui ſuperſtes eſſe Carthaginis potis es. Nam fruſtra pro nobis roga ſti. Et tum cum volentibus filijs virili dolore, furore fœmineo in medium ſe iecit incendiũ, eundem nunc mortis exitum faciens nouiſsima regina Carthaginis, quem quondam prima feciſſet. ipſa autem ciuitas XVII. cõtinuis diebus arſit, miſerumq; ſpectaculũ de varieta te conditionis humanæ victoribus ſuis præbuit. Diruta eſt autẽ Carthago omni murali lapide in puluerẽ cõminuto, cuius fuiſſe ſitus huiuſmodi dicitur. Viginti duo M. paſſuũ amplexa muro, tota penè mari cingebatur, abſq; faucibus, quæ à tribus milibus paſſuum aperiebantur. Is locus murum XXX. pedes latũ habuit, ſaxo quadrato, in altitudine cubitorum XL. Arx cui Byrſæ nomẽ erat, paulo amplius quã duo M. paſſuũ tenebat. Ex vna parte murus fuerat cõmunis vrbis & Byrſæ immi nens mari. Quod mare ſtagnũ dicitur, quoniã obiectu * protẽtę linguæ trãquillatur. Spolia ibi inuenta quæ variarum ciuitatum excidijs protentæ

Carthago collegerat, & ornaméta vrbiũ ciuitatibus Siciliæ, Italię, Africæ reddidit, quę ſua recognoſcebant. Ita Carthago DCC. an. poſtquã condita erat deleta eſt. Multitudo omnis captiuorũ, exceptis paucis principibus venũdata eſt. In quarto quàm cœptũ fuit anno bellũ Punicum tertium terminatũ eſt. Scipio nomen quod auus eius acceperat, meruit, ſcilicet vt propter virtutem etiam ipſe Africanus * minor vocaretur. Igitur à Ro. Carthagine capta, ſpoliatus eſt à quibuſdam Apollo veſte aurea. Poſtea inuentæ ſunt cum cruſtis tunicæ manus eorum qui abſtulerant.

iunior

Interim in Macedonia quidam Pſeudophilippus arma mouit, & Ro. Prætorem Pub. Iuuentium contra ſe miſſum ad internicionem vicit. Poſt eum Q. Cecilius Metellus dux à Romanis cõtra Pſeudophilippum miſſus eſt, & viginti milibus occiſis, Macedoniam recepit: ipſum etiam Pſeudophilippum in poteſtatem ſuam redegit.

Anno ab Vrbe condita DCVI. hoc eſt, eodem anno quo Carthago deleta eſt, Cn. Cornelio Lentulo, L. Mumio Coss. ruinam Carthaginis, euerſio Corinthi ſubſequuta eſt: duarumque potentiſsimarum vrbiũ paruo vnius temporis interuallo per diuerſas partes mundi miſerabile colluxit incendium. Nam cum Metellus Prætor Achæos Bœotioſque conuictos duobus bellis, hoc eſt, primò apud Thermopylas, iterum poſtea in Phocide viciſſet,

eorum

eorum priore bello occisa esse viginti milia, secundo VII. milia cæsa Claudius Historicus refert. Valerius etiam Antiâs in Achaia pugnatum, & viginti milia Achęorum cum duce suo * Dieuco cecidisse confirmat. At verò Polybius Achiuus, quamuis in Africa cum Scipione fuerit, tamen quia domesticam cladem ignorare non potuit, semel in Achaia pugnatum Critolao duce asserit. * Dieucũ verò adducentem ex Arcadia milites ab eodem Metello oppressum cum exercitu docet. Sed de varietate discordantium Historicorũ aliquanta iam diximus, quorum sufficiat detecta hæc & malè nota mendaciorum nota, quia parum credendum in cæteris euidenter ostendunt, qui in his quoq;, quæ ipsi videre, diuersi sunt. Igitur post extincta totius Achaiæ præsidia destitutarum euersionem vrbiũ Metello Prętore meditante, Cos. Mummius repentinus cum paucis venit in castra. Qui dimisso statim Metello, Corinthum nobilissimam ciuitatem Græciæ propter iniuriam legatorũ Romanorũ sine mora expugnauit, toto tunc orbe lõgè clariss. Omnium enim artificũ atq; artificiorũ officina, & emporiũ commune Asiæ atq; Europæ, per multa retro secula fuit. Permissa igitur crudeliter est captiuos prædandi licentia: sicque omnia cædibus ignibusque cõsumpta sunt, vt de murorum ambitu quasi è camino in vnum apicem coartatum exundaret incendium. Itaque plurima parte populi ferro flam-

Diacuo

Dieuum

misq; consumpta, reliqua sub corona vendita est. Vrbe incensa, muri funditùs diruti sunt, muralis lapis in puluerem redactus: præda verò ingens erepta est. Sanè cum propter multitudinem & varietatem statuarũ simulachrorumque in illo ciuitatis incendio permixta in vnum auri, argẽti atque æris, omniaque simul metalla fluxissent, nouum genus metalli factũ est. Vnde vsque in hodiernum diem, siue ex ipso, siue ex imitatione eius, æs Corinthiũ, sicut memoriale traditum est, & Corinthia vasa dicuntur. Eodem tempore simul III. Romæ celeberrimi triumphi fuerunt: Africani ex Africa, & ante currum eius ductus est Hasdrubal: Metelli ex Macedonia, cuius currum præcessit * Andriscus, idem qui & Pseudophilippus: Mummij verò ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia vrbis clariss. ornamenta prælata sunt. Iterum in Macedonia Pseudoperseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis seruis rebellauit, & cum iã XVI. M. armatorum haberet, à Tremellio Quæstore superatus est. Interea Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. Viriatus in Hispania, genere Lusitanus, homo pastoralis, & latro, primùm infestando vias, deinde vastãdo prouincias, postremò exercitus Prætorum & Coss. Romanorum vincendo, fugando, subigendo, maximò terrori Romanis omnibus fuit. Siquidem Hiberum & Tagum maxima & diuersissimorum locorum flumina latè transgrediẽti & per-

Andriscus (margin)

peruaganti C.* Vetelius Prętor occurrit. Qui cōtinuò ad internicionē penè omni exercitu suo deleto, vix ipse Prætor cū paucis fuga lapsus euasit. Deinde C. Plauciū Prætorē idē Viriatus multis prælijs fractū fugauit. Pòst etiā Claudius * Vnimanus cum magno instructu belli contra Viriatū missus, quasi pro abolēda superiore macula, turpiorē ipse auxit infamiā. Nā cōgressus cū Viriato, vniuersas, quas secū deduxerat copias, maximasque vires Ro. exercitus amisit. Viriatus trabeas, fasces, cæteraq; insignia Romana, in montibus trophæū pręfixit. Eodē tēpore trecēti Lusitani cū mille Romanis in quodā saltu cōtraxere pugnā, in qua LXX. Lusitanos, Romanos autē trecentos viginti interfectos Claudius refert. Cū victores Lusitani sparsi ac securi abirēt, vnus ex his lōgè à cæteris segregatus, cū circūfusis equitib. pedes ipse deprehēsus, vnius eorū equo lācea perfosso, ipsius gladio ad vnū ictū caput desecuisset, ita omnes metu perculit, vt prospectātib. cunctis, ipse liber atq; ociosus abscederet. Appio Claudio, Q. Cęcilio Metello Coss. Ap. Claudius aduersus Salassos Gallos cōgressus & victus V. M. militū perdidit: sequēti pugna V. M. hostiū occidit. Sed cū iuxta legē, qua cōstitutum erat, vt quisquis V. milia hostium peremisset, triumphādi potestatem haberet: iste quoque triumphum expetisset, propter superiora verò damna non impetrasset, infami impudentia atq; ambitione vsus, è suis priuatis

Vecelius

Vnimānū

ſumptibus triumphauit. L. Cæcilio Metello, Q. Fabio Maximo Seruiliano Coss. inter cætera prodigia Androgynus Romæ viſus iuſſu aruſpicum in mare merſus eſt. Sed nihil impię expiationis procuratio profecit. Nam tanta ſubitò peſtilētia orta eſt, vt miniſtri quoq; faciendorum funerum primùm non ſufficerēt, deinde non eſſent. Iamque etiam magnæ domus vacuæ viuis, plenæ mortuis remanſerūt: largiſsimæ introrſum hæreditates, & nulli penitùs hæredes. Denique iam non ſolū in Vrbe viuendi, ſed etiam appropinquandi ad Vrbem negabatur facultas: tam ſæui per totam Vrbem tabeſcentium ſub tectis atque in ſtratis ſuis cadauerum putores exhalabātur. Expiatio illa crudelis, & viam mortis hominum, mortem hominis inſtruens, tandem Romanis inter miſerias ſuas erubeſcentibus quàm miſera & vana eſſet innotuit. Antè enim in ſuffragium præueniendæ cladis eſt habita, & ſic peſtilentia conſecuta eſt: quæ tamen ſine vllis ſacrificiorum ſatisfactionibus tantummodo ſecundum menſuram arcani iudicij expleta correptione ſedata eſt. Quam ſi artifices illi circunuentionum aruſpices ſub ipſa, vt aſſolet, declinatione morborum fortè celebraſſent, proculdubio ſibi, dijs, & ritibus ſuis reductæ ſanitatis gloriam vendicaſſent. Igitur Metellus Cos. in Celtiberia contra Luſitanos & Viriatum dimicās, Bacciam oppidū, quod Viriatus obſidebat, depulſis hoſtibus liberauit,

uit, & in deditionẽ cum pluribus alijs castellis recepit. Fecit autem facinus, etiam vltimis barbaris Scythiæ, non dicam Romanæ fidei & moderationi execrabile. Quingentis enim principibus eorum, quos societate inuitatos deditionis iure susceperat, manus præcidit.

V. Pompeius Cos. sequentis anni, fines Numantiorum ingressus, accepta maxima clade discessit, non solùm exercitu penè profligato, verumetiam plurimis nobilium qui eius militiæ aderant interemptis. Viriatus autem cum per XIIII. annos Romanos duces atque exercitum protriuisset, insidijs suorum interfectus est: in hoc solo Romanis circa eum fortiter agentibus, quòd percussores eius indignos præmio iudicauerunt, dicentes, Romanis nunquam placuisse à suis militibus interfici imperatores. At ego non modò nunc, verumetiam sæpe intertexere Orientis illa inextricabilia bella poteram, quæ raró vnquàm nisi sceleribus aut incipiunt, aut etiam terminãtur. Sed Romanorum cum quibus nobis actio est, tanta sunt, vt iure fastidiantur aliena. Mithridates tunc siquidem rex Parthorum sextus ab Arsace, victo Demetrij præfecto Babylonem vrbem finésque eius vniuersos victor inuasit. Omnes præterea gentes quę inter Hydaspen fluuium & Indum iacent, subegit. Ad Indiam quoque cruentum extendit imperiũ. Demetrium ipsum secundo sibi bello occurrentem vicit & cepit. Quo capto Diodotus

quidam cum Alexandro filio regnũ eius & regium nomen vſurpauit. Qui poſtea ipſum Alexandrum filium, quẽ participẽ periculi in peruadendo regno habuerat, ne in obtinendo cõſorté haberet, occidit. M. Æmilio Lepido, C. Hoſtilio Mácino Coss. prodigia apparuere diuerſa, & quantum in ipſis fuit, ex more curata ſunt: ſed non ſemper aucupatorib. euentuũ, & ſtructorib. fallaciarũ aruſpicib. opportuni caſus ſuffragantur. Namq; Mancinus Cos. poſtquã à Põpeio apud Numantiá ſuſcepit exercitum, adeò infeliciter prelia cũcta geſsit, atq; in id ſuprema deſperatione perductus eſt, vt turpiſsimũ fœdus cũ Numantinis facere cogeretur: quáuis & Põpeius aliud æquè infame fœdus cum eiſdẽ Numátinis paulo antè pepigiſſet. Senatus diſſolui fœdus, & Mancinũ dedi Numátinis præcepit. Qui nudato corpore manibuſq; poſt tergũ reuinctis, ante portas Numantinorũ expoſitus, ibiq; vſq; ad noctẽ permanẽs à ſuis deſertus, ab hoſtib. autẽ nõ ſuſceptus, lachrymabile vtriſq; ſpectaculũ prebuit. Is cõtra Numantinos bellũ acturus, Lauiniiq; ſacrificàturus cũ eſſet, emiſit cauea pullarius pullos, qui in ſyluam euolauerunt, nec reperti ſunt diu multumq; quæſiti. Nauigaturus idẽ è portu Herculis, ſine autore vocis audiuit: Mácine mane. Cumq; ſcaphá conſcendiſſet, immenſum anguẽ illic exhorruit. Tribus prodigijs nunciata ſunt infelicia tria, pugna, fœdus, deditio. Interea Brutus in vlteriore Hiſpania

LX.

LX.M. Galleciorum, qui Lusitanis auxilio venerant, asperrimo bello & difficili, quãuis incautos circunuenisset, oppresit. Quorũ in eo prælio XL. milia occisa, sex M. capta referuntur, pauci fuga euaserũt. In citeriore Hispania Lepidus Procos. Vacceos innoxiã gentem & supplicẽ, etiã Senatu prohibente, pertinaciter expugnare tẽtauit, sed mox accepta clade grauissima, improbæ pertinaciæ pœnas luit. Sex M. quippe Ro. in hoc iniusto bello prius inuictiss. cæsa sunt, reliqui exustis castris, armis etiã perditis euaserunt. Nec minus turpis hæc sub Metello clades, quã sub Mãcino fuit. Ser. Fuluio Flacco, Q. Calphurnio Pisone Coss. Romæ puer ex ancilla natus, quadripes, quadrimanus, oculis quatuor, auribus totidem, natura virili duplex. In Sicilia mons Ætna vastos ignes eructauit, ac fudit, qui torrentũ modo per prona præcipites proxima quæq; corripientibus exussere flammis: longinquiora autem fauillis calidis cum vapore graui latè volitantibus torruerunt. Quod Siciliæ semper vernaculum genus monstri, non portendere malum assolet, sed inferre. In Bononiensi agro fruges in arboribus natæ sunt. Igitur in Sicilia bellum seruile ortum est, quod adeò atrox, & graue multitudine seruorum instructum, magnitudine copiarum & virium fuit, vt non dicam Prætores Romanos, quos penitùs profligauit, sed consules quoq; terruerit. Nam septuaginta milia seruorum tũc in ar-

ma conſpirantium fuiſſe referuntur, excepta vrbe Meſſana, quæ ſeruos liberaliter habitos in pace continuit. Cæterùm in hoc ſolo Sicilia miſerior, quia inſula, & nunquam erga pactum ſui iuris idonea, nunc tyrannis ſubiecta, nunc ſeruis: vel illis dominatu improbo exigétibus ſeruitutem, vel iſtis præſumptione peruerſa commutantibus libertaté, maximè quia clauſa vndique mari, egerere foras non facilè poteſt. Quæ inteſtinum malum viperiná quoque conceptionem perditionis ſuæ aluit, ſua libidine auctam, ſua morte victuram. In hoc autem ſeruilis tumultus excitatio, quanto rarior extat cæteris, tanto truculentior eſt, quia qua intentione commouetur libera multitudo, vt patriá augeat, ea ſeruilis vt perdat. Anno ab Vrbe condita DCXX. cum maior penè infamia, facta de fœdere apud Numátiam facto quàm apud Caudinas quondam furculas, pudorem Romanæ frontis oneraret, Scipio Africanus conſenſu omnium tribuum ſecũdò Cõſul creatus, atque ad oppugnandam Numantiam cum exercitu miſſus eſt. Numátia autem citerioris Hiſpaniæ haud procul à Vacceis & Cantabris in capite Gallitiæ ſita, vltima Celtiberorum fuit. Hęc per annos quatuordecim cum ſolis quatuor milibus ſuorum, quadraginta milia Romanorum non ſolùm ſuſtinuit, ſed etiam vicit, pudendiſq́ue fœderibus affecit. Poſt tantá igitur ignominiam, qua à Numantinis Romani exercitus bis fuerant ſubiuga-

gati, P. Scipio Africanus ad expugnandam, vt
diximus, Numãtiam missus est. In Hispaniam
ingressus, nõ se ilicò ingessit hostibus, vt qua-
si incautos circunueniret, sciens nunquam id
genus hominum adeò * in ocio torpere atque *in ocium*
animo resolutum, vt non ipsa qualitate habi- *torpore*
tudinis suæ apparatus aliorum præcelleret.
Sed aliquandiu militẽ suum vitiosum & igna-
uum exercẽdo magis quàm puniendo sine ali
qua acerbitate in castris velut in scholis exer-
cuit. Deinde omnia quæ voluptatis causa ha-
berentur in castris, seuero submoueri iussit e-
dicto. Denique scortorum duo milia cum li-
xis è procinctu loci eius eiecta sunt. Tantum-
que subitò sub districto duce profecit exerci-
tus, vt Numantiam diu perniciosissimam Ro-
mani breui solo exæquarent. Igitur cum partẽ
æstatis, totamq; hyemem, ne adepta quidem
pugna transegisset, sic quoque parum prope-
modum hæc profecit industria. Namque vbi
copia pugnandi facta est, exercitus Romanus
oppressus impetu Numantinorum, terga con
uertit. Sed increpatione & minis obiectantis
se Consulis manuque retinentis, tandem in-
dignatus in hostem redijt, & quem fugiebat,
fugere compulit. Difficilis tũc in relatu fides,
Numantinos fugere, & fugientes videre Ro-
mani. Vnde quamuis Scipio, quia præter spẽ
acciderat, lætatus & gloriatus esset, tamen vl-
tra bellum aduersus eos audendum non esse
professus est. Itaq; vrbem obsidione conclu-

sit,fossâ etiam circundedit, cuius latitudo pedibus decem, altitudo viginti pedum fuit. Ipsum deinde vallum sudibus præstructum, crebris turribus communiuit. Numantia autem in tumulo sita,haud procul à flumine Durio, tria milia passuum ambitu muri amplexabatur, quamuis aliqui afferant, eam & paruo situ & sine muro fuisse. Vnde credibilę est, quia hoc spacium cura alendorum custodiendorumque pecorum, vel etiam exercendi ruris commodo, cum Romano bello premerentur incluserint,ipsi arcem paruam natura munitam obtinentes: alioquin paucitatem hominum tam amplum muri spacium non munire magis quàm prodere potius videbatur.Igitur conclusione diu Numantini & fame trucidati, deditionem sui obtulerunt, si tolerabilia iuberentur. Sæpe enim orantes iustæ pugnæ facultatem,vt tanquam viris mori liceret: vltimè omnes subitò duabus portis erumpunt, larga prius potione vsi:nō vini, cuius ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo Cæliam vocant. Suscitatur enim ignea vis illa germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur: & pòst in farinam redacta molli succo admiscetur: quo fermēto sapor austeritatis,& calor ebrietatis adijcitur.Hac igitur potione post lōgam famem recalescentes, bello sese obtulerunt. Atrox diu certamen,& vsque ad periculum Romanorum fuit. Iterumq; Romani pugnare

gnare se aduersum Numantinos fugiẽdo probauissent, nisi sub Scipione pugnassent. Numantini interfectis suorum fortissimis, bello recedunt, compositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in vrbem reuertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt. Nouissima spe desperationis in mortem omnes destinati, clausam vrbem ipsi introrsum succenderunt, cunctique pariter ferro, veneno atque igne consumpti sunt. Romani nihil ex his penitùs habuere victis, præter securitatem suá. Neq; euersa Numátia, vicisse se magis Numantinos, quâm euasisse dixere. Vnũ Numantinũ victoris catena non tenuit, vnde triumphum * viderit Roma, *dederit* quicquid supellectilis fuit, ignis absumpsit. Igitur ea tempestate, cum hæc apud Numantiam gesta sunt, apud Romam Gracchorum seditiones agitabantur. Tunc Scipio * Tyresiũ *Tyresum* quendam Celticum principem consuluit, qua de causa Numantia prius inuicta durasset, & pòst euersa fuisset.* Tyresius respondit: Con- *Tyresus* cordia victoriá, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanquam sibi ac de se dictum exempli loco acceperunt. Quippe quibus de seditionibus discordantis totius Vrbis nuntiabatur. Hac tempestate apud Iudæos occiso Iuda Machabæo, frater eius Ionathas pontifex habetur. Tunc etiam claruit apud Brundusium Pacuuius Tragœdiarum scriptor. Igitur Scipio multas Hispaniæ

ciuitates, partim cepit, partim in deditionem accepit. Numantiam à solo euertit, reliquam prouinciam in fidem accepit. Eodem tempore Attalus rex Syriç, frater Eumenis, mortuus est, hæredemque populum Romanum reliquit. Ita Romano imperio per testamentum Asia accessit. Igitur Carthagine Numantiaq; deleta, oritur apud Romanos vtilis de prouisione collatio, & oritur infamis de ambitione contentio. Gracchus Trib. pl. iratus nobilitati, cur inter autores Numantini fœderis notatus esset, agrum à priuatis eatenus possessum, populo diuidi statuit. Octauio Trib. pl. obsistenti ademit imperium, & successorem Minutium dedit. His causis Senatum ira, populum superbia inuasit. Gracchus gratiá populi precio appetens, inuidam legem tulit, vti pecunia quæ fuisset Attali, populo distribueretur. Obsistente Nasica etiam Pompeius spopondit se Gracchũ, cum primùm magistratu abisset, accusaturum. Gracchus cum niteretur vt ipse Trib. pl. subsequenti anno permaneret, pullarium domi cõsuluit, & ab eo ire in campum prohibitus est. Sed cum pertinaciter pergeret, sic illisit mox extra ianuam pedem, vt eius excideretur articulus. Deinde prodeunti ei tres corui cum vocibus aduersis inuolauerunt, & compugnantes, tegulam ante pedes eius deiecerunt. Cumque in Capitolio consuleret, similia auspicia audiuit. Et cum comitiorum die seditiones populi accenderet, autore

tore Nasica inflammata nobilitas, fragmentis subselliorum plebem fugauit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnium fornicem, detracto amiculo fugiens, ictus fragmento subsellij corruit: rursusque assurgens, alio ictu claui cerebro impacti exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumque corpora in Tiberim proiecta sunt. Ipsius quoque Gracchi inhumatum cadauer extabuit. Interea orta in Sicilia belli seruilis contagio, multas latè infecit prouincias. Nam & Minturnis quadringēti quinquaginta serui in crucem acti: & Sinuesse ad septē milia seruorum à Q. Metello, & Cn. Seruilio Cepione oppresi sunt. In Metallis quoque Atheniensium idem tumultus seruilis ab Heraclito Prætore discussus est. Apud Delon etiam serui nouo motu intumescentes oppidanis præuenientibus presi sunt: absq; illo primo Siciliensis mali fomite, à quo iste velut scintillæ micantes, diuersa hæc incendia seminauerunt. In Sicilia enim post Fuluium Consulem Piso consul Mamertium oppidum expugnauit, vbi octo milia fugitiuorum interfecit, quos autem capere potuit, patibulo affixit. Cui cum Rutilius Cos. successisset, idem quoque Taurominium & Ennam firmissima fugitiuorum refugia bello recepit: amplius quàm viginti milia tunc seruorum trucidata referuntur. Misera profectò talis belli, & inextricabilis causa pereundi vtique dominis

erat, nisi insolescentibus seruis ferro obuiam iretur. Sed tamen in ipsis quoq; infelicissimis damnis pugnæ, & infelicioribus lucris victoriæ, quanti periere victi, tantum perdidere victores. Anno ab Vrbe condita DCXXII. Motum interim in Asia bellum est ab Aristonico Eumenis filio, qui ex cõcubina susceptus fuerat. Ipse Eumenes frater Attali fuerat. Missus est aduersus eum cum instructissimo exercitu P. Licinius Crassus Cos. & Pontifex Max. habens insuper infinita regum auxilia. Nam & Bithyniæ rex Nicomedes Romanos iuuit, & Mithridates rex Ponti & Armeniæ, cũ quo bellum postea grauissimum fuit, & Ariarates Cappadox, & * Pylemenes Paphlagon. eorũque maximis copijs adiutus, conserto tamen bello victus est Crassus, & cum exercitu post plurimam cædem in fugam acto ipse ab hostibus captus est: qui magis mori eligens, quàm à barbaro abduci, virgam qua equum agitabat, in oculum se tenentis iniecit. Barbarus autem cum ira & dolore exarsisset, latus Crassi gladio transuerberauit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit cum dedecore seruitutem. Caput eius ab Aristonico sublatum, corpus Smyrnæ sepultum est. Iste tam citò Græcè in castrensibus expeditionibus studuit, vt socijs Aristonici Græcè omni parte illius linguæ sine interprete responderet. Postea Perpenna Cos. Romanus, qui Crasso successor veniebat, audita belli fortuna ad Asiã properauit.

Polemenes

uit. Aristonicum recenti victoria feriatum, im prouiso bello adortus, nudatumq; omnibus copijs in fugam conuertit. Cumque Stratonicem vrbem, ad quam ille confugerat, obsidione cinxisset, trucidatum fame ad deditionem coegit. Aristonicus iussu Senatus in carcere strangulatus est. Triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna Cos. apud Pergamum Romam rediens diem obierat. Eodem anno Ptolemæi Alexandrinorum regis misera vita miseriorem vitæ exitum dedit. Is enim sororē suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonium assumptam, nouissimè turpius quàm duxit, abiecit. Priuignam verò suam, hoc est, filiā sororis & coniugis, coniugem asciuit: filium suum quem ex sorore susceperat, necnon & filium fratris occidit. Quam ob rem tantis incestis parricidijsque execrabilis ab Alexandrinis regno pulsus est. Iisdem temporibus Antiochus non contentus Babylonia atque Egbathana, totiusque Mediæ imperio, aduersus Phrahatem Parthorum Regem congressus & victus est: qui cum in exercitu suo centum milia armatorum habere videretur, ducenta milia amplius calonum atque lixarum immixta scortis & histrionibus trahebat. Itaque facilè cum vniuerso exercitu suo Parthorum viribus oppressus interijt. C. Sempronio Tuditano, & M. Acilio Coss., P. Scipionem Africanum pridie pro concione de periculo salutis suæ contestatum quòd sibi

pro patria laboranti ab improbis & ingratis denunciari cognouiſſet, alio die manè exanimem in cubiculo ſuo repertum, non temerè inter maxima Romanorum mala recenſuerim: præſertim cum tantum in ea vrbe Africani vigor & modeſtia valeret, vt facilè viuo eo neque ſociale neque ciuile bellum poſſe exiſtere crederetur. Hunc quidã vxoris ſuæ Semproniæ, Gracchorum autem ſororis, dolo necatum ferunt, ne ſcelerata, vt credo, familia, ad perniciem patriæ ſuæ nata, inter impias ſeditiones virorum, non etiam facinoribus mulierum eſſet immanior. Cauſa autem interitus eius hæc fuit: C. Carbo Trib. pl. cupiens necem vindicare Gracchorum, & excitare ſeditionẽ ſopitam, P. Scipionem Africanum eruta Numantia reuertentem in concione interrogauit, quid de Gracchi morte ſentiret? Cui Africanus, iure cæſum videri dixit. M. Æmilio, L. Oreſte Coſs. Ætna vaſto tremore concuſſa exundauit igneis globis. Rurſuſque alia die Lipare inſula & vicinum circa eam mare intantum efferbuit, vt aduſtas quoque rupes diſſoluerit, tabulata nauium liquefactis ceris extorruerit, exanimatos piſces ſupernatanteſq; excoxerit. Homines quoque niſi qui longius potuere diffugere, reciprocato anhelitu calidi aeris aduſtis introrſum vitalibus ſuffocabat. M. Plautio Hypſeo, M. Fuluio Flacco Coſs. vix dum Africa à bellorum excidijs quieſcente, horribilis & inuiſitata perditio conſecuta eſt.

Nam

Nam cum per totam Africam immensæ locustarum multitudines conualuissent, & nō modò iam cunctam spem frugum abrasissent, herbasque omnes cum parte radicum, folia arborum cum teneritudine ramorum consumpsissent, verùm etiam amaras cortices, atque arida ligna præroderent, repentino arreptę vento, atque in globos coactæ, portatæq; diu per aerem Africano pelago immersæ sunt. Harum cum immensos aceruos longè vndis vrgentibus fluctus per extenta latè littora propulissent, tetrū nimis, atq; vltra opinionē pestiferum odorem tabida & putrefacta congeries exhalauit. Vnde omnium pariter animantum tanta pestilentia consecuta est, vt auium, pecudum, ac bestiarum corruptione aeris dissolutarum putrefacta passim cadauera vitiū corruptionis augerent. At verò quanta fuerit hominum lues, ego ipse dū refero, toto corpore perhorresco. Siquidē in Numidia, in qua tunc Micipsa rex erat, octingēta milia hominū: circa oram verò maritimam, quæ maximè Carthaginensi atq; Vticensi littori adiacet, plusquam ducēta milia perisse traditum est. Apud ipsam verò Vticam ciuitatem triginta milia Romanorum militum, quæ ad præsidium totius Africæ ordinata fuerant, extincta atque abrasa sunt. Quæ clades tam repentina ac tam violenta institit, vt tunc apud ipsam Vticam sub vna die per vnam portam ex illis iunioribus plusquam mille quingētos mortuos ela-

tos fuisse narretur. Veruntamē pace & gratia omnipotentis Dei dixerim, de cuius misericordia, & in cuius fiducia hæc loquor, quàuis & temporibus nostris exoriantur aliquando, & hoc diuersis terræ partibus locustæ, & plerunque etiam, sed tolerabiliter lædant, nunquam tamen temporibus Christianis tāta vis inextricabilis mali accidit, vt pernicies locustarum, quæ nullo modo ferri viua potuisset, mortua plus noceret: & qua diu viuente peritura erant omnia, ea perdita pereuntibus magis omnibus optandū fuerit ne periret. Anno ab Vrbe condita DCXXVII. L. Æmilio Cæcilio Metello, & * T. Quintio Flaminio Coss. Carthago in Africa restitui iussa, vicesimo secundo demum anno, quàm fuerat euersa, deductis ciuium Romanorum familijs, quę eam incolerent, restituta & repleta est, magno antè prodigio præcedente. Nam cum mensores ad limitandum Carthaginensem agrū missi, stipites terminorum indices fixos nocte à lupis reuulsos mordicus, corrosósque reperissent, aliquandiu hæsitatum est, vtrum Romanæ paci expediret Carthaginem reformari. Eodem anno Caius Gracchus, Gracchi illius qui iam occisus in seditione fuerat frater, Tribunus pl. per tumultum creatus, magna Reip. pernicies fuit. Nam cum sæpe populum Romanum largitionibus promissísque nimijs in acerbissimas seditiones excitauisset, maximè Legis agrariæ causa, pro qua etiam frater eius Grac-

Q. Tito

Gracchus fuerat occisus, tandem à Tribunatu Minutio successore decessit. Minutius Tribunus pl. quum maxima ex parte decessoris sui Gracchi statuta conuulsisset, legesque abrogasset, Gracchus cum Fuluio Flacco ingenti stipatus agmine, Capitolium, vbi concio agitabatur, ascendit. Ibi maximo tumultu excitato, quidá præco à Gracchianis interfectus, velut signum belli fuit. Flaccus duobus filijs armatis cinctus, comitante etiam Graccho togato, breuemque gladium sub sinistra occultante, quamuis & præconem frustra præmisisset, qui seruos ad libertatem vocaret,* Dianium tanquam arcem occupauit. Econtrà Decius Brutus, vir consularis, cum * C. Publio cum ingenti certamine irruit, ibique Flaccus diu obstinatissimè dimicauit. Gracchus verò postquam in templum Mineruæ secesserat, gladio incumbere volens, interuentu Letorij retentus est. Itaque cum diu anceps bellum agitaretur, tandem sagittarij ab Opimio missi, confertam multitudiné disturbauerunt. Duo Flacci pater filiusque cum ex æde Lunæ in priuatam quandam domum desiluissent, foresque obiecissent, rescisso craticeo pariete confossi sunt. Gracchus diu pro se amicis pugnantibus ac pereuntibus, ægrè ad ponté Subliciú peruenit: ibiq; ne viuus caperetur, ceruicem seruo suo prębuit. Caput Gracchi excisum Consuli allatum est, corpus ad Corneliá matrem Misenum oppidum deuectum est.

Ianium

Caluio

Hæc autem Cornelia Africani maioris filia, Misenum, vt dixi, prioris filij morte secesserat. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi ducenti quinquaginta in Auentino monte cæsi fuisse referuntur. Opimius Cos. sicut in bello fortis fuit, ita in quæstione crudelis. Nam amplius quàm tria milia hominum suppliciis necauit. Ex quibus plurimi nec dicta quidem causa innocentes interfecti sunt. Iisdem temporibus Metellus Baleares insulas bello peruagatus edomuit, & piraticam infestationem, quæ ab eisdem tunc exoriebatur, plurima incolarum cæde compressit. Cn. quoque Domitius Procos. Allobrogas Gallos iuxta oppidum Vindalium grauissimo bello vicit, maximè cum elephantorum noua forma equi hostium hostesque cōterriti diffugissent. Viginti milia ibi Allobrogum cæsa referuntur, tria milia capta sunt. Eodem tempore Ætna mons vltra solitum exarsit, & torrentibus igneis superfusis, lateque circumfluentibus Catinam vrbem finesque eius oppressit, ita vt tecta ædium calidis cineribus præusta & prægrauata corruerent; cuius leuandæ cladis causa Senatus decem annorum vectigalia Catinensibus remisit. Anno ab Vrbe condita DC.XXVIII. Fabius Cos. Bituito regi Aruernorum Galliæ ciuitatis bellum maximo instructu comparanti adeò cum paruo exercitu occurrit, vt Bituitus paucitatem Romanorū

vix

vix ad escam canibus quos in agmine habebat, sufficere posse iactaret. Qui cum sibi ad transferendas copias vnum pontem Rhodani fluminis parum esse intelligeret, alium com pactis lintribus catenisque connexum, superstratis confixisque tabulis instruxit. Conserta pugna & diu grauiter agitata, victi Galli conuersique in fugam, dum sibi quisque timet, coaceruatis inconsultè agminibus præpropero transitu pontis vincula ruperunt, ac mox cum ipsis lintribus mersi sunt. Centum quinquaginta octo milia armatorum in exercitu Bituiti fuisse traduntur, ex quibus centũ quinquaginta milia vel cæsa vel mersa sunt. Q. Marcius Cos. Gallorum gentem sub radice Alpiũ sitam, bello aggressus est. Qui quum se Romanis copijs circumseptos viderent, belloque impares fore intelligerent, occisis coniugibus ac liberis in flammas sese proiecerunt. Qui verò præoccupantibus Romanis peragendæ tunc mortis suæ copiam non habuerant, captique fuerant, alij ferro, alij suspẽdio, alij abnegato sibi cibo sese consumpserunt, nullusq; omnino vel paruulus superfuit, qui conditionem seruitutis vitæ amore toleraret. & Narbone colonia deducta est Romana, & de his triũphatũ est. Anno ab Vrbe cõdita DC.XXXV. C. Cato Cos. Scordiscis bellum intulit, ignominioseque pugnauit. C. Cæcilio Metello, & Cn. Carbone Coss. duo Metelli fratres eodẽ die vnum ex Thracia, alterum ex Sardinia

triumphum egerunt.

Publio Scipione Nasica, & L. Calphurnio Bestia Coss. Iugurthæ Numidarum regi bellum consensu populi Ro. Senatus indixit. Igitur Iugurtha Micipsæ Numidarum regis adoptiuus hęres inter naturales eius filios factus, primùm cohæredes suos, Hiempsalem occidit, Adherbalem bello victum ab Africa expulit: deinde Calphurnium Bestiam Cos. aduersum se missum pecunia corrupit, atque ad turpissimas conditiones pacis adduxit, quæ à Senatu improbata est. Præterea cum ipse Romã venisset, omnibus pecunia corruptis, aut attentatis, ad seditiones dissensionesque malè permiscuit. Quam cum egrederetur, infami satis notauit elogio dicens, O VRBEM VENALEM, & maturè perituram si emptorem inueniret. Insequenti anno Sp. Postumium Albinum Postumij alterius Cos. fratrẽ, quem is quadraginta milium armatorum exercitui præfecerat, apud Calamam vrbem thesauris regis ibi conditis inhiantem bello oppressit. Cui victo ignominiosum fœdus exegit, & vniuersam penè Africam à Romanis deficientem regno suo iunxit. Postea missus Q. Cæcilius Metellus Cos. Is exercitum ingenti seueritate & moderatione correctum, cum nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Iugurtham duobus prælijs vicit, elephantes eius occidit vel cepit, multas ciuitates eius euertit. Et cũ iam vidit

vidit se præsente vastari Numidiam suam, & non posse defendi, ab eo ad deditionem coa-ctus, trecentos obsides dedit: insuper frumentum atq; alios commeatus persoluturũ se spopondit: tria milia amplius perfugarum reddidit. Exin cum incertus in pace improbos non * prohiberet excursus, C. Marij Cos. qui non minore penè quàm ipse prȩditus erat astutia, Romanisq; viribus fractus est, maximè postquam Marius vrbem * Capsam ab Hercule Phœnice, vt ferunt, conditam, regijs thesauris confertissimam, dolo circũuenit & cepit. Diffidens deinde proprijs rebus & viribus Iugurtha societatem cum Boccho Maurorum rege fecit, cuius equitatu in immensum auctus Marianum exercitum creberrimis incursionibus fatigauit. Postremò apud Cirtam vrbem antiquam Masinissȩ regiam aduersum Romanos expugnationem eius parantes, sexaginta milibus equitum instructus occurrit. Nunquam vlla Romano militi tumultuosior pugna, & terribilior fuit, adeò vt discursu & fremitu circumcursantium & impetentium equitũ suscitatus puluis cœlum obtexerit, diẽ ademerit, noctemque obduxerit: tantus autem telorum nimbus ingruerit, vt nulla pars corporis ab ictu tuta esset. Quippe quibus & visus ad prospiciendũ, impedimẽto caliginis: & expeditio ad cauendũ, compresione multitudinis, deerat. Nec laborabat eques Maurus ac Numida, vt bene collocatum hostem opportuno teli

præuideret

Copsam

pila impetu rimaretur, sed potius in incertū * tela mittebant, certi quòd vulnera incerta non essent: ita coacti in vnum Romani equites, in vnum pedites densabantur. Intercapedinem tanti periculi nox interueniens prælium diremit. Eadem postera die & belli periculi facie erupere in hostem, quamuis stricto miles gladio ferire non valebat, eminus iaculo repellebatur, fugere non poterat: vndique enim velocior ad persequendum eques incluserat. Iā tertia dies, & nullum vndecunque suffragiū, dira vndique mortis facies obijciebatur. Tandem Marius Cos. forti desperatione spei viā fecit, vniuerso simul agmine prorupit è vallo, campoque se simul & prælio dedit. Et cum iterum circumfusi hostes, non solum agminis extrema laniarent, verùm etiam media excussis telis procul cæderent, turbatosque Romanos, insuper etiam æstus solis, intolerantia sitis, mortis circunstantia, vsque ad extremum desperationis defatigaret, subitò notum illud Romanorum aduersus Afros tempestatū imbriumque suffragium cœlo missum insperatæ saluti fuit: siquidem repentina pluuia sitientibus Romanis & æstuantibus refrigerium potumque præbuit. Porrò autem Numidis hastilia telorū, quę manu intorquere sine amentis solent, lubrica, ac per hoc inutilia reddidit. Scuta etiam, quæ elephanti corio extento atque durato habilia & tuta gestabant, cuius ea natura est, vt acceptum imbrem tanquam spō

gia

gia ebibat, ac per hoc intractabile repentino pondere fiat, quia circunferri non poterant, defendere nequiuerunt. Ita ex insperato conturbatis, destitutisque Mauris ac Numidis, Bocchus & Iugurtha fugerũt. Post hoc nonaginta milia armatorum nouissimo bello ab ijsdem regibus sunt obiecta. Hæc quoque vsque ad internicionem vincentibus Romanis cæsa referuntur. Ex hoc Bocchus spem belli abijciens, pacem petiuit, atque in precium pacis Iugurtham dolo captum, catenisque obrutum per Cornelium Syllam quæstorem legatum Marij, misit ad Marium. Interea nunciatum est Romæ Cimbros è Gallia in Italiam transire meditari, qui à M. * Iunio Syllano Cos. collega Q. Metelli, in Gallia victi sunt. Ipso eodemque rursus tempore etiam à Minutio Rufo in Macedonia Scordisci & Triballi, & à Seruilio Cepione in Hispania Lusitani victi sunt, & duo triumphi de Iugurtha, primus per Metellum, secundus per Marium, acti sunt. Ante currum tamen Marij in triumphum Iugurtha cũ duobus filijs ductus est catenatus, & mox iussu Coss. in carcere strãgulatus est. His diebus apud Hierosolymam Ioannes dux Iudæorum & pontifex extitit, qui ab eo quòd Hircanos bello vicerat, Hircani nomen accepit. Per id etiam tempus Cicero Arpini nascitur, ex matre Eluia, patre equestris ordinis, ex regio Volscorum genere. Eodemque tempore obscœnum prodigium ac triste visum est. L. Cluuius

Iulio

eques Romanus cum vxore & filia de Romā in Apuliam rediens, tempestate correptus, cū filiam consternatam videret, vt citius propioribus tectis succederet relictis vehiculis, arreptisque equis, filiam virginem equo insidentē in medium agmen accepit. Puella continuò ictu fulminis exanimata est: sed omnibus sine scissura aliqua vestimentis ademptis, ac pectoris pedumque vinculis dissolutis, monilibus etiam anulisque discussis, ipso quoque corpore illæso, nisi quòd obscœnum in modum nuda, & lingua paululum exerta iacuit. Equus quoque ipse quo vtebatur, straturis frenis & cingulis dissolutis, phaleris quoque scissis passim ac dispersis, exanimus procul iacuit. Paruoque pòst temporis intercessu, L. Veturius eques Romanus Æmiliam virginem vestalē furtiuo stupro polluit. Duas præterea virgines vestales eadem Æmilia ad participationem incesti sollicitatas contubernalibus sui corruptoris exposuit ac tradidit. Indicio per seruum facto supplicium de omnibus sumptum est. Iisdem pręterea Iugurthini belli temporibus L. Casſius Cos. in Gallia Tygurinos vsque Oceanum persequutus est. Rursusque ab eisdem insidijs circunuentus, occisus est. L. quoque Piso legatus Casſij Cos. vir consularis occisus est. C. Publius alter legatus ne residua exercitus portio, quæ in castra confugerat, deleretur, obsides & dimidiam partem omnium rerum Tygurinis firmiſsimo fœdere

re dedit. Qui Romam reuersus à Cælio Tribuno pl. die dicta, eo quòd Tygurinis obsides dederat, in exilium profugit. Cepio Procos. è capta vrbe Gallorum, cui nomen est Tolòsa, centum milia pondo auri, & argenti centum decem milia, è templo Apollinis sustulit. Quod cum ad Massiliam amicam populi Romani vrbem cum præsidijs misisset, interfectis clàm, sicut quidã contestãtur, quibus ea custodienda & peruehẽda commiserat, cuncta per scelus furatus fuisse narratur: vnde etiam magna quæstio pòst Romæ acta est.

Explicit liber Quartus.

INCIPIT LIBER QVINTVS.

Vm bellum in Numidia contra Iugurtham geritur, anno ab Vrbe cõdita DCXLII. M. Manlius Cos. & Q. Cepio Procõsul, aduersum Cimbros & Teutonas, & Tygurinos & Ambronas, Gallorũ Germanorumq; gentes, quæ tũ imperium Romanorum extinguere cõspirauerant, missi, prouincias sibi Rhodano flumine medio diuiserunt. Vbi dum inter se grauissima inuidia & cõtentione * discordãt, cũ magna ignominia & periculo Romani nominis victi sunt. Siquidem in ea pugna M. Manlius Cos. captus atq; interfectus est, duoq; filij eius cæsi: octoginta milia Romanorum sociorumque ea tempestate trucidata, quadraginta *discertant*

milia calonum atque lixarum interfecta Antiâs scribit. Ita ex omni penitùs exercitu decem tantùm homines, qui miserum nuncium ad augendas miserias reportarent, superfuisse referuntur. Hostes binis castris atque ingenti præda potiti, noua quadam atque insolita execratione, cuncta quæ ceperant pessundederunt. Vestes scissæ, aurum argentumque in flumen abiectum, loricæ virorũ concisæ, phaleræ equorum dispersæ, equi ipsi gurgitibus immersi, homines laqueis in collo inditis, ex arboribus suspensi sunt: ita vt nihil prædæ victor, nihil misericordiæ victus, cognosceret. Maximus tunc Romæ non solùm luctus, verùm etiam metus fuit, quantus vix Hannibalis tempore Punicis bellis, ne confestim Cimbri alpes transgrederentur, Italiamque delerent. Iisdem temporibus Q. Fabius Maximus filium suum adolescentem rure relegatum cũ duobus seruis parricidij ministris interfecit, ipsósque continuò seruos in pretium sceleris manumisit. Die dicta Cn. Pompeio accusante damnatus est. Igitur Marius post victoriam Iugurthinam, secundò Cos. est factus, bellumq; ei cõtra Cimbros & Teutones decretum est. Tertiò quoque ei & quartò delatus est consulatus, quia bellum Cimbricum protrahebatur. Sed in quarto Consulatu collegam habuit Q. Lutacium Catulũ, & cum iuxta Isaræ Rhodanique flumina, vbi in sese confluunt, castra posuissent, Teutones, Cimbri, & Tygurini, & Ambro-

Ambrones, poſtquam continuo triduo circa Romanorũ caſtra pugnarũt, ſi quo pacto eos excuterent vallo, atq; in æquor effunderent, tribus agminibus Italiam petere deſtinarunt. Marius poſt digreſſum hoſtium caſtra mouit, & collem occupauit, qui campo & fluuio, vbi hoſtes ſeſe diffuderant, imminebat. Cumque exercitui eius aquæ ad potandum deeſſent, querelíſque omnium coargueretur, aquá quidem in conſpectu eſſe reſpondit, ſed eam ferro vindicandam. Primis itaque calonibus cũ clamore in pugnam ruẽtibus, ſubſecutus exercitus, mox iuſto certamine compoſitis ordinibus bellum geſtum eſt: & vicere Romani. Quarto die rurſus productæ vtrinque acies in campum, vſque ad meridiem penè ſimili pugnauere diſcrimine. Pòſt vbi incaleſcente die fluxa Gallorum corpora, in modum niuium tabuerunt, vſq; in noctẽ cædes potius quàm pugna protracta eſt. Ducenta milia armatorũ Gallorum in eo bello interfecta ſunt, octoginta milia capta, vix tria milia fugiſſe referuntur. Dux quoque eorum Theutobodus occiſus eſt. Mulieres eorum conſtãtiore animo quàm ſi viciſſent, conſuluere Cos. vt ſi inuiolata caſtitate virginibus, ſacriſque dijs ſeruiendum eſſet, vitam ſibi reſeruarent. Itaque cum petitá nõ impetrauiſſent, paruulis ſuis ad ſaxa colliſis cunctæ ſeſe ferro ac ſuſpendio peremerunt. Hæc de Tygurinis & Ambronibus geſta ſunt. Teutones autem & Cimbri integris co-

pijs alpium niues emẽsi, Italiæ plana peruaſe-runt: quorũ adeò feritas erat, læti perire in bel lo, in morbo cũ lamentis, amiſſo duce viuere illicitũ eis videbatur. Igitur cum plana Italiæ peruaſiſſent, & ibi cum rigidum genus diu blá dioribus auris, poculis, cibis ac lauacris emol liretur, Marius V. Cos. & Q. Catulus aduerſus eos miſsi ſunt. Die ad pugnam & campo dato, Hãnibalis ſecuti ingenium in nebula diſpoſuere pugnam, in ſole pugnarunt. Prima ſiquidem perturbatio Gallorum fuit, quòd Romanam aciem prius offẽdêre diſpoſitã quàm adeſſe ſenſerint: cumque ilicò vulnerati equites retrò in ſuos cogerentur, totamq; multitu dinem indiſpoſitè adhuc aduentantem cõturbarent, & ſol cum vento ortus emicuiſſet, ex aduerſo viſus eorum puluis oppleuit, & ſplen dor hebetauit. Ita factum eſt, vt tanta ac tã terribilis multitudo, minima Romanorũ clade, ſua àutẽ vltima internicione cęderetur. CXL. milia eorum tũc in bello cæſa, XL. milia capta dicuntur: Romani milites ex vtroq; exercitu trecẽti periere. Tria & triginta Cimbris ſigna ſublata ſunt, ex his exercitus Marij duo repor tauit, Catuli exercitus XXXI. Sed ab eorũ mu lieribus grauiorẽ penè, quàm ab ipſis pugnam Romani experti ſunt. Hæ etenim plauſtris in modum caſtrorum diſpoſitis, ipſæ deſuper pugnantes, diu obſtitere Romanis. Sed cum ab eis nouo cædis genere terrerentur: abſciſis enim cum crine verticibus inhoneſto ſatis vul-

here turpes relinquebantur: ferrum quod in hostes sumpserant, in se suosq; vertêre. Namq; quædam concursu mutuo iugulatæ, aliæ apprehensis inuicem faucibus strangulatæ: aliæ funibus per equorum crura consertis, ipsisq; continuò equis extimulatis, postquam suas ijsdem funibus, quibus equorum crura nexuerant indidere ceruices, protractæ atque exanimatæ sunt: aliæ laqueo de subrectis plaustrorum temonibus pendere. Inuenta est etiam quædã, quæ duos filios traiectis per colla eorum laqueis ad suos pedes vinxerit, & cũ seipsa suspendio moritura dimisisset, secum traxerit occidendos. Inter hæc multa & miserabilia mortis genera, Reguli quoque duo strictis in se gladijs concurrisse referuntur. Lucius & Boiorix reges in acie ceciderunt.* Clondicus & Gesorix capti sunt. Ita in his duobus prælijs CCCXL. milia Gallorum cæsa, & CXL. milia capta sunt: absq; innumera multitudine mulierum, quæ se suosque paruulos fœmineo furore, vi autem virili, necauerunt. His bellis hic fuit finis: triumphus vtriq; decretus est. Igitur post talem Marij triumphum Romanáque victoriam incredibile facinus, & nunquã antea auditum vel cognitum Romæ perpetratum est, quod versum in horrorem, gaudium in tota Vrbe funestauit. P. Malleolus quidam seruis annitentibus matrem suam interfecit, damnatusque parricidij, insutusq; in culeum, in mare proiectus est. Impleueruntq;

*Cloadicus

Romani & facinus & pœnam: vnde & Solon Athenienſis decernere nón auſus fuerat, dum fieri poſſe non credidit: & Romani qui ſe ortos à Romulo ſcirent, etiam hoc fieri poſſe intelligentes, ſupplicium ſingulare ſanxerunt. Anno poſt Vrbem conditam, DC.XLV. poſt Cimbricum & Teutonicum bellum, & quintum Marij Conſulatum quo ſtatus imperij Romani iure conſeruatus iudicatur, ſexto conſulatu eiuſdē C. Marij ita labefactatus eſt, vt penè vſque ad extremum inteſtina clade conciderit. Euoluere ac percurrere diſcordiarum ambages, & inextricabiles ſeditionum cauſas incommodum ſimul ac longum videtur. Sanè breuiter me dixiſſe ſufficiat: quia primus L. Apuleius Saturninus excitati tumultus autor extiterit, Q. Metello Numidico, viro ſanè primario acerrimus inimicus, qui eum Cenſorem creatum protractum domo, atque in Capitolium fugientem, armata multitudine obſedit. Vnde Romanorum equitum indignatione deiectus eſt, plurima ante Capitolium cæde facta. A. Numium deinde competitorē ſuum Saturninus & Glaucia, fraude C. Marij Cos. occidere. Subſequenti anno Marius VI. Cos. & Glaucia Prætor, & Saturninus Trib. pl. conſpirauerunt Metellum Numidicum in exilium quacunque vi agere. Die dicta, ſuppoſitis eiſdem iudicibus per ſcelus innocens Metellus damnatus, in exilium cum totius vrbis dolore diſceſsit. Idem Saturninus Memmium
virum

virum acrem & integrum, fieri Cos. timens, orta subitò seditione fugientem per P. Metiū satellitem informi stipite comminutum interfecit. Fremente pro tantis Reip. malis Senatu populoq́ue Ro. Marius Cos. accommodato ad tempus ingenio consensui bonorum sese immiscuit, commotamq́ue plebem leni oratione sedauit. Saturninus infamibus ausibus concioné domi suæ habuit, ibiq; ab alijs rex, ab alijs imperator est appellatus. Marius manipulatim plebe conscripta alium Cos. cum præsidijs in colle disposuit, ipse portas communiuit. in foro prælium commissum. Saturninus à Marianis foro pulsus, in Capitolium confugit. Marius fistulas quibus eò aqua deducebatur, incîdit. Bellum deinde in atrio Capitolij horrendum satis actum est. Multi circa Saufeium & Saturninum cæsi. Saturninus palàm clamitans, Marium esse autorem omnium molitionum suarum contestatus est. Cum autem ipse Saturninus & Saufeius & Labienus, cogente Mario in Curiam confugissent, per equites Romanos effractis foribus occisi sunt. C. Glaucia extractus de domo Claudij trucidatus est. Furius Tribunus pl. bona omnium publicanda decreuit. Cn. Dolobella Saturnini frater per forum olitorium fugiens cum L. Geganio interfectus est. Itaq; auctoribus tantæ seditionis occisis, quies populo fuit. Tunc Cato atque Pompeius rogationem de reditu Metelli Numidici totius Vrbis gaudio pro-

mulgarunt, quæ ne perficeretur, Marij Cos. & Furij Tribuni pl. factionibus intercessum est. Rutilius vir integerrimus adeò fidei atq; innocẽtiæ cõstantia vsus, vt die sibi ab accusatoribus dicta vsq; ad cognitionem, neq; capillũ barbámue demiserit, neq; sordida veste, humi liue habitu suffragatores conciliarit, inimicos permulserit, iudices * tentauerit, orationem quoque à prætore concessam, nihilo summissiore animo habuerit: quũ euidenti oppugnaretur calumnia, & opinione bonorũ omnium iure absoluẽdus putaretur, periurio iudicum condemnatus est. Qui Smyrnam commigrás, literarum studijs contentus consenuit.

tempera-uerit

Anno ab Vrbe condita DCXLIX. Sex. Iulio Cæsare, & L. Martio Philippo Coss. cum prope alia omnia bella cessarẽt, intestinis caussis sociale bellum totam commouit Italiam. Qui cum annis numerosis iam populo Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt. perniciosum admodũ hoc bellũ fuit. Rutilius Cos. in eo occisus est, & Cepio nobilis iuuenis, ac Portius Cato alius Cos. Interea Liuius Trib. pl. Latinos omnes spe libertatis illectos, quum placitum explere non posset, in arma excitauit. Eò accessit, vt mœstá vrbem prodigia dira terrerent. Nam sub ortu solis globus igneus à regione Septentrionis cum maximo fragore cœli emicuit. Apud Aretinos, cum panes in conuiuio frangerentur, cruor è medijs panibus, quasi è vulneribus cor-

corporum fluxit. Præterea per ſeptem continuos dies grando lapidum, immixtis etiam teſtarum fragmentis terram latiſsimè verberauit. In Samnitibus vaſtiſsimo terræ hiatu flãma prorupit, & vſque in cœlũ extendi viſa eſt. Complures præterea in itinere videre Romani, globum coloris aurei de cœlo ad terrã deuolui, maioremq; factũ rurſus à terra oriente ſole in ſublime ferri, ac magnitudine ſua ipſũ ſolem obtexiſſe. Druſus tantis malis anxius domi ſuę incerto quidẽ autore interfectus eſt. Igitur Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marſucini, Samnites, Lucani, cum adhuc occultã defectionem meditarentur, C. Seruium Prætorem legatum ad ſe miſſum apud Aſculum occiderunt, ſtatimque clauſa ciuitate omnes Romanos ciues indicta cæde iugularunt. Cõtinuò atrociſsimam perniciem * infandiſsima præceſſere prodigia. Namque omnium generum animalia, quæ manus hominum blandè perpeti, atque inter homines viuere ſolita erant, relictis ſtabulis paſcuiſque cum balatu, hinnitu, mugituque miſerabili ad ſyluas, mõteſque fugerunt. Canes quoque quorum natura eſt extra homines eſſe nõ poſſe, lacrymoſis vlulatibus vagi luporum ritu oberrarent. Nec mora poſt hæc tam grauia prodigia ciuilia bella ſequuta ſunt. Ea tempeſtate apud Iudæos primus Ariſtobulus Rex & pontifex pariter diadematis ſumpſit inſigne. Igitur Cn, Pompeius Prætor cum Picentibus iuſſu

infamoſiſſima

Senatus bellum gessit & victus est. Post quæ sibi Samnites Papium Mutilium ducem præfecerant. Marsi autem Agamemnonem archipiratam præoptauerant. Iulius Cæsar Samnitium pugna victus cæso fugit exercitu. Rutilius Cos. Marium propinquum suum legatũ sibi elegit, quem assiduè submonentem morã bello vtilem fore, & paulisper in castris exerceri militem oportere tyronem, dolo id agere ratus contempsit, seseque in insidias Marsorũ cum vniuerso agmine exercitus sui incautus iniecit, vbi ipse Cos. occisus est, & multi nobiles interfecti, & octo milia militum Romanorum cæsa sunt. Arma & corpora interfectorũ, in conspectu Marij Legati Telonus fluuius pertulit, atque in testimonium cladis euexit. Marius raptis continuò copijs victores inspe ratus oppressit, octo milia & ipse Marsorum interfecit. Cepio autem à Vestinis & Marsis deductus in insidias, cum exercitu trucidatus est. L. verò Iulius Cæsar postquam apud Eserniam victus aufugerat, contractis vndique copijs aduersum Samnitas & Lucanos dimicãs, multa milia hostium interfecit. Cumque ab exercitu Imperator esset appellatus, Romamq; nuncios de victoria misisset, Senatus Saga, hoc est, vestem mœroris, quam exorto sociali bello sumpserat, hac spe arridente deposuit, atque antiquum togæ decorem recuperauit. Marius deinde VI. milia Marsorum occidit, septem milia armis exuit. Idem Marius Syram mulie-

mulierem in castris habebat sacricolam, ex cuius autoritate asserebat se omnia aggredi. Interea L. Cornelius Sylla Prætor cum viginti quatuor cohortibus Eserniá missus, vbi artissima obsidione Romani ciues milites que premebantur, maximo bello & plurima cæde hostium vrbem socios que seruauit. Cn. Pópeius Picentes graui prælio fudit, qua victoria Senatus laticlauia & cætera dignitatis insignia recepit, cum togas tantummodo victoria Cæsaris primò respirante sumpsisset. Portius Cato Prætor Hetruscos, Plotius legatus Vmbros, plurimo sanguine impenso, & difficilimo labore vicerunt. Sylla præliatus simulachrũ Apollinis Delphis ablatum suppliciter orabat in conspectu militum, vt promissa præstaret, & videbatur fretus inire bellum. Igitur Cn. Pompeio, L. Portio Catone Coss. Pompeius diu obsedit Asculum ciuitatem, nec tamen expugnauisset, nisi populum in campum prorumpentem grauissima oppressione vicisset. Decem & octo milia Marsorum in ea pugna cum Franco duce suo cæsa sunt, capta tria milia. Quatuor autem milia Italici viri ex ea cæde profugi iugum montis coacto in vnum agmine fortè cõscenderant: vbi exanimati, oppressique niuibus miserabili morte riguerunt. Náque vt attoniti timore hostium steterant, alij stipitibus, vel saxis reclines, alij armis suis innitentes, patentibus cuncti oculis, dentibusque nudatis viuentium in modum visebátur,

Nec vllum erat procul intuētibus mortis indicium, niſi diuturna immobilitas, quam nullo modo humanæ vitæ vegetatio diu perpeti poteſt. Eodem die Picentes congreſsi & victi ſunt, quorum dux Iudacilius conuocatis ducibus ſuis, poſt magnificas epulas largaq; pocula cunctos ad exemplum ſui prouocans, hauſto veneno abſumptus eſt, cūctis factum eius laudantibus, ſed nemine ſubſequente. Anno ab Vrbe condita DCLXI. cum ad obſidendos Pompeios Romanus exercitus iſſet, & Poſtumius Albinus vir conſularis tunc L. Sylla legatus intolerabili ſuperbia omnium in ſe militum odia ſuſcitaſſet, lapidibus occiſus eſt. Sylla Cos. ciuilem cruorem non niſi hoſtili ſanguine expiari poſſe teſtatus eſt. Cuius rei conſcientia motus exercitus, ita pugnā adorſus eſt, vt ſibi vnuſquiſque pereundum videret, niſi viciſſet. Decem & octo milia Samnitum in illo prælio cæſa ſunt. Iuuentium quoque Italicum ducem, & magnum ipſius populum perſecutus occidit. Portius Cato Cos. copias Marianas habens, cum aliquanta ſtrenuè geſsiſſet, gloriatus eſt non maiora C. Marium feciſſe: & ob hoc cum ad lacum Fucinum contra Marſos bellum gereret, à filio C. Marij in tumultu belli quaſi ab incerto autore proſtratus eſt. C. Gabinius legatus in expugnatione hoſtilium caſtrorum interfectus eſt. *Marucini, Veſtiniq; Sulpitio legato Pompeij perſequente vaſtati ſunt. *Popedius & Obſidius Italici

Marſucini

Pompeius

Italici imperatores ab eodem Sulpitio apud flumen Theanum horribili prælio oppreſsi & occiſi ſunt. Pompeius Aſculum ingreſſus, pręfectos, centuriones, cunctoſque principes eorum virgis cecidit, ſecuriq; percuſsit. Seruos prædamque omnem ſub haſta vendidit: reliquos liberos quidem, ſed nudos & egẽtes abire præcepit: & cum de hac præda opitulationem aliquam in vſum ſtipendij publici Senatus fore ſperaret, nihil tamen Pompeius ex ea egenti ærario contulit. Namque eodem tempore, cum penitùs exhauſtum eſſet ærarium, & ad ſtipendium frumenti deeſſet expenſa, loca publica quæ in circuitu Capitolij pontificibus, auguribus, decẽuiris, & flaminibus in poſſeſsionẽ tradita erãt, cogente inopia vẽdita ſunt, & ſufficiens pecuniæ modus, qui ad tẽpus inopiæ ſubſidio eſſet, acceptus eſt. Et quidem tunc in ſinum ipſius ciuitatis euerſarum omnium vrbium, nudatarumque terrarum abraſæ vndique opes congerebantur, quum ipſa Roma turpi adigente inopia præcipuas ſuas partes auctionabatur. Quam ob rem conſideret tunc tempora ſua, quum quaſi inexplebilis venter cuncta conſumens, & ſemper eſuriens, cunctis vrbibus, quas miſeras faciebat, ipſa miſerior, nihil relinquens, nihil habebat, & ſtimulo domeſticæ famis ad continuationem bellicæ inquietudinis trudebatur. Iiſdem temporibus Rex Sothimus cum magnis Thracum auxilijs Græciam ingreſſus, cũctos

fines Macedoniæ depopulatus est, tandemq; à C. Sentio prætore superatus redire in regnũ suum coactus est.

Anno ab Vrbe condita DCLXII. nondum finito sociali bello, quod per quinque annos gestum est, Romæ primum ciuile bellum cõmotum est. Eodem anno etiam Mithridaticũ. Causam bello ciuili C. Marius sexto Consulatu dedit. Nam quum Sylla Cos. contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam & Achaiã occupauerat, mitteretur: isque cum exercitũ in Campania paulisper teneret, vt belli socialis, de quo diximus, quod intra Italiam gestũ fuerat, reliquiæ tollerentur: Marius affectauit septimum consulatum, & vt ipse ad bellum Mithridaticũ mitteretur. Quo Sylla cognito impatiens re vera & pertinax, intemperataq; ira percitus, cũ quatuor legionibus, primùm ante Vrbem consedit, ibi Gratidium Marij legatum quasi primam victimam belli ciuilis occidit. Mox Vrbem cum exercitu irrupit, fasces ad inflammandam Vrbem popoſcit, omnibus metu abditis per sacram viam citato agmine in forum venit. Marius cum permouere nobilitatem, inflammare plebem, equestrem denique ordinem perarmare frustra attentasset, postremò seruis spe libertatis & prædæ ad arma sollicitatis, nequaquam pugnare ausus, tamẽ in Capitolium concessit. Sed cum in eum Syllanæ cohortes irruissent, magna suorum cæde diffugit. Ibi tunc Sulpitius Marij collega ser-

tio suo prodente prostratus est. Seruum verò ipsum, quòd hostem indicauerat, manumitti, quòd dominum verò prodiderat, saxo Tarpeio deijci Coss. decreuerunt. Marius fugiẽs, quum persequentium insania circumseptus esset, in Minturnensium paludibus sese abdidit. E quibus infeliciter luto oblitus, ignominioseque extractus, turpi autem spectaculo Minturnas deductus, retrususq; in carcerem percussorẽ ad se missum solo vultu exterruit. Deinde lapsus è vinculis in Africam transfugit, sollicitatoque ex Vtica filio, vbi in custodia obseruabatur, continuò Romam regressus, Cornelio Cinnæ Cos. societate scelerum cõiunctus est. Igitur Sylla ad Asiam profectus est. Mithridates qui Ponti rex erat, atque Armeniam minorem, & totum Ponticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primò Nicomedem amicum populi Romani Bithynia voluit expellere, Senatuique mandauit & populo Romano, bellum se ei propter iniurias, quas passus fuerat, illaturum. A Senatu respõsum Mithridati est: si id faceret, quòd bellum à Romanis & ipse pateretur. Quare iratus Cappadociam statim occupauit, & ex ea Ariobarzanem regem, & amicum populi Romani fugauit. Mox etiam Bithyniam inuasit, & Paphlagoniam, pulsis ex ea regibus amicis populi Romani Pylemene & Nicomede. Inde in Ephesum contendit, & per omnem Asiam literas misit, vt vbicunque inuenti essent ciues

Romani, vno die occiderentur. Quod & factũ est. Nam octoginta milia ciuium Romanorũ per omne regnum morantium sub vna die interfecta sunt. Quis mœror plurimarum prouinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atq; occidentiũ fuerat, quum singuli quique aut prodere innocentes hospites & amicos, aut ipsi periclitari pœna hospitum cogerentur? Interea etiam Methone ciuitas Achaiæ ab Aristone Atheniense Mithridati tradita est. Miserat enim iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suum cum centũ & triginta milibus equitum ac peditum, per quem etiam Athenæ & reliqua Grçcia occupata est. Sylla cui post consulatum, Mithridaticũ bellum obuenerat, Archelaum apud Piræum Atheniensium portum septemplici muro communitum diu obsedit, ipsam Atheniensium vrbẽ vi cepit: postea iusto prælio cum Archelao conflixit. Centum decem milia de exercitu Archelai interfecta, vix decem milia superfuisse referuntur. Ex Syllæ exercitu, res mira, tredecim tantùm homines interficiuntur. Cõperta clade Mithridates lectissima septuaginta milia militum Archelao in subsidium misit ex Asia. Secundo prælio quinquaginta milia ex his interfecta sunt, ibique Diogenes Archelai filius trucidatus est. Tertio bello omnes copiæ, quas Archelaus habebat, extinctæ sunt. Nam viginti milia militum eius in paludem pulsa, quum Syllç fidem implorarent, in-

satia-

ſatiabili victoris ira interfecta ſunt: totidemque alia in flumẽ coacta ac necata: reliqui miſerorum paſsim trucidati ſunt. Porrò autem Mithridates in Aſia nobiliſsimarum vrbium principes occidere, bonaque eorum publicare animo intenderat. Cumque iam mille ſexcentos ita interfeciſſet, Epheſij exemplum verentes excluſo præſidio eius portam obiecerunt. Similiter Smyrnæi, Sardij, Colophonij, Trallianique fecerunt. Perturbatus Mithridates, iuſsit cum Sylla de pace agi. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiſcos, Dalmatas & Mœſos, partim vicit, partim in fidem recepit. Sed cum legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, veniſſent, non aliter ſe daturum Sylla eſſe reſpondit, niſi rex relictis his, quas occupauerat, ciuitatibus, ad regnum ſuum rediſſet. Poſtea tamen ad colloquium ambo venerunt: pax inter eos ordinata eſt, vt Sylla ad bellum ciuile feſtinans à tergo periculum non haberet. Igitur Marius & Cinnà dum Sylla decertans in Aſia Mithridatem vicit, ad profligandam vniuerſam Remp. exercitum ſibi in quatuor partes diuiſerunt. Tres ſiquidem legiones Mario datæ: parti copiarum Cn. Carbo præpoſitus eſt: partem Sertorius accepit, ille ſcilicet Sertorius iam hic ciuilis belli incentor & particeps, qui etiam hoc finito aliud pòſt in Hiſpania bellum excitauit, quod per multos annos maximis Romanorum cladibus traxit. Cętera verò

exercitus portio Cinnam sequuta est. Porrò autem Cn. Pompeius, qui à Senatu cum exercitu accersitus erat, vt Reip. opitularetur, & diu sese nouarum rerum aucupatione suspenderat, contemptus à Mario vel Cinna, ad Cn. Octauium alterum Cos. sese contulit, & mox cum Sertorio conflixit. Infelicem pugnam interuentus noctis diremit. Sexcenti ex vtraque parte milites trucidati sunt. Postera die cum permixta corpora ad sepulturam discernerentur, miles Pompeianus fratris sui, quem ipse interfecerat, corpus dum spoliat, cognouit. Dictis in deos conuicijs corpus rapuit, & sub Pompeianis castris rogo indidit, ilicò pectus gladio transuerberans: simulque lachrymas & sanguinem fundens, super fraternum sese cadauer igni adiecit. Igitur Marius Coloniam Hostiensem vi ingressus omnia ibi genera libidinis, auariciæ & crudelitatis exercuit. Pompeius fulmine afflatus interijt: exercitus verò eius pestilētia correptus, penè totus absumptus est. Nam vndecim milia virorum de castris Pompeij mortua, sex milia autem de parte Octauij desiderata sunt. Marius Antiū & Ariciam ciuitates hostiliter irrupit, cunctosque in his præter proditores interfecit, bona suis diripienda permisit. Pòst Cinna Cos. cum legionibus, & Marius cum fugitiuis, Vrbem ingressi, nobilissimos quosque & plurimos è Senatu viros cōsulares interfecerunt, multos proscripserūt, ipsius Syllæ domo euersa, filios

& vxorem ad fugam compulerunt. Igitur Marius cum interfectorum ciuium capita illata conuiuijs, oblata Capitolijs, collata rostris ad spectaculum, ornatumque congereret, maximè caput M. Antonij eximij oratoris abscissũ, cum inde sanies manaret, in ipso cõuiuio manu pertractauit, insultans insuper, illudensq; conuicijs, complexusque P. Annium, qui caput illud cruentus attulerat. Ac idem cum septimò consulatum cum Cinna tertiò Cos. peruasisset, in exordio Consularis imperij sera tãdem morte præreptus est. Quis non iure miretur septem eius consulatus, & duos triumphos? Quis non in eum meritò stupeat amplissimum testimonium Scipionis? Namque Scipio interrogatus in cœna, Si quid de ipso Scipione fataliter actum fuisset, quem magnum imperatorem Resp. habitura esset, cum circũtulisset oculos, vel hic, inquit. Ad Marium enim tota animositate respexerat. Interea Cinna bonorum neces, malorum cæde suppleuit. Nam quum introducta primarium fugitiuorũ manus insatiabilis prædandi esset, nullámque partem autoribus prædæ Cõsulibus ministraret, in forum quasi stipendij causa sollicitata, militibusq; circundata inermis extincta est. Cæsa sunt in illa die in foro Vrbis octo milia fugitiuorum. Idemque Cinna quartò Cos. ab exercitu suo interfectus est. Igitur residui Senatorum qui potentiam Cinnæ, sęuitiam Marij, insaniam Fimbriæ, Sertorij audaciam fuga

euaserant, transuecti in Græciam coegerunt precibus Syllam, vt periclitanti, imò iam penè perditæ patriæ opem ferret. Ille in Italiam traiecit, bellum ciuile gesturus aduersus Norbanum & Scipionem Coss. Mox vt Campanum littus attigit, primo prælio contra Norbanum dimicauit, non longè à Capua. Tunc septem milia Romanorum Romani interfecerunt, sex eorundem ab hisdem capti sunt. Centum viginti quatuor suorum amisit. Inde etiã ad Scipionem se conuertit, & ante prælium totum eius exercitum sine sanguine in deditionem accepit. Sed quum Romę mutati essent Coss. & Marius Marij filius, ac Papyrius Carbo consulatum accepissent, Syllæ duces plura prælia aduersus Marianas partes infelicissima felicitate gesserũt. Nã & Q. Metellus Carrinatis copias cecîdit, & castra peruasit, & Cn. Põpeius Carbonis equitatum grauiter trucidauit. Damasippus Pretor incẽtore Mario Cos. Q. Scęuolam, C. Carbonem, L. Domitium, P. Antistium in curiam quasi ad consulendum vocatos crudelissimè occidit. Corpora interfectorum per carnifices vnco tracta, atque in Tyberim missa sunt. Sylla deinde contra Marium iuniorem dimicauit. In quo prælio de exercitu Marij cæsa sunt viginti quinque milia, sicut Claudius scribit; & ex parte Syllæ quadringenti perierunt. Pompeius Carbonem etiam castris exuit, fugientemque insecutus, nunc cædendo, nunc ad deditionem

cogendo,

cogendo, plurima exercitus eius parte priuauit. Metellus Norbani agmen oppresſit, vbi nouem milia Marianæ partis occiſa ſunt. Lucullus cum à Quintio obſideretur, erupit, & repentina pugna obſeſſorem deleuit exercitum. Nam pluſquam decem milia ibi tunc cæſa referuntur. Fabius verò Arianus cui imperium pro prætore erat, regnum Africæ manu ſeruorum affectás, à dominis eorum apud Vticam coniectis ſarmentis cum omni familia viuus incenſus eſt. Sylla deinde cum Lamponio Samnitium duce, & Carrinatis reliquis copijs ante ipſam Vrbem, portamque Collinam ad horam diei nonam ſigna contulit, grauiſsimoque prælio tandem vicit. Octoginta milia hominum ibi fuſa dicuntur, duodecim milia ſeſe dedidere, reliquam multitudinem in fugam verſam, inſatiabilis victorum ciuium ira conſumpſit. Sylla mox vt Vrbem victor intrauit, tria milia hominum qui ſe per legatos dediderant, contra fas & fidem datam inermes ſecuroſque interfecit. Plurimi tunc quoque, vt non dicam innocentes, ſed etiam ipſius Syllanæ partis occiſi ſunt, quos fuiſſe pluſquam nouem milia ferunt. Ita liberæ per Vrbem cædes percuſſoribus paſsim vagantibus, Q. Catulus palàm Syllæ dixit: Cum quibus tandem victuri ſumus, ſi in bello armatos, in pace inermes occidimus? Túc L. Sylla autore Furfidio primipilari, primus infamem illam tabulam pro-

ſcriptionis induxit. Prima ſiquidem proſcriptio octoginta hominum fuit, in quibus quatuor Conſulares erant, Carbo, Marius, Norbanus, & Scipio, & inter eos Sertorius tunc maximè pertimeſcendus. Item alia cum quingentis hominibus propoſita eſt. Quam cum Lolius, quippe ſecurus nihilq; ſibi conſcius, legeret, vbi ſuum repentè nomen offendit, dũ ſe trepidus adoperto capite foro ſubtrahit, interfectus eſt. Sed ne ipſis quidem tabulis fides ac finis malorum videbantur. Namque alios quos proſcripſerant, iugulabant, alios autem poſtquam iugulauerant, proſcribebãt: nec ipſius mortis erat via ſimplex, aut vna cõditio, vt in nece ciuium ſaltem ius hoſtiũ ſeruaretur, qui nihil à victis præter vitam exigũt. Marcium Mariũ ſiquidem de caprili caſa extractum vinciri Sylla iuſsit, ductumque trans Tyberim ad Lutaciorum ſepulchrum, effoſsis oculis, membriſque minutatim confractis trucidari. Poſt hũc P. Letorius Senator, & * Venuleius Triumuir occiſi ſunt. M. Marij caput Præneſte miſſum. Quo viſo C. Marius vltima deſperatione correptus, vbi à Lucretio obſidebatur, ne in manus inimicorum incideret, cum Teleſino mutua morte concurrit. Cumque violentius ipſe in concurrentem manus adigit, circa ſuum vulnus manus percutientis hebetauit. Ita eo interfecto ipſe leuiter vulneratus ceruicem ſeruo ſuo præbuit. Carinatem Prætorem Sylla iugulauit. Inde Prçneſte profectus

Vernulacius

fectus omnes Marianæ militiæ principes, hoc est legatos, Quæstores, Præfectos & Tribunos iussit occidi. * Rursus pugnâ grauissimâ habuit contra Lamponium & Carinatem duces partis Marianæ ad portam collinam. Septuaginta milia hostium in eo prælio contra Syllã stetisse dicuntur. Duodecim milia se Syllæ dediderunt, cæteri in acie, in castris, in fuga insatiabili ira victoris cõsumpti sunt.* Cn. Pompeius Carbonem alterũ Consulẽ fugientem ab Arimino, & ad Cossuram insulam fugere conantem cepit, & in Siciliam retractũ, compluresq; cum eo socios eius occidit. Sylla cognita Pompeij adolescẽtis industria, annos viginti & vnum nati, tantis exercitibus * pręfecit eum, vt secundus à Sylla haberetur. Occiso ergo Carbone Siciliam Pompeius recepit, & in Africam transgressus, eruptione facta circa Vticam, decem & octo milia hominum interfecit. Quo bello Domitius dux Marianus dum inter primores pugnat, occisus est. Idemque Pompeius Hiarbam Numidię regem persecutus fugientem à Bogude Bocchi Maurorum regis filio spoliari omnibus copijs fecit. Quem continuò Bullam reuersum tradito sibi oppido interfecit. Post hæc Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphauit. Cn. etiã Pompeius quòd nulli Romanorum tributum erat, quartum & vicesimum annum agens de Africa triumphauit. Sylla Dictator creatus est, vt dominationis & crudelitatis libido ho-

præferebat

nesti & precipui nominis reuerentia & arma-retur & velaretur. visus est tandem priuatus. Creatis itaque P. Seruilio & Appio Claudio Coss. hoc fine conclusa sunt duo bella funestissima, sociale Italicum, & ciuile Syllanum. Hæc per annos decem tracta sunt. Consumpserunt autem vltra centum quinquaginta milia Romanorum, viros Consulares triginta tres, Prætorios septem, Ædilitios sexaginta, Senatores ducentos, absque innumeris Italię totius populis, qui sine consideratione deleti sunt. Post hæc tamen, Sylla mortuo, Lepidus Marianæ partis assertor aduersus Catulum Syllanum ducem surgens, rediuiuos bellorũ cineres suscitauit. Bis tunc acie concertatum est, plurimi Romanorum ipsa iam paucitate miserorum, & adhuc illo furore insanientium cæsi sunt. Albanorum ciuitas, pro eo quòd illuc Scipio Lepidi filius confugisset, obsidione oppugnata est, atque excruciata fame, vltima miserabilium reliquiarum deditione seruata est. Brutus in cisalpinam Galliam fugiens, persequente Pompeio apud Regium interfectus est. Ita hoc bellum ciuile non magis clementia Catuli, quàm tædio Syllanæ crudelitatis, vt ignis in stipula, eadem celeritate, qua exortum est, euanuit. Hoc tempore Hierosolymis Alexandra vxor Alexandri regnabat, ex cuius ætate Iudæos rerum confusio, & variæ oppressere clades.

Explicit liber Quintus.

INCIPIT

INCIPIT LIBER SEXTVS.

Arco Æmilio Lepido, Q. Catulo Coss. annus ab Vrbe condita DCLXXIII. ſonantibus vndique nouis bellorum fragoribus, quorum vnum in Hiſpania erat, aliud in Pamphylia & Cilicia, tertium in Macedonia, quartum in Dalmatia. Nam Sertorius vir dolo atque audacia potens, cum partium Marianarum fuiſſet, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, fugiens ex Africa delapſus in Hiſpanias, bellicoſiſsimas gentes Hiſpaniæ in arma excitauit. Aduerſum hunc, vt breuiter definiam, duo duces miſsi: Q. Cæcilius Metellus, filius eius qui Iugurtham regem vicit: & L. Domitius Prætor. Quorum Domitius ab Hirtuleio Sertorij duce cum exercitu oppreſſus eſt. Manlius Procos. è Gallia in Hiſpaniam cum tribus legionibus, & mille quingentis equitibus tranſgreſſus, iniquam cum Hirtuleio pugnam conſeruit. A quo caſtris copijſque nudatus, in oppidum Hilerdam penè ſolus refugit. Poſtea cum impar pugnæ ſolus Metellus pu-

gnaret, Cn. Pompeius ad Hispaniã missus est. Metellus multis prælijs fatigatus, per deuia oberrans, hostem mora fatigabat, donec Cn. Pompeij castris sociaretur. Ita duobus ducibus aduersis, Sertorius fortuna varia sæpe pugnauit. Pompeius contracto apud Palentiam exercitu Lauronem obtinuit ciuitatem, quam tunc Sertorius superato fugatoque Pompeio captam vi cruentissimè depopulatus est. Reliquum agmen Lauronensium quod cædibus superfuerat, miserabili captiuitate in Lusitaniam transduxit. Pompeium autem, hoc est, illum Romanorum ducem à se victũ fuisse gloriatus est, quem magna præditum fiducia ad hoc bellum non pro Consule, sed pro Consulibus Roma misisset. Fuisse tũc Põpeij triginta milia peditũ, mille equites, Galba scribit: Sertorium autem septuaginta milia peditũ, octo milia equitum habuisse commemorat. Postea verò Hirtuleius cum Metello cõgressus apud Italicam Beticæ vrbem, viginti milia militum perdidit. Victusque in Lusitaniam cum paucis refugit. Pompeius Belgidam Celtiberiæ vrbem cepit. Sertorius deinde cum Pompeio congressus, decem milia militum eius interfecit, ex alio cornu vincente Pompeio tantundem ipse perdidit. Multa præterea inter eos prælia gesta sunt. Memmius Quæstor Põpeij, idemq; vir sororis eius, occisus est: Hirtuleij fratres interfecti. Perpenna qui se Sertorio iũxerat comminutus est. Postremò ipse Sertorius

rius octauo decimo anno belli inchoati, ijsdẽ quibus & Viriatus suorum dolis interfectus est. Finis huic bello datur per Cn. Pompeium adolescentem, & Q. Metellum Pium, atque omnes propè Hispaniæ ciuitates in deditionẽ populi Romani redactæ: Romanisque victoriam sine gloria dedit. Quamuis Perpennam postea pars exercitus eius secuta sit, qui à Põpeio victus cũ vniuerso exercitu suo interfectus est. Ciuitatibus verò cunctis vltrò ac sine mora per deditionẽ receptis, duę tantùm restiterũt, hoc est Vxamia & Calagurris: quarũ Vxamiá Põpeius euertit: Calagurrim Afranius iugi obsidione cõfectam, atq; ad infamem escam miseranda inopia coactam, id est vxorum cadauera atque liberorum faciẽtes sibi cibos, vltima cæde incendioque deleuit. Percussores Sertorij præmiúmne petendum quidem à Romanis esse duxerunt, quippe qui meminissent antea Viriati percussoribus denegatum. Interea Macedonicum bellum Appius Claudius sortitus, leuia pręlia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam prouinciam incolebant, & Macedoniam crudelissimè depopulabantur: nam inter cætera dictu audituque horrenda, quę in captiuos agebant, raptis quũ poculo opus esset, humanorum capitum ossibus cruentis, capillatisque adhuc, ac per interiores cauernas malè effuso cerebro oblitis vtebantur: quarum cruentissimi atque immanissimi Scordisci erãt. Has itaq;, vt dixi, Clau-

dius pellere Macedoniæ finibus bello putauit, magnisque se molibus obiecit malorum. Vnde cum animo ęger & curis circumseptus, morbo insuper correptus esset, interijt. Missus est ei successor C. Scribonius Curio post consulatum, qui attentatarum superiore bello gétium vim declinans, in Dardaniam arma conuertit, eamque superauit, & vsque ad Danubium penetrauit, & intra triennium bello finem dedit. Ad Ciliciam & Pamphyliam missus est P. Seruilius ex Consule vir strenuus. Is ergo Ciliciam, & Pamphyliam crudelissimè adortus, dum subdere studet, penè deleuit, Ciliciam & vrbes eius obsessas oppressasque cepit. Præterea Olympum montem peruagatus, Phaselidem euertit, Coricum diruit. Tauri quoque montis latera in Ciliciam vergentia peruagatus, Isauros bello fractos in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit. Is reuertens triumphum accepit, & nomen Isaurici meruit. At in Illyricum missus est C. Cosconius pro Consule. Is protrita, subactaque Dalmatia, Salonas vrbem florentissimam post biennium tandem expugnauit & cepit, & composito bello Romam redijt. Iisdem temporibus Cos. M. Æmilius Lepidus Catuli collega ciuile bellum voluit commouere, intra vná tamen æstatem motus eius oppressus est. Ita vno tempore multi simul

mul triumphi fuerunt: Metelli de Hispania, Pompeij secundus de Hispania, Curionis ex Macedonia, Seruilij ex Isauria. Anno Vrbis conditæ DCLXXVI. L. Licinio Lucullo, & M. Aurelio Cotta Coss. mortuus est Nicomedes Rex Bithyniæ, & testamento populum Romanum fecit hæredẽ. Interea Fimbria Marianorum scelerum satelles, homo omnium audacissimus, Flaccum Consulem, cui legatus erat, apud Nicomediam occidit: ac mox arrepto exercitu Mithridatis filium ex Asia ad Nicopolim fugat, stationem Mithridatis inuadit, ipsumque è Pergamo pellit, fugientemque insequutus, apud Bithyniam obsedit. Et profectò cepisset, si L. Lucullus ciuilibus discordijs curam Reipublicæ prætulisset, eũque mari coartare obiecta classe voluisset. Inde Fimbria Iliensibus iratus, à quibus pro Syllanæ partis studio obiectu portarum repulsus videbatur, ipsam vrbem Ilium, antiquam illam Romæ parentem, funditùs, cæde incendioque deleuit. Sed eam Sylla continuò reformauit. Idem Fimbria apud Thyatiram cum suo exercitu, Fimbriæque profugi Mithridati sese adiunxerunt, quorum hortatu Mithridates cum Sertorio per legatos in Hispaniã missos fœdus pepigit. Sertorius ad eum M. Marium firmandi fœderis causa misit, quem rex apud se retentum breui ducem fecit, in locum Archelai, qui se iam ad Syllam cum vxore & liberis contulerat. Interea Mithridates rupta

pace Bithyniam & Asiam rursus voluit inuadere: Marium & Eumachum duces suos aduersum Lucullum & Cottam Coss. misit cum magno exercitu. Sed ambo Consules aduersus eos non vnam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eis acie, plurimis perditis, etiam intra oppidum coactus est, & obsessus. Mithridates Cizicum obsidendo fossa cinxit, vt Cizico capto totam Asiam inuaderet. Lucullus eum alter Cos. à tergo obsedit, & multis prælijs vicit, fameque consumpsit, eumque quod faciebat, pati compulit, atque ad ipsos Cizicenos, vt bono animo essét, nuncium misit, vnum ex militibus natandi peritum, qui duobus vtribus suspensus, mediam ipse regulam tenens, plantisque subremigans, septem milia passuum transmeauit. Miihridates inopia laborans, classis partem copiarum instructam armis domum abire pręcepit. Quá Lucullus excipiens, vniuersam disperdidit. Nam amplius quàm quindecim milia hominum tunc interfecisse narratur. Tunc etiam Fannius, qui se Mithridati iunxerat, & Metraphanes regius Prætor à Mamerco victi, cum duobus milibus equitum in Mesiam profugerunt, atque * à via digressi in campos, collesq; harenosos inciderunt: vbi non solùm montes * vasti vel saxa, quasi quadam fuligine obfuscata cernútur, verùm etiam ambusto solo squalidi per quinquaginta milia passuum campi sine vllo ignis vel fornacis incendio, & pendu-

in mœnia

usti

la

lo in profundum cinere putres iacent: tribus etiam locis torridæ voragines ostenduntur, quas Græci Pisas vocant: in quibus diu oberrantes, inopinatis tandem periculis exempti sunt, & clàm in regis castra venerunt. Deiotarus rex Gallogræcię præfectos regis bello trucidauit. Interea Mithridates apud Cizicũ eadem hora qua obsidebat obsessus, in magnam penuriam, pestilentiamque exercitum suum coartauit. Nam plusquam CCC.M. hominum fame & morbo in eadem obsidione amisisse fertur. Ipse cum paucis arrepta naui, clàm fugit è castris. Lucullus incruento milite spectator cladis alienæ, nouum genus victoriæ adeptus est. mox Marium adortus vicit, fugauitque. In quo prælio plusquam vndecim milia Marionorum militum interfecta referuntur. Lucullus postea cũ eodem Mario nauali prælio congressus, triginta & duas naues regias, & complures onerarias aut cepit, aut demersit. Multi ex his quos Sylla proscripserat, ibi interẽpti sũt. Marius postera die de spelũca vbi latebat, extractus, meritas hostilis animi pœnas luit. Eodẽ verò impetu Lucullus Apamiá vastauit, & sub monte Olympo * Prusiada munitissimam ciuitatem captam expugnatamq; diruit. Mithridates aduersus Byzantium instructa classe nauigans tempestate correptus, octoginta rostratas naues perdidit. Ipse autẽ quum quassata naui iam mergeretur, in myoparonem Seleuci piratæ, ipso pirata iuuante

Opusam

Amison transiliuit. Inde Sinopen, ac post * Amison cũ magna difficultate peruenit. Eodem anno apud Romam Catilina incesti accusatus, quod cum Fabia vestali virgine commisisse arguebatur, Catuli gratia fultus euasit.

Anno ab Vrbe condita, DCLXXVIII. Macedoniá prouinciá M. Licinius Lucullus accepit, cósobrinus eius qui cõtra Mithridatẽ bellum gesserat: & in Italia nouum bellum subitò commotum est. Gladiatores enim septuaginta & quatuor Capuæ à ludo Cn. Lentuli effracto capite diffugêre, qui continuò ducibus Crixo & Tinomao Gallis, & Spartaco Thrace Vesuuium montem occupauerunt. Vnde erumpentes Clodij Prætoris, qui eos obsidione cinxerat, castra expugnauerunt, ipsoque fugato cuncta illius in prædam verterunt. Inde per Consentiam & Metapontum circumducti, ingentia breui agmina collegerunt. Nam Crixo decem milium multitudo, Spartaco autẽ triplex numerus fuisse fertur. Tinomaus enim iam in superiore bello fuerat occisus. Hi itaque cum cædibus, incendijs, rapinis, stuprisque omnia miscerent, in exequijs captiuæ matronæ, quæ se dolore violati pudoris necauerat, munus gladiatorum ex quadringentis captiuis, scilicet & quod spectandi fuerãt spectaturi, vtpote lanistæ gladiatorum potius quàm militũ principes, edidere. Deinde Coss. Gellius & Lentulus aduersus eos cũ exercitu missi: quorum Gellius Crixum acer-

rimè

timè pugnantem prælio oppreſsit, Lentulus à Spartaco duce ſuperatus aufugit. Póſt etiam collatis fruſtra ambo Coss. copijs, accepta cla de fugerunt. Dehinc C. Caſsium Procóſulem idem Spartacus bello oppreſſum interfecit. Itaque exterrita ciuitate non minore propemodum metu quàm ſub Hannibale circa portas fremente trepidauerat, Senatus M. Licinium Craſſum cum legionibus Cōſulum, nouóque ſupplemento militum miſit. Is mox vt pugnam fugitiuorum inijt, ſex milia eorũ interfecit, octo verò milia cepit. Inde priuſquā ipſum Spartacum ad caput * Silari fluminis *Salarij* caſtra metantē bello aggrederetur, Gallos auxiliatores eius Germanoſq; ſuperauit, è quibus triginta milia hominum cum ipſis ducibus occidit. Nouiſsimè ipſum Spartacum in Apulia, diſpoſita acie congreſſum, maximaſq; cum eo fugitiuorum copias perculit. Nā ſexaginta milia eorum cæſa, ſex milia capta referūtur, tria milia ciuium Romanorum recepta ſunt. Cæteri qui ex hoc bello lapſi oberrabāt, per cōplures duces frequenti indagine attriti ſunt, & poſt multas calamitates Italiæ, tertio anno bello huic finis impoſitus. Anno ab Vrbe cond. DCLXXXI. duo tantùm grauia bella in imp. Romano erant, Mithridaticū & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant. L. Lucullus & M. Lucullus. L. verò Lucullus poſt pugnam Cizicenam, qua vicerat Mithridatem, & naualem qua duces eius oppreſſerat,

persecutus est eum, & recepta Paphlagonia & Bithynia etiam regnum eius inuasit. Sinopen & * Amison ciuitates Ponti nobilissimas cepit. Sed Sinopē Seleucus archipirata, & * Leochares Spado, qui pręsidij causa præerant, expilatam atque incensam reliquerunt. Lucullus miserorum hostium intestina clade permotus, celeri occursu immissum restinxit incendium. Ita misera ciuitas, versa vice hostiū sociorumque, vnde defendenda disperdita, & vnde disperdenda seruata est. Præterea Lucullus transgressus Eufraten & Tigrim secundo pręlio apud * Cabira ciuitatem Tigranis, quò ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cum Mithridate & Tigrane cōgressus paruissima suorum manu magnum hostiū numerum occidit. Nam triginta milia hominū in eo bello interfecit. Mithridates vix sexcentis equitibus comitatus aufugit. Castra eius direpta, diademate & thiara ne agnosceretur abiectis. Armenia quoque minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates post fugam à Tigrane rege Armeniæ, qui tunc ingenti gloria imperabat, & Persas sæpe vicerat: Mesopotamiam & Syriam, & Phœnicis partem occupauerat. Ergo Lucullus repetens hostem fugatum, imminente hyeme, etiam regnum Tigranis, qui Armenijs imperabat ingressus est, Tigranocertá ciuitatē Arzianæ nobilissimā regni Armenij cepit. Ipsum regem cum septem milibus quingentis

Anison
Cleoschares
Gaueram

tis clibanarijs, &* centum milibus sagittario- *septem*
rum & armatorum venientem, cum decem & octo milibus militum vicit, ita vt magnam partem Armeniorum deleuerit. Inde Nisibin profectus, eam quoque ciuitatem cum regis fratre cepit. Sed hi quos in Ponto Lucullus reliquerat cum exercitus parte, vt regiones victas Romanorum tuerentur, negligenter & auarè se agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt. Atque ita bellum renouatum est. Lucullo paranti post captam Nisibin contra Persas expeditionem, successor est missus. Eodem tempore Metellus Siciliæ Prætor cum fœdissima illa C. Verris prætura Siciliam afflictam inuenisset maximè Pirganionem archipiratam nefarijs cædibus lacerantem, qui pulsa classe Romana Syracusanum portum obtinuerat, mox eum nauali pedestrique prælio comminutum Sicilia decedere compulit. Alter autem Lucullus, qui Curioni successerat, Besis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti prælio in monte Hæmo superauit: oppidũ * Vscu- *Muscumadan*
damam, quod * Besi inhabitabant, eodem die *Beßi*
quo aggressus est, vicit. Cabulen cepit, & vsq; ad Danubium penetrauit. Expugnauit etiam gentes, quæ Rhodopeis montibus erant circunfusæ, quas Claudius iam Macedoniæ finibus pellere putauit. Inde multas supra Põtum positas ciuitates aggressus est. Illic Apollo-
niam euertit,* Calatin, Parthenopolim, Tho- *Galatiam*

Eurthiaonem mos, Histrum, * Burchaonem cepit, belloque confecto Romam rediјt. Ambo Coss. magnificè triumphauerunt. Lucullus qui contra Mithridatem pugnauerāt, maiore gloria, quum tantorum regnorum victor rediſſet. Cōfecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod recedente Lucullo rex collectis auxilijs reparauerat, bellum Creticum ortum eſt. Ad id miſſus Cæcilius Metellus, ingentibus prælijs intra triennium totam inſulam cepit, legeſque Minois, Romanis legibus permutauit, appellatuſque eſt Creticus, atque ex inſula Crete triumphauit. Quo tempore Libya quoque Romano imperio per teſtamentum Appionis, qui rex eius fuerat, acceſſit: in qua inclytæ vrbes erant, Berenice, Ptolemais & Cyrene. Dum hæc aguntur, piratæ per omnia ſparſi maria, et iam intercipientes nauium cōmeatus, ſed etiam inſulas prouinciaſq; vaſtantes, impunitate ſcelerum, & * cupiditate prædæ vulgo ſeſe aſſociantibus, in immenſum augebantur. Quare id bellum Cn. Pompeio decretum eſt, qui id poſt multā vaſtationē, quam terra marique diu egerant, intra paucos menſes ingenti felicitate & mira celeritate confecit. Poſtea ſucceſſor Luculli factus, in minore Armenia iuxta mōtem Daſtracum, caſtra Mithridatis obſidione concluſit. Rex cum omnibus copijs, eruptione per noctem facta, inſuper etiam perſequentē bello repellere ſtatuit, ſed Pompeius fugientem perſequi intendit.

calliditate

Itaque

Itaq; bellum nocte commissum est. Luna túc orta à tergo Romanis erat, & milites Mithridatis longitudine vmbrarũ proximitatem hostiũ rati, cuncta in irritum tela fudere. Romani velut inermes postea aggressi, sine labore vicerunt, castraq; ceperunt. Namque de exercitu Mithridatis quadraginta milia cęsa vel capta sunt, Romani mille vulnerati, vix autem quadraginta interfecti, & duo centuriones. Mithridates inter tumultus belli fuga lapsus, adiutus etiá beneficio sublustris noctis, euasit. Relictusque ab omnibus amicis, philosophis, scriptoribus rerum vel carminũ, ac medicis, solus per deuia equũ manu trahens, atq; ad omnes nocturnos strepitus trepidans, in quoddam castellum diuertit, atq; in Armeniá inde perrexit. Pompeius Mithridaté insequutus, inter duo flumina, quæ ab vno monte diuersis specubus exoriuntur, hoc est, Euphraté & Araxen, vrbem Nicopolim senibus, lixis & ægris volétibus condidit. Horodis Albanorũ regis exercitum præfectosque eius ter prælio vicit. Postea Horodis epistolas & munera pro pace cũ Albanis instaurãda libenter accepit, veniamq; ei & pacem dedit. Artacem regé Hiberiæ prælio fudit, totáq; Hiberiá in deditioné accepit. Armeniá minoré Deiotaro Galatię regi donauit, quia socius belli Mithridatici fuit. Attalo & * Pylemeni Paphlagoniá reddidit. Aristochũ Colchis imposuit. Mox de Põto promouens Parthiam * Ecbatana vrbem

Polemoni

ad Echatonem

caput Parthici regni quinquagesimo die peruenit. In Bosphoro Mithridate Cerealia sacra celebrante, terræmotus adeò grauis repentè exortus est, vt magna clades ex eo vrbium atque villarum sequuta narretur. Eodem tempore Castor Mithridatis præfectus, qui Phanagoriæ præerat, interfectis amicis regis, arcem occupauit, & quatuor filios Mithridatis ad præsidia Romana transmisit. Mithridates accensus ira in scelera exarsit. Nam cum plures tunc amicos suos, necnon Hypodran filium suum interfecisset, cũ antea iá alio Macharem parricidio trucidasset, Pharnaces alter filius eius exemplo fratrum territus, exercitum ad persequendum se missum sibi conciliauit, & mox aduersus patrẽ duxit. Iusto iudicio, quia ille aduersus patrem suum de regni iure certauit. Interea Mithridates diu ex altissimo muro filium frustra precatus, vbi inexorabilem vidit, moriturus exclamasse fertur: Quoniam Pharnaces inquit mori iubet, vos, si estis, patrij dij, precor, vt quandoque & ipse hanc vocem à filijs suis audiat. Statimque descendens ad vxores pellices ac filias suas, venenum omnibus dedit. Quod cum ipse nouissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus vitalia sua aduersus noxios succos sæpe obstruxerat, veneno confici posset, frustraque quæreretur, si quo tandem modo infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militem iam fracto muro discur-

discurrentem inuitauit, eique iugulum præbuit. Hunc exitum vitæ Mithridates habuit, nobisque scientiæ suæ fortissimum argumentum reliquit, homo omnium, vt fertur, studiosissimus: qui duarum & viginti gentium linguis, quas sub regno habuit, locutus est, ita vt nunquam legationes sub interpretibus audiret. Perijt apud Bosphorum vir ingentis industriæ consilijque: regnauit annis quadraginta: alij dicunt triginta. Anno ab Vrbe condita DCLXXXIX. M. Tullio Cicerone oratore, & C. Antonio Coss. Pompeius occisi Mithridatis nuncio accepto, Tigrani bellum intulit. Ille autem statim se ei dedidit, & in castra Pōpeij sextodecimo miliario ab Artaxata venit, ac diadema suum cum procubuisset ad genua Pompeij, in manibus ipsius collocauit. Quod ei Pompeius reposuit, magnificeque eum habitum, regni tamen parte multauit, & grandi pecunia. Adempta est ei Syria, Cœlen, Phœnices, Sophene. Sex milia pręterea talētorum auri & argēti populo Romano dedit, quia bellum sine causa Romanis commouisset. Mox Ituræos & Arabas vicit, vrbemq; eorū quam Petram nominant, cepit: & cum venisset in Syriam, Seleuciam vicinam Antiochiæ ciuitatē libertate donauit, quòd regem Tigranem non recepisset: Antiochensibus obsides reddidit: aliquantulum agrorum Damascēsibus dedit, quo lucus ibi spaciosior fieret, delectatus loci amœnitate, & aquarum abundantia. Inde ad

Iudæam transgressus, quibus Aristobolus expulso fratre Hircano primus ex sacerdote rex præerat: atq; ad Hierosolymã vrbem eorũ Gabinium cum exercitu mittit. Ipse cõtinuò subsequutus, & à patribus vrbe susceptus, sed à plebe muro templi expulsus, oppugnationem eius intendit. Id nõ solùm natura loci, verumetiam ingenti muro fossaq; maxima munitũ, cum alias alijs legiones dies noctésque succedere iuberet, sine requie, vix tertio mense expugnauit: quatuordecim milibus Iudæorum interfectis, cætera multitudo se dedidit: muros ciuitatis euerti, æquariq; solo imperauit, cuius circuitus quatuor milia passuum dicitur fuisse. Cumque aliquantos principes Iudæorum securi percussisset, Hircano sacerdotium restituit, Aristobulum captiuum Romã perduxit. Hoc bellum Orientis cum viginti & duobus regibus sese gessisse ipse Põpeius pro concione narrauit.

Interea L. Sergius Catilina, nobilissimi generis, sed ingenij prauissimi, ad delendam patriam coniurauit cum quibusdam claris quidem, sed audacibus viris. Cuius cõiuratio per eosdem dies in Vrbe habita ac prodita est: in Hetruria verò ciuili bello extincta est. sed à Cicerone Catilina Vrbe expulsus est. socij eius comprehensi, & in carcere strãgulati sunt. Ab Antonio altero cõsule Catilina ipse in bello victus & interfectus est. Sed hãc historiam agente Cicerone, & describente Salustio satis omni-

omnibus notam, nunc à nobis fuiſſe perſtri-ctam ſat eſt. Motus etiam in Pelignis ortus à Marcellis patre & filio, per L. Betium proditus, patefacta Catilinæ cõiuratione, quaſi ſuccisa radice compreſſus eſt: & de vtroque per Bibulum in Pelignis, per Ciceronem in Brutijs vindicatum. Anno ab Vrbe cond. DCXC. D. Iunio Syllano, & L. Muræna Conſulibus, Metellus de Creta triumphauit. Pompeius de bello Piratico & Mithridatico. Nulla vnquam pompa triumphi ſimilis fuit. Ducti ſunt ante currum eius filij Mithridatis, & filius Tigranis, & Ariſtobolus rex Iudæorum. Prælata eſt ingens pecunia, & auri atque argenti infinitũ. Hoc tempore nullum per orbem terrarũ graue bellum erat.

Anno ab Vrbe condita DCXCIII. C. Iulius Cæſar, qui poſtea imperauit, cum L. Bibulo Cos. eſt factus. Decreta eſt ei Gallia tranſalpina & ciſalpina, & Illyricum cũ legionibus denis in quinquẽnium datis: Galliam comatam poſtea Senatus adiecit. Hanc hiſtoriam Suetonius Tranquillus pleniſsimè explicuit, cuius nos competentes portiunculas decerpſimus. Heluetiorum animos fortiſsimos Gallorum omnium gentis, ea vel maxima cauſa quòd perpetuò penè cum Germanis bello altercabantur, à quibus Rheno tantùm flumine dirimuntur, Orgetorix quidam princeps gẽtis, ſpe totas inuadẽdi Gallias in arma accẽderat. Qui cæteri optimates correpto & ad

mortem coacto, cohibere tamen animatas semel in prædam plebes nequiuerunt. Qui coniuratione facta, ac die dicta exustis vicis & domibus suis, ne quod desiderium & spes reuertendi foret, profecti sunt. Quos cum ad Rhodanum fluuium Cæsar obuios habuisset, magno difficilique bello bis vicit, victos ad deditionem coegit. Horum fuit, cũ primùm progressa est omnis multitudo, Heluetiorum, Tulingorum, * Latobrigum, Rauracorum & Boiorum, vtriusque sexus, ad centum quinquaginta septem milia. Ex his quadraginta & septem milia in bello cecidere: cæteri in terras proprias remissi sunt. Postea Cæsar contra Ariouistum regem pugnans, excitantem inuehentemque secum incredibiles Germanorum copias, quibus nuper vniuersos Galliarum populos se subegisse iactabat, apud Sequanos fugere compulit. Cumque diu exercitus Cæsaris Germanorum multitudine & virtute perterritus, pugnam detrectasset, Ariouistus in Germaniam arrepta nauicula Rhenum transuectus aufugit. Vxores eius duæ, totidẽque filiæ captæ sunt. Fuerunt autem in exercitu Ariouisti, Arudes, Marcomanni, Triboci, Vangiones, Nemetes, * Sebusij & Sueui. Pugna maximè grauis ex phalange Germanorũ fuit, quam coacto in vnum agmine, scutisque supra capita contextis, ad irrumpendam Romanorum aciem tuti vndique præstruxerant. Sed postquam Romanorum aliqui militum agi-

Latoboiorum

Edures Eudeses

agilitate audaciaque insignes, supra obductã saliere testudinem, scutisq; velut squamis singillatim reuulsis, desuper nudos deprehensorum detectorum humeros perfoderunt: territi hostes nouo mortis periculo terribilem dissoluêre compagem. Exinde in fugã versi, per quinquaginta milia passuum insatiabiliter cęsi sunt. Neque conijci numerus Germanorum potuit, vel quantus pugnæ affuerit, vel quantus fuerit occisorum. Post hæc Belgarum gẽs, quæ tertia pars Galliarum est, aduersus Cæsarem exarsit, quorũ distributim copia hæc fuit. Bellouaci qui cæteris numero & virtute præstare viderentur, habuere lectissima sexaginta milia armatorũ: Suessiones ex duodecim oppidis quinquaginta milia: Neruij quorũ adeò feritas prędicabatur, vt nunquam mercatores ad se accedere sinerent, vina, cæteraque venalia deferri, quibus inducta iocunditas torporẽ virtutis afferret, habuere similiter quinquaginta milia: Atrebates etiam & Ambiani decem milia: Morini vigintiquinq; milia: Menapij decem milia: Caleti decem milia: Velocasses & Veromandi decem milia: * Atuatici XVII. milia: Condures & Eburones atque * Cercesi & Pemani, qui vno nomine Germani vocantur, quadraginta milia. Ita omnes in simul fuisse referuntur ducenta * octuaginta duo milia armatorum lectissima. His igitur repentè è syluis erumpentibus, exercitus Cęsaris perturbatus, atque in fugam actus, pluri-

Atuacij

Cerocero-manni

septuaginta

mis ſuorum amiſsis, tamen hortatu ducis reſtitit, victóreſque aggreſſus, vſque ad internicionem penè deleuit. Igitur Cæſar magnis in Gallia rebus geſtis, cum in Italiam proficiſci decreuiſſet, Galbam cum legione duodecima ad Veragros Sedunoſque miſit. Qui cū hyemandi cauſa in vico Veragrorum, cui nomen erat Octodorus, conſediſſet, mediumq; oppidi, quod torrente diſtinguebatur, accolis cōceſsiſſet, quadam die eoſdem deceſsiſſe pariter per noctem, ac proximo inſediſſe colli videt. Quippe illi paucitatem vix mediæ legionis deſpectui habentes, vltroneam nullo ceſſuram negocio victoriam arbitrabantur, finitimoſque ſuos in hanc cædis & prædæ ſocietatem vocauerāt. Igitur Galba tam præſentibus & grauibus periculis circunſepto ac trepido, atque inter varias conſultationes certi conſilij incerto, repentè Galli deſcenſu montis effūſi, caſtra imperfecta circundant, raros per vallum propugnatores ſaxis teliſque onerāt. Cūque iam caſtra irrumperentur, Pacuuij primipilaris, & Voluſeni Tribuni conſilio, cunctis Romani portis eruperunt, incautoſque ſubitò aggreſsi hoſtes primùm perturbauerunt: deinde in fugam verſos miſerabili ſtrage fuderūt: nā amplius quàm XXX. M. Barbarorū tūc cæſa referuntur. Igitur Cęſar cum iam pacatas vniuerſas Galliarum gentes putaret, ad nouū & maximum bellum retractus eſt. Namq; cū P. Craſſus adoleſcens cum legione ſeptima

* Oceano vicinus apud * Andegauos hyemaret, * Veneti cæterique confines repentè in arma coniurant, legatos Ro. vinciunt, eosq; ita demum se reddituros, si obsides suos recipiãt, Romanis indicant. Socios ad id bellum * Osismios, Lexouios, * Nannetes, Ambibaritos, Morinos, Diablintes & Menapios adsciscunt: auxilia quoq; à Britannia arcessunt. Cæsar per Crassum de rebellione * deditarum gentium certior factus, quamuis intelligeret, quãta ineundi belli difficultas esset, tamen rẽ tanti negocij non negligendã ratus est, ne cæteri exẽplo huiusmodi audẽdi licentia laxarẽtur. Itaq; terrestri prælio persequi hostes frustra adgressus, quippe cũ hostes per interfusa ex Oceano æstuaria atque inaccessos recessus, tutis terrarum finibus munirentur: naues longas ædificari in Ligeri fluuio iubet, per quẽ in Oceanũ mitterentur. Quæ mox vt hostibus visæ sunt, continuò ducentæ XX. naues eorum paratæ, atq; omni genere armorũ instructisimæ progressę portu ex aduerso restiterũt. Bruto circũspicienti imparẽ longè nauium esse conflictũ, quia Barbarorum naues solido robore intextæ, saxorum modo adactos rostrorum ictus retundebant, hoc primùm auxilio fuit, quòd falces acutisimas non pertinaciter contis pręfixas, funibus autem subnexas parauerat, quibus quum opus esset, apprehensos eminus rudentes subductis hastilibus per funem falcem retrahẽdo succiderẽt. His celeriter expeditis,

Oceatenus
Caudicanos
Deditiani
Osismos
Namnetes
deditiarũ

disrumpi hostilium antennarum armamenta præcepit:ita antennis ruentibus, complures ilicò naues velut captas immobiles reddidit. Alij hoc periculo territi suspensis velis, qua vẽtus intẽderet, fugere conati sunt. Cessante vẽto ludibrio fuere Romanis. Itaque incensis omnibus nauibus, & interfectis qui pugnauerant, Galli reliqui sese dediderunt. Sed Cæsar maximè ob iniuriam legatorum, & vt genti ad omnia consilia mobili, terribilis exempli notam inureret, cunctis principibus tormentis interfectis, reliquos sub corona vendidit. His diebus Titurius * Sabinus legatus Cæsaris, * Aulercos, * Eburonices, * Lexouiosque, qui primates suos, cum auctores belli resuscitandi esse nollent, interfecerant, eruptione facta incredibili cæde deleuit. P. verò Crassus, cum in Aquitaniam peruenisset, bello exceptus est. Namque Sociates magno equitatu pedestribusque copijs præualidis Romanos adorsi, diu grauiter perturbauerunt. Pòst victi, atque in oppidum Sociatum coacti obsessique, cum se expugnari viderent, armis traditis in deditionem recepti sunt. Aquitani clade permoti vndique exercitum contrahunt, de citeriori quoq; Hispania auxilia accessunt. Duces eos bello præficiunt, qui cum Sertorio militauerant. Hi omnes dum obsidionem Crasso parant, in castris suis Crasso obruente deleti sunt. Nam ex Aquitanis & Cantabris, quorum quinquaginta milia tunc in auxilium vene-

Albinus
Aluernos
Eburouices
Luxo.

venerant, triginta & octo milia cæsa referuntur. Cæsar Germanos qui Rhenum cum immensis copijs transierant, simul & totas Gallias subijcere sibi parabant, bello adorsus, vsq; ad internicionem cecidit, quorum fuisse numerum ad quadringenta quadraginta milia ferunt. Tunc Cæsar in Germaniam facto ponte Rhenũ trãsgreditur, * Sicambros & Vbios obsidione liberat: Sueuos maximam & ferocissimam gentem, quorum esse centum pagos & populos multi prodidere, totamq; Germaniam aduentu suo terret. Mox in Galliã rescisso ponte se recepit. Domuit autem annis nouem omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumenque Rhodanum, Rhenumque & Oceanũ est, & circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Inde ad Morinos venit, vnde ad Britanniam proximus & breuissimus transitus est. Nauibus circiter onerarijs atque actuarijs octoginta præparatis in Britanniam transuehitur, Britannisque bellum infert, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat. Ibi acerba pugna primùm fatigatus, deinde aduersa tempestate correptus, plurimam classis partem, & non paruum numerum militum, equitatum verò penè omnem disperdidit. Regressus in Galliam legiones in hyberna dimisit, ac DC. naues vtriusque commodi fieri imperauit. Quibus iterum in Britãniam primo Vere trãsuectus, dum ipse in hostem cũ exercitu pergit, naues in ancoris stã-

Sugam & Vtibios

tes tempestate correptæ, vel collisæ inter se, vel harenis illisæ ac dissolutæ sunt, ex quibus XL. perierunt, cæteræ cum magna difficultate reparatæ sunt. Interea * Sceua miles Cæsaris cum quatuor commilitonibus nauicula antè transuectus est ad scopulum insulæ propinquũ, atque interea recessu Oceani destitutus est. Complures Britanni in paucos Romanos impetum faciunt: cæteri * tamen, qui perrari comites ipsius fuerant, nauigio redeunt. Sceua imperterritus manet, vndiq; telis obrutus: ac primò pilo restitit, postremò gladio rem gerit solus in plures. Cumque fessus vulneratusque esset, & galeam ac scutum ictibus perdidisset, cum duabus loricis natauit ad castra Cæsaris, & poposcit ab imperatore veniá pro temeritate: quem Cæsar cẽturionatus honore subuexit. Igitur Cæsaris equitatus primo congressu à Britannis victus, ibiq; Labienus Tribunus occisus est. Secundo prælio cũ magno suorum discrimine victos Britannos in fugam vertit. Inde ad flumen Tamesim est profectus, quem vno tantùm loco transmeabilem ferunt. In vlteriore ripa fluminis cum Cassobellauno duce immensa hostium multitudo consederat, ripamque fluminis, ac penè totum sub aqua vadum acutissimis sudibus præstruxerant. Quod vbi à Romanis deprehensum ac vitatum est, Barbari legionum impetum non ferentes, syluis se abdidere, vnde crebris eruptionibus Romanos grauiter

Sceuius

tantùm

ac

ac sæpe lacerabant. Interea Trinouantum firmissima ciuitas, cum Androgorio duce, datis quadraginta obsidibus Cæsari se dedidit. Quod exemplum sequutæ vrbes aliæ cōplures in fœdus Romanorum venerunt, obsidibusque datis stipendiariæ factæ sunt: ijsdemque demonstrantibus Cęsar oppidum Cassobellauni ducis inter duas paludes situm, obtentu syluarum munitum, omnibusque rebus confertissimum, graui tandem pugna cepit. Exin Cæsar à Britannis reuersus in Galliam, postquam legiones in hyberna misit, repentinis bellorum tumultibus vndique circunuentus & conflictatus est. Namque Ambiorix cum Eburonatibus & Atuaticis conspirans, animatus Treberorum consilio * Titurium Sabinum & Arunculeium Cottam legatos apud Eburonas cum tota funditùs legione interfecit. Ambiorix hac victoria elatus Atuaticos, & Neruios, plurimosque alios raptim in arma contrahit, atque ad Ciceronem legatum, qui similiter tunc legioni præerat, in hybernis cōtendit. Multitudo ex hoc hostium colligi potuit: quia cũ obsidione castrorum vallum circundandum esse à captiuis Romanis docerentur, & instrumēta ruralia non haberent, gladijs concidendo terram, & sagulis exportādo, vix tribus horis vallum X. pedũ, & fossam XV. pedũ per milia passuũ XV. in circuitu perfecerũt. Pręterea cẽtũ viginti turres miræ altitudinis extruxerāt.

Titurium Cottam & Sabinum Arunculeium

Et cum iam ſeptem dies noctesque ſuccidui hoſtium cunei pugnarent, ac vẽtus ſubitò exortus eſſet plurimus, teſtas feruentes intorſere fundis, flammataque focis tela, ac mox concepto igne rutilantia intra caſtra iecerũt. Quo facto; per culmea culmina raptim ventus inſiſtens ſparſum animauit incendium. Sed nec ſic quidem Romani, cum vndique obruerentur vulneribus, laboribus, ieiunijs, vigilijs, incendijsque ceſſerunt. Tandem Cęſari nunciatum eſt vnam legionem deletam eſſe, alteram iam penè confectã. Aduentante cũ duabus legionibus Cæſare, deſerunt hoſtes obſidionẽ, atque in eum cuncti raptis copijs ruunt. Cæſar paruiſsimis ſe caſtris conſultò condidit, equitibusque præmiſsis, vt fugam fingerẽt imperauit, vt ad tranſitum vallis, quę media erat, ſibique periculoſa videbatur, hoſtes contemptu ſui inuitaret. Quibus aduentantibus, inſuper obſtrui portas præcepit. Quo viſo Galli, quaſi iam viciſſent, ad obducendum extrinſecus vallum conuerſi ſunt. Cæſar totis repẽtè portis paratum effudit exercitum, acriterq; cum eis dimicans, tandem vidit vnum ex militibus ſuis ſegnius præliantem, ſcutumque eius rapuit, & in aduerſos ruit. Quo facto erubuit exercitus, verſosque in fugam Gallos, vaſtiſsima cæde confecit. Nam ſexaginta milia tunc fuiſſe referuntur, è quibus pauci per paludes inuias euaſerunt. Induciomarus Treuerorum princeps, magnas armatorum copias habens,

habés, poftquã de confenfu totius Gallię certior reddit9, Labieni caftra, legionẽq; cui pręerat, quod facile factu arbitrabatur, delere ftatuit, ac deinde Eburonibus Neruijſque cõiunctus, ad opprimendum Cæfarem pergere. Labienus quibus poteft artibus, timorem fimulat, atque ita Induciomarum negligentiorem cum infultantibus copijs pro vallo oberrantem repentina eruptione proftrauit. Hac victoria Labieni reliqui Gallorum conatus repreſsi ſunt, & Cæfar paulo quietior reliqua parte hyemis fuit. Sed intelligens fibi maiora belli fupereffe negocia, maximè quia plurima exercitus parte amiffa alijſque grauiter fauciatis, ne ad fuftinẽdum quidem fibi idoneus, nõ dicam ad comprimendum Gallorum impetũ videretur, à Cn. Pompeio Procos. confcribi legiones, fibique mitti in auxilium fecit. Itaque ante hyemem exactam, tres ad eum legiones in caftra venerunt. Igitur Cæfar priufquam in vnum hoftiũ copiæ coirent, ineunte verno aggredi trepidos & opprimere fparfos in fuis finibus parat. Primùm itaque Neruiorum fines diripit, prædam verò, quæ copiofifsima erat, exercitui permittit. Deinde Menapios, qui fibi propter immenfas paludes, atque impeditifsimas fyluas munitifsimi videbãtur, tribus agminibus inuadit, nimiaque cæde vulgo agitata refiduos fupplices in deditionẽ accepit. Labienus fequenti prælio omnes Treuerorũ copias interfecit, arte in bellum prouocatas,

turribus captum atq; deletum eſt. Quadragin ta milia hominum ibi fuiſſe referuntur: è quibus vix LXXX. homines per fugam lapſi ad caſtra proxima Gallorum venerunt. Præterea Aruerni cæterique confines, ſollicitatis etiam ad ſe Eduis, multis aduerſum Cæſarem prælijs bellauerunt. Qui cum ſe pugnando fatigati in quoddam oppidum recepiſſent, milites prędæ inhiátes ad expugnationẽ oppidi animum intendunt, fruſtra Cæſare de loci iniqui tate cauſante. Itaque ibi Cæſar erumpentibus deſuper hoſtibus preſſus, multa exercitus ſui parte perdita victus aufugit. Dum hæc ad Haleſtam geruntur, Vercingentorix, quẽ omnes conſenſu pari regem præoptauerant, ſuadet vti ex tota Gallia, omnes qui arma ferre poſſent, huic bello præſtò ſint: hoc enim eſſe vnum bellum, quo aut perpetua libertas, aut æterna ſeruitus, aut mors omnium conſequatur. Itaque abſque eo numero, quem infinitũ antè contraxerat, equitum circiter octo milia, peditum ducenta quinquaginta milia cõtracta ſunt. Dehinc duo colles ſibi inuicem obuerſos Romani Galliq; ceperunt. Vnde multis ſæpe eruptionibus & varijs prouentibus præliantes, tandẽ Romani præcipua Germanorũ equitum, quos ſibi iamdudum amicos, nunc in auxilio aſciuerãt, virtute vicerũt. Vercingentorix alia die cõgregatis omnibus qui fuga euaſerãt, dixit ſe auctorẽ bona fide defendẽdæ libertatis, atq; irrũpendi fœderis fuiſſe.

impeditam itinere legionem circundedit, atq; ad extremum discrimẽ adduxit. Porrò autem Fabius legatus acceptis Caninij literis, in Pictonas proficiscitur, ibique à captiuis de opportunitate locorum certior factus inopinantes hostes opprimit, magnisque stragibus factis, plurimas prædas agit. Deinde quum Caninio signum aduentus sui dedisset, Caninius totis castris subitò insiluit, seseque iniecit hosti. Ita Fabio ex vna parte, & Caninio ex altera insistente maximo & diuturno bello innumeræ Gallorum copiæ trucidatæ sunt. Inde Fabius in Carnutes profectus est. Sciebat enim Deonacum ducem antiquissimum totius rebellionis incentorem ab hoc bello elapsum, si Aremoricis gentibus adiũctus esset, maximos iterum tumultus esse in Gallia moturum. Sed eos adhuc ipsa nouitate trepidantes mira virtute & celeritate perdomuit. Interea Draptes vnaque * Literius, cum adesse Caninium & legiones in finibus suis viderent, vndiq; collectis copijs oppidum Lugdunũ occupant. Hoc oppidum in editissima montis arce pẽdebat, duabus partibus per abrupta latera nõ paruo flumine cingebatur; medio deinde * descensu largissimo fonte securum, plurimaque introrsum copia frumenti tutum, irritos procul discursus hostium despiciebat. Caninius, quod solum Romana prouisione potuit, ambos duces cum parte copiarum plurima in campum euocatos, maximo prælio superauit. Nam v-

Lecterius

discessu

no è ducibus interfecto, alter cum paucissimis fugit, nullus in oppidum rediјt. Sed ad id oppugnandum Cæsare opus fuit. Itaque certior per nuntios factus Cæsar occurrit, circunspectisque omnibus videt, si expugnare vi moliatur, ludo & spectaculo hostium delendum esse exercitum suum: vnum solum esse præsidij, si quoquomodo hostes aqua arceátur. Sed & hoc quoque, nisi Cęsar, non potuisset. Siquidem fons, quo ad pontum vtebantur, medio deuexi montis latere fundebatur. Cæsar ad proximum fontis admoueri vineas, turrimq; extrui iubet. Fit magnus illico concursus ex oppido, quibus sine periculo prælantibus, Romani quamuis pertinaciter obsisterent, crebriusque succederent, tamen complures trucidantur. Igitur extruitur agger, & turris pedum LX. cuius vertex adæquare ad fontis locum possit, vt vel ex æquo tela cōijci queát, vel præcipitata desuper saxorum volumina non timeri. Oppidani autem, vbi exanimari siti non solùm pecora, verumetiá infirmiores hominum ætates vident, cupas pice, sæuo & scindulis repletas, ac deinde immisso igne in prona præcipitant, easque ipsi toto oppido fusi subsequuntur. Ardentibus machinis cū graue prælium suis Cæsar ac periculosum videret, cohortes in circuitu oppidi ire velociter per occultum imperat, atque vndique subitò vastum clamorem attollere. Quo facto cōsternati oppidani, dum recurrere ad muniendum oppi-

oppidum volunt,ab oppugnatione turris,vel demolitione aggeris recesserunt.Illi tamē qui ad incidendas fontis venas sub obtentu aggeris,tuti cuniculos perfodiebāt, repertos in abstruso aquarum meatus,per multa diuidendo tenuari in semetipsis,cōsumique fecerūt.Oppidani fonte siccato vltima desperatione correpti deditionem sui faciūt.Cæsar autē omnibus qui arma tulerant, manus sustulit, & vitā reliquit,quo testatior esset etiam posteris pœna improborum. Multū enim ad coercendam audaciam valet propositum punitionis exemplum,quum ipsa miseri præsens forma viuentis, & ad recordationem admonet conscios, & ad sciscitationem cogit ignaros. Exhaustis itaque atque edomitis Gallis securus Cæsar cum legionibus in Italiam rediјt, nullos post se Gallorū motus pertimescens,certò se sciēs, minimè aliquos, qui vel moueri audeant, vel si moueantur, timēdi sint, reliquisse.Anno ab Vrbe cōdita DCXCVII. M.Licinius Crassus collega Cn. Pompeij magni in consulatu secundo prouinciam sortitus in Parthos,homo inexplebilis cupiditatis, audita in Hierosolymis templi opulētia, quā Pompeius intactam reliquit,in Palæstinam diuertit,Hierosolymā adijt,templum peruadit , opes diripit . Inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam, quacunque iter habuit socijs ciuitatibus auxilia indixit , precia exegit. Mox vt Euphratem transijt , illico Baiesen ab Herode rege

Parthorum ad se missum obuiũ habuit: à quo vehementer increpatus est, quur cõtra fœdus Luculli & Pompeij auaritia inductus Euphratem transierit. Quamobrem sine mora futurũ, vt pro auro Parthico Serico ferro oneraretur. Inde cum prope Carras contra omina & auspicia ventum esset, Parthi subitò ingruentes cum Surena & * Sylace præfectis, sagittis oppressere Romanos. Cecidere ibi plurimi senatores, aliquot etiam consulares & prætorij viri. Crassus quoque filius Crasi lectisimus iuuenis in acie occisus est. Præterea quatuor cohortes cum Vargunteio legato medijs deprehensæ campis & interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu Crassum persequi intendit, eumq; circunuentum, ac frustra colloquium eius petentem cepit, & in castra perduxit, ac postremùm auro in os eius infuso interfecit. Pauci noctis beneficio liberati, Carras confugêre. Cognita clade Romanorũ multæ Orientis prouinciæ, à societate vel fide populi Romani defecissent, nisi Casius Quæstor collectis ex fuga militibus paucis, intumescentem Syriam egregia animi virtute ac moderatione presisset: qui & Antiochum copiasque eius ingẽtes prælio vicit, & interfecit, Parthos quoque ab Herode in Syriam missos, iamque ingressos Antiochiam bello expulit, ducemq; eorum Hosagen interfecit. Igitur Romani status agitur semper alterna mutatio, & velut forma Oceani maris, quæ omni die dispar, nunc

* Silacea

succi-

ſucciduis per ſeptem dies tollitur incrementis, nunc inſequentibus totidem diebus naturali damno & defectu interiore ſubducitur. Anno ab Vrbe condita DCC. incertum vnde concretus, plurimam vrbis partem ignis inuaſit. Neque vnquam antea tanto incendio correptam atque vaſtatam ciuitatem ferũt. Nam quatuordecim vicos cum vico iugario cõſumptos fuiſſe memoriæ proditum eſt. Hinc iam bellum ciuile committitur, quod magnis iã dudum diſſenſionibus ac molitionibus parabatur. Nam Cæſar rediẽs victor ex Gallia, decerni ſibi abſenti alterum conſulatum popoſcit. Contradictum eſt à Marcello conſule, à Bibulo, à Catone, annitente Pompeio. Deinde decretum eſt à Senatu, vt in Vrbem Cæſar non niſi dimiſſo exercitu veniret: & ex Marcelli Cos. autoritate ad legiones, quæ apud Luceriam erant, Cn. Pompeius cum imperio miſſus eſt. Cæſar Rauennam ſeſe contulit. M. Antonius, & P. Caſsius Tribuni pl. pro Cæſare intercedentes, interdicente Lentulo Cos. curia, foroque prohibiti ad Cæſarem profecti ſunt, Curione ſimul Celioque comitantibus. Cæſar Rubicone flumine tranſmeato, mox vt Ariminum venit, quinque cohortes, quas tũc ſolas habebat, cum quibus, vt ait Liuius, orbẽ terrarum adortus eſt: quid facto opus eſſet edocuit: deplorans iniurias ſuas, cauſam belli ciuilis pro reſtituẽdis in patriam Tribunis eſſe teſtatus eſt. Inde per Antonium ſeptem co-

hortes, quæ apud Sulmonem morabantur, à Lucretio recepit. Tres legiones, quæ cũ Domitio apud Corfiniũ morabãtur, ad ſuas partes trãſduxit. Cõſules cũ Cn. Põpeio, Senatuſq́; omnis, atq; vniuerſa nobilitas ex vrbe fugit, atq; in Gręciã trãſijt. Apud Dyrachiũ Epirũq́;, Macedoniã & Achaiam, Cn. Põpeio duce Senatus contra Cæſarem bellum parauit.

Cæſar Dictator

Cæſar vacuã vrbem ingreſſus Dictatorẽ ſe fecit, negatamq́; ſibi ex ęrario pecuniã fractis forib⁹ inuaſit, protulitq́; ex eo auri põdo quatuor milia centũ triginta & quinq;: argẽti põdo prope nongenta milia. Inde digreſſus Ariminũ ad legiones, mox alpes tranſuectus, Maſſiliam venit: ob quam oppugnandam, cum receptus non eſſet, Treboniũ cum tribus legionibus reliquit. Quo bello miles duodecimæ legionis aduerſus eos nauali certamine pro Cæſare dimicãs, hoſtilẽ nauem dextra apprehendit. Qua amputata, læuam iniecit, neque antè dimiſit, quàm mergeretur. Cæſar deinde ad Hiſpanias cõtendit, quas L. Afranius, & M. Petreius, & M. Varro, Pompeiani duces cũ legionibus obtinebãt. ibi multis pręlijs Petreiũ Afraniumq́; ſuperatos, compoſita pactione dimiſit. In vlteriore Hiſpania duas legiones à M. Varrone ſuſcepit. Similiter & duces eius, hoc eſt Curio Catonem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia, Tuberonem ab Africa Varus eiecit. Cæſar rediens Maſſiliã obſidione domitam, vita tantùm & libertate conceſ-

ſa,

ſa, cęteris rebus abraſit. At verò Dolabella partium Cæſaris in Illyrico per Octauium & Libonem victus, copijſque exutus, ad Antoniũ fugit. Baſillus & Saluſtius, ducentas ſingulas legiones, quibus præerant, ſimiliter & Antonius, Hortenſius quoq; ab infimo mari cum claſſe concurrens, omnes pariter aduerſus Octauium & Libonem profecti & victi ſunt. Antonius cum ſe Octauio cum quindecim cohortibus dediſſet, omnes ad Pompeium à Libone deducti ſunt. Curio ex Sicilia in Africam cum exercitu tranſgreſſus eſt: quem Iuba rex continuò exceptum cum omnibus copijs trucidauit. Octauius Salonas oppugnare conatus, omnes copias quas duxit, amiſit. Cælius à Cæſare deſciuit, ac ſe Miloni exuli iunxit. Cumque ambo ſeruorum manu Capuam oppugnare molirentur, occiſi ſunt. Bibulus apud Corciram pudore victus, quòd cuſtodiæ eius, quam pelago & oppido prætendebat, hoſtis illuſerat, inedia ſeſe vigilijſque confecit. Appius Claudius Cenſorinus qui iuſſu Pompeij Græciam tuebatur, iam abolitam Pythici oraculi fidem voluit experiri. Quippe ab eo adacta vates deſcendere in ſpecum, reſpondiſſe fertur de bello conſulenti: Nihil ad te hoc Romane bellum pertinet: Euboea Cœla obtinebis. Cœla autẽ vocant, Euboicũ ſinũ. Ita Appius perplexa ſorte incertus diſceſsit. Interea apud Dyrachiũ multi Oriẽtis reges ad Cn. Pompeium cum auxilijs venerunt. Quò cum

Cæſar veniſſet, Cn. Pompeium obſidione fruſtra cinxit, ipſe terram quindecim milium paſſuum foſſa præſtruens, cum illi paterent maria. Pompeius caſtellum quoddam propinquum mari, quod Marcellinus tuebatur, euertit: præſidiaque Cæſaris, quæ ibidem morabátur, occidit. Cæſar Torquatum legionemque vnam vt expugnaret aggreſſus eſt. Hoc periculo ſociorum Pompeius cognito omnes copias eò traxit, & ſigna eo mouēte, fulmina aduerſa occurrerunt. Apes quoque obſedere vexilla. Quo viſo ſubitus mœror confudit exercitum, fugerunt hoſtiæ in templis, conuerſá ſimulachra, alia fleuerunt, alia ſudarunt. Tãtus verò in aere armorum ſtrepitus fuit, vt Antiochiæ quaſi aduentu hoſtium in muros concurrerent. Interea Cæſar omiſſa obſidione ad Pōpeium ſe conuertit, Torquatus autem e veſtigiò prorumpens, auerſum inſequutus eſt. Ita Cæſaris milites ancipiti periculo territi, ipſo Cæſare fruſtra obſiſtente fugerunt. Euaſit tamen Cęſar, quia nocte interueniente Pōpeius ſequi noluit. Dixitque Cæſar, nec Pompeium ſcire vincere, & illa tantùm die ſe potuiſſe ſuperari. Cæſaque ſunt in eo prælio quatuor milia militum Cæſaris, centuriones viginti duo, equites Romani complures. Cæſus eſt & in eo prælio Sceua Cæſaris miles fortiſsimus. Quem cũ milites Pompeij vt ſe traderet hortarentur, reſpondiſſe fertur, ſe eſſe feſſum. Accurrit vnus, velut accepturus arma. Percutitur,

tur,

tur, plures * ſimul ſternuntur. Ipſe autem vulnera accepit capite, humero, fœmore, oculumque amiſit. Scutum eius ſatis conſtitit, cẽtum viginti ictibus petitum fuiſſe. Deinde Cæſar tacito agmine per Epirum in Theſſaliam perrexit. Pompeius cum maximis copijs eſt ſequutus: bellumque commiſſum eſt. Itaque inſtruitur vtrinque acies. Pompeius octoginta & octo cohortes triplici ordine locauit: fuere autem peditum pluſquam quadraginta milia: equites in ſiniſtro cornu ſexcenti, in dextro quingenti: præterea reges multi: Senatores, equiteſque Romani plurimi, abſq; leuium armaturarum magna copia. Cęſar ſimiliter octoginta cohortes triplici ordine diſpoſuit. cui fuere minus quàm quadraginta milia peditũ, equites mille. Videre ibi & gemere erat, contractas Romanorum vires in campis Pharſalicis ad occiſionem mutuò conſtitiſſe, quas ſi cõcordia rexiſſet, nulli populi, nulli reges * ferre potuiſſent. Prima congreſsione equitatus Pompeij pulſus * ſiniſtra latera nudauit. Deinde cum diu vtrinque dubia ſorte cæderentur, atque ex alia parte Pompeius diceret: Parce ciuibus, nec tamen faceret: ex alia verò Cæſar hoc faceret, quod vrgeret dicens: Miles faciẽ feri: tandem vniuerſus Pompeij fugit exercitus, caſtraque eius direpta ſunt. Cæſa ſunt in eo prælio Pompeianorum militum quindecim milia, centuriones triginta tres. Hic exitus pugnę ad Palęopharſalum fuit. Pompeius

ſimiliter

ſinire

ſiniſtram cooperuit, alterã nudauit.

fugiẽs in ostio Penei amnis onerariam nauim nactus in Asiá transijt. Inde per Cyprũ fugatus Alexãdriá petijt, vt à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat propter iuuenilẽ eius æta tẽ, acciperet auxilia: qui fortunã magis quàm amicitiá secutus, occidit Pompeium, atq; caput eius & anulum Cæsari misit. Quo conspe cto Cæsar etiam lachrymas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, & generi quondam sui, & inundatũ odoribus cremari imperauit. Pompeij vxor filijque eius fugerunt, cæteraque Pompeiana classis direpta est, omnibus qui in ea erát, crudelissimè trucidatis: ibiq; & Pompeius Bithynicus occisus est. Lentulus verò vir cõsularis apud Pelusium interfectus est. Cæsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam venit. Cumque se in regiam recepisset, eludebatur à tutoribus, quo minus pecuniá acciperet, tẽpla sua astu spoliãtibus, vt & regios thesauros vacuos esse ostẽderent, & in inuidiam Cęsaris populum concitarent. Præterea Achillas dux regius imbutus semel Pompeij sanguine, Cæsaris quoque necẽ meditabatur. Nam iussus exercitum dimittere, cui præerat, viginti milia armatorum, non modò spreuit imperium, verumetiam aciem direxit. In ipso prælio regia classis ad terram subducta iubetur incendi. Ea flamma cũ partem quoque vrbis inuasisset, quadraginta milia librorum proximis fortè ædibus condita exussit: singulare profectò monimentum stu-

ſtudij curæque maiorum, qui tot tantaque illuſtrium ingeniorum opera congeſſerant. Vnde quamlibet hodieque in templis exiſtant, quæ & nos vidimus armaria librorum: quibus direptis exinanita ea à noſtris hominibus noſtris temporibus memorent, quod quidem verum eſt: tamen honeſtius creditur, alios libros fuiſſe quæſitos, qui priſtinas ſtudiorum curas æmularentur, quàm aliam vllam tunc fuiſſe bibliothecam, quæ extra quadringenta milia librorum fuiſſe, ac per hoc euaſiſſe credatur. Poſtea Cæſar inſulam vbi Pharus eſt cepit. Eò Achillas cum Gabinianis militibus venit, ingens pugna commiſſa eſt. Magna ibi Cęſarianorum militum multitudo cecidit: omnes etiam interfectores Pompeij interfecti ſunt. Cæſar quoque vi inſiſtentium hoſtium preſſus ſcapham aſcendit, qua mox pondere ſubſequẽtium grauata ac merſa, per ducentos paſſus ad nauem vna manu eleuata, qua chartas tenebat, natádo peruenit. Mox nauali certamine pulſatus, magna felicitate claſſem regiam aut depreſsit, aut cepit. Alexandrinis petentibus reddidit regem, monuitque vt amicitiam Romanam quàm arma experiri ſtuderet. Qui tamẽ illico vt liber fuit, bellum Cæſari intulit: ſed continuò cum toto exercitu ſuo & ipſe deletus eſt. Nam & XX. milia hominũ in eo bello cæſa referũtur, duodecim milia cũ ſeptuaginta lõgis nauibus dedita, quingẽti ex victoribus cecidiſſe dicũtur.

Rex ipſe adoleſcens ſcapha exceptus vt fugeret, multis inſilientibus merſus necatuſq; eſt. Corpus eius ad littus deuolutum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Qua Cæſar præmiſſa Alexandriam, Alexandrinos omnes ad deditionem deſperationemq; compulit, regnúque Ægypti Cleopatræ dedit Ptolemæi ſorori, cum qua ſtupri conſuetudinem habuerat. Quæ poſtea regio comitatu vrbem ingreſſa eſt. Inde Syriam peruagatus, Pharnacem Mithridatis Magni filium, qui Pompeio auxilio apud Theſſaliam fuerat, rebellantem in Ponto, & multas populi Romani prouincias occupátem vicit acie, ac poſtea in mortem coegit. Inde Romam regreſſus, tertiò ſe Dictatorem & Conſulem fecit, cum M. Æmilio Lepido, qui & magiſter equitum Dictatoris cauſa ante annum fuerat. Inde in Africam profectus eſt, vbi infinita nobilitas Romanorum cũ Iuba Mauritaniæ rege apud Tapſum bellum reparauerant. Duces autem Romani erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquiſsimo Scipionis Africani: hic etiam ſocer Magni Põpeij fuerat: M. Petreius, * Varro, M. Portius Cato, L. Cornelius Fauſtus Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commiſſo bello poſt multas dimicationes, maxima hominum multitudo cæſa, victor fuit Cęſar: caſtra vtrorumque direpta ſunt, ſexaginta elephanti capti. Cato apud Vticam ſeſe occidit: Iuba percuſſori iugulum præbuit, precio dató: Petreius eodem

Varius

eodem gladio se perfodit: Scipio in naui, qua ad Hispanias fugere contendens vento coactus in Africam redierat, semetipsum iugulauit: in eadem naui T. Torquatus occisus est. Faustum Syllæ quondam Dictatoris filium, Pompeij generum, nepotes, filiamque Pompeiam, & Afranium, & Petreium filium Cæsar præcepit occidi. Post annum inde Cæsar Romam cum quatuor triumphis ingressus. Quartò Dictator & Cos. creatus, disposito reparatoque Reip. statu continuò in Hispaniam contra Pompeios Pompeij filios profectus, septimodecimo quàm egressus ab Vrbe fuerat die Saguntum peruenit: statimq; aduersus Pompeios duos & Labienum atque Accium Varũ multa bella varia sorte gesit. Vltimum bellũ apud Mundam flumen gestum est, vbi tantis viribus dimicatum est, tantaque cædes acta, vt Cæsar quoque veteranis etiam suis cedere non erubescentibus, cum cogi cędique aciem suam cerneret, se voluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam in potestatem adolescentium natus annos sex & quinquaginta veniret. Denique reparatis suis, tum versus subitò in fugam Pompeianorum fugit exercitus. Equidem eo die hoc bellum gestum est, quo Põpeius pater ab Vrbe bellum gesturus aufugerat. Quatuorque annis hoc bellum ciuile toto orbe indesinenter intonuit. T. Labienus, & Accius Varus, in acie occisi sunt. Sextus Pompeius cum cẽtum equitibus aufugit.

Cn. Pompeius frater eius contracta celeriter non parua Lusitanorum manu, cum Cæsonio congressus & victus, fugiensq; interfectus est. Munda ciuitas cum immensa hominum cæde Cæsare oppugnante vix capta est. Inde Cæsar bellis ciuilibus toto orbe compositis Romam rediјt, agere insolentius cœpit, contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua voluntate præstaret, qui à populo antea referebantur: nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac penè tyrannica faceret, coniuratum est in eum à ducētis sexaginta vel amplius senatoribus equitibusque Romanis. Præcipui fuerunt inter coniuratos duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Cos. fuerat, & reges expulerat, & C. Cassius & Seruilius Casca. Ergo Cæsar quum inter cæteros Senatus quadam die venisset ad Curiam, viginti & tribus cultris senatorijs cōfectus, vulneribusque confossus interijt. Quo facto Senatores strictis pugionibus in Capitolium secesserunt. Diu deliberatum est, vtrū Capitoliū cū auctoribus cædis oporteret incendi. Corpus eius raptum, populus dolore stimulatus in foro fragmentis tribunalium ac subselliorum cremauit. Eadem igitur nocte Calphurnia vxor videlicet eius, vidit in somnis eum fossum vulneribus in sinu suo iacere, orauit Cæsarem ne eo manè abiret in Senatū. Sed illæ auspiciorum sæpe negligēs, contempsit somnium, sed exitu probauit. Igitur ante paucos

paucos dies, quàm Cæsar occideretur, in Curia boue ex more mactato, cor in extis non est repertum. Quod cum Spurina aruspex pronunciasset ad vitæ periculũ pertinere, ait Cæsar constantiæ memor, Miraris si bos non habet cor? sed mox ei finis vitæ fuit. Idem Spurina ante paucos dies eidem Cæsari dixerat, cauendum ei esse idus Martias. Quo die viso Spurinæ ait Cæsar: Idus Martiæ venerunt. ille respondit: Sed nõdum transierunt. Eodem die Cæsar confossus est, vir quo nunquam vllus homo magis bellis enituit. Eius siquidem ductu, vndecies centum nonaginta & duo milia hostium cæsa sunt. Nam quantum bellis ciuilibus fuderit, noluit annotare. Signis collatis quinquagies dimicauit, M. Marcellum solus supergressus, qui triginta nouem vicibus pari modo fuerat præliatus. Ad hoc nullus celerius scripsit, nemo velocius legit, quaternas etiam epistolas simul dictauit. Tantæ fuit bonitatis, vt quos armis subegerat, magis clemẽtia vicerit. Eodem tempore Romæ tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem loquutus est, frustra se vrgeri, non enim frumenta, sed homines defuturos.

Explicit liber Sextus.

INCIPIT LIBER SEPTIMVS.

Nno ab Vrbe condita DCC. ferè ac nono, interfecto Iulio Cæſare ciuilia bella reparata ſunt. Percuſſoribus enim Cæſaris Senatus fauebat. Antonium Cos. partium Cæſaris ciuilibus bellis opprimere conabatur. Ergo turbata Republica inter multa ſcelera quæ Antonius committebat, D. Brutum apud Mutinā obſidione cōcluſerat, pro qua re à Senatu hoſtis iudicatus eſt. Miſsi ad eum expugnādum, liberandumque Brutum duo Coss. Hircius & Panſa, & cum his * Octauius adoleſcens annos natus decem & ſeptem, patre * Octauio Senatore genitus, maternum genus ab Ænea per * Iuliam familiā ſortitus, Cæſaris nepos, Acciæ ſororis eius filius, quem ille teſtamento hæredem reliquerat, & nomen ſuum ferre iuſſerat. Hic eſt qui poſtea Auguſtus eſt dictus, & rerum potitus. Nā vt breuiter coaceruationem malorū explicem, bella ciuilia quinque geſsit, Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinū, Siculum, Acciacum. Ex quibus duo, hoc eſt primum ac nouiſsimum, aduerſus M. Antonium, ſecundum aduerſus Brutum & Caſsiū, tertium aduerſus L. Antonium, quartum aduerſus Sextum Pompeium Cn. Pompeij filiū. Igitur Panſa primò veniens exceptus inſidijs, inter ſuorum clades ipſe quoque pilo grauiter

Octauianus
Octauiano
uliæ

ter vulneratus,& ab eodem vulnere interpositis diebus mortuus eſt.Hircius auxilium collegæ ferens,magnas Antonij copias vaſta cæde deleuit. Cæſar eatenus caſtra cuſtodiuit. Secunda aduerſus Antonium pugna magnæ vtrinque ſtrages actæ ſunt. Namque tunc ibi Hircius Cos.occiſus eſt, Cæſar victoria potitus eſt. Cui D. Brutus de coniuratione occiſi Iulij Cæſaris confeſſus preces pœnitentiæ fudit.Fugatus Antonius amiſſo exercitu confugit ad Lepidum, qui Cæſaris equitum magiſter fuerat, & tum militum copias grandes habebat:à quo ſuſceptus eſt. Dolobella Trebonium vnum ex interfectoribus Cæſaris Smyrnæ interfecit. Conſulum occiſorum vterque exercitus Cæſari paruit. Poſtea Decius Brutus in Gallia à Sequanis captus & occiſus eſt. Baſilus autem eques vnus de percuſſoribus Cæſaris manu ſeruorum ſuorum necatus eſt. Interea Lepido ſatis operam dante Cæſar Antonium recepit in gratiam,atque ob fidem reconciliatus eſt gratia Dinæ filiæ eius, quam matrimonio ſortitus eſt:& vt vindicaturus patris ſui mortem, à quo per teſtamētum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus eſt. Cumque in Vrbe rumor de futura proſcriptione ortus eſſet,C.Toranius vir Prætorius nihil tale metuens,incurſu militum domi ſuæ interfectus eſt, alijq; cōplures trucidati ſunt. Per hos etiam Cicero Orator occiſus eſt, multique alij nobiles : & cum Antonio ac Lepido

Cęſar Remp. armis tenere cœpit. Itaque ne latius atque effrenatius incircunſcripta cædes ageretur, centum triginta & duo ſenatorũ nomina in tabula propoſita ſunt, primùm Lepidi præcepto & nomine, deinde Antonij, tertiò Cæſaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum ſuũ proſcripſerat, ibi Lepidus Paulum fratrem ſuum in eundem proſcriptorum gregem coniecerat. Adiecti ſunt poſtea ad numerum proſcriptorum triginta equites Romani, multæ diu ac variæ cædes actæ, domus proſcriptorum direptis omnibus dirutę ſunt. At Dolobella in Syria multa cum Caſsio interfectore Iulij Cæſaris bella geſsit, à quo victus ſeſe interfecit. Interea Brutus & Caſsius interfectores Cæſaris magnis exercitibus cõparatis per Macedoniam & Orientem apud Athenas conuenerunt, totamque Græciã depopulati ſunt. Rhodios Caſsius terra mariq; oppugnatos ad deditionem coegit, quibus præter vitã nihil reliquit. Igitur profecti ſunt contra eos Cæſar Octauianus Auguſtus, & M. Antonius. Remanſerat enim ad defendendam Italiam Lepidus. Apud Philippos Macedoniæ vrbem contra eos magnis bellorũ apparatibus pugnauerunt, eoſq; perſecutos ad mortem compulerunt, quamuis manifeſtiſſimè tunc illa pugna non virtute partis Antonij, ſed Cæſaris felicitate confecta ſit. Cæſar enim tunc æger, cum ſe in caſtris Pharſalicis capiendæ quietis cauſa tenere ſtatuiſſet, & apud

Philippos luce ventura certaturæ ciuile bellum inter se Romanæ manus essent, hortatu & precibus medici sui Artorij, qui per somniũ à Minerua admonitũ sese fatebatur, vt ea die è castris Cæsarem salutis ipsius causa duceret in campũ, cum lectica ægrè inter copias egressus est. Sed intẽto eo in euentũ victorię, vnus ex interfectorib. Cęsaris Brutus castra eius cepit. Sed rursus Cæsariani milites Bruti & Cassij castra ceperunt. Qua re ad desperationem adacti Brutus & Cassius immaturam sibi mortem ante belli terminum consciuerunt. Nam inuitatis percussoribus Cassius caput, Brutus latus præbuit. Igitur in eo bello quod apud Philippos gestũ est, visum est L. Casio, quòd purpuratum Iulium Cęsarem auunculũ suum equo incitato in se irruentẽ videret. Qui mox gemens exclamauit: Cedamus, quando nec occidisse prodest. Interea inter Augustum & Antonium sic est Respublica diuisa, vt Augustus Hispanias, Gallias & Italiã teneret: Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed in Italia L. Antonius Consul bellum ciuile commouit frater eius qui cum Cæsare contra Brutum & Casium dimicauerat. Is apud Perusium Thusciæ ciuitatem victus & captus atque occisus est. At Romæ vxor Antonij Fuluia, Cæsaris socrus, dominatum vt mulier agitabat. Incertum in hac mutatione consularis regijque fastigij vtrum deficientis potentię vltima, an incipientis prima nominanda,

certè etiam in eos insolens, per quos vt insolesceret agebatur. Nam & Cæsarem reuersum apud Brundusium contumelijs & factionibus atque insidijs petijt. A quo propulsata ad Antonium concessit in Græciam. Sex.Pompeius Cn.Pompeij filius, postquam se in proscriptorum numerum relatum comperit, conuersus in latrocinia omnem oram maritimam Italiæ cædibus rapinisque vastauit. In Sicilia præterea ingens bellum commouit, cum his qui supererant ex partibus Bruti & Cassij, qui ad eum confluxerant, * commeatibusque impeditis Romam fame affecit. Tunc per Cæsarem Octauianum & M. Antonium superatus est bello. Mox cum eo pacem Triumuiri, vt nõ dicam Tyranni, id est, Lepidus, Cæsar, Antoniusque fecerunt. Sed continuò cum cõtra pactum Pompeius fugitiuos allegeret, vt hostis habitus est. Mena libertus Pompeij cum sexaginta nauium classe ad Cæsarem defecit, eidemq; classi ipse iussu Cæsaris præfuit. Ideq; continuò cum Statilio Tauro aduersum Menecratem Pompeianum ducem, nauale bellũ gessit. Deinde ipse Cæsar aduersus eosdem Pompeianos cruentissimum bellum cõfecit. Sed continuò victricem classem penè vniuersam apud Scyllaceum naufragio amisit. Eodẽ tempore M. Agrippa in Aquitania rem prospere gessit. Et L. Ventidius Bassus Persas & Parthos in Syriam irrumpentes tribus maximis bellis fudit, regemque eorum Pacorum Horodis

manibusq;

rodis regis filium in acie interfecit, ea ſcilicet die, qua olim Horodes rex per duces Surenâ & * Sulacem Craſſum occiderat. Hic primus de Parthis iuſtiſsimum triumphum Romæ egit. Interea Antonius vix vno caſtello expugnato, pacem cum Antiocho fecit, vt ipſe tantam rem conſummaſſe videretur. Ventidium Syriæ pręfecit, iuſsitque vt Antigono bellum inferret, qui Iudæos tum fortè debellauerat, captaque Hieroſolyma, * regnum Herodi dederat, quem continuò victum in deditionem recepit. Mena libertus cum ſexaginta nauibus ad Pompeium rediјt, à quo cleméter * acceptus, Cæſaris claſſem incendit, quamuis alteram nuper Cæſar ſecundo naufragio perdidiſſet. Idemq; Mena poſtea ab Agrippa nauali prælio circumuentus, cum ſex triremibus ad Cæſarem tranſiјt. Sed hunc Cæſar tertiò transfugam, indulta tantùm vita ſegnem reliquit. Deinde Agrippa inter * Mylas & Liparam inſulam aduerſum Democham & Pompeium nauale prælium geſsit, & vicit: ibique tunc naues triginta aut demerſit, aut cepit, reliquis laceratis Pompeius Meſſanam confugit. Cæſar interea * Taurominium traiecerat, quem Pompeius repentino impetu afflixit. Vnde multis nauibus ſuis demerſis, ac magna multitudine ſuorum militum perdita, in Italiam Cæſar aufugit. Nec interueniente mora in Siciliam rediјt, ibique Lepidum ex Africa aduentantē obuium habuit, ſummas ſibi par-

Filaccea

templum

receptus

Mileas Liparas inſulas

Tauromenum

tes terrore, minis ac ſuperbia vendicantem. Poſt dies paucos Agrippa iuſſu Cæſaris à littore cum acie inſtructa proſpectantis, atrociſſimo nauali prælio aduerſus Pompeium conflixit & vicit. Nam centum ſexaginta & tres naues aut demerſit, aut cepit. Pompeius cum decem & ſeptem nauibus vix lapſus euaſit. Lepidus magna viginti legionum inſolentia tumens, cum Meſſanam militibus permiſſam diripuiſſet, ipſum Cæſarem ad ſe venientẽ ſemel atque iterum ſpreuit, ac potius telis appeti iuſsit. quæ ille collecta in læuum brachium lacerna ſe protegendo vitauit. Mox immiſſo equo ad ſuos reuerſus, inſtructoque exercitu aduerſum Lepidum veniens, plurimas legiones Lepidi paucis interfectis tranſire in ſuam partem compulit. Lepidus tandem intelligẽs, quò vanitas ſua intenderet, depoſito paludamento, aſſumptaque veſte pulla, ſupplex Cæſari factus vitam & bona impetrauit, perpetuo quidem multatus exilio. Taurus pręfectus Cęſaris totam penè Siciliam ferro pertentatam contritamque in fidem recepit. XLIIII. legiones ſub vnius tunc imperio Cæſaris erant. Milites multitudine ferociores quoſdam pro accipiendis agris tumultus concitauerant. Sed Cęſar animo ingens viginti milia militũ exauctorauit, triginta milia ſeruorum dominis reſtituit, ſex milia, quorum domini non extabant, in crucem egit. Ouans vrbem ingreſſus, vt in perpetuum Tribunitiæ poteſtatis eſſet à Senatu

natu decretum eſt. His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra emanauit, ac per totum diem largiſsimo riuo profluxit. Antonius verò contra Parthos profectus, poſtquam Araxem tranſmiſit, omnibus vndique malis circumuentus, vix tandem Antiochiam cum paucis redijt. Nam quum multitudinem equitum & ſagittariorum ab omnibus prælijs, quæ plura tentauit, ſemper victus effugerit, tum præterea incertis & ignotis regionis locis impeditus grauiſsima fame ad nefandos cibos coactus eſt. Plurimi militũ ſeſe hoſtibus dediderunt. Inde in Græciam tranſijt, iuſsitque Pompeium, qui victus à Cæſare exercitũ bellumq; reparabat, cũ paucis ad ſe venire. Pompeius fugiẽs à Tito & Furnio Antonianis ducibus ſæpe terreſtri naualiq; bello victus & captus atq; occiſus eſt. Cæſar Illyricum, Pannoniam, & partem Italię bellis ſubegit & domuit. Antonius Artabazem Armenię regem proditione & dolo cepit, quem argentea catena vinctum ad confeſsionem theſaurorũ regiorum coegit, expugnatoq; præſidio, in quo cõditos eſſe prodiderat, magnam vim auri argentiq; abſtulit. Qua elatus pecunia, denunciari bellũ Cæſari præcepit, atq; Octauiæ ſorori Cæſaris vxori ſuę repudium indici iuſſit, & Cleopatram ſibi ab Alexãdria occurrere imperauit. Ipſe Actium profectus, vbi claſſem * conſtruxerat, cum prope tertiam partẽ nau- *cõſtituerat* tarum fame abſumptam offendiſſet, nihil mo-

tus,remi,inquit,modò salui sint:nam remiges non deerũt, quousq; Græcia homines habuerit. * Contra Persas & Parthos ipse pugnauit, primis eos prælijs vicit,regrediens tamẽ fame & pestilentia laborauit, & cum instarent Parthi fugienti, ipse pro victu recessit. Hic quoque ingens bellum ciuile commouit,cogente vxore Cleopatra regina Ægypti,dum cupiditate muliebri optat etiam in Vrbe regnare. * Cæsar igitur ducentis triginta rostratis nauibus in Epirũ à Brundusio profectus est.Agrippa verò pręmissus à Cæsare multas onerarias naues frumento armisq; graues, ab Ægypto, Syria Asiaque ad subsidium Antonio venientes, cepit: peragratoque Peloponnensium sinu Methonam vrbem validissimo Antoniano præsidio munitam expugnauit. Inde Corcyram cepit,fugiẽtes nauali prælio persequutus profligauit,multisque rebus cruentissimè gestis ad Cæsarem venit.Antonius defectu & fame militum suorum permotus, bellum maturare instituit,ac repentè instructis copijs ad Cæsaris castra processit, & victus est. Tertio post pugnam die Antonius castra ad Actium transtulit, nauali prælio decernere paratus. Ducentę triginta rostratæ fuere Cæsaris naues,& triginta sine rostris triremes,velocitate pares, & octo legiones classi superpositæ absque cohortibus quinque prætorijs. Classis Antonij CLXX.nauium fuit,quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens.
Nam

Nam decem pedum altitudine à mari aberát. Famosum & magnum hoc bellum apud Actiũ fuit, qui locus in Epiro est: ab hora quinta vsque in horam septimam incerta vincendi spe, grauissimæ vtrinque cædes actæ. Reliquum diei cum subsequente nocte in victoriam Cęsaris declinauit. Prior regina Cleopatra cum sexaginta velocissimis nauibus fugit. Antonius quoque detracto insigni prætorię nauis, fugientem sequutus est vxorem. Illucescente autem die, victoriam Cæsar consummauit. Ex victis duodecim milia cecidisse referuntur, sex milia vulnerata sunt, è quibus mille inter curandum defecerunt. Antonius quoque & Cleopatra communes liberos cũ parte regiæ gazæ ad rubrum mare præmittendos censuerunt: ipsi præsidijs circa duo Ægypti cornua, Pelusium Parætoniumque, dispositis, classem & copias instaurando bello parauerunt. Cæsar sextùm Imperator appellatus, & quartùm ipse cum M. Licinio Crasso Cos. Brundusium venit, vbi orbis terrarum præsidia diuisis legionibus cõposuit. Inde in Syriam profectus mox Pelusium adijt, vbi ab Antonianis præsidijs vltrò susceptus est. Interea Cornelius Gallus præmissus à Cæsare, quatuor legiones, quas Antonius apud * Cyrenas præsidij loco constituerat, suscepit in fidem: atque inde Parætonium primam Ægypti à Libyæ parte ciuitatem victa cepit, ipsumque Antonium cõtinuò apud Pharum vicit. Antonius equestre

Cyreneas

aduersum Cæsarem inijt bellum, in eo quoq; miserabiliter victus aufugit. Calendis Sextilibus prima luce Antonius cum ad instruẽdam classem in portum descenderet, subitò vniuersæ naues ad Cæsarem transierunt. Cumque vnico præsidio spoliatus esset, trepidus se cum paucis recepit in regiam. Deinde imminente Cæsare, turbataq; ciuitate, idẽ Antonius sese ferro transuerberauit, ac semianimis ad Cleopatram, in monumẽtum, in quod illa se morituram certa condiderat, perlatus est. Cleopatra exornata diuersis ornamentis ad Cęsarem venit, sperans eum vt cæteros sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se intra se coartás ad eius concupiscentiam minimè inflexus, eam mox custodiri mandauit. At illa postquam se ad triumphum seruari intellexit, è custodia elapsa, in precioso suo sepulchro iuxta Antonium se suum collocans, sibi aspidem in sinistro brachio admisit, & eius veneno exanimata est, frustra etiam Cæsare admouente Psyllos, qui venena serpentium è vulneribus hominum haustu reuocare atque exugere solẽt. Cæsar Alexandria vrbe omnium longè opulentissima & maxima victor potitus est, cũ tota Ægypti regione, præpositusque est ei Cn. Cornelius Gallus datus: nam & Roma intantum opibus eius aucta est, vt propter abundátiam pecuniarum duplicia quàm vsque ad id tempus fuerant, possessionum, aliarumq; rerum venalium precia statuerentur. Et vt an-
nonæ

nonæ vrbis copiam efficeret,fossas incuria vetustatis limo clausas labore militum patefecit,& vrbi annua ex Ægypto ducenties cētena milia frumenti inferebantur. Interea iussu Cæsaris occisi sunt,maior Antonij filius, & P. Canidius,infestissimus quidem Cæsari,sed & Antonio infidus,& Cassius * Parmensis,vltima violati patris Cæsaris victima: & Quintus Ouinius,ob eam maximè notā, quòd obscœnissimæ lanificio textrinoque reginæ Senator populi Romani præesse non erubuerat. Dehinc Cæsar pedestribus copijs in Syriam venit, deinde in Asiam ad hyberna concessit, ac pòst per Græciam Brundusium peruectus est. *Palmentis*

Anno ab Vrbe cōdita DCCXXV.ipso Imperatore Cæsare Augusto V. & L. Apuleio Coss.Cæsar victor ab Oriente rediens* VIII. idus Ianuarij Vrbem triplici triumpho ingressus est.Ducti sunt ante eius currum Sol & Luna Cleopatræ liberi:ac tum primùm ipse portas Iani, sopitis finitisque omnibus bellis ciuilibus,clausit.Hodie primûm Augustus, quòd Remp.auxerit,consalutatus est:quod nomen cunctis antea inuiolatum, & hucusq; cæteris inausum,dominis tantùm orbis licitè vsurpatum,apicem declarat imperij:atque ex eadem die summa rerum ac potestatum penes vnum esse cœpit & mansit, quod Græci μοναρχίαν vocant. Nec vllo tempore ante Cæsarem Augustum magis Romana res floruit. Nam cum *AVGVSTVS. IX.*

primò C. Cæſare auunculo ſuo interfecto ex Apollonia rediens Vrbem ingrederetur, hora circiter tertia, repentè puro ac liquido ſereno circulus ad ſpeciem cœleſtis arcus orbem ſolis ambijt: quaſi eum vnum ac potentiſsimum in hoc mundo, ſolumque clariſsimum in orbe monſtraret, cuius tempore venturus eſſet, qui ipſum ſolem ſolus mundumque totum & feciſſet & regeret. Deinde cum ſecundò in Sicilia receptis à Pompeio & Lepido legionibus triginta milia ſeruorum dominis reſtituiſſet, & quadraginta quatuor legiones ſolus imperio ſuo ad tutamen orbis terrarum diſtribuiſſet, ouanſque Vrbem ingreſſus eſſet, omnia populi Romani debita donanda, literarum etiam monumentis abolitis cenſuit. Anno ab Vrbe condita DCCXXVI. Imperatore Augusto Cæſare ſexies, & bis M. Agrippa Coss. Cęſar parum in Hiſpania per ducentos annos actum intelligens, ſi Cantabros atque Aſtures, duas fortiſsimas Hiſpaniæ gentes, ſuis vti legibus ſineret, aperuit Iani portas, atque in Hiſpanias ipſe cum exercitu profectus eſt. Cantabri & Aſtures * Gallecia prouinciæ portio ſunt, qua extentum Pyrenæi iugum haud procul ſecundo oceano ſeptentrione deducitur. Hi non ſolùm propriam libertatem tueri parati, verumetiam finitimorum præripere auſi, Vacceos & Turmogos & Aurigonas aſsiduis eruptionibus depopulabantur. Igitur Cæſar apud Segiſſamam caſtra poſuit, tribus agminibus

Callicia

nibus

nibus totam penè amplexus Cātabriam. Diu fatigato frustra atq; in periculum sæpe ducto exercitu, tādem ab Aquitanico sinu per oceanum incautis hostibus admoueri classem, atque exponi copias iubet. Tum demum Cantabri sub mœnibus Atticæ maximo congressi bello & victi, in Vinnium montem natura tutissimum confugerunt, vbi fame obsidionis ad extremum penè consumpti sunt. Tracilium deinde oppidum magna vi ac diu repugnans, postremò captum ac dirutū est. Præterea vlteriores * Galleciæ partes, quæ montibus syluisque consitæ oceano terminantur, Antistius & Firmius legati magnis grauibusque bellis perdomuerunt. Nam & Medullium montem * Minio flumini imminentē, in quo se magna multitudô hominum tuebatur, per quindecim milia passuum fossa circumseptū, obsidione cinxerunt. Itaque vbi se gens hominum trux & ferox natura, neque tolerandæ obsidioni sufficientem, neque suscipiendo bello parem intelligit, ad voluntariam mortem seruitutis timore concurrit. Nam se penè omnes igne, ferro ac veneno necauerunt. Astures verò positis castris apud Asturam flumen, Romanos nisi prouisi præuentique essent, magnis consilijs & viribus oppresissent. Tres legatos cum legionibus suis in tria castra diuisos, tribus æquè agminibus obruere repentè moliti, suorū proditione detecti sunt. Eos postea Carusius bello exceptos, nō parua etiam

Gallicia

Nimio

Romanorum militũ clade superauit, pars eorum prælio elapsa * Lanciam confugit. Cumque milites circundatam vrbem incendio adoriri pararent, dux Carusius & à suis cessationem impetrauit incendij, & à Barbaris voluntatem deditionis exegit. Studiosè enim nitebatur integram atque incolumem ciuitatẽ victoriæ suæ testem relinquere. Cantabricæ victoriæ hunc honorem Cæsar detulit, vt tunc quoq; belli portas claustro cohiberi iuberet. Ita tunc secundò per Cæsarẽ, quartò post Vrbem conditã clausus est Ianus. Post hoc Claudius Drusus, priuignus Cæsaris Galliã Rhetiamque sortitus, maximas fortissimasq; gentes Germaniæ armis subegit. Nam tunc veluti ad constitutum pacis diem festinarent, ita omnes ad experientiam belli, decisionemùe fœderis vndatim gẽtes commouebantur, aut suscepturæ conditiones pacis, si vincerentur, aut vsuræ quieta libertate si vincerent. Norici, Illyrici, Pannonij, Dalmatæ, Mœsij, Thraces, Daci, Sarmatæ, plurimiq; & maximi Germaniæ populi, per diuersos duces, vel superati, vel repressi, vel etiam obiectu maximorum fluminum Rheni, Danubijque seclusi sunt. Drusus in Germania primò Vsipetes, deinde Tencteros & Chattos perdomuit: ipsos quoque trans Albim fluuium submouit, qui in Barbarico longè vltra Rhenum sunt. Marcomannos quoque penè ad internicionem cecidit. Postea fortissimas nationes, & quibus natura

* Lancham

tura

tura vires, consuetudo experientiam virium dabat: Cheruscos, Sueuos & Sycambros pariter vno bello etiam suis aspero superauit. Quorum ex eo cósiderari virtus ac feritas potest, quòd mulieres quoque, si quando præuentu Romanorum inter plaustra sua concludebantur, deficientibus telis, vel qualibet re, qua velut telo vti furor posset, paruos filios collisos humi, in hostium ora iaciebant, in singulis filiorum necibus bis parricidæ. Tunc etiam in Africa Massulanos & Getulos latius vagantes Cossus dux Cæsaris artatis finibus coercuit, atque à Romanis limitibus abstinere metu compulit. Interea Cæsarem apud Tarraconem citerioris Hispaniæ legati Indorum & Scytharum toto orbe transmisso, tandem ibi inuenerunt, vltra quod quærere iam non possent: refuderuntque in Cæsarem Magni Alexandri gloriam, quem sicut Hispanorum Gallorumque legatio in medio Oriente apud Babyloniam contemplatione pacis adijt: ita hunc apud Hispaniam in Occidentis vltimis supplex cum gẽtilicio munere Eous Indus, & Boreus Scytha orauit. Cantabrico bello per quinq; annos acto, totaq; Hispania in æterná pacem cum quadá respiratione lassitudinis reclinata ac reposita, Cęsar Romá redijt. quibus etiam diebus multa per se, multaq; per duces & legatos bella gessit. Nam inter cæteros Piso aduersus Vindelicos missus est. Quibus subactis victor ad Cæsarem Lugdunum venit.

Pannonios nouo motu intumescentes, Tiberius priuignus Cæsaris cruentissima cęde deleuit. Idemque continuò Germanos bello arripuit, è quibus quadraginta milia captiuorũ victor abduxit. Quod re vera bellum maximũ & formidolosissimum quindecim legionibus per triennium gestum est: nec ferè vllum maius bellum, sicut Suetonius attestatur, post Punicum fuit. Sub eodem verò tempore Quintilius Varus Proprætor cum tribus legionibus trans Rhenum fluuium à Germanis rebellantibus, mira superbia atque auaritia in subiectos agens, funditùs deletus est cum Tribunis & * Quæstoribus. Quam Reip. cladẽ Cæsar Augustus adeò grauiter tulit, vt veste, capilloque ac reliquis lugentium indicijs deformis, & sæpe per vim doloris caput parieti collidens clamaret: Quintili Vare, redde legiones. Bosphoranos verò Agrippa superauit, & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mithridate abstulerant, bello recuperatis ad deditionem coegit. A Parthis Armeniam recepit. Parthi quasi toto orbe terrarum vel domito, vel pacato, omnium oculis signarentur, atque in se solos omnis vigor Romani imperij vertendus esset: quippe quos pristina vlciscendæ Crassianæ cædis conscientia mordebat: vltrò signa quæ Crasso abstulerant, ad Cæsarem remiserunt, obsidibusque regijs traditis firmum fœdus fidelissima supplicatione meruerunt. Galacia quoque sub hoc prouincia facta est, cum

Proprætoribus

cum antea regnum fuiſſet, primuſque eam M. Lolius pro Prætore adminiſtrauit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, vt reges populi Romani amici in honorem eius côderent ciuitates, quas Cæſareas nominarent: ſicut in Mauritania à rege Iuba, & in Palæſtina, quæ nunc eſt vrbs clariſsima. Multi autem reges ex regnis ſuis venerunt, vt ei obſequerentur, & habitu Romano, togati ſcilicet, ad vehiculum, vel ad equum ipſius cucurrerût. Adeò deniq; turbas, bella, ſimultates, execratus eſt, vt niſi iuſtis de cauſis, nunquam genti cuiquá bellum intulerit: iactantiſque eſſe ingenij & leuiſsimi dicebat, ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id eſt folia infructuoſa, in diſcrimen per incertos euentus certaminum ſecuritatem ciuium præcipitare: neque imperatori bono quicquam minus quàm temeritatem congruere: ſatis celeriter fieri, quicquid commodè gereretur: armaque niſi maioris emolumenti ſpe, nequaquam mouenda eſſe, ne compendio tenui, iactura graui, petita victoria ſimilis ſit hamo aureo piſcantibus, cuius * abrupti amiſsiq; detrimentum nullo capturæ lucro penſari poteſt. Auunculi quoque inuentum vehementer arguebat, qui milites commilitones nouo blandoque more appellans, dum affectabat carior fieri, autoritatem principis emolliuerat. Iſte in imperio poſitus Tribunitiam poteſtatem per ſe exercuit. Denique erga ciues clementiſsimè verſatus, in a-

obruti

micos fidus extitit: quorum præcipui erant, ob taciturnitatem Mœcenas, ob patientia laboris, modestiamque Agrippa. Diligebat prętérea Virgilium, Flaccumq; poetas: rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas cõstantissimus: liberalibus studijs, præsertim eloquentiæ, intantũ incumbens, vt nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret. Leges alias nouas, alias correctas protulit suo nomine. Auxit ornauitq; Romam ædificijs multis, isto gloriãs dicto: Vrbem latericiam reperi, relinquo marmoream. Fuit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis* magis, quorum acies clarissimorum syderum modo vibrans, libenter accipiebat cedi ab intendentibus tanquam solis radijs aspectui suo. A cuius acie dum quidam miles auerteret oculos, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen vir tantus carerę vicijs potuit. Fuit enim paululum impatiens, * leuiter iracundus, occultè inuidus, palàm factiosus. Porrò autem dominandi, suprà quàm æstimari potest, cupidissimus, studiosus aleæ lusor. Cumque esset vini ac cibi multum, aliquatenus verò somni abstinens, seruiębat tamen libidini vsque ad probrum vulgaris famę. Nam inter duodecim catamitos, totidęmque puellas cubare solitus erat. Abiecta quoque vxore Scribonia amore alienæ coniugis obsessus, Liuiam

magnis

leniter

uiam quasi marito cócedente sibi coniunxit. Cuius Liuiæ iam erant filij Tiberius & Drusus. Cumque esset luxuriæ seruiens, erat tamẽ eiusdem vitij seuerissimus vltor, more hominum qui in vlciscendis vitijs, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam poetam Ouidium, qui & Naso, pro eo quòd tres libellos artis Amatoriç scripserat, irreuocabili damnauit exilio. Quodque est læti animi vel amœni, delectabatur omni genere spectaculorũ, præcipuè ferarum incognita specie, & infinito numero. Nam & in adipiscendo principatu, oppressor libertatis est habitus, & in gerendo ciues sic amauit, vt tridui frumento in horreis viso, quondam statuisset veneno emori, si è prouincijs classes interea non venirent: quib. aduectis, felicitati eius salus patriæ est attributa. Itaque anno ab Vrbe condita DCCLII. Cæsar Augustus ab Oriente in Occidentem, â Septẽtrione in Meridiem, ac per totũ Oceani circulũ cunctis gentib. vna pace cópositis, Iani portas tertiò ipse tunc clausit, quas ex eo per duodecim ferè annos, quietissimo semper obseratas otio ipsa etiã rubigo signauit. Nec vnquã nisi senectute Augusti, pulsante Atheniensiũ seditione, & Dacorũ cómotione patuere. Clausis igitur Iani portis Rép. quam bello quæsierat, pace nutrire & amplificare studẽs, leges plurimas statuit, per quas humanũ genus libera reuerẽtia disciplinæ morẽ gereret. domini appellationẽ vt opprobriũ declinauit

Nam quum eo ſpectante ludos, pronuntiatū eſſet in Mimo: O dominum æquum & bonū, vniuerſique quaſi de ipſo dictum eſſet, exultanter approbauiſſent, & ſtatim quidem manu vultuque indecoras adulationes repreſsit, & in ſequenti die grauiſsimo corripuit edicto, dominumque ſe poſthac appellari, ne à liberis quidem, aut nepotibus ſuis vel ſerio vel ioco paſſus eſt. Huius temporibus Romæ ſapiētes inſignes erant, Virgilius, Flaccus, Saluſtius, Liuius, Hortenſius, Terētius, Horatius, *Athenodorus Tarſenſis, & Sotio Alexandrinus. Idem verò Auguſtus habitatoribus Romanę vrbis, per facies dinumeratis, inuenit virorum habitantium in ea centies tricies & ſemel milia triginta ſeptem. Igitur eo tēpore, id eſt, quadrageſimo ſecundo imperij ſui anno, quo firmiſsimam veriſsimamq; pacem ordinatione Dei Cæſar compoſuit, natus eſt CHRISTVS, cuius aduentui pax famulata eſt. In cuius ortu audientibus hominibus exultātes angeli cecinere: GLORIA in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Anno ab Vrbe cōdita DCCLX. quatuordecim vicos eius, incertum vnde conſurgens flamma conſumpſit. Nec vnquam, vt ait Liuius, maiore incendio vaſtata eſt, adeò vt poſt aliquot annos Cæſar Auguſtus ad reparationem eorum, quæ tunc exuſta erant, magnam vim pecuniæ ex ærario publico largitus ſit. Poſtquam redemptor mūdi Dominus Ieſus

Anthenodorus

Iesus Christus venit in terras, & Cæsaris censu ciuis Romanus asscriptus est, cum per duodecim, vt dixi, annos clausæ belli portæ beatissima pacis tráquillitate cohiberentur, Caiũ nepotem suum Cæsar Augustus ad ordinandas Ægypti, Syriæque prouincias misit. Qui præteriens ab Ægypto fines Palæstinæ, apud Hierosolymam in templo dei tunc sancto & celebri adorare contempsit, sicut Suetonius Tranquillus refert. Quod Augustus vbi per eum comperit, prauo vsus iudicio, prudenter eum fecisse laudauit. Itaque anno imperij Cęsaris XLVIII. adeò dira fames Romanos consequuta est, vt Cæsar lanistarum familias, omnesque peregrinos, seruorum quoque maximas copias, exceptis medicis & præceptoribus trudi Vrbe præceperit. Ita peccante principe in Sanctum dei, & correpto per famē populo, quantitatem offensionis, qualitas vltionis ostendit. Deinde, vt verbis Conelij Taciti loquar, sene Augusto Ianus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos nouę gentes sæpe ex vsu, & aliquando cũm dáno quæruntur, vsque ad Vespasiani durauit imperiũ. Interea Cæsar Augustus annos natus octo & septuaginta ingressus Nolam morbo interijt: quanquam alij scribant dolo Liuiæ extinctũ, metuentis, ne quia priuignum Agrippá, quem odio nouercali in insulam relegauerat, reduci compererat, eo summam rerum adepto pœnas daret. Sepultus Romæ est in campo Mar-

tio. Igitur mortuum seu necatum, multis nouisque honoribus Senatus censuit decorandum. Nam præter id quod antea Patrem patriæ dixerat, templa tam Romæ, quàm per vrbes celeberrimas ei consecrauit, cunctis iactantibus vulgò: Vtinam aut non nasceretur, aut non moreretur vir, qui non immeritò ex maxima parte deo similis est putatus. Neque enim facilè vllus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. Quadraginta & quatuor annis, quibus solus gessit imperium, ciuilissimè vixit, in cunctos liberalissimus, in amicos fidelissimus, quos tantis euexerat honoribus, vt penè æquaret fastigio suo. Imperauit annos quinquaginta & sex: duodecim cũ Antonio & Lepido: quadraginta quatuor solus. Qui certè nunquam Reip. ad se potentiam traxisset, aut tam diu ea potiretur, nisi magnis naturæ & studiorum bonis abundasset. Remp. beatissimã Tyberio successori reliquit.

TIBERIVS.

Anno ab Vrbe condita DCCLXVII. Tiberius Cæsar Liuiæ filius secundus imperiũ adeptus est: qui priuignus Cæsaris, mox gener, postremò adoptione filius fuerat. Iste quia Claudius Tiberius Nero dicebatur, elegãter * à iocularibus Caldius Biberius Mero ob vinolentiam nominatus est. Satis prudẽs in armis, satisque fortunatus ante sumptum imperium sub Augusto fuit, vt non immeritò Reip. dominatus ei committeretur. Inerat ei sciẽtia literarum multa: eloquio clarior, sed ingenio

iocultatoribus

pessi-

pessimo,truci,auaro,insidioso, simulans ea se velle,quæ nollet,his quasi infensus quibus cõsultum cupiebat:his verò quos oderat, quasi beneuolus apparens. Repẽtinis responsionibus aut consilijs melior quàm quæsitis. Deniq; delatum à patribus principatũ,* quod quidẽ astu * perfecerat,finxit se abnuere, quid singuli dicerẽt, vel sentirent atrociter explorãs, quæ res bonos quosq; pessũdedit. Æstimãtes enim ex animo eũ longa oratione imperialis molestię magnitudinẽ declinare,cum sententias ad eius voluntatẽ promũt,incidêre exitia suprema. Nusquam ipse pugnauit, sed ne per legatos quidem aliqua grauia bella gessit: nisi quòd tantùm aliquantis in locis præcogniti citò gentium tumores comprimebantur. Sanè quarto imperij eius anno, Germanicus Drusi filius, Caligulæ pater, de Germanis, ad quos ab Augusto sene missus fuerat, triũphauit. Quosdam reges per blanditias ad se euocatos,nũquam remisit, in quibus Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouinciæ formam redegit,& maximam ciuitatẽ appellari suo nomine iussit, quæ nunc Cæsarea dicitur,cum antea Mazaca diceretur. Getulorum latrocinia repressit. Marobodum Sueuorum regem callidè circumuenit. Plurima sui parte imperij, cum magna & graui modestia Reip. præfuit, adeò vt in quibusdã prouincijs augenda præsidibus tributa suadentibus scripserit, Boni pastoris esse,tõdere pecus, nõ de

quem *perceperat*

glubere. Et poſtquam paſſus eſt dominus Ieſus Chriſtus,& à mortuis reſurrexit, & diſcipulos ſuos ad prædicandũ miſit:Pilatus præſes Palæſtinæ prouinciæ ad Tiberium imperatorem,atque ad Senatum retulit de paſsione & reſurrectione Chriſti, conſequentibuſque virtutibus, quæ vel per ipſum palàm factæ fuerant,vel per diſcipulos ipſius in nomine eius fiebant:& de eo quòd certatim creſcẽte plurimorum fide deus crederetur. Tiberius cum ſuffragio magni fauoris retulit ad Senatum, vt Chriſtus deus haberetur. Senatus indignatione motus, quòd non ſibi prius ſecundum morem delatum eſſet, vt de ſuſcipiendo cultu prius ipſe decerneret, conſecrationem Chriſti recuſauit,edictoque conſtituit,exterminandos eſſe Vrbe Chriſtianos:pręcipuè cũ & Seianus præfectus Tiberij ſuſcipiendæ religioni obſtinatiſsimè cõtradiceret. Tiberius tamen edicto accuſatoribus Chriſtianorum, mortem comminatus eſt. Nam & plurimos Senatorum proſcripſit, & in mortem coegit. Viginti ſibi patricios viros conſilij cauſa legerat,horum vix duos incolumes reliquit,cæteros diuerſis cauſis necauit. Seianũ præfectum ſuum res nouas molientem interfecit: filios ſuos Druſum & Germanicum, qui adoptiui erant,manifeſtis veneni ſignis perdidit. Filios Germanici filij ſui interfecit. Hic tertio & viceſimo imperij ſui anno,ętatis verò ſeptuageſimo octauo,& mẽſe quarto, cum immani furore

rore, insõtes, noxios, ſuos pariter, vt diximus, externoſq; puniret, reſolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, * Mœſia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direptæ ſunt. Ipſe cum ingenti omnium gaudio, inſidijs Caligulæ in Campania extinctus eſt. Huius etiam imperij anno duodecimo noua & incredibilis clades apud * Fidenatiũ vrbem accidit. Nam Amphitheatri cauea populo gladiatorum munus ſpectante collapſa eſt, & pluſquam viginti milia hominum occidit. Deinde anno eiuſdem ſeptimodecimo cum dominus Ieſus Chriſtus volũtariè quidem ſe tradidit paſsioni, ſed impiè à Iudæis apprehẽſus, & patibulo ſuffixus eſt, maximo terræmotu per orbem facto, ſaxa in montibus ſciſſa, maximarumque vrbium plurimæ partes, plus ſolita concuſsione ceciderunt. Eadem quoq; die à ſexta hora diei vſque in horam nonam, ſol in totum obſcuratus, terraque nox ſubitò obducta eſt terris: & ſicut dictum eſt,

Impiaq; æternam timuerunt ſecula noctem.

Vſqueadeò autem neque lunam lumini ſolis, neque nubes obſtitiſſe manifeſtum eſt, vt quartamdecimam eo die lunam, tota cœli regione interiecta longiſsimè à conſpectu ſolis abfuiſſe, & ſtellas tunc diurnis horis, vel potius in illa horrenda nocte toto cœlo fulſiſſe referatur, quod non ſolùm ſanctorum Euangeliorum fides, ſed etiam aliquanti Græcorũ libri atteſtãtur. Quanquam nonodecimo an-

Miſia

Fidenuntium

no Tiberij hæc facta referũtur. Scribens inter cæteros autem & Phlegon, qui Olympiadas super ipsis enumerat, in tertiodecimo sermone eisdem verbis asserit hęc. Porrò quarto anno ducentesimæ secundæ Olympiadis facta est defectio solis maxima, & nox hora sexta diei facta est: ita vt etiam stellæ in cœlo apparerent. Terræmotus etiam magnus in Bithynia factus, plurimam Niceę partem vrbis subuertit.

C. CALIGVLA. Anno ab Vrbe condita DCCXC. Tertius ab Augusto Caius cognomento Caligula regnare cœpit, Germanici filius, Drusi priuigni Augusti, & ipsius Tiberij nepos: & quia natus in exercitu fuerat, cognomentum calciamenti militaris idem Caligula sortitus est, homo omnium ante se sceleratissimus, & qui etiam Tiberij dedecora purgauerit. Ante principatum charus omnibus acceptusq; fuit: in principatu verò talis, vt nõ immeritò vulgaretur, atrociorem illo dominum non fuisse. Nam vt breuiter magnitudinem crudelitatis eius exponam, exclamasse fertur: Vtinam populus Ro. vnam ceruicem haberet. Sæpe etiam de conditione temporum suorum cõquestus est, quòd nullis calamitatibus publicis insignirẽtur. Bellum ipse contra Germanos suscepit, & ingressus Sueuiam nihil strenuè fecit. Stupra tribus sororibus suis intulit: ex vna etiam natam filiam cognouit. Incedebat habitu deorũ suorum, Iouem ob incestum, de choro autem Baccha-

Bacchanali Liberum se asserebat. De quo nescio an decuerit memoriæ prodi, nisi fortè quia iuuat de principibus nosse omnia, vt improbi saltem famæ metu declinent talia. In palatio matronas nobiles publicæ libidini subiecit. Primus diademate imposito, dominū se appellari iussit. In spacio trium milium quod in sinu Puteolano intra molem iacet, duplici ordine naues cōtexens, arenæ aggestu ad terræ speciē viam solidatā, phalerato equo insignis querquea corona quasi triumphans indutus aureo paludamento, curruq; bijugi decucurrit. Hisdem autem diebus Iudæi, qui iā tūc ob passionem Christi meritis vbiq; cladibus exagitabātur, apud Alexandriā seditione excitata profligati cæde, atque ex vrbe propulsi, expromendarum querelarum causa Philonē quendam virum sanè in primis eruditū, secunda vice legatum ad Cæsarē miserant. Is Romā veniens locutus est cum Apostolo Petro, eiusq; amicitias habuisse fertur. Sed Caligula cùm omnibus hominibus, tū præcipuè Iudæis infestissimus, spreta legatione Philonis, omnes Iudęorū sacras ædes, atq; in primis antiquum illud Hierosolymis sacrariū prophanari sacrificijs gentiliū, ac repleri statuis simulacrisque imperauit, seq; vt deū coli pręcepit. Pilatus autē præses, qui sententiā dānationis in Christū dixerat, postquam plurimas seditiones Hierosolymis excepit ac fecit, tantis irrogante Caio angoribus coartatus est, vt sua se transuerbe-

metu solo in pacem coactus est. Tunc deinde sine vllis bellorum tumultibus in immensum respub. Romana prouehitur. Siquidē Achaia, Lycia, Rhodus, Byzantium, Samus, quæ liberæ ante id tempus fuerant: item Trachea Cilicia, Comagene, quam hodie Augustofratensem nominamūs, quę sub regibus amicis erāt: tunc primùm redactæ in prouinciarum formam, iudicibus Romanis legibusque paruerunt. Nono autem anno imperij eius, tres ciuitates Cypri terræmotu corruerunt, & Romæ magna pestilentia fuit. Hic monentibus amicis, caueret à Metio Pomposiano, de quo sermo percrebruerat rȩgnaturū fore, Cos. fecit, alludens tali cauillo: Quandoque memor erit tanti beneficij. Institutum verò vniforme omni imperio tenuit, vigilare de nocte, publicisque actibus absolutis charos admittere, dū salutatur calciamenta sumens, & regium vestitum. Pòst autem negocijs, quæcunque aduenissent auditis, exerceri vectatione: deinde requiescere. Postremò vbi lauisset, remissiore animo conuiuium curabat. Plura dicere studiū coegit imperatoris boni, quē ab Augusti morte post annos quinquaginta & sex, Romana resp. exanguis tyrannorum sæuicia, quasi fato quodam ne rueret penitûs, assequuta est. Post hæc cum Senatui, populo, postremò cūctis amabilis ac iucundus esset, serijs iocá quibus delectabatur admiscens interijt. Quippe primò cum crinitū sydus, quod Grȩci κομήτην

vocant,apparuiſſet, iſtud inquit, ad regē Perſarum pertinet,cui eſt capillus effuſior: deinde profluuio vētris feſſus,in villa propria circa Sabinos,aſſurgens, ſtantem,ait,imperatorē terris excedere decet. Genitura filiorū ita cognitam habuit, vt cū multæ coniurationes contra eum fierent,quas patefactas ingēti diſſimulatione contempſit,in Senatu dixerit,aut filios ſibi ſucceſſuros,aut neminem.

TITVS VESP. Anno ab Vrbe condita DCCCXXVIII. Titus Veſpaſiani & Domicillæ libertæ filius,decimus ab Auguſto poſt mortem patris ſucceſſit,qui & ipſe Veſpaſianus dictus.Iſte à puero præclaris probitatis ſtudijs,militię,literarum, inſtantiſsimè deditus, quid contenderit, animi & corporis muneribus oſtendit. Hic vbi patriæ curam ſuſcepit, incredibile eſt, quantum quem imitabatur patrem anteierit, præcipuè clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ contemptu. Quæ eo amplius grata fuere, quòd ex nonnullis à priuato adhuc patratis aſperior, luxuriæque & auaritiæ amans credebatur fore. Nam præfectura prætorianam patre imperāte adeptus, ſuſpectum quemque & oppoſitum ſibi, immiſsis qui per theatra & caſtra inuidioſa iactantes ad pœnā poſcerent, quaſi criminis cōuictos oppreſsit. In queis Cecinam cōſularem adhibitum cœnæ,vix dum triclinio egreſſum, ob ſuſpicionē ſtupratæ Berenicis vxoris ſuæ iugulari iuſsit. Iurgia autem ab eo ſub patre venundata, rapina-

narum quoque cupidus erat. Vnde Neronem cuncti opinantes vocanteſque, ſummam rerum nactum grauiter acceperant. Sed hæc in melius cōuerſa, adeò ei immortalem gloriam contulere, vt deliciæ atque amor humani generis appellaretur. Denique vt ſubijt pondus regium, Berenicen nuptias ſuas ſperantem regredi domum, & eneruatorum greges abire præcepit. Quo facto quaſi ſignum protulit, mutatæ intemperantiæ prioris. Et cum donata conceſſáue à principibus prioribus firmare inſequentes ſolerent, ſimul vt imperiū cœpit, talia poſsidentibus edicto ſponte cauit. Iſte facundiſsimus, bellicoſiſsimus, moderatiſſimus fuit. Cauſas Latinè egit, poemata & tragœdias Græcè compoſuit. In oppugnatione Hieroſolymorum ſub patre militans, duodecim propugnatores, duodecim ſagittarum ictibus confecit. Tantam autem pietatem erga Iudæos habuit, vt circuiens Hieruſalem, & repletos cadaueribus vallos, & humani corporis tabe patriam eorum terram rigari videns, cum ingenti gemitu eleuatis ad cœlum manibus deum inuocaret teſtem, hoc opus ſuū nō eſſe. Romæ tantæ ciuilitatis in imperio fuit, vt nullum omnino puniret. Clementiā verò vſqꝫ eò perduxit, vt conuictos aduerſum ſe coniurationis cauſa dimiſerit, & in eadem familiaritate habuerit, qua antè habuerat. Ná vt breuiter eius clementiam depromam, cum aduerſus eum duo ampliſsimi ordinis cōiuraſſent,

neque abnuere cogitatum scelus quirent, monuit primò: pôst deductos in spectaculo se vtrinque assidere iussit: petitoque mirmilonũ ex industria, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem vni atq; alteri commisit. Quibus perculsis, & constantiá mirantibus dicebat: Videtísne potestates fato dari, frustraq; tentari facinus, potiundi spe, vel amittendi metu? Fratrem quoque Domitianum parantem insidias, militumq; animos sollicitantem, flens sæpius obtestatus est, ne parricidio assequi cuperet, quod & se volente esset obuenturum ei, & iam haberet, cum sit particeps potestatis. Facilitatis & liberalitatis tantę fuit, vt nulli quicquá negaret, & cũ ab amicis reprehenderetur, responderit, nullum tristem ab imperatore recedere debere. Prçterea quum quadam die recordatus in cœna fuisset, nulli se illo die quicquam præstitisse, venerando cœlestique dicto ait: O amici hanc diem perdidimus. Hic Romę amphitheatrum ædificauit, & quinque milia ferarum in dedicatione eius occidit. Huius tempore repentinum incẽdium Romæ sine nocturna requie per triduum fuit, plurimæque ædes publicæ concrematæ sunt. Abrupto tunc etiam vertice Veseui montis Campaniæ magna profusa incendia ferunt, torrentibusque flammarum vicina regionis cum vrbib. hominibusq; deleta esse. Lues quoque Romæ, quanta vix vnquam antè, fuit: quibus tamen malis, nullo

vexato,

vexato, pecunia propria ſubuenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per ſemetipſum reficiens, nunc conſolans ſuorũ mortibus afflictos. Poſt hæc inuſitato fauore dilectus morbo perijt, in ea qua pater villa, poſt biennium & menſes octo, diesque viginti, quàm poſt patrem imperauerat: ætatis anno altero & quadrageſimo. Huius mors credi vix poteſt, quantum luctum Vrbi, prouincijsque intulerit, adeò vt omnes tanquam in propria doluerint orbitate. Senatus obitu ipſius circa veſperam nuntiato, nocte irrupit in curiam, & tantas ei mortuo laudes, gratiasque conceſsit, quantas nec viuo vnquam egerat & præſenti: inter diuos translatus eſt.

FL. DOMITIANVS.

Anno ab Vrbe condita DCCCXXX. Domitianus Veſpaſiani & * Domicillæ libertæ filius, germanus Titi iunior, vndecimus ab Auguſto ſuſcepit imperium. Iſte Neroni, aut Caligulæ, aut Tiberio ſimilior fuit, quàm patri aut fratri ſuo. Primis tamen annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingẽtia vitia profuſus, libidinis, iracundiæ, crudelitatis, auaritię, tantum in ſe odij concitauit, vt merita fratris & patris aboleret. Interfecit nobiliſsimos è Senatu, dominum ſe & deum primus appellari, ſcribi colique iuſsit. Segnisq; ridiculè, remotis omnibus muſcarum agmina perſequebatur: furens libidine, cuius fœdum exercitium Græcorum lingua κλινοπάλην vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quiſquam ne in palatio

Domitillæ

esset, responsum, Ne musca quidem. Nullam sibi nisi auream aut argenteam statuam in Capitolio passus est poni. Consobrinos suos interfecit. Superbia quoq; in eo execrabilis fuit. Iste apud Romanos eunuchizari viros iusfit, vt in palatio haberet, vxoremq; suã Augustã nuncupari. Expeditiones quatuor habuit: vnam aduersus Sarmatas, alterã aduersus Chattos, duas aduersus Dacos. Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fusco duce prælia, quantaque Romanorum clades, vbi Oppius Sabinus consularis, & Cornelius Fuscus præfectus prætorij cum magnis exercitibus occisi sunt, longo textu euoluerem, nisi Cornelius Tacitus, qui hanc historiã diligentissimè contexuit, de reticẽdo interfectorum numero, & Salustium Crispum, & alios autores quàm plurimos sanxisse, & seipsum idẽ potissimùm elegisse dixisset. Domitianus autem prauissima elatus iactantia, de Dacis Chattisque sub nomine superatorum hostium de extinctis suis legionibus triumphauit. De Sarmatis solam lauream vsurpauit, vbi legio eius cum duce interfecta est. Verùm cum ob scelera vniuersis exosus esset, Antonius accensus maximè iniuria verborum Domitiani, qua se scortum vocari dolebat, cum curans Germaniam superiorem esset, imperium corripuit, & Domitianus eum per Norbanum Appium acie strauit. Romæ quoq; multa ędificia vel cœpta, vel à fundamentis construxit. In his Pantheum,

theum, Capitolium,forũ tranſitorium, odeũ, porticus,Iſium ac Serapium & ſtadiũ, horrea piperata, Veſpaſiani templũ, Mineruã Calcidicam,Ludum matutinum,Micam aureã, Metam ſudantem. Bibliothecas incendio conſumptas,petitis vndique pręſertim Alexãdria exemplis reparauit. Sagittarũ tã doctus fuit, vt inter patentes digitos extentæ manus viri procul poſiti ſpicula tranſuolarent. Iſte perſecutionem in Chriſtianos agi ſecũdus à Nerone imperauit, qua multi martyrio coronati ſunt, vt Oroſius ſcribit. Inter quos & Flauia Domicilla,Flauij Clemẽtis Cos.ex ſorore neptis, in inſulam Pontiam ob fidei teſtimoniũ exiliatur. Quo tempore etiã beatiſsimus Ioãnes apoſtolus in Pathmum inſulam relegatus fuit.Inter Iudæos quoque acerbitate tormentorum,& cruẽtiſsimæ quæſtionis exquiri genus Dauid atq; interfici præceptum eſt, quaſi adhuc futurus eſſet ex ſemine Dauid, dũ prophetis ſanctis & inuidetur & creditur, qui regnum poſsit adipiſci. Igitur Domitianus metu crudelitatis & cõſcientiæ ſuę perculſus eſt: coniurauere pleriq;, impulſoribus Parthenio procurante cubiculum, Stephanoq;, & tũ ob fraudẽ interceptæ pecuniæ ſuppliciũ ſuſpectante Clodiano, aſcita etiã in conſilio tyrãni vxore Domitia,ob amorẽ Paridis hiſtrionis à principe cruciatus formidante. Domitianum multis vulneribus cõfodiũt, poſt annum vitæ quĩtũ &quadrageſimũ,imperij quintũdecimũ

At Senatus gladiatoris more funus eius igno-
miniosè & cum dedecore per * vespillones ef-
ferri iussit, radendumque nomen decreuit,&
ignobiliter est sepultus. Huius tempore secu-
lares ludi celebrati sunt. Hactenus Romæ seu
per Italiam orti imperium rexere. Hinc adue-
næ. Vnde compertum est vrbem Romam ex-
ternorum virtute creuisse. Quid enim Nerua
prudentius aut moderatius? quid Traiano di-
uinius? quid præstantius Adriano?

*uespellio-nes.

Explicit liber Nonus.

INCIPIT LIBER DECIMVS.

NERVA.

Nno ab Vrbe condita DCCC. XLVI. Vetere & Valente Coss. Resp. ad prosperrimum statum redijt, bonis principibus ingenti fœlicitate commissa. Domitiano enim exitiabili tyranno interfecto, Cocceius Nerua oppido Narniensi genitus, duodecimus ab Augusto imperator electus est. Is in priuata vita moderatus & strenuus, nobilitatis mediç, senex admodum operam dante Petronio Secundo præfecto prætorio, item Parthenio interfectore Domitiani, imperator factus, æquissimum se & ciuilissimũ præbuit. Iste cum imperium suscepisset, mox rumore orto, viuere atque adfore Domitianum, perinde trepidauit, vt

vt colore mutato, verbis amiſsis, vix conſiſteret. Sed à Parthenio confirmatus recepta fiducia ad ſolenne deliniamentum conuerſus eſt. Qui cum in curiam à Senatu gratanter acceptus eſſet, ſolus ex omnibus Arrius Antoninꝰ vir acer, eique amiciſsimus, conditionem imperantium prudenter exprimens, amplexus eum, gratulari ſe ait Senatui, populo, prouincijſque, ipſi autem nequaquam: cui ſatius fuerat malos ſemper principes eludere, quàm tãti oneris vim ſuſtinentem, non modò moleſtijs periculiſque ſubijci, ſed famæ etiam inimicorum pariter & amicorum: qui cũ ſe mereri omnia præſumant, ſi quicquam nõ extorſerint, atrociores ſunt ipſis quoque hoſtibus. Iſte quicquid antè pœnæ nomine tributis acceſſerat, indulſit, afflictas ciuitates releuauit, puellas, puero ſque natos egeſtoſis parẽtibus, ſumptu publico per Italiæ oppida ali iuſsit. Hic primo edicto ſuo cunctos exules reuocauit. Vnde & Ioannes apoſtolus hac generali indulgentia liberatus Epheſum redijt. Hic ne acceſſu maleuolorum terreretur, Iunij * Maurici conſtantis viri dicto ſic admonetur. Qui conuiuio familiari adhibitus, cum Veientonẽ conſulari honore functum quidem apud Domitianum, tamen multos occultis criminationibus perſequutum, adeſſe vidiſſet, inter colloquia mentione Catuli facta, calumniatoris præcipui, dicente Nerua: Quid nunc faceret, ſi Domitiano ſuperuixiſſet? nobiſcum inquit

* Maturicij

Maturicius * Maurlcus cœnaret. Hic iurgiorum discepta-
tor maximus & frequens fuit & scientissimus.
Calphurnium Crassum promissis ingentibus
animos militũ pertentantem, detectum con-
fessumque Tarentum cum vxore remouit, pa
tribus lenitatem eius increpantibus. Cumq;
interfectores Domitiani ad exitium posceren
tur, tantùm consternatus est, vt neq; vomitũ,
neq; impetum ventris valuerit differre, & ta-
men vehementer obstitit, dictitans ęquius es-
se mori, quàm autoritatẽ imperij fœdare, pro-
ditis sumendæ potentiæ autoribus. Sed mili-
tes neglecto principe Petroniũ vno ictu, Par-
thenium verò demptis prius genitalibus, & in
os coniectis iugulauere, redẽpto magnis sum-
ptibus Casperio, qui scelere tam truci insolen
tior, Neruam compulit referre apud populum
gratias militibus, quòd pessimos nefandissi-
mosq; omnium mortalium peremissent. Reip.
diuina prouisione consuluit, Traianum in li-
beri locum & partem adoptando. Qui dũ sug
gerente ira, voce quàm maxima contra quen-
dam Regulũ nomine inclamaret, sudore cor-
reptus est. Quo refrigescente, horror corporis
nimius initia febri præbuit, nec multo pòst vi
tam finiuit, post annũ & quatuor menses im-
perij & dies octo, ætatis septuagesimo atq; al-
tero anno, atq; inter diuos relatus est. Corpus
à Senatu, vt quondã Augusti, humeris delatũ,
in sepulchro Augusti in cãpo Martio sepultũ
est. Eo die quo interijt, solis defectio facta est.

Anno

Anno ab Vrbe condita DCCCXLVII. Vlpius Crinitus Traianus ex vrbe Tudertina, Vlpius ab auo dictus, Traianus à Traio, paterni generis autore, vel de nomine Traiani patris sic appellatus, decimus tertius ab Augusto imperiũ adeptus est, natus in Hispania, familia antiqua magis quàm clara. Nã pater eius primùm Cos. fuit. Imperator autẽ apud Agrippinã nobilẽ Galliæ vrbem factus est, habens diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatẽ, in subleuãdis ciuitatibus largitionem. Cumq; duo sint quæ ab egregijs principibus expectentur: sanctitas domi, in armis fortitudo, vtrobiq; prudentia: tantus in eo erat maximarum rerum modus, vt quasi temperamẽto quodã virtutes miscuisse videretur, nisi quòd cibo vinoq; paululum deditus erat. Remp. ita administrauit, vt omnibus principibus meritò præferatur, inusitatæ ciuilitatis & fortitudinis. Romani imperij quod post Augustũ defensum magis fuerat, quàm nobiliter ampliatum, fines longè lateque diffudit. Vrbes trans Rhenum in Germania reparauit. Daciam Decibalo victo subegit: prouincia trans Danubium facta, in his agris quos nunc Thaiphali, nunc Victophali & Teruingi habent. Ea prouincia decies centena milia passuum in circuitu tenuit. Armeniam quam occupauerãt Parthi, recepit, Pharmatasire occiso qui eã tenebat. Albanis regẽ dedit. Hiberorum regem, & Sauromatarum & Bosphoranorum, Arabum, TRAIANVS.

& Hoſdroenorum & Colchorum in fidem accepit. Carduenos,* Mardomedos occupauit. Et Antemuſium magnam Perſidis regionem, Seleuciam & Cteſiphontem, Babylonem & Edeſſam vicit ac tenuit. Vſque ad Indiæ fines & mare rubrum acceſsit, atque ibi tres prouincias fecit, Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiã cum his gentibus, quæ Madenam attingunt. Arabiam poſtea in prouinciæ formam redegit, in mari rubro claſſem inſtituit, vt per eam Indiæ fines vaſtaret. Gloriam tamen militarẽ ciuilitate & moderatione ſuperauit, Romæ & per prouincias ęqualem ſe omnibus exhibẽs, amicos ſalutandi cauſa frequentans, vel ægrotantes, vel cum feſtos dies habuiſſet: conuiuia cum eiſdem indiſcreta viciſsim habens, ſæpe in vehiculis eorum ſedens, nullum Senatorẽ lædens, nihil iniuſtum ad augendum fiſcũ agens, liberalis in cunctos, publicè priuatimq; ditans omnes, & honoribus augens quos vel mediocri familiaritate cognouiſſet, orbẽ terrarum ædificans, multas immunitates ciuitatibus tribuens, nihil non tranquillũ placidũq; agens, adeò vt in omni eius ætate vnus tãtùm ſenàtor damnatus ſit, atque is tamen per Senatum ignorante Traiano. Ob hæc per orbem deo proximus nihil non venerationis meruit, & viuus & mortuus. Inter alia dicta hoc ipſius fertur egregium. Amicis eum culpantibus, quòd nimium circa omnes communis eſſet, reſpondit talem ſe imperatorem eſſe

*Marchomedos

priua-

priuatis, qualem sibi imperatorem priuatus optasset. Hic ob honorem Suræ, cuius studio imperium arripuerat, lauacra cõdidit. De quo superuacaneũ videtur cuncta velle nominatim promere, cum satis sit excultum atque emendatum dixisse. Fuit enim patiens laboris, studiosus optimi cuiusque ac bellicosi: magis simpliciora ingenia, quàm eruditissimos (quũ ipse parcæ esset scientiæ, moderateque eloquens) diligebat. Iusticiæ verò ac iuris humani diuinique tam repertor noui, quàm inueterati custos. Quę omnia eo maiora visebantur, quòd per multos atque atroces tyrannos perdito atque prostrato statu Romano in remedium tantorum malorum diuinitùs credebatur opportunè datus, vsque eò, vt aduenienti imperium eius pleraque mirifica denunciauerint. Iu queis præcipuum, cornicem è fastigio Capitolij Atticis sermonibus effatam, ἔσται καλῶς. Hic in persequẽdis sanè Christianis errore deceptus, tertius à Nerone, cũ passim repertos cogi ad sacrificãdum idolis, ac detrectantes interfici præcepisset, & plurimi interficerentur, Plinij Secundi, qui inter cæteros Iudices, vt Tertullianus refert, persecutor datus erat, relatu admonitus est, eos homines nihil morte gerere dignum, nisi quòd dijs non immolarent, & Christum veluti deum ante lucem surgentes laudarent, à malis omnibus abstinentes. Ad quem Traianus rescribit, Christianos pro fide nullatenus inquirendos. Ve-

runtamen continuò Romæ aurea domus, à Nerone totis priuatis publicisque rebus impensis condita, repentino conflagrauit incendio: vt intelligeretur missa etiam ab alio persequutio in ipsius potissimè monimentis, à quo primùm exorta esset, atque in ipso autore puniri. Terræmotu quatuor vrbes Asię subuersæ: Elæa, Myrina, Pitane, Cyme: & Græcæ ciuitates duę, Opuntiorum, & Oriciorũ. Tres Galatiæ ciuitates eodem terræmotu dirutæ. Pantheum Romæ à Domitiano cõstructum, fulmine concrematũ est. Terræmotus in Antiochia penè totam subruit ciuitatem. Incredibili deinde motu sub vno tẽpore Iudæi quasi rabie efferati per diuersas terrarum partes exarsere. Nam per totam Lybiá aduersus incolas exarserunt, & atrocissima bella gesserũt: quæ adeò tunc interfectis cultoribus desolata est, vt nisi postea Adrianus Imperator collectas vndique aliunde colonias deduxisset, vacua penitùs terra, abraso habitatore mansisset. Ægyptum verò totam & Cyrenen, & Thebaidam cruentis seditionibus turbauerũt. In Alexandria tunc commisso prælio victi & attriti sunt. In Mesopotamia quoque rebellantibus iussu imperatoris bellum illatum est. Itaque multa milia eorũ vasta cæde deleta sunt. Sanè Salaminá vrbem Cypri interfectis omnibus accolis deleuerũt. Igitur Traianus post ingentem gloriam belli domique quæsitam, è Perside rediens, apud Seleuciam Isauriæ proflu-

fluuio ventris extinctus est. Obijt autem ætatis anno sexagesimo tertio, & mense vno, die quarto: imperij nonodecimo, mense sexto, die quintodecimo. Inter diuos relatus est. Huius exusti corporis cineres in vrna aurea relati Romam, humatique in Traiani foro sub eius columna, cuius altitudo centum quadraginta pedes habet: & imago superposita sicut triumphantes solent, in vrbem inuecta, senatu præeunte & exercitu. Eo tempore multo perniciosius quàm sub Nerua Tyberis inundauit, magna clade ædium proximarum: & terræmotus grauis per prouincias multas, atroxque pestilentia, famesque & incēdia facta sunt. Quibus omnibus Traianus per exquisita remedia multipliciter opitulatus est, statuens ne domorū altitudo sexaginta superaret pedes, ob ruinas faciles, & sumptus si quando talia cōtigerint, exitiosos. Vnde meritò pater patriæ dictus est. Huius tantum memoriæ delatū est, vt vsq; ad nostram ætatem non aliter in Senatu principibus acclamaretur, nisi, Felicior Augusto, melior Traiano. Adeò in eo gloria bonitatis obtinuit, vt vel assentantibus, vel verè laudantibus occasionem magnificentissimi præstet exempli.

Anno ab Vrbe condita DCCCLXVII. Ælius Adrianus stirpis Italicæ ex Hispania, Ælio Adriano Traiani principis consobrino Adriæ orto genitus, quod oppidū agri Piceni, etiā mari Adriatico cognomē dedit, quartus decimus ab Augusto Imperator est creatus. ADRIANVS.

dragesimum tertium annum. Corpus eius funere publico Romam relatum.

MACRINVS.

Deinde Opilius Macrinus, qui præfectus Prętorio erat, cum filio Diadumeno, ab exercitu imperatores creati, nihil memorabile ex temporis breuitate gesserunt. Nam imperiũ eorum duorum mensium & vnius anni fuit. Ambo pariter ab eodem exercitu apud Archelaidem obtruncantur, pro eo quòd Macrinus militarem luxuriam, & stipendia profusiora comprimeret.

HELIOGABALVS.

Anno ab Vrbe condita DCCCCLXXII. pòst hos creatus est Marcus Aurelius Antoninus Varius, vigesimus tertius ab Augusto Imperator. Hic Antonini Caracallę ex Semea consobrina sua occultè stuprata filius. Sacerdos autem Heliogabali templi erat. Proindè Heliogabalus dictus. Huius matris Semeæ auus Bassianus nomine fuerat, Solis sacerdos, quem Phœnices, vnde erat, Heliogabalum nominabant, à quo iste Heliogabalus dictus est. Is cùm Romam ingenti & militum & senatus expectatione venisset, probris se omnibus cõtaminauit, impudicissimè & obscœnissimè vixit. Cupiditatẽ stupri, quã assequi naturæ defectu nõ poterat, in se cõuertens, Bassianã se, pro Bassiano iusserat appellari. Vestalẽ virginẽ quasi matrimonio iungens suo, abscissisq; genitalibus, Magnę matri se sacrauit. Hic Marcellum, qui pòst Alexander dictus est, consobrinum suum, Cæsarem fecit. Bienniòq; pòst,

&'octo mensibus, quàm imperare cœperat, Romæ tumultu militari interfectus est, anno vitæ sextodecimo, & cum eo mater sua misera. Huius corpus per Vrbis vias more canini cadaueris à militibus tractũ est, militari cauillo appellantium indomitæ rabidæq; libidinis catulã. Nouissimè cum angustũ foramen cloacæ corpus minimè reciperet, vsque ad Tiberim deductum, adiecto pondere, ne vnquam emergeret, in fluuium proiectum est, atque ex his quæ acciderant, Tiberinus Tractitius appellatus est.

ALEX. SEVE. RVS. Anno ab Vrbe condita DCCCCLXXV. huic successit in imperium vigesimusquartus ab Augusto Aurelius Seuerus Alexander, ab exercitu Cæsar, à Senatu Augustus appellatus, iuuenis admodum. Susceptoque aduersus Persas bello, Xerxen eorum regem gloriosissimè vicit. Militarem disciplinam seuerissimè rexit, quasdam tumultuantes legiones integras exauctorauit. Assessorẽ habuit, vel scriniorum magistrum, Vlpianum iuris conditorem. Cuius mater Mammea Christiana Origenem presbyterum audire curàuit. Bonus quoque Reip. fuit, ærumnosus sibi. Huius temporibus Taurinus in Oriente Augustus effectus ob timorem ipse se Euphrate fluuio abiecit. Tunc etiam Iulius Maximinus apud Gallias regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cum deseri se ab stipatoribus apud Magontiam vidisset, matrem sibi

bi causam fuisse mortis exclamans, accurrēte percussore, obuoluto capite, ceruices manibus valde compressas * præbuit, anno vitę vicesimosexto, imperij decimotertio & die octauo. In Mammeam matrem suam vnicè pius fuit, & ob id omnibus amabilis. Hæc eò filium coegerat, vt & illa ipsa permodica, si mensæ prandioque superessent, quamuis semesa alteri conuiuio reponerentur. *habuit*

Post hūc Iulius Maximinus genere Thrax ad imperium accessit, vigesimus quintus ab Augusto, anno ab Vrbe condita DCCCC. LXXXVIII. Is primus ex corpore militari Imperator factus, sola militum voluntate, cū nulla Senatus intercessisset auctoritas, neq; ipse Senator esset. Hic bello aduersum Germanos feliciter gesto, dum pecuniosos persequitur, insontes pariter noxiosque, apud Aquileiam à Pupieno occisus est, deserentibus eum militibus suis, cum filio Diadumeno nomine adhuc puero, cum quo imperauerat triennio & paucis diebus, cunctis militari ioco conclamantibus: Ex pessimo genere ne catulum habendum. Iste persequutionem in Christianos sextus à Nerone exercuit. Huius imperio duo Gordiani pater & filius principatum arripiētes vnus post vnum interierunt. MAXIMINVS.

Deinde Gordianus nepos Gordiani ex * filio, vicesimus sextus ab Augusto Imperator creatus est, ortus Romæ clarissimo patre: qui consensu militū, cū Proconsulatū Africæ GORDIANVS. *filia*

gereret, Maximino imperante fuit princeps electus. Itaque cum Romam venisset, Balbinus atq; Pupienus fratres interfecti sunt. Gordianus admodum puer cum Tranquillinam Romæ duxisset vxorem, Iani gemini portas aperuit: quas vtrum post Vespasianum & Titum apertas constet, neminem scripsisse memini. Et ad Orientem profectus Parthis bellũ intulit, qui iam moliebantur erumpere. Quod quidem mox feliciter gessit, prælijsq; ingétibus Persas afflixit. Rediens haud longè à Romanis finibus apud Ctesiphontem ciuitatem Persidis interfectus est, fraude Philippi præfecti prætorij, qui post eum imperauit, accensis in seditionem militibus, anno vitæ vicesimo, imperij sexto. Miles ei tumulum vigesimo miliario à Circeso, quod castrum nunc Romanorum est, Euphrati imminens, ædificauit, nomenq; loco dedit Sepulchrum Gordiani: exequias verò Romã reuexit, ipsum Diuũ appellauit. Huius temporibus Porphyrius Plotini Platonici philosophi auditor Romæ habetur, Theopompus philosophus apud Cheroniã, & Nicanor Sophista apud Athenas pollebant.

PHILIPPVS. Anno ab Vrbe cõdita DCCCCXCVII. M. Iulius Philippus vicesimus septimus ab Augusto, vnà cũ filio Caio Iulio Saturnino Philippo imperiũ inuasit, atq; exercitu incolumi reducto ad Italiã ex Syria profecti sunt. Isti primi omnium imperatorum Christiani Romæ facti sunt, & in die Paschæ, id est in ipsis vigi-

lijs

lijs cum interesse voluissent, & communicare mysterijs, à Fabiano episcopo Romano non prius est permissum, nisi confiteretur peccata sua, & inter pœnitentes staret: nec vllo modo copiam sibi mysteriorum futuram, nisi prius per pœnitentiam culpas, quæ de eo ferebantur plurimæ, diluisset. Fertur igitur libenter eum quod à sacerdote sibi imperatum fuerat, suscepisse, diuinum sibi inesse metum, & fidem religionis plenissimam, rebus atque operibus comprobans. His tertio anno imperantibus, millesimus annus vrbis Romæ ingenti ludorum apparatu spectaculorũq; celebratus est. Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt. Senior Philippus Veronæ, medio capite supra ordines dẽtiũ præciso: iunior Romæ, postquã annos quinque imperauerunt: inter Diuos tamẽ relati sũt. Ex quibus iunior Philippus duodecim annorum interfectus est: qui adeò seueri & tristis animi fuit, vt iam tunc à quinquenni ætate nullo prorsus commento cuiusquam ad ridendũ solui potuerit: patremq; ludis secularibus petulantius cachinnantem, quanquã adhuc tener, vultu auersato notauerit. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobilissimo latronum ductore.

Auno ab Vrbe condita M.III. Decius è Pãnonia inferiore, Bubaliæ natus, vigesimusocta uus ab Augusto, interfecto Philippo imperiũ inuasit. Hic septimus post Neronem ad persequẽdos interficiendosque Christianos feralia DECIVS.

dispersit edicta, plurimosque sanctorũ ad coronas Christi de cruciatibus suis misit. Iste bellum ciuile, quod in Gallia motum fuerat, oppressit: Decium filium Cæsarem fecit. Romæ lauacrum ædificauit, vir artibus, cunctisque virtutibus instructus, placidus & communis domi, in armis promptissimus. Huius temporibus, cum plurimi Gothi Histrum fluuium transmeassent, Romanorum ciuitates deuastantes, Misam & Nicopolim capientes vastauerunt. Decius autem vnà cum filio illos bello aggressus, apud Abritum, qui locus Forotebronij dicitur, triginta milibus Barbarorum interfectis, de suis plurimis perditis maximè Thracibus, ipse quoque eodem bello inter cõfusas turbas gurgite paludis submersus est, ita vt nec cadauer eius potuerit inueniri: filiusque eius bello extinctus est: anno imperij secundo. Scythæ verò cum plurimis spolijs & captiuis reuersi sunt, desertam dimittentes Philippopolim ciuitatem Macedoniæ. Huius temporibus Valens Licinianus Imperator effectus illico occiditur.

GALLVS. Mox exercitus Imperatores creauit Viriũ Gallum, & filium Galli Volusianum. Horum temporibus Hostilianus Perpenna à senatu imperator creatus, nec multum pòst pestilentia consumptus est. Sub his etiam Æmilianus in Misia imperator effectus est. Cõtra quẽ imperatores ambo profecti, apud Interamniam bellum ciuile molientes, ab exercitu suo cæduntur,

duntur, anno ætatis patris ſeptimo circiter & quadrageſimo, imperij anno ſecundo: creati in inſula Meninge, quæ nunc Girba dicitur. Iſti nihil omnino clarum geſſerunt. ſola peſtilentia & morbis atque ægritudinibus noti, quòd nulla ferè prouincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quæ non illa generali peſtilentia correpta atque vaſtata ſit.

Æmilianus verò Maurus genere, obſcuriſſimè natus, obſcurius imperauit. Siquidem auarus fuit, ac quarto menſe damnatus apud Spoletium, ſiue pontem, quem ab eius cæde Sanguinarium accepiſſe nomen ferunt, inter Otriculum Narniamq́;, Spoletium & vrbem Romam regione media poſitum, extinguitur anno vitæ quadrageſimo ſeptimo. ÆMILIANVS.

Anno ab Vrbe cõdita M.VIII. Licinius Valerianus cognomento Colobius, triceſimus ab Auguſto in Rhetia & Norico agens ab exercitu Imperator, & mox Auguſtus eſt factus. Gallienus quoq; filius eius, Romę à Senatu Cæſar eſt appellatus. Is parentibus eſt ortus ſplendidiſsimis, ſtolidus tamen & multum iners, neque ad vſum aliquem publici negotij conſilio ſeu geſtis accommodatus. Hic Corneliũ Valerianum Gallieni filij ſui filium Cæſarem fecit. Sub his etiam Germani Rauẽnam vſq; peruenerũt. His imperantibus Regillianus in Mœſia, Caſsius Labienus Poſtumus in Gallia Gallieni filio interfecto imperatores effecti ſunt. Pari modo Lolianus apud VALERIANVS.

Moguntiacum, in Ægypto Æmilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus inuasere. Tunc Gothi rursus Istrum transeũtes, Thessalonicam vrbem Illyrici vastauerunt, & prædis onustati ad propria remearunt. Tunc & Heruli quingentis nauibus per Mæotidas paludes ad Pontum nauigantes, Byzãtium & Chrysopolim ceperunt. Valerianus igitur in Mesopotamia bellum gerens à Sapore Persarum rege superatus est: mox etiam captus apud Parthos ignobili seruitute consenuit. Nã quandiu vixit, rex eiusdem prouinciæ, incuruato eo pedem ceruicibus imponens, equum conscendere solitus erat. Hic mox vt arripuit imperium octauus à Nerone adigi per tormẽta Christianos ad idololatriam, abnegantesq; interfici iussit, fuso per omnem Romani regni latitudinem sanctorum sanguine.

GALIENVS. Galienus igitur filius eius in loco Cornelij filij sui Salonianum alterum filium subrogauit: amori diuerso pellicum deditus, Saloninę coniugis & concubinæ, quam per pactionem concessa parte superioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege matrimonij specie susceperat, Pipam nomine. Interea Gallienus, cum adolescens factus esset Augustus, imperium feliciter, mox commodè, ad vltimũ perniciosè gessit. Nam iuuenis in Gallia & in Illyrico multa strenuè fecit: occiso apud Mursam Ingenuo, qui purpuram sumpserat, Regilliano, diu placidus & quietus, mox in omnem lasci-

lasciuiam dissolutus, tenendæ Reip. * habenas probrosa ignauia & desperatione * laxauit. Alemanni vastatis Gallijs Italiam penetrauerunt. Dacia quæ à Traiano vltra Danubium fuerat adiecta, tum amissa est. Græcia, Macedonia, Pontus, Asia vastata per Gothos: Pannonia à Sarmatis Quadisque depopulata est. Germani vsque ad Hispanias penetrauerunt. Parthi Mesopotamia occupata Syriam sibi cœperunt vẽdicare. Iam desperatis rebus, & deleto penè imperio Romano, * Postumus in Gallia obscurissimè natus, purpuram sumpsit: & per annos decem ita imperauit, vt consumptas penè prouincias ingenti virtute & moderatione reparauerit. Qui seditione militum interfectus est, quod Moguntiacum, quæ aduersus eum rebellauerat cum Loliano res nouas moliente, diripiendam militibus tradere noluisset. Post eum Marius vilissimus opifex purpuram accepit, & secundo die interfectus est. * Victorinus postea Galliarum accepit imperium, vir strenuissimus. Sed cum libidinis nimię esset, & matrimonia aliena corrũperet, Agrippinæ occisus est, actuario quodam dolum machinante, imperij sui anno secundo. Huic successit Tetricus senator, qui Aquitaniam honore præsidis administrans, absens à militibus imperator electus est, & apud Burdegalam purpuram sumpsit: seditiones multas militum pertulit. Sed dum hæc in Gallia gerũtur, in Oriente per Odenatũ Per-

statum *laniauit* *Postumius* *Victorianus.*

sæ victi sunt, defensa Syria, recepta Mesopotamia: vsque ad Ctesiphontem Odenatus penetrauit. Igitur Gallieno Remp. deserēte, Romanum imperium in Occidente per Postumum, per Odenatum in Oriēte seruatum est. Gallienus interea aduersus Aureolum profectus est, quem cum apud pontem, qui ex eius nomine Aureolus appellatur, obtentum, detrusumque Mediolanum obsedisset, eiusdem Aureoli ducis sui commento vnà cum Valeriano fratre à suis occiditur. Regnauit annis quindecim, sex cum patre, nouem solus. Vixit annos quinquaginta.

CLAVDIVS. Anno ab Vrbe condita M. XXIIII. Claudius ab Augusto tricesimusprimus ei successit, electus à militibus, à Senatu Augustus est appellatus. Hunc plerique putant Gordiano satum, dum adolescens à muliere matura institueretur ad vxorem. Hic Claudius Gallieni morientis sententia Imperator designatur: ad quem Ticini positum per Gallonium Basiliū indumenta regia direxerat. Hic Gothos, qui sub Decio dispersi Illyricum Macedoniamq; per quindecim annos vastauerāt, ingenti prælio & incredibili strage deleuit: Parcus vir ac modestus & iusticiæ tenax, ac Reip. gerendæ idoneus. Extinctoq; à suis Aureolo, receptis legionibus, aduersus trecenta milia Alemannorum haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam multitudinem fudit, vt ægrè pars dimidia superfuerit. Claudius verò cum ex fata libus

libus libris, quos inspici præcepérat, cognouisset pestilentiæ in Senatu primi morte remedium desiderari: Pomponio Basso, qui tūc primus erat, se offerente, ipse vitam suã, haud responsa frustrari, dono Reip. dedit. Qui tamē intra imperij sui biennium apud Sirmiũ morbo interijt, Diuusque appellatus est: præfatus neminem tanti ordinis primatē haberi, quàm Imperatorem. Ea res sicut erat cunctis grata, non diuinum vocabulum modò, sed ex auro quoque statuam prope ipsum Iouis simulachrum in Capitolio, atque in Curia clypeum ipsi aureum, proceres sacrauere.

QVINTILIVS.

Quintilius post eum Claudij frater, consensu militum imperator electus est, vnicæ moderationis vir & ciuilitatis, æquandus fratri, vel præferendus. consensu Senatus appellatus est Augustus, decimoseptimo imperij die occisus est.

AVRELIANVS.

Anno ab Vrbe condita M.XXVII. Aurelianus tricesimus secundus ab Augusto imperator creatus est. Iste genitus patre mediocri, & vt quidam ferunt, Aurelij clarissimi Senatoris colono, Dacia Ripensi, quæ est inter Daciã & Macedoniam, oriundus fuit: vir in bello potens, animi tamen immodici, & ad crudelitatem propensioris: quique Gothos in Danubio strenuissimè vicit, ditionemque Romanã antiquis terminis statuit. Iste haud dissimilis fuit magno Alexandro, seu Cæsari dictatori,

Nam Romanum orbem triennio ab inuasoribus receptauit: cum Alexander annis tredecim, per victorias ingentes ad Indiam peruenerit, & C. Cæsar decennio subegerit Gallos, aduersus ciues quadriennio congressus. Iste in Italia tribus prælijs victor fuit, apud Placentiam, & iuxta amnem Metaurum ac Fanũ Fortunæ: postremò Ticinensibus campis. Huius temporibus apud Dalmatas Septimius Imperator effectus, mox à suis obtruncatur. Iste primus apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmisque & omni aurata veste, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, vsus est. Hic muris validioribus & latioribus Vrbem sepsit, templum Solis ædificauit, in quo infinitum auri gemmarumque constituit. Porcinæ carnis vsum populo instituit. Superauit in Gallia Tetricum apud Catalaunos, ipso Tetrico prodente exercitum suum, cuius assiduas seditiones ferre non poterat. Quin etiam per literas occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus, vt inter alia versu Vergiliano vteretur;

Eripe me his inuicte malis,

Quem Aurelianus correctorem Lucaniæ prouexit, aspergens hominem eleganti ioco: Sublimius habendum regere aliquam Italiæ partem quàm trans alpes regnare. Zenobiam quoque occiso Odenato marito qui Orientẽ tenebat, haud longè ab Antiochia, magis prælij terrore, quàm prælio cepit. Ingressus Romam

mam nobilem triumphum quasi receptor Orientis Occidentisq; egit, præcedẽtibus currum Tetrico & Zenobia. Hoc imperante etiã in Vrbe Monetarij rebellauerunt, vitiatis pecunijs, & Felicissimo rationali ĩterfecto. Quos Aurelianus victos vltima crudelitate compescuit: plurimos nobiles capite damnauit, sæuus & sanguinarius, ac necessarius magis in quibusdam, in nullo amabilis Imperator: trux omni tẽpore etiã filio sororis interfecto: disciplinæ tamen militaris, & morum dissolutorũ magna ex parte corrector. Prouinciam Daciam, quam Traianus vltra Danubium fecerat, intermisit, vastata omni Illyrico & Mœsia, desperans eam posse retineri. Abductosque Romanos ex vrbibus & agris Daciæ in Mœsia media collocauit, appellauitque eam Daciam, quæ nunc duas Mœsias diuidit. & est dextera Danubio in mare fluenti, cum antè fuerit læua. Iste cum persequutionem agi aduersus Christianos nonus à Nerone decerneret, fulmen ante eum magno pauore circunstantium ruit: ac non multo post in itinere occiditur serui sui fraude: qui ad quosdã militares viros amicos ipsius nomina pertulit annotata, falsò manum eius imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaque vt præueniretur ab ijsdem interfectus est, in itineris medio, quod inter Byzantium & Heracliam est, stratæ veteris. locus Cenophrurium appellatur. Mors tamen eius inulta non fuit,

meruit quoque inter Diuos referri. Imperauit annos quinque & menses sex.

TACITVS. Post hunc Tacitus trigesimus tertius ab Augusto imperium suscepit, vir egregiè moratus, & Reip. gerendæ idoneus: nihil tamẽ potuit ostendere. Intra ducentesimum enim Imperij diem apud Tarsum febre moritur.

FLORIANVS. Florianus qui Tacito successerat, duobus mensibus & diebus viginti in Imperio fuit. Sed cum magna pars exercitus equitum, Probum militiæ peritum legisset, Florianus quasi per ludum imperio vsus, incisis à semetipso venis effuso sanguine consumptus est.

PROBVS. Anno ab Vrbe condita M.XXXIII. Probus tricesimus quintus ab Augusto imperium adeptus est. Hic genitus patre agresti, hortorũ studioso, Dalmatio nomine, gloria militari ad administrationẽ Reip. accessit, Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum felicitatẽ restituit. Bella deinde ciuilia, & quidem plurimo sanguine duo gessit contra quosdã Imperatores ab exercitu creatos. Vnũ in Oriente aduersus Saturninum, alterum aduersus Proculum & Bonosum Agrippinæ, quos magnis certaminibus oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit: opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem, vineis conseruit, & prouincialibus colendos dedit. Hic cũ bella innumera gessisset, pace parta, dixit breui milites necessarios non futuros: vir acer, strenuus,

nus, iustus, & qui Aurelianũ æquaret gloria militari, morũ autẽ ciuilitate superaret. Interfectus tamẽ est Sirmio, tumultu militũ, in turri ferrata. Imperauit annos sex & mẽses quatuor.

CARVS.

Anno ab Vrbe condita M.XL. Carus Narbonę natus in Gallia, tricesimus sextus ab Augusto imperauit. Iste confestim Carinum & Numerianum filios Cæsares fecit, cũ quibus regnauit annis duobus. Sed dum bellum aduersus Sarmatas gerit, nunciato Persarum tumultu ad Orientẽ profectus est. Qui cum Antiochiæ degeret, Numerianus filius eius voluit intrare in ecclesiam, explorare mysteria Christianorum. At verò sanctus Babylas prohibuit eum dicens: Non licet tibi videre diuina Christianorum mysteria, cum sis pollutus idolicis sacrificijs. Qui indignatus occidit eũ. Hic cõtra Persas res nobiles gessit, ipsos prælio vicit,* Seleuciam & Ctesiphontẽ vrbes nobilissimas cepit. Et cum castra super Tigridẽ haberet, vi diuini fulminis perijt. Numerianus quoq; filius eius quẽ secũ Cæsarem duxerat ad Persas, adolescẽs egregiæ indolis, cum oculorũ dolore correptus in lectulo veheretur, impulsore Apro, qui socer eius fuerat, per insidias occisus est. Et quũ dolo occultaretur ipsius mors, quousq; Aper inuadere posset imperiũ, fœtore cadaueris scelus est proditũ. Milites enim qui eũ sequebãtur, putore cõmoti, deductis lecticulæ pallijs, post aliquot dies mortem eius notam habere potuerunt. Inte-

Sobenen

rea Carinus, quem Cæſarem ad Parthos proficiſcens Carus, in Italia, Illyrico & Gallia reliquerat, Sabinum Iulianum imperium inuadẽtem, in campis Veronenſibus occidit, omnibusq; ſe ſceleribus inquinauit. Plurimos innoxios fictis criminibus occidit, matrimonia nobilia corrupit. Condiſcipulis quoque, qui eũ in auditorio verſuta fatigatione taxauerunt, pernicioſus fuit, atque omnibus bonis inuiſus. Non multo pôſt interficitur, præcipuè eius Tribuni dextera, cuius dicebatur coniugẽ polluiſſe. Nam de Perſide victor exercitus rediens, cum Carum Auguſtum fulmine, Numerianum Cæſarem inſidijs perdidiſſet, Diocletianum Imperatorem creauit.

DIOCLETIANVS.

Anno ab Vrbe condita M.XLII. Diocletianus trigeſimusſeptimus ab Auguſto Imperator creatus, Dalmatia oriundus, vir obſcuriſſimè natus, adeò vt à plerisque ſcribæ filius, à nonnullis Anulini Senatoris * libertinus fuiſſe credatur: matre, oppido pariter atque nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium ſumeret, Diocles eſt appellatus. Vbi orbis Romani potentiam cepit, Graium nomen in Romanum morem conuertit. Is primùm militi in concione iurauit, Numerianum nullo ſuo dolo interfectum: & cum iuxta * eum Aper, qui Numeriano inſidias fecerat, conſtitiſſet, in conſpectu exercitus manu Diocletiani percuſſus eſt gladio. Poſtea Carinũ, quem Carus Cæſarem in Illyrico reliquerat, omniũ

libertini

morem

odio

odio & execratione viuentem, apud Murgũ ingenti prælio vicit, proditũ ab exercitu suo, quem fortiorem habebat, certè desertum inter Viminatium & Aureum montem. Ita rerũ Romanarum potitus, cum tumultum Rusticani in Gallia concitauissent, & factioni suæ Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum & Ælianum, ad subigendos eos Maximianum Herculium Cæsarem misit: qui leuibus prælijs agrestes domuit, & partem Galliæ reformauit. Per hæc etiam tẽpora Carausius, qui vilissimè natus, sereneę militiæ ordine famam egregiam fuerat cõsequutus, cum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum Oceanum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabãt multis Barbaris sæpe captis, nec præda integra aut prouincialibus reddita, aut Imperatoribus missa, sed sibi soli vendicata: cum suspicio esse cœpisset, cõsulto ab eo admitti Barbaros, vt transeuntes cum præda exciperet, atq; hac se occasione ditaret, à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit, & Britannias occupauit. Ita cum per omnem orbem terrarũ res turbatæ essent, Carausius in Britannia, Achilleus in Ægypto, Iulianus in Italia Imperatores effecti, diuerso exitu perierunt. E quibus Iulianus adacto per costas pugione in ignem se abiecit. Narseus rex Persarum Orientem debellabat. Africam Quinquegentiani infestabant. Diocletianus mox Aurelium Maxi-

mianum cognomento Herculium ex Cæsare fecit Augustum.* Constantium & Galerium Maximianum cognomento Armentariũ Cæsares creauit. Quorum Constantius per filiam nepos Claudij imperatoris traditur, Maximianum Galerium etiam affinitate coniunxerat. Constantius priuignam Herculij Theodoram accepit, ex qua postea sex liberos Cõstantini fratres habuit. Galerius filiam Diocletiani Valeriam accepit vxorem. Ambo vxores prius habuerant, sed eos repudiare cõpulit. Cum à Carausio tamen bella frustrata essent contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax conuenit. Eum post septennium socius Allectus suus occidit, atque ipse post eum Britannias triẽnio habuit: qui dolo Asclepiodoti præfecti prætorio oppressus est. Ita Britanniæ decimo anno receptæ. Per idem tempus à Constantio Cæsare in Gallia bene pugnatum est circa Lingonas. Die vna aduersam & secundam fortunam expertus est. Nam cum repentè Barbaris ingruentibus, intra ciuitatem esset coactus, tam præcipiti necessitate, vt clausis portis in murum funibus tolleretur, vix quinque horis medijs aduentante exercitu * LX. ferè milia Alemannorum occidit. Maximianus quoque Augustus bellum in Africa profligauit, domitis Quinquegentianis & ad pacem redactis. Diocletianus obsessum Alexandriæ Achilleum nono mense superauit, eumque interfecit.

Constantinum

multa

terfecit. Victoria acerbè vſus eſt,totam Ægyptum grauibus proſcriptionibus,cędibuſque fœdauit.Ea tamen occaſione ordinauit proin de multa & diſpoſuit,quæ ad noſtram ætatem manent. Erat autem cum ipſo & Conſtãtinus filius Conſtantij. Qui cum adhuc valde iuuenis eſſet, fortiter agebat in prælijs,& cũ Chriſtianis ſentiebat.Quem intuens Diocletianus intellectu animæ & corporis robore, atq; ingenio circa eruditionem proficere, & deprehendens hunc futurum tyrãnidis& eius dogmatis deſtructorem, inuidia ductus, dolo perimere ſatagebat. Deus autem hunc inopinatè ſaluauit, & patri reſtituit.Interea Diocletia nus in Oriẽte,Maximianus Herculius in Occidente vaſtari eccleſias , affligi interficiique Chriſtianos decimo poſt Neronem loco pręceperunt.Quæ perſecutio omnibus ferè actis diuturnior atque immanior fuit.Nam per decem annos incendijs eccleſiarum,proſcriptio nibus innocentium,cædibus martyrum inceſ ſabiliter acta eſt. Sequitur terræmotus in Syria,ex quo apud Tyrum & Sidonem paſsim la bentibus tectis multa milia hominum proſtra ta ſunt.GaleriusMaximianus primùm aduerſus Narſeum prælium ſecundum habuit,inde inter * Gallinicum Carraſq; congreſſus, cum incõſultè magis quàm ignauè dimicaſſet,(admodum enim parua manu cum copioſiſsimo hoſte commiſit) pulſus & ad Diocletianum profectus,cum ei in itinere occurriſſet, tantą Gallianck

insolentia à Diocletiano fertur exceptus, vt per aliquot millia passuum purpuratus tradatur ante vehiculum eius cucurrisse. Mox tamen per Illyricum, Mœsiamque contractis copijs, rursus cum Narseo Hormisdę, & Saporis auo in Armenia minore pugnauit successu ingenti, nec minore consilio simul & fortitudine: quippe qui etiam speculatoris munus cũ altero & tertio equite susceperit. Pulso Narseo, castra eius diripuit, vxores, sorores, liberos cepit: infinitam extrinsecus Persarum nobilitatem abduxit, gazam Persicam copiosissimam: ipsum in vltimis regem in solitudines egit. Quare ad Diocletianum in Mesopotamia cum præsidijs tum morantem ouans regressus, ingenti honore susceptus est. Varia deinceps & simul & viritim bella gesserunt, Carpis & Basternis subactis, Sarmatis victis. Quarũ nationum ingentes captiuorum copias in Romanis finibus locauerunt. Diocletianus morigeratus callidè fuit, sagax præterea & admodum subtilis ingenio, & qui seueritatem suam aliena inuidia vellet obtegere: diligẽtissimus tamen & solertissimus princeps: & si imperio Romano primus regiæ consuetudinis formã, magis quàm Romanæ libertatis, inuexerat, adorarique se iussit, cum ante eum cuncti Imperatores vt iudices salutarentur. Ornamentum gemmarum vestibus calciamentisque indidit. Nã prius imperij insigne in chlamyde purpurea tantum erat, reliquaq; communia.
Hercu-

Herculius autem propalàm ferus & inciuilis, ingenij asperitatem vultus horrore significãs. Hic naturæ suæ indulgens, Diocletiano in omnibus etiam seuerioribus consilijs obsequutus est. Cum tamen ingrauescente ęuo parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, vt in vitã priuatam concederent, & stationem Reipublicæ tuendæ viridioribus iuuenioribusque mandarent. Cui ægrè collega obtemperauit, tamen Vterque vna die priuato habitu imperij insigne mutauit, Nicomedię Diocletianus, Herculius Mediolani, post triumphum inclitum, quem Romæ ex numerosis gentibus egerant, pompa ferculorum illustri, qua Narsei cõiuges, sororesque & liberi ante currum ducti sunt. Concesserunt tamen, Salonam vnus, alter in Lucaniam. Diocletianus priuatus in villa, quæ haud procul à Salonis est, præclaro ocio senuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam detestans, in hunc modum respondit: Vtinam Salonæ possetis visere olera nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum iudicaretis. Vixit annos sexaginta octo, è quibus post imperiũ in communi habitu propè nouem exegit. Morte consumptus est, vt satis patuit, per formidinem volũtaria. Quippe cum à Constantino atque Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam quo minus interesse vale-

ret, excusauisset: rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur, Maxentio fauisse, ac Maximiano fauere, suspectans necem dedecorosam, dicitur venenum hausisse, inusitata virtute vsus, vt solus omnium post conditũ Romanum imperium ex tanto fastigio sponte ad priuatæ vitæ statum ciuilitatemque remearet. Contigit igitur ei, quod nulli post natos homines, vt cum priuatus obijsset, inter Diuos tamen referretur.

Explicit liber Decimus.

INCIPIT LIBER VNDECIMVS.

HIS igitur obeuntibus in administrationem Reip. Constantius & Galerius Augusti creati sunt, diuisusq; est inter eos ita Romanus orbis, vt Gallias, Italiam, Africam Constãtius: Illyricum, Asiam, Orientem Galerius obtineret: sumptis duobus Cæsaribus, Seuero per Italiam, Maximo Galerij sororis filio per Oriẽtem. Eodemque tempore Constantinus Cæsar efficitur. Constantius tamen contentus dignitate Augusti, Italiæ atque Africæ administrandę solicitudinẽ recusauit: vir egregius & præstantissimæ ciuilitatis, diuitijs prouinciaлium

lium ac priuatorum ſtudens, fiſci commoda non admodum affectans, dicenſque melius publicas opes priuatis haberi, quàm intra vnum clauſtrum reſeruari. Adeò autem cultus modici, vt feriatis diebus, ſi cum amicis numeroſioribus eſſet epulandũ, priuatorum * ei argento oſtiatim petito triclinia ſternerentur. *eius* Hic non modò amabilis, ſed venerabilis fuit, Gallis etiam præcipuè, quod Diocletiani ſuſpectam prudentiam, & Maximiani ſanguinariam temeritatem, imperio eius euaſerant. Obijt in Britannia Eboraci, principatus anno XIII. atque inter Diuos relatus eſt. Galerius vir & probè moratus, & egregius in re militari, cum Italiam quoque, ſinente Conſtantio, adminiſtrationi ſuæ acceſsiſſe ſentiret, Maximum Cæſarem in Orientẽ direxit, & Seuerũ in Italia reliquit, ipſe in Illyrico moratus eſt.

Anno ab Vrbe condita M.LXI. Conſtãtio mortuo, Conſtantinus ex obſcuriore matrimonio eius filius, in Britãnia trigeſimus octauus ab Auguſto imperator creatus eſt, & ſexto Calendas Auguſti in locũ patris exoptatiſſimus moderator acceſsit. Hic dũ iuuenculus à Galerio in vrbe Roma religionis ſpecie vice obſidis teneretur, fugam arripiens, atq; ad fruſtrandos inſequentes publica iumẽta, quaquà iter egerat interficiens ad patrẽ in Britanniam peruenit. Et fortè eiſdẽ diebus ibidem Conſtantium parentem fata vltima perurgebant. Quo mortuo, cunctis qui circa eum erãt

annitentibus, sed præcipuè Alamannorũ rege * Eroco auxilij gratia cum Cõstantino comitato, imperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolano accito coniungit, filiumq; suum Crispum nomine, ex Minerua concubina susceptum, idem Constantinus eisdem diebus natum oppido Arelatensi, Licinianumque Licinij filium mensium ferè viginti Cæsarem fecit. Romæ interea Prætoriani excitato tumultu, Maxentium Herculij filium, qui in villa publica morabatur, sex milibus ab Vrbe discreta itinere Lauicano, Augustum nuncupauerunt. Quo nuncio Maximianus Herculius ad spem arrectus resumendi fastigij, quod inuitus amiserat, Romam aduolauit è Lucania, quam sedem priuatus elegerat, in agris amœnissimis consenescens. Diocletianum quoque etiam per literas adhortatus est, vt depositas resumeret potestates, quas ille irritas habuit. Sed aduersum motum prætorianorum atque Maxentij Seuerus Cæsar missus Romam à Galerio cum exercitu venit, obsidensque Vrbem, militum suorum scelere desertus ab Herculio ad tres Tabernas extinguitur: funusque eius Gallieni sepulchro infertur: quod ab Vrbe abest per viam Appiam milibus nouem. Post hæc Herculius Maximianus solatio exercituum, filium Maxẽtium imperio nudare conatus, seditionem & conuitia militum tulit. Auctæ Maxentio opes, cõfirmatum est imperium. Herculius ad Gallias pro-

Croco

profectus est, dolo composito, tanquam à filio esset expulsus, vt Constantino genero iungeretur, moliens tamen Constantinum reperta occasione interficere: qui in Gallijs & militum & prouincialium ingenti iam fauore regnabat, cæsis Francis atque Alemannis, captisque eorum regibus, quos etiam bestijs, cũ magnificum spectaculum muneris parasset, obiecit. Detectis igitur insidijs per Faustam, quæ dolum viro nunciauerat, profugit Herculius, Massiliæque à Cõstantino oppressus est. Ex ea enim nauigare ad filiũ præparabat: sed à Constantino captus pœnas dedit, mortis genere postremo, fractis laqueo ceruicibus, vir ad omnem asperitatem sæuiciamque procliuis, infidus, incommodus, ciuilitatis penitùs expers, stolidus, ortu agresti, Pannonioq;: nã etiamnunc haud longè Sirmio eminet locus, palatio ab eo ibidem constructo, vbi parentes eius exercebant opera mercenaria. Interijt ætate sexaginta annorum, viginti imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxẽtium & Faustam coniugem Constantini: cuius patri Constantio tradiderat Theodoram priuignam. Per hoc tempus à Galerio Licinius imperator est factus, Dacia oriundus, notus ei antiqua consuetudine, & in bello quod aduersum Narseum gesserat, strenuus laboribus, & officijs acceptus. Interea Galerius persequutionem, quæ à Diocletiano & Maximiano in Christianos fuerat missa, ipse atrocioribus e-

dictis accumulauit. Ac postquam per annos decem omni genere hominum prouincias exhausit, putrefacto introrsum pectore, & vitalibus dissolutis, cum vltra horrorem humanæ miseriæ etiam vermes eructaret, medicique iam vltra fœtorem non ferentes, crebro iussu eius occiderentur: à quodã medico constantiam ex desperatione sumẽte increpitus, iram dei esse pœnam suam, atque ideo à medicis non posse curari: edictis latè missis, Christianos de exilio reuocauit: ipse autem cruciatus non sustinens, finem vitæ suæ attulit. Fuit, licet inculta agrestique, iusticia satis laudabilis, pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrarijs, pastor armentorum, vnde ei cognomen Armentarius fuit, ortus Dacia Ripẽsi, ibique sepultus est: quem locum Romulianam ex vocabulo Romulæ matris appellarat. Is insolenter affirmare ausus est, matrem more Olympiadis Alexandri Magni creatricis compressam Dracone semet cõcepisse. Interea Resp. tum à nouis quatuor imperatoribus tenebatûr, Constantino, Maxentio filijs Augustorum, Licinio, Maximino nouis hominibus. Quinto tamen imperij sui anno Constantinus bellum aduersus Maxentium ciuile commouit, pro eo quia senatorũ, & maximè nobiliũ, matronas publicè abstrahi, atq; ad suam libidinem deduci imperabat, & post contaminationem viris suis reddi iubebat, non tã expleta adulterij libidine, quàm im-

immutata. Tantus verò metus patres plebemque oppresserat, vti nec hoc ipsum quidem quòd in metu erãt, palàm ostendere auderẽt. Sed ferebãt insuetam seruitutem gemẽtes, & aliquid pro libertate cogitare metu inhibebantur, cum ille nõ iam ira, sed libidine cædis agitaretur. Deniq; quadam die imperabat militibus suis exire per plateas totius Vrbis, & omnes qui occurrissent, cuiuscunq; ætatis, & cuiuslibet sexus, gladijs cæderent. Innumeręque multitudines populi Romani, nõ hostiũ, sed ciuium telis deiectæ sunt. Senatores verò & hi maximè qui vel honoribus, vel opibus clariores in curia videbantur, confictis criminibus tanquã rei puniti proscriptiq; sunt. Magicæ quoque artis industriam summis studijs excolebat, ad quæ ministeria explẽda perquirebantur mulieres nobiles grauidæ, & adhibitæ mediæ scindebantur, rapiebantur & paruuli infantes, eorumq; exta visceribus reuulsa perscrutabantur. Iugulabantur & leones, & nefandis quibusdam commentis ac precaminibus dæmonica arte cõpositis, bella per hæc dicebantur arcere, & credebantur ius fasq; regni per nefas posse seruare. His verò malis omnibus etiã illud additur, quòd illi qui per cæteras vrbes vel agros fuerãt tyrãnica crudelitate deterriti, dum sibi nihil ad vitã tutum putãt, relictis agris per loca abdita latebris eũt: omnique studio arandi, serendiq; cessante, tanta fames Vrbem, atq; omnia loca inuaserat, vt ni-

hil reliqui ad vitæ ſubſidium fieret. Conſtantinus igitur eius copias multis prælijs fudit, tamen propter magicas artes eum valde metuebat. Cumque in hæſitatione multa cõſiſteret, multaque ſecum de imminentis belli neceſsitate peruoluens iter ageret, atque ad cœlũ ſæpius oculos leuaret, & inde ſibi auxilium diuinum precaretur, vidit per ſoporem ad Orientem partem in cœlo ſignum crucis igneo fulgore rutilare. Cumque tanto viſu fuiſſet exterritus, ac nouo perturbaretur aſpectu, aſtare ſibi videt angelos dicentes: ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ Conſtantine, quod eſt: In hoc vince. Fertur autem & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, & ſignum monſtraſſe crucis, ac præcepiſſe, vt figuram ſimilem faceret, & in prælijs hoc auxilium haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphilus iureiurando ipſo imperãte dicẽte audiſſe ſe refert, quia circa meridiem declinante iam ſole crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam conſertam ei dicentem: In hoc vince, vidiſſet ipſe, & milites qui cum eo tunc eſſent. Pergenti namque cum aliquo exercitu pariter in loco, hoc inquit ei miraculum oſtenſum. Dumque cogitaret quid eſſet, nox ſuperuenit, & dormiẽti Chriſtus cum ſigno quod vidit in cœlo apparuit, iuſsitq; vt fieret eius ſigni figuratio, quæ foret auxilium in congreſsionibus præliorũ. Tum verò lætus redditus, & de victoria iam ſecurus, ſignum crucis, quod in cœlo viderat,

in

in militaria vexilla transformat ac * Labarum quem dicunt ex auro & lapidibus preciosis in speciem crucis dominicæ. Hoc enim signum bellicum inter alia preciosius, eo quòd imperatorem præcederet, & adorari id à militibus moris esset. Vnde præcipuè Constantinum reor nobilissimũ decus imperij Romani in signum mutasse crucis, vt frequenti visione atque cura desuescerent à priore more subiecti, & eum solum arbitrarentur deum, quem coleret imperator, vel quo duce atque auxiliatore eueheretur aduersum hostes. Sẽper enim hoc signum proponebatur ante ordines vniuersos, quod maximè laborantibus aciebus in prælijs adesse * præcipiebat. Constituit itaq; certos signiferos, qui in eo laborarent, quorũ opus erat, vt vicibus humeris eum veherẽt, & omnes acies ita lustrarent. Fertur enim, quòd aliquando quidam ferens hoc signum repentè hostibus inuadẽtibus expauisset, dedissetq; alteri deuehendum. Cumque se de prælio subtraxisset, & iacula declinasset, subitò percussus interijt. Ille verò qui sacrum susceepit trophęũ, multis se iaculantibus permansit illæsus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, sagittæ hostium figebãtur in signo, à signifero autem inter pericula protinus euoluebantur. Dicitur autem neque alium vnquam huiusmodi ministrum, vt solet in bello, vulnere mortuũ, aut cladem captiuitatis perpessum. Igitur cũ iam Constãtinus haud procul à ponte Miluio

Lebarum

percipiebat

castra posuisset, subitò Maxētius agitur in occursum, & proruens vrbis Romę sequi se reliquum exercitũ iubet, prior ipse præcurrit armatus. Iusserat autem nauibus ad decipulam compositis fluuium sterni, & superpositis pōtibus exæquari. Tunc Constantinus crucē auream quam formauerat, ante se iussit portare, factaque congressione superati sunt qui circa Maxentium fuerant, plurimis ex his interemptis. Maxentius autem fugiēs, paulo superius à ponte Miluio, in pontem nauigijs compositum ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratumque limo pondere thoracis corpus vix repertum. Erat is annus imperij Constantini septimus. Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus est. Fertur autem Maxentium subpositum arte muliebri, tenere mariti animum laborātis, auspicio gratissimi partus cœpti à puero. Is Maxētius nulli vnquam charus fuit, nec patri aut socero quidem Galerio. Interea ciues Romani, qui Constantinũ popofcerant, vt in eorum exurgeret adiutorium, à maligni Maxentij tyranni de liberati, ciuitatem coronant, & cũ gaudio victorem Constantinũ vnà cum viuifica cruce suscipiunt, & Deum collaudantes, necnon & per septem dies adorantes, & Constantinum victorem laudibus magnificantes. Non multo pōst deinceps in Oriente quoque aduersum Licinium Maximinus Cæsar res nouas molitus, vicinum exitium fortuita apud

Tar-

Tarſum Ciliciæ & ſimplici morte præuenit. Hic ſorore Armentarij progenitus, veroque nomine ante imperium Daza dictus, poſt imperiũ Galerius Maximinus appellabatur. Cęſar quadriẽnio dehinc per Orientẽ Auguſtus triẽnio fuit: ortu quidẽ atq; inſtituto paſtorali, verùm ſapientiſsimi cuiuſq; ac literarum cultor, ingenio quieto, auidior vini, quo ebrius, quædam corrupta mẽte aſpera iubebat, quod cum pigeret factum, differri quæ præcepiſſet in tempus ſobrium ac matutinum ſtatuit. Valens interea in Oriente ab exercitu imperator appellatus, ab eodem Licinio morte multatur. Deinde Alexander qui apud Carthaginem imperator eſt factus, à Conſtantini exercitu iugulatur. Iſte fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior aduerſus laborem vitio ſenectæ ætatis. Igitur Conſtantinus decimoquarto imperij ſui anno totius Romani imperij Monocrator effectus, omnem curam tranſtulit ad diuina, eccleſias erigẽs, & liberaliter has ex ratione publica ditans. Iſte primá legẽ ſcripſit, idolorum templa his tradi, qui Chriſto ſunt deputati: cum eo ſanè leges proferebat Criſpus filius eius: ſecundam verò, Chriſtianos ſolos militare, gẽtibuſq; ac exercitib. principari: tertiá, duas paſchales hebdomadas, vnam ſcilicet ante, & alterá poſt reſurrectionẽ, ſine labore cuiuſquam operis celebrádas. His ita geſtis, pax profũda & tráquillitas obtinuit orbem, & exultatio fideles, cócurrentibus aſ-

ſiduè omnibus nationibus ad fidem CHRISTI,& baptizatis, ac patria conquaſſantibus ſimulacra. Verumenĩmuerò, vt imperia difficilè concordiam cuſtodiunt: Conſtãtinus vir ingens, & omnia efficere nitens quæ animo præparaſſet, ſimul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit, quanquam neceſsitudo& affinitas cum eo eſſet: ac primò eum in Pãnonia vicit: ſecundò apud Cibalas iuxta paludem Hiulcam nomine, Conſtantino caſtra Licinij nocte irrumpente, Licinius fugam petijt, Byzantiumq́ue fuga volucri peruenit, vbi Martinianum officiorum magiſtrũ Cæſarem creat. Conſtantinus omni Dardania, Mœſia, Macedonia potitus, numeroſas prouincias occupauit. Varia deinde inter eos bella, & pax reconciliata rupta eſt. Deniq; Licinius denuò pugnaturus contra Conſtantinum, ſpem victoriæ habebat per diuinationes & ſacrificia. Denique etiam Græci dicũt, tunc eum expertum diuinationem Delphici, Geminiq; Apollinis, eiq́ue conſulenti de bello reſpondiſſe fertur dæmonium: O ſenex val de te iuuenes pugnatores obſeruant, tuaq́ue vita ſoluta eſt, ſæuaq́ue ſenectus te excipiet. Interea Conſtantinus acie potior, Licinium nauali & terreſtri prælio vicit, & eum apud Nicomediam Bithyniæ vrbem indumentum regium deferentem in deditionem cepit, & contra ſacramenti religionẽ Theſſalonicæ in cuſtodiam miſſum, priuatum vnà cum Marti-
niano

niano iussit occidi, metuens Herculij Maximiani soceri sui exemplo, ne iterum depositã purpuram in perniciem Reip. sumeret. Hic Licinius annum dominationis ferè post decimum quartum, vitæ proximè sexagesimum occiditur: auariciæ cupidine pessimus, neq; alienus à luxu venerio, asper admodum, haud mediocriter impatiens, infestus literis, quas per inscientiam immodicam virus ac pestem publicam nominabat, præcipuè forensem industriam. Agraribus planè ac rusticantibus, quòd ab eo genere ortus esset, & alitus, satis vtilis, ac militiæ custos ad veterũ instituta seuerissimus. Spadonum & aulicorum omnium vehemens domitor, tineas, soricesque palatij eos appellans: Eodem tempore res Romana sub vno Augusto & tribus Cæsaribus, quòd nunquam aliâs, fuit, cum liberi Constantini Galliæ, Orienti, Italiæque præessent. Verùm insolentia rerum secularium aliquantum Cõstantinum ex illa fauorabilis animi docibilitate mutauit. Primùm necessitudines persequutus, egregium virum, & bonæ indolis iuuenẽ sororis filium Commodum interfecit: mox Crispum Fausta coniuge, vt putant, suggerente necari iubet: dehinc vxorem suam Faustam in balneas ardentes cõiectam interemit, cum eum dolore nimio nepotis, mater Helena increparet. pòst numerosos interfecit amicos: vir primo imperij tempore optimis principibus, vltimo medijs comparãdus. Innumeræ

in eo animi corporiſque virtutes claruere, militaris gloriæ appetentiſsimus, fortuna in bellis proſpera fuit, verùm ita vt non ſuperaret induſtriam. Nam etiam Gothos, fortiſsimas gentes & copioſiſsimas, poſt ciuile bellum in illo * Barbariciſsimo ſolo, hoc eſt, in Sarmatarum regione variè profligauit, pace his ad poſtremum data, ingentemque apud Barbaras gentes memoriæ gratiam collocauit. Calocerum quendam in Cypro aſpirantē nouis rebus, oppreſsit. Tricennalibus ſuis Dalmatium fratris ſui Dalmatij filium Cæſarē legit. Fuit verò vltrà quàm æſtimari poteſt, laudis auidus. Hic Traianum herbam parietariā ob titulos multis ædibus inſcriptos appellare ſolitus erat. Hic pontem in Danubio conſtruxit, habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodiſsimus tamen multis rebus fuit, calumnias ſedare legibus ſeueriſsimis, ciuiles nutrire artes, pręcipuè ſtudia literarum, legere ipſe, ſcribere, meditari, audire legationes & querimonias prouinciarum, affectator iuſti amoris, quē omnē ſibi & liberalitate & docilitate quæſiuit, ſicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius, nihil occaſionum prætermittēs, quo opulentiores eos, clarioreſq; præſtaret. Multas leges erogauit, quaſdam ex bono & æquo, pleraſque ſuperfluas, nonnullas ſeueras. Primuſque vrbem nominis ſui ad tātum faſtigiū euehere molitus eſt, vt Romæ æmulam faceret.

Barbarico ſinu ſolis

ret. Nam cum ei omnia proſperè cederét, propriam voluit habere ciuitatem. Venienſq; ad campum ante Ilium poſitum iuxta Helleſpontum ſuper * Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnantes habuerunt caſtra, ciuitatem deſignauit, portaſque fecit, quæ hactenus videntur à nauigantibus. Hæc agenti per noctem deus apparuit, monens vt aliũ quęreret locum: eumq; monens pergere ad Byzantium Thraciæ, illic eũ habitare iuſsit. Quá, cũ primitùs Byzantiũ vocaretur, auxit, & maximo circundedit muro, & diuerſis ornatá fabricis, æquá imperiali Romæ cõſtituit, & denominatá Conſtantinopolim appellari ſecundá Romá lege firmauit, ſicuti lex ipſa in marmorea platoma noſcitur eſſe cõſcripta, & iuxta equeſtrẽ ſtatuá eius in Strategio eſt conſtituta. Eaq; ſumma * liberalitate data, in illuſtribus domibus eos qui ab vrbe Roma erát, viros rationabiles collocauit: & ex alijs locis ſecundũ genus eligés, & domos magnas eis diſtribués, vt habitaretur ciuitas, egit. Tunc etiá templũ ſanctę Sophiæ & ſanctæ Heirenę, & Apoſtolorum, & ſancti Motij, & Archangeli, dei amicus princeps ædificauit. Tũc funditùs téplo Aſclepij penes Ægas, & Veneris in Affacis ſitu deſtructo, multiſq; alijs euerſis, horũ reditus donauit eccleſijs. Simulacra namq; ornata publicè in Conſtantinopolitana vrbe propoſuit, & tripodas Delphicos in circo ad ſpectaculũ dedit, quę cũ ipſo videátur aſpectu, ſupfluere fe-

Eantis

libertate

runtur. Tunc multæ gentes ad baptiſmum acceſſerunt, miraculis actæ, quæ patrata ſunt à captiuis ſacerdotibus, qui fuerant ſub Gallieno captiuati. Interea mater imperatoris Helena nomine in ſomnis admonita, Hieroſolymá properauit, & ſepulchrum Chriſti, quod licet difficile, tamen inuenit, ſordibus coopertũ, & deſuper templum Veneris ædificatum, vbi virgineis cantibus inſultabant: præcepitque deſtrui ſceleratiſsimum templum, ipſumque puluerem funeſtis ſacrificijs violatum eijcit, & procul à ciuitate diſpergi. Exin locum purgari præcipiens, ſtatim palàm monumentum domini apparuit. Apparuerunt & circa illud ſuffoſſæ tres cruces & claui, ſimul & titulus literis Hebræis, Græcis & Latinis conſcriptus, *IESVS NAZAREN. REX IVDAEORVM.* Dicitur autem quia mortuus crucis tactu ſurrexit. De hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: O ter beatum lignum, in quo deus extenſus eſt. Tunc ergo quæ crux domini eſſet, quæ latronum, dubitare cœperunt. Proinde Macarius ciuitatis præſul huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit. Mulieri namque nobilitate claræ longa ægritudine fatigatæ, vnam illarũ crucium cum oratione promptiſsima adhibens, virtutem Saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem attigit crux, paſsionem ſæuiſsimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ ſalutem reſtituit. De clauis quidẽ, quibus manus Chriſti fuerant perforatæ, alios in galeam miſit impe-

perato-

peratoris, filij capitis prouidentiam gerens, vt iacula bellica submoueret: alios freno equino permiscuit, & cautelam imperatoris agēs, veterem philosophiam adimplēs. Olim enim Zacharias propheta clamauerat dicens, Et erit quod in freno est sanctum domino omnipotenti. Saluatoris verò crucis partem quidem aliquam filio distribuit, quam Constantinus suscipiens, & credens saluari ciuitatem, vbi hæc particula seruaretur, in sua statua, sicut fertur, in foro Constantini positam super columnam porphyreticam deuotè condidit. Reliquam verò partem in argentea theca clausam, Macario sacerdoti ciuitatis reliquit, & vndique congregans artifices, maximas illic, ornatasque ecclesias ædificauit. Post hæc imperator curam habens maximam Christianorum, paganorum superstitionē auersabatur, remouitque monomachias, & suas imagines in templis poni pręcepit: & cubitum quo mēsuratur Nilus, non iam in templum Serapidis annis singulis, sed in ecclesijs portari sanciuit. Igitur Cōstantinus bellum aduersus Parthos moliens, qui iam Mesopotamiam fatigabant, tricesimo & secundo anno imperij, ætatis verò sexagesimo & sexto ægritudine captus, ex vrbe Constantinopolitana, quasi ad calidas aquas egressus est Nicomediam. In villa publica morbo consumptus est, facto testamento tribus filijs, consulatu Feliciani & Taciani vndecimo Kalendas Iunij. Fuit * irrisor potius enim ris

Trocbelą quàm blandus, vnde prouerbio vulgari *Trachala dictus. Decem annis præstantissimus, duodecim sequentibus latro, decem nouissimis pupillus, ob profusionem immodicas nominatus. Mors eius etiam ante biennium denunciata est per crinitam stellam, quæ inusitatæ magnitudinis aliquandiu fulsit: eá Græci κομήτην vocant: atque inter diuos meruit referri. Corpus autem eius in aureo locello collocatū, Constantinopolim est deuectum, & in palatij celso loco repositum. Quod in multis honoribus atque veneratione, quasi viueret habebatur, donec aliquis filiorum eius assisteret. Postea verò ab Oriente Constantio veniēte, cum imperialibus exequijs funus eius sepultum est in ecclesia Apostolorum in sepulchro porphyretico.

Is successores filios tres reliquit, atque vnū Dalmatij fratris filium. Hi singuli has partes regendas habuerunt. Constantinus filius eius primus, in decennali suo eius genitor fecit eū habere principatum super cūcta trans Alpes. Secundum Constantium in vicennali suo in Oriente constituit, à freto Propontidis in Asiam atque Orientem. Constātem verò iuniorem in tricēnalibus suis in Illyricum, Italiamque & Africam ordinauit. Dalmatiū in Thraciam, Macedoniamque & Achaiam: Annibalianum Dalmatij Cæsaris consanguineum in Armeniam, nationesque circum socias. Verū Dalmatius Cæsar prosperrima indole, neque pa-

patruo abſimilis, haud multo pòſt oppreſſus eſt factione militari, & Conſtãtio patrueli ſuo ſinente potius quàm iubente. Conſtantinus igitur dum nititur partes iunioris fratris inuadere, bellum contra eum commouit, & dũ inconſultius apud Aquileiam bellum aggreſſus eſt, à Conſtantis ducibus interfectus eſt, & in fluuiũ proiectus eſt, cui nomen Alpha eſt, non longè ab Aquileia, Cõſulatu Acindini & Procli. Quam ob rẽ Romani imperij principatus, Occidentaliũ quidem partiũ peruenit ad Cõſtantem: Orientalis autem ad Conſtantium. Eodem tempore etiam Remp. contigit valde turbari. Gens namque Francorum circa Gallias conſtituta Romanis erat infeſta, quã Conſtans oppreſsit, & Rom. imperio ſubiecit. Tũc etiam terræmotus maximus in Oriẽte factus eſt, & præcipuè in Antiochia, quæ anno iugiter eſt commota, & Neocæſarea ciuitas Ponti cecidit. Conſtantius autem & Conſtans leges ediderunt, Iudæum non emere ſeruum, alioquin auferri eũ, & publicis rationibus tradi. Porrò ſi & circuncidere auſus fuerit ſeruum, gladio puniri talia præſumentẽ. Igitur Conſtantis imperium ſtrenuum aliquandiu & iuſtum fuit. Mox cum & valetudine improſpera & amicis prauioribus vteretur, ad grauia vitia conuerſus, cum intolerabilis prouincialibus, militi iniucundus eſſet, & cum circa Gallias venandi cupidine per ſyluas ſaltuſque erraret, conſpirauere aliquanti militares

in eius necem, autoribus Crestio & Marcellino, simulque Magnentio. Qui vbi patrandi negocij dies placuit, Marcellinus natalem filij simulans plerosque ad cœnam vocat. Itaque in multam noctem conuiuio celebrato, Magnêtius quasi ad ventris solita secedens, apud Augustudunum habitum imperialem capit. Ea re cognita Constans fugere conatus, apud Helenam oppidum Pyrenæo proximum non longè ab Hispanijs, à Gaisone cum lectissimis misso interficitur, anno imperij decimoseptimo, ętatis tricęsimo. Nam Cęsar triennio fuit. Hic fuit debilis pedibus manibusque articulorum dolore, fortunatus cœli temperie, fructuum prouentu, nulla à Barbaris formidine per omne tempus, sine graui crudelitate terribilis. Diuersa Constantij fortuna fuit. A Persis enim multa & grauia perpessus, sæpe captis oppidis, vrbibus obsessis, cæsis exercitibus, nullumque ei contra Saporem prælium fuit prosperum, nisi quod apud Singarum haud dubiam victoriam militum ferocia amisit, qui pugnam seditiosè & stolidè contra rationem belli die iam præcipiti poposcerunt. Per idem tempus Dyrachiū Dalmatiæ terræmotu collapsum est. Interea terræmotu magno & in ciuitate Beryto Phœnices facto, plurima pars eius corruit, ita vt multi gentiles ingrederentur ecclesiam, se ritum Christianorum seruaturos spondentes. Igitur post Constantis necem, Magnentio Italiam, Africam, Gallias ob-

tinen-

tinente etiam Illyricum res nouas habuit. Vetranio enim magiſter militum ad imperiũ in Pannonia apud Murſam conſenſu militum electus eſt. Quem grandæuum iam & cunctis amabilem diuturnitate & fęlicitate militię ad tuendum Illyricum principem creauerunt, virum probum & veterum morum, ac iucundæ ciuilitatis, ſed omnium liberalium artium expertem, adeò vt ne elementa quidem primarum literarum, niſi grandæuus & iam imperator acceperit. Tunc Conſtantius imperator Gallum patruelem ſuum Cæſarem fecit, cui nomen ſuum imponens, Syriam Antiochiæ habitandam deſtinauit, vt partes per eum cuſtodirentur orientales. Quo ad Antiochiam veniente, circa Orientem ſignum apparuit in cœlo die Pentecoſtes. Columna namque ſub ſpecie crucis in cœlo viſa eſt, ſpeciem luminis habens extenſam à Golgotha vſque ad montem Oliuarum. In circuitu autem eius corona erat, velut Iridis ſpeciem habens. Hoc & Conſtantiũs Gallus vidit. Interea Conſtantius Auguſtus ad vltionem fraternæ necis bellum ciuile commouerat, caſtra metatus in Illyricũ. Cogebat enim eũ fraternæ necis vltio, & maximè Vetranionis, qui per milites Auguſtus fuerat factus. Cumque veniſſet Sirmium, mutuò fœderibus habitis Vetranionem vidit. Factumque eſt, vt milites qui eum conſtituerãt, tranſirent ad fauorem Conſtantij. Quo facto, ſolum Conſtantium imperatorem Auguſtum

voce missa clamauerunt. Cumque de Vetranione nulla memoria fieret, ille repentè sciés se traditum, ad pedes se prostrauit imperatoris. Porrò Constantius auferens ei coronam, simul & purpuram, clementer ei locutus est, monens vt sub schemate priuato quiesceret, quod eius vtique ætati conuenientius, quàm habere nomen sollicitudinibus onustatũ. Iussitque ei sumptus vberrimos ex publicis functionibus exhiberi: fuit enim propè ad stulticiam simplicissimus. Cumque in Prusa Bithyniæ Vetranio moraretur, Constantius scripsit ei dicens, quia multorum bonorum ei causa fuisset, quem à tantis cogitationibus & malis sibi prouenientibus liberasset: nec se bene fecisse, quia quæ sibi præstare debuerat, illi potius impendisset. His diebus Romæ Nepotianus Eutropiæ Constantij sororis filius hortãtibus perditis Augusti nomen rapit. Quem octauo die vigesimoque Magnentius oppressit. Caput eius pilo per vrbem circumlatũ est, grauissimæque proscriptiones & nobiliũ cædes fuerunt. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursam dimicans vicit, in quo bello penè nũquam amplius Romanę cõsumptæ sunt vires, totiusque imperij fortuna pessundata. Dehinc enim cum se Magnentius in Italiam recepisset, apud Ticinum plures fudit, & vt victoria solet, audacius persequẽtes, veniensque Romam, multos peremit Senatores & populos. Ibiq́ue agnoscens vicinos esse con-

contra se milites Constantij, accessit ad Galliæ partes occidentalis. Cumque multa & grauissima inibi prælia in alterutros exercerent, modò isti, modò illi victores esse videbantur. Nouissimè autem deuictus Magnẽtius fugit, vidensque milites quasi de perditione tristes, stans excelsiori eos nitebatur alloquutionis consuetudine confortare. Tunc illi fauorẽ solitum Magnentio exhibere parati, inuiti & nolentes clamauerunt omnes vna voce: Constãti Auguste, tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad semetipsum, tanquam non ei diuinitùs concederetur imperium, & propterea ad vlteriora tendebat. Sequentibus autẽ Constantij militibus circa montem Seleucũ facta congressione, solus fugiens venit in Lugdunensem vrbem, comprehendẽsque suam matrem, & fratrem seniorem, quem ad tuendas Gallias Cæsarẽ constituerat, occidit. Nec multo pòst à Constantij militibus ibidem coangustatus, gladio occultè prouiso, ictum pulsu parietis iuuãs trãsfosso latere, vt erat vasti corporis, naribusq; & ore cruorem effundens, mẽse imperij quadragesimo secũdo, ætatis propè quinquagesimo expirauit, anno imperij Constantij sexto, & Galli Constãtij consulatus anno secundo, XVIII. Kalẽdas Septembris. Fuit is ortus parentibus Barbaris, qui Galliã * inhabitabant. Legendi studio promptus, sermone acer, animi tumidi & immodici, timidus, artifex tamen ad occultãdam audaciæ specie

inhabitant

formidinem. Eius morte audita Decẽtius frater eius laqueo fascia composito vitam finiuit. In his ergo prælijs ingentes Romani imperij vires consumptæ sunt, ad quælibet bella externa idoneæ, quæ multum triumphorum possent, securitatisque conferre. Sed neque sic circa Remp. quies euenit. Nam post paululũ apud occidentales Gallias, Syluanus quidam res nouas molitus, tyrannus est exortus, quẽ duces Constantij vicesimo octauo die perimunt. Fuit ingenio blandissimus, quanquam barbaro patre genitus, tamen institutione Romana satis cultus & patiens. Porrò Iudæi in Diocæsarea Palęstinæ residentes, vicina loca turbabant, & sumentes arma, tentabant resultare Romanis. Post hæc itaque Gallus Cæsar cum Antiochiæ degeret, exercitu destinato eos interfecit, ciuitatemque vastauit. Cumq; sibi videretur prosperè gessisse, felicitatẽ non ferens, accessit ad tyrannidem, & insinuans Imperatori suam intentionem, Quæstorẽ vocabulo Magnum & Domitianum præfectum Orientis occidit. Ob quam rem Constantius indignatus, euocauit eum. Qui cum contemnere non valeret, pergebat ad principẽ. Cumque contra insulam Falconensem venisset, illic eum Constantius præcepit interimi, anno imperij sui septimo, & consulatus ipsius Galli anno tertio. Vir fuit natura ferus, & ad tyrannidem promptior, si suo iure imperare licuisset. Solus in imperio Romano eo tẽpore Con-

stan-

ſtantius princeps & Auguſtus fuit. Nunc igitur de Claudio Iuliano pauca dicenda ſunt, eiuſque genere ac diſciplina, & quomodo venerit ad imperium. Conſtantinus qui Byzantium ſuo nomine Conſtantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, non ex eadẽ matre germanos. Quorum vnus Dalmatius, alter Conſtantius vocabatur. Conſtantius autem duos habuit natos Gallum & Iulianum. Poſt mortem Conſtantini conditoris Conſtantinopolitanæ ciuitatis, dum milites iuniorem Dalmatium peremiſſent, tunc & iſti functo iam patre penè mortis periculũ ſuſtinuerant cum Dalmatio: niſi Gallum quidem ægritudo, quæ putabatur ineuitabilis, liberaſſet, Iulianum ætas infantilis: erat enim annorum octo. Cumque ab eis feruor Imperatoris quieuiſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erat, vbi etiam à progenitoribus poſſeſsiones habebat. Porrò Iulianus creſcẽs in auditorijs Conſtantinopolitanæ vrbis, exercebatur in Baſilica, vbi doctores erant, habitu priuato procedens: habebatque pædagogum eunuchum nomine Mardonium, grammaticũ Nicoclem Laconenſem, rhetoricam verò legebat apud * Ecybolium Sophiſtam. Erat enim Iulianus ab initio Chriſtianus. Cumq; lectione proficeret, etiam fama per populum volitabat, quia poſſet etiam Rempub. gubernare. Quod dum latius panderetur, æſtuationes induxit Conſtantio imperatori. Quamobrem

* Ecybalum

abſtinuit eum ab vrbe regia,& miſit Nicomediam, præcipiens ne conueniret apud Libanium ſophiſtam Syrum. Tunc enim Libanius à prædagogis Conſtantinopoli expulſus, Nicomediæ morabatur. Prohibebatur ergo Iulianus apud Libanium legere, eo quòd paganus eſſet: veruntamen librorum eius lectionibus vtebatur: cumque proficeret in rhetorica, ſuperuenit in Nicomedia Maximus philoſophus, non ille Byzantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quem poſtea quaſi artes magicas exercentem Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tunc igitur non ob aliam cauſam Nicomediam venerat, niſi Iuliani fama protractus. Apud quem cum Iulianus verba philoſophica prægustaſſet, cœpit etiam doctoris imitari religionem. Is enim etiam Imperij cupidinem in animum eius immiſerat. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, inter metum ſpemque conſtitutus, ſuſpicionem celare volens, quia qui dudum integer fuerat Chriſtianus, poſtea proditor eſt effectus, tonſus monachicā ſimulabat vitam: & latenter quidem exercebatur in Philoſophica, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Deniq; in eccleſia Nicomediæ lector eſt cōſtitutus, & diuinos codices in eccleſia audiente populo legebat. Porrò ſub hoc habitu furorē declinauit Imperatoris. Hæc equidem pro timore faciebat, nequaquam à ſpe recedens, quam mente conceperat: dicebatque plurimis amicorum

corum

eorum suorum, felicia fore tēpora, quibus ipse rerum potiretur. Post paululum verò perempto Gallo Iulianus repentè fit suspectus Imperatori, qui etiam eum custodiri pręcepit, & dū fuga lapsus fuisset, diuersa circumeundo saluatus est. Vixque serò vxor Imperatoris Eusebia celatum inueniens, supplicauit Imperatori, quatenus nihil mali pateretur, sed vt potius ad philosophandum mitteretur Athenas. Cœpit igitur Iulianus Imperialia sceptra desiderare. Quamobrem discurrens vniuersam Helladam, vates quærebat responsa reddentes, consulens si ad suum imperium perueniret: inuenitque virum, qui ei desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locū, & intromittens in adytū, seductores dæmones euocauit, quibus solenniter apparentib. terrore cōpellitur Iulianus in frōte sua crucis signaculum formare. Tūc dæmones trophęi dominici figurā respiciētes, repētè disparuerunt. Quod agnoscens magus, cœpit culpare Iulianum. At ille terrorem significauit, & crucis se dixit obstupuisse virtutē, eo quòd videntes hoc signum dæmones euanuerūt. Porrò magus: Non hoc suspiceris ô bone vir, quia timuerūt sicut ais, sed abominati hoc signum potius recesserunt. Et ita capiens miserū, odio repleuit Christiani signaculi Iulianum. Post hæc igitur Cōstantius euocauit Iulianum, & constituit Cæsarē septimo idus Nouembris, dansq; ei coniugē Helenā sororem

gni præ diſcordia exercitus periculum pararet. Audax pluſquam Imperatorem decet, cui ſalus propria, cùm ſemper ad ſecuritatem omnium, tum in bello maximè ſeruãda eſt. Ita illum cupido gloriæ flagrantior peruicerat, vt neque terræmotu, neque pleriſque præſagijs quibus vetabatur Perſidem petere, adductus ſit finem ponere ardori: ac ne noctu quidem viſus ingens globus cœlo lapſus ante diẽ belli cautum præſtiterit.

Igitur altera die abſque omni dilatione Iouiano infulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tempore Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege propoſuit, vt aut ſacrificarẽt, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quàm Imperatoris præceptionibus impijs obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli neceſsitatem inter viros militares habebat. Qui cum violenter à militibus ad imperiũ traheretur, clamabat dicens: non ſe velle Paganis hominibus imperare, cum ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumque vox omnium communiter proclamaſſet, dicentium, ſe quoque eſſe Chriſtianos, ſuſcepit imperium. Is exercitu in Perſide inopia laborante, pacem cum Sapore rege Perſarum, neceſſariam quidem, ſed ignobilem fecit, * mutatis finibus ac nonnulla imperij Romani parte tradita: quod ante eum ex quo Romanum imperium conditũ erat, nunquam accidit. Quin etiam legiones noſtræ ita

IOVIANVS.

multatis

& apud Caudium per Pontium ducem Samnitium, & in Hispania apud Numantiam, & in Numidia sub iugum missæ sunt, vt nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio nõ penitùs reprehendenda foret, si fœderis necessitatem, tum cum integrum fuit, mutare voluisset, sicut à Romanis omnibus his bellis, quæcũque memoraui, factum est. Nam & Sãnitibus & Numantinis, & Numidis confestim bella illata sunt, neque pax rata fuit. Sed dum æmulum sui imperij veretur, intra Orientem residens, gloriæ parum consuluit. Tunc imperator discessit ab Antiochia, & venit ad Tarsum Ciliciæ, ibiq; corpus Iuliani sepeliuit honorificè. Et cum cuncta solennia funeri eius exhibuisset, designatus est consul vnà cũ Varroniano filio suo. Dumque Constantinopolim festinaret, venit ad prædium nomine Dadastam, inter Galatiam & Bithyniã: vbi Themistius philosophus cũ alijs Senatoribus occurrens consularem recitauit orationem. In prædicto namque prædio hyemis tempore languore constrictus repentina morte obijt. Multi exanimatum crapulitate opinãtur: inter cœnandum enim nimium epulis indulserat. Alij odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis graue quiescentibus erat. Quidam nimietate prunarum, quas graui frigore adoleri iusserat multas. Decessit imperij mense septimo, XIII. Kalend. Martij, ætatis vt qui plurimum vel minimum tradunt trigesimo &

tertio

tertio anno:ac benignitate principum qui ei ſucceſſerunt, inter diuos relatus eſt. Hic fuit genitus patre Varroniano incola agri Singidonenſis, prouinciæ Pannoniæ. Eius patri, cum liberos crebrò amitteret, præceptum eſt ſomnio, eum qui iam inſtante vxoris partu edendus foret, diceret Iouianum. Fuit enim inſignis corpore, lætus ingenio, literarum ſtudioſus: nam & ciuilitati propior, & natura admodum liberalis: vir inter alias virtutes neque imprudens, neque iners. Cumque in Niceam Bithyniæ veniſſet exercitus, Valentinianum ordinauit Imperatorem, V. Kalend. Martij, virum optimum, & apice principali digniſsimum.

Explicit liber Vndecimus.

INCIPIT LIBER DVODECIMVS.

Nno ab Vrbe cõdita M.C.XVIII. Valentinianus quadrageſimus ſecundus ab Auguſto imperator appellatus eſt. Iſte fuit Pannonius genere, de Cibala ciuitate. Cum eſſet Tribunus ſcutariorum, tũc ei militum cura fuit cõmiſſa, eo quòd probatiſsimè nouerat militarẽ diſciplinã. Fuit enim vir magnanimus, & ſẽper prę VALENTINIANVS.

ſenti fortuna melior apparebat: nō modò fortitudine tantum, quantum prudentia, temperantia atque iuſticia, & corporis magnitudine præfulgebat. Sic enim fuit regalis & vrbanus, vt dum exercitus tentaſſet alium ſociare conſortem, ille reſpondiſſet, quod cantatur ab omnibus: Veſtrum inquit, fuit ô milites, Imperatore non exiſtente, mihi dare regimen imperij. Verùm vbi hoc ego ſuſcepi, meum iá * eſt, non eſt veſtrum de rebus cogitare communibus. Cuius verba mirati milites, eius ſequuti ſunt voluntatem. Cumque Conſtātinopolim veniſſet poſt dies triginta Imperij ſui, fratrem Valentē in communionē regni aſſumpſit, largitus ei partes Oriētales, ſibi retētis Occidentalibus. Huius pater Gratianus mediočri ſtirpe ortus apud Cybalas, Funarius appellatus eſt, eo quòd venalitiū funē portāti quinq; milites nequiuerint extorquere. Eo merito aſcitus in militiam, vſq; ad præfecturæ prætorianæ potentiam aſcēdit. Ob cuius apud milites cōmendationem Valentiniano Imperiū allatum eſt. Qui cum ſub Iuliano Auguſto Chriſtianitatis integram fidem gereret, cum, vt dictum eſt, ſcutariorum Tribunus eſſet, ingreſſus eſt cum Iuliano in templum Fortunæ: & miniſtri templi ex vtraque parte ianuarū ſtantes, aſperſione aquæ, ſicut ipſi dicebant, purgarent ingredientes, Valentinianus præcedens principem, aſperſionis guttam ſua vidit in chlamyde, & indignatus pugno percuſsit tem-

tẽpli ministrum, dicens se maculatum potius quàm mundatum. Quod respiciens Iulianus, iussit eum in custodiam retrudi, dicens: Aut sacrifica idolis, aut militiá excede. Qui sponte discessit. Nec mora, Iuliano interfecto, Iouianoq́ue mortuo, qui pro nomine Christi amiserat Tribunatum, in locum persequutoris sui accepit Imperium. Qui cum iam anno tertio Imperium cum fratre Valente ageret, Gratianum filium, nec dum plenè puberem, hortatu socrus & vxoris Augustum creauit. Igitur Valentinianus dum in initio regni sui de vrbe Constantinopolitana per Thracias properaret Romam, tunc episcopi Hellesponti, Bithyniæ, & quicunque consubstantialem patrem & filium prædicabant, legatum miserunt ad eum Hypatium Heracleæ Ferinthi episcopũ, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis interesse. Is cum adisset Imperatorem, & episcoporum legationem intimasset, respõdens Valentinianus: Mihi inquit, cùm subiecto populo de huiusmodi negocijs curiosè agere fas non est. Vt ergo videtur vobis sacerdotibus, facite. Tunc venientes apud Lampsacum, & duobus illic mensibus commorati, nouissimè irrita fecere, quæ ab Eudoxio & Acakio Constantinopoli sunt patrata: tenendamq́ue fidem apud Seleuciam expositam decreuerunt. Sed impius Valens, quæ apud Lampsacum gesta sunt, destruxit: & episcopos qui ibi conuenerant, exilio relegauit. Interea Va-

lens in Antiochia plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit sua sacra celebrare: gentilibus scilicet atque Iudæis, necnõ & omnibus hæreticis. Nam & Gentiles festiuitates agebant, dæmonibus ministrantes. Et post Iulianum à Iouiano idololatriæ vanitates extinctas, rursus florere permisit, & Iouis cultum atque Dionysij, sacraque Cereris iam non in occulto tanquam sub pio imperatore celebrabant, sed per mediam plateã bacchantes vbique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apostolicam doctrinam prædicare videbantur. Eodem anno apud Atrebatas vera lana de nubibus pluuiæ mixta defluxit, & Constantinopolim IIII. Nonas Iunij grando miræ magnitudinis decidens, nonnullos homines extinxit. Quidam sanè aiunt de Valente, quòd Dominica vxor eius persuaserit ei ab orthodoxa fide, quam suus germanus credebat, recedere, & tam valenter Arrij sensum sectari. Porrò alij scribunt, quòd postquam imperauerit, & ab Eudoxio rebaptizatus sit, iuramento ei firmauerit in ipso baptismate cum Arrio se sensurum, & Homousion minimè recepturum. Interea Valente in Syria moram faciente, surrexit Constantinopoli tyrãnus Procopius nomine: qui paruo tempore multam sibi militiam cateruans, festinabat aduersum imperatorem: quod dũ ei nunciatum fuisset, paululum suum impetũ retinuit, Cumque belli euentus interea par-

turiret, terræmotus factus est per vniuersum orbem, ita vt Siciliæ, & multarum insularum vrbes concussæ & subrutæ, innumerabiles etiam populos ruinis oppresserint. Circa Bithyniam verò tam ingens fuit, vt Niceam subuerteret vrbem: sed etiam mare terminos suos immutauit, & in quibusdam locis tanto impetu influxit, vt loca quæ pridem ambulari poterant, rigarentur. Ab alijs verò locis tantum recessit, vt arida tellus inueniretur. Sequẽti autem anno Gratiani Dagalaifique Consulatu bella parantur. Cumque tyrannus Procopius de Constantinopoli egressus, castra moueret aduersum Imperatorem, audiens Valens venit ab Antiochia, & cum eo congressus est circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliã. Et prima quidem pugna deuictus est. Post paululum verò Procopium cepit, tradentibus eum Agelone, Gomarioque militibus, quos etiam postea inopinatis quibusdam supplicijs iussit expendi. Despiciens enim iusiurandum quod eis præbuerat, serris diuisos crudeliter interemit. Tyrannum verò duabus vicinis arboribus flexis, singulos in eis pedes eius ligari fecit, quæ dimissæ aerem repetentes, Procopium diuiserunt. Eodem tempore dæmon quidam erroneus crudelitate Valentis abusus, ei persuasit, vt perscrutaretur, quis post eũ esset suscepturus imperium. Quam ob rem necromãtiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmon, non quidem apertè, sed

obliqua fraude responsa proferens interemit. Nam cum de imperio consuleretur, quatuor literas demonstrauit Θ Ε Ο Δ, dicēs hoc nomē post Valentem imperij culmē accipere. Quod dū ad aures peruenisset imperatoris, zelo ductus multos peremit, quos tyrannidem assumere iudicauit. Occidebātur itaq; Theodori, Theoduli, Theodoti, & quicunque has literas in capite sui nominis habuisset. Inter quos etiam Theodosius, vir fortis, ex Hispania prouincia genus ducēs, pater Theodosij, qui pòst imperio præfuit, occisus est. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, quæ prius habuissent negātes cum iuramento, vt pericula declinarent. Interea Auxentio Arriano Mediolanensi episcopo defuncto, Valentinianus conuocans episcopos, huiusmodi verba apud eos loquutus est: Nostis apertè, eruditi quippe diuinis eloquijs, qualem oporteat esse pontificem, quia non decet eum verbo solùm, sed etiam conuersatione gubernare subiectos, & totiùs se imitatorem virtutis ostendere, testēque doctrinæ conuersationem bonam habere. Talem itaque eligite, & in pontificali constituite sede, cui & nos qui gubernamus imperium, sincerè capita nostra submittamus, & eius monita dum tanquam homines deliquerimus, necessariò veluti curantis medicamenta suscipiamus. Hoc cum dixisset imperator, petijt synodus, vt magis ipse decerneret, sapiens & pius existens. At ille: Super vos, inquit,

quit, est talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc sacerdotes congressi, de episcopali sede tractabant. Verùm ciuitatis habitatores, vt assolet, tumultus fasciebant, alij hunc, alij illum ordinari cupientes. Qui enim erant de Arriani Auxentij secta, similem sibi fieri concertabant, rursum orthodoxi sui dogmatis nitebantur habere episcopum. Hanc seditionem Ambrosius, cui tūc fuerat præsidalis cura commissa, cognoscens, & metuens ne quid in vrbe consurgeret, ad ecclesiam confestim accessit. At illi cessante seditione communem dederunt vocem, petentes vt pastor gregis ordinaretur Ambrosius, qui nondum fuerat baptizatus. Hoc imperator agnoscens, repentè iussit baptizari, & tanquam dignum virum ordinari pontificem. Nouerat enim eius certiorem omni pondere voluntatem, & totius regulæ decreta subtiliora, arbitratus etiā diuinum in eo esse iudicium, dum in eius electione etiam pars contraria consonaret. Is ergo sacri baptismatis dono potitus, gratiam quoque simul suscepit episcopatus. Quo facto optimus imperator hunc hymnum Saluatori & domino obtulisse fertur: Gratias, inquit, tibi ago domine omnipotens & saluator noster, quia huic viro ego quidem commisi corpora: tu autem animas, & meam electionē ostendisti iustitiæ conuenire. Cumque post paucos dies sanctus Ambrosius cum multa fi-

ducia apud imperatorẽ quereretur, quia malè à iudicibus agebatur, tunc imperator ait: Hanc inquit, confidentiam tuam dudum noui, & apertè probans non solùm non restiti, sed etiam in electione ordinationis tuæ socius fui. Festina itaque sanare, sicut in diuina lege præcipitur, delicta animarum nostrarũ. Igitur Valentinianus Saxones, gentẽ in Oceani littoribus & paludibus inuijs sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, eruptionem magna mole meditantem, in ipsis Francorum finibus oppressit. Burgundionum quoque nouorum hostiũ cœpit nomen nouum, qui plusquam LXXX. milia, vt fertur, armatorum ripæ Rheni fluminis insederunt. Hos quondam subacta Germania interiore à Druso & Tiberio adoptiuis filijs Cæsaris per castra dispositos in magnam coaluisse gentem, atque ita etiam nomen ex opere præsumpsisse, quia crebra per limitẽ habitacula constituta * Burgos vulgò vocãt, eorumque esse præualidam & perniciosam manum, Galliæ hodieque testes sunt, in quibus præsumpta possessione consistunt: qui tamen non multo pòst tempore Christiani effecti sunt. Valentinus inter hæc antequam tyrannidem inuaderet, oppressus est. Valẽtinianus verò anno imperij sui vndecimo, cum Sauromatarum gens, quæ pusilla & infima gens est, contra eum insurgens, sese per Pannonias diffudisset, easque deuastaret, belloque ab eo superata,

*Burgeos

perata, apud Brigitionem oppidum Quadorum legatis missis pacem expostularet: cum à legatis eorum sciscitaretur, vtrum Sauromatæ tales & tam vilium corporum omnes existerent, respondentibus imperatori: Quia meliores eorum hîc habes & vides: tum validissimè ille clamans ait: Atrocia Romanum imperium sustinet ad Valentinianũ pertingens, si Sauromatæ tales existentes contra Romanos insurgunt. Ex animositate autem nimia & plausu manuum vena corporis recisa, & plurimo erumpente sanguine, quæ Græcè ἀπόπληξις vocatur, voce amissa, sensu integer expirauit: quod quidem intemperantia cibi, ac securitate qua artus diffuderat, accidisse plures retulere: anno ætatis quinquagesimo & quinto, Consulatu Gratiani & Equitij, XV. Kalend. Decembris. Fuit autem imperator egregius, vultu decorus, solers ingenio, animo grauis, Aureliano similis, sermone cultissimus, quanquam esset ad loquendum parcus, seuerus, vehemens, * infestus vitijs, maximeq; auaricia. Seueritatem tamen eius nimiam & parcitatem, quidam crudelitatem & auariciã interpretabantur. Acer in his quę memoraturus sum, Adrianoq; proximus, pingere venustissimè, meminisse, noua arma meditari, fingere cera seu limo simulachra, prudenter vti locis, tẽporibus, sermone, atq; vt breuiter cõcludam, si ei infidis hominibus, quibus se quasi fidissimis prudentissimisque dederat, carere,

infectus

aut probatis eruditiſque monitoribus vti licuiſſet, perfectus haud dubiè princeps enituiſſet. Itaque eo mortuo Italiæ milites ſexto die poſt mortem eius Valentinianum puerum eius filium adhuc quadriennem, autore Equitio & Merobaude è propinquo vbi cum matre fuerat allatum, creát imperatorem. Cuius imperium frater & patruus licet ingratè, quòd eis ignorantibus factum ſit, tamen poſtea ſuſceperunt.

VALENS.

Anno ab Vrbe condita M. CXXVIII. Valens quadrageſimus tertius imperium Orientis quatuor annis Valentiniano mortuo tenuit, Gratiano Valentiniani filio in Occidentali parte regnante, vnà cum Valentiniano fratre paruulo. Hic enim Valentinianus de Iuſtina ſecunda vxore Valentiniani natus erat, quam iubente Seuera coniuge priore, Valentinianus hoc modo duxiſſe probatur. Iuſtus Iuſtinæ pater cum eſſet Piceni iudex Cõſtantij temporibus, vidit in ſomnis quomodo ex dextero femore imperialem purpuram genuiſſet. Cumque viſio per multos recitaretur, ad aures Conſtantij peruenit. At ille conſiderans ſomnium, tanquá imperator ex eo naſceretur, mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina virgo permanſit. Poſteriore verò tempore peruenit ad notitiam Seueræ, ad quam frequẽtius veniebat, & amabatur ab ea, ita vt etiam balneis cum ea vteretur. Cumque Seuera ſecum lauantem Iuſtinam diutius inſpexiſſet, pul-

pulchritudine virginis oblectata, & amore capta, dixit imperatori, quòd sic esset specio-sa Iustina virgo, vt etiam ipsam deceat esse v-xorem Imperatoris. Valentinianus verò eius sermone concepto, Iustinam ducere tractabat vxorem, non tamen Seueram abijcere, ex qua natus fuerat Gratianus. Legem itaque publicè protulit per ciuitatem dispositam, vt omnes qui voluissent impunè bina matrimonia susciperent. Nam ideo populosas fore gentes, quia hoc apud eas solenne est. Cumque posita lex haberetur, ipse Iustinæ coniunctus est, ex qua natus est Valétinianus iste & filię tres, Iusta, Grata, Galla. Quarum duæ quidem in virginitate permáserunt. Gallam verò postea maior Theodosius imperator duxit vxorem, ex qua Placidia eius filia noscitur esse progenita, quæ postea de matris nomine Gallæ cognomentum accepit. Valens interea impietatem quam dudum meditatus fuerat, operibus explens, lege data vt monachi militarent, nolentes per Tribunos & milites fustibus interfici iussit. Quorum innumera multitudo quæ per vastas tūc Ægypti solitudines habitabat, harenasque diffusas, qua propter sitim ac sterilitatem periculosissimamque serpentium abundantiam, conuersatio humana non esset, magna habitantium monachorum multitudo compleuerat, præcipueque apud Nitriam martyrij consequuta est palmam. Ac per singulas vbique prouincias aduersus Catholicas ec

clesias, & rectæ fidei populos, diuersa sunt illata incómoda. Interea in partibus Africę, quidã Firmus sese excitatis Maurorũ gentibus regem constituens, Africam Mauritaniamq; vastauit. Cæsareã vrbẽ nobilissimã Mauritaniæ dolo captam Barbaris in prædã dedit. Contra quem Theodosius pater Theodosij, qui postmodum imperio præfuit, comes à Valentiniano maiore missus, effusas Maurorum gentes multis prælijs fudit, ipsum Firmum afflictum & oppressum ad mortem coegit. Qui postquã experientissima prouidẽtia totam cum Mauritania Africam composuisset, stimulante inuidia iussus à Valente interfici, apud Carthaginem baptizari in remissionem peccatorum præoptauit. At postquã sacramentum Christi quod quęsierat, assequutus est, post gloriosam seculi vitam, de vita æterna securus, percussori vltrò iugulũ præbuit. Circa hęc tẽpora Gothi trans Istrum constituti, ciuile bellũ inter se duabus partibus cõmouerunt. Vnius pręerat Fridigernus, alterius Athalaricus. Fridigernus autẽ cum suis omnibus Arrianus erat, Athalaricus verò cum suis Paganus. Cumq; præualuisset Athalaricus, Fridigernus auxiliũ à Valente postulat, per Vlfiam episcopum suũ Arrianum, qui moratus sub Constantio fuerat cũ Eudoxio & Acacio Arrianis: qui etiam literas Gothicas primus adinuenit, & scripturas diuinas in eam linguam conuertit. Statim Valens præcepit Thraciæ militibus vt Fridigerno

no auxilia commodarent. Hoc ſolatio victus Athalaricus etiam in fugá eſt conuerſus. Non poſt multum veró tempus denuò Gothis inter ſe compactis, Vlfias non ſolùm Fridigerni Gothos, ſed etiam Athalarici edocebat. Tunc Athalaricus religionem propriam violari dolens, multos ex ſuis Arrianos factos ſupplicijs tradidit, quos hactenus Arriani martyres appellant. Quam ob rem Fridigernus cum ſuis occidentalem partem petijt: Athalaricus verò cum ſuo exercitu ibidem remãſit. Hi verò qui cum Fridigerno occiduas petierant regiones, ab Occidente lingua patria Viſegothi, id eſt, Occidẽtales Gothi ſunt appellati: hi verò qui cum Athalarico in proprijs ſedibus remanſerant, Oſtrogothi, id eſt, Oriẽtales Gothi ſunt dicti. Ea tempeſtate gens Hunnorum diu in proprijs & inacceſsis clauſa montibus, repentina rabie percita exarſit in Gothos, eoſq; conturbatos ab antiquis ſedibus expulit. Nã hos, vt refert antiquitas, ita extitiſſe comperimus. Filmer rex Gothorum Godarici magni filius, poſt egreſſum Scantiæ inſulæ iam quinto loco tenens principatum Getharum, qui & terras Scythicas cum ſua gente introijt, reperit in populo ſuo quaſdam magas mulieres, quas Gothico ſermone Alyrumnas vocant: eaſque habens ſuſpectas, de medio ſui proturbauit, longeque ab exercitu ſuo fugatas, in ſolitudine coegit errare. Quas ſylueſtres homines, quos nõnulli Faunos Phicarios vocãt,

oblata suscipere. Tunc sanctus Ambrosius, Quomodo furori inquit, tuum iudicium cōmisisti, & non ratio protulit sententiam, sed potius iracundia? scribe legem, quæ legem furoris euacuet: & triginta diebus sententia necis atque proscriptionis tantummodo in literis maneat, & iudiciū rationis expectet. Quibus transactis diebus, ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans apud semetipsam, quæ cognouerit, sub veritate disponat. In his enim diebus cognoscitur, si iusta sit quam protuleris sententia, aut iniusta. Et si quidem ratio probauerit iniusta quæ sunt prolata, disrūpet: si verò iusta, firmabit. Dierum verò numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator libenti animo suscipiēs, & optimam esse confidens legem, conscribi repentè præcepit, & propriæ manus literis cōfirmauit. Quo facto vincula eius soluit Ambrosius. Quæ lex hactenus obseruatur. Est autem huiusmodi: Imperatores, Gratianus, Valentinianus, Theodosius, Augusti, Flauiano prætorio præfecto Illyrici. Si vindicari in aliquos seuerius contra nostrám consuetudinē iusserimus, pro causę intuitu, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiā, sed per dies triginta super statuta eorū sors & fortuna suspēsa sit. Reos sanè accipiāt vincla atq; custodia, & excubijs solertib. vigilāter obseruentur. Sic igitur sacratissimus Imperator ingredi limina præsumens, non stans domi-

nō supplicauit, neq; flexit genua: sed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum. Manibus barbam capillosq; euellens, frontem percutiens, & pauimento lachrymarum guttas aspergens, veniam impetrare poscebat. Cūq; tempus accederet, quo munus ad altare solebat offerre, surgens cum lachrymis est ingressus. Cum verò obtulisset, sicuti solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius non quieuit, sed differentiam locorum edocuit. Et primò quidem requisiuit, quid ibidem expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorū, per archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tantùm sacerdotibus sunt collata, quæ cæteri nec contingere, nec ingredi permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cæteris habe communē. Purpura namque Imperatores, nō sacerdotes facit. Tunc fidelissimus Imperator etiam hanc traditionem gratanti animo suscipiens, remandauit: Non audaciæ causa intra cancellos steti, sed in Constantinopolitana vrbe hanc consuetudinem esse cognoui. Vnde gratias ago pro huiusmodi medicina. Tanta igitur & tali virtute præsul & Imperator pollebant. Ego namque utriusque opus admiror. Illius fiduciam, huius aūt obedientiam: illius zeli feruorem, huius fidei puritatem. Po-

rò re

rò regulas pietatis, quas à magiſtro ſacerdote recepit, etiam reuerſus in Conſtantinopolitana vrbe ſeruauit. Nam dum feſtiuitatis tempore ad ecclesiam proceſsiſſet, oblatis in altare muneribus mox egreſſus eſt. Cumque Nectarius tunc præſul eccleſiæ mãdaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps, Vix, inquit, potui diſcere, quæ diſtantia ſit imperatoris & ſacerdotis. Vix enim inueni veritatis magiſtrum. Ambroſium namq; ſolum noui vocari dignè pontificem. Habebat igitur Imperator & aliam vtilitatis cauſam & occaſionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius diuinas leges eum ſæpius admonebat; ſeipſam tamen prius erudiens perfectè. Non enim regni faſtigijs eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccenſa. Beneficij namque magnitudo maius ei deſiderium benefactoris adhibebat. Repentè namq; vt venit ad purpuram, claudorum atq; debilium maximam habebat curã, non ſeruis, non ancillis, nõ alijs miniſtris vtens, ſed per ſemet ipſam agẽs, & ad eorum habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbẽs. Sic per eccleſias & per eccleſiarum xenodochia diſcurrẽs ſuis manibus miniſtrabat infirmis, ollas eorũ tergẽs, ius guſtãs, offerẽs coclearia, panẽ frangẽs, ciboſq; miniſtrãs, calicem diluens, & alia cũcta faciẽs, quę ſeruis ac miniſtris mos eſt ſolenniter obſeruare. His aũt qui eam rebus talibus nitebãtur prohibere, dicebat:

Aurum distribuere opus imperij est. Ego autem pro ipso imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nam viro suo sæpe dicebat: Oportet te semper marite cogitare, qui dudum fuisti, qui modò sis. Hæc si semper cognoueris, ingratus creatori benefactori non eris, sed imperiũ quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerum autorem placabis. His ergo sermonibus velut optimam quandã vtilitatem, virtutisque abundantiam, coniugis sui sermonibus offerebat. Igitur grammaticus quidam nomine Eugenius literarũ Latinarum doctor, relinquens scholas in palatio militabat, eratque imperatoris Valentiniani antigraphus, & propter eloquẽtiam à multis honoratus. Tunc ergo fertur, non mediocriter cogitans, cooperatorem assumpsisse Arbogastem de minoribus Gallis ortum, militaris ordinis ducem, virum sæuum, & necibus pręparatum, cultoremque sordidissimum idolorum. Quo facto declinauit ad tyrannidem, & contra Valentinianum necem machinabantur, cubicularios apud Viennam Galliæ vrbẽ corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem suffocauerunt, atque vt voluntariam sibi mortem cõsciuisse putaretur, laqueo suspensus est. Quo extincto Arbogastes tyrãnum creauit Eugenium, eligẽs hominem cui titulum imperatoris imponeret, ipse acturus imperium: vir barbarus animo, consilio, manu, audacia potentiaque nimius. Contraxit

vndique

vndiq; innumeras & inuictas copias, vel Romanorum præsidijs, vel barbarorum auxilijs: alijs potestate, alijs cognatione subnixus. Hęc audiens imperator Theodosius, rursus sollicitudinibus obstrictus, secunda certamina post Maximum præparabat. Congregansque militarem virtutem, & Honorium filium designans imperatorem, consulatu suo & Abundantij, IIII. idus Ianuarij, denuò ad partes Occidentis magno studio festinabat. Interea euẽtum belli considerans, mittit ad Thebaida, ad Ioannem monachum perspicientem clara. Ad quem destinauit Eutropium eunuchum sibimet fidelissimum, vt aut eum, si vellet venire, deduceret, aut nolentem de euentu belli requireret. At ille Ioannem quidem deducere non præualuit, sed mandatum retulit eius, quòd vinceret & perimeret tyrannum, & post victoriam in Italia moreretur. Igitur Theodosius relictis ambobus filijs in vrbe Constantinopolitana, cum pergeret contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Istrum fluuium barbari sunt secuti, cum eo pugnaturi contra tyrannum: paruoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias. Illic enim pręparabat bellum, vbi iam multa milia habebat exercitus. Eugenius igitur atque Arbogastes cùm omni instructa acie alpium transitus tenerent, & Theodosius in summis alpibus cõstitutus esset, expers cibi ac somni, cũ lachrymis orationi incumbens, & circa gallicantum sopore cõ

pressus, vidit in somnis, quasi iaceret in cãpo, & astarēt ei duo quidã viri in vestibus albis, & equis candidissimis residentes, eumq; iubentes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad victoriam: dicebantq; se pro solatio destinatos. Quorum alter Ioannē Euangelistã, alter se Philippum dicebat apostolum. Hac visione comperta nequaquã ab oratione cessauit, sed lachrymas vberiores effudit. Quæ visio etiam alicui militum reuelata est, & per diuersos venit ad principem. At ille non propter me, inquit, iste hæc vidit, sed ne quis crederet quia finxi, quod ego vidi, ideoq; etiam isti monstratum est. Nam primùm mihi hoc dominus communis ostēdit. Cumq; se à suis distinctum sciret, ab hostibus circunseptum nesciret, fiducialiter arma corripiens, signo crucis signum belli dedit, ac se in prælium, etiamsi nemo sequeretur, immisit, victor futurus. Prima salutis via extitit Arbitio hostiliũ partium comes. Qui cum ignarum Imperatorem circumpositis excepisset insidijs, conuersus mox ad reuerentiam Imperatoris, eum nõ solùm periculo liberauit, verumetiam auxilio instruxit. Fit ergo congressio circa fluuiũ vocabulo Frigidum. Igitur in parte qua Romani contra Romanos confligebant, bella erant æqualia; vnde verò barbari auxiliatores imperatoris, pars Eugenij potior esse videbatur. Imperator autem videns barbaros deperire, in maximã veniens æstuationem, & stans

in edi-

in edita rupe, vnde & conſpicere & conſpici poſſet ab vtroque exercitu, proiectis armis ad ſolita ſe vertit auxilia, & proſtratus in terra iacuit, adiutorem Deum inuocans & dicẽs: Omnipotens Deus, tu noſti, quia in nomine Chriſti filij tui vltionis iuſtæ iſta prælia ſuſcepi. Si ſæuis, in me vindica: ſi verò cũ cauſa probabili, & in te cõfiſus huc veni, porrige dextram tuis, ne fortè dicãt Gentes: Vbi eſt Deus eorũ? Et ſtatim petitione fruſtratus nõ eſt. Quidã enim Barbarius nomine, magiſter militũ eius, vir fide & pietate & virtute animi pollens, repẽtè ſic cõfortatus eſt, vt cũ primis ducibus concurreret ad eam partem qua barbari præliabantur. Quo facto, diſrupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitque denuò ex hora miraculum. Turbo ventorum vehemens à parte Theodoſij, in ora hoſtium pectoraque illiſis grauiter ſcutis euerberabat, nũc impreſsis pertinaciter obſtricta claudebat, nunc auulſis violenter deſtituta nudabat, nunc oppoſitis iugiter in terga trudebat. Tela etiam quæ ipſi vehementer intorſerant, excepta ventis, impetu ſupinato, ac retrorſum coacto, in ipſos infeliciter confligebat: & ea quæ ab eius parte ſpicula erant miſſa, vltra menſuram humani iactus per magnum inane portata, valenter hoſti infigebat. Hoc itaque modo dimicatione conſumpta, Tyrannus concurrens ad pedes Imperatoris exorabat promereri ſalu-

tem. Qui circa pedes eius à militibus capite secatus est, xv. Kalend. Octobris, consulatus Archadij anno tertio, & Honorij secundo. Arbogastes autem tantorum causa malorum, post duos congressionis dies fuga lapsus cũ cognouisset quia viuere non posset, proprio gladio se peremit. Præmiserat denique prius Theodosius decem milia Gothorum auxiliatorum, quę ab Arbogaste comite funditùs deleta sunt. Quos vtique Theodosio perdidisse, magis lucrum, quàm detrimentum fuit. Ad cuius laudem ob insignem victoriam poeta quidam nomine Claudianus, eximius sed paganus, inter cætera huiusmodi deo & homini testimonium cecinit:

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati ueniunt ad classica uenti.

Ea tempestate in Orientis partibus, apud Palæstinam prouinciam in castello Emaus, natus est puer, perfectus, ab vmbilico & sursum diuisus, ita vt haberet duo pectora, & duo capita, & vnusquisque suos sensus: & vnus edebat & bibebat, & alter non edebat: vnus dormiebat, & alter vigilabat, nonnunquã insimul dormiebant. Insimul tamen ludebant ad alterutrum, & flebat vterque, & percutiebant inuicẽ. Porrò vixerunt annis fermè duobus. Et vnus quidẽ mortuus est, alter superuixit diebus quatuor. Igitur Theodosius Imperator pọst laborem publicum corpore fatigatus in ægritudinẽ incurrit, & sperans se ægritudine

tudine moriturũ, potius de Rep. cogitabat, cõſiderans quæ ſolent prouenire hominibus Imperatore moriente. Filium itaque Honori um de Conſtantinopoli euocauit, & Imperatorẽ Romæ ordinauit. Cumq; Honorius Mediolanũ veniſſet, Theodoſius ex ægritudine releuatus, Circum de victoria celebrabat. & ante prandium quidem ſpectaculum quaſi ſanus exhibuit, poſt prandium repentè prægrauatus eſt, & ad ſpectaculum venire non potuit: filium tamen ludis adeſſe præcepit. Superueniente verò nocte defunctus eſt, Conſulatu Olibrij & Probini xvj. Kal. Februarij. Anno Imperij decimoſeptimo, vitę verò quinquageſimo. Huic fertur nomen ſomnio parẽtes monitos ſacrauiſſe, quod in Latinũ à Deo datum poteſt intelligi. Fuit autẽ propagator Reip. ac defenſor eximius, moribus & corpore Traiano ſimilis, quãtum ſcriptura veterum & picturæ docẽt, à quo & originẽ traxit. Sic omnĩs ſtatus, mẽbra eadem, par cæſaries, os abſque eo quod illi aliquantũ euellendo ſteriles genæ, neque tam ingentes oculi erant: nescio an & tanta gratia, tantusq; flos in facie, ſeu tanta dignitas in inceſſu. Mens verò prorſus ſimilis, adeò ut nihil de illo dici queat, quod non ex libris in iſtum videatur transferri. In omnes homines honorificus, verùm effuſius in bonos. Simplicia ingenia diligere, erudita mirari, præſertim quorum erga ſe vel parum aſperò caſu officia probauerat. Illa ta-

mē vitia, quib. Traianus aſperſus eſt, vinolentiam ſcilicet & cupidinē triūphādi, vſq; adeò deteſtabātur, vt bella non mouerit, ſed inuenerit: miniſteria laſciua, pſaltriaſq; comeſſationibus adhiberi lege prohibuit, tantum pudori tribuens & continentiæ, vt conſobrinarum nuptias tanquā ſororū interdixerit. Si nimiū perfectos contemplemur, literis mediocriter doctus, ſagax planè multumq; diligēs ad noſcenda geſta maiorum. E quibus non deſinebat execrari, quorum facta ſuperba, crudelia, libertatique infeſta legeret, vt Cinnam, Marium, Syllam, atq; vniuerſos dominātium, præcipuè tamen ingratos & factioſos. Iraſci ſanè rebus indignis, ſed ſubitò flecti. Vnde quoq; dilatione modica emolliebat interdū pręcepta ſeuera, habuitq́ue à naturę munere quod Auguſtus à philoſophiæ doctore. Qui cū vidiſſet eum facilè cōmoueri, ne aſperū aliquid ſtatueret, monuit: vbi iraſci cœpiſſet, quatuor atq; viginti Gręcas literas memoriā recēſere: vt illa cōcitatio, quę momēti eſt, mēte aliò traducta, parui tēporis interiectu langueſceret. Melior haud dubiè, quod eſt raræ virtutis, poſt auctā annis potentiā regalē, multoq; maximè poſt ciuilē victoriā. Nam & annonæ curā ſolicitius attēdere, & auri argētiq; grāde pondus, ſublati atq; expēſi à tyrannis, multis ex ſuo reſtituere: cū benigni equidem principū vix fundos ſolerēt nudos, ac deformata prędia cōcędere. Iā illa minutiora, &, vt dicitur,

dicitur, intra aulá, quæ quia occulta sunt, magis naturę hominũ curiosę oculos auresq; ad se trahunt. Inerat ei etiá cura pietatis eximiæ, patruũ colere tanquá genitorem, fratris mortui, sororisq; liberos habere pro suis, cognatos affinesq; & parentes animo cóplecti, elegás lętũq; cõuiuiũ magis q̃ sumptuosum dare: miscere colloquia pro personis, studio, dignitatibus, sermone cũ grauitate iucũdo. Blãdus pater, concors maritus. exercebatur neq; ad illecebrá, neq; ad lassitudiné. Ambulationibus magis cũ esset ociũ, reficiebat animum, ac vescédi cõtinentia valetudiné regebat. Igitur VI. Idus Nouẽbris mẽsis eodẽ anno Theodosij corpus delatũ est cũ soléni honore Constãtinopolim, & ab Arcadio filio sepulturę traditur. Post paucos verò dies, i. v. Kal. Decẽbr. etiá exercitus qui cũ Imperatore Theodosio fuerat cõtra tyrannũ, reuersus est. Et dũ Imperator Arcadius secũdũ cõsuetudiné ad portas occurrisset exercitui rémeáti, tũc milites Rufinũ præfectũ Imperatoris peremerũt. Erat enim suspectus quasi tyrannidẽ meditaretur assumere. Dicebatur autẽ quia Hunnos ipse in Romanorũ prouincias euocasset, qui tũc Armeniam & partes Orientis valde vastabant.

Anno ab Vrbe cód. M. C. XLVI. Arcadius Theodosij filiꝰ in Oriẽte, Honorius frater eius in Occidẽte, quadragesimo sexto loco ab Augusto cõmune Imperiũ diuisis tantùm tenere cœperunt sedibus. Quorum pater curam po- ARCADIVS, HONORIVS.

tétissimis viris mādarat habere, id est, Rufino Orientalis aulæ, q ab exercitu interfectus est: & Stiliconi Occidentale Imperiū. Honorius itaque suscipiens Occidentis Imperium, ludū gladiatorū, qui dudum Romæ celebrabatur, huiusmodi causa remouit. Quidam Telemachius conuersatione monachica pro hac causa Romam venit. Cumq; nefandum illud spectaculū ageretur, & ipse intrauit in stadium, & descendens nitebatur pugnātes aduersum se gladijs separare. Cúmq; spectatores aduersum eum sæuirent, & in effusione sanguinis grassarentur, prouisorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc agnoscens mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nefandū verò spectaculum prorsus abscidit. Eo tempore Hunni transeuntes Istrū fluuium Thraciam deuastabāt. Isauriæ quoq; latrones maxima multitudine cógregata vsq; ad Carenos & Phœniciam venientes, vrbes & vicos in medio positos depopulati sunt. Per idem tempus Stilico patricius magister armorum erat apud Honorium, magna prædıtus potestate: habebatq; sub se plurimos Romanorum atque gentilium, qui contractis inimicitijs cum Arcadij ducibus, cogitabat congredi contra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magistrum militum: & accessit aduersus Illyricum, eiq; Iouium pręfectū constituit, vt arma contra Romanos attolleret, & prouin-

prouincias Honorij subderet ditioni. Et cum Alaricus barbaros sub se constitutos, & per Dalmatias habitantes congregasset, venit ad Epirum, vbi multo tempore commoratus, in Italiam reuersus est. Qui cum discedere vo luisset, Honorij literis retentus est, sicut ipse confessus est. Interea ingens terræmotus Cõ stantinopoli factus est, ita vt subtus terra tremeret, & desuper fusa cœlitùs flamma pende ret: tamdiuq; mansit, donec orationibus Arcadij principis, & populi Christiani, præsen tem perditionem Deus exoratus auerteret, probans se solum esse & conseruatorem humilium, & punitorem malorum. Arcadius itaque Imperator erat vir mitis ac quietus, & circa finem vitæ pro huiusmodi causa venerabilis æstimatus. In vrbe Constantinopoli do mus est maxima, habens cognomen Caryæ, id est, nucis. Est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua vt sermo est, fuerat appensus martyr Acacius & defunctus. Ob quam rem etiam oratorium illic est ædificatum. Hanc Arcadius videre volens ad oratio nem venit, votoque completo reuertebatur. Proinde cuncti circa oratorium habitantes, volentes Imperatorem videre currebant. Et alij quidem foris domum præcesserant, vt me lius aspectum principis & ordinem viderent obsequij, alij verò sequebantur. Dumq; omnes cum mulieribus atque filijs simulque mancipijs extra domum fuissent egressi, re-

repétè maxima domus oratorio cohęrés ſubi tò tota corruit. Clamor cũ admiratiõe ſequutus eſt, quomodo oratio principis tátos à ruinæ imminẽtis periculo liberauit. Interea Gildo comes Africę, cognita Theodoſij morte arbitratus minimã in paruulis ſpem fore, Africã iure proprio cœpit vſurpare. Huius frater Macezil perfidiam germani perhorreſcẽs in Italiam redijt: Gildo autem duos eius filios adoleſcentes, quos pater in Africana militia reliquerat, occidit, dolo circumuentos. Ad hunc iam vt hoſtem bello inſequendum, Macezil, frater eius miſſus eſt. Igitur Macezil iam inde à Theodoſio ſciens quantum in rebus deſperatiſsimis oratio hominis per fidem Chriſti clementiam Dei impetraret, Caprariam inſulam adijt, inde ſecum ſeruos Dei aliquos permixtos ſuis precibus abducens: cùm quibus orationibus ac ieiunijs dies aliquot continuauit & noctes: pro qua re victoriam ſine bello meruit, & ſine cæde vindictam. Igitur Ardealio fluminis nomen eſt, quod fluit inter Teueſtem & Amedaram ciuitates. Vbi cum parua manu, hoc eſt, cum quinque milibus vt aiunt militum, contra ſeptuaginta milia hoſtium caſtrametatus, cùm interiecta mora excedere loco, appoſitasq; vallis pręiacentis anguſtias tranſgredi vellet, incurrente nocte beatum Ambroſium epiſcopum Mediolani paulo antè defunctum per ſomnium ſibi videre viſus eſt, ſignificantem manu, & impacto

impacto ad humum ter baculo dicētem: Hîc, hîc, hîc. Quod prudenti coniectura intellexit: meritò annunciantis fidem victoriæ, verbo locum, numero diem significari: & substitit. Ac tertio demum die post noctem orationibus hymnisq; peruigilē ab ipsis cœlestium mysteriorum sacramentis in hostem circunfusum processit, & cum ad eos qui primò occurrerant, pia pacis verba iactaret, signiferum quendā insolēter obsistentē gladio percussit in brachio, eumq; manu debilē ipso vulnere coēgit inclinare vexillum. Quo viso auxiliarij Gildonis barbari ilico terga dederunt. Gildo & ipse fugiens ascensa naui, cum Africam redijsset, post aliquot dies strangulatus interijt. Sanè idem Macezil elatus rerum secūdarum insolentia & tumens, posthabito sanctorum consortio, cum quibus antea Deo militans vicerat, etiam ecclesiam Dei temerare ausus est, atq; ex ea quosdam non dubitauit extrahere. Sequuta mox pœna sacrilegū est. Nam ijsdē superstitibus atq; insultantibus, quos ab ecclesia ad pœnam protraxerat, post aliquantum tempus solus ipse punitus est. Probauitq; in se vno ad vtrumq; semper diuinū vigilare iudicium, quādo & cū sperauit, adiutus est, & cum contēpsit, occisus est. Arcadius itaque cū se mori cerneret, videns Theodosium filiū suum paruulū esse (erat enim annorum octo) cōsiderásq; ne à quoq̄ insidijs appeteretur, hūc Imperat. appellauit, & ei curatorem

per testamentum fore statuit Hisdigerden regem Persarum. Hisdigerdes autem Arcadij testamento suscepto; paceq; sine inuidia erga Romanos vsus, Theodosio imperium cõseruauit. & Antiochum quendam mirabilem atq; rationabilẽ virũ ei tutorẽ & pædagogum mittens, hæc Romano senatui scribit. Arcadio dormiente, meq; curatorem filij constituente, qui suppleat locum meum direxi. Ne quis ergo insidias puero conetur, ne prælium intolerabile contra Romanos insurgat. Antiochus verò cum Constantinopolim venisset, ab Honorio imperatore libenter susceptus est: & erat pax inter Romanos & Persas, ipso Antiocho maximè pro Christianis multa scribente. Sicque dilatata est in Perside Christianitas, Maruntha episcopo Mesopotamiæ mediante. Arcadius verò defunctus est Kalendis Maij mensis, consulatu Bassi & Philippi, anno vitæ trigesimo primo, imperij cum patre annis tredecim; solus quatuordecim. Interea Stilico patricius Occidentis tutor Imperij, immemor collatorũ beneficiorũ, immemor affinitatis (nã socer extabat Honorij) regnũ & ipse Eucherio filio affectans, ingentia Reip. intulit mala. Nam cum sæpe delere posset barbaros, fouit, & regem Scytharum cum Gothis suis vicit, & sæpe conclusit, semperq; dimisit. Cui quis fuerit exitus, suo melius in loco dicetur. Inter

hæc

hæc omnium antiquorum præsentiumq; hostium longè immanissimus Radagaisus rex Gothorum, totam repentino impetu inundauit Italiam. Nam fuisse in eius populo plusquàm ducenta milia Gothorum ferunt. Hic super hanc incredibilem multitudinem, indomitamq; virtutẽ, barbarus erat & Scytha, qui omnem Romani generis sanguinem dijs suis propinare deuouerat. Inuadit illico Romam pauor infinitus, fit omniũ paganorum in vrbe concursus, acclamatur à cunctis, se ideo hæc perpeti, quòd neglecta fuerint magnorum sacra deorum: magnis querelis vbique agitur, ac continuò de repetendis sacris agitur. Feruent tota Vrbe blasphemiæ. Vulgò nomen Christi tanquam lues aliqua probris ingrauatur. Códucuntur à Romanis aduersum Radagaisum Gothorum regem duo pagani duces Sarus & Vldin Hunnorum. Sed non finit Deus rem suæ potentiæ infidelium virtutem videri. *Contritus namq; diuinitùs Radagaisus in aspero Fesulani montis iugo vrgente vndiq; timore concluditur, agminaque quibus angusta dudum videbatur Italia, latendi spe in vnum ac paruum verticem truduntur. Vbi cum fame & siti conficerentur, rex Radagaisus solus spem fugæ sumens, captus à Romanis in vincula conijcitur, ac paulisper retentus vita priuatur. Tanta verò multitudo captiuorum Gothorum fuisse fertur, vt vilissimarum pecudum modo singulis au-

*Conterritus.

reis paſsim greges hominum venderentur. Ea tempeſtate Alaricus rex Gothorum, qui ditioni Romanæ & Theodoſio Imperatori ſubiectus, atque contra Eugenium tyrannum ſolatia præbens, propterea Romanis dignitatibus fuerat honoratus, felicitatem ſuam non ferens, imperare quidem non elegit, ſed diſcedens ab vrbe Conſtantinopolitana, venit ad partes Occidentis. Cumque veniſſet in Illyricum omnia ſubuertebat: & tranſiens Theſſaliam, habita congreſsione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri penè tria milia virorum eius Theſſali peremerunt. Poſt hæc autem Italiam ingreſſus, cum ab Honorio ſedes, quo cum ſuo exercitu conſiſtere poſsit, expeteret, Honorius deliberato conſilio Gallias eiſdem conceſsit. Qui dum ad Gallias pergens ob recuperationem iumentorum apud Pollentiam reſediſſet, Stilico patricius in perniciem Reip. Gothos pertentans, dum eos inſidijs aggredi cuperet, belli ſummam Sauli Pagano duci commiſit. Qui ipſo ſacratiſsimo die Paſchæ Gothis ſupplicantibus, nihilque tale ſperantibus, ſuper eos irruit, magnamque eorum partem proſtrauit. Nam primùm perturbati Gothi, ac propter religionem cedentes, demum arma corripiunt, more ſolito ſe cohortantur, virtute potiori proſternunt exercitum. Hinc in rabiem furoris

ctoris excitati, cœptum iter deserentes Romam contendunt petere, cuncta per quæ ierant igne ferroque vastantes. Nec mora, venientes Vrbem capiunt ac deuastant, plurima miraculorum eius incendunt, multosque senatorij ordinis diuersis subdidere supplicijs: dato tamen prius præcepto, vt si qui in sancta loca, præcipueque in sanctorum Apostolorum basilicas Petri & Pauli confugissent, hos in primis inuiolatos securosque esse sinerent: deinde in quantum possint prædæ inhiantes à sanguine temperarent. Romanum tamen imperium deridentes, Imperatorem fecerunt quendam nomine Athalum. Quem vna die tanquam Imperatorem fecerũt procedere, altera verò serui schemate ministrare. Captaq; est Roma IX: Kalend. Septemb. anno M. C. L X I I I I. conditionis suæ. Die tertia instante, Gothi sponte discedunt ab Vrbe. Fertur itaque quia cum Alaricus pergeret Romam, vir quidam venerabilis, conuersatione monachus, eum monuisset, vt mala talia facere non auderet, neque necibus gaudere aut sanguine. At ille non, inquit, ego volens Romam proficiscor: sed quidam quotidie molestus est, torquens & dicens: Perge, & Romam destrue ciuitatem. Deinde per Campaniam, Lucaniam, Brutiamque, simili strage Gothi bacchantes Rhegium peruenerunt, in Siciliam transfretare cupientes. Quò cum transmea-

nis, gentes copijs viribusq; intolerabiles, hoc eſt, Alanorum, Sueuorum, Vandalorum, Burgundionum, multasq; cum his alias gentes vltrò in arma ſuſcitauit: & mox Rhenum fluuium trāſeunt: Francosq; * fugare Gallia volunt, directoq; impetu Pyreneum vſque perueniunt, vt ſub hac neceſsitate à genero in filium extorquere poſsit imperium. Tandem vbi Imperatori Honorio exercituiq; Romano hæc tam ingentia damna patefacta ſunt, commoto iuſtiſsimè exercitu occiſus eſt Stilico, qui vt vnum puerum purpura indueret, totius ferè generis humani ſanguinem fudit. Occiſus eſt & Eucherius filius eius, pauciq; cum hiſdem ſatellites tantarum molitionum puniti ſunt. Eodem tempore clariſsima Vrbis loca fulminibus diruta ſunt, quæ ab hoſtibus inflammari nequiuerunt. Inter hæc apud Britannias Gratianus municeps eiuſdem inſulæ, tyrannus mox creatus occiditur. In huius locum Conſtātinus ex infima militia propter ſolam ſpem nominis ſine merito virtutis eligitur. Qui ad Gallias tranſiens, ſæpe à barbaris incerto fœdere illuſus detrimentum Reipub. magis fuit quàm augmentum. Tunc duo iuuenes locupletes Didymus & Viridianus, aſſumptis ſeruulis & vernaculis ſeſe patriamq; à barbaris & tyranno defenſare moliti ſunt. Aduerſum hos Conſtantinus Conſtātem filium ex monacho Cæſarem factum, cum quibuſdam fœderatis barbaris in Hiſpa-

pulſare

niam misit. Constans Barbarorum fultus auxilio eos primo prælio peremit. Quibus Barbaris dum claustra Pyrenæi montis cōmissa fuissent, ab eis tota illa, quæ per Gallias bacchabatur ferocitas gentium Hispaniarū prouincijs intromissa est. Itaque post multas strages incendia & rapinas tandem diuersis sedibus Barbari ad aratra conuersi, Romanorū residuos cœperūt vt socios & amicos fouere.

Explicit Liber decimustertius.

INCIPIT LIBER DECIMVSQVARTVS.

Nno ab Vrbe cōdita M.C.LXV. Theodosius Iunior in Oriente imperat: cuius Imperij anno secundo Atticus episcopus Constantinopolitanus Iudæū quendam paralyticum monens, suadens, atque baptizans, sanum ex lauacro eduxit, secundum Deum dicitur prouectus fuisse. Igitur Imperator Honorius, dum uires Reipub. quotidianis cerneret labefactari incommodis, virum strenuum & bellicosum Constantium cum exercitu ad Gallias mittit. Is mox vt Gallias ingressus est, continuò Constantinum tyrannum

num apud Arelatem extinxit. Constans verò filius eius à Gerontio suo comite Viennæ peremptus est. In cuius locum Gerontius Maximum quendam substituens, ipse à suis militibus iugulatus est. Maximus deinde purpura exutus, in Hispania exulans, egens obijt. Exinde Iouinus apud Gallias mox assurgens cecidit. Sebastianus tyrannus frater eius continuò creatus occisus est. Tertullus consul qui futurum se principem in Senatu gloriatus est, pari nihilominus exitu perijt. Athalus qui à Gothis imperator fuerat factus, captus à Constantio, missus est Honorio, truncataque manu vitæ relictus est. Heraclianus quoque Africæ comes missus cũ idem Athalus vmbram gestaret imperij, Africam strenuè aduersum iudices ab eo missos tutatus, cõsulatum assequutus est. Qua superbia elatus, Sabinum domesticum suum ingenio validum, industriaq; solertem, & sapientẽ nominandum si animi vires trãquillis studijs accommodasset, generum allegit. Cum quo quorundam periculorũ suspiciones dum patitur, fecit: atq; aliquandiu Africana annona extra ordinẽ detenta, ipse tandem cum immẽsa satis incredibili classe nauiũ Romã cõtẽdit. Nã habuisse hunc tria milia nauium & septingẽtas dicitur. Quẽ numerũ nec apud Xersen quidem præclarum Persarũ regem, & Alexandrũ Magnũ, vel quẽquam aliũ regẽ fuisse historiæ tradunt. Is simul vt cũ agmine mili-

Imperium gessit. Hoc in tempore fœdus firmissimum cum rege Gothorum Vallia pepigit, tribuens ei ad habitandum Aquitaniam prouinciam, eiusdemque prouincię etiam quasdam ciuitates vicinas. Cernens itaq; Honorius vbiq; se Constantij virtute & ingenio, seu per bella, seu pacis moderatione tueri, eum cunctis annitentibus apud Rauennam in regni consortium asciuit. Qui necdum septem mensibus euolutis ex hac luce subtractus est. His diebus apud Bethlehem Palæstinæ beatissimus Hieronymus, expletis nonaginta vno annorum ad Christum migrauit. Sequēti tempore Maximus apud Hispanias, factione autem Iouiani, qui tunc in re militari clarus habebatur, tyrannidem assumpsit. Nec multo pòst separati vtriq;, & capti ab exercitu Honorij, eidem cum apud Rauennam tricēnalia sua perageret, pręsentantur. Hac tempestate Britanni Scotorum Pictorumq; infestationem non ferentes, Romam mittunt, ac sui subiectione promissa, cōtra hostes auxilia flagitant. Quibus statim ab Honorio missa militum legio magnam barbarorum multitudinem strauit, cæterosq; Britannię finibus expulit. Sed mox vt discessere Romani, aduecti iterum nauibus hostes, omnia quæq; sibi conculcant ac deuorant. Rursumq; aduolant Romani, cæsumque hostem trans maria fugant. Hoc tempore cum Vandali Alaniq; Hispanias infestarent, Honorius ad eas defensan-

das Castinũ ducem cum exercitu mittit. Qui Castinus præclarum virum Bonifacium, ac bellicis rebus exercitatum, inepto & iniurioso Imperio ab expeditionis suæ societate auertit. Bonifacius verò periculosum sibi indignumq; ratus eum sequi, quẽ discordẽ superbientemq; expertus esset, celeriter se ad portum vrbis, atq; inde in Africam prorupit: magnumq; postmodum Reip. detrimentum, totiusq; Africæ causa exitij fuit. Castinus verò tãto collega priuatus, nihil dignum in Hispanijs gessit. Inter hæc Placidia Augusta à fratre Honorio pulsa, ad Orientem cum Honorio & Valentiniano filijs profecta, à Theodosio Augusto Arcadij alterius germani sui filio suscepta est. Honorius annis quindecim cum imperasset, & iam cum fratre antea annis tredecim, ac sub patre duobus regnasset, Remp. vt cupierat pacatam relinquens, apud vrbem Romam vita exẽptus est, corpusq; eius iuxta beati Petri apostoli in mausoleo sepultum est. Huic soboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, id est Maria & Thermantia, vna post alteram eius coniugio sociatæ, vtræque Dei iudicio inopinata morte præuentæ ex hac luce migrauere. Fuit sanè Honorius moribus & religione patri Theodosio non valde absimilis. Cuius temporibus quamuis multa externa & ciuilia bella surrexerint, aut nullo aut minimo sanguine quieuere. Exempto igitur rebus humanis Honorio, fultus præ-

ſidio Caſtini magiſtri militum, Ioannes quidam ex Imperialibus ſubſcriptoribus Imperium inuadit.

THEODOSIVS.

Anno ab Vrbe condita M. C. LXXVII. Theodoſius Arcadij filius quadrageſimusſeptimus ab Auguſto regum Romanorum Orientale regebat imperium. Ad quem legationem mittit Ioannes, in Imperatorem ſuſcipi deprecans: & ipſum deprecans, Africam quam Bonifacius obtinebat, bello repoſcere, quia ad defenſionem ſui infirmior factus eſt. At verò Theodoſius legatis Ioannis in carcere truſis, Ardaburium prætorem mittit aduerſus eum. Quem tyrannus apud Rauennam aggreſſus incluſit. Quo Theodoſius agnito, Valentinianum amitæ ſuæ Placidiæ filium Cæſarem effectum, cum matre Auguſta ad recipiendum Occidentis imperium dirigit, & Aſparem Ardaburij filium mittit ante eum contra Ioannem. Angelus autem Domini apparens in habitu paſtoris deduxit Aſparem & eos qui cum illo erant, & ducit eos per paludem inuiam, quæ Rauennæ adiacet, qua Deus peruium operatus eſt. Et tranſmeantes per aridam, apertis portis ciuitatis inuentis, tyrannum quidem occidere: Ardaburium autem à vinculis abſoluerunt: & Rauennam crudeliter depopulati ſunt, eo quòd illius ciues maximè tyrannicæ parti fauiſſent. Caſtinum verò magiſtrum militum damnant exilio, cuius factione

arripuisse Ioannes tyrannidem credebatur. Data Aetio venia, eo quòd Hunni, quos per ipsum Ioannes in adiutorium acceperat, eius studio ad propria remeassent. Valentinianus igitur consensu totius Italiæ Imperator efficitur, itemq; ex decreto Theodosij Augustus appellatur. Dum hæc geruntur, Achilas nomine oppidum Galliarum à Gothis militari vi oppugnatum est, donec imminente Aetio, non impuniti discederent. Sequenti autem anno, id est, decimosexto imperij Theodosij, Marunthas episcopus Mesopotamiæ filium regis Persarum Hisdegerdi à dæmonio vexatum sanauit. Interea Theodosius imperator multa benignitate motus, licet Persas potentissimos vicerit, parcens tamen Christianis qui habitabant in Perside, pacem amplectitur. Cuius rei gratia mittit legatos Helionem patricium, quem valde honorãdum dicebat, & Anatolium Orientis prætorem. Vararanes autem sciens superationem suam, suscepit legationem: & ita persequutio cessauit, quæ in Christianos agitabatur. Victoria siquidem auxilio Dei de Persis collata, Romani plurimi pollentes eloquijs conscribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor heroico metro poemata multa confecit. Erat enim eloquens, filia Leontij Sophistę Atheniensis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam dum Imperator ducturus esset vxorem, Christianã Atticus fecit episcopus, & in baptismate cum prius

prius vocaretur Athenias, Eudoxiæ nomen impoſuit. Eodem tempore erant Gothi & aliæ gentes multæ ac maximæ trans Danubium in Hyperboreis locis habitantes: ex quibus rationabiliores quatuor ſunt, Gothi ſcilicet, Hypogothi, Gepides, & Vandali, nomen tantùm & nihil aliud mutantes, vnaque lingua vtentes: omnes autem fidei erant Arrianæ malignitatis. Iſti ſub Arcadio & Honorio Danubium tranſeuntes, locati ſunt in terra Romanorum. Et Gepides quidem, ex quibus poſtmodum diuiſi ſunt Longobardi & Auares, villas quæ ſunt circa Singidonem & Sirmium, habitauere. Hypogothi verò poſt Alaricum Romam depopulantes in Gallias abierunt, & quæ ibidem ſunt obtinuere. Gothi autem Pannoniam habuerunt primùm: deinde decimo octauo anno Theodoſij imperatoris iunioris Thraciæ villas habitauerunt: & per annos quinquaginta & octo in Thrace morantes, Occidentis quoque obtinuerunt imperium. Porrò Vandali Alanis ſibi ſociatis, & Germanis qui nunc Franci dicuntur aſcitis, tranſeuntes Rhenum fluuium Modogiſclo duce, habitauerunt in Hiſpania, quæ eſt prima Europæ prouinciarum ab Occidentali oceano. Interea Valentinianus non ſolùm Britanniam & Galliam & Hiſpaniam ſaluare nequiuit, ſed & occidẽtalem Libyam, quæ videlicet regio vocatur Afrorum, amiſit hoc modo. Duo prætores erant quos dixi-

mus, Aetius & Bonifacius, quos Theodosius postulante Valentiniano Romam direxerat. Cumq; Bonifacius principatum occidentalis Libyę percepisset, & apud Africam potentia gloriaq; augeretur, inuidia flammatus Aetius accusationē facit aduersus Bonifacium, tanquam rebellionem meditantem, & obtinere Libyam satagentem: & hęc quidem Placidiæ fatebatur, quæ fuit mater Valentiniani. Cæterùm Bonifacio scribit: Si accersitus fueris, accedere noli: incusatus enim es, & te dolose vocant Imperatores. Hæc suscipiens Bonifacius, & veluti proprio seruo Aetio credens, accersitus accedere distulit. Tunc Imperatores Aetium quasi deuotum recipiunt, & aduersum Bonifacium Mauortius & Gabio mittuntur. Qui dum Bonifacium obsidere parant, ab eo interempti sunt. Rursus contra Bonifacium Suuldus comes dirigitur. Bonifacius igitur sentiens se non posse tutò Africam tenere, cernensq; sibi periculum instare, in perniciem totius Reip. efferuescens, transfretans à Libya in Hispaniā ad Vandalos Alanosq; venit. Cumq; Modogisclum inuenisset mortuum, & filios eius Guntharium & Gensericum Imperium moderantes, hortatus est vt Hesperiam Libyamq; in tres partes diuideret. Qui polliciti sunt vnicuiq; parti se vnà cum ipso principaturos, in communi tamen in quemlibet hostem vlturos. In talibus ergo professionibus Vandali Alaniq; fretum trās-

meantes,

meantes, Libyam habitauerunt, & cunctam penè Africam ferro,flamma,rapinis crudelissimè deuastantes, insuper catholicam fidem Arriana impietate subuertunt. Sub hoc turbine beatissimus Augustinus,de quo præmissum est, Hipponensis episcopus, ne ciuitatis suæ ruinam cerneret,tertio eiusdem obsidionis mense,septuaginta & sex vitæ annis expletis,ex quibus quadraginta in clericatu seu episcopatu transegerat,ad Christũ perrexit. Eodem tempore quidam senatus Romani amici Bonifacij falsam accusationem Aetij intimauerunt Placidiæ, ostendentes quoq; & Aetij ad Bonifacium directam pridem epistolam, quam ad eos idem miserat Bonifacius. At stupefacta Placidia Aetium quidem in nullo læsit: Bonifacio verò cum iuramentis verbum misit exhortatorium. Porrò Gunthario mortuo, Gensericus Alanorum Vandalorumque factus est Imperator. Bonifacius ergo verbo suscepto contra Vandalos armatur exercitu magno sibi veniẽte tam è Roma quàm à Constãtinopoli,cuius * Aspar erat magister. Inito autem contra Gensericum prælio, superatus *Aspáris.* est Romanorũ exercitus. Sicq; Bonifacius cũ Aspare Romam veniens, suspicionem dissoluit,rei veritate monstrata, & accepta ab Imperatore magistri militum dignitate. Qui cum resistentem sibi Aetium prælio superasset,paucis dieb9 interiectis morbo extinctus est. Porrò Africa taliter à Vandalis subacta

est. Tunc & Martianus qui postmodum imperauit cum miles esset, & Aspari deseruiret, viuus à Genserico deprehenditur. Aetius verò cum deposita dignitate in agro suo degeret, ibiq; eum quidam æmulus repentino incursu opprimere tentasset, profugus ad Vrbem, atq; illinc ad Dalmatiam, deinde in Pannonias ad Hunnos venit: quorum amicitijs & auxilijs vsus, pacem principũ Aetius cum receptu interpolatæ potestatis obtinuit: nec multo pòst Patriciatus etiam dignitatem adeptus est. Post eam igitur, quæ præmissa est, Africæ cládem, data per Trigetium ad habitandum Vandalis Africæ portione, pax cum eisdem necessaria magis quàm vtilis facta est. His etiam temporibus Gundicariũ Burgundionum regem intra Gallias habitantem Aetius patricius bello obtriuit, pacemq; ei supplicanti concesit. Interea Gothi pacis placita perturbant, & pleraq; municipia vicina sedibus suis occupant. Cumque essent oppido Narniensi maximè infesti, ciuesq; eius extrema obsidione & fame affligerent, aduenicns comes Litorius hostes in fugam conuertit, & ciuitatem allata frumenti copia à fame liberauit. Dehinc anno sequenti bellum aduersum Gothos Hunnis auxiliantibus gestum est. Hac tempestate Gẽsericus apud Africam intra habitationis suæ limites, cupiens Catholicam fidem Arriána impietate subuertere, quosdam nostrorum episcopos eatenus perso-

persequutus est, ut eos priuatos iure basilicarũ suarũ, etiam ciuitatibus pelleret, cum ipsorum constantia minimè superbissimi regis terroribus cederet. Circa eadem tempora multi Iudæorũ in Creta Christiani facti sunt propter huiusmodi passionẽ. Quidã Iudæus seductor finxit semetipsum esse Moysen, & cœlitùs destinatum, vt Iudæos illam insulã habitantes per mare deduceret, ipsum se esse dicens, qui olim filios Israel per mare rubrũ deduxerit. Circuibat itaque toto anno vnãquamq; illius insulæ ciuitatem, suadebatq; Iudæis ut crederent, monens ut omnes pecunias atq; possessiones relinquerent, cum eò vtique deducti per siccum mare ad repromissionis gaudia peruenirent. At illi hac spe capti, omne opus proprium negligebant, contemnentes etiam possessiones suas, & dimittentes eas quibuscunq; personis. Cumq; venisset dies, quam designauerat Iudæus seductor ille, eo præcedente sequebantur omnes cum coniugibus & paruis ætatibus. Deduxitq; eos ad quandam rupem decliuius incũbentem, iussitque vt comarum schemate semetipsos inuoluerẽt. Hoc ergo faciebant priores: & cũ venirent ad rupes, repètè moriebãtur, tam dilacerati acutis rupibus, quàm in aqua necati: plus tamen mori potuerunt, nisi prouidente Deo quidã viri Christiani superuenissent piscatores atq; negotiatores: qui alios cũ necarẽtur eripientes recreauerũt, tum

malũ ſuæ ſtultitiæ ſentientes: alios ne ſemetipſos iactu interficerent tenuerunt, nunciantes eorum mortem qui primò ceciderãt. Qui etiam cognoſcentes ſeductionem, culpant ſe eo quòd facilè ei credidiſſent. Cumq; voluiſſent illum ſeductorem perimere, comprehendere nequiuerunt: repentè namque diſparuit, deditq; ſuſpicionem quòd fuerit olim dæmon erroneus, humano ſchemate circumamictus. Pro hac itaque re atq; paſsione multi tunc Cretenſium Iudæorũ ad Chriſtianã conuerſi ſunt fidẽ. Interea incẽdiũ in ciuitate Cõſtantinopolitana factũ paulatim peruenit ad thermas, quæ vocãtur Achilleæ: deinde ad locũ qui dicitur Pelargus, ita vt Nouatianorum cõprehenderetur eccleſia. Tunc fertur Paulũ epiſcopum eorũ intra flammas eccleſiæ reſtitiſſe, ſupplicantem Deo, ne eccleſia pariter cremaretur. Qui locus ereptus eſt, & hactenus xvj. Kal. Septemb. apud Nouatianos collectio celebratur. Hũc tamẽ locũ nõ ſolũ Chriſtiani, ſed etiam pagani venerãtur. Exigit nũc locus edicere de hac hæreſi vnde exorta videatur. Nouatus igitur presbyter eccleſiæ Romanæ, qui propter perſequutionem quæ ſub Decio fuerat facta, ſe epiſcopũ facere, & Cornelium volebat eijcere, faciens oblationes, & diſpertiens vnicuiq; portionẽ & tradens, hoc iurare pro benedictione miſeros homines coegit, tenens vtramq; manum accipientis, & non dimittens, donec iurans hæc dicat: Iura mihi

mihi per corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi, quòd nũquam aliquando me de relinquas, & ad Cornelium redeas. Et infaustus homo non prius gustat, quàm sibi antea maledicat: & pro eo ut dicat accepto pane illo, amen, dicit, Vlterius nõ redeam ad Cornelium. De hac religione volens Imperator Cõstantinus pacisci ecclesias, Acesiũ episcopum ad concilium Nicenum euocauit. Quẽ post definitionem fidei requisiuit, si & ipse cõsentiret in fide, & decreto Paschalis festiuitatis. At ille, nihil, inquit, noui ô Imperator, quod synodus definiuit. Sic enim olim & à tẽporibus Apostolorum ipse percepi, & terminum fidei, & tẽpus Paschalis festiuitatis Porrò Imperatore denuò requirentẽ: Cür ergo tẽ à communione separas? ille ea quę sub Decio gesta sunt, replicauit, & subtilitatem acerbissimæ regulæ deduxit ad mediũ, dicẽs, quia nõ oporteat eos, qui post baptisma peccãt, peccato quod ad mortẽ esse scripturę diuinę pronũciãt, cõmunicatiõe sacramẽtorũ fieri dignos: sed inuitãdos quidẽ ad pœnitẽtiã, spem verò remissionis nõ à sacerdotibus, sed à Deo solũ modo sustinere, qui potestatem habet peccata dimittere. Hæc cum dixisset Acesius, Imperator ait: O Acesi pone scalam, & si potes ascendere in cœlum solus, ascende. Igitur Valentinianus Augustus Constantij & Gallæ filius ad Theodosium principem suum consobrinum Constantinopolim profectus est,

Acesius Nouatianus.

filiamq; eius Eudoxiam nomine, quam sibi Eudoxia genuerat, in matrimonium accepit, & Romam redijt, consulatu Isiodori & Senatoris. Sequenti verò anno Theodosius Imperator Eudoxiam vxorem suam Hierosolymá misit gratificos hymnos oblaturam Deo. Quæ plurima dona ecclesijs contulit, & adoratis tam sancta cruce, quàm colendis locis, reuersa est ad regalia. Tricesimo deinde Imperij Theodosij anno, terræmotus magni facti sunt Constantinopoli per quatuor mēses, ita vt timentes Byzantij extra ciuitatem in loco qui dicitur Campus essent perseuerantes, vnà cum episcopo ad Deum precibus & litanijs vociferantes. Quadam ergo die fluctuante terra, & omni plebe attentius clamante κύριε ἐλέησον, circa horam tertiam omnibus videntibus à diuina cōtigit virtute sustolli quēdam adolescentulum in aerem, & audiri diuinam vocem admonentem eum episcopo ac populo nunciare, vt litanias sic facerent & dicerent, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, nihil aliud apponentes. Proclus autem episcopus hac suscepta litania, præcepit populo sic facere, & statim terræmotus cessauit. Porrò beata Pulcheria super miraculo vnà cum fratre supra modum admirata, sanxit per vniuersum orbem diuinum hunc psallere hymnum: ex tūc receperunt omnes ecclesiæ per singulos dies hunc canere Deo. Per idem tempus piratæ

v multas

multas insulas, præcipueq; Siciliam, depopu lati sunt. Inter hæc Litorius, qui secunda ab Aetio potestate Hunnis auxiliantibus præerat, dum Aetij gloriam superare appetit, dúq; aruspicum responsis & dæmonũ significationibus fidit, pugnam cum Gothis imprudenter conseruit. ac primùm magnâ hostium stra gem dedit: postmodũ suis penè omnibus tru cidatis, ipse à Gothis turpiter captus est. Postremò pax cum hisdem facta est, cũ eam Romani post huius lachrymabilis belli perniciem, humilius quàm vnquam antea poposcissent. Aetio itaq; in Gallijs rebus quæ componebantur, intento, Gensericus, de cuius amicitia nihil metuebatur, Carthaginem dolo pa cis inuadit, omnesq; opes eius, excruciatis diuerso tormentorum genere ciuibus, in ius suũ vertit, nec ab ecclesiarũ despoliatione ab stinẽs: quas sacris vasis exinanitas, & sacerdo tũ administratione priuatas, nõ iam diuini cul tus loca, sed suorũ iussit esse habitacula: in vniuersum captiui populi ordinem sæuus, sed pręcipuè nobilitati & religioni infestus, vt dis cerni omnino nõ posit hominibus magis an Deo bellũ intulisset. Igitur Carthago à Vãda lis hoc modo capta est, annis quingẽtis octoginta quinque euolutis, postquam Romano cœperat iuri parere. Deinde anno sequenti Gensericus ad Siciliã trãsiens, dum magnis eam calamitatibus affligeret, accepto nuncio de Sebastiano, qui ab Hispanijs ad Africã tẽ-

deret, celeriter Carthaginē rediјt, ratus periculosum sibi ac suis fore, si vir bellādi peritus recipiendæ Carthagini incubuisset. Verùm ille amicū se magis quàm hostē videri volens, dum de regis barbari amicitijs improuisè præsumeret, infelici morte perēptus est. Post hæc Imperator Theodosius bellū cōtra Vandalos mouit, Ariundo & Ansila atque Germano ducibus magna cū classe directis. Qui lōgis cunctationibus negociū differētes, Siciliæ magis oneri quàm Africæ præsidio fuere. Per hæc tempora Attila rex Hunnorū, vir fortis atq; superbus, dum cū fratre Bleba super Hunnos principaretur, Thracias & Illyricum sæua depopulatione vastabat, omnia castella & ciuitates in seruitutē redigēs, præter Adrianopolim & Heracliā, quæ quondā Perinthus vocabatur. Tūc exercitus Romanorū qui in Sicilia morabatur, ad defensionē orientaliū prouinciarū reuertitur. Cogitur ergo Theodosius legationē Attilæ mittere, & sex milia librarum ei pro recessu præbens, mille librarū annuum tributum persoluere pollicetur. Sub his ferè dieb. tam terribili terræmotu Roma cōcussa est, vt plurimæ ædes eius & ædificia corruerint. Britanni itaq; de quibus præmissum est, cū rursus Scotorū Pictorūq; incursionib. premerentur, mittūt Aetio epistolam lachrymis ærumnisque plenam, eiusque quantocius auxilium efflagitant. Quibus dum Aetius minimè an-

mè annuiſſet, eo quòd contra vicinos hoſtes occupatus exiſteret, quidam Britannorum ſtrenuè reſiſtentes hos abigunt, quidam verò coacti hoſtibus ſubijciuntur. Deniq; ſubactâ Picti extremam eiuſdem inſulæ partem, eam ſibi habitationem fecere, nec vltrà exin hactenus valuerunt expelli. At verò reſidui Britannorum, dum continuò Scotorum impetus formidarent, vltrà iam de Romanorũ præſidio diffidentes, Anglorum gentem cum ſuo rege Vertigerno ad defenſionem ſuæ patriæ inuitauere: quos cum amicali ſocietate exceptos, verſa in contrarium vice hoſtes pro adiutoribus impugnatoresque ſenſere. Sequenti deinceps tempore gens Anglorum ſiue Saxonum, Britanniam tribus longis nauibus aduehitur. Quorum dum iter proſperatum domi fama retuliſſet, mittitur nihilominus exercitus multiplex: qui ſociatus prioribus primùm hoſtes propter quos petebatur, abigit: deinde in Britones arma conuertit: confictà occaſione quaſi pro ſe eis militantibus, minus ſtipendia præparaſſent, totam propè inſulam ab orientali eius vſque in occidentalem incendio vel gladio ſibi ſubegit. At verò Theodoſius cum abſque vno & viginti ſuperioribus annis, quos cum Honorio patruo regnauerat, ſeptem & viginti annis Imperium geſsiſſet, ex quibus cum Valentiniano genero vigintiquinque tranſegit, apud Conſtantinopolim morbo obijt,

ibiq; sepultus est. Fuit autem Theodosius sic sapiens, ut inter confabulantes experimentũ omnium crederetur habere causarum. Perdurabat in frigore, similiter & in ęstu: plerũq; ieiunabat, & maximè quarta & sexta feria, studio Christianitatis: nec aliter quàm monasterium regalia videbantur. Ipse namque matutino ad suas sorores pergens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam Sacras literas sine codice recitabat. Loquentibus episcopis velut olim sacerdos factus ex diuina lectione respondebat. Aggregabatq; sacros codices, & quodcunq; eorum interpretes seu expositores conscripsisse videbantur, plusquàm Ptolemæus studuerat Philadelphus. Patientia namque & clemẽtia vniuersis hominibus eminebat. Nam Iulianus Imperator, licet philosophus fuerit, non tamen Antiochensium portauit iniuriam: sed maxima Theodoro tormenta indignatus imposuit. Porrò Theodosius multum gaudens syllogismis Aristotelis, philosophiam exercebat operibus, iram, tristiciam, libidinemq; deuincens, & in nullo se vlcisci desiderans. Cum igitur à quodá familiarium interrogaretur, cur nullũ se lædentiũ morti subijceret? Vtiná mihi, inquit, esset possibile ad vitã mortuos reuocare. Sic enim fuit clemens, vt si quando quispiam dignum aliquid morte committeret, necusq; ad ciuitatis portas moriturus perueniret: sed ex eius clemẽtia reuocatio sequebatur cõtinuò.
Dum

Dum aliquo tempore ipse in amphitheatro Constantinopoleos spectaret, cœpit clamare populus: Crudeli bestię artifex parabolis pugnet. At ille: Nescitis, inquit, quia consueuimus nos clementer spectare. Tanta enim pietate præcellebat, vt omnes quidem Deo consecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat veneranda actione pollere. Fertur autem quòd cum Constantinopoli episcopus Chebronensis fuisset mortuus, sagum eius valde sordidissimum quæsierit, & eo circumamictus sit, credens aliquid se ex defuncti sanctitate promereri. Cum aliquando aëris tempestas esset, & ille circa populum spectaret, pleno Circo tempestas vehementius agebatur, multo hymbre diffuso. Cumq; hoc fieret, suam voluntatem Imperator aperuit, fecitq; per præconē clamari, quòd melius esset spectaculum contēnere, & omnes rogare Deum, vt illæsi ab imminente tempestate seruarentur. Quo dicto cuncti populi magno gaudio supplicantes, hymnos concorditer offerebāt, & tota ciuitas velut vna psallebat ecclesia. In medio autem eorum Imperator existens, priuato schemate properabat, nec spe sua frustratus est. Repentè namq; aër ad serenitatem rediit, diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus vniuersis vberrimum. Si quando bella mouerentur, secundum Dauid ad Deum confugiebat, sciens eum pręliorum auctorem, & inimicos orationibus superabat.

Nec tamen iste vitijs carebat. Fuit enim mobilis omni vento circũdatus, vnde & in chartis non lectis se subscribebat. Interea beata Pulcheria nondum cuiquam fratris morte Theodosij Imperatoris comperta, Martiano accersito, in religione ac pudicitia conuersante, sene videlicet & idoneo viro, dicit ei: Quoniam Imperator mortuus est, & ego te elegi, tanquam bene placentem ex omni senatu, da mihi verbum quòd custodias virginitatem meam, quam Deo commisi, & pronunciabo te imperatorem. Quod illo sacramento pollicente, accersito patriarcha Anatolio pariter & Senatu, pronunciauit eum Imperatorem Romanorum.

Explicit Liber decimusquartus.

INCIPIT LIBER DECIMVSQVINTVS.

MARTIANVS.

Nno ab Vrbe cõdita M. CC. IIII. Theodosio defuncto Martianus quadragesimus octauus ab Augusto Orientali aulæ præficitur Imperator. Cæterùm Valentiniani tempora, huius vel superioris Imperatoris curriculis adscribuntur. Igitur Valentinianus occidui rector Imperij, ea tempestate pacis fœdera cum

cum Genserico rege Vandalorum firmauit, certisque spacijs Africa inter vtrosque diuisa est. Gensericus verò dum de rerum successu tumidus etiam apud suos superbiret, valida conspiratio aduersus eum facta est. Quorum molitione detecta, diuersis ab eo excruciati periere supplicijs. Horum siquidem funeribus non minus virium amisit, quàm si exuperatus belli certamine fuisset. Interea rex Hunnorum Attila quum cum fratre Bleba regnum intra Pannoniam Daciamq; gereret, Macedoniam,*Mœsiamq; & Achaiam,vtrasque etiã Græcias immanissima rabie, vt dictũ est, deuastaret, Blebã germanũ suum,regniq; consortẽ peremit,eiusq; sibi parere populos cõpulit.Fultus itaq; fortissimarũ gẽtiũ, quas sibi subiugauerat,præsidio,ad occidẽtale demoliendũ animũ intẽdit Imperiũ: cuius exercitus septingentorũ miliũ numero ferebatur:vir in cõcussionẽ orbis in mũdo natus, terrarũ omniũ metus quo vulgatus erat.Nãq; superbus incessu, huc se atq; illuc circũferẽs, vt elati potẽtia,ipso quoq; motu corporis appareret: bellorũ quidẽ amator,sed manu tẽperans ipse,cõsilio validiss. supplicantib.exorabilis,propitius in fidem semel receptis,forma breuis, lato pectore,capite grandiori, oculis minutis,barba rarus,canis aspersus,simus naso,teter colore,originis suę signa * referẽs. Erãt siquidẽ eius subiecti dominio,rex ille Gepidarum famosissimus Andaricus: Vualamir

Misiam

restituens

etiam Gothorum regnator, ipso cui tunc seruiebat rege nobilior: fortissimæ nihilominus gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi: præterea Heruli, Turcilingi, siue Rugi cum proprijs regulis, aliæq; præter hos barbaræ nationes in finibus Aquilonis commanētes. Horum omnium Attila superbus Imperio, quanquam robore facilè se posse adipisci putaret, quod cuperet: tamen consilij astutia, quàm armorum fortitudine hostes aggredi satagebat: præuidens itaq; sagacitate qua callebat, non sibi fore tutum, si Gothi qui intra Gallias morabantur, Romanis iungerentur auxilio, amicum se Gothis simulans, aduersum Aurelianis vrbem concitus pergit, regem Visigothorū sollicitare nisus, vt pariter cum eo Romanum inuadens Imperium, ę qua sorte possideret. Ad Valentinianum verò Imperatorem legatione missa pacem simulat, ad vlciscendos Romanos de Gothis, & restituendas Reip. Gallias & Hispanias pergere se dolosę denunciat. Sed Imperatorem doli eius minimè latuerunt. Itaq; celerrimè* Theodoricum Visigothorum regem per Aetium patricium conueniens, in suę partis fauorem traxit, atq; cum eodem patricio contra Attilam post vastatam ferè omnem Galliam Aurelianis iam obsidentem direxit. Nec mora, congregatis vndiq; bellatoribus Aetius cum rege Theodorido & eius filio Thorismodo obuiá Hunnis fortissimè pergit. Vbi conserta incredibili

Theodoridum.

pugna,

pugna, cui vix post hominum memoriam vllum simile prælium reperitur, vicere Romani, fugato Attila, & Gothorum rege interfecto. Hoc certamen circa nonam diei horam cœptum, de vtrisq; partibus centum octoginta milia occisorum dedit. Sed post modicum Valentinianus Augustus Aetium singularem populi Romani spē suis manibus, alienis autem fraudibus interemit, cum quo simul omnis fortuna & virtus Hesperiæ corruit. Attila enim cōtinuò resumpta fiducia cruentus Italiam petit, Aquileiam captam funditùs eradit, Ticinum atq; Mediolanum regias vrbes excidit. Inde vastatis circumquaq; locis cum Romam quoq; pararet irrumpere, Leo magnus Papa missu ad eum Valentiniani Imperatoris accessit: eumq; adeò mitem reddidit, vt ilicò promissa pace firmissima, vltra Danubium non rediturus abierit. Continuò enim rebus humanis excessit, & humani generis diutinę vexationi finem aliquando vel mortuus attulit. Gothi quoque non cōtenti prouincia, quam superius à Romanis habitandam penes Galliam acceperant, Aruernos & Narbonam cum suis finibus captas inuadūt, ruina videlicet Romani status, & frequenti mutatione principum animati. Nam Valentinianus Imperator ab amicis Aetij, quos sibi delegerat satellites, interficitur: & Maximus quidam cuius dolo id perpetratum fuerat, Imperator creatur. Qui cum viduam eius Eu-

doxiam Augustam inuitam suis nuptijs adegisset, illa Gensericum, vt dicitur, Africæ regem, vt mariti vindex adueniret, inuitauit. Cuius aduentu Maximus vix altero Imperij sui mense comperto, cum passim nobilitas eius licentia, & popularium cœtus ex Vrbe profugeret, ipse quoq; trepido animo sese parabat ad fugam. Sed à ministris regijs illicò dilaniatus, & membratim dissectus, in Tyberim proiectus est. Gensericus continuò vacuam præsidio ciuitatem capit: & occursu Leonis Papæ mitigatus, ab incendio; cædibus atque supplicijs Vrbem immunem seruauit: omnibus tamen opibus ablatis, multa inde captiuorum milia cum Augusta Eudoxia & eius filiabus Carthaginem reuexit. Huius Papæ Leonis auctoritate, & iussu Martiani principis Chalcedonensis synodus celebrata est. Romæ post Maximi necem, Auitus suscepit Imperium: quod post modicum deponens, episcopus Placentiæ ordinatur. Apud Constantinopolim verò Martianus Imperator obijt, sexto Imperij sui anno, & sextò mense completo.

LEO. Anno ab Vrbe cōdita M. CC. X. Leo quadragesimus nonus ab Augusto sortitur Imperium. Romæ verò post Auitum Maiorianus Cæsar effectus, quarto Imperij anno apud Dertonam Hispaniæ ciuitatem, fraude Seueriani occiditur. Qui tertio Imperij anno Romæ occubuit. In cuius locum à Leone principe

eipe missus Arthemius, sexto Imperij anno cum Summa clade Romanæ vrbis occiditur, succedente Olibrio: quem Glicerius apud Rauennam sumpto imperio remouit: & ipse mox à Nepote priuatus, Portuensis episcopus ordinatur. Leo Imperator orientis anno Imperij decimo sexto defunctus, Zenoni reliquit imperium.

ZENO. Anno ab Vrbe condita M. CC. XXVI. Zenon quinquagesimus ab Augusto imperat. Nepotem verò Cæsarem Orestes patricius imperio priuat, & filium suum Augustulum Imperatorem creat. Sed continuò Odoacer rex Turcilingorum & Rugorum peruasa Italia Romam capit quarta iam vice à conditione sua: & Augustulo Imperatore exiliato, ipse Romæ tyrannicè regnat: quem Theodericus rex Gothorum missus à Zenone obsedit, cepit, interemit, & ipse Romæ consensu Zenonis Augusti regnauit.

ANASTASIVS. Zenoni verò post sedecim annos mortuo, successit Anastasius, qui inimicos Chalcedonensis synodi fouens, orthodoxos persequebatur. Eodem tempore Romæ Symmachus & Laurentius discordantibus inter se ciuibus electi, & ex vtrisq; partibus innumeræ strages & rapinæ patratæ sunt: pleriq; ex sacerdotali numero, multi etiā clericorū, plures ciuium Ro. extincti sunt per tres circiter annos: vsq; quo videlicet Theodericus princeps veniēs,

tunc Romam tenens, quanquam Arrianus esset, synodo celebrata, locari Symmachum quidem episcopum Romæ firmauit: Laurentium verò in Nucerina ciuitate locari episcopum præcepit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens, à Symmacho deponitur, & in exilium in Dalmatiam mittitur: & ita simultas cessauit. Eodem tempore Trāsamundus, qui fratri Honorio apud Africam in Vandalorum regnum successerat, fratris vel patris Gēserici sequutus perfidiam, clausis catholicorum ecclesijs ducentos viginti episcopos exilio relegauit. Quibus beatus Papa Symmachus quotidiana subsidia ministrare non destitit. Inter has tempestates beatus Fulgentius in confessione fidei & doctrina floruit. His ipsis apud Africam diebus, cùm Arrianus quidam Olympus nomine in Elyanensiū balneo lauaretur, indignaq; quædam & blasphema de sanctæ Trinitatis fide verba euomeret, veniēte subitò desuper ignito iaculo visibiliter combustus est. Cæterùm Deuterius episcopus Arrianorum Byzantij baptizans quendam virum Barban nomine, cùm contra regulam fidei, minorem scilicet patre filium, sanctumq; spiritum asserere cupiens, baptizaturus dixisset: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, statim aqua quæ ad baptizandum fuerat allata, nūsquam comparuit. Quod aspiciens qui baptizandus erat, confestim ad catholi-
cam

eam ecclesiam fugiens, iuxta morem fidei baptismum Christi suscepit, & omnibus notum fecit miraculum. Theodericus verò dum per idem tempus pacificè apud Italiam regnaret, per singula quæque celebriora loca regia sibi habitacula construxit. Interea Sarracenorum incursus in Phœnicem & Syriam rursus effectus est; post mortem Agari Vadicarimo fratre eius instar turbinis, & adhuc velocius discurrente per loca. Hoc etiam anno, id est, imperij Anastasij vndecimo, Bulgares per Illyricum & Thraciam discurrũt priusquam agnoscerentur, eam crudeliter deuastant. Constantinopolis etiam ipsis diebus maximo conflagrauit incendio. Deinde Neocæsarea, apud quam cum futurum esset, vt fieret terræmotus, miles iter faciens duos milites super eam vidit, & alium militem post terga clamantem: Conseruate domum, in qua sepulchrum Gregorij est. Cum autem terræmotus factus fuisset, plurima pars ciuitatis corruit, excepta domo Gregorij Thaumaturgi, id est miraculorum operatoris. Interea Iuliana illustrissima fœmina, quæ tẽplum Dei genitricis apud Honoratas construxerat, valde pro Chalcedonensi synodo satagebat, ita vt ei nec Imperator quidem multas aduersus eam versutias adinueniens; Timotheo communicare persuadere valuerit: sed nec ipse Timotheus frequenter ad eam pergens hoc potuerit ei persuadere. Pompeiũ quoq; consobrinũ illius, &

eius vxorē, quę mulier erat ornata, multis Imperator Augustus humiliabat, vt ablegaret veneratores Synodi, & eos qui in exilio Macedonio episcopo largiebantur quæ necessaria erāt. Deinde quosdam ex principib. præcepit in tēplo sancti Theodori Sparatij super ambonē Trisagij additamentū admittere, id est, qui crucifixus est pro nobis: ita vt multitudines indignatæ per diē litanię illinc egrederentur: quando & Timotheus per cōmentorium scriptū omnibus ecclesijs pręcepit Trisagion in litanijs dicendum cum additamentō: quod multi metuētes fecerūt. Monachi verò alium psalmum psallēdo venerunt. Hos autē populus videns, clamauit: Beneuenerūt orthodoxi. Simultas etiā facta est multa, & incendium domorū multarum, ac homicidia dena milia, turba vociferāte aduersus Anastasium, & Vitalianum Imperatorem petente, ita vt fugeret Anastasius & latitaret, ab ipsaq; Ariadne laceraretur iniurijs, vt puta multorū causa malorum Christianis effectus. Alamundaro autem principe Sarracenorum gētis baptizato, Seueros duos episcopos macula suæ prauitatis infectos, direxit causa cōmunicandi. Dei autem prouidētia ille baptizatus erat ab orthodoxis, qui recipiebant conciliū. Cumq; Seueri episcopi subuertere principem ā vero dogmate festinarent, mirabiliter eos arguit Alamundarus huiuscemodi fabula. ait enim ad illos: Literas accepi hodie, quia Michaël Archan-

changelus mortuus. Illis verò dicẽtibus, hoc impoſsibile fore, ait Princeps: Et quomodò Deus ſecundum vos nudus crucifixus, niſi naturarum eſſet duarum Chriſtus, quandoquidẽ nec angelus, eſt moriturus? Et ita cum confuſione Seueri receſſerunt epiſcopi. Itaq; Vitalianus, quẽ populus Imperatorem expetierat, excepta tota Thrace, Scythia & Myſia; Bulgares habens ſecum & multitudinẽ Hunnorum, cępit Anchialum & Odyſſopolim: Comprehẽdit autem & Cyrillum magiſtrum militum Thraciæ, & peruenit prædas gerendo Byzantium. Parcens verò ciuitati, apud Soſtenium caſtrametatus eſt. Anaſtaſius autem deſperatione conſternatus, mittit ex ſenatu quoſdam, rogans eum paciſci, & iurare vnà cum Senatu, quòd ab exilio reuocaret epiſcopos apud Heracleam Thraciæ. Porrò Vitalianus addidit vt & principes vniuſcuiuſque ſcholæ iurent iſtud: ſed & Macedonius & Flauianus qui nequiter pulſi fuerant, ſuos reciperent thronos, ſimiliter & reliqui omnes epiſcopi, & ita celebraretur ſynodus Romana, & cunctis epiſcopis conuenientibus, communi iudicio reprobarẽtur quæ aduerſus orthodoxos ſunt prǽſumpta. Itaq; cũ hęc Imperator, ſenatus & reliqui principes, populiq; iuraſſent, & cõfirmaſſent ita fiẽdũ, facta eſt pax, & ad propria rediјt. Hormiſda verò Ro. epiſcopus, fatigatus à Theoderico Vitaliano fauẽte, * Euodiũ epiſcopũ miſit, & Vitalianum *Ennodium*

archidiaconum ad synodum celebrandam apud Heracleam. Venerunt autem & episcopi ex diuersis locis ferè ducenti, qui illusi ab Imperatore,& Timotheo episcopo Constantinopolitano,recesserunt inefficaces. Impius quippe Imperator pacta transgrediens, clàm intimauit Romano Papæ ne veniret. Miserat enim Vitaliano Sacrã,quo transmitteret eam Romam,vt papa proficisceretur ad celebrandam synodum apud Heracleam. Omnis autem populus atq; senatus in præsentia maledicebat Anastasio tanquam periuro. Porrò Vitalianus indignatus aduersus Anastasium ob periurium, multa mala exercitibus Anastasij & reliquæ Reip. demõstrauit, occidens, rapiens, armis exuens, & postremò ad iniurias eius vnumquemque militum vno æreo nummo vendens. Interea Hunni, qui dicuntur Saber,transeuntes Caspias portas, Armeniam & Cappadociam, Galatiam & Pontum depopulati sunt, ita vt Euchaitam quoq; penè peruaderent. Vnde & fugiẽs Macedonius episcopus propemodum periclitatus, saluatus est apud Gangras. Quo comperto Anastasius illic eum amarè custodiri præcepit, mittens,vt aiũt, qui eũ occideret. Defunctus autem apud Gangras, positus est in ecclesia sancti martyris Callinici iuxta reliquias eius multas sanitates efficiens. Qui cum exanimis iaceret,manu fertur se signaculo crucis signasse. Theodorus autem vnus ex his qui cum eo erant,

erant, vidit eum in somnis dicentem sibi: Excipe, abiês lege & dic Anastasio. Ego quidem ad patres meos vado, quorum fidem seruaui: non cessabo autem increscens Domino, vsq; quo venias & ingrediamur iudicium. Eodem anno Alexandrię multi viri ac mulieres & pueri atrociter à dæmonibus obsessi repentè latrabant. In somnis autem quidam vidit quendam dicentem, quia propter anathematismos synodi Chalcedonensis patiuntur isti. Vicesimo deinde & septimo Imperij Anastasij anno, vidit idem Imperator in visu virum terribilem portátem codicem: qui hunc aperiens & inueniens nomen Imperatoris, dicit ei: Ecce propter malam fidem tuam deleo decē & quatuor. & deleuit eos. Expergefactus autem, & aduocato præfecto Adamantio, dixit ei visionē. Et ego ait ille, vidi hæc ista nocte: quia assistente mihi imperio tuo porcus magnus veniens, & cōprehensa prętexta mea proiecit me in terram, & interemit. Cōuocato ergo Proculo coniectore, dixit ei quæ visa fuerát. Qui quòd ambo forent post paululum morituri prędixit. Anastasius itaq; cum in hęresi, in quam delapsus fuerat, perseueraret, duasq; in Christo naturas, deitatis videlicet & humanitatis, Eutychium hæresiarchen sequens denegaret: Hormisda Papa qui Symmacho successerat, direxit † Euhodium Ticinensem episcopum, aliosq; cum eo Constantinopolim cum Catholicæ fidei scripto, qua- Ennodium

tenus Anastasium ad ecclesiæ gremium reducerent: qui non solùm salubria eorum monita spreuit, sed insuper etiam à suis conspectibus non sine contumelia expulit, nauiq; fragili impositis mandat, ne vspiam per totam Græciam ad aliquam ciuitatum accederent. Quam eius impiam temeritatem diuina vltio continuò subsequuta est. Nam cum vicesimum & septimum annum Imperij ageret, mortuus est, & imperauit pro eo pius Iustinus, vir senior & multum peritus, qui à militibus incipiens, vsque ad Senatum profecit. Quidam autem aiunt, quòd diuino fulmine Anastasius à * fulgure perierit.

fulgore

IVSTINVS.

Anno ab incarnatione Domini D.XI.Iustinus Curopazates Illyricus genere, vir catholicus, Augustali potitus est solio. Ad hunc ob causam redintegrandę fidei directus ab Hormisda pontifice, vir sanctitate præcipuus, Germanus Capuanæ vrbis episcopus dignè susceptus est, multorũq; dubia corda in fide solidauit. Eo tempore apud Africam defuncto Trasmundo Vandalorum rege, Arrianæ perfidiæ, Childericus eius filius ex Eudoxia captiua Valẽtiniani principis filia ortus, Vandalorum regnum adeptus est: qui nõ patrem hæreticum, sed matris catholicæ monita sequens, cultor rectæ fidei enituit. Hunc pater Trasimundus ad mortem veniens, quia tenebat eum cathelicæ parti fauere, sacramẽti nodis adstringere curauit, ne vnquam in suo re-

gno

gno catholicis faueret atque consuleret. Qui mox vt suus genitor vita caruit, priusquàm etiam regni iura assumeret, vniuersos episcopos quos Trasmundus in exiliũ coëgerat, redire fecit, eisq; ecclesias reformari pręcepit, septuaginta iam & quatuor annis euolutis; ex quo à Genserico auo suo primitùs apud Africam ecclesię fuere destructę. Tertio igitur Iustini principis anno moto bello inter Romanos & Persas, misit idem Iustinus legatos & munera ad Zelioben regẽ Hunnorum: & repromisit ille cũ iuramento, se Imperatori contra Persas auxilium præstiturum. Mittentem autẽ deinde ad se regem Persarum admisit, & suadẽti promisit, etiam ipsi hoc præstiturum contra Romanos. Sanè Iustinus hęc ediscens tristatus est valde. Porrò direxit Zeliobes ad Persas viginti milia ad expugnandos Romanos. At verò Iustinus destinauit Chuadi regi Persarum legationem pro pace, & quasi super alio quodam scribens, etiam de Zeliobe significauit, quia opitulationis iuramenta cum Romanis habet, & quia munera accepit multa, & vult proditor Persarum fieri: & quia oportet nos cum simus fratres, ad amicitiam venire, & nõ à canibus istis illudi. Tũc Chuades accersiens secretò Zelioben, sciscitatus est si accepisset à Romanis munera hortatus eos aduersum Persas. Qui dixit: Etiam. Et iratus Chuades occidit eum, & per noctem missa multitudine Persarum, interfecit populum

eius, suspicatus quòd dolo ad illum venissent, Quotquot autem potuerunt fugere, redierũt ad propria. Quinto anno Imperij Iustini Zatus rex Lazorum recedens à regno Persarum regnãte Cabade & Zatum amante, qui etiam illum in regem prouexerat Lazorum, venit Byzantiũ ad Iustinum, & rogauit eum vt fieret Christianus, & ab ipso appellaretur Imperator Lazorum. At Imperator grãdi cum gaudio illo suscepto, illuminauit eum, & filium appellauit. Profectus autem Lazorum Imperator à Iustino, portauit coronam & chlamydem Imperatoriam albam. Quo comperto Cabades Persarum rex, significauit Iustino dicens: Quia cùm amicitia & pax sit inter nos, quæ inimicorum sunt agis, & eos qui sub potestate Persarum erant à seculo, assumis. Qui remisit ei: Nos quenquam subiectorum imperio tuo neq; assumpsimus, neq; subuertimus, sed ascendens Zatus ad Imperia nostra procidens deprecatus est, vt ab scelesto & pagano dogmate, impijsq; sacrificijs & errore dæmonum liberaretur, & accederet ad creatorem omnium dominum, & fieret Christianus. Hunc nos baptizantes absoluimus ad propriam regionem. Ex tunc ergo facta est amicitia inter Romanos & Persas. At verò in Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per singula loca hæresis Arriana vigeret, Iustinus sexto Imperij sui anno, orthodoxæ fidei studió omnimodis satagere cœpit, vt hæ-

reticorum

reticorum nomen extingueret, statuitq; vt vbiq; eorum ecclesias catholica religione consecraret. Quod dum in Italia rex Theodericus Arriana lue pollutus audisset, Ioannē Papam, simulque cum eo Theodorum, Hypatium, atque Agapitum consulares viros, atq; Agapitum patricium Constantinopolim ad Iustinum principem misit. Mandat quoq; per eos, interminans, quòd nisi quantocyus hæreticis suas ecclesias redderet, eosque in pace degere sineret, vniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cum ab eo vt dignum erat, suscepti essent, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulant, vt suæ legationis seriem, quanquam esset iniusta, libenter exciperet, Italiæque perituræ consuleret. Quorū fletibus Iustinus permotus, eis quod petebant cōcesit, Arrianosque sui iuris reliquit. Dum hi in itinere demorantur, Theodericus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum ex consule ac Patricium, & Boetiū senatorem ex consule, catholicos viros, gladio trucidauit. His diebus extincto à Francis Alarico Visigothorum rege, Theodericus per Hyppam suum comitem plusquàm triginta milia Francorum cædens, Thiodem suum armigerum post mortem Alarici generi, tutorē Athalarici constituit. Ioannes verò Pontifex reuertens à Constantinopoli cum quibus erat profectus, quum ad Theodericum Rauē-

nam venisset: Theodericus malitia commotus, quòd eum Iustinus catholicæ pietatis defensor honorificè suscepisset, eum simul cum socijs carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem, mox animaduersio diuina sequuta est. Nam post hoc facinus nonagesimo nono die subitanea morte defunctus est. Cuius animá solitarius quidam apud Liparam insulam, vir magnæ virtutis, aspexit inter Ioannem Papam & Symmachum patricium deduci, & in ollam Vulcani, quæ ei loco proxima est, demergi. Igitur Theoderico tali modo punito, Gothi sibi Athalaricum, de quo præmissum est, ex Theoderici regis filia procreatum, cum eadem Amalasuinta matre sua in regnum præficiunt. Interea Cabades rex Persarum, filius Perozi, multa milia Manichęorum cum episcopo eorum Indagaro vno die peremit, vnà cum * senioribus Persis, qui consensus eorũ erant. Filium enim eius nomine Phatuarsan Manichęi à puero instruentes, repromittebát ei dicentes: Quia pater tuus senuit, & si contigerit eum mori, principes magorum vnum fratrum tuorum faciunt Imperatorem, eo quòd teneat dogma ipsorum. Nos autem possumus per orationes nostras suadere patri tuo abrenunciare Imperio, & te promouere, vt vbique cõfirmes dogmata Manichęorum. Qui repromisit hoc facere si imperasset. Cum autem hæc Cabades cognouisset, iussit conuentum fieri, quasi facturus filium suum Imperatorem; omnes iubens

*senatoribus

c

bens Manichęos vnà cum episcopo eorũ & mulieribus & liberis adesse conuentui: similiter & principem magorum Glonazen & magos, & Christianorum episcopum Boazanē, dilectum à Cabade vt medicum optimum. Et conuocatis Manichęis ait: Gaudeo super dogmate vestro, & volo vobis dare dum viuo filium meum Phatuarsan, vt consentaneum vestrum, sed segregate vosmetipsos ad recipiendum eum. Qui freti fiducia semetipsos segregauerunt. Cabades autem præcipiens exercitus suos ingredi, omnes cecidit gladijs cum episcopo eorum, sub conspectu magorũ principis, & Christianorum antistitis. Igitur terræmotus cum apud Antiochiam adhuc teneretur, Euphrasius episcopus obrutus est, & mortuus à terræmotu, & omnis domus & ecclesia cecidit, & pulchritudo ciuitatis exterminata est. Non enim facta est diuinitùs talis vltio in alia ciuitate per omnes generationes. At pijssimus Imperator Iustinus his cognitis plurimùm animo doluit, ita vt ablato diademate à capite suo & purpura, lugeret in sacco sedens per multos dies, adeò vt in die festo procedens ad ecclesiam, non sit passus portare coronam vel chlamydem. Porrò mense Aprili eiusdem indictionis ægrotus Imperator Iustinus effectus, prouexit dum adhuc uiueret, in Imperatorem Iustinianum filium sororis suæ, qui & coimperauit ei mēsibus quatuor. Mense autem Augusto eiusdem indicti

onis quinto Iustinus obijt apud Constantinopolim, cum Augustalem dignitatem vndecim annis administrasset.

Explicit Liber decimusquintus.

INCIPIT LIBER SEXTVSDECIMVS.

IVSTINIANVS.

Nno ab incarnatione Domini D XXI. Iustinianus Romanorum solus Augustalé adeptus est principatum. Qui mox vt imperialia iura suscepit, ad reparandũ Reip. statum animum intendit: ac primùm per Bilisarium patricium, ingentem virum, Persas aggressus est: qui transgressis Romanorum terminis, eorum regiones grauiter depopulabantur. Quos Bilisarius magnis prælijs fudit, atque ex voluntate principis Constantinopolim triumphans ingressus est. Interea rex Herulorum Gethes nomine venit Constantinopolim cum populo suo, & petit Imperatorem quòd fieret Christianus. Qui baptizatum in Theophanijs suscepit eum ex baptismate, repromittentem auxiliari ei in quibuscunque voluisset. Eodem anno adhæsit mulier quædam Romanis, ex Hunnis qui dicuntur Saber, nomine Boazer, vidua, habens secum Hunnorum centum milia. Tum & rex Hunnorum

norum qui sunt iuxta Bosphorum nomine Gorda, accessit ad Imperatore, & factus Christianus susceptus est ab Imperatore, & multis ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius ad custodiēdas Romanas res & Bosphorum ciuitatē, quæ pro eo quòd Romanis per singulos annos boues pro pecunijs inferebat, Bosphorus appellata est. Locauit aute & militum Romanorum numerum, & tribunorū custodire ciuitatem, propter Hunnos, & exigere tributa boum. Promulgauit autem formam de episcopis & oeconomis, & orphanotrophis, & xenodochijs, ne hæreditate possiderent, nisi quæ priusquàm prouehercntur habuisse probarentur, de quibus & testamentum emittere possent. Ab hac verò hora qua promoueretur, neminē habere licentiam disponendi, sed omnia ipsius venerabilem domum hæreditari. Et exposuit Imperator leges validas contra libidinosos, & multi puniti sunt, & factus est timor multus, & cautela. Renouauit etiam contrarias leges, faciens singularem Codicem, & vocans eum Nouellas Cōstitutiones: in quibus non permittit principem in locis quibus præest, emere possessionem, aut ædificare domum, aut hæreditari extraneam personam, nisi qui sibi cognatus existat. Eodem anno passa est à diuina indignatione rursus Antiochia post duos annos prioris passionis: & factus est terræmotus magnus, & tempestas grauissima: & litanias fa-

Septimo deinde Imperij Iustiniani anno, facta sunt Vandalica bella. Episcopus auté quidam Orientalis partis deterruit Iustinianum Imperatorem, ex Deo sibi visionem factam, iubentem sibi ad Imperatorem accedere, & postulare Christianos qui erant in Libya liberare à tyrannis. Quibus imperator auditis, retinere mentem vltrà non potuit, sed tam exercitum quàm naues circumdedit armis, & victualia præparauit: Bilisariumq; in procinctu esse præcepit, in Libyam prętorem mittendũ, quem & prætorem Imperator principaliter in omnibus statuit. Erat autem cum eo & Procopius harũ rerum conscriptor. Traijcientes autem à Pegia vrbe abierunt Abydum. Bilisarius autem curabat, quatenus vniuersus stolus simul nauigaret, & in præsidium idem ipsum diuerteret. Cumq; ad Siciliam peruenissent, misit Procopium conscriptorem Syracusam, si fortè inueniret quosdam, qui se in Libyam ducerent. Ipse verò stolo accepto ad Caucanã properauit villam, ducentis à Syracusa stadijs differentem. Procopius verò Syracusam ingressus escas emit, consequutus quoq; inopinatè virum, qui sibi fuerat à puero amicus, quiq; habens experimẽtum Libyæ locorum, & maris iter, tres tantùm dies transierant, ex quo Carthaginem venerat; & asseuerabat omnem securitatem illos habere, & non metuere quenquam eorum, quòd aduersus se mouerent exercitus: ita vt à quatuor mansionibus

Procopius Histor.

bus malis *Gelimer moraretur. Hunc ergo assumptum Procopius ad Caucana perueniēs, Bilisario præsentauit, & exijt in quoddam prędium: aggeremque ac vallum profundum facientes, castrametati sunt. Vbi & cum locus inaquosus esset, vallo effosso terra protulit aquam, ad omnem vtilitatem animantibus & exercitibus. Sequenti verò die populus ad prædam prorupit. Prætor autē his accersitis, hæc ad eos loquutus est: Violentiam quidem inferre, alienisq; pasci, iniustitia est in omni tēpore, maximeque nobis in periculis constitutis. Ego enim in hoc fisus, vos in hanc terram transuexi, vt iustitia & opere bono tam Deū placemus, quàm Afros ad nosmetipsos adtrahere procuremus. Hæc autem vestra intemperantia in contrarium nobis proueniet, & aget vt Afri Vandalis auxilientur. Sed acquiescentes verbo meo, ementes escas apportate, & neque iniusti esse videamini, neque amicitiam Afrorum in inimicitiam cōuertatis, sed Deum potius studete placare, cessate insilire in aliena, & lucrum excutere periculis plenū. Mittens autem Bilisarius electum exercitum, vrbem sine labore comprehendit. Nocte enim ad eam accedentes, & vnà cum introeuntibus plaustris rusticorum ingredientes, hanc obtinuerunt, & cum dies factus fuisset, tam sacerdotem, quàm huius ciuitat s prim os captantes ad Prætorem destinauerunt. Bilisarius itaque Carthagine capta, commonebat mi

* Segilbū

eius vxoré, quę mulier erat ornata, multis Imperator Augustus humiliabat, vt ablegaret veneratores Synodi, & eos qui in exilio Macedonio episcopo largiebantur quæ necessaria erát. Deinde quosdam ex principib. præcepit in téplo sancti Theodori Sparatij super amboné Trisagij additamentú admittere, id est, qui crucifixus est pro nobis: ita vt multitudines indignatæ per dié litanię illinc egrederentur: quando & Timotheus per cómentorium scriptú omnibus ecclesijs pręcepit Trisagion in litanijs dicendum cum additamentó: quod multi metuétes fecerút. Monachi veró alium psalmum psalledo venerunt. Hos auté populus videns, clamauit: Beneuenerút orthodoxi. Simultas etiá facta est multa, & incendium domorú multarum, ac homicidia dená milia, turba vociferáte aduersus Anastasium, & Vitalianum Imperatorem petente, ita vt fugeret Anastasius & latitaret, ab ipsaq; Ariadne laceraretur iniurijs, vtputa multorú causa malórum Christianis effectus. Alamundaro autem principe Sarracenorum gétis baptizato, Seueros duos episcopos macula suæ prauitatis infectos, direxit causa cómunicandi. Dei autem prouidétia ille baptizatus erat ab orthodoxis, qui recipiebant conciliú. Cumq; Seueri episcopi subuertere principem á vero dogmate festinarent, mirabiliter eos arguit Alamundarus huiuscemodi fabula. ait enim ad illos: Literas accepi hodie, quia Michaël Ar-

chan-

changelus mortuus. Illis verò dicẽtibus, hoc impoſsibile fore, ait Princeps: Et quomodo Deus ſecundum vos nudus crucifixus, niſi naturarum eſſet duarum Chriſtus, quandoquidẽ nec angelus, eſt moriturus? Et ita cum confuſione Seueri receſſerunt epiſcopi. Itaq; Vitalianus; quẽ populus Imperatorem expetierat, excepta tota Thrace, Scythia & Myſia; Bulgares habens ſecum & multitudinẽ Hunnorum, cepit Anchialum & Odyſſopolim: Comprehẽdit autem & Cyrillum magiſtrum militum Thraciæ, & peruenit prædas gerendo Byzantium. Parcens verò ciuitati, apud Soſtenium caſtrametatus eſt. Anaſtaſius autem deſperatione conſternatus, mittit ex ſenatu quoſdam, rogans eum paciſci, & iurare vnà cum Senatu, quòd ab exilio reuocaret epiſcopos apud Heracleam Thraciæ. Porrò Vitalianus addidit vt & principes vniuſcuiuſque ſcholæ iurent iſtud: ſed & Macedonius & Flauianus qui nequiter pulſi fuerant, ſuos reciperent thronos, ſimiliter & reliqui omnes epiſcopi, & ita celebraretur ſynodus Romana, & cunctis epiſcopis conuenientibus, communi iudicio reprobarẽtur quæ aduerſus orthodoxos ſunt prȩſumpta. Itaq; cũ hȩc Imperator, ſenatus & reliqui principes, populiq; iuraſſent, & cõfirmaſſent ita fiẽdũ, facta eſt pax, & ad propria rediјt. Hormiſda verò Ro. epiſcopus, fatigatus à Theoderico Vitaliano fauẽte, * Euodiũ epiſcopũ miſit, & Vitalianum *Ennodium*

archidiaconum ad synodum celebrandam apud Heracleam. Venerunt autem & episcopi ex diuersis locis ferè ducenti, qui illusi ab Imperatore, & Timotheo episcopo Constantinopolitano, recesserunt inefficaces. Impius quippe Imperator pacta transgrediens, clàm intimauit Romano Papæ ne veniret. Miserat enim Vitaliano Sacrã, quo transmitteret eam Romam, vt papa proficisceretur ad celebrandam synodum apud Heracleam. Omnis autem populus atq; senatus in præsentia maledicebat Anastasio tanquam periuro. Porrò Vitalianus indignatus aduersus Anastasium ob periurium, multa mala exercitibus Anastasij & reliquæ Reip. demõstrauit, occidens, rapiens, armis exuens, & postremò ad iniurias eius vnumquemque militum vno æreo nummo vendens. Interea Hunni, qui dicuntur Saber, transeuntes Caspias portas, Armeniam & Cappadociam, Galatiam & Pontum depopulati sunt, ita vt Euchaitam quoq; penè peruaderent. Vnde & fugiẽs Macedonius episcopus propemodum periclitatus, saluatus est apud Gangras. Quo comperto Anastasius illic eum amarè custodiri præcepit, mittens, vt aiũt, qui eũ occiderẽt. Defunctus autem apud Gangras, positus est in ecclesia sancti martyris Callinici iuxta reliquias eius multas sanitates efficiens. Qui cum exanimis iaceret, manu fertur se signaculo crucis signasse. Theodorus autem vnus ex his qui cum eo

erant, vidit eum in somnis dicentem sibi: Excipe, abies lege & dic Anastasio. Ego quidem ad patres meos vado, quorum fidem seruaui: non cessabo autem increscens Domino, vsq; quo venias & ingrediamur iudicium. Eodem anno Alexandrię multi viri ac mulieres & pueri atrociter à dæmonibus obsessi repentè latrabant. In somnis autem quidam vidit quendam dicentem, quia propter anathematismos synodi Chalcedonensis patiuntur isti. Vicesimo deinde & septimo Imperij Anastasij anno, vidit idem Imperator in visu virum terribilem portátem codicem: qui hunc aperiens & inueniens nomen Imperatoris, dicit ei: Ecce propter malam fidem tuam deleo decē & quatuor. & deleuit eos. Expergefactus autem, & aduocato præfecto Adamantio, dixit ei visioné. Et ego ait ille, vidi hæc ista nocte: quia asſistente mihi imperio tuo porcus magnus veniens, & cōprehensa pretexta mea proiecit me in terram, & interemit. Cōuocato ergo Proculo coniectore, dixit ei quæ visa fuerát. Qui quòd ambo forent post paululum moritori prędixit. Anastasius itaq; cum in heresi, in quam delapsus fuerat, perseueraret, duasq; in Christo naturas, deitatis videlicet & humanitatis, Eutychium hæresiarchen sequens denegaret: Hormisda Papa qui Symmacho successerat, direxit † Euhodium Ticinensem episcopum, aliosq; cum eo Constantinopolim cum Catholicæ fidei scripto, qua- Ennodium

tenus Anastasium ad ecclesiæ gremium reducerent: qui non solùm salubria eorum monita spreuit, sed insuper etiam à suis conspectibus non sine contumelia expulit, nauiq; fragili impositis mandat, ne vspiam per totam Græciam ad aliquam ciuitatum accederent. Quam eius impiam temeritatem diuina vltio continuò subsequuta est. Nam cum vicesimum & septimum annum Imperij ageret, mortuus est, & imperauit pro eo pius Iustinus, vir senior & multum peritus, qui à militibus incipiens, vsque ad Senatum profecit. Quidam autem aiunt, quòd diuino fulmine Anastasius à * fulgure perierit.

fulgore

IVSTINVS.

Anno ab incarnatione Domini D.XI. Iustinus Curopazates Illyricus genere, vir catholicus, Augustali potitus est solio. Ad hunc ob causam redintegrandę fidei directus ab Hormisda pontifice, vir sanctitate præcipuus, Germanus Capuanæ vrbis episcopus dignè susceptus est, multorũq; dubia corda in fide solidauit. Eo tempore apud Africam defuncto Trasmundo Vandalorum rege, Arrianæ perfidiæ, Childericus eius filius ex Eudoxia captiua Valētiniani principis filia ortus, Vandalorum regnum adeptus est: qui nó patrem hæreticum, sed matris catholicæ monita sequens, cultor rectæ fidei enituit. Hunc pater Trasmundus ad mortem veniens, quia tenebat eum cathelicæ parti fauere, sacramēti nodis adstringere curauit, ne vnquam in suo regno

gno catholicis faueret atque consuleret. Qui mox vt suus genitor vita caruit, priusquàm etiam regni iura assumeret, vniuersos episcopos quos Trasimundus in exiliũ coëgerat, redire fecit, eisq́; ecclesias reformari pręcepit, septuaginta iam & quatuor annis euolutis, ex quo à Genserico auo suo primitùs apud Africam ecclesię fuere destructę. Tertio igitur Iustini principis anno moto bello inter Romanos & Persas, misit idem Iustinus legatos & munera ad Zelioben regẽ Hunnorum: & repromisit ille cũ iuramento, se Imperatori contra Persas auxilium præstiturum. Mittentem aũtẽ deinde ad se regem Persarum admisit, & suadẽti promisit, etiam ipsi hoc præstiturum contra Romanos. Sanè Iustinus hęc ediscens tristatus est valde. Porrò direxit Zeliobes ad Persas viginti milia ad expugnandos Romanos. At verò Iustinus destinauit Chuadi regi Persarum legationem pro pace, & quasi super alio quodam scribens, etiam de Zeliobe significauit, quia opitulationis iuramenta cum Romanis habet, & quia munera accepit multa, & vult proditor Persarum fieri: & quia oportet nos cum simus fratres, ad amicitiam venire, & nõ à canibus istis illudi. Tũc Chuades accersiens secretò Zelioben, sciscitatus est si accepisset à Romanis munera hortatus eos aduersum Persas. Qui dixit: Etiam. Et iratus Chuades occidit eum, & per noctem missa multitudine Persarum, interfecit populum

eius, suspicatus quòd dolo ad illum venissent, Quotquot autem potuerunt fugere, redierũt ad propria. Quinto anno Imperij Iustini Zatus rex Lazorum recedens à regno Persarum regnãte Cabade & Zatum amante, qui etiam illum in regem prouexerat Lazorum, venit Byzantiũ ad Iustinum, & rogauit eum vt fieret Christianus, & ab ipso appellaretur Imperator Lazorum. At Imperator grãdi cum gaudio illo suscepto, illuminauit eum, & filium appellauit. Profectus autem Lazorum Imperator à Iustino, portauit coronam & chlamydem Imperatoriam albam. Quo comperto Cabades Persarum rex, significauit Iustino dicens: Quia cùm amicitia & pax sit inter nos, quæ inimicorum sunt agis, & eos qui sub potestate Persarum erant à seculo, assumis. Qui remisit ei: Nos quenquam subiectorum imperio tuo neq; assumpsimus, neq; subuertimus, sed ascendens Zatus ad Imperia nostra procidens deprecatus est, vt ab scelesto & pagano dogmate, impijsq; sacrificijs & errore dæmonum liberaretur, & accederet ad creatorem omnium dominum, & fieret Christianus. Hunc nos baptizantes absoluimus ad propriam regionem. Ex tunc ergo facta est amicitia inter Romanos & Persas. At verò in Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per singula loca hæresis Arriana vigeret, Iustinus sexto Imperij sui anno, orthodoxæ fidei studió omnimodis satagere cœpit, vt hæ-

reticorum

reticorum nomen extingueret, statuitq; vt vbiq; eorum ecclesias catholica religione consecraret. Quod dum in Italia rex Theodericus Arriana lue pollutus audisset, Ioannē Papam, simulque cum eo Theodorum, Hypatium, atque Agapitum consulares viros, atq; Agapitum patricium Constantinopolim ad Iustinum principem misit. Mandat quoq; per eos, interminans, quòd nisi quantocyus hæreticis suas ecclesias redderet, eosque in pace degere fineret, vniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cum ab eo vt dignum erat, suscepti essent, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulant, vt suæ legationis seriem, quanquam esset iniusta, libenter exciperet, Italiæque periture consuleret. Quorū fletibus Iustinus permotus, eis quod petebant cōcessit, Arrianosque sui iuris reliquit. Dum hi in itinere demorantur, Theodericus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum ex consule ac Patricium, & Boetiū senatorem ex consule, catholicos viros, gladio trucidauit. His diebus extincto à Francis Alarico Visigothorum rege, Theodericus per Hyppam suum comitem plusquàm triginta milia Francorum cædens, Thiodem suum armigerum post mortem Alarici generi, tutorē Athalarici constituit. Ioannes verò Pontifex reuertens à Constantinopoli cum quibus erat profectus, quum ad Theodericum Rauē-

nam venisset: Theodericus malitia commotus, quòd eum Iustinus catholicæ pietatis defensor honorificè suscepisset, eum simul cum socijs carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem, mox animaduersio diuina sequuta est. Nam post hoc facinus nonagesimo nono die subitanea morte defunctus est. Cuius animá solitarius quidam apud Liparam insulam, vir magnæ virtutis, aspexit inter Ioannem Papam & Symmachum patricium deduci, & in ollam Vulcani, quæ ei loco proxima est, demergi. Igitur Theoderico tali modo punito, Gothi sibi Athalaricum, de quo præmissum est, ex Theoderici regis filia procreatum, cum eadem Amalasuinta matre sua in regnum præficiunt. Interea Cabades rex Persarum, filius Perozi, multa milia Manichęorum cum episcopo eorum Indagaro vno die peremit, vnà cum * senioribus Persis, qui consensus eorũ erant. Filium enim eius nomine Phatuarsan Manichęi à puero instruentes, repromittebât ei dicentes: Quia pater tuus senuit, & si contigerit eum mori, principes magorum vnum fratrum tuorum faciunt Imperatorem, eo quòd teneat dogma ipsorum. Nos autem possumus per orationes nostras suadere patri tuo abrenunciare Imperio, & te promouere, vt vbique cófirmes dogmata Manichęorum. Qui repromisit hoc facere si imperasset. Cum autem hæc Cabades cognouisset, iussit conuentum fieri, quasi facturus filium suum Imperatorem: omnes iubens

*senatoribus

bens Manichęos vnà cum episcopo eorũ & mulieribus & liberis adesse conuentui: similiter & principem magorum Glonazen & magos, & Christianorum episcopum Boazanē, dilectum à Cabade vt medicum optimum. Et conuocatis Manichęis ait: Gaudeo super dogmate vestro, & volo vobis dare dum viuo filium meum Phatuarsan, vt consentaneum vestrum, sed segregate vosmetipsos ad recipiendum eum. Qui freti fiducia semetipsos segregauerunt. Cabades autem præcipiens exercitus suos ingredi, omnes cecidit gladijs cum episcopo eorum, sub conspectu magorũ principis, & Christianorum antistitis. Igitur terræmotus cum apud Antiochiam adhuc teneretur, Euphrasius episcopus obrutus est, & mortuus à terræmotu, & omnis domus & ecclesia cecidit, & pulchritudo ciuitatis exterminata est. Non enim facta est diuinitùs talis vltio in alia ciuitate per omnes generationes. At pijssimus Imperator Iustinus his cognitis plurimùm animo doluit, ita vt ablato diademate à capite suo & purpura, lugeret in sacco sedens per multos dies, adeò vt in die festo procedens ad ecclesiam, non sit passus portare coronam vel chlamydem. Porrò mense Aprili eiusdem indictionis ægrotus Imperator Iustinus effectus, prouexit dum adhuc uiueret, in Imperatorem Iustinianum filium sororis suæ, qui & coimperauit ei mēsibus quatuor. Mense autem Augusto eiusdem indicti

onis quinto Iustinus obijt apud Constantinopolim, cum Augustalem dignitatem vndecim annis administrasset.

Explicit Liber decimusquintus.

INCIPIT LIBER SEXTVSDECIMVS.

IVSTINIANVS.

Nno ab incarnatione Domini D. XXI. Iustinianus Romanorum solus Augustalē adeptus est principatum. Qui mox vt imperialia iura suscepit, ad reparandū Reip. statum animum intendit: ac primùm per Bilisarium patricium, ingentem virum, Persas aggressus est: qui transgresis Romanorum terminis, eorum regiones grauiter depopulabantur. Quos Bilisarius magnis prælijs fudit, atque ex voluntate principis Constantinopolim triumphans ingressus est. Interea rex Herulorum Gethes nomine venit Constantinopolim cum populo suo, & petit Imperatorem quòd fieret Christianus. Qui baptizatum in Theophanijs suscepit eum ex baptismate, repromittentem auxiliari ei in quibuscunque voluisset. Eodem anno adhæsit mulier quædam Romanis, ex Hunnis qui dicuntur Saber, nomine Boazer, vidua, habens secum Hunnorum centum milia. Tum & rex Hunnorum

norum qui sunt iuxta Bosphorum nomine Gorda, accessit ad Imperatore, & factus Christianus susceptus est ab Imperatore, & multis ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius ad custodiēdas Romanas res & Bosphorum ciuitatē, quæ pro eo quòd Romanis per singulos annos boues pro pecunijs inferebat, Bosphorus appellata est. Locauit autē & militum Romanorum numerum, & tribunorū custodire ciuitatem, propter Hunnos, & exigere tributa boum. Promulgauit autem formam de episcopis & oeconomis, & orphanotrophiis, & xenodochijs, ne hæreditate possiderent, nisi quæ priusquàm proueherentur habuisse probarentur, de quibus & testamentum emittere possent. Ab hac verò hora qua promoueretur, neminē habere licentiam disponendi, sed omnia ipsius venerabilem domum hæreditari. Et exposuit Imperator leges validas contra libidinosos, & multi puniti sunt, & factus est timor multus, & cautela. Renouauit etiam contrarias leges, faciens singularem Codicem, & vocans eum Nouellas Cōstitutiones: in quibus non permittit principem in locis quibus præest, emere possessionem, aut ædificare domum, aut hæreditari extraneam personam, nisi qui sibi cognatus existat. Eodem anno passa est à diuina indignatione rursus Antiochia post duos annos prioris passionis: & factus est terræmotus magnus, & tempestas grauissima: & litanias fa-

ciebant qui remanserant, omnes discalciati clamantes, *κύρις ἐλέησον*. Apparuit autem in visu Dei cultori homini, ut diceret omnibus residuis, quòd superscriberent in superliminaribus suis: Christus nobiscum, state. Quo facto stetit ira Dei: & rursus Imperator & Augusta multas pecunias donauerũt in recuperationem & ædificationem Antiochensium ciuitatis, quam cognominauit Theopolim. Porrò duodecima Kalendarum Aprilium septimæ indictionis, irruit Alamundarus Zetices regulus Sarracenorum, & deprædatus est Syriam primam, vsq; ad terminos Antiochiæ, in locum qui dicitur Litargum: & occidit multos: & incendit exteriora Chalcedonis. Et audientes primores Romanorum, exierunt aduersus eos. Quo comperto, Sarraceni vnà cùm Persis sumpta seu captiuis, vel præda, fugêre. Præterea Samaritæ & Iudæi in Palæstina Imperatorem quendam Iulianum coronãtes, & arma cõtra Christianos commouẽtes, rapinas, homicidia & incendia operati sunt, quos Deus tradidit in manus Iustiniani, & interemit eos, & decollauit Iulianum tyrannũ. Tertio namque Imperij sui anno Iustinianus Imperator promulgauit legem, vt non essent Pagani, nec hæretici, nisi soli orthodoxi Christiani, datis illis inducijs vsque ad menses tres ad conuersionem. Interea Athalaricus rex Gothorum, cum necdum expletis pueritiæ [illegible], annis

annis regnasset, immatura morte præuentus vitæ subtractus est. Cuius mater Amalsuinta post eius funus Theodatum sibi adsciuit in regnum. Sed Theodatus idem collati sibi immemor beneficij, post dies aliquot eam in balneo strangulare præcepit. Et quia ipsa, dum adhuc viueret, se suumq; filium commendarat principi, audita Iustinianus Augustus eius morte, graui mox aduersus Theodatũ iracũdia exarsit. Sentiens se Theodatus infensum habere principem, beatum Papam Agapitum Constantinopolim misit, quatenus ei apud Iustinianum facti impunitatem impetraret. Qui sanctus pontifex cum Iustinianum principem adisset, facta cum eodem de fide collocutione, reperit eum in Eutychetis dogma corruisse. A quo pridẽ graues minas beatus antistes perpessus est. Sed cum illius inconcussam in fide catholica se inuenisse constantiam cerneret (siquidem ad hoc vsque progressum fuerat, vt talia à præsule audiret: Ego ad Iustinianum Imperatorem Christianissimum venire desideraui, sed nunc Diocletianum inueni) tandem ex voluntate Dei eius monitis acquiescens, ad catholicæ fidei confessionem, pariter cũ multis qui simul desipiebãt, reuersus est. Anthimũ quoq; eiusdem regię ciuitatis episcopũ, præfatæ hæreseos defensorem, cõuictũ publicè cõmunione priuauit, ac persuaso principe in exiliũ coegit. Nec multo pòst idẽ põtifex apud eãdem vrbẽ obijt.

Septimo deinde Imperij Iustiniani anno, facta sunt Vandalica bella. Episcopus autē quidam Otientalis partis deterruit Iustinianum Imperatorem, ex Deo sibi visionem factam, iubentem sibi ad Imperatorem accedere, & postulare Christianos qui erant in Libya liberare à tyrannis. Quibus imperator auditis, retinere mentem vltrà non potuit, sed tam exercitum quàm naues circumdedit armis, & victualia præparauit: Bilisariumq; in procinctū esse præcepit, in Libyam prętorem mittendū, quem & prætorem Imperator principaliter in omnibus statuit. Erat autem cum eo & Procopius harū rerum conscriptor. Traijcientes autem à Pegia vrbe abierunt Abydum. Bilisarius autem curabat, quatenus vniuersus stolus simul nauigaret, & in prælium idem ipsum diuerteret. Cumq; ad Siciliam peruenissent, misit Procopium conscriptorem Syracusam, si fortè inueniret quosdam, qui se in Libyam ducerent. Ipse verò stolo accepto ad Caucanā properauit villam, ducentis à Syracusa stadijs differentem. Procopius verò Syracusam ingressus escas emit, consequutus quoq; inopinatè virum, qui sibi fuerat à puero amicus, quiq; habens experimētum Libyæ locorum, & maris iter, tres tantùm dies transierant, ex quo Carthaginem venerat; & asseuerabat omnem securitatem illos habere, & non metuere quenquam eorum, quòd aduersus se mouerent exercitus: ita vt à quatuor mansioni-

bus

bus malis *Gelimer moraretur. Hunc ergo as- * Segilbũ
sumptum Procopius ad Caucana perueniẽs,
Bilisario præsentauit, & exijt in quoddam prę-
dium: aggeremque ac vallum profundum fa-
cientes, castrametati sunt. Vbi & cum locus
inaquosus esset, vallo effosso terra protulit a-
quam, ad omnem vtilitatem animantibus &
exercitibus. Sequenti verò die populus ad
prædam prorupit. Prætor autẽ his accersitis,
hæc ad eos loquutus est: Violentiam quidem
inferre, alienisq; pasci, iniustitia est in omni tẽ-
pore, maximeque nobis in periculis constitu-
tis. Ego enim in hoc fisus, vos in hanc terram
transuexi, vt iustitia & opere bono tam Deũ
placemus, quàm Afros ad nosmetipsos adtra-
here procuremus. Hæc autem vestra intem-
perantia in contrarium nobis proueniet, &
aget vt Afri Vandalis auxilientur. Sed acqui-
escentes verbo meo, ementes escas apporta-
te, & neque iniusti esse videamini, neque amĩ-
citiam Afrorum in inimicitiam cõuertatis, sed
Deum potius studete placare, cessate insilire
in aliena, & lucrum excutere periculis plenũ.
Mittens autem Bilisarius electum exercitum,
vrbem sine labore comprehendit. Nocte e-
nim ad eam accedentes, & vnà cum introeun-
tibus plaustris rusticorum ingredientes, hanc
obtinuerunt, & cum dies factus fuisset, tam
sacerdotem, quàm huius ciuitatis primos ca-
ptantes ad Prætorem destinauerunt. Bilisari-
us itaque Carthagine capta, commonebat mi-

lites dicens: Videte commilitones, quàm prospera facta sint nobis, quomodo sobrietatem erga Afros ostendimus: videte, & honestatem in Carthagine conseruate, & ne quis quenquã opprimat, nec quicquam ipsius surripiat. Cum enim multa mala fuissent à Vandalis Barbaris viris perpessi, Imperator noster misit nos eis ad libertatem donandam. Hæc commonens Carthaginem introiuit, & ascendens palatium in Gelimeris solio sedit. At quem negociatores Carthaginis venerunt, & quotquot iuxta mare manebant, queritantes se rapinam à classibus pertulisse. Ad verò Caloninum nauium principem iuramento constrinxit, quatenus omnia quæ rapta fuerant apportaret, & proprijs dominis redderet. Qui defraudans ex eis & periurans, non post multum vindictam exoluit. Nam extra sensum effectus, suam ipsius linguam comedens obijt. Ita verò Prætor sine tumultu vrbem possidebat, vt nec iniuriam cuiquam inferret homini, nec in foro quenquam obserare domum contingeret, sed ementes milites manducabant. Eos verò Vandalos qui ad sacra confugerant, fide præstita educebat. Murorum verò ciuitatis diligentiam exhibebat, cum antea per negligẽtiam ruerent. Porrò dicebant & vetus verbũ Carthagine dictum, videlicet, Gamma persequebatur Beta, nunc Beta Gamma . quod videtur esse perfectum. Prius enim Gensericus Bonifa-

Bonifacium insequutus est, nunc verò Bilisarius Gelimerem. Præterea tot pecunias multitudo reperit, quot in nullo loco vnquam esse contigerat. Denique Romanorum principatum depopulantes, pecunias multas in Libyam transtulerunt. Et quum ipsa ciuitas & regio optima & fœcunda esset, pecuniarum reditus eis effecti sunt multi. Nonaginta quippe & quinque annis Vandali Libyam tenuerunt. At cum multas diuitias collegissent, in illa die in manus Romanorum omnes diuitiæ redierunt. In tribus enim mensibus, cum pugnasset Bilisarius, id est, à Kalendis Septembribus vsque ad Kalendas Decembrias, totam Libyam subdidit. Misit autem Ioannem Armenium cum ducentis electis persequi Gelimerem, donec eum viuum aut mortuum comprehenderent. Qui præoccupans Gelimerẽ comprehensurus erat, nisi res contigisset huiusmodi. Vliares quidam ex Bilisarij armigeris erat cum Ioanne, qui vino inebriatus in reprobum sensum venit. Videns autem auem super arborem sedentem, tenso arcu iecit aduersum auem, & auem quidem consequutus non est, Ioannem verò retro in ceruicem percussit. Qui plagatus mortuus est, multũ luctum tam imperatori Iustiniano, quàm Bilisario & cunctis Romanis & Carthaginensibus derelinquens. Taliter Gelimeres aufugiens illa die ad Maurusios properauit,

Quem Bilisarius persequutus in paruo monte in nouissimis Numidiæ circumclusit, hunc obsidens per hyemem, deficientibus ei omnibus necessarijs. Panis enim apud Maurusios non fit, neque vinum, neque oleum, sed far & hordeum immaturum, vt irrationabilia animalia comedunt. Hos incidens Gelimerus, scribit ad Pharan, quem Bilisarius ad custodiendum eum dereliquerat, vt mitteret sibi citharam, & panem vnum, & spongiam. Pharas autem hæsitabat quidnam esset hoc, donec qui detulerat epistolam dixit, quia panem desiderat videre Gelimer, non videns panem ex quo ascendit in montem, spongiam autem propter oculos non lotos, ac per hoc læsos, quatenus hos synceros spongia reddat: porrò citharam, vt calamitatem lamentetur & defleat. His auditis Pharas condolens, & fortunam humanam deplorans, secũdum eius scripta faciebat, & multa ei misit, quibuscunq; Gelimer egebat. Præterea cum hyems transisset, metuens Gelimer obsidionem Romanorum, & cognatorum misertus filiorum, qui vermes in obsidione & miseria fecerant, dissolutus est mente, & scripsit ad Pharan, quòd fidei verbo recepto, ipse & qui secum essent, ad Bilisarium properarẽt. Quo hoc certum iureiurando reddente, assumptis omnibus Carthaginem venit: Bilisarius autẽ hũc gratáter accepit. At verò Gelimer ridendo ad Bilisarium introiuit. Quem alij quidem super-

ſuperfluitate paſsionis exceſsiſſe quæ ſunt naturæ, delirumque ſuſpicabantur effectum. Amici verò huius & ſagacem hominem hunc eſſe cogitabant, & cum fuerit rex, & regij generis, & virtutem validam pecuniasque magnas habuerit, quomodo in fugam verſus eſt, & multa mala pertulit, & nunc vt captiuus ductus eſt, nihilque præter multum riſum, dignaque hominum arbitratu circa eum eſſe perhibebantur. Biliſarius autem eum cũ principibus omnibus Vandalorum non in dehonoratione cuſtodiebat, vt ad Imperatorem Iuſtinianum Byzantium duceret. Cyrillo verò ſtatim Biliſarius cum capite Zatinonis fratris Gelimeris in Sardum inſulam miſſo quæ Kirnus vocabatur, hanc primùm Romanis ſubegit. In Cæſaream verò quæ eſt in Mauritania, Ioannem alium deſtinauit, quæ triginta dierum itinere à Carthagine diſtans, penes Gadira & ſolis occaſum iacet, aliumque Ioannem ex protectoribus vnum in fretum quod eſt in Gadiris, & in caſtellum quod Septum vocant, direxit. Porrò in inſulas quæ iuxta Oceanum ſunt, Maioricã ſcilicet & Minoricam, Apollinarium deſtinauit virum bonum. Miſit autem & in Siciliam quoſdã Afrorum, & caſtrum Vandalorum comprehendere iuſsit. Gothi quoq;, qui hoc cuſtodiebant, matri Athalarici hæc nota fecerunt. Quæ ſcripſit ad Biliſarium; ne idem caſtrum tyrannicè obſideret, quouſq; Imperator Iuſtinianus

sciret, & quod sibi visum esset efficeret. In his ergo Vandalicum bellum finem accepit. Verùm inuidia, vt in magna felicitate fieri contigit, etiam in Bilisarium cecidit. Quidam enim derogauerunt ei penes Imperatorem, quòd tyrannidem meditaretur. At Imperator misso Salomone tentat Bilisarij voluntatem, vtrùm cum Gelimere & Vandalis veniret, an manês eos illuc transmitteret. Bilisarius autem Byzantium profectus est, Salomone prætore apud Libyam derelicto. Cumque Bilisarius vnà cum Gelimere & Vandalis peruenisset, magna præmia percipere meruit, quibus nimirum temporibus priscis Romanorũ in maximis victorijs digni efficiebantur. Sexcentis enim annis actis nemo ad talem peruenit honorem, nisi Titus, Traianus, & alij Imperatores, qui magistratus contra Barbaricas nationes obtinentes, mirabiliter triumphauerunt. Exuuijsq; ostensis, & ex bello mancipijs, in media vrbe pompis hæc publicauit: quod triumphum Romani vocant: sic veteri quidem modo, sed pedestri incedens, in domum suam vsque ad Hippodromum. Erant autem exuuiæ * quicquid administratorio principis ordini competebat, id est, throni aurei, & essedæ, quibus regum vxores vehebantur: ornatus etiam de lapidibus preciosis compositus: argenti quoque multa milia talentorum, & diuersorum imperialium vasorum, quę Gensericus despoliato Romano pa-

quotquot

latio

latio in Africam tulit: inter quæ erant & Iudęorum vasa, quæ Titus Vespasianus filius post captam Hierosolymam, Romam detulerat. Mancipia verò erant ex triumpho, tam ipse Gelimer vestimentum quoddam portans purpureum, & cognatio eius vniuersa: Vandalorum quoque quotquot valde prolixæ staturæ ac boni corporis erant. Cumque Gelimer in Hippodromum peruenisset, & tam Imperatorem supra tribunal sedentem, quàm ex vtraque parte vulgus astans vidisset, non quiescebat clamans: V A N I T A S vanitatum, & omnia vanitas. Pertingentem autem eum iuxta Imperatoris tribunal, purpura eius ablata pronum cadere, & adorare Imperatorem coegerunt. At verò Imperator Gelimeri prædia in Galatia multa contulit & amœna, & cum omnibus suis cognatis in his habitare permisit. Verùm in ordinem patricij non prouexit, eo quòd ab Arrij secta discedere minimè consentiret. Salomone præterea Remp. moderante, Maurusij prælium aduersus Afros mouerunt. Porrò Maurusij ex gentibus descendunt, quas Iesus Naue ex regione Phœnicum à Sidone ad Aegyptum vsque habitantes abegit. Qui peruenientes Aegyptum, & non recepti ab eis, ad Libyá veniunt, & hanc inhabitátibus eis, nouissimo tẽpore Imperatores Ro. terram obtinẽtes hác, Hoen nominauerunt, statuẽtes titulos duos supra magnum fontẽ ex lapidibus cádidis cõ

cauos habentes literas Phœniceas dicenteſq; hæc:Nos ſumus qui fugimus à facie Ieſu latronis, filij Naue. Erant autem & aliæ gentes in Africa primùm indigenæ, habentes regem Aſclepium, qui * Herculi conregnau t, quem terræ filium eſſe aſſeuerauerunt, qui Carthaginem condiderunt. Salomon autem à Carthagine ſumptis exercitibus contra Mauruſios properauit. Qui in fugam verſi, & in præcipitia ſe demergentes, ſemetipſos interficiunt. Mortui verò in hoc bello ſunt Mauruſiorum quinquaginta milia, Romanorũ verò nullus penitùs. Quin nec ictum quiſquã eorum vllũ accepit, ſed prorſus omnes incolumes victoriam conſequuti ſunt. Plurimi verò principum ipſorum Romanis adiuncti ſunt. Virorum, mulierum atque puerorum tantam multitudinem Romani ceperunt, vt ouis viuis precio ſeruum Mauruſium emere volentibus venundarent. Et tunc eis vetus eloquium cuiuſdã diuinæ fœminæ contigit, quę maledicẽs eis ſic ait: Multitudo eorũ à viro ſine barba peribit. Salomon quippe à puero eunuchus præter voluntatẽ eſt effectus, præ paſsione genitales partes amittẽs. Porrò tota Libya recepta Carthaginem rediјt. Præterea Vere incipiente miſſus eſt Biliſarius Siciliam Romanis facere tributariam. Vbi eo hyemante Romani Libyæ contra Salomonem ſimultates fecerunt hoc modo. Acceptis enim interemptorum vxoribus Vandalorum, habe-

Heraclio

habebant & agros eorum vt suos, & soluere pro eis tributa nolebant imperatori. At verò Salomon commonebat eos dicens, ne contradicerent imperatori, sed huic omnia quæ deliberata fuissent, penitùs redderent. Ceciderunt autem quidam eorum, maximè Gothorum in Arrij sectam, quos sacerdotes ecclesiæ segregabant, & nec liberos eorum baptizare volebant. Vnde & in die festo simultas facta est. Consiliati sunt verò milites Salomonem in templo perimere. Qui hoc audito, suadebat eis à seditione recedere. Quod non post pauca obtinuit. Porrò dum Agapitus Romanus pontifex, qui à Iustiniano principe pacem Theodato postularat, apud Constantinopolim obijsset, Iustinianus Bilisarium patricium multis iam prælijs gloriosum aduersus Theodatum dirigit, vt etiá Italiam à Gothorum seruitio liberaret. Bilisarius itaque dum aliquantum temporis apud Siciliam moram faceret, rex Gothorum Theodatus extinctus est. Huius in locũ Vithegis succesit: qui mox vt regnum inuasit, Rauẽnam profectus Amalasuintæ reginæ filiam per vim auferens sibi in matrimonium iunxit. Conceptas ergo contra Theodatum Bilisarius belli vires in Vithegim conuertit; egressusq́ue de Sicilia ad Campaniam, Neapolim adijt. Quem Neapolitani ciues noluerunt excipere. Qui indignatus acriter ad eiusdem vrbis expugnationem totis se viribus erexit. Quam aliquantis

fortiter impugnatam diebus, tandem per vim capiens ingressus est: tantaq; non solũ in Gothos qui ibi morabãtur, sed etiam in ciues ira desæuijt, vt non ętati, nõ sexui, postremò non sanctimonialibus, vel ipsis etiã sacerdotibus parceret. Viros in conspectu coniugum, miserabilę visu, perimens, superstites matres ac liberos captiuitatis iugo abduxit, cuncta rapinis diripiẽs, nec à sacrosanctis ecclesijs expoliandis abstinuit. Indeque egrediens Romam properauit. Quo Romam ingresso, Gothi qui in Vrbe morabantur, noctu egresi, relictis patentibus portis, Rauennam confugiunt. Vithęgis vt talia comperit, mox aduersum Bilisarium Romam cum ingenti exercitu venit. Bilisarius autem non aptum sibi bellandi tempus conijciens, intra Vrbis mœnia se clausit, eamque munitionibus circumsepsit. Gothi verò Vrbẽ obsidentes vniuersa per circuitum direptionibus & incẽdijs absumunt. Quoscunque Romanos reperiunt, gladio extinguunt, cuncta loca sacra denudantes, ipsis etiam venerabilium martyrum tumulis manus impias inferunt, continuè Vrbem impugnant. Sed cauta Bilisarij industria defensatur. Præter belli instantiam angebatur insuper Roma famis penuria. Tanta siquidem per vniuersum mundum eo anno, maximeque apud Liguriam fames excreuerat, vt sicut vir beatissimus Dacius Mediolanensis antistes retulit, pleræque matres infelicium natorum come-

comederent membra. Cumq; per annum continuum Gothi Romam obsedissent, demum territi Rauennam rediere. Bilisarius verò sedulè à Papa Syluerio acriter increpatus, cur tanta ac talia homicidia Neapoli perpetrasset, tandem correptus & pœnitens, rursus proficiscens Neapolim, & videns domus ciuitatis depopulatas ac vacuas, tandem reperto consilio recuperandi populi, colligens per diuersas villas Neapolitanæ ciuitatis viros ac mulieres domibus habitaturos immisit, i. Cumanos, Puteolanos, & alios plurimos Liguria degentes & Playa, & Sola, & Piscinula, & Locotroccla, & Summa, alijsque villis: necnon Melanos & Surentinos, & de villa quæ Stabij dicitur, adiungens viros ac mulieres: simulque & de populis Cymiterij adiunxit. Non post longum tempus rursum pugnaturus cum Vandalis in Africam pergens, victoriam de eis adeptus est. Ex quorum reliquijs Africæ terræ captiuorum, necnon Siciliæ & Syracusæ ciuitatis, simulque ciuitatum Calabriæ, id est Maliti, Consentię, villarumque earum populos atque totius Apuliæ colligens depopulatam impleuit. Tamen sæpissimè in collectione populorum de singulis vrbibus venientium solet accrescere stultiloquium, ac propterea annualiter illis dirigebat Prætor Siciliæ virum nobilem ac sapientem qui iudicaret & discerneret ea quę illi minimè sciebant. At verò Bilisarius Nea-

polim ordinatam relinquens, Romam ingref ſus eſt. Statimq; ei à Theodora Auguſta præceptio allata eſt, vt Papam Syluerium conuictum accuſatione falſorum teſtiũ in exilium truderet, eo quòd Anthimũ hæreticum Conſtantinopolitanum epiſcopum recuperatione recipere noluiſſet. Quod Biliſarius licet nolens nihil moratus effecit. Pulſus denique eſt Papa Syluerius ad Pontiam inſulam, in qua & exulans obijt. Vithegis verò coacto rurſus in vnum magno Gothorum exercitu cum Biliſario conflixit, factaq; maxima ſuorum cæde in fugã conuerſus eſt. Quem Ioannes magiſter militum, cognomento Sanguinarius, noctu fugientem perſequens, viuum comprehendit, Romamq; ad Biliſarium adduxit. Patrata Biliſarius victoria Conſtantinopolim redijt, ſecũ Vithegim deferens. Quo viſo Iuſtinianus valde lætatus eſt, eique non multo pòſt patricio effecto adminiſtrationẽ illi Perſarum tribuit terminos. Ibiq; Vithegijs degens vitam finiuit. Biliſarius verò dignis euectus honoribus, iterato ad Africam aduer ſus Vintarith mittitur, qui Vandalos rurſus ſollicitans apud eos regnauit. Qui vt Africam attigit, Vitarith ſub dolo pacis ilicò peremit, reſiduos Vandalorum Reip. iugo ſubſtrauit. Exinde Biliſarius victor Romam venit, auream crucem centum librarum, precioſiſsimis gemmis exornatam, in qua ſuas victorias deſcripſerat, beato Petro per manus Papæ Vigilij ob-

lij obtulit. His ipsis temporibus apud Casinum post solitariam vitam sancto degēs cœnobio stupēdus beatissimus Benedictus, nec minus futurorum præscius, radiabat virtutibus. Hac etiam ætate gens Longobardorum amica tunc populi Romani apud Pannonias degebat, quibus in regni gubernaculo Audoin præerat. Is eo tempore cum Turisendo Gepidarum rege cōfligens, per Alboin filium suum iuuenem strenuum victoriam nactus est. Deniq; inter ipsas Alboin sese acies Thurismodum Turisendi regis filium appetētem alacriter aggressus extinxit. Perturbatisque hac occasione Gepidis, suis victoriam peperit. At verò apud vrbem Romam Papa Vigilius ob eandem quam & antecessor suus causam indignationis Augustæ, per Anthimum Scribonem ductus Constantinopolim, indeque in exilium actus est. Capto itaq; Vithegi, Gothi Transpadani * Ildebaldum sibi regem Elpebadū constituunt, qui eodem anno perimitur. Cui successit Eutarius, & ipse necdum anno expleto iugulatur. Dehinc Badwillam, qui & Totila dicebatur, sibi in regnum præficiunt. Moxq; collecto vndiq; exercitu vniuersam Italiam inuadit. Exinde per Campaniam, & viri Dei Benedicti patris cœnobiū iter faciēs audire ab eo talia meruit: Multa mala facis, multa fecisti, iam ab iniquitate compescere. Equidem mare trāsiturus es, Romam ingressurus, nouem annis regnabis, decimo morie

ris. Dein à monasterio descendens, per Lucaniam ac Brutiorum fines Rhegium proficiscens, nec mora Siculum transgressus fretum Siciliam inuadit. Indeque reuertens Romam petijt, eamque obsidionibus cinxit. Quę tantam famis penuriam passa est, vt præ magnitudine inopiæ natorum suorum carnes comedere vellent. Fessis nimium Romanis, nec valentibus mœnia tueri, Totila porta Ostiensi Vrbem ingressus est. Qui parcere Romanis cupiens, per totam noctem clangere buccina iussit, quo se à Gothorum gladijs aut in ecclesijs tuerentur, aut quibuscunq; modis occulerent. Habitauitq; aliquantum cum Romanis, quasi pater cum filijs. Hanc illi, vt conijci datur, animi benignitatem, qui nimiæ antè crudelitatis extiterat, beati patris Benedicti monitio, quem olim adierat, contulit. Elapsi sanè aliqui è numero senatorum, Constantinopolim properant afflicti. Quibus calamitatibus subijceretur Roma, Augusto narrant. Qui statim Narsen eunuchum cubicularium suum Exarchum Italiæ fecit, Romam cum manu valida misit, vt afflictæ Romæ quantocyus subueniret. Is ad Italiam veniens cum Longobardis fœdus inijt, & ad Alboin legatos dirigit, quatenus ei pugnaturo cum Gothis auxilium ministraret. Tunc Alboin electa è suis manu, direxit qui Romanis aduersum Gothos suffragium ferrent. Qui per maris Adriatici sinum transuecti, sociati Romanis,

nis, magnum cum Gothis certamen iniere. Quibus ad internicionem penè consumptis, regem Totilam, qui vltra decem annos iam regnauerat, interfecit, & vestimenta eius cruenta, cum corona lapidibus preciosis exornata misit in regiam vrbem, & iacta sunt ad pedes imperatoris coram Senatu. Deinde vrbes eorum munitas duas capiens, Veronam & Brixiam, & Romanam ciuitatem, vniuersamq; Italiam ad Reip. iura reduxit, & Longobardos honoratos multis muneribus ad propria remisit, omniq; tempore, quo Longobardi possederunt Pannonias, Romanæ Reipub. aduersus æmulos adiutores fuerunt. Interea Salomon Libyę commorans, vniuersos muros ciuitatis illius munijt: & quoniam Maurusij discésserunt à Numida victi, Zaben regionem atq; Mauritaniam, & Sitiphim metropolim sub tributo Romanis effecit. Alterius enim Mauritaniæ Cæsarea prima metropolis est. Interea Iberum rex Zamanardus nomine Constantinopolim ascendit ad Iustinianum imperatorem cum vxore ac senatoribus suis, rogans eum vt esset Romanorum concertator, & germanus amicus. At imperator huiusmodi proposito eius accepto, multis eum & senatores eius munificentijs honorauit. Similiter & Augusta vxori eius variata gemmis ornamenta donauit, & dimiserunt eos pacificè ad regnum suum. Octauo anno imperlj Iustiniani, passa à diuina indi-

gnatione Pompeiopolis Mysiæ: scissa est terra à terræmotu, & obrutum medium ciuitatis cum habitatoribus: & erāt subtus terram, & voces eorum audiebantur clamantium, vt sibi misericordia præstaretur. Et multa donauit imperator ad educendos & adiuuandos, viuentesq; liberaliter iuuit. Eodem anno tradidit Iustinianus ad psallendum in ecclesia, illud quod canitur: Vnigenitus filius & verbū Dei. Anno imperij Iustiniani duodecimo, moti sunt Bulgarum duo reges, Vulger & Droggo, cum multitudine in † Scythiam & Mysiam, cum esset magister militum Mysiæ Iustinus, & Scythiæ Blandarius Qui exeuntes, contra Bulgares inierūnt prælium, & occisus est magister militum Iustinus in bello, & factus est pro eo Constantinus Florentij, & venerunt Bulgares vsq; ad partes Thraciæ, & egressus est cōtra eos magister militum Vuilliriaci cum Hunis, quem suscepit Imperator ex sacro baptismate: & in medium missis Bulgaribus conciderunt eos, & occiderunt multitudines copiosas, & receperūt omnem prædam, & vicerunt potenter, occisis duobus regibus eorum. Eodem anno cepit Chosdroes rex Persarum magnam Antiochiam Syriæ. Anno decimotertio imperij Iustiniani, sociatus est Romanis Mūdus ex genere Gepidum deriuatus. Anno imperij Iustiniani decimoquarto Chosdroes rex Persarū in Romanorum terras quartū fecit ingressum, quem Belisarius

† Lyciam

lisarius ab Hesperijs veniens, sapientia sua inefficacem redire coegit ad propria. Anno decimoquinto imperij Iustiniani mense Octobre, facta est mortalitas Byzantij. Et eodem anno Hypapante domini sumpsit initium, vt celebraretur apud Byzantium, secunda die Februarij mensis. Anno decimosexto imperij Iustiniani, contigit debellare inuicem reges Azumitẽsium, Indorum & Iudęorum, ex causa huiusmodi. Azumitensium rex vltra Ægyptum est iudicans. Romanorum autem negociatores per Homeritensem ingrediuntur Azumitensem, & ad interiores partes Indorum atq; Æthiopum. Negociatores autem secundum consuetudinem ingressi sunt terminos Homeritarum. Damianus eorum rex occidit illos, & abstulit omnia eorum dicẽs: quoniam Romani malefaciunt Iudæis, qui in regione sua sunt, & occidunt eos. Et ex hoc soluerunt negociationem interiores Indorum Azumitę. Et indignatus est Azumitensium rex Adad mittens Homeritensi: quia læsisti regnum meum & interiorem Indiam, prohibens mercatores ad nos ingredi. Et venerunt in inimicitiam magnam, & inierunt bellum in alterutrum. Et cum pugnaturi essent, Adad Azumitensium rex votum vouit dicens: quia si vicero Homeritensem, Christianus efficiar, quia pro Christianis pugno. Deiq; operatione vicit potentissime, & accepit captum viuum Damianum regem eorum, & regionem

ipſorum,& regna. Gratiasque referens Adad rex Azumitenſiũ, miſit ad Iuſtinianum imperatorem, vt acciperet epiſcopum & clericos, & doceretur,& fieret Chriſtianus. Et gauiſus eſt ſuper hoc Iuſtinianus plurimùm, & iuſsit eis dare quemcunq; voluiſſent. Et elegerunt ijdem legati cum curioſè quæſiſſent, Manſionarium ſancti Ioannis magnę Alexandriæ virum venerabilem & virginem, nomine Ioannem,qui ſexaginta & duorum erat annorum: quo ſuſcepto, abierunt in propriam regionem ad Adad regem ſuum. Et ita crediderunt Chriſto, & illuminati ſunt. Anno decimoſeptimo imperij Iuſtiniani, factus eſt terræmotus magnus in vniuerſo mũdo. Eodemq; anno apparuit quidam ex regione Italorum, per villas diſcurrens, nomine Andreas, habẽs ſecum canem ruffum & cęcum, qui iuſſus ab eo faciebat miracula. Cum enim ſtaret ipſe in foro,& turba in circuitu adeſſet, clam eodem cane deferebantur aſtantium annuli aurei & argentei & ferrei,& ponebantur in pauimento: quos ille cooperiebat, & præcipiebat cani,& tollebat & dabat vnicuiq; ſuum. Similiter & diuerſorũ Imperatorũ numiſmata mixta porrigebat per nomina. Sed & pręſtò turba aſtãte virorũ ſcilicet & mulierũ, oſtẽdebat in vtero habẽtes, & fornicarios, & adulteros, & auaros,& magnanimos: oſtendebat omnes cum veritate. Vnde dicebãt, quia ſpiritum habet Pythonis. Anno imperij Iuſtiniani decimooctauo

moočtauo diffuſum eſt mare per Thracem miliarijs quatuor, & cooperuit eam terram circa partes Odyſſei & Dionyſiopoleos: & multi necati ſunt in aquis, & iterũ præcepto reſtitutũ eſt mare idem in loca ſua. Anno imperij Iuſtiniani decimonono facta eſt inopia frumenti, vini & olei, ac pluuia magna. Et factus eſt terręmotus magnus Cõſtantinopoli, & euerſio die ſancto Paſchę, & cœpit vulgus abſtinere à carnibus menſe Februario, die 4. Imperator autẽ præcepit alia hebdomada carnem apponi: & omnes carniũ vẽditores occiderũnt & appoſuerũt, & nemo emebat aut edebat. Porrò Paſcha factum eſt, vt imperator iuſsit, & inuẽtus eſt populus ieiunãs hebdomada ſuperflua. Anno viceſimoprimo imperij eius facti ſunt terręmotus magni & pluuię, mortuaq; eſt Theodora Auguſta. Similiter & ſequenti anno facta ſunt fulgura & tonitrua, ita vt dormientes ex tonitruo læderentur, atque incendia penes Byzantium. Anno imperij Iuſtiniani vigeſimotertio legatus Indorum venit Conſtantinopolim ducẽs elephantem, & ingreſſus eſt Hippodromũ. Mẽſe autẽ Martio exilijt elephas è ſtabulo noctu, & interfecit multos, alios verò debilitauit. Porrò Iunio menſe facta ſunt encænia ſanctorum Apoſtolorum apud Conſtantinopolim, & recondita ſunt λείψανα Andreæ & Lucæ Apoſtolorum: & trãſijt Menas epiſcopus cũ ſanctis λειψάνοις ſedens in carruca aurea Imperatoria lapi-

dibus insignita, tenens tres thecas sanctorum Apostolorũ in genibus suis, & ita encęnia celebrauit. Anno vigesimo septimo imperij Iustiniani, factus est terribilis terræmotus Cõstãtinopoli, & per alias vrbes, qui tenuit dies quadraginta. Et paulatim homines cõpuncti sunt, litaniam agentes & frequentantes, atq; in ecclesijs cõmanentes. Cumq; multa misericordia Dei facta fuisset, homines ad peiora delapsi sunt. Fit autem memoria terræmotus huius per singulos annos, in campo litaniam populo agente. Vicesimooctauo imperij Iustiniani anno, facta sunt tonitrua & fulgura horrẽda, & vẽtus Africus terribilis, ita vt caderet crux quę stabat intra portã Rhesij. Anno vigesimonono imperij Iustiniani, seditionem cõcitauerũt Iudęi & Samaritæ Cæsareæ Palęstinæ, & facti quasi in ordine Prasino & Veneto, irruerũt in Christianos eiusdem ciuitatis, & multos interfecerũt, & ecclesias combusserũt, & Stephanũ ipsius ciuitatis præfectũ in prętorio peremerunt, & substantiã eius diripuerũt. Vxor verò illius fugiens in vrbẽ, adijt Imperatorẽ, qui iussit Adamantio magistro militũ descendere in Palęstinam, & occisionẽ exquirere Stephani. Qui veniẽs eorum quos reperit, alios suspendit, alios decollauit, alios verò debilitauit & publicauit. Et factus est timor magnus in omnibus partib. Orientalibus. Tricesimo imperij Iustiniani anno apparuit in cœlo cometa ardens quasi species

lanceæ, à Septentrione vsq; ad Occidentem. Tricesimo primo imperij Iustiniani anno, factus est terræmotus horribilis valde, qualem nullus hominum memorabat in generatione illa super terrã effectum. Cõcutiebatur enim terra nocte ac die dieb. decẽ, postea cessauit. At verò Imperator non gestauit coronam per dies decem. Sed & sancta Christi natiuitate absq; illa processit in ecclesiã, ita vt etiã prandia, quæ ex more fiunt in decem & nouẽ accubitus, cessare faceret, & eorum expensas egenis tribueret. Eodem anno ingressa est gens Byzantium inopinata, eorum qui dicũtur Auares, & tota ciuitas cucurrit ad visionem eorum, tanquã qui nunquã viderint huiusmodi gentẽ. Habebãt enim retrorsum comas prolixas valde, atq; perplexas, iũctas prandeis: reliquus verò vestitus eorum similis erat cæterorũ Hunnorum. Isti fugiẽtes ex regione sua venerunt in partes Scythiæ ac Mysiæ, & direxerũt ad Iustinianũ legatos petẽtes vt reciperentur. Tricesimo verò secundo imperij Iustiniani anno, ædificatus est trullus magnus ecclesiæ Constantinopolis, & exaltatus plusquàm viginti pedibus in superioribus, supra ædificium quod antea fuerat. Anno tricesimo tertio imperij sui cœpit Imperator ædificare pontem Agoreos fluminis, conuertens eundẽ amnem in alium alueũ, voluitq; arcus mirabiles quinq;, & fecit eum meabilẽ, cũ antea ligneus fuerit. Anno tricesimo quarto im-

perij Iustiniani diffamatũ est apud Cõstãtinopolim quòd mortuꝰ esset Imperator. Venerat enim à Thrace, & neminẽ videbat. Ergo plebes rapuerũt subitò panes ex locis in quibus fiebant & vendebantur, & circa horam tertiã non inueniebatur panis in tota vrbe. Clausa quoq; sunt ergasteria, & susurrabat palatiũ, quia nemo ex Senatu videbat Imperatorem, eo quòd dolorẽ capitis pateretur. Et ex hoc crediderunt quòd esset defunctus Imperator. Interea circa horam vesperi fecit Senatus consilium, & miserunt pręfectum, & fecit luminaria in tota vrbe, quoniam sanus factus est Imperator: & hoc modo erepta est ciuitas à turbatione. Postquã autem sanus factus est Imperator, Eugenius qui fuerat pręfectus detraxit Georgio & Etherio curatoribus, quasi voluissent Theodorũ facere Imperatorẽ filiũ Petri magistri. Cumq; fuisset causa quæsita, & nullatenus cõprobata, in irã incidit Imperatoris Eugenius; & domus eius publico fisco collata est. Facta est autẽ & mortalitas vasta in Cilicia & Anazarbo, & Antiochia magna, nec non & terræmotus: & cõgressi sunt aduersus alterutrum orthodoxi & Seueriani, & multa homicidia facta sunt. Et misso Imperator Zimarcho comite Oriẽtis inhibuit inordinatos, & multos in exilium misit, & publicauit, ac mẽbris debilitauit. Anno tricesimo quinto imperij Iustiniani, vicesimo quinto die Nouembris mẽsis sero, insidias meditati sunt quidam

vt

vt occiderēt Imperatorē. Erāt autē Ablauius & Marcellus pecuniarū vēditores, & Sergius. Meditatio aūt eorū erat huiusmodi. Cū sederit in triclinio sero, priusquā licētia detur, occidant eum habentē homines suos sibi cooperantes intus absconditos in silētiario & angulo incurij, vt cū facta fuerit machinatio turbationē faciāt. Porrò Ablauius etiam aurū accepit à Marcello argēti venditore libras quinquagintā, vt sibi cooperaretur. Sed Deo volente fisus est Ablauius Eusebio Exconsule, qui erat comes fœderatorū, & Ioanni Logothetæ dicens: Quia hodie vesperi volumus Imperatorē aggredi. Qui cū hoc nunciassent Imperatori, tenuit eos, & inuenit eos ferētes abscōditos gladios. Et Marcellus quidem argenti vēditor spe frustratus, exempto gladio quem portabat, dedit sibi tres ictus in triclinio comprehēsus, & moritur. Sergius autem fugit ad Blachernas. Quo educto & interrogato persuasum est ei cōfiteri, quòd & * Isacius argēti vēditor, & Bilisarius gloriosissimus patricius, conscij fuerint huiusmodi machinamenti, & Vitus pecuniarum vēditor, & Paulus curator, eiusdem Bilisarij consilium sciuerint. Qui cōprehensi & traditi Procopio præfecto, cōfessi sunt & dixerūt de Bilisario. Qui mox factus est Imperatoris sub ira. Multi verò & fuga vsi sunt. Interea quinta die mensis Decēbris fecit Imperator silentium, adducēs Eutychium Patriarcham, & iubēs eorū reci-

* Hisaucius

tari confefsiones. Quo audito, Bilifarius ingenti eft mœrore grauatus. Et mittens Imperator comprehendit omnes homines eius, & ipfum domi federe præcepit cuftodiendum. Interea vicefima die mẽfis Decembris capta funt quædam Africæ à Mauritanis infurgentibus aduerfus Africam, ita * Chutinas quidam nomine, ex ipfa gente Exarchus Mauritanorum, habebat confuetudinem accipiendi à principe Africæ certam quantitatem auri, qui per tempus erat. Cumq́ue veniffet vt acciperet illud, Ioannes princeps Africæ occidit illum. Porrò infurrexerũt filij Chutinæ, vindicantes paternum acceptum, & erecti contra illam, cœperũt eius partes aliquas deprædare. Imperator itaque hoc agnito, mifit in auxilium Martianum magiftrum militum, nepotem fuum, cum exercitu ad pacificandos Mauros, & confluxerunt ad eum. Sicq; pace potita eft Africa. Eodẽ anno Imperator quibufdam perturbatoribus Conftantinopolim concitantibus pollices abfcidit, eorum duntaxat, qui cum gladijs pugnauerunt. Nonadecima verò die menfis Martij, dimiffus eft Bilifarius patricius, receptis omnibus dignitatibus fuis. Eodem anno venerunt legati Afcelti regis Hormetionorum, qui pofitus eft intra Barbarorum gentem iuxta Oceanum, Conftãtinopolim. Iuftinianus imperij fui anno trigefimo feptimo perrexit caufa orationis ad * Mirãgulos, i. Germanicias vrbẽ Galatiæ.

Cuatinas

Miriãglos, id eft, Germanias.

tiæ. Nouembri verò mense introiuit Byzantium Arethas patricius & princeps Sarracenorum, debita deferre Imperatori filiorum suorum, & debiti gratia, vt scilicet post obitum suum tenerent principatum tribus suæ. Tricesimo octauo imperij sui anno Iustinianus de corruptibili & incorruptibili dogmate cómonens, edicto vbique alieno à pietate transmisso, Deo præoccupante defunctus est, cum imperasset triginta octo annis, mẽsibus septem, & diebus decem, & efficitur ei huiusmodi successor, Iustinus Europalates.

IVSTINVS II.

Anno ab incarnatione Domini D. L VIII. Iustinus imperator, nepos Iustiniani,* coronatur ab Eutychio Patriarcha. Erat autem natione Thrax, magnanimus, ad omnia prosper. Habebat autem & vxorẽ Sophiam nomine, quá & coronauit Augustam. Cum autem esset pius, adornauit ecclesias, quas Iustinianus ædificauerat, tam videlicet magnam ecclesiam & sanctos Apostolos, quàm ecclesias & monasteria, donans eis thesauros & omnem reditum. Eratque orthodoxus valde, & misit Photinũ monachum, priuignum Bilisarij patricij, dans ei potestatem contra omnem causam & personam, pacificans ecclesias vniuersas Aegypti & Alexandriæ. Anno verò secundo imperij Iustini Etherius & Auitus, ac medicus qui cũ ipsis erat, insidiati sunt eidem imperatori Iustino. Qui cogniti interfecti sunt gladio. Tertio imperij Iustini anno, accersitis Sophia pijssima

coronatus

Augusta pecuniarum venditoribus & notarijs iussit deferri cautiones debitorum & breues, & præbuit eos debitoribus, & reddidit dominis suis. Et laudata est super hoc magnopere ab vniuersa ciuitate. Anno verò imperij Iustini septimo Romani ac Persæ pacẽ corruperunt, & iterum Persicum renouatum est bellum, eo quòd Homeritæ in dilectione ad Romanos miserint, & Imperator Iulianum magistrum cum Sacra destinauerit ad Archetam regem Aethiopum per Nilum fluuium ab Alexandria & Indico mari. Qui receptus est ab Archeta rege Aethiopum cum gaudio magno, appetente nimirum amicitiam Romanorum Imperatoris. Enarrabat autem cum redisset idem Iulianus, quòd quando receperit eum rex Archeta, nudus esset, habens circumcincturam, & in lumbis linea vestimenta auro contexta. Circa ventrem verò portauit induméta scissa cum margaritis preciosis, & in brachijs quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite auté pannũ gemmatum, † habens ex vtroque ligamento plectas quatuor, & torqué aureum in collo suo: & stabat super quatuor elephantes stantes, & habentes iugum & rotas quatuor, & superius currũ velatum petalis aureis, vt sunt principum currus: & stans supra illos ferebat scutum paruissimum rotundum, & duas lanceolas aureas, & Senatus omnis eius erat cum armis canentes modulationes musicas. In-

habentem

trodu-

troductus autem legatus Romanorum cum adorauisset, iussus est erigi & adduci ad se. Cum autem suscepisset Imperatoris Sacram, osculatus est signaculum, quod habebat pectusculum Imperatoris. Susceptis autem & muneribus, gauisus est valde. Porrò cum legisset Sacram, inuenit vt se contra regem Persarum armaret, & proximorum sibi Persarum perderet regionem, & vlterius cum Persis fœdera non iniret. Protinus ergo collecto exercitu rex Archetas coram legato Romanorum aduersus Persas prælium mouit, subiectos sibi Sarracenos præmittens. Profectus autem & ipse ad regionem Persarum, depopulatus est omnia quæ in illis locis erant. Tenens autem rex Archetas caput Iuliani, & dans ei pacis osculum, dimisit eum in multa beneuolentia, multisque muneribus. Porrò facta est & alia causa, quæ turbauit Chosdroen. Huni quippe per illud tempus, quos Turcos dicere consueuimus, legationem dirigunt ad Iustinum, per Alanorum regionem mittētes. Hoc timens Chosdroes, excusationem prętēdebat rebellionem Armeniorum in se factam per accessum quo Iustino adhæserant. Sed & profugos repetebat. Impendebat enim Romanorum Imperator per singulos annos quingentas libras auri vt castra quæ loco proxima erant, Persæ custodirent, ne ingressæ gentes vtramque Remp. destruerent: cōmunibusque sumptibus castella muniebant.

tur. At verò Iustinus pacem dissoluit, asserens opprobrium esse Persis soluere tributa Romanos. Propterea locum magnum hoc Persarum & Romanorũ reperit bellum. Porrò Iustinus Martinum patricium & cognatum suum Prætorem creans Orientis, contra Persas direxit. Octauo imperij sui anno Iustinus infirmatus est, & contristatus aduersus Biduarium fratrẽ suum, & hunc iniurijs lacerauit. Nouissimè verò præcepit cubicularijs pugnis cæsum educere illum in conspectu concilij Senatorũ. Erat enim comes imperialiũ stabulorum. Quo cõperto Sophia tristata est, & conquesta Imperatori. Qui se penituit, & descendens ad eum in stabulum, introiuit subitò cum præposito cubiculariorum. Biduarius autem viso Imperatore, fugit à loco in locum per superiora præsepis præ timore Imperatoris. At Imperator clamabat: Adiuro te per Deum frater mi, expecta me. Et cũ cucurrisset, tenuit eum, & amplexatus osculatus est eum dicens: Peccaui tibi frater mi, sed suscipe me, vt fratrem tuum primũ & Imperatorem. Ex diabolica enim operatione noui quòd factum sit hoc. Qui cecidit ad pedes eius, & flens aít: Veraciter domine potestatem habens veruntamen in præsentia Senatus deformasti seruum tuum, modò domine his rationẽ redde: & ostẽdit ei equos. At verò Imperator rogauit eum secum manducare, & pacificati sunt.

Eodem verò anno factum est bellum circa Sagar-

Sagarthon Romanorum atque Perſarum magnum, & vicerunt Romani. Nono anno imperij Iuſtini Hormiſda rex Perſarum Arimardanem ducem Perſarum ordinãs miſit in Romanorum regionem depopulari, qui præda multa capta reuerſus eſt. Quo comperto Iuſtinus conſternatus mole calamitatis, capti ſenſus lá guorem incurrit, & pactum facere Hormiſdã petit. Qui fieri annum conſentit. Iuſtinus Imperator Tiberium comitem excubitorum ſibi faciens, Cæſarem appellauit, & confeſſoré ſuũ conſtituit tam in hippodromis quàm in ædib. inſignibus. Erat enim Imperator pedibus captus, & per hoc magis in lectulo iacens. Anno vndecimo imperij ſui conſtruxit Iuſtinus magnum aquæductum Valentis, & largitus eſt vrbi dapſilitaté aquarum. Anno duodecimo imperij ſui Iuſtinus imperator Synagogam Iudæorum, quæ erat Conſtantinopoli in Chalco, precijs ablatam ab eis, fecit eccleſiam dominę noſtræ ſanctæ Dei genitricis, quæ proxima eſt magnæ eccleſiæ. At verò Imperator infirmatus, & pauxillum à languore dimiſſus, aduocauit tam Eutychium Pontificem & Senatum, quàm omnes ſacerdotes & ciues, & adducto Tiberio Cæſare, palam omnibus appellauit eũ Imperatorem, his ſermonibus uſus: Ecce Deus qui benefecit tibi, hunc habitum dedit tibi, non ego. Honora illum, ut tu quoque honoreris ab illo. Honora matrem tuam, quæ aliquan

do domina tua fuit. Nosti quòd primùm seruus eius fueris, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, ne communices homicidio, nec malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ similis mihi efficiaris. Ego enim vt homo culpaui. Etenim culpabilis factus sum, & recepi secundum peccata mea, sed causam habebo cum his, qui hoc mihi fecerunt, ante tribunal Christi. Non eleuet te habitus, quêadmodum me. Sic attende de omnibus, sicut tibi. Scito quis fueris, & quis modò existas. Ne superbias, & non peccabis. Nosti quis fuerim, & quis factus sim, extiterim & existá. Omnes isti filij tui sunt & serui. Scis quòd pro visceribus meis honorauerim te. Hos tu cum videas omnes, quæ Reip. sunt, vides. Intende militi tuo, nec milites suscipies ad prandia, ne dicant tibi quidam, quia decessor tuus conuersatus est: hæc enim dico à quibus passus sum. Qui habent substantias, fruantur eis. His verò qui non habuerunt, dona. Et facta oratione à Patriarcha, cum dixissent omnes, Amen: cecidit Cęsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei: Si vis, non sum. Et Imperator: Deus ait, qui fecit cœlũ & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Porrò dum hæc prosequeretur Imperator, replebat lachrymis totum collegium. Quod cum solutum fuisset, dona subditis impertitus est, & quæcunque in Imperatoris appellationibus moris existunt. Hic Iustinus in initio im-

tio imperij sui bonus fuit, pôst in omnem auaritiam incidit, id est, exemptor pauperum, Senatorũ expoliator. Cui tanta cupiditatis fuit rabies, vt arcas iuberet ferreas fieri, in quib. quæcunque rapiebat auri talenta congregaret. Huius imperij anno vndecimo, qui est annus diuinæ incarnationis D.LXVIII. indictione prima in ipsis Calen. April. egressi sunt Longobardi de Pannonia, & secunda indictione cœpere prædari in Italia, tertia verò indictione dominari cœperunt in Italia.

Explicit Liber decimussextus.

INCIPIT LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Nno incarnationis Domini D.LXXI. Imperare cœpit Tiberius coronatus ab Eutychio Patriarcha, cum esset ipse genere Thrax: cumque imperare cœpisset, clamabant partes: Anastasia Augusta tu vincas, salua domine quos imperare iussisti. Audiens aũt Sophia Iustini cõiunx, perculsa est animo. Volebat nãq; nubere Tiberio, & permanere Augusta: nesciebat enim quòd haberet vxorẽ; TIBERIVS II.

quidam autẽ dicebant quòd & in vita Iustini adamicata ei fuerit,& ipsa persuasit Iustino vt eum Cæsarem faceret. Verùm Tiberius timẽs duxit Anastasiam vxorem suam, & coronauit eam Augustam,& iactauit rogam multam. Erat autem Tiberius,iustus,vtilis,strenuus,sapiens,in eleemosynis largus,in iudicio iustus,in victoria clarus,nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complectens.Hic cum multum de thesauris,quos Iustinus aggregauerat, pauperibus erogaret,Sophia Augusta frequẽtius eum increpabat, quòd Remp. redegisset in paupertatem,dicens: Quod ego multis annis congregaui,tu infra paucum tẽpus dispergis.Aiebat autem ille: Cõfido in domino, quia non deerit pecunia fisco nostro, tantũ vt pauperes eleemosynas accipiant, aut vt captiui redimantur.Hoc est magnus thesaurus, dicente domino:Thesaurizate vobis thesauros in cœlo,vbi neq; ærugo,nec tinea corrumpit:& vbi fures non effodiunt,nec furantur: Ergo de his quæ dominus tribuit, demus pauperibus, & congregemus thesauros in cœlo , & dominus nobis augere dignabitur in seculo. Quadam autem die deambulans per palatium, vidit in pauimẽto domus tabulam marmoream , in qua erat crux domini sculpta,& ait:Cruce domini nostri frontem nostram & pectora munire debemus, & ecce eã sub pedibus calcamus. Et hoc dicto citius iussit ipsam tabulam auferri, defossaq; tabula atque erecta inueniunt subter

bter & aliam hoc signum habentē. Qui & ipsam iussit auferri. Qua amota inueniunt & tertiam. Iussuq; eius cum hæc fuisset ablata, inueniunt magnum thesaurum, habentem supra mille auri centenaria. Sublatumq; aurum pauperibus adhuc abundantius quàm cōsueuerat largitur. Narses quoq; patricius Italiæ cum multis thesauris ab Italia ad supramemoratam vrbem aduenit: & ibi in domo sua occultè cisternam fodit magnam, in qua multa milia centenariorum auri argentiq; deposuit. Interfectis autem omnibus conscijs, vno tantummodo seni hæc pro iuramento ab eo exigens commendauit. Defuncto quoq; Narsete supradictus senex ad Tiberium Cæsarem veniens dixit: Si mihi aliquid prodest, magnā tibi rem Cæsar dicam. Cui ille respōdit: Quid vis? proderit enim tibi, si quid nobis profuturum esse narraueris. Thesaurum, inquit, Narsetis reconditum habeo, quem in extremo vitæ positus, celare non possum. Tunc Tiberius gauisus, mittit vsq; ad locum pueros suos: præcedente verò sene, hi sequuntur attoniti: peruenientesq; ad cisternam, deopertam ingrediuntur: in qua tantum auri argentiq; repertum est, vt per multos dies vix à deportātibus posset euacuari. Quæ ille penè omnia secundum suum morem erogatione largiflua dispensauit egenis. Denique & cùm Roma temporibus Benedicti Papæ vastantibus omnia per circuitum Longobardis, famis penuria labo-

raret, multa milia frumenti nauibus ab Aegy pto dirigens eam suæ studio eleemosynę rele uauit. Hic cum Augustalem coronam accepturus esset, eumq; iuxta consuetudinem ad spectaculum Circi populus expectaret, insidias ei præparant alij aduersarij, vt Iustinianū Iustini nepotem in dignitatem imperatoriam sublimarent. Ille per loca sancta procedens ibat. Dehinc vocato ad se pontifice vrbis cum Coss. ac præfectis ingressus palatium, indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali impositus, & immensis laudibus in gloria regni est confirmatus. Quod eius aduersarij audientes, nihilq; ei, quia in Deo spē suam posuerat, nocere valentes, magna sunt confusione & pudore cooperti. Transactis autē paucis diebus, aduenicns Iustinianus pedibus se proiecit Imperatoris, ob meritum gratiæ quindecim auri centenaria deferens. Quem ille secundum patientiæ suæ ritū colligens, sibi in palatio assistere iussit. Sophia quoq; Augusta immemor promissionis, quā quondam in Tiberium habuerat, insidias ei tentauit ingerere. Procedēte autem eo ad villam, vt iuxta ritum imperialem triginta diebus ad vindemiam iocūdaretur, vocato clàm Iustiniano, voluit eū sublimare in regno. Quo comperto Tiberius cursu veloci Constantinopolim redijt: apprehensamq; omnibus thesauris spoliauit, solum ei victum quotidiani alimenti relinquens, segregatisq; pueris eius

ab ea

ab ea, alios de fidelibus suis posuit qui ei parerent, mandauitq; prorsus, vt nullus de anterioribus ad eam haberet accessum: Iustinianũ verò verbis solummodo obiurgatũ, tanto in posterũ amore dilexit, vt filio eius filiam promitteret suã, rursumq; filio suo filiã eius expeteret. Sed hęc res nescio ob quã causam minimè ad effectum peruenit. Secundo imperij sui anno, misit rex Tiberius ad regẽ Persarũ secundũ morem suũ, nuntians promotionem suã. Quo pacẽ non admittente, Tiberius magnas virtutes congregauit, & disseminatis regijs thesauris multos fecit exercitus, creans magistrũ Oriẽtis supradictum Iustinianũ. Anno tertio imperij sui rex Persarum sumptis virtutibus suis in Armeniam properat. Audiens aũt dux Romanorum regem Persarũ per semetipsum initurũ prœliũ, expeditus effectus est. Timor enim ingressus est in populum Ro. & idcirco Iustinianus ad virtutes sermonibus vsus, compescuit formidinem pugnæ. Cũ aũt bellũ fieret, & sagittatio multa Persarũ facta fuisset, ita vt etiã solares radij celarentur: tũc videlicet clypeis iacula quæ ex arcubus mittebantur, continuatis proijcere nitebantur. Cum autẽ profunda cõsisteret Romanorũ acies, Persæ ferre non poterãt, sed in fugã vertitur Babyloniorũ caterua, & intereunt multitudines copiosæ. Accipiũt & interea Persarũ supellectilem, & regium tabernaculum, totumq; clarissimũ apparatum. Tenent autẽ & elephantes Romani,

& ad Tiberium mittunt insignes & regias illas exuuias. Itaque ponit legem Persarum rex confusionem non ferens, nunquam iam regē Persarum in prælium egressurum. At verò Romanus exercitus post Persicas ærumnas, etiā ad intima Persidis properauit, & multum illic excidium perpetrauit & captiuitatem, perueniens etiam in medium Hyrcanici maris. Cū aūt hyems adesset, non remeant Quirites ad propria, sed in Perside hyemem transegerūt. Porrò eodem anno cœpit ædificare Tiberius publicum Blacernarum, & renouauit multas ecclesias, & xenodochia & gerocomia, iussitque se scribi in phœniceis literis Tiberiū Cōstantinū. Interea Tiberius Imperator emptis corporibus gentilium constituit militiam in nomen proprium, adijciens & armans eos in milia quindecim: dans ei ducē Mauricium comitem fœderatorum, & subducem Narsen, & misit eos contra Persas. Bello autem facto magno valde, Romani victores efficiuntur, & abstulerunt à Persis ciuitates & regiones, quas sub Iustiniano & Iustino ceperant. Abiens autem Mauricius Constantinopolim susceptus est ab imperatore cū ingenti honore, & publicauit Tiberius victorias Mauricij, & generum hunc admisit ad Constantiā suam filiam Charito, vtrunq; Cæsarem creans. Mense verò Augusto mora comedens matutina visu digna, sed corrupta, φθίσιν incurrit. Et cum esset moriturus, accito patriarcha Ioanne atq; Senatu

in tribunalium lectica est deportatus:& quia loqui non poterat,per epagnosticum quæ re bus Romanorum erant vtilia, manifesta fecit populo,& vnà cum consilio Augustæ Sophię Mauricium generum suum pronuntiauit imperatorem.Itaq; cum omnes imperatoris col laudassent consilium,atq; Mauricium impera torem,côuersus Tiberius in lecto suo obijt,cũ regnasset annis sex,mensibus decem, diebus octo.

Anno ab incarnatione Domini D.LXX VII. Mauricius imperat,genere Cappadox: eodemq; anno legatione fungũtur Auares ad Imperatorem Mauriciũ, qui ante breue tempus Sirmium subegerant,insignem ciuitatem Europæ,postulantes octoginta milibus auri, quæ per annos singulos accipiebant à Romanis,alia superaddi viginti.Imperator verò pacem affectans,hoc admisit.Petiuit aũt Chaianus ad videndum sibi elephanté animal Indicum mitti.Cui imperator maiorem omnibus misit.Quem ille visum remisit ad imperatoré. Similiter & lectum aureum mitti sibi petiuit. Sed & hoc imperator misit ad eum.Ipse verò & hunc * contemplatum misit ad eum.Postulabat aũt iterũ super alia viginti milia cétũ addi.Quod Imperatore nõ admittéte Chaianus Sigidoné ciuitaté subuertit,& multas alias vrbes cepit,Illyrico subiacétes.At verò imperator Helpidiũ patriciũ cũ Cõmétiolo legatos ad Chaianũ tráſmisit.At verò barbarus in spõ

MAVRICIVS.

contemptũ

sionibus pactorũ agere se pacẽ professus est. In Oriente Ioannẽ Mystaconem Prætorẽ Armeniæ fecit. Qui veniens ad Nymphiũ amnẽ, vbi Tigris misceri dignoscitur, bello cõgreditur cũ Carthariga Persarũ Prætore, & præualent Romani aduersus Barbaros. Cardarigas verò non est propriũ nomen, sed dignitas maxima apud Persas. Anno secundo imperij sui Cos. Mauricius appellatur, & multos thesauros vrbi donauit. Prouehit aũt Philippicum Prætorẽ Orientis, cui & Gordiá filiá in * coniugem tradidit. At Philippicus Persicas arripiens partes appropinquauit Nisibin, & ingressus repẽtè in Persidẽ, multá prędam sumpsit, quá per mõtes saluá ducẽs, in Medorũ trãstulit regionẽ, & multis illic villis exterminatis, ad Romana rura reuersus est. Porrò Chaianus Auarum pacẽ soluere festinabat. Ná Sclauinorũ gentes cõtra Thracẽ armauit, qui peruenerunt vsq; ad longos muros multũ facientes excidiũ. At Imperator palatij eductis militijs & plebib. à ciuitate, longos muros custodiri præcepit, & Cõmentiolũ ducẽ ordinans, & armans cõtra Barbaros misit. Qui ex insperato in Barbaros ruens, copiosas multitudines interfecit, hosq; repulit. Cũ aũt peruenisset Adrianopolim, occurrit Andragasto multitudo Sclauinorum prædá ducenti: & in hũc irruens, & captiuitatem eripuit, & victoria nudatus est. Anno tertio imperij Maurícij Philippicus sumptis exercitibus ad Persicam regionem

coniugium

gionẽ profectus est, & capta Arscennene prædam magnam obtinuit, & formidinem Persicis operatus est exercitibus. Interea Constantinopolim languens remeat, militiæq; sine læsione ad propria repedarunt.

Quarto imperij Mauricij anno Philippicus egressus à Regia vrbe, hostili sumpto apparatu ad ciuitatem Amidan properat. Et collectis armatis percõtabatur eos si in prõptu haberent properandi ad bellum. At Romanis iuramẽtis credulũ eum reddentibus se alacriter bellaturos, venit ad Anazarbon. At verò Cardarigas hoc cõperto, risui auditionem mandauit, somnium esse quod dicebatur opinans. Accersitisque magis interrogauit: Quis erit victoriæ dominus? Ast dæmonum placatores Persas astruebant à dijs victoriam laturos. Cõsultabant igitur Persæ magos læti promissionibus facti, & parabant continuò compedes ex ligno ferroq;, quibus Romanos vinciãt cõpeditos. Prætor autem commonet Romanos ne agrorum exterminent labores, ne iusticia Dei, quæ malũ odit, victoriã ad Barbaros trãsferat. Postera ergo die Prætor duos dirigit Phylarchos Sarracenorum, & capiunt Persas viuentes, per quos motus aduersariorum didicerunt. Qui asseruere Deum velle quotidie Barbaros in Romanos irruere. Porrò Philippicus diluculò valedicens Romanis, tribus phalangibus occurrit ad prælium, ipseque assumpta Dei virili forma, quã ἀχειροποίητον,

id est, non manu factam Romani prædicant, discurrens per acies, armatis diuinam impertiebatur virtutem. Et stans post aciem hæc retinẽs arma, lachrymis multis Deum placabat, qui cœlestium ordinum principes auxiliatores assumpsit. Cum autẽ bellum ageretur, Vitalianus princeps aciei præ omnibus audacius motus, phalãgem disrupit Persarum, & sarcinam tulit. Romani autem circa spolia cœpere vacare. Quos aspiciens Philippicus, ne ad exuuias etiam reliqui reuersi, prælij obliuiscerentur, conuersique Barbari perderent eos, Theodoro Ilibino galea sua imposita, misit gladio percutere hos qui circa exuuias vacabãt. Quem videntes & æstimantes esse Philippicum, dimissis spolijs properarunt ad bellum. Cum autem bellũ per multas horas ageretur, vox fit à prætore, Persarum equos lanceis percutere. Quo facto in fugã versus est Persarum exercitus, & triumpho ingenti potiti sunt Romani, & multos ex eis peremerũt & spoliauerũt. Postera verò die, sumptis virtutibus suis Cardarigas, rursus ad bellũ armatur, & secundo prælio gesto, vincũt Romani, & occidũtur Persę multi. Cõprehendũtur etiã viui duo milia, & Byzantiũ mittũtur. Aufugit quoq; Cardarigas, quẽ Persæ cum iniurijs respuunt. Porrò Philippicus Heraclium, Heraclij patrẽ, qui pòst imperio præfuit, subprætorem exploratoremq; Barbarorum transmisit: sumptisque militijs Babyloniam adijt, & Clomannorũ castellum

ſtellum obſidet. At verò Cardarigas elegit milites idiotas, cum ſubiugalibus, & turba collecta, exercitum ſeſe mouere iactabat: & per munita loca obſcura nocte in dorſa Romanorum efficiunt, nequaquam fidentes ſe manus in eos miſſuros. Timore autẽ importuno cadente in Philippicum, fuga mirabili vſus eſt. Quo comperto Romani in fugam vertebantur, per loca ad meandum difficilia, incurrentes multa pericula. Cumq; ſol ortus eſſet, à calamitate liberantur, nemine perſequente, & peruenientes ad prætorem, hunc iniurijs peſſimis blaſphemabant. Verùm Perſæ fictam æſtimantes fugam, perſequi auſi non ſunt. Porrò Heraclius tranſmeans Tigrim, quæ Medicæ regionis erãt inſignia præſidia igni tradebat, & ſic ad Philippicum rediјt cum ſpolijs multis. Anno quinto imperij Mauricij Chaianus Auarum fœdere diſſoluto, Myſiam & Scythiam atrociter expugnabat, ſubuertens Ratiarnam, & Bonomiam, & Aquas, & Doroſtolum, & Zandapa, & Martianopolim. Commentiolus verò ad maritima venit, & ſeparato exercitu improbabiles diſcreuit ab optimis. & inutiles quidem virtutes quadraginta milia cuſtodire vallum iubet: electorum autem ſex milia ſumens, ex his duo milia Caſto tradidit, & duo milia Martino, & ipſe duobus milibus ſumptis contra Barbaros properat. Caſtus autem veniens Zardapa & Emon, repertis Barbaris in deſidia conſtitutis, multos

ex eis dispердidit, prædamque multam obtinens, armigero ad saluandum tradidit. Martinus circa Nean ciuitatẽ effectus, & in Chaianum ex insperato incurrens, multos virtutis eius extinxit, ita vt ille salutem suam fuga mercatus sit. Martinus victoria * gloriosus ad Prętorem reuertebatur, vbi se promiserat eos expectaturum. Commentiolus autem formidine pressus Martianopolim redijt. Qui non inuenientes eum, collegerũt exercitus suos, & per artum locum Emi castra mouent. At verò Martinus videns Chaianum transeũtem fluuium, ad Prætorẽ redijt. Castus verò transito flumine appropinquans his qui præcucurrerant Auarum, obtinet pugnis. Porrò Castus cuiusdã ducis repromissionibus deceptus non redijt ad Prætorem. Posteráque die tenẽs transitus Chaianus conclusit eum. Scinditur igitur populus, & vnusquisque vt vires habebat per nemora fugiebat. Capiuntur itaque à Barbaris quidam, & indicant vbi latitet Castus, & hoc capto exultabãt. Chaianus sanè per meridiem iter agens cõtra Thracem properat, longosque muros accepit. Ast Commentiolus qui in syluis Emi latitabãt, cum Martino exiuit, & perueniens ad Chaianum inuenit imparatum, eo quòd Auarum multitudo diffusa est per Thracem. Et prima vigilia noctis properat aduersus illum, essetque profectò opus ingens patratum, nisi euentus quidam falleret ejus conatus. Vno

gloriosa recepta

quippe

quippe animante onus subuertente, quidam domino animantis acclamat onus erigere, patria voce dicens: Torna, torna frater. Et dominus quidem multas voces minimè sentiebat. Sed populi hoc audito hostes imminere existimantes, in fugam conuersi sunt, Torna, torna, maximis vocibus exclamantes. Chaianus autem ingenti formidine indutus penitùs fugiebat, & videbantur Romani & Barbari inuicem fugere nemine persequente, Præterea Chaianus sumptis virtutibus suis Aperiam ciuitatem obsedit, inuentumq; Busan vrbis magnarium interficere nitebatur. Qui pecunias rogabat ei multas præbere, si vitam sibi donaret. Ille verò hunc ligatum vrbi præsentauit. At ipse quærebat habitantes vrbem vt emeretur, narrans quàm sæpe pro ciuitate certauerit. Ciuis autem quidam persuasit multitudini hoc minimè faciendum. Quia ergo paruipensus est Busan, repromittit Chaiano tradere ciuitatem. Et exterminatorio instrumento facto quod arietem nominant, ciuitatem adeptus est. Discedentesque Barbari argumentoso ingenio & alias vrbes in seruitutem redegerunt, & cum multa captiuitate reuersi sunt. Audientes autem Byzántij, quòd Castus captus esset à Barbaris, magnis conuicijs contra Mauricium conuertebâtur: & hunc in manifesto blasphemijs appetebant. Per idem quoque tempus Heraclius Heraclij pater Persi-

cum aggressus est castrū, quod & accepit. Similiter & Theodorus castrum Mazarorum, & ambo Bauides veniunt. Et cum castrū munitissimum esset, miles quidam Saphires nomine, stimulos operatus, & contra compagines lapidum hos figens, per eos aditum fecit. Cum autem fortis ille ascendisset muri coronam, vir Persa hūc expulit. Cadit autē Saphires deorsum, & fulcipiūt eū in scutis suis Romani, & rursus opus audenter arripit, & denuò à firmitate repellitur. Iterumq; Romani hunc suscipiunt scutis, & tertiò ad machinamentum conatus est. Cumq; ad muri caput ascēdisset, Persam occidit. Dehinc caput eius Romanis præbens, hos fiducia magna repleuit, multisq; imitātibus virum fortem, & per palos ascendentibus murum Romanis traditur castrum: & alios quidem Persarum occiderūt, alios verò captiuos duxerūt vnà cum supellectilibus igni tradito castro. Interea Philippicus rursus Byzantium iter egit, Heraclio Romanorū duce relicto. Veniens autem Tarsum, & discens quòd imperator Priscum Orientis Prętorem creatum direxerit, scribit Heraclium dimisso exercitu in Armeniam venire ad Narsetem, & Prisci ei præsentiam facere manifestam. Imperator enim Philippico iusserat quarta rogæ parte priuare militiam. Philippicus autem timens, ne occasio tyrannidis fieret, super hoc imperatori non paruit. Ideoque à prętura deponitur. Priscus autem perue-

perueniens Antiochiam, præcepit milites apud Monetarium colligi. Aduocant autem & Germanum, cui Edessenorum principatus creditus erat vnà cum episcopo, & vnà cum eis ad exercitum ibat, solennitatem cum illis facturus. At verò duces exercitus obuiam ei venerunt cum duobus bandis signis procul ab exercitu. At Priscus secũdum morem non descendit ab equo, nec consuetis salutationibus vsus est. Hinc ergo odij exordium factum est: in communibus namq; iniurijs multitudines seuerius patiuntur. Post festum autem diem demonstrabantur tetricæ Imperatoris literæ. Confluunt itaq; multitudines ad prætoris fixuram tabernaculi, alijs quidem gladios portantibus, alijs lapides vel ligna iactantibus. Fit igitur pauidus Priscus, & ascendens equum fuga euasit periculum. Illi ergo scindẽtes fixum huius tabernaculum, omnia quæ ipsius erant, diripuerunt. At ille Constantiam perueniẽs, à medicis de percussionibus lapidum, & vulneribus curabatur, & mittit episcopum ciuitatis, rationem faciens, ac pollicẽs exercitui se persuasurum Imperatori, ne illos priuet àliqua conferendarũ consuetudinum. At exercitus episcopũ cum iniurijs respuerunt, & Germanum inuitum pronuntiauerunt Prętorem super scutum elatum. Imperatoriamq; statuam subuerterũt, & huius imagines demoliti sunt: & in tyrãnidem prorumperent, & vrbes despoliarent, nisi Germanus

id agere multa cõminatione ac exercitationẽ vetuiſſet. Priſcus autem hæc Imperatori manifeſta fecit, & Imperator Philippicum denuò prætorem Orientis conſtituit. Priſcus verò Byzantiũ rediјt. Porrò exercitus ſe iuramentis affirmabat, nullatenus à Mauricio imperari. Barbari ſanè Romanis calamitatibus delectabantur. Verùm Ariſtobolum Imperator curatorem imperialium donorum ad exercitum miſit, quatenus iuramentis & donis tyrannidẽ ſolueret, quod & fecit. Tyránide verò deſtructa, fit Perſarum atque Romanorum circa Martyropolim maximũ bellum. Romanis verò potẽtia & ducum virtute expugnantibus Perſas, interficitur Maruzas Perſarum prætor. Comprehenduntur etiam viuentium tria milia, & Perſicorum principum agmina, mille tantùm reuerſis in Perſidem. Porrò Romani tranſmittunt è Perſide ad Imperatorem ex Perſicis exuuijs multa, & captos vniuerſos vnà cum bandis. Menſe Decembrio indictione ſexta Lõgobardi bellum aduerſus Romanos intulerunt, & Romanã ciuitatem grauiter depopulantes, & Exarchatum Rauennæ deprædantes: ſed & Mauruſiorum gentes aduerſus Africam, magnas perturbationes perpetrauẽrunt. In Perſide autem eſt carcer qui dicitur Lethe, & rex Perſarum multos à diuerſis gentibus in hoc concluſit, vnà cum captiuis ciuitatis Daræ. Illi autẽ deſperati, inſurgũt contra eos qui ſe cuſtodiebãt, & occi-

ſo

ſo Maruſa, caput eius Byzantium attulere. Aſt Imperator cum gaudio magno illos ſuſcepit, & Philippicum denuò vix Prætorem recepit exercitus. Cum autem Perſarum, Romanorumque bellum circa Martyropolim fieret, ſuperantur Romani. Imperator à prætura rurſus Philippico amoto, Commentiolum Orientis prætorem direxit. Heraclius autem proſperatus in bello peremit Perſarum prætorem. * Aſarthato autem interempto, fugiũt Perſæ, & inſequuntur Romani. Cum autem multum fuiſſet in eis excidium, comprehendunt etiam cuſtodiam, & multas exuuias Byzantium mittunt. Denique Imperator equeſtribus ſpeculationibus commercijſque vrbem ſplẽdidam reddidit. Hormiſda verò rex Perſarum prætorem Baram promotum, vnà cum potentibus multis contra Suaniam mittit. Ex improuiſo autem huic inſtans ad Araxem fluuium caſtra commouit. Siquidem expugnatis Turcis à Perſis adeò Hormiſda creuit, vt etiam tributa quadrãginta milia auri à Turcis acciperet, cum prius æqualia Turcis ipſe perſolueret. Verùm Mauricius hoc comperto, Romanum prouehit prætorem, & in Suauiam cum * potentia tranſmittit. Cumq; perueniſſet Romanus in Lazicen, & ad Phaſin fluuium acceſsiſſet, in Albaniam exercitum mouit. Bara autem audiens Romanum profectum, rem deridebat. Cupiebat etiam Romanã aciem manu capere. Non

Aſrathato

potentatu

enim aduersus Romanos bellum inierat. At verò Romanus Romanam multitudinem separauit, non probatis penes sarcinas derelictis. Decem milia etiam secum accipiens, aduersus Barbaros properauit, eò duo milia præcedere iubet exercitum. Qui venientes obuiam his qui præcesserant, Persas hos in terga vertunt, & omnes interimunt. Facta quippe fuga, & prædio sibi obstante conclusi omnes interierunt. Ast Romani vsque ad Barbarorum vallum venerunt, ita vt Bara super hoc obstupesceret. Quod audiens Romanus, animare cœpit exercitum, & præliaturi parantur in campo Albanię. Bara autem nitebatur furari bellum, frustratus tamen consilio est. Surrexit enim Romanus, & comptissimè parabatur. Cum autem inuicem conflictus agitaretur, & multi Barbarorum occisi fuissent, maxima Romanis accessit victoria. Despoliantur igitur Barbari, & sepultura carentes efficiuntur bestijs esca. Hoc audito Hormisda Persarum rex, confusionem non ferens, muliebrem vestem Baræ transmisit, & hunc prętura priuauit. Parat ecōtrà rebellionem Bara, & progreditur in tyrānidem, & reciprocis iniurijs per literas Hormisdam lacessit, superscribens epistolæ ita: Hormisdæ filio Chosdrois Bara hoc mittit. Collectis verò militijs afferebat Hormisdam indignatū aduersum militias, vtpote quæ à Romanis fuerint superatæ. Ostendebat autem & fictas literas quasi

quasi ab Horsmida missas ad minuendas militum rogas, ad memoriam eis reducens atrocitatem Hormisdæ, seu crudelitatem, auaritiam & violẽtiam. Et qualiter homicidijs delectatus, & à pace esset alienus, qualiterq; optimates in vinculis dediderit: quorum quidem alios gladio reciderit, alios autem necauerit tygride: & qualiter cogebat Persas in magnis prælijs separari, quò disperderentur, & non contra illum tumultuarentur. Talibus igitur verbis Bara militias affatus, tyrannidem maximam aduersus Hormisdam succendit: iuramentis Baran munientes, deliberant pariter omnes, se depositutos Hormisdam. Hormisda autem Ferrochanen magistrum suum armatum cum virtute destinat aduersus Baran. Bara verò significauit Ferrochani, quia non conuenit arma Persis inferre, & ad memoriam eis reducebat Hormisdæ asperitatem, iniustitiam, in sanguinibus gaudium, in homicidijs amorem, infidelitatem, iactantiam & violentiam. Hæc sentientes ab eo veraciter dicta fuisse populi qui circa Ferrochanen, occidentes eum se ad Baran vniũt, & contra Ctesiphontem abeunt. Hormisda autem in vinculis habebat Byndoën magnæ dignitatis virum. Itaq; cùm in magna fluctuatione negocia degerent, Besta frater Byndois in custodiam insiliens, educit Byndoën fratrem suum, & congregata multitudine rustica, seu ciuili, tertia hora diei regalia intrant,

& inuento Hormiſda ſuper ſolium regio more ſedente, multis hunc iniurijs ſubdunt. Byndoës autem tenens Hormiſdam abſtulit diadema à capite eius, & hunc in carcerem tradiderunt, rogabantque Choſdroen patrio ſolio tribui. Prӕterea Hormiſda è cuſtodia ſua nuntium ſuum miſit Perſis, petens loqui * præſidi quę expedirent. In craſtinum igitur collectus Senatus Perſarum in regalibus vnà cum multitudine vinctum Hormiſdam ducunt. Aſt Hormiſda commonebat Perſas, quòd non oporteat huiuſcemodi in reges committere, & quanta ex quo regnauerit trophæa fecerit, & in quibus erga Perſas bona patrauerit, & qualiter Turcos Perſidi tributa ſoluere, Romanos pacem amare coëgerit, qualiterq; Martyropolim ceperit: quin & paterna beneficia narrauit. Rogabat autem & Choſdroen à regno deponi vt litis amicum & ambitioſum, & ſanguinis amatorem, ſuperbum ac iniurioſum, & prælijs inhiantem. Eſſe autem ſibi alterum filium perhibebat, quem in regem proueh flagitabat. Byndoes verò ad Hormiſdam reſpondebat: & huius exceſſus in medium proponēs, omnes erexit contra Hormiſdam: & ducunt in medium vxorem eius ac filium, & ſerra hos diuidunt, & partiti ſunt in medium coram Hormiſdæ viſibus. Hormiſdam quoque oculis priuantes, in carcere poſuerunt. Et Choſdroes quidem aliquantulum benignè patrem tractauit in cuſtodia, tribuens illi

* Perſidi

illi omnē eſcam. At Hormiſda ex aduerſo iniurijs hūc lacerabat, conculcans ea quę à rege mittebantur. Vnde Choſdroes iratus, fuſtibus hunc ſyłueſtribus iuſsit per ilia cæſum obire. Quod factum & Perſas triſtes reddidit, & cōtra Choſdroen odium auxit. Choſdroes verò cōgregatis virtutibus regnorū ſuorum egreſſus contra Baram venit in campum Zabā fluminis, vbi Bara vallū habebat. Suſpicatus autē Choſdroes quòd aliqui principū adiacerēt Baræ, hos occidit. Cum autē populus turbaretur, fugam inijt Choſdroes cum paucis quibuſdá, & omnes qui erāt cū Choſdroe, ad Baram acceſſerūt. At verò Choſdroes hæſitabat quidnam agere debuiſſet, nonnullis ſanè conſilium ſibi ad Turcos ſecedere dantibus; nonnullis autem ad Romanos. Choſdroes equum aſcendens, freno laxato equi motus omnibus ſequi iubet. At verò equus ad Romanas partes motus ſuos direxit: & apud Cereſium inuenitur, & legatos ſuos mittit, aduētum ſuum faciēs manifeſtum. Cōtigit autem, vt eum Probus patricius qui illic erat, ſuſciperet, & de eo Imperatori per literas indicaret. Bara autē miſit legatos ad Mauriciū, petēs ne auxiliaretur Choſdroi. Porrò Imperator Mauricius iubet Commentiolo Prætori, apud Hierapolim Choſdroen ſuſcipere, & imperialibus obſequijs honorare. Eodem anno demōſtrauit Imperator Mauricius in memoria Dei genitricis litaniam in Blachernis.

fieri, & laudes dicere dominæ noſtræ, nominans eam Panegyrim. Mauricius itaque filium ſuum ſibi Choſdroen regem Perſarum faciens, Domitianum epiſcopum Militinenſem ad eum direxit, cognatū ſuum, vnà cum Narſe, cui ducatum belli commiſit. Qui venientes ad Choſdroen, omnes potẽtatus Romanicos in Perſidem ducũt. Bara autem hoc cognito ſumptis virtutibus ſuis in loco, qui Alexandrines nominatur, caſtrametatus eſt, prohibere ratus militias ab Armenia venientes, ne Narſi vnirentur. Iuſſerat autem Mauricius Muſticoni magiſtro militiæ Armeniæ Ioanni accipere militias, & ſe Narſi vnire pariter contra Baram bellum conſtituendo. Per noctem autem vnitæ ſunt Romanæ virtutes, & contra Baram aciem direxerunt. Porrò Bara in monte caſtrametatus eſt, pauore detentus. Cumque bellum ageretur horribile, Narſes Indicis beſtijs paruipenſis, mediam Barbarorum diſſoluit phalãgem. Et hoc facto cæteræ quoque Baræ infirmatæ ſunt phalanges, & fit magna fuga tyranni. Narſes verò ſine vlla retentione perſequens Perſas cæde ſternebat, & ſex milia vincta ad Choſdroen adduxit. Aſt hos omnes Choſdroes mucrone peremit. Quotquot autem Turci erant, ad Imperatorem Byzantium miſit. Sanè cum
crate Turci ſignum haberent in fronte, ex * cruce interrogabãtur ab Imperatore, quonam modo hoc ſignum in fronte portarent? At verò Turci

Turci afferebant ante multos annos peftilentiam factam in Turcia, & quofdam Chriftianorum hoc adinueniffe, & hinc falus in patria facta eft. Porrò exercitus Romanorum tabernaculum Barę & fupellectilem accipientes cum elephantis, attulere ad Chofdroen. Bara autem ad interiores partes Perfidis fugam fecit, & fic eorum diffoluitur bellum. Itaq; Chofdroes magna victoria circundatus folium fuum recepit. Verùm Narfes rediturus ad propria Chofdroi dicebat: Memor fis Chofdroe præfentis diei, Romani tibi regnũ donant. At ille frauduletãm occifionem metuens, petijt à Mauricio mille Romanos in cuftodiam fui habendos. Porrò Mauricius quum dilectionem haberet erga Barbarum multam, poftulationem eius compleuit: ficq; Perficum & Romanorum bellum ceffauit. Interea folennitate Pafchali veniente, coronatus eft Theodofius filius Mauricij à Ioanne Patriarcha Conftantinopolitano. Eodemq; anno Imperator Mauricius ecclefiam fanctorum quadraginta martyrum, quam Tiberius cœpit ædificare, confummauit. Interea cùm profunda pax Orientem occupaffet, bellum circa Europam Auaricum incumbebat. Ideoque Imperator potentatus ab Oriente in Thracem transduxit. Anno imperij fui nono, cum ver inciperet, & agmina perueniffent ad Thracem, exiuit cum eis Mauricius videre quæ à Barbaris effent euerfa. Augufta

verò & Patriarcha & ſenatus rogabant Imperatorem, ne per ſemetipſum bellum iniret, ſed potius id prætori committeret. Aſt Imperator non acquieuit. Exeunte autem eo ad Septimiũ, ſolis eclipſis facta eſt. Cumq; eſſet apud Rhegium multitudines pecunijs animauit. Cum autem venatum pergeret, ſus ſylueſtris valde grandis impetum contra Cæſarem fecit. Equus verò ob terrorem miraculi eijcere Cæſarem nitebatur. Diutius ergo tumultuatus Cæſarem iactare nequiuit. Itaque ſus à nemine actus abſceſsit. In Perinthum præterea nauigio iter faciẽs, ventis vehementibus & pluuia facta, nautisq; deſperantibus, ſchapha Imperatoris aſportabatur, ita vt inopinatè ſaluus ad locum qui dicitur Daonium, vix veniret. Nocte verò illa muliercula pariebat, & voces miſerabiles emittebat. Cumque manè factum fuiſſet, miſit Imperator videre quod acciderat. Et inuenerunt puerum natum oculorum & palpebrarum exſortem, manusq; ad brachia non habentem, à lumbo autem erat ei vt cauda piſcis naturaliter hęrens. Quo viſo Imperator pręcepit vt occideretur. Hac denique die Imperatoris equus, qui aureo erat circundatus ornatu, repentè ſciſſus eſt cadens. At Imperator his omnibus auguriatus triſtis erat. Poſtera verò die viri tres, Sclauini genere, nil aliquid ferreum baiulantes, à Romanis detenti ſunt, citharas tantùm ferentes. Imperator autem interrogabat, tam

vndę

vnde essent, quàm vbinã habitatio eorũ consisteret. Qui genere quidem aiũt se esse Sclauinos, circa finem verò occidentalis habitare Oceani. Chaianum autẽ ad se legationem misisse, & munera principibus gentis suæ, auxiliandi sibi contra Romanos gratia. Taxiarchas autem suos se direxisse rationem reddituros Chaiano, quia non possunt propter itineris lõgitudinem mittere illi auxilia. Decem & octo menses asserebant in itinere se fecisse, & ita Romanos adijsse. Porrò citharas se ferre, tanquam non videntes quenquam suorum armis indutum, regione sua quid sit ferrum ignorante. Imperator autem tam ætatem admirans, quàm moles corporis eorum laudans, hos misit Heracliam. Cum autem venisset ad maritimam, & didicisset quò legati Persarum atque Francorum venissent, ad regalia remeauit. Anno decimo Imperij Mauricij Chaianus quærebat augmenta pactorum accipere. Imperator verò sermones Barbari non recipiebat, & idcirco Chaianus iterum bellum agit, & deuastat Sigidonem, & contra Sirmium castra mouet. Imperator autem prætorem Europæ Priscum ire iubet. At verò Priscus Syluianum subprætorem factum præcurrere iussit: & contra Barbaros procedentes bellum ineunt, & vincunt Romani. Quo audito Chaianus potentatibus sumptis properabat ad bellum. At verò Syluianus visis multitudi-

nibus stupefactus ad Priscũ se contulit. Chaianus autem comperiens Romanorum recessum ad maritima se contulit, deinceps ad sanctum Alexandrum, & hunc omnia deuoranti tradidit igni. Transiens autem in * Dirizipera, conatur exterminare Remp. deuastatoria operatus instrumenta. Hi verò qui Diriziperæ habitant, diutius è diuerso aciem direxerunt. Nam & portas ambientes, minabantur Barbaros debellare, cum essent in ingenti formidine. Tunc ergo diuina eis consuluit quædam virtus. Media namq; die videre putauerunt Barbari, Romanorum virtutibus egredientibus ab vrbe futurum sibi fore, vt cum eis conflictum consererent: consternati fuga infatigabili fugiũt, & apud Perinchum efficiuntur. Priscus autem nec visu quidem ferre multitudines Barbarorum valens, Zurulum ingressus castrum muniebat. Ast Barbarus Priscum obsidere conabatur. His auditis Mauricius quid foret agendum hæsitabat. Tum optimo inito cõsilio armatur cõtra * infinitum numerum Barbarorum: & vni excubitorum magnis donis atq; promissionibus persuadet, vt sponte in Barbaros irruat, eiq; dat literas ad Priscum cõtinentes hæc: Gloriosissimo Prætori Prisco. Noxium Barbarorum conatũ ne formides, ad perditionẽ enim eorũ factũ est hoc. Scito enim quia cum multa confusione reuertetur Chaianus in regionẽ suã, quæ sibi à Ro. deputata est. Propterea perseueret

Driziperа

infinitam Barbarorum uirtutem

perseueret gloria tua penes Zurulum circumuagari faciens illos. Mittemus enim per mare naues, & captiuabimus familias eorum, & cogetur ad propria confusione refertus atq; iactura remeare. At verò Chaianus literis cōprehensis ac lectis pauens efficitur, & sponsionibus pacificis ad Priscum dispositis in muneribus paucis atq; indignis in suam terrā cum fuga potenti regressus est. Vndecimo anno Imperij Mauricij, idem Imperator Priscum cū omnibus * Romaicis potentatibus ad Istrū fluuium misit, vt Sclauinorum nationes transire prohiberet. Quo apud Dorostolon habito Chaianus comperit. Qui legatis ad eum directis, calumniam inferebat, Romanis exordium dantibus belli. Priscus autem excusabat quòd non venerit aduersus Barbaros belligeratum: sed quòd ad Sclauinorum nationes à principe fuerit destinatus. Audiens autem Priscus quòd Ardagastus multitudines Sclauinorum ad prædandum disperserit, transiens Istrum media nocte inopinatè * Ardagastum adortus est. At verò Ardagastus discrimine senso, nōdum ascenso equo vix saluus euasit. Romani multitudinibus Sclauinorum occisis, & Ardagasti regione euersa, prædam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. Porrò cum Tatemer expeditus iter faciēs, ebrietati atq; delicijs sese traderet, Sclauinorum in eum irrunt multitudines. Qui formidine pressus fugiendo Byzantiū venit. Ast

Romanicis

Ardagasto coniunctus est

Romani qui cum ipso fuisse videbantur, Sclauinis valde infensi obtinét gloriosissimè Barbaros, & captiuitatem saluam Imperatori præsentant. Qui lætatus gratificos Deo hymnos vnà cum tota obtulit vrbe. Priscus verò fiducia fretus, ad interiores Sclauinorum partes accessit. Gipes verò vir Christianę religionis, transfugiens ad Romanos, & ingressum Romanis ostendit, & Barbaros tenuit. Itaq; Gipedis proditione trásfretato flumine, Priscus media nocte reperit Musacium Barbarorum regem ebrietate corruptum: funebrem quippe proprij fratris celebrabat festiuitaté. Quo comprehenso viuo, cædem in Barbaros operatus est: multaq; præda & copiosa capta, ebrietati sese tradunt, & crapulæ. Tum Barbari coaceruati victoribus imminent: foretq; vicissitudo reciproca præcedenti virilitate sæuior, ni Genzo cum pedestri virtute Ro. insistés pugna forti prohibuisset impetus Barbarorũ. Anno XII. Imperij Mauricij, cũ Priscus iterũ ad Istrũ peruenisset, gétesq; Sclauinorũ deprædatus fuisset, haud modicá Imperatori deduxit prædam. Imperator aũt misso ad Priscum Tatemere, iubet toto illic hyemali tépore cõmorari Romanos. Quo cõperto Romani contradicebant, asseuerantes id non posse fieri propter copias Barbarorum: & pro eo quòd regio esset sibi satis aduersa. Priscus verò verbis suasorijs flexit, eos ibidem hyemare, iussionemque principis consummare.

Tre-

Tredecimo imperij Mauricij anno, nascuntur prodigia in suburbanis Byzantij, puer videlicet quadrupes, & alter duos vertices habens. Aiunt autem hi qui historias diligenti studio scribunt, non significare bona ciuitatibus, in quibus nascuntur huiusmodi. At verò Imperator Priscum prætura priuat, & Petrum fratrem suum prætorem facit Romanæ virtutis. Itaque Priscus quidem virtutibus sumptis, priusquàm Petrus peruenisset, transmeat amnem. Chaianus autem transitu Romani exercitus audito valde miratus est, & ad Priscum misit dicere, causam quærens, & prædæ sumere partem, sicque amnem transire. Nimis enim sæuiebat super felicitatibus Romanorum. Priscus ergo Chaiano mittit super hoc legatum, Theodorum videlicet medicum, sagacitate atque intelligentia perornatum. Iste videns Chaianum magna sapientem, responsionesque iactantius facientem, minas etiam protendentem, cunctarum gentium se esse dominum iactantem, narratione veteri mitigauit Barbaricum typhum. ait enim: Audi Chaiane proficuam narrationem. Sesostris rex Aegyptiorum, illustris & oppidò felix, opibus clarus, & inexpugnabili potentatu, plurimas & ingentes nationes seruituti subegit. Vnde & in arrogantiam ruens, curru ex adhærenti sibi auro & lapidibus preciosis constructo, sedet super eum, & subiecit iugo de exuperatis regibus quatuor trahere currũ.

Cumq; hoc fieret in insigni festiuitate, vnus ex quatuor regibus frequenter vertebat oculum retrorsum, & contēplabatur cum volueretur rota. Quem percontatus Sesostris ait, Cur post tergum obfirmas oculos? Hanc inquit ille rotam miror instabilem, atq; taliter se mouentem, & aliàs modò excelsa humiliantem, rursusq; humiliata exaltantem. At verò Sesostris parabolam intelligenter animaduertens, legem posuit, ne currum reges vlterius traherent. His Chaianus auditis subrisit, & ait se pacem sectari. Priscus autē Chaiano reddidit prædam pro transitu, & exuuijs omnib. sumptis sine dispendio amnem transiuit. Porrò Chaianus his susceptis magnificè * laudabatur. Priscus Byzantium venit, & Petrus prę turam suscepit. Quartodecimo imperij Mauricij anno, iussit Imperator Petro prætori, vt tertiam portionem rogæ in auro Romanis acciperet, & tertiam in armis, & aliam tertiam in vestimentis diuersis. Itaq; Romani hoc audito ad tyrannidem vertebātur: Prætor verò timens satisfaciebat militibus hoc verum non esse, & exhibebat exercitibus alias literas iubentes sibi, quatenus hi qui fortia gesserant, & de periculis triumphauerant, in vrbe summa requie potirentur, de publicis sumptibus inter senes alendi, pueri verò militum in locis propriorum parentum inscriberentur. Taliq; suadela populum mitigauit, & Cæsarem bonæ famæ præconio laudauere. Hæc autem Pe

lætabatur

trus

trus Imperatori denuntiauit. Cumque venisset Martianopolim, dirigit mille præcessuros: qui repertis Sclauinis, multam ducentibus Romanam prædam, hos insequentes occiderunt, multaq; præda recepta, Romanica * reditur ad rura. Eodem verò anno cõstruxit Imperator solarium Manauræ rotundum, & in medio atrio suo statuam suam statuit, & illic posuit armamentum. Quindecimo imperij Mauricij anno Petro venationem exercenti sus agrestis obuiam cucurrit, pedemq; illius ad arborem conquassauit, & importabilibus doloribus multo tempore languit. Ast Imperator literis pessimis, & improperijs grauib. ei detraxit, audito quòd multæ gentes Sclauinorum contra Byzantium motæ fuerint. Petrus verò coactus Nouas peruenit. Hi verò qui erant de ciuitate vnà cum ignobilibus militibus, & episcopo obuiam veniũt: quos prætor intuitus, & arma eorum ac formidinẽ admiratus, iubet vrbe dimissa Romanæ misceri cateruæ. Milites autem ad ciuitatis custodiã ordinati hoc agere renuerunt. Tum Prętor in furorem versus destinauit Genzonem vnà cũ multitudine militum. Qui hoc agnoscentes confugerunt in ecclesiam, & clauso ostio templi perseuerabant. Genzo verò pro reuerẽtia templi recessit inefficax. Petrus autẽ iratus Genzonem à prætura deponit, & misso Scribone ignominiose ad se episcopum iubet adduci. Porrò ciues collecti Scribonem cũ de-

* redierunt

errantibusque ductoribus, & in inaquosa incidentibus loca, periclitabatur exercitus. Porrò cum iter agerent, noctu veniunt ad amnẽ Helicium dictum. Cum verò trans flumen essent Barbari ripis absconditi, eos qui hauriebant aquam, iaculabantur. Igitur magna molestia Romanis effecta militijs, in fugam vertuntur à Barbaris debellati. Verùm Mauricius his auditis, Petrum pretura priuauit, & Priscum prætorem Thracæ denuò misit.

Anno decimo sexto imperij Mauricij, Priscus prætor egressus in Thracem, virtutes enumerauit exercitus, & inuenit quòd ex eis multitudo fuerit consumpta. His autem sumptis, venit ad Istrum flumen, & Nouas. Quo cognito Chaianus misit legatos, causam ipsius sciscitatus aduentus. Priscus autem venationis causa se venisse fatebatur. Ast Chaianus, Non est iustum inquit, in alieno loco venari. Econtrà Priscus suum dicebat locum, & ei fugam ex Oriente improperabat egisse. Barbarus autẽ Sigidonis muro destructo, ad Romanorum terras profectus est. Quo cognito Priscus venit ad insulá Istri, & dromonibus sumptis ad Chaianum apud Constantiolam venit volens loqui cum eo. Cumque Chaianus ad oram fluminis venisset, Priscus eum tristis alloquitur. Chaianus autem dixit ad eum: Quid tibi Prisce ac terræ meæ? An hanc vis accipere de manibus meis? Iudicet Deus inter me & Mauricium Imperatorẽ,

& requirat sanguinem exercitus Romanorũ, & exercitus mei de manibus eius. Econtrà Priscus: Sigidonem inquit, ciuitatem redde Romanis. Qui ait: Vnam ciuitatẽ à nobis conaris accipere? Videbis post paululum quinquaginta ciuitates Romanas Auaribus seruitute redactas. Priscus autem per amnem nauibus Sigidoni exhibitis, hanc depopulatus est, & ex ea Bulgares pepulit. Septimodecimo imperij Mauricij anno coaceruatis virtutibus Chaianus in Dalmatiam properat, & cum venisset Balcham, quadraginta ciuitates, quæ circa eam sunt omnes, depopulatus est. Quibus Priscus agnitis, Gudoni ad explorationem rerum direxit, qui in valle occultabatur pusilla, & diluculò in dorsa eorum aductus, ilico cunctos peremit, & acceptam prædam adduxit ad Priscum. Porrò Chaianus infortunio comperto in regionem suam regressus est, & Priscus ad propria. Anno decimooctauo imperij Mauricij, sumptis virtutibus Priscus Sigidonem venit. Chaianus verò cõgregato proprio potentatu subitò Mysiæ adest, & Comeam vrbem capere nititur. Propterea Priscus Sigidone relicta huic efficitur proximus. Cum autem Paschalis festiuitas haberetur, & Romani fame tabescerent, audiens Chaianus Prisco significabat, vt sibi plaustra mitteret ad deportanda illis alimenta, quatenus cum hilaritate propriam festiuitatem celebrarent. Quadraginta itaque plaustra plena his

his mittit. Pari modo & Priscus species Indicas Barbaro quasdam remisit, piper videlicet, & folium Indicum, & costum, & casiam, atque alia ex his quæ quæruntur, cum Chaianus apud Sirmium resideret: qui receptis his, gauisus est valde in eis, & donec cōpleretur dies festus, Romani ac Barbari simul habitabant, & non erat in vtrisq; virtutibus timor. Cumq; fuisset dies festus, Barbari separati sunt ab inuicem à Ro. & Dinziperam venientes ciuitatem depopulati sunt, & sancti Alexandri ecclesiā incenderunt, sepulchrumq; illius argenteo tecto coopertum spoliant. Sed & iniurijs quoq; martyris corpus afficiunt, multamq; in Thrace prædam capientes epulabantur splendidè contra Romanos elati. Cumq; Commētiolus venisset Byzantium, maxima vrbi turbatio & æstus incubuit, ita vt timore detenti, consilium caperent Europam deserendi, & in Asiam & Chalcedoniam migrandi. Quin & Imperator excubitoribus, armatoq; ac electo cuneo sumpto murum muniuit. Vulgus autē vrbē custodiebat, & Senatus cōmonebat Imperatorem legationem ad Chaianum mittendi. Deus autem vindictā martyris faciens Alexandri, pestilentiam languoris Barbaris intulit, & in vno die septem filios Chaiani per febrem & inguinariam pasfionē occidit vnà cū alijs turpibus multis, ita vt post triumphalē gaudium cum carminibus & canticis, lamentationes & lachrymæ & luctus sine consolati-

one posſideret Barbaros. At verò Senatus rogabat Cæſarem legationem ad Chaianũ mittendi. Imperator autem Armazonem miſit ad Chaianum cum muneribus multis Dirizipera, qui verbis mitibus blãdiretur. At ille nolebat dona ſuſcipere, lamento intolerabili filiorum morte detẽtus. Dicebat aũt ad legatum: Iudicet Deus inter me & te, & Imperatorem Mauricium. Ego verò captiuos ei reddo, per vnã animã vnũ numiſma percepturus ab eo. Mauricius aũt id dare minimè paſſus eſt. Iterũ Chaianus petijt, per ſingulas animas vnum accipere numũ. At Imperator nec ſic dare conſenſit. Sed nec in quatuor ſiliquis. Tũc Chaianus cõmotus furore omnes occidit, & ad propria redijt, cùm quinquaginta milia aureorũ pactis Romanis impoſuiſſet. Quin & Iſtrũ flumen nõ ſe trãſiturũ profeſſus eſt. Ex hoc itaq; contra Mauriciũ Imperatorẽ multũ commotũ eſt odium, & cœperũt hunc ſubijcere maledictis. Similiter & populus apud Thracẽ conuitijs contra Imperatorẽ cõmotus eſt. Exercitus aũt procuratores ad Imperatorẽ cõtra Cómẽtiolum direxit, quòd proditionem in prælio fecerit. Inter quos etiam erat Phocas, qui Imperatorem allocutus ſeuerius, huic in concilio contradicebat, ita vt quidam ex patricijs hunc alapa percuteret, & barbam eius euelleret. Verùm imperator nõ ſuſcepit aduerſum Commentiolum populi querimoniam,

 ſed

sed hos inefficaces deseruit: propter quod insidiarum in principem exordium sumitur. Præterea per idem tempus apud Aegyptũ in Nilo flumine Menâ præfecto vnâ cum populo deambulante, in loco qui Δέλτα nominatur, sole orto animalia humanæ formæ apparuerunt in flumine, vir scilicet & mulier. Et vir quidem erat pectorosus, vultuq; terribilis, ruffa coma, canisque permixtis: & vsque ad lumbos denudabat naturam, & cunctis demonstrabatur nudus: reliqua autem corporis membra cooperiebat aqua. Hunc præfectus iuramentis constrinxit ne destrueret aspectũ, priusquàm omnes saturati fierent hoc inopinato spectaculo. Porrò mulier & mamillas habebat, & fœmineum vultũ, cæsariesq; prolixas, & vsq; ad horam nonam omnis populus mirabatur, videntes hæc animantia; quæ hora nona in flumen demersa sunt. Sanè Menas imperatori Mauricio hæc scripsit. Anno imperij Mauricij decimo nono, die autem Paschæ, Sophia Augusta vxor Iustini, vnà cum Constantina Mauricij coniuge, stemma constructum attulerunt Imperatori. Qui hoc cõtemplato pergens in ecclesiam, id obtulit Deo supra sancta in mensa suspendens in triplicibus catenulis lapidibus & auro contextis. At verò Augustæ hoc comperto tristatæ sunt valde, & in iurgio aduersus Imperatorem Constantina festum diem fecit Augusta. Cũ aũt Imperator nõ attẽderet militiaræ

querelas in Thrace positarum, iterum Commentiolus assumptis armat s venit ad Istrum, & vnitur Prisco apud Sigidonem, & soluitur pax quæ ad Auares erat. Quā d ssoluta veniūt in Viminacium, quod est insula magna Istri. Quibus auditis Chaianus collectis potentati bus ad Romaica procedit rura. Quatuor ergo filios suos traditis alijs virtutibus ad custodienda vada Istri constituit. At vero Romani ratibus factis, fluuium transmearunt, & Prętore Prisco bellum cum filijs Chaiani inierunt. Cómentiolus enim infirmatus in Viminacio sedebat insula. Cumq; multas horas bellum tenuisset, & trecētis iam Romanorum interemptis sol occubuisset, quatuor milia Barbarorū intereunt. Similiter & tertia die prælịantes, ab excelsioribus Romani ad Barbaros accesserūt, hosq; vertētes ad stagnum, atq; pellentes Auares, multos necauerūt ex illis. Inter quos & filij Chaiani necati sunt, illustremque victoriam Romani induerunt. Chaianus verò coaceruatis viribus copiosis cótra Romanos progreditur. Bello autem manente, vertunt Romani Barbaros, & hanc omnibus insigniorē retulere victoriam. Interea Priscus quatuor milibus præmissis, Tyrso amne transmisso, Barbarorum explorare motus præcepit. At vero nil eorum quæ facta fuerant Barbari cognoscentes, festum diem concelebrāt. & pariter conuiuantur. In hos clanculò Romani incidentes maximum operati sunt m etum.

Trigin-

Triginta quippe milia Gipedorum Barbarorumq; aliorum occiderunt, & copiosa prædá comprehensa reuertuntur ad Priscum. Chaianus autem rursus potentatibus cumulatis, venit ad Istrum, & inito bello Barbari superantur, pereuntq; cum his plurimi quoq; Sclauinorum. Viuos autem obtinuerunt Auarũ quidem tria milia, Sclauinorum verò octingentos, & Gepidum tria milia ducentos, nec non & duo milia Barbarorum. Porrò Chaianus ad Inperatorem Mauricium legatos misit captos recipere nisus. At ille nondum comperta inclyta Romanorũ victoria, scribit Prisco, vt Auares tantùm Chaiano redderet. Eodem anno quidam vir monachico circumamictus habitu & in religione clarus, spata denudata à foro vsque ad æneam gladiatoris statuam discurrens, Imperatorem omnibus in occisione gladij moriturum prædixit. Similiter & Herodianus Mauricio manifestè quæ sibi fuerant ventura prædixit. Imperatore verò noctu discalciato litaniam cum tota vrbe agéte, & trãseunte ad Carpiana loca, tumultuantes quidã ex multitudine contra Imperatorem * lapidibus iaciunt, ita vt vix Imperator cum Theodosio suo saluaretur, & orationes compleret apud Blacernas. Anno verò Imperij sui vicesimo, Mauricius in se reuersus, & sciens quòd nihil Deum lateat, sed omnibus reddat secũdum opera ipsorum, & recogitans excessum, quem in captiuitate perpetrauerat, non redi-

lapides

mens eam, expedire iudicauit in hac vita se recipere pro peccato, & non in futura: & factas preces in scriptis transmisit ad omnes patriarchales sedes, & ad omnes ciuitates sibi subiectas, & ad monasteria, quæ sunt in eremo, & in Hierosolymis: & ad lauros pecunias & cereos & incensa: vt orarent pro se, quòd hic reciperet, & non in futuro seculo. Scandalizabatur autem & in Philippicum generum suum, quòd in philiteram nominaretur. Porrò Philippicus diuersè iurabat Imperatori, quòd purus esset in seruitio eius, & apud se nullum dolum haberet. Cumque Mauricius supplicaret Deo misericordiam præstandi animæ suæ, quadam nocte dormiens in visu, ante æneam palatij portam imagini Saluatoris se vidit assistere, & copiosum populum pariter assistentem. Tunc facta est vox ex charactere magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi dicens: Date Mauricium. Et tenentes eum iudiciorum ministri, exhibuerunt ante purpureum vmbilicum, qui illic erat, & ait ad eum propria voce: Vbi vis reddam tibi, hîc, an in futuro seculo? Quo audito ille respondit, Amator hominum domine & iudex iuste, hîc potius, & non in illo seculo. Et iussit diuina vox tradi Mauricium, & Constantinam vxorem eius & filios, & omnem cognationem domus ipsius Phocæ militi. Expergefactus ergo Mauricius, vocatum eum qui coram se dormiebat, misit ad Philippicum generum suum, vt celeriter

riter eum duceret ad se. Cumque ille abijsset, vocauit eum. Qui consurgens aduocata vxore sua Gordia osculatus est dicens: Salue: iam non me videbis. Quæ exclamauit cum fletu magna voce ad paracœmumenum dicens: Adiuro te per Deum quæ est hæc causa, ob quá quærit hac hora? At ille iurauit se ignorare, quia repentè de somno exurgens Imperator mīsit me. Philippicus ergo quæsiuit corpus Christi percipere, & sic ad Imperatorem properare. Vxor autem eius iacebat in terra se volutans & plorans, & Deum exorans. Ingressus verò Philippicus cubiculum regium, proiecit se ad pedes Imperatoris. Imperator autem dicit ei, Ignosce mihi propter dominū, quia peccaui tibi. Nam vsque nunc scandalizabar in te: & iubens exire paraecœmumenum surrexit, & cecidit ad pedes Philippici, dicens: Ignosce mihi, quia modò certisimè scio quia nihil peccaueris in me. Sed dic mihi, Scis aliquem inter agmina nostra Phocam militem? At verò Philippicus recogitans dicit ei: Vnum agnosco, qui ante modicum tempus procurator ab exercitu destinatus, cōtradicebat Imperio tuo. Ast Imperator ait: Cuius est qualitatis? Qui ait: Iuuenis & temerarius, sed tamē timidus. Tūc Mauricius: Si timidus, inquit, profectò & homicida. Et referebat Philippico somnij reuelationē. Porrò nocte illa visa est stella in cœlo quæ dicitur cometa. In crastino autē venit Magistrianus,

qui missus fuerat ad sanctos eremi patres, referens responsa ab eis huiusmodi: Deus recepta pœnitentia tua saluabit animam tuam, & cum sanctis cum tota domo tua te constituet; ab Imperio verò cum ignominia & discrimine discedes. His auditis Mauricius glorificauit magnificè Deum. Igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius Imperator iussisset Petro, vt in Sclauinorum regione hyemaret populus, restiterunt Romani hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem, quàm quòd copiosam circunducerent prædam, nec nō & ob multitudines Barbarorum, quæ per regionem diffusæ noscebantur: & seditionem meditati sunt. Prætor autem indignatus contra populū indemnatione eos dimisit. Inciduut itaq; pluuiæ creberrimæ super populū, & frigus multum. Petrus aūt viginti milibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autē Petro per literas molestus erat, vt Istrum trāsiret, & hyemales escas populi de Sclauinorū sumeret regione, ne alimēta publica cogeret prestare Romanis. Prætor verò accersito Gadim ait: Nimis mihi grauia vidētur Imperatoris præcepta, in aliena terra hyemare Romanos iubentis. Nā illi nō obaudire sæuum est: & rursus obaudire sæuissimū. Nullum bonum parat auaritia, mater aūt omnium malorum consistit. Qua Imperator languens horū causa maximorū malorū Romanis efficitur. Accersitisq; populi taxiarchis,

chis, Imperatoris intentionem eis aperuit. Populus autem hoc audito seditiones concitauerunt, & insignes quidam principes ex eis fugientes, ad prętorem venerunt. Porrò multitudines in vnum congregatæ prouehunt Phocam centurionem exarchum, & super clypeum hunc exaltatum, laudibus exarchum acclamauerunt. His Petrus auditis in fugam versus est, & omnia Imperatori manifestauit. Ast Imperator his difficilibus auditis, ea multitudines celare tentabat. Secunda verò ludum celebrauit equestrem, incommoda infelicitatis occultás. Vulgus autem Prasinorum clamabat, Constantinus inquiens, & Commētiolus Romanorum ter Auguste plebi tuæ molestias ingerunt, vt cruces his ponantur in ea quæ habemus peccata. Deus qui omnia condidit, subijciat tibi omnem inimicum & hostem tam intestinum, quàm externum sine sanguine. At verò Imperator plebibus intimabat, Nil vos inquiens, turbet irrationabilium militum immoderatio & inquietudo. Veneti autem dixerunt: Deus qui siuit te imperare, subdat tibi omnem qui imperiū tuum impugnat. Et si Romanus est qui fide rupta terga vertit à te, hunc tibi in seruitutē redigat absq; sanguine. Hos Imperator armans, & sermonibus blādis cōpescens, vnà cum demarchis muros vrbis custodire præcepit. Præterea filio Imperatoris Theodosio vnà cū Germano socero suo, apud Callicratiam venatio-

nes exercēte, mittūt Romani literas ad Theodosiū ab eo imperari poscētes: sin autem, saltem Germanū Imperatorē pronunciandum, Neq; enim nos aiunt imperari à Mauricio de cætero patiemur. His Mauricius compertis accersit ad se filium. Cōmentiolum verò muros obseruare præcepit. Germanū autem vnà cum filio accusabat harū fuisse calamitatum autores. Cūq; Germanus se excusare niteretur, Mauricius ait: O Germane, duo sunt argumēta suspicionis meæ, populi scilicet ad te literę, & quòd cūcta depasti sunt, & nullis, exceptis tuis, pepercerūt. Parce Germane prolixum faciēdi sermonem. Nihil suauius quàm per gladium mori. Sanè Germanus in tēplum Dei matris, quod appellat Cyri, fugit. Quod cum Imperator didicisset, Stephanum eunuchū direxit ad Germanū ab ecclesia educendū. Cumq; Stephanus violenter hunc educere voluisset, fautores Germani resistentes expellūt Stephanū, & accipientes Germanū in ecclesiā magnam effugiunt. At verò Imperator cædebat virgis filium suum Theodosium: asserebat enim Germanū per eū fuisse fugatū. Et mittit excubitores à magna ecclesia educendi Germanum. Hinc magnus rumor vrbi incubuit. Germanus autē egredi & dare se voluit. Verùm hunc multitudines exire minimè permiserunt, sed magnis conuicijs Imperatori derogauerūt dicētes: Non habeat pellē qui te amat Marcionista. Igitur qui muros custodiebant

diebant his compertis, custodiam negligétia prodiderunt. Mauricius autem exutus media nocte Imperatoria stola, & priuata circumamictus, dromoné ingressus cum vxore filijsq; suis & Constátino, fugá arripuit. Copiæ verò per totá nocté pessimis iniurijs Imperatorem appetebát: sed & Cyriacum Patriarchá reprehendebant. Turbine itaq; ingenti sæuiente, cum ingétibus periculis apud sanctum Autonomó saluatur Mauricius. Nocte verò superueniunt ei etiam dolores arthritici, quos manuũ dolores vocant & pedum. Porrò mittit Theodosiũ filium suum cum Constantino ad Chosdroen regé Persarũ, vt recordaretur eorum quæ sibi facta fuerant à se, & vicissitudinem beneficij sui rependeret filio suo. Germanus auté mittit ad Sergiũ demarchum Prasinæ partis, vt auxiliaretur sibi gratia imperádi, repromittens se parté Prasini honoraturũ, ipsumq; magnis dignitatibus elaturũ. At verò Sergius hoc insignibus vulgi confessus est. Qui minimè id admiserũt, fatentes nunquam Germanum ab amore recedere Venetorum. Prasini verò exeũtes in regiam magnis laudibus tyránum Phocá efferebát, & persuadét ei venire in Septimium. Dirigit igitur Phocas Theodorũ à secretis: qui ingressus magnam ecclesiá, corá populo legit, vt tam Patriarcha quàm senatus & vulgus venirét in Septimiũ. Hoc igitur facto, & cũctis cõuenientib. apud Septimiũ, tunc Patriarcha Cyriacus à tyráno

de orthodoxa fide, & vt sine perturbatione seruaret ecclesiam, extorsit professionem. Visus verò est Germanum tyrannus adhortari. Cumq; Germanus nolle se simularet, & vulgus tyrannum laudaret, pronuntiatur malus, & dominus sceptrorum tyrãnus prouehitur: & præualet aduersus felicitatem calamitas, & sumunt principium magna infortunia Rom. Denunciatio verò tyranni in templo sancti Ioannis Baptistæ effecta est: vbi duobus moratus diebus, tertia die introiuit regalia, super Imperialem sedens carrucam. Porrò quinta die coronauit Leontiam vxorem suam Augustam. Hac igitur die tumultuantur partes adinuicem propter stationes locorum. Tyrannus verò Alexandrum cõrebellem suum misit partes compescere. Alexãder verò in Cosman Venetorum demarchum manus immittens pepulit eum, & contumelijs lacerauit. Porrò Veneti indignati clamabant: Vade, disce ordinem, Mauricius non est mortuus. At verò tyrannus his auditis in necem Mauricij commouetur, & missis militibus, duxit eum Chalcedonem ad Eutropium portum, & primò quidem cruciauit eum in cædibus filiorum, pòst Imperatorem punit. Nam quinque filij eius mares coram visibus illius præocciduntur. Verùm Mauricius patienter infelicitatem sustinens, Deúm in omnibus inuocabat, & crebrò pronunciauit dicens: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Fit itaq;
mors

mors filiorum epitaphium patris, præostendés virtutem in mole calamitatis. Cumq; nutrix vnum ex Imperatoris pueris furata fuisset, suumq; pro eo interemptioni obtulisset, Mauricius non annuit, sed suum requisiuit. Aiunt itaq; quidam, quòd eo occiso lac cum cruore fluxerit, ita vt omnes inspicientes dirè lamentarentur. Sic ergo Imperator naturæ legibus etiam celsior factus, vitam cõmutat. Porrò ex illo tempore non defuerunt Imperio variæ ac ingentes ærumnæ. Denique & Chosdroes Persarum rex pacem dissoluit, & Auares Thracen deuastarunt, atq; Romanorum exercitus vterq; depopulatus est. Ita vt cum Heraclius regnaret, & inquisitionem armatorum cum summa diligentia faceret, ex omni multitudine illa, quæ inuenta fuerat in tyrannide Mauricij cum Phoca, neminem exceptis duobus vllatenus inueniret.

Anno ab incarnatione Domini D. XCV. Phocas tyrannus peremit Mauricium, vt prędictum est, vnà cum masculis quinque pueris eius: & horum capita iussit poni in campo tribunali diebus multis; & exiuit ab vrbe, & cõtemplabatur ea, vsquequo fœtorem dederunt. Interficitur autem & Petrus frater eius, & alij proceres multi. Theodosiũ verò filium eius sermo tenet lapsum, & ita saluum repertum. Prætereà Chosdroes Persarum rex famam hanc augmentauit, aliud aliterq; mentitus, & hũc apud se dicens quasi prouidere se, PHOCAS.

Romanorũ ſperás obtinere imperium. Et cõuictus eſt multis modis, maximè verò ex eo quòd bella repentina moueret, & Romanas res magnopere deuaſtaret. Interea calligraphus quidam Alexandriæ, venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens media nocte videt ſtatuas ex metallo æris abſtractas, & voce grandi dicentes interemptum Mauriciũ & filios ipſius, atq; omnes caſus qui apud Byzantium fuerát geſti. Manè verò facto pergens hæc * Auguſtali retulit. Qui præcepit ei nulli hæc manifeſta facere, ſcribensq; diem prẹſtolabatur exitum. Die verò nona prẹtereũte, ecce nuncius venit indicás Mauricij interemptionem. Tũc * Auguſtalis dæmonum vaticiniũ corá populo publicauit. Narſes autem prẹtor quondá Romanus cõtra tyránum rebellionẽ parauit, Edeſſamq; obtinuit. Scribit itaq; Phocas Germano prætori Edeſſam obſidenti. Narſes verò ſcribit Choſdroi regi Perſarum congregandi virtutes, & bellũ conſtituendi contra Romanos. Porrò Phocas fratrem Domẽtiolum fecit magiſtrũ & Priſcum comitem excubitorum. Anno Imperij Phocẹ ſecũdo Choſdroes rex Perſarum collectum copioſum potentatũ aduerſus Romanos direxit. Germanus autem timuit, verùm coactus prælium iniuit. Qui cùm in eo vulneratus fuiſſet, hunc miniſtri vſque ad ciuitatem Conſtantiẹ duxerunt, ſuperanturq; Romani. Sed & Germanus vndecima die ſpiritum exhalauit.

Auguſtalio

Auguſtalius

halauit. Phocas autem potentatus ab Europæ in Asiam transtulit, Chaiano pactis additis, arbitratus Auarum quiescere nationes. His ergo diuisis, quosdam cõtra Persas misit: quosdam verò ad obsidionẽ Edessæ cõtra Narsen cũ Leontio spadone & magnate suo direxit. Chosdroes autem collectis potentatibus, apud Daras efficitur. Porrò Narses egressus Edessam Hierapolim fugit. Interea Chosdroes cum Romanis fit penes Ardumum, & munitione de elephantis constructa, bellum inijt, & victoria magna potitus est, captis Romanis non paucis, quos & capitis recisione puniuit. His itaq; gestis, Chosdroes ad terrã suam regressus est, Zongoi potentatibus relictis. Hoc comperto Phocas cõtra Leontium furit, & manicis ferreis cum ignominia Byzantium ducit, & creat prętorem Domentiolum nepotem suum, & curatorem Palatij facit. Anno Imperij Phocæ tertio, misit Chosdroes Cardarigam & Rusmaysan, qui depopulati sunt terras Romanorum. Domentiolus verò verbo dato Narsi, iuramentisq; non paucis credere persuasit, quòd nullam iniuriã apud Phocã esset passurus, & direxit eum ad Phocam. At verò Phocas hoc verbum minimè seruans, igne cremauit eũ. Romani ergo hinc plurimũ tristes effecti sunt, quòd timorẽ magnũ in Persas idẽ Narses haberet, adeò vt filij Persarum audito ipsius nomine tremerent. Porrò Persæ gauisi sunt gaudio magno.

Anno Imperij Phocæ quarto, Scholasticus eunuchus, vir gloriosus Palatij, Constantinam dominam cum tribus filiabus eius accipiens ad magnam ecclesiam confugit, consilio Germani patricij desiderantis Imperium. Fit igitur seditio magna in vrbe. Germanus autem demarcho Prasinorum talentum auri misit, vt cooperaretur ei: primores autem vulgi id admittere noluerunt. At verò tyrannus in ecclesiam ad abstrahendum mulieres destinauit. Sanè patriarcha Cyriacus tunc restitit tyranno, minimè passus è templo tyrannicè abduci mulieres. Verùm iuramentis certo eo reddito à Phoca, quòd nō læderet eas, educuntur è templo, & claudūtur in monasterio. Præterea eodem anno Persæ ceperunt Daras cum tota Mesopotamia & Syria, captiuitate multa, cuius non est numerus, facta. Anno Imperij quinto Phocas filiam suam Domētiam Prisco patricio & comiti excubitorum iunxit, & factis in palatio Marniæ nuptijs iussit fieri ludum equestrem. Demarchi autem vtriusque partis apud quatuor columnas cum imperialibus signis statuerunt Prisci ac Domentiæ signa. Quibus auditis Imperator iratus est, & mittēs addúxit demarchos, Theophanen scilicet & Pamphilum, & statuēs nudos, iussit eos decollari. Cum enim misisset protocursorem, vt interrogaret eos, quo pręcipiente fecerint hoc: dixerunt, quia secundum cōsuetudinem lineatoris fecerunt. Porrò

rò lineatores siue mẽsores interrogati quá ob rẽ id fecerint, dixerũt, quia cum Imperatores ab omnibus nominati sunt, hoc à nobis ipsis fecimus. Sanè Priscus timore tenebatur, ne fortè Imperatoris irã incideret. Turbis autem clamãtibus veniã cõcedi sibi, veniá dedit Phocas. Ex tũc ergo Priscus indignationẽ passus, non erat rectè cum Phoca. Interea quædam mulier Petronia nomine, fit imperatrici Cõstãtinæ ministra, quę ad Germanũ respõsa ferebat. Porrò cũ fama dilataretur, quòd Theodosius Mauricij filius viueret, spem boná tam Cõstantina quàm Germanus habebat. At verò scelesta Petronia hæc tyrãno manifesta fecit. At tyrãnus Cõstãtinam * Theoprẽpiõ exarcho ad torquẽdum prodidit. Quę dum torqueretur, Romanũ patricium nosse interloquutiones suas confessa est. Qui cõprehensus atq; discussus, etiá alios fore in insidias tyrannidis sibi cooperatores perhibuit. Cõprehensus est autẽ Theodorus Orientis præfectus, quẽ tyrãnus interemit. Helpidijq; pedes præcidens tradidit igni, Romanumq; decollauit. Porrò Constãtinam cũ tribus filiabus in loco vbi Mauricius interẽptus est, gladio trucidauit. Germanũ autem & eius filiá ore machęrę occidit. Similiter & Ioãnem Gizan patricium & Theodosium qui subdiuæ dignitate habebatur insignis, & Andream Sanctorroben, & Dauid Chartophylacem Hormisdę. Eodẽ anno Persę transmeantes Euphraten, totam Sy-

Theoprecepto

riam & Palæstinam, & Phœnicen depopulati sunt, multo in Romanis excidio perpetrato. Anno verò Imperij Phocæ sexto Priscus intueri non sustinens tam iniusta homicidia, quàm cætera mala quæ à Phoca patrabantur, scripsit ad Heraclium patricium & prætorem Africæ, quo Heraclium filium suum, & Nicetam filium Gregorę patricij subprętorẽ suum mitteret, quatenus cõtra Phocam tyrannum venirent. Audiebat enim eum rebellionem meditari in Africa, vnde nec nauigia hoc anno Constantinopolim conscenderunt. Occidit autem Phocas omnẽ cognationem Mauricij, & Commentiolum Thracæ prætorem, & alios multos. Facta est etiam mortalitas in anno isto, & inopia omnis speciei. Præterea Persę vnà cum Cardariga egressi ceperũt Armeniam & Cappadociam, pugnantesq; Romanorum verterunt militias. Ceperũtq; Galatiam & Paphlagoniam, & venerunt vsque Chalcedonem, sine parcitate depopulantes omnem ætatem. Et hi quidem foris portam Romanis tyrannidem inferebant. Phocas verò his peiora intrinsecus patrabat occidens atque captiuans. Anno Imperij Phocæ septimo Antiocheni Iudæi, simultate inquieta commissa contra Christianos, occidunt Anastasium magnum patriarchã Antiochiæ, mittentes naturam eius in os eius, & post hæc trahentes eum in plateam vrbis. Interfecerũt autem & ciuium multos, & incenderunt eos.

Pho-

Phocas verò fecit comitem Orientis Bonosum, & Chotin magistrum militum, & transmisit eos aduersus illos, & non valuerunt sedare inquietudinem illorum. Coaceruantes verò exercitus irruerunt in illos, & plurimos occiderunt, & quosdam eorum detruncatis artubus, ab vrbe reddiderunt extorres. Phocas autem fecit Circensem ludum, & Prasini conuicijs eum lacessere clamantes: Iterum in gabasta bibisti? iterum sensum perdidisti? Et iussu Phocæ Comas præfectus multos ex eis detruncauit, quosdam verò decollauit, nonnullos autem in saccos missos mari necauit. Porrò Prasini coaceruati miserunt ignem in prætorium,& incenderunt curiam, & scrinia,& carceres. Ex quibus egressi vincti fugerunt. Hinc iratus Phocas, non eos militare iubet. Porrò Heraclius prętor Africæ molestias perpetiens à Senatu, vocauit filium suum Heraclium contra Phocam tyrannum mittendum. Verùm & subprætor eius Gregoras misit per aridam Nicetã filium suum: statuentes, vt quicunque ex his præueniret,& tyrannum superaret, Imperium sumeret. Hoc verò anno hyems enormis efficitur, ita vt maris mollicies in glaciei duritiã verteretur. Tum Phocas Macrobium Scribonium iussit sagittari apud Septimium, pendentem in lancea in qua tyrones exercebantur, quasi conscium insidiarum suarum. Theodorus enim præfectus Cappadox, & Helpidius præpositus

armaméti,& alij diuersi consilium fecerunt in hippodromo Phocá occidendi. Et facto prandio Theodorus præpositus prætori cœpit eis texere intentionem suam. Contigit autem illic inueniri Anastasiú comitem largitionum. Prandio ergo facto, & enarratis his quæ insidiarum erant, pœnituit Anastasium illic se repertum, & non dixit quæ cordi suo inerant, sed siluit. At verò Helpidius perdurabat dicens: Non vultis vt cum sederit in solio super hippodromum, hunc comprehẽdam, & euellam oculos eius, & sic eũ interficiam? Et pollicebatur eis dare currus. Re præterea Phocæ nota ex proditione Anastasij facta, iussit præfectum Helpidium, & primores qui sciuerant rem, cum omni diligentia discuti. Cumq; discuterentur, quæ insidiarum fuerant, confessi sunt: & quòd Theodorum voluerint facere principem. Porrò Phocas iussit decollari Theodorum, Helpidium, Anastasium, & cæteros qui insidias suas cognouerant.

Explicit Liber decimusseptimus.

INCIPIT LIBER DECIMVSOCTAVVS.

HERACLIVS.

NNO ab incarnatione Domini DC. II. Heraclius in Africa Imperator appellatus, venit cum nauibus castellatis, habentibus intra se

tra se arculas, & imagines Dei matris, quemadmodum pyxides. Georgius quoque perhibetur ducens exercitũ copiosum ab Africa & Mauritania venisse. Similiter & Niceta filius Grægoræ patricij per Alexandriam & Pentapolim, habẽs secum multum populum pedestrem. Despõsauerat autem Heraclius Eudochiam filiã Rogati Afri, quæ illo tẽpore Constãtinopoli erat vnà cũ Epiphania matre Heraclij. Audiẽs autẽ Phocas quòd mater Heraclij in ciuitate esset, nec nõ & Eudochia, quæ sibi fuerat despõsata, tenuit eas & obseruauit in dominico monasterio, quod cognominatur Nouæ pœnitẽtiæ. Cum autẽ abisset Heraclius Abidũ, inuenit Theodorũ comitẽ Abidi, & sciscitatus ab eo, didicit quæ Constantinopoli mouebãtur. At verò Phocas misit fratrẽ suũ Domentiolũ magistrũ ad custodiẽdos muros longos. Cũq; cõperisset Heracliũ Abidum abijsse, muris dimissis fugit, & introiuit Cõstãtinopolim. Porrò Heraclius apud Abidũ recepit omnes exules principes, quos ibidem Phocas relegauerat in exiliũ, & ascendit cum eis Heracliã. Stephanus autẽ Cizici metropolites acceptũ stẽma sanctæ Dei genitricis Marię de ecclesia detulit Heraclio. Pręterea cũ Constantinopolim peruenisset, diuertit ad portum Sophię, initoque bello vicit gratia Christi tyrannũ. Vulgus aũt hũc cõprehẽsum interfecerunt, & igne apud Taurũ cremauerunt. Ingressus ergo Heraclius regalia, coro-

natus est à Sergio Patriarcha in Oratorio sancti Stephani in Palatio sito. Coronata est verò eodem die Eudochia sponsa eius in Augustam, & accepit vterque à Serchio Patriarcha nuptiarum coronas: & vno eodemq; die Imperator simul & sponsus ostenditur. Mense verò Maij castra mouerunt Persæ contra Syriam, & ceperunt Capessam & Edessam, & venerunt vsq; Antiochiam. Porrò Romani occurrentes eis superati sunt, & perijt omnis populus Romanorum, adeò vt valde pauci ex his euaderent. Anno verò imperij Heraclij secundo, ceperunt Persæ Cæsaream Cappadociæ, & plurima ex ea captiua duxerunt milia. Heraclius autem Imperator inuenit dissoluta Reip. negocia. Siquidem Europam Auares reddidere desertã: Asiam verò totã Persę exterminauerunt, & ciuitates desolauerunt, & Rom. in bellis exercitum interemerunt, Quibus visis hæsitare cœpit quid ageret: scrutans exercitum si fortè saluus existeret, duos tantùm inuenit ex omnibus his, qui cum Phoca contra Mauricium in tyrannide militarunt. Eodẽ anno natus est Imperatori filius de Eudochia Heraclius minor, qui & Nouus Constantinus appellatus est, & mortua est Augusta eadem indictione quinta decima. Tertio anno imperij Heraclij coronata est Epiphania filia Heraclij à Sergio patriarcha in Augustam in Oratorio Palatij. Eodem verò prima indictione coronatus est Heraclius iunior filius

lius Heraclij, qui & Constantinus, à prædicto Patriarcha. Eodem anno Sarraceni etiam aciem contra Syriam direxerunt, & exterminatis nonnullis vicis reuersi sunt. Anno imperij Heraclij IIII. ceperunt Persę Damascum, & captiuum duxerunt populum multum. Heraclius autē Imperator legatis ad Chosdroen missis, rogauit eum vt parceret hominum sanguinem immisericorditer fundendi, & definiret tributa, & acciperet pacta. Qui legatos inefficaces dimisit, nulla eis reddita ratione, sperans comprehendere Rom. modis omnibus principatum. Porrò Heraclius eodem anno duxit inceſtè Martinam neptem suam vxorem, & pronunciauit eam coronatam à Sergio patriarcha. Anno quinto imperij Heraclij ceperunt Persæ Iordanem bello, & Palæstinam & sanctam ciuitatem, & multos in ea per Iudęorum manus interfecerunt: id est, vt quidam aiunt, milia nonaginta. Isti enim ementes Christianos, prout vnusquisq; habere poterat, occidebant eos. Zachariam verò Hierosolymitanum præsulem cōprehensum, & preciosa & viuifica ligna cum multa præda adduxerunt in Persidam. Eodem anno natus est Imperatori Constantinus alius, & baptizatus est in Blacernis à Sergio patriarcha. Anno imperij Heraclij sexto ceperunt Persæ totam Ægyptum & Alexandriam & Libyam vsq; ad Æthiopiam, multaq; præda consumpta, & exuuijs quàm plurimis, & pecunijs, ad

propria remearunt. Carthaginem autem minimè valuerunt capere, sed custodia dimissa obsidendi eam recesserunt. Anno septimo imperij Heraclij castrametati sunt Persæ contra Carthaginem, quam & bello ceperunt. Eodem anno Cos. factus est Constantinus iunior, qui & Heraclius Heraclij filius, & prouexit in Cæsarem Constantinum minorem fratrem suum ex Heraclio genitum & Martina. Anno octauo imperij sui rursus Heraclius misit in Persidem legatos, ad Chosdroen postulans pacem. At Chosdroes iterum eos spreuit, asseuerans: Non parcam vobis, donec crucifixum abnegetis, quem Deum fatemini esse, & adoretis Solem. Anno imperij Heraclij nono, aciem direxerunt Auares contra Thracem, & missis Heraclius legatis ad eos pacem poscebat. Cumq; Chaianus hanc facere spopondisset, exijt Imperator foras murum longum cum omni obsequio regio, ac muneribus multis ad suscipiendum Chaianum, recepturus ab eo iuramenta faciendi inuicem sponsiones pacificas. At verò Barbarus ille tã sponsionibus, quàm quę iurata fuerãt spretis, subitò tyrannicè cõtra Imperatorem profectus est. Stupefactus ergo Imperator super insperatæ rei molimine, fuga lapsus in ciuitatem reuersus est. Barbarus autem omni regio apparatu adepto, & supellectile, & quotquot ex hominibus capere potuit, subuertit villas multas, depopulãs ex improuiso spe pacis deceptos.

ceptos. Anno decimo Imperij sui, missis Heraclius ad Chaianum Auarum legatis, queritur super his quæ nequiter acta fuerant ab eo, & ad pacem hortatur. Acies quippe disponēs contra Persidam dirigendas, pacisci cum Chaiano volebat. Qui reueritus dilectionem Imperatoris, se pœnituisse pollicebatur, & pacē fieri repromisit. Pagentesq; fœdera legati in pace reuersi sunt. Eodem anno ceperunt Persæ Ancyram Galatiæ. Anno vndecimo imperij Heraclij, durus Chosdroes iugum suum super omnes homines fecit in effusione sanguinis, & ratione tributorum. Elatus enim triumpho, nullo modo in constantia esse poterat. Tunc Heraclius zelo Dei suscepto, & cum Auaribus pace, vt putabat, contracta, transtulit militias Europæ in Asiam, & putabat Dei cooperatione cōtra Persidem properare. Anno XII. imperij Heraclij, mense Aprili, die IIII. indictione X. imperator Heraclius celebrata solennitate Paschali, mox secunda feria vespe ri motus est contra Persidem. Sumptis autem mutuò venerabilium domorū pecunijs aporia coartatus, accepit etiam ecclesiæ magnæ multa candelas ferentia, simul & alia vasa ministratoria. Quibus conflatis exarari fecit in his numos aureos & argenteos plurimos, dimisitq; filium suum cum Sergio patriarcha in vrbe disponendi negocia, vnà cum Bonoso patricio viro sagaci, & per cuncta sapiēti atq; perito. Scripsit autem & ad Chaianum Auarū

preces curam agendi super Romanorum negocijs, tanquam qui fuerit secum amicitiã pactus, tutorem filij sui compellans. Motus autem à regia vrbe, exiuit per locum qui dicitur Portæ, nauigio iter agens: illinc verò per cæteras regiones sibi subiectas profectus, elegit exercitum nouum. Hos autem exercere orsus in hostilibus operibus erudiuit. Diuiso enim dupliciter exercitu, acies & congressiones inuicem sine sanguine fieri iussit. Clamorem bellicum, & carmina, & iubilum, & impetũ in alterutrum surgendi habere hos docebat: vt reperti in bellis nil mirarẽtur, sed fidenter proficiscerentur in hostem. Accipiens verò Imperator in manibus Dei figuram virilem, quam manus non depinxerunt, sed in εἰκόνος verbũ quod omnia firmat atq; componit, sine pictura formam, velut sine semine eduxit partum: & in hac fisus à Deo picta figura, cœpit agones iuramenta dans populo, quòd cum ipsis vsque ad mortem esset certaturus, & tãquam proprijs filijs adhæsurus. Volebat enim potestatem non tantum timore quantũ amore possidere. Cumq; inuenisset exercitum in desidia multa & formidine, inquietudine ac dedecore constitutum, & per multas terræ partes disseminatũ, actutùm in vnũ collegit. Et omnes ex vna quasi cõsonantia laudauere imperium & fortitudinẽ principis. Ipse autẽ verbis hos corroborans perhibebat: Videte fratres & filij, quòd inimici Dei conculcauerunt regionẽ

nostram,

nostram,& vrbes exterminauerunt,& altaria concremauerunt, & mensas incruentorū sacrificiorum sanguinibus & homicidijs repleuerunt,& ecclesias,quę flagitia non admittūt, flagitiosissimis repleuerunt voluptatibus. Itaque rursus cuneos ad bellicum exercitium armans ,agmina duo armata ordinans , tubas quoque ac clypeorum phalanges efficiens, & populus thorace indutus astabat. Nam cum acies statuisset cautius, congressiones agere inuicem iussit. Impulsiones autem vehementer ac percussiones in alterutrum efficiebantur, & habitus belli ostendebantur. Eratque horribile uisu spectaculum, sine timore periculum, & ad strages impetus sine sanguine, sed adueniente necessitate, quatenus vnusquisq; percepta occasione cædis innocuę permaneret tutior. Taliter autem armatis omnibus præcepit ab iniustitia penitùs abstinendum,& pietatem sectandam. Porrò cū peruenisset ad partes Armeniæ,pręcurrere iussit electos. Sarracenorū verò tūc sub pactis Persarū constitutorū multitudo equitū clàm in Imperatorem irruere meditabantur. Viri autē Imperatoris qui præcurrerant, his occurrentes prætorem ipsorum vinctum Heraclio adduxerunt, illisq; in fugam versis mutos interemerunt. Quia verò hyeme accedente Imperator in Ponticū clima diuertit, visum est Barbaris obsidere illū in hoc hyemātē. At ille Per

ſas latens atq; diuertens in Perſidem prope-rat. Hoc Barbari cognito in rancorem cauſa inſperati auditus deuenerunt. Sarbarus verò Perſarum prætor accepto potentatu ſuo venit in Ciliciam, quatinus in Romaniá ingreſſus, hunc dare terga compelleret. Timẽs autẽ ne per Armeniam Imperator ingreſſus, Perſidem turbaret, coactus eſt ſequi poſt Romanũ exercitum, furari volens bellum, & per obſcuram aggredi noctem. Sed econtrà plenæ lunæ tota nocte fulgente luce cauillatione fruſtratus eſt, & Lunam quæ ſibi prius in cultu fuerat, infamabat, quæ videlicet eclipſin ex accidente tuliſſet. Ex hoc ergo formidabat Sarbarus cum Imperatore conflictũ aggredi, & mõtem quaſi dorcades petijt, intuitus ab excelſo bonam & ſapienti arte compoſitam militiam Romanorum. Comperta verò Imperator horũ formidine, in locis morabatur requietiõis, hunc ad bellũ inſtigans. Deſcendentes autem de monte clàm ſæpe conflictum concitabant. Sed Romani in cunctis primatum tenebant, fiduciamq; amplius exercitus eorum obtinebant, videntes Imperatorem præſilientem, & in omnibus belligerantem. Perſa verò quidã ante breue tempus profugus, inter Imperatoris exercitum annumerabatur. Hic fugiẽs ad Perſas abijt, exiſtimans eos Romanorum exterminaturos exercitum. Cumq; formidinem eorum videret, poſt decimum diem iterũ ad Imperatorem venit, & liquidò omnem Barbarorum

rorum pauorem edixit. At verò Sarbarus vltra commorationem non ferens in monte, coactus est ad prælium proficisci. In tres autem partes diuisis exercitibus descendit repentè illucescente die ante solis ascensum preparatus ad bellum. At Imperator præsciens hoc, ordinauit exercitus in tres æquè phalanges ad pugnam. Orto autē sole, & Imperatore ad Orientem reperto, Persas obtenebrauit radius, quem vt Deum adorabant. Imperator aūt finxit populum suum quasi in fugam versum. At illi soluentes phalanges hoc sine retentione persequi existimabant. Conuersi ergo Romani, hos æquo animo verterunt, ex his multis peremptis. Insequentes autem eos in monte in præcipitia & loca deuia immiserunt, cūctis illic contritis. Inter ea præcipitia instar caprarū syluestrium morabantur. Multos autē viuentes comprehēderunt. Ceperunt quoq; & horum castra, & omnem supellectilē ipsorum. Porrò Romani extensis in cœlum manibus Deo gratias referebant, & pro Imperatore qui se bene probauerat, indeficienter orabant. Qui enim antea nec Persicum audebant puluerem videre, nunc immota eorum inuenta tabernacula spoliant. Quis enim speret Persarum inexpugnabile genus dorsa daturū Romanis? Itaq; Imperator exercitu cum prætore ad hyemandum in Armenia derelicto ipse Byzātium redijt. Anno verò Imperij sui decimo tertio, Heraclius profectus à regia vrbe cele-

riter in Armeniam properauit. Chosdroes autem rex Persarum, misit Sarmanazarim cum exercitu suo in Romanorum terram intrãdi. Heraclius autẽ scribebat Chosdroi vt aut pacem amplecteretur, aut se sciret cum exercitu suo Persidem ingressurum. Chosdroes autem nec pacem amplectebatur, nec verũ sermonẽ Heraclij arbitrabatur. Non enim audere illum Persidi appropinquare putabat. Sanè Imperator duodecima Calendarum Maiarum ingressus est Persidem. Quo Chosdroes comperto Sarmanazarim reuerti iussit: & collectis ex tota Perside militijs suis, & traditis eis Sathin, velociter eas adunari Sarmanazarim iussit, & ita cõtra Imperatorem procedere. Heraclius autẽ aduocato exercitu suo, verbis exhortatorijs incitabat eos dicens: Viri fratres Dei amorem in mente sumamus, iniuriam huius requirere satagamus. Stemus igitur fortiter aduersus inimicos, quia multa dira in Christianos operati sunt, reuereamur Romanorũ Imperium, quod sui ipsius est domini, & non alterius, & stemus aduersus hostes impijs telis armatos. Induamus fidem, nec formidemus interemptionem, & interemptricem gentem, quia intra Persarum terram consistimus, & ingens fuga fert periculum. Vindicemus corruptiones virginum, recisa commilitonum membra nostrorum vidẽtes corde doleamus. Non sunt hæc vllam mercedem habentia, sed vitæ perennis præmia. Stemus viriliter, & do-

minus

minus Deus cooperabitur, & perdet inimicos nostros. Cumque Imperator his & alijs quàm plurimis commonitionibus populum exhortatus esset, respondit ei vnus pro omnibus: Expandisti angustiam cordis nostri domine, os tuum in admonitione dilatans. Acuerunt sermones tui gladios nostros, & hos animos qui vinci nequeant, operati sunt. Expeditos nos tuis verbis exhibuisti: erubescimus in pugnis te aspicientes procedere, & iussiones tuas in omnibus sequimur. Imperator autem sumptis militijs, mox ad Persidem interiorem accessit, igne comburens vrbes & castra. Fit etiam terribile hîc quoddam miraculum. In æstiuali quippe solstitio æther sudore factus est madidus, animos Romani exercitus recreans, adeò vt hinc spem optimam sumerent. Audiens præterea Heraclius quòd Chosdroes apud Gazacroen ciuitatem cum quadraginta milibus bellicosorum esset virorũ, cũ impetu aduersus illũ perrexit, & præmissi quidã ab eo Sarracenorũ sibi sub ugatorũ Chosdroes occurrũt vigilię: & horũ quosdã occiderũt, quosdã verò vinctos cõpedib. cũ pretore ipsorũ Imperatori pręsentarũt. Hoc cõperto Chosdroes de relicta tam ciuitate quàm militia, fuga vsus est. At verò Heraclius insequutus, quosdã pręoccupatos occidit: cæteri aũt hac illacq; palantes dissipati sunt. Cumq; peruenisset Imperator ad Gazacẽsiũ ciuitatẽ, in suburbanis huius reficiebat exer-

citum suum: Persæ verò qui confugerant ad eum, perhibebāt quòd Chosdroes fugiens igne consumpserit omnia sata in locis illis, & peruenerit ad ciuitatem Thebarmam in Oriente sitam, in qua erat templum Ignis, atque pecuniæ Erisilidorum regis, & error prunarũ: & his acceptis ad partes * Damastager iter egerit. Imperator autem profectus à Gazacensium ciuitate peruenit * Thebarmam: & ingressus in eam igne consumpsit templum Ignis, & tota ciuitate combusta, persequutus est Chosdroen in angustijs regionis Medorũ. Chosdroes autem in his duabus regionibus de loco ad locum peragrans latitabat: & Heraclius hunc persequens, multas ciuitates vastauit & regiones. Hyeme verò accedente cõsilium faciebat vbinam hyemaret cum populo: & quidam in Albania perhibebant: quidã verò contra ipsum properare Chosdroen. At Imperator iussit populum tribus diebus diuinum oraculum præstolãtem castè ac purè cõuersari, sicq; responso accepto in Albania decreuit hyeme commorari. Dum verò abiens illuc iter ageret, habens secum copiosam Persarum prædam, haud paucos incursus à Persicis cuneis pertulit: ipse verò diuina cooperatione triumphum de omnibus tulit. Præterea cum uehemens tempestas cecidisset super eũ in via, & hunc gelu præoccupasset in Albania, haberetque quinquaginta milia vinculatorũ, compatiẽti corde suo misertus vincula dissoluit,

Dastarger

Thebarmes so

tuit, indulgentiâ tribuit, & requiem impertitus est, ita vt omnes cum lacrymis exorarent, etiam eum Persidis fieri liberatorem à mundi exterminatore & trucidatore Chosdroe.

Anno decimoquarto imperij Heraclij Chosdroes Sarrablagan Prætorem constituit, virû facinorosorum, & typho multo elatum: tradensq; ei exercitum, eos videlicet qui dicuntur * Chosdroetæ ac Perozitæ, in Albaniam eum direxit ad Heraclium. Cumq; ingressi essent fines Albaniæ, non sunt ausi ad bellandû ante faciem Imperatoris stare: sed clausuras tenuere, quæ ducunt in Persidem, æstimantes ei obsidêdo insidiari. At verò Heraclius mox vt ver accessit, profectus de Albania per apertos campos & escis largiter affluentes, transitum in Persidem faciebat, licet longinquitas multæ viæ spacium transegerit. Sarrablagas verò per artum iter, vtpote compendiosum sátagebat, vt comprehenderet eum in Persidis regione. Heraclius autem monebat populum dicens: Nouimus fratres, quòd militia Persarum in deuijs locis pererrans, tam equum eorum dissoluat, quàm ipsos eneruet. Nos autê festinemus contra Chosdroen properare valde celeriter, vt ex improuiso irruntes in eû turbemus illum. At verò populus huiusmodi spernebat consilium, & maximè Lazorum, & Abasgorum atque Hiberorum côcertatores. Hinc in ærumnas incidunt. Peruenit autê & * Sarbaras cum populo suo: quos omni virtu

Chosdroegeta

Sarbarazas.

te armauit Chosdroes,& destinauit per Armeniam aduersus Heraclium. Sarrablagas verò sequebatur post tergum Heraclij, & nō est cū eo in conflictum congressus, expectans vniri Sarbaræ,& ita constituere prælium. Cognito autem Romani Sarbaræ impetu ad metū cōuersi sunt, ad pedes Imperatoris prociderunt cum lachrymis, scientes quale sit malum non cedere seruum domini voluntatibus,& pœnitentiam agentes super inobedientia sua, quā nequiter perpetrauerant, dicentes: Manum tuā domine priusquàm pereamus miseris da. Cedimus enim tibi, in quibuscunque præceperis. Tunc Imperator accelerauit congredi cum Sarrablaga priusquàm vniretur populo Sarbaræ:& multis incursionibus aduersus eū factis nocte ac die hunc in formidinem pepulit:& retro vtrisq; dimissis contra Chosdroen velociter insequutus est. Duo verò ex Romanis ad Persas se conferunt, & persuadent eis credere, Romanos ex formidine fugere. Contigit autem eos & alium audire * Romanum, Sathin scilicet Prætoris Persarum aduentum cum alia militia in auxilium,& hoc comperto Sarrablagas & Sarbaras decertabant Heraclium instigare ad prælium, priusquàm veniret Sathin,& in se transferret victoriæ gloriam. Credentes quoq; profugis, properant adversus Heraclium, & appropinquantes ei castrametati sunt, volentes in eum simul irruere. Ast Heraclius profectus à vespera iter fecit per

per totam noctem: & profectus ab eis inuento herbifero campo, castrametati sunt in eo. Porrò Barbari existimantes eum formidine fugere incompositè sequebantur, vt comprehenderent illum. Ipse autem occurrens eis bellum inijt aduersus illos, & apprehēso quodam colle nemoroso, coaceruatoq; populo in ipso cooperatione Dei Barbaros vertit, & per fauces hos insequutus multitudinem copiosam occidit. Cadit autem & Sarrablagas, ense vulneratus in dorso. Et cū hi in agone essent, peruenit etiam Sarbaras cum exercitu suo: & hoc Imperator verso, & ex his multis occisis, reliquos fugientes dispersit. Cepit quoq; & apparatum sarcinæ ipsorum. Porrò Sarbaras vnitus Sathin, collegit Barbaros qui saluati fuerant; & iterum disponebant contra Heraclium proficisci. At Imperator in regionem Hunnorum, & per horum loca difficilia festinabat in asperis locis ac deuijs, Barbari verò sequebantur post eum. Porrò Lazi vnà cum Abasgis formidantes, subduxerunt se ab auxilio Romanorum, & in regionem suam reuersi sunt. Sathin verò hoc aduertens, furore multo vnà cum Sarbara persequebatur Heraclium. Sanè Imperator * collecto exercitu, hos verbis exhortatus est, & munimine deliniuit dicens: multitudo vos fratres inimicorum nō conturbet, Deo quippe volente vnus persequetur mille. Mactemus ergo nosmetipsos pro salute fratrū nostrorū & sumamus coronā

collecta caterua.

martirij,quo & futurum tempus nos laudet, & Deus reddat mercedes. His & alijs quàm pluribus verbis audaciam exercitui conferés hilari vultu præliũ ordinat:& distantes ab inuicem interuallo pusillo, à manè vsq; ad vesperam aggresſi non sunt in alterutrum. Vespere verò Imperator arrepto itinere pergebat. Barbari verò iterum post eum sequeban tur * comitantes viam : hunc præoccupare volentes,incidunt in loca palustria, & oberrátes in magnum discrimen deueniunt. Imperator autem transiens fines Persarum, per Armeniam peragrabat. Cum autem terra illa te neretur à Persis,multi cum Sarbara concurre runt, ac per hoc populus eius creuit. Præterea hyeme accedente dispersit multitudinem per loca ipsorum, vt requiescerent in domibus suis. Quo comperto Heraclius noctc fura ri meditabatur bellum. Cumq; turbo tempestatis adesset,& Sarbaræ nulla suspicio incumberet,electis fortisſimis equis, & robustioribus ab exercitu, hos dupliciter armans,quosdam ex eis præcedere iuſsit cótra Sarbaram, ipse verò cũ alijs post eos subsequutus est. Accelerantibus ergo per noctem,& peruenienti bus ad prædium, cui vocabulum erat Lasbanum,hora noctis nona Persæ qui in eo erant, & impetum cognouerant, insurrexerunt in eos. Ipsi autem interfecerunt hos omnes, excepto vno qui hoc Sarbaræ nunciauit. At verò Sarbaras ascendit equũ nudus,atq; discal-

contmutan tes

ciatus,

ciatus, fuga salutem mercatus. Huius aũt mulieres, & omnẽ Persicum florem, principesq; ac satrapas cũ electis militibus, qui in domorum tecta conscenderant, & bellum contra se preparauerunt, per ignem deposuit: & alios quidem occidit, alios verò igne consumpsit: alij verò manicis & cõpedibus colligati sunt, ita vt penè nullus ex his qui Sarbaræ fuerant, saluaretur. Acceperunt aũt & arma Sarbaræ, aureum videlicet clypeum: machęram autem eius & lanceam æquè auream, & comptam lapidibus preciosis zonam, nihilominus & calciamenta eius. His omnibus sumptis, procedit contra dispersos per villas, qui scilicet cõperta Sarbari fuga sine retentione fugiebant. Ipse aũt insequutus multos eorum occidit, & vinctos accepit, reliquiq; cum confusione repedarunt in Persidem. Porrò Imperator exercitu suo collecto, cum gaudio in illis locis intrepidus hyemauit. Anno XV. Imperij Heraclij, Arabũ princeps Muhammad habebatur, Heraclius autẽ coaceruato exercitu suo consilium faciebat quanam via pergeret. Duæ nàq; viæ sibi adiacebãt angustæ ac deuiæ: vna quidem Tarentum ducens, altera aũt in terrã Syrorum. Verùm illa quæ Tarentum ducebat, differentior erat, & egestatem cunctarum habebat escarũ: quæ verò in terrã ducit Syrorũ, Taurũ trãsit, & abundantiã & dapsilitatẽ præstat alimẽtorũ. Hãc præferũt omnes, licet ab-

ruptior esset,& niue multa seuerior. Hac itaq; multo labore transacta in vii. diebus peruenirunt ad fluuiũ Tigris,& hũc cũ trãsmeassẽt, veniũt Martyropolim, & Amidã, & quiescũt tã exercitus quam captiuitas. Hinc & literas Byzãtiũ Imperaror potuit mittere, & quę circa se erãt omnia indicare,& ingẽs facere gaudiũ ciuitati. Sarbaras aũt populo suo qui fuerat dispersus collecto, insurrexit in illũ. Imperator verò electã militũ alam ad custodiendũ misit clausuras, quę ad se ducebãt, & aditus qui ad Orientẽ erãt. Ipse verò discurrẽs, in faciẽ efficitur Sarbaræ, Cũq; transmeasset Nymphion amnẽ, ad Euphratẽ peruenit, in quo erat põs nexus è funibus simul & nauibus. At verò Sarbaras dissolutis funibus pontis, ab altera ripa in totũ in alterã trãstulit pontẽ. Cũq; Imperator venisset, nec valuisset trãsire per pontẽ, discurrẽs inuenit meatũ,& hũc Martio mense inopinatè sine discrimine trãsmeauit,& Samosatã peruenit. Rursusq; cũ Taurũ præterisset, in Germaniciam profectus est: & cũ transisset Adana, venit ad amnẽ Saron. Sarbaras autem põte rursus in propriũ locũ extenso, absq; obstaculo transfretauit Euphraten, & sequebatur post eũ. Ast Imperator cũ transisset pontẽ Sari, inuentã requiẽ tam exercitus quã animaliũ, circa ipsum castrametatus est reficiẽs eos. Peruenit aũt & Sarbaras in partẽ, quę contra ex altera parte esse videbatur. Inuento verò ponte, ac propugnaculis, quæ in eo erãt à Ro,

obten.

obtentis castrametatus est. Excurrẽtes autem multi Romanorũ per pontẽ inordinatè, cum Persis cõtulere cõflictũ, multa in ipsis cęde cõmissa. Verùm Imperator hos inordinatè prohibebat discurrere, ne fortè iter fieret aduersarijs cũ illis cõueniendi ad pontẽ, & pariter cõmeandi. Populus aũt nõ acquiescebat Imperatori. Porrò Sarbaras quibusdã exercitib. suis clàm in locis abditis collocatis, ostẽdit se quasi fugiẽtem, ac sic abstraxit multos Romanos præter votũ Imperatoris, ad insequutionem sui transeuntes. Reuersos autem, & his in fugã versis, quotquot extra pontẽ occupauit, occidit, vindictã perpessos inobedientiæ. Imperator verò cũ Barbaros vidisset insequtione ordines dissoluisse, & ex Ro. stãtibus in antemuralibus multos extinctos, cõtra eos prosequutus est. Porro vir quidã Persa giganteus Imperatori occurrens hunc in medio pontis adgreditur. Ast imperator hoc percusso in amnis fluentã proiecit. Hoc verò ruente Barbari in fugã versi sunt: & præ angustia põtis vtraq; parte semet in fluuiũ iaciebãt: alij aũt gladijs trucidabantur. Porrò multitudo Barbarorũ per fluminis ripas sagittabat, ac resistebat, non sinens transire Ro. Verùm Imperator transiens viriliter Barbaris resistit cum paucis quibusdã societatis suæ superagonizans: ita vt etiã Sarbaras super hoc obstupesceret, & ad Cosmam quendã iuxta se stantem Ro. perfugam Margarita diceret: Vides inquiens, Cæsarem

ô Cosma, quam audax ad pugnã stet, & cõtra multitudinẽ solus decertet, & velut incus iacula renuat? Ex rubris enim ocreis agnoscebatur, multasq; plagas, licet nullã in hoc prælio acceperit, dedit. Tota verò die cũ in hoc bello pugnassent accedẽte vespera ab inuicem separati sunt. Et Sarbaras quidẽ timẽs per noctẽ reuersus est. Imperator aũt populo suo coaceruato ad vrbẽ properauit Sebastiã, & cũ Alon fluuiũ transmeasset, in hoc gaudio totius hyemis tẽpore demoratus est. Porrò Chosdroes furens misit & tulit thesauros cunctarũ ecclesiarũ regionis quæ sub Persis est constituta, & cogebat Christianos Nestorij sectatores fieri ad perstringẽdũ siue percellẽdũ Imperatorẽ.

Anno XVI imperij Heraclij Chosdroes Persarũ rex nouã fecit militiam præliũ initurus, peregrinos ac ciues & servos ex omni natiõe facta electione coaceruans. Qua electione Sathin tradita prætori, alia L. milia ex phalange Sarbarę electa tollens, huic sociauit, nominauitq; illos Cumulos aureos : & hos aduersus Imperatorẽ direxit. Porrò Sarbarã cũ reliquo exercitu suo Cõstãtinopolim misit quatenus Hunnos qui essent in Occidẽte, quos Auares vocant, cum Bulgaribus & Sclauinis atq; Gipedibus cõcordia sociarent, sicq; adversus vrbem properarent, & hanc vnanimiter obsiderent. Cum autẽ hoc didicisset Imperator, exercitũ suum triplici parte diuisum, transmisit ad custodiendam vrbem. Quibusdã verò traditis

Theodo-

Theodoro fratri suo, contra Sathin bellare præcepit. Humiliore verò parte ipse accepta in Lazicam properat, & in ipsa degens Turcos ab Oriente, quos Cazaros vocant, in auxilium aduocat. Sathin verò vnà cum nouiter electo exercitu perueniens ad fratrem Imperatoris Theodorum, bellauit contra eum. Deo autem per intercessiones superlaudabilis Dei genitricis opitulante, bello commisso, grando miræ magnitudinis contra Barbaros cecidit, eorumq; plurimos perculit. At verò acies Rom. tranquillitate potita est. Vertunt autem Romani Persas, & interficiunt multitudinem copiosam. Hoc cõperto Chosdroes, irascitur contra Sathin, Qui ex multo animæ defectu languorem incidens moritur. Cuius corpus Chosdrois iussu salsum ad eum delatum est. Quem ille mortuum submittit multis verberib. Porrò Cazari disruptis Caspijs portis, Persidem adeunt in regionem Adragiæ, vnà cum pretore Zeibil, qui dignitate secundus à Chaiano erat: & in quæcunq; loca peragrabant, tam Persas deprædabant, quàm ciuitates & villas igni tradebant. Profectus verò & Imperator his occurrit à Lazica. Zeibil autem hoc viso accelerans complectitur collum eius, & adorat eum Persis ciuitatis aspicientibus. Vniuersus autem populus Turcorum in terram cadẽtes proni, super faciem extenti, Imperatorem honore honorant, qui est apud gentiles extraneus. Similiter & prin-

cipes eorum super saxa cõscendentes, eodem schemate procidunt. Obtulit autem & Zeibil Imperatori filium suum primogenitum. Huius sermonibus delectatus, tam vultum quàm prudentiam eius admiratur. Electisq; Zeibil 40. milibus virorum fortium dedit Imperatori in auxilium. Porrò ipse reuersus est in regionem suam. His autem Imperator acceptis statim contra Chosdroen procedit. At verò Sarbaras Chalcedonem properans, Auaresq; Thraci vrbi appropinquantes, hanc depopulari parant, multis machinis aduersus eam commotis: & nauium sculptarũ ex Istro multitudine infinita seu innumerabili delata sinum repleuerunt maris. Decem sanè dies vrbẽ obsidentes bellum terra mariq; gerẽtes, domini virtute pariter & cooperatione, nec non & intemeratę Dei genitricis & virginis Mariæ intercessionibus superati sunt. Quin & multitudine copiosa suorum tam in terra deposita, quàm in mari, cum ingenti confusione ad loca sua reuersi sunt. Porrò Sarbaras Chalcedonem obsidens, non emigrauit: sed ibidẽ hyemauit, tam incursiones agens, quàm deprædans cõfinales partes, & ciuitates igne disperdens. Anno decimoseptimo imperij sui Heraclius mense Septembri ingressus Persidem vnà cum Turcis, inopinatè propter hyemem, in ecstasin misit Chosdroen, cum hoc didicisset. At verò Turci tam hyeme, quàm frequentibus Persarum incursibus contem-

platis

platis, non ferentes pariter cum Imperatore ſuſtinere, cœperunt paulatim diffluere, & omnes dimiſſo eo reuerſi ſunt. At Imperator alloquutus eſt populum ſuum dicens: Scitote fratres, quia nemo nobis vult auxiliari, niſi ſolus Deus, & quæ hunc peperit ſine ſemine mater, vt oſtendat potentiam ſuam, quoniam nō in multitudine populorum ſeu armorum eſt ſalus, ſed in eos qui ſperant ſuper miſericordiá ſuam, mittit adiutoriũ ſuum. At verò Choſdroes coaceruatis militijs Prætorē prouehit ſuper illos Razatem, virum bellicoſum, ac fortiſsimum, & hunc aduerſus Heraclium deſtinat. At Imperator ciuitates Perſidis atq; caſtella igni tradit, & accedentes Perſas romphæa conſumit. Septimo verò idus Octobris peruenit in regionem Chamaita, & refocillat populum per integrám hebdomadam. Razates autem veniens Ganza poſt eum ſequutus eſt. Romanis aut[illegible]ergentibus & conſumentibus eſcas, ipſe verò poſt tergum vt canis famem patiēs vix decimis eorum nutriebatur: & cùm non inueniſſet ſumptus, multa ex animantibus conſumpta ſunt. Kalendis Decembribus venit Imperator ad fluuium magnum Zaban, & cum hunc tranſiſſet, caſtrametatus eſt iuxta Niniuem ciuitatem. Venit autem Razates, & penes vadum ſequutus eſt, & cum veniſſet à tribus miliaribus, reperit aliud vadum & tranſiuit. At Imperator miſſo Bathano magiſtro militũ cum paucis ele-

ctis militibus, inuenit bandum prętoris Persarum: & cum eius comitem occidisset, detulit caput eius, & totam auream spatam eius, nonnullisq; peremptis viuos duxit ad Imperatorem sex & viginti, in quibus erat Spatarius Razatis: qui nunciauit Imperatori, quòd Razates contra eũ pugnare vellet, sic à Chosdroe iussus: & tria milia armata in auxilium miserit ei, quæ tunc nondum venerant. His compertis Imper. præmisit sarcinam ante se, ipseq; subsequutus est, tractans qualiter inueniret locum in quo pugnare deberet priusquàm vnirentur eis illa III. milia. Reperto itaque campo apto ad pręlium, allocutus populum, prælium ordinauit. Razates verò cum peruenisset illuc, & ipse pręlium dirigit, in cuneis tribus cõtra Imperatorem procedit. Pridie sanè idus Decemb. gestum est bellum. Et ante omnes prosiliens Imperator, Principiq; Persarum occurrens, diuina virtute, Deiq; genitricis opitulatione hunc deiecit: & qui cum eo erant, exilientes fugerunt. Rursusq; Imperatori alius occurrit, & hunc quoq; deposuit. Irruit etiam aduersus eum tertius, qui dedit ei cum mucrone ictum in labium, & hanc illi plagam inflixit. Ast Imperator & hunc extinxit, & tubis clãgentibus vtræq; acies inuicem congressæ sunt. Et quum pugna valida gereretur, plaga valida vulneratus est à peditibus Imperatoris equus, qui dicebatur Dorcon, in fœmore lanceæ ictu percussus. Multas autem

& spa-

tarum in facie percussiones accepit, sed ferés tegimen ex neruis contextum, plagam mortiferam non accepit. Cadit autem in hoc bello Razates & tres turmarchę Persarũ, & principes ferè cuncti, atque maior pars exercitus ipsorum. Occisi autem sunt etiam Romani numero quinquaginta, & vulnerati nonnulli, ex quibus decem mortui sunt. Porrò bellum gestum est à manè vsq; ad horam nonam. Tulerunt interea Romani bãda Persarum viginti octo, exceptis his quæ confracta sunt: & despoliatis mortuis acceperũt loricas eorum & cassides, nec non & omnes currus eorum: & manserunt ab inuicem sequestrati, quantum duplex est iactus sagittæ. Fuga namq; facta non est. Verũtamen Romani animalia sua nocte & adaquauerunt, & acceperunt. Equites verò qui vltra erant, steterunt vsque ad horam septimam noctis, & moti repedauerunt ad castra sua. Et his acceptis abierunt, & castra metati sunt ad pedem asperi montis metuentes. Multas præterea spatas auro circunclusas, & zonas aureas cum gẽmis, & scutum Razatis totum auro respersum acceperunt, habens petalam centum viginti, & loricam ipsius auro contextam, & scaramaggin eius detulerunt cum capite ipsius, atque dextraria & sellam totam ex auro fabrefactam. Porrò tentus est * vnus Barsumes princeps Iberorum sub Persis degentium. Nemo autem recolit huiusmodi bellum inter Rom. & Per.

* nimus

ſas,quod videlicet per totum diem habuit ſtatum,vicerúntq; Romani. Verùm hoc factum eſt ſolo Dei iuuamine: Imperator verò à ſe conformatum exercitum contra Choſdroen minabat, quatenus hunc deterreret. Porrò decimotertio Calendas Ianuarias comperto Imperator,quòd populus Razatis,qui ex bello euaſit, vnitus fuerit tribus milibus quæ à Choſdroe deſtinata fuerāt, & ſequeretur poſt ſe,cepit illico Niniuem. Tranſmeanſque magnum Zaban, mittit Georgium turmarchen cum mille militibus,quo curreret ad retinendum pontes minoris Zaban, priuſquam id Choſdroes cognoſceret. Cumque Georgius cucurriſſet noctu miliarijs quadraginta & octo,tenuit pontes minoris Zaban quatuor,& inuentos in caſtellis Perſas obtinuit.Decimo præterea Kalendas Ianuarias perueniens Imperator ad pontes,transfretauit,& diuertit in domos Hyeſdem, & refecit tam exercitum quàm animantia, fecitq; feſtiuitatem natiuitatis Chriſti in eodem loco. Choſdroes verò comperto,quòd Romani tenerent pontes mi noris Zabæ, miſit ad Perſicum populum, cui Razates prǽerat, vt oppidò feſtinantes, præuenirent Imperatorem, & ad ipſum pergerēt. Accelerantes autem illi, & tranſmeantes minorem Zaban, in alijs locis præuenerunt Imperatorem atq; præibant. Cumq; Imperator palatiũ quod dicebatur Dezeridan cepiſſet, hoc deſtruxit atq; combuſsit. At verò Perſæ

cùm

cum pōtem Tornę fluminis pertrāſiſſent, ibidem caſtra metati ſunt. Aſt Imperator cōprehēſo alio palatio Choſdrois, quod vocabatur Ruſa, & hoc ſubuertit. Cęterùm * vertebat quòd in ponte Tornę fluminis hoſtes forent contra ſe bellaturi. Sed & hoc illi ſcientes relicto ponte fugerunt. Imperator verò cùm ſine impedimēto tranſiſſet, apprehendit aliud palatiū cognomēto Beibal, vbi & hippodromum ędificauerat, ſed & iſtud caſui dedit. Sanè quidam Armeniorum qui cum Perſis aderant venerunt ad Imperatorem noctu dicentes: Choſdroes cum elephantis & exercitu ſuo quinque milibus contra palatium ſuum vocabulo * Damaſtager in loco nuncupato Baſtaroth caſtrametatus eſt, & mandauit totum illuc exercitum conuenire vt aduerſus te pręlietur. Eſt enim illic & fluuius meatibus carens, qui artum pontem habet, & anguſtias præ habitationibus multas, nec non & fœtidos riuos. Imperator ergo conſilio cum principibus inito, cum exercitu ſedit in palatio Bechal. Reperit quippe in vna ex porticibus ſaginatas aues trecentas: & in alia porticu capreas ſaginatas quingētas: porrò in alia onagros ſaginatos cētum. Eaq; cūcto populo donauit, & Kalen. Ianuarias illic fecerunt. Denique inuentis ouibus & porcis & bubus, quorum non erat numerus, requieuit populus vniuerſus epulātes & glorificātes Deū. Prætereà cōprehenſis his q iſta deferebāt, didicerūt

uerteba-tur

Dagaſiſcero.

ab illis liquidius, quòd Chosdroes à vicesimo tertio die Decembris mensis, comperto quòd Imp. pontem transisset Tornę, confestim mòtus fuerit de palatio, quod erat in Damastager cum pugna Ctesiphontem petiturus, onustis ex omnibus pecunijs quas habebat in palatio tam elephantis, quàm camellis atq; burdonibus ministris suis scribens, & populo Razatis, vt ingrederentur idem palatium & domus principum, & quicquid in his inueniretur auferrent. Itaque Imp. dimidium quidem exercitum misit ad * Damastager ipse verò per aliam viam abijt ad aliud palatium, quod cognominabatur Beddarach: & his ruinis & igni traditis, gratias egerunt Deo, qui per intercessiones Dei genitricis talia miracula patrat. Quis enim sperauit vnquã Chosdroem fugere à facie Rom. principis de palatijs suis, quę erãt in Damastager, & petere * Ctesiphõtem, dum à XXIIII. annis passus Ctesiphontem videre non fuerit, sed in Damastager regalia eius erant. Inueneruntitaq; populi Romæ. in palatijs eius apud Damastager trecenta Ro. banda, quę per diuersa ceperunt tempora. Inuenerunt etiam species quæ remanserãt multas: aloen scilicet multam, & ligna aloes magna, è quibus vnumquodque lxx. pondera habebat, vel octoginta librarum: & sericum copiosum ac piper, & calbasias camisias multas: facchar quoque atq; zinziber & alias species vltra numerum. Quidam verò & argentum,

Addastager

Ctesiphontem

tum, & holoserica vestimenta lectisternia seu contexta tapetia, quorum erat copia multa: erantq; omnia bona valde, quę propter quòd grauia essent penitùs incenderũt. Sed & tentoria Chosdrois & cortinas, quas in modum tendebat porticuum, quãdo in campo castra metabatur, cuncta cremarunt: quin & statuas multas. Inuenerunt autem & in his palatijs auiaria & dorcades, & asinos agrestes, & pauones, & phasianos infinitę multitudinis, nec non in viuario eius leones, ac tigrides miræ magnitudinis viuos. De cætero confugerunt ad Imperatorem plurimi ex captiuis, Edesseni scilicet, & Alexandrini, sed & aliæ multitudines copiosę. Interea fecit Imperator festiuitatem luminum penes Damastager lætatus, & recreans tam populũ quàm iumenta. Quin & Chosdroi palatia destruens, ædificia videlicet comptissima & admiranda, domusq; stupendas, quæ vsq; ad pauimentum deposuit: quatenus Chosdroes disceret quàm durũ Ro. habuerint dolorem vrbibus suis desolatis ab eo nihilominus & incensis. Tenti autem sunt ex aulicis palatij multi, qui interrogati, quando discesserit Chosdroes à Damastager: asserunt, ante nouem dies priusquàm vos veniretis: audito aduentu vestro, latenter pertuso muro ciuitatis, qui est iuxta palatium, temerè per crates exiuit ipse & vxor & filij eius, ne fieret tumultus in ciuitate: & neq; militiæ ipsius cognouere, neq; principes eius, vsque

quo miliarijs quinq; perrexit. Siquidem tunc mandauit, quo se sequerentur Ctesiphontem tendétes. & is qui non poterat facere v. miliaria per diem, fugiês fecit xxv. milia. Mulieres ac filij eius qui se prius alterutros non videbant, tunc mixtim fugiebant inuicem impellentes. Cumq; nox accessisset, introiuit Chosdroes in domum agricolæ nihili, in cuius hospitio vix manere præualuit. Quod vidés Heraclius postmodum admiratus est. Per tres autem dies adijt Ctesiphõtem. Sanè Chosdroes responsa acceperat à maleficis atq; astrologis ante xxiiii. annos, quando Daras depopulatus est têporibus Phocæ Ro. principis, quòd tempore quo adiret Ctesiphontem, periret. Et idcirco non est passus à Damastager ex tûc in partem illam, vno saltem miliario pergere: sed hinc fugiens ad hanc abijt. Verùm nec in ipsa persistere ausus est, sed transiens pontem Tigridis fluminis vltrà positá ciuitatem adijt: quæ quidem apud nos Seleucia, apud ipsos verò Gueser vocitatur. In qua omnes pecunias reposuit, seditq; illic cum Syra vxore sua, & alijs tribus mulieribus, quæ filiæ ipsius erant. Reliquas verò vxores suas, multósq; liberos suos 40. milibus longè trásmisit ad interiorem partem Orientis in munitissimum locum. Quidam sanè Persarum derogauerût Sarbaræ penes Chosdroen, quòd cum Romanis sentiret, & illi detraheret. Et misit spatariû suum cum iussione ad Chardarigam côpræ-

torem

torem Sarbaræ Chalcedonem, scribens ei vt Sarbará interficeret,& ipse populo Persarum accepto acceleraret in Persidē in auxiliū sui, Is autem qui literas deferebat,circa Galatiam cōprehenditur à Romanis. Qui comprehēso eo, nescientibus Persis hunc Byzantium deduxerunt,& Imperatoris filio tradiderunt. At Imperator, cognita veritate protinus Sarbaram accersit: qui cum introisset, astitit Imperatori. Imperator autem huic epistola, quam Chosdroes ad Cardarigam miserat, tradita, missoq; ostenso legit epistolam. At ille certus rei veritate effectus, continuò conuersus fœdera cū filio principis & patriarcha facit. Qui falsa Chosdrois epistola facta, addit in ea etiā alios quadringentos satrapas & tribunos & centuriones interimendos: & inuento ingenio adimposito signaculo, congregatisq; ducibus & ipso Cardariga, & lecta epistola dixit ad Cardarigam: Perspicis vt hæc facias? At verò principes furore cōmoti, abdicato Chosdroe, Imperatori pacifica patrarunt: & mutuo inito consilio placuit vt discederent à Chalcedone,& ad propria remearent, nil exterminaturi. Præterea Heraclius scripsit ad Chosdroen: Ego persequor,& ad pacē curro. Non enim voluntarius igne cōsumo Persidem, sed vim passus abs te. Proijciamus ergo saltem arma, & pacem amplectamur: extinguamus ignem, priusquam vniuersa inflammet. Cumque Chosdroes hoc nō admisisset, magnope-

re odiũ populi Perfidis creuit aduerſus eum. Mouit ergo Choſdroes homines principum ſuorum, & omne obſequium ſuum, & mulierum ſuarum: & hos armatos direxit exercitui vniendos Razatis, & ſtaturos apud Narban fluuium XII. milibus à Cteſiphõte diſtantem: & iuſsit eos vt dum amnem tranſiret Imperator, inciderent põtes. Aſt Imperator VII. Idus Ianuarias motus à Damaſtager, cũ abijſſet tribus diebus caſtrametatus eſt: duodecimq; milib. procul erat à Narba flumine, vbi erat Perſarum exercitus: inter quos etiam habebant elephantes ducentos. Et Imperator miſit Georgium turmarchẽ Armeniacorum, vt iret vſq; ad flumen, & diſceret vtrum Narbas vadum haberet. Et cum inueniſſet, quòd pontes incidiſſet & vadum non eſſet, ad Imp. reuerſi ſunt: qui motus, Zituron adijt, incendẽs regiones & vrbes per totum Februarium mẽſem. Martio verò menſe cũ veniſſet in prędium quod dicebatur Barzan, fecere VII. dies: & miſit Mezetiũ prętorẽ in curſum, & adiunctus eſt ei Gundabũdas chiliarchus militiæ Sarbaræ cum alijs quinq;, tribus comitibus, duobus verò axiomaticis, & duxit eos ad Imperatorem. Qui videlicet Gundabundas, res neceſſarias Imperatori nũciauit, dicens: quandò fugiebat Choſdroes à Damaſtager, ac adijt Cteſiphontẽ atq; Seleuciã, dyſenterię languorem incurrit: & voluit filiũ ſuum Merdaſan, quẽ genuit ex Syra, coronare, atq; regreſſus

ſus amnem iterum tranſiuit, & ſecum duxit Merdaſan atq; Serem, ac filium eius alium Adar. Primogenitum autem ſuum Syroen, & fratres eius, nec non & mulieres ſuas dimiſit vltra flumen. Compertoq; Syroes, quòd Merdaſan fratrem ſuum coronare vellet, turbatus eſt: & miſit collactaneum ſuum ad Gūdabundam, mandans ei & dicens: Veni cis flumen, & loquar tecum. At ille timuit Choſdroen, & non tranſiuit, ſed mandat ei: Scribe inquiens, mihi per collactaneum meum quicquid volueris. Et ſcripſit ei Syroes: Quomodo noſti qualiter Reſpubl. Perſarum per nequam hominem iſtum Choſdroen pereat, & vult coronare Merdaſan, & primogenitum ſuum contempſit: & ſi loquutus fueris ad exercitum, vt recipiant me, & rogas eorū augebo, & pacem cum Ro. Imperatore ac Turcis faciam, & bene viuemus: & ſtude cum populo tuo vt ego regnem, & omnes vos promoueam, & auxiliabor, & præcipuè te. Gudabūdas autem remiſit ei per collactaneum ſuum dicens: Quicquid poſſum loquar cum prætore, & ſolicitus fui, & loquutus ſum cum viginti duobus comitibus, & feci eos eſſe meę voluntatis, ſed & alios principes multos. Et hęc quidem Gundabūdas mandauit Syroi. At ille remiſit ei dicens, vt decimo Calendarum Aprilium ſumeret iuniores, & occurreret ei apud pōtem Tigridis fluminis, & ſuſciperent eum in exercitum, & mouerētur aduerſus Choſdroen. Re-

ferebat autem quòd cum Syroe essent duo filij Sarbarę, & filius Hiesdem, & alij multi principum filij, atq; filius Aram, omnes electi. Et quòd si potuerint Chosdroen perimere, benè & optimè: sin autem, omnes cum Syroe confluerēt ad Imperatorem. Et venit Gundabundas ad Imperatorem dicens: Misit me Syrois ad te domine, veretur enim Imperium Rom. quòd Chosdroen quondam saluauit, & multa mala è contrà ab eo Romanorum terra passa est: & quia propter illius ingratitudinem nec mihi credere habet Imperator. Verùm ille hunc rursus ad Syroen absoluit, mandans ei vt carceres aperiret, & retentos in eis Ro. educeret, & arma eis tribueret, sicque contra Chosdroen se moueret. Porrò Syroes obediens Imperatori retrusi educti sunt, & properauit cōtra patrē, Chosdroen scilicet. Cùmq; ille fugere tentasset, nec valuisset, tentus est & validè vinctus ferreis compedibus colligatis: cui & circa collum ferrea pondera imponunt, & mittūt eum in domum tenebrarum, quam ipse muniuit à nouitate construens ad recondendas pecunias. Panisq; parum ei & aquæ tribuentes hunc fame necabant. Ait enim Syroes: Comedat aurum quod incassum collegit, propter quod etiam multos fame necauit, mundumq; deleuit. Porrò misit Satrapas Syroes ad eum iniurijs impetendum & conspuendum: & ductum Merdasan, quem coronare volebat, filium eius, ante se occidit:

&

& reliquos filios eius in conſpectu ipſius peremerunt: & miſit omnem inimicum eius iniurijs eum cumulare, & percutere &, cōſpuere illum. Deniq; per quinque dies hoc facto, iuſsit Syroes hunc arcubus interficere: ſicq; paulatim in malis nequiſsimā animam ſuam tradidit. Tunc Syroes ſcripſit ad Heraclium, euangelizās ei ſcelerati Choſdrois interitum: pacemq; cum eo iugem ac firmiſsimam pepigit omnibus Chriſtianis qui in carceribus, & in omni Perſide captiui tenebantur ei remiſſis, vnà cum Zacharia Hieroſolymitano præſule, ac precioſis & viuificis lignis, quæ fuerant à Sarbara, cum Hieruſalem cepiſſet, ablata. Anno decimooctauo imperij Heraclij rex habetur Perſarū Syroes, qui anno regnauit vno: quando & Muhammath Arabum ſeu Sarracenorum princeps ſub Perſis degens, ſextum agebat annū peruenturus ad nonum. Interea facta pace cum Perſis & Romanis, direxit Imperator Theodorum fratrem ſuūm cum literis & hominibus Syrois regis Perſarum, quatenus Perſę qui in Palęſtina & Hieroſolymis, & Edeſſa cæteriſq; vrbibus Romanorū eſſent, cum pace reuerterentur in Perſidē, & innocuè terram Romanorum tranſirēt. Poſtremò Imperator cùm ſex annis Perſidem expugnaſſet, ſeptimo anno pace recepta cum ingenti gaudio Conſtantinopolim remeauit, myſticam quandam in hoc θεωρίαν adimplēs. In ſex quippe diebus Deus vniuerſa cō-

didit, ſeptimum requiei diem vocauit: ita & ipſe in ſex annis multis laboribus impenſis, ſeptimo anno reuerſus ad vrbem cum pace ac tripudio requieuit. Porrò populus ciuitatis, audito aduentu ipſius, intolerabili cuncti de-
Ieriam ſiderio in * Leriam obuiam illi vnà cum patriarcha & Conſtantino Imperatore filio eius egreſsi ſunt, portantes ramos oliuarum, & lampades, laudantes eum cum gratulatione & lachrymis. Accedens autem filius eius cecidit ad pedes eius, & cum amplexatus eum eſſet, infuderũt ambo lachrymis terram. Hoc autem populus inſpecto, vniuerſi Deo hymnos gratificos retulerunt, ſicq; demum ſuſcepto Imperatore vrbẽ exultantes ingreſsi ſunt. Anno Imperij Heraclij decimo nono Perſis rex Adheſyr ſetpem menſibus præfuit. Imperator autem profectus à regia vrbe, mox vt ver acceſsit, Hieroſolymam tendit, precioſa illuc & viuifica ligna reportans, ad gratiarum Deo actiones reddẽdas. Cumq; Tiberiadem adiſſet, accuſauere Chriſtiani Bẽiamin quendam nomine, Hebreum, quaſi ſibi mala facientem: erat enim admodum opulentus. Qui ſuſcepit imperatorẽ & exercitum eius. Aſt Imperator damnauit eum. Quamobrem inquiẽs moleſtus es Chriſtianis & fidei meæ? Tunc Imperator admonitum, hunc & ad credẽdum ſuaſum baptizauit in domo Euſtachij Neapolitani, qui & ipſe cum Chriſtianus eſſet, ſuſcepit Imperatorẽ. Ingreſſus itaq; Imperator Hiero-

Hierosolymam, restituto tam Zacharia pontifice, quàm almæ crucis honorandis ac viuificis lignis in proprium locum, plurimasque gratias Deo egit, pulsisq; ab vrbe sancta Hebræis, iussit illos nō habere potestatem propius almæ ciuitati, quàm tribus milibus appropinquandi. Cum autem peruenisset ad Edessam, orthodoxis ecclesiam reddidit, quæ à Nestorianis à Chosdrois tempore tenebatur: & veniēs Hierapolim, audiuit quod Syroes rex Persarum diem clausisset extremum, & Adhesyr huius filius ei in regni regimine succesisset. Qui cùm septem tenuisset mensibus principatum, insurrexit aduersus eum Sarbaras. Qui eo percusso, imperauit Persis mēsib. sex. Hoc autem Persæ interfecto, * Bornaim prętulerùnt in regem filium Chosdrois, qui tenuit regnum Persarum septem mensibus. Porrò huic succesit Hormisdas, quoà Saracenis pulso, factum est regnum Persarum sub Arabibus vsque in hodiernum diem. Anno vigesimo imperij Heraclij Hormisda regnat in Persis. Quū autem Heraclius esset apud Hieropolim, venit ad eum Athanasius patriarcha Iacobitarū, vir acris & nequam ingenij, Syrorum inditas versutias posidens, & moto de fide ad imperatorem sermone, repromisit ei Heraclius, si Chalcedonensem synodum suscepisset, patriarcham illum Anthiochiæ se fore facturum. At ille simulatè suscepit synodum, confitens duas vnitas in Christo naturas. Interrogauit

Boranim

autem imperatorem de operatione ac voluntatibus, qualiter has in Christo oporteret dici, duplas an simplas. Tunc imperator vocis nouitate consternatus, scribit Sergio Constátinopoleos episcopo. Aduocat etiam Cyrum Phaselidis episcopum & hoc interrogato, reperit eum consentientem Sergio in vnam voluntatem & vnam operationem. Sergius enim vtpote Syrus genere ac parentibus Iacobitis existens, vnam naturalem voluntaté & vnam operationem in Christo rescripsit, atq; confessus est. Ast imperator vtriusq; acquiescens consilio, reperit & Athanasium eis consentientem. Nouerat enim quia ibi vna operatio reperitur, vbi & vna natura cognoscitur. Certus autem imperator super hoc factus scribit ad Ioannem papam Romanum prædictorum sententiam, qui nequaquam eorum sectá admisit. Porrò Georgio Alexandrino defuncto, mittitur Cyrus episcopus Alixandriæ pręferédus. Qui vnitus Theodoro episcopo Pharan, fecit decoloratam hydram illam vnitaté, imò vanitatem, vná & ipsi scribentes in Christo operationem. His ita prosequentibus, in ingens opprobrium Chalcedonense concilium & catholica corruit ecclesia. Gloriabantur enim Iacobitæ ac Theodosiani perhibentes, quia non nos Chalcedonensi synodo, sed potius Chalcedonensis synodus nobis communicauit, per vnam operationem vnam cófitendo naturam Christi. Inter hæc Sophronius

nius consecratur episcopus Hierosolimitanus. Qui congregatis sub se degentibus episcopis, impium Monothelitarum dogma mucrone anathematis perculit, & synodicam Sergio Constantinopolitano, & Ioanni Romano papæ transmisit. His verò auditis Heraclius confusus est, & destruere quidem propria nolebat, & rursus opprobria non ferebat. Tunc Heraclius vt magnum quiddam facere arbitrans exponit scriptum illud quod nuncupatur, Zenonis edictum, continens neque vnam neque duas operationes in Christo fatentes. Quo lecto hi quoque qui sectatores Seueri sunt, & ita sapiunt, in popinis & & balneis catholicæ detrahebant ecclesiæ, perhibentes: Primùm quidem quæ sunt Chalcedonitæ Nestorij sentientes, resipuerunt ad veritatem conuersi, & vniti nobis sunt per vnam operationem in vnam Christi naturam. Nunc autem pœnitentes super hoc, nec se habentes sensu, amiserunt vtrumque, neque unam neq; duas in Christo operationes confitentes. Post mortem verò Sergij Pyrrhus Cōstantinopolitanum suscepit thronum, qui quæ prædicta sunt à Sergio & Cyro impiè roborauit. Heraclio verò mortuo cum Constantinus filius eius imperaret, Pyrrhus vnà cū Martina veneno hūc necauit. & imperat Heraclonas Martinæ filius. Porrò senatus & tota ciuitas Pyrrhū vt impiū cū Martina & filio eius repulerūt. Et imperat Cōstās filius Cōstātini, & cōsecratur Paulus episcpus

Conſtantinopoleos & ipſe hæreticus. Ioannes autem Romanus præſul collecto epiſcoporum concilio, Monothelitarum hæreſin anathematizauit. Similiter & in Africa penes Byzantium, Numidiam & Mauritaniam, diuerſi epiſcopi conuenientes, Monothelitas anathemate perculerunt. Ioanne ſanè dormiente Theodorus cõſtituitur pro eo papa. Pyrrus verò cum perueniſſet ad Africam mutuis cũ ſanctiſsimo Maximo videtur aſpectibus, Abbæ videlicet religioſiſsimo in monachicis correptionibus, necnon & diuinorum illic cõſiſtẽtium pontificum pręſentatur obtutibus. Qui hunc redargutum ac perſuaſum, Romam ad papam Theodorum direxerunt. Qui orhodoxiæ libello tradito papę, ab eo receptus eſt. Interea cùm Roma diſceſsiſſet, Rauennamq; perueniſſet, vt canis ad vomitum ſuum reuerſus eſt. Quo papa comperto Theodorus plenitudine conuocata eccleſiæ, ad ſepulchrum verticis apoſtolorum acceſsit, & diuino calice expoſtulato, ex viuifico ſanguine in atramentum ſtillauit, & ita propria manu depoſitionem Pyrrhi * excommunicati facit. Præterea cum Pyrrhus Cõſtantinopolim perueniſſet, obeunte Paulo, audaces hæretici Pyrrhũ denuo throno Conſtantinopolitano præficiunt. Theodoro autem papa defuncto, Martinus ſanctiſsimus Romæ conſecratur antiſtes. Cum autem Maximus Romam perueniſſet, papamq; Martinum ad æmulationem accendiſſet,

excommunicatum

diſſet, ſynodo centum decem epiſcoporũ collecta, Sergium & Pyrrhum, & Cyrum, & Paulum anathematizauerunt, duasq; voluntates & operationes Chriſti Dei noſtri expreſsius prædicarunt atq; firmarunt. Cæterùm nono anno imperij ſui Conſtans nepos Heraclij, indictione octaua, his agnitis furore repletus, ſanctum Martinum & Maximum Conſtantinopolim ductos & cruciatos apud Cherſonã & alia climata exilio relegauit, multos etiam Heſperiarum puniuit. Qui moti zelo Dei ſynodo ſacra & ipſi conuocata Monothelitarũ hæreſim abdicant, duas voluntates & operationes explanant. Taliter ergo eccleſia tunc per Imperatores & impios ſacerdotes turbata, ſurrexit deſolatorius Amalech perſequens populum Chriſti: & fit prima ruina terribilis Romani exercitus, illa ſcilicet quæ ſecundum Gabatham, & Hermutham, ac Demitharum ad effuſionem ſanguinis eſt effecta: pòſt Palæſtinorum & Cæſarienſium, & Hieroſolimorũ excidia: dein Aegyptius interitus, ac deinceps Mediterreanorum & inſularum, totiusq; Romaniæ captiuatio, ſed & patrata in Phœnice omnimada Romani exercitus & claſsis perditio, omniumq; Chriſtianarum plebium atq; locorum deſtructio, quæ non ceſſauit, donec eccleſiæ perſequutor peremptus eſt in Sicilia. Anno vigeſimo primo imperij Heraclij moritur Muhammath Sarracenorum qui & Arabum princeps & pſeudopropheta promoto

Ebubezer cognato suo ad principatum suum. Ipsoque tempore venit auditio eius, & omnes extimuerunt. At verò decepti Hebræi in principio aduentus, æstimauerunt illum esse qui expectatur ab eis Christus: ita vt quidam eorum qui intendebant ei, accederēt ad ipsum, & eius religionem susciperent, Moysi lege inspectoris Dei dimissa. Erant autem numero decem qui hoc faciebant, cum ipso quoque degebant vsque ad cædem eius. Porrò cum eum comedentem aspicerent de camelo, cognouerunt quòd non esset quem æstimabant, & hæsitabant quid agerent, & vtrum religionem eius dimitterent. Et formidantes miseri, docent eum contra nos Christianos. Et ita illi conuersabantur cum ipso. Necessarium autem reor enarrandum de generatione huius. Ex vna generalissima tribu oriundus erat Ismahelis filij Abrahæ. Nizarus enim Ismahelis pronepos, pater eorum omnium dicitur. Hic genuit filios duos, Muhdar scilicet & Rabian. Muhdar genuit Iliez & Ziason, & Theominen. & Asydum, & alios ignotos. Hi omnes habitauerunt Madianiten eremum, & in eo nutriebant pecora, in tabernaculis conuersantes. Sunt autem & his interiores, qui non sunt de tribu ipsorum, sed ex Getham, videlicet hi qui vocitantur Amonitæ, qui & Homeritæ. Quidam sanè eorum negotiantur in camelis suis, Cum autem inops & orphanus esset prædictus Muhammath, vi-

sum

ſum eſt ſibi ad quandam introire mulierem lo cupletem, & cognatam ſuam, nomine Eadigam, mercenarius ad negociandum cum camelis eius apud Aegyptum & Palæſtinam. Paulatim autem fiducia penes ipſam mulierē percepta, quæ vidua erat, accepit eam vxorē & habebat camelos illius atque ſubſtantiam. Cumque veniret in Palæſtinam, conuerſabatur cum Iudæis & Chriſtianis. Capiebat autem ab eis quaſdam ſcripturas. Porrò habebat paſsionem epilepſiæ. Quo comperto coniunx eius valde triſtabatur, vtpote nobilis, & quæ ſe huiuſmodi copulaſſet, egeno ſcilicet & epileptico. Procurat verò & ipſe placare illam taliter dicens: Quia viſionem quandam angeli Gebrielis dicti contemplor, & haud ferens huius aſpectum mēte deficio, & cado. Ipſa verò cum haberet quendam monachum alterum, propter infidelitatem ibidem exulem habitantem, amicum ſuum, indicauit ei omnia, & angeli nomen. At ille volens eam reddere certam, dixit ei: Veritatem loquutus eſt. Etenim iſte angelus mittitur ad cunctos prophetas. Ipſa ergo primo ſuſcepto pſeudomonachi verbo, credidit ei, & prædicabat id alijs mulieribus contribulibus ſuis, prophetam eum eſſe, & taliter ex fœminis fama peruenit ad viros, primò duntaxat ad Ebubezer, quem ſucceſſorem ſuum reliquit. Et tenuit hæreſis eius partem eremi-

postremò per bellum. Nam primùm quidem occultè decem annis, & bello decē similiter, manifestè nouem. Docuit autem auditores suos, quòd qui occidit inimicum, vel ab inimico occiditur, in paradisum ingrediatur. Paradisum verò dicebat carnalis cibi & potum, & commixtionis mulierum, fluuiumq; vini & mellis, & lactis, & fœminarum non pręsentiū, sed aliarum commixturam multorum annorum futuram, & affluentem voluptatem, necnon & alia luxuria & stultitia plena. Compati tamen docebat inuicem, & auxiliari patienti. Porrò eodem anno natus est in Oriente Dauid filius eius. Eademq; die natus est Heraclius filius Heraclij iunioris, qui & Constantinus appellatus est, & baptizatus est à Sergio patriarcha.

Anno vigesimo secundo imperij Heraclij, Eububezer dux Arabum habetur qui tribus principatus est annis. Persę verò insurrexerūt inuicem, & se mutuò debellarunt. Per idem quoq; tempus rex Indorum mittit munera cō gratulatoria Heraclio in Persarum victoria, margaritas scilicet & lapides preciosos multos. Mortuus est autem Muhammath, qui statuerat quatuor Amireos expugnandi Christianos, qui ex genere Arabum fuerant. Qui venerunt contra Mucheas castellum, in quo erat Theodorus Begarius, volentes irruere in Arabas die qua idolis immolaturi erant. Comperto autem hoc Begarius collegit omnes mi

lites

lites eorum qui eremum obseruabant, & diligenter sciscitans à Sarraceno diem & horam qua erant aggressuri eos, ipse irruens in eos in prælio quod dicebatur μόθος, occidit tres Amireos, plurimamque populi turbam. Exiiluit autem vnus Amiras, Chalegus nomine scilicet, quem Gladium Dei dicunt. Erant autem Arabum iuxta positorum quidam, qui accipiebant ab imperatoribus rogas pauxillas ad custodiendum stoma eremi. Eodem tempore venit quidam spado daturus militum rogas. Et cum venissent Arabes secundum consuetudinem accepturi rogas suas, enuchus eos ad iras impulit dicens: quia dominus vix dat militibus rogas, quanto minus canibus istis? Videntes ergo Arabes hoc abierunt ad generis sui viros, & ipsi duxerunt eos in regionem Gazæ, quæ aditus erat eremi contra Sina mōtem, locuples valde. Anno vigesimo tertio imperij Heraclij cum misisset Eububezer quatuor prætores, qui ducti fuerant ab Arabibus, vt prætuli, venerunt & acceperunt Ran, & totam regionem Gazæ. tandemque aliquando cum venisset Prætor à Cæsarea Palęstinæ cū militibus paucis inito bello perimitur primus cum exercitu qui trecentorum erat virorum: & multis captiuis acceptis, & exuuijs plurimis, reuersi sunt cum victoria splendida. Porrò eodem anno terræmotus factus est in Palæstina: & apparuit signum in cœlo quod dicitur δοκήτης, contra meridiem, prænunci-

ans Arabum potestatem. Perdurauit autem diebus triginta extentum à Mesembria vsque ad Arcturum: erat autem in modum gladij. Anno vigesimo quarto imperij Heraclij Ebubezer moritur, qui principatus est annis duobus & dimidio, & sumit principatū Haumar. Qui destinat exercitum aduersus Arabiam, capitque Bostra ciuitatem vnà cum aliis ciuitatibus. Profecti sunt autem vsque Gabata. Cum his bellum aggressus Theodorus Imperatoris Heraclij frater, victus est, & ad Imperatorem Edessam venit. Ast Imperator ordinat alium Prętorem nomine * Bahanem, & Theodor. in Sacellarium cum virtute Romaica, & aduersus Arabes mittit. Cumq; venisset Hemesam occurrit multitudo Sarracenorum. Quibus occisis vnà cum his qui eis principabantur, reliquos abigit vsque Damascum, & illic iuxta Bardanensium fluuium latebras fouent. Heraclius autem Syria derelicta in desperationem ruens, sublatis preciosis lignis ab Hierosolyma Constantinopolim adijt. Bahanes autem à Damasco Hemesam redit vnà cum Theodoro Sacellario, cum haberet exercitus quadraginta milia, & insequuntur Arabes ab Hemesa vsque Damascum. Anno vigesimoquinto imperij Heraclij, Sarraceni aciem direxerunt in Arabiam contra Damascum, cum essent multitudinis infinitæ. Quo Bahanes comperto, ad Imperialem Sacellarium mittit, vt veniret cum exercitu suo in au-

Bahantem

in auxilium sibi, cum plurima esset Arabum copia. Venit ergo Sacellarius ad Bahanem. Qui profecti ab Hemesa occurrerunt Arabibus: & conflictu facto, prima die, quæ tertia feria hebdomadis erat mẽsis Augusti die vicesima tertia, superantur hi qui circa Sacellariũ sunt inuenti. Simultate autem facta, hi qui cũ Bahane erant, Bahanem prouehunt Imperatorem, & Heraclium respuunt: tunc hi qui cũ Sacellario erant, discesserunt, & Sarraceni aditu reperto bellum ineunt. Inter hæc vento Noto spirante contra Romanos, non valentes in faciem occurrere propter puluerem superantur, & semetipsos immittentes in artam viam Hermuctan fluminis, illic penitùs interierunt. Erant autem vtriusque prætoris quadraginta milia. Tunc Sarraceni splendidè triumphantes contra Damascum veniunt, & hanc capiunt; & regiones Phœnices capiunt, & habitant illic, & in Ægyptum aciem dirigunt. Cyrus autem Alexandrinus episcopus, cum horum impetum cognouisset, operam dedit, & pactis firmatis pollicetur, timens auariciam eorum; ducenta milia denariorum per singulos annos illis collaturam Ægyptũ, sed & diffinitarum eis induciarum fore aurum missurum. Quibus præstitis per tres annos, Ægyptum liberam ab exterminio statuit. Accusatur interea Cyrus apud Imperatorẽ, quòd Aurũ Ægypti Sarracenis tribueret. Qui cũ iratus misisset, hũc accersiuit.

Manuelem verò quendam Armenium genenere destinauit Augustalem. Cum autem annus adimpletus esset, Sarracenorum actores venerunt aurũ accipere. Ast Manuel inefficaces eos expellit. Nõ sum.inquiẽs Cyrus inermis,vt tributa vobis tribuã, sed armatus sum. Cũq; isti abissent, cõfestim armãtur Sarraceni aduersum Ægyptum,& Manueli bello illato hunc abigunt. Ipse verò cum paucis quibusdam Alexandriæ solus recipitur. Tunc Sarraceni Ægyptum sub tributo reddidere. Ast Imperator auditis his quæ gesta sunt, mittit Cyrum ad persuadendum eis ab Ægypto sub priori placito recedendi. Et abiens Cyrus ad castra Sarracenorum,rationem reddit, se esse perhibens præuaricationis obnoxium, & si vellent priorem concordiam, iuramentis affirmaturum. Porrò Sarraceni nullatenus his acquiescentes dixerunt episcopo:Potes hanc maximam columnam deuorare? Qui ait: Nõ potest fieri. At illi:Nec nobis, inquiunt, possibile est vlterius ab Ægypto recedere. Anno vigesimo sexto imperij Heraclij, aciem direxit Haumar contra Palæstinam, & obsidens sanctam ciuitatem biennij tempore, cepit eam verbo. Sophronius namque Hierosolymitanus summus sacerdos verbum accepit ad totius Palæstinæ securitatem. Cumque Haumar sanctam ciuitatem fuisset ingressus, cilicinis ex camelis, & sordidis indumentis amictus, simulationemque satanicam ostentans, tem-

templum exquisiuit, quod Salomon constru xerat, ad blasphemiæ suæ oratorium. Hoc aduertens Sophronius ait: In veritate istud est abominatio desolationis, quæ dicta est per Danielem prophetam, stans in loco sancto. multisque lachrymis hic pietatis propugnator Christianam defleuit plebem. Dum verò illic Haumar esset, rogauit eum episcopus accipere Sindonem cum indumento & indui: at ille non patiebatur ea portare. Vix ergo persuasit his vestiri, donec sua lauarentur, & iterum reddidit ea Sophronio & vestitus est proprijs. Verùm inter hæc Sophronius obijt qui verbo & actu Hierosolymitanam adornauit ecclesiam, & contra Heraclij & fautorum eius Monothelitarum, Sergij scilicet & Pyrrhi decertauit errorē. Eodemquoq; anno misit Haumar in Syriam, & subegit totam Syriam Sarracenis. Anno vigesimo septimo Imperij Heraclij venit Ioannes cognomento Chatheas procurator Hozroenæ ad Hyaidum apud Chalcedonem, & spopondit ei dare per singulos annos centum milia numismatum, ne transiret Euphraten, neque ad pacem, neque ad bellum armatus, quousque auri quantitatem persoluant. Præterea Ioannes Edessam venit & annuum censum delatum ad Hyaidum transmisit. Heraclius hoc audito Ioannem obnoxium iudicabat, quòd absque imperiali hoc fecerit notione, quem accersitum exilio damnauit. Porrò pro eo

P 3

destinat Ptolemæum quendam, magistrum militum. Anno vigesimo octauo imperij Heraclij ceperunt Arabes Antiochiam, & missus est Muhauias ab Haumaro prætor, & Amiras totius regionis, quæ sub Sarracenis erat, ab Ægypto videlicet vsque Euphraten.

Anno vigesimo nono imperij Heraclij transmeauit Hyaidus cum omni militia sua ad Euphraten, & venit Edessam. Edesseni autem aperientes acceperunt verbum vnà cum regione, magistroque militum, ac Romanis qui cum ipso erant. Ast illi Constantiam abeunt, depopulantesque illam accipiunt bello, & trecentos Romanos interimunt: & illinc abierunt Daras, & hanc bello comprehenderunt, & in illa plurimos perdunt: taliterque Mesopotamiam Hyaidus cepit. Anno trigesimo imperij Heraclj Sarraceni aciem direxerunt in Persidem, & ineunt cum eis bellum, potenterque vincentes, omnes sibi Persas subditos reddunt. Hormisdas autem, qui Persis imperabat, ad interiores Persas fuga lapsus euasit, & dimisit regalia. At verò Sarraceni captiuas duxerunt filias Chosdrois cum omni apparatu regio, & detulerunt ad Haumar. Eodem quoque anno iussit Haumar vniuersum describi orbem, qui sub ipso erat: Facta est autem descriptio tam hominum quàm iumentorum & frugum

Anno

Anno trigesimo primo Imperij sui Heracli-us Imperator moritur, hydropicus factus, cum imperasset annis triginta. Imperat autem post eum Constantinus filius eius mensibus quatuor, venenoque propinatus à Martina nouerca sua & Pyrrho patriarcha, moritur, & Imperat Heraclonas Martinæ filius cum matre Martina. CONSTANTINVS

Anno primo imperij Heraclonæ, capit Muhauias Cæsaream Palæstinæ post septennium obsidionis eius, & occidit in ea septem milia Romanorum. Eodem anno senatus repulit Heraclonam vnà cum Martina matre illius ac Valentino, lingua Martinæ, & naso Heraclonæ abscisso. Eisque in exilium destinatis ad principatum Constantem filium Constantini, nepotem Heraclij prouehunt, qui imperauit annis vigintiseptem. HERACLONAS

Explicit Liber decimusoctauus.

INCIPIT LIBER VNDEVIGESIMVS.

CONSTANS

Nno ab incarnatione Domini DC.XXXIIII. Constans imperare cœpit. Cum primo videlicet imperij sui anno regnare cœpisset, dicebat ad Synclitum: Patris mei Constantini qui me genuit, quiq; in vita proprij genitoris, aui mei scilicet Heraclij, sufficienti tempore cũ eo Imperauit, post hæc verò etiam nimis breui, suauissimam spẽ Martinæ nouercæ ipsius inuidia concidens vita priuauit: & hoc propter Heraclonam qui ex ea & Heraclio nefariè natus est. Quã Martinam cum nato vestrum cum Deo decretum iure ab imperio repulit, ne violaret tam nequam Romanorum Imperium, valde prouida cum esset amplissima vestra & honesta magnificentia. Propter quod rogo vos habere vos consiliarios, & peritos ex communi subiectorum obsequio. Et his dictis dimisit Senatum, hunc donis dapsilibus honorans. Anno imperij Constantis secundo cœpit Haumar ædificare templum in Hierusalem, & non stabat, sed ruebat structura. Sciscitanti autem ei causam, dixerunt Iudæi, quia nisi crux, quæ est supra templum montis Oliuarum, tollatur, haud

stabit

ſtabit ſtructura. Et propter hanc cauſam, ſublata eſt crux illinc, & ita conſtitit illic ædificium. Propter hanc etiam cauſam multas cruces fecerunt hi qui adorant Chriſtum. Anno tertio imperij Conſtantis, ſeditionem excitauit Valentinianus patricius. Mittensque Imperator hunc occidit, & populum ad ſui reduxit beneuolentiam. Anno quarto imperij Conſtantis, fraude occiſus eſt Haumar Sarracenorum dux à quodam Perſa Margarita. Denique inuentum cum adoraret, pupugit eum in ventre gladio affixo. & ſic viuere deſijt cum Amiras fuiſſet annis duodecim. Et poſt eum ſtatuitur Hoamen huius cognatus, filius Tuſan. Anno quinto imperij Conſtantis Hoamen Arabum princeps habetur, & ſimultatem concinnat Gregorius patricius Africæ vnà cum Afris. Anno ſexto imperij Conſtantis, factus eſt in terra ventus vehemens, qui multa germina euulſit, arboresq; ingentes radicitùs extirpauit, atque multas columnas & chorum depoſuit monachorum. Eodem verò anno Sarraceni Hoſtiliter Africam adierunt, & conflictu agitato aduerſus tyrannum Gregorium, hunc in fugam vertunt. Et eos qui cum ipſo erant, interimunt, & hunc ab Africa pellunt. Atque tributis cum Afris ordinatis & pactis reuerſi ſunt. Anno ſeptimo imperij Conſtantis, exercitum mouit Muhauias per mare aduerſus Cyprum. Habebat autẽ ſcaphas mille ſeptin.

gentas, & cepit Constantiam cum insula tota. Cùm verò hanc cepisset, exterminauit. Porrò audiens Carcorizum cubiculariũ contra se cum plurima virtute Romaica venientem, nauigauit aduersus Aradum, & applicans cum nauigio suo apud municipium insulę, castrum conabatur capere, varijs machinamentis vsus. Cum autem nil agere valuisset, mittit episcopum quendam Thomaricum nomine, deterrens eos quo dimitterent ciuitatem, & sub fœdere suo essent, exirentque ab insula. Cum itaque ingressus ad eos episcopus fuisset, tenuerunt eum. Porrò Muhauię cedere noluerunt. Igitur obsidione quam aduersus Aradum construxerat, nullius momenti effecta, Damascum reuersus est. Nam hyems accesserat. Anno octauo imperij Constantis mouit Muhauia exercitum valenter aduersus Aradum pręliaturus, & hanc obtinuit verbo, ad habitandum dimittens ciues, vbicunque voluissent. Ciuitatem verò muris dissolutis incendit, & insulam vsque ad præsens inhabitabilem statuit. Anno nono imperij Constantis, Busur princeps exercitus vnà cum Arabibus acies direxit aduersus Isauriam, & occisis multis cùm quinque milibus captiuorum reuersus est. Mittit autem Imperator Constans Procopium quendam ad Muhauiam quærens pacem. Quod & factum est annis duobus, Gregorium filium Theodori sumente Muhauia loco pignoris in

Dama.

Damascum. Anno decimo imperij Constantis, simultatem excitauit Imperatori Fasagnates Armeniorum patricius, & fœdera pepigit cum Muhauia dans ei filium suum. Quo audito Imperator venit vsque ad Cæsaream Cappadociȩ, & desperatus ab Armenia rediјt. Anno vndecimo imperij Constantis, cinis è cœlo descendit, & timor magnus super omnes homines cecidit. Anno duodecimo Imperij Constantis Muhauias Rhodum rediens, destruxit Colossum eius post mille trecentos sexaginta stabilitatis ipsius annos. Quem cum Iudȩus quidam Emesenus negociator emisset, nongentos camelos ex eius ære onerauit. Eodem anno Auidus Arabum prætor aduersus Armeniam mouit. Qui consequutus Maurianum prætorem, insequutus est eum vsque ad Caucasios montes, & regionem deprædatus est. Anno decimotertio imperij Constantis, præcepit Muhauias armaturam fieri magnam nauium, quo ascenderet ad regiam vrbem classis eorum. Omnis autem apparatus eorũ apud Tripolim Phœnicees consistebat. Verùm hoc viso, duo fratres quidam Christi amici Tripoli manentes, filij buccinatoris cuiusdam, zelo Dei sauciati ad carcerem ciuitatis cucurrerunt impetu: habebat autẽ multitudinem Romanorum vinculatorũ: & disruptis portis, vinclisq; solutis in Amirã irruerũt. Quo perẽpto vnà cum his

qui cum eo erant, præparaturaque omni, igni
tradita, in Romaniam nauigio transierunt.
Veruntamen nec sic illi ab eadem præparatu-
ra cessauerunt. Sed Muhauias quidem mili-
tat cōtra Cæsaream Cappadocię. Ablulathar
verò fabrum naualis structuræ constituit, qui
veniens in locum diuertit, vocabulo Phœni-
cem Lyciæ, vbi erat Constans Imperator, at-
que Romaicus stolus, cum eo naualiter pu-
gnaturi. Cumq; futurum esset, vt Imperator
cum ipso nauigio præliaretur, contemplatur
nocte illa visum, videlicet apud Thessaloni-
censes esse. Porrò cuidam cōiectori somnio-
rum expergefactus narrat visionem. Qui ait:
O Imperator, vtinam nec dormisses, nec som-
nium aspexisses. Nam esse Thessalonicæ θὲς
ἄλλῳ νίκην innuit, quod interpretatur: pone alij
victoriam, id est ad inimicum tuum victoria
vertitur. Sanè Imperator nihil inueniens ad
prælium naualis pugnæ, Romanorum classes
præstruxit ad bellum. Quibus in alterutrum
irruentibus superantur Romani, & commi-
xtum efficitur mare sanguine Romanorum.
Induit autem Imperator alium veste sua, &
insiliens prædictus buccinatoris filius in re-
giam scapham Imperatorem arripuit, & in a-
liam nauim transductum inopinatè saluauit.
Porrò ipse fortissimus viriliter insistens Im-
peratoriæ naui multos occidit, mortique sei-
psum pro Imperatore contradidit. Hunc prę-
terea hostes circūdantes, & in medio retinen-
tes,

tes, putabant ipsum esse Imperatorem. Postquam autem multos occiderunt, interfecerũt hostes & ipsum vnà cum eis qui portabat Imperatoriam vestem. Ast Imperator taliter in fugam versus saluatur, & derelictis omnibus nauigauit Constantinopolim. Anno decimo quarto imperij sui dolo necatus est Hoamen Arabum dux, cum Amiras decem fuisset annis. Fit interea duellum in medio ipsorum. Quotquot enim penes eremum erant, alij volebant cõsobrinum, alij generum existentem quondam Muhammath. Hic verò qui in Syria & Ægypto Muhauiam cupiebant, qui & vicit, & obtinuit annis viginti quatuor. Anno quinto Imperij Constantis, Arabum princeps Muhauias habetur. Qui exercitum congregauit aduersus Halim, & congrediuntur ambo in terra Balissum iuxta Euphraten. Hi verò qui erant Muhauiæ cum essent validiores, aquam obtinuerunt. Vnde in sitim venientes hi qui erant Halin, defecerunt. Porrò Muhauias bellare noluit, sed sine labore victoriam tulit. Anno decimo sexto imperij Constantis exercitum mouit contra Sclauiniam Imperator, & captiuos duxit plurimos, & subegit. Anno decimo septimo imperij Cõnstantis facta est conuentio inter Romanos & Arabes, Muhauia legationem mittente ob rebellionem, vt tribuant Romanis Arabes per singulos dies numismata mille, & equum & seruum. Eodem verò anno exilio ductus

est Martinus sanctissimus papa Romanus, pro veritate fortiter agonizans, & confessor factus, in climatibus Orientis defunctus est.

Anno decimooctauo imperij Constantis, Constans occidit Theodosium proprium fratrem suum. Cum autem essent Arabes apud Saphin, dolo necatus est Hali prædictus, & singulariter imperat Muhauias regio more Damascum inhabitans, pecuniarum illic thesauros recondens. Anno decimo nono imperij Constantis apparuit hæresis * Arabij, eorum videlicet qui dicũtur Caururgitę. Muhauias autem hos aggressus, eos qui erant in Perside humiliauit: eos verò qui in Syria erant, exaltauit: & alios quidem vocauit Hisamitas, alios autẽ Heraclitas: & Hisamitarum quidem donatiua sublimauit, vsq; ad ducenta numismata: porrò Heraclitarum deposuit vsque ad triginta. Anno vigesimo primo imperij sui, exercitum mouerunt Arabes contra Romaniam, & multos deprædati sunt, & loca nonnulla depopulati. Anno vigesimo secundo imperij Constantis prędæ patuit Ciliciæ pars, & habitauerunt Damasci voluntate sua. Anno vigesimo tertio imperij Constantis factus est error Ieiuniorum, & exercitum mouit Habdinarramen * Chaldæus aduersus Romaniam, & in ea hyemauit, & multas demolitus est regiones. Porrò Sclauini ad hunc confluentes cum ipso descenderunt in Syriam numero quinq; milia, & habitabant in Apa-

Arabum

Chaledi

in Apamienſium regione in caſtello Seleucobri. Anno vigeſimo quarto Buſur exercitum in Romaniam mouit, & mortuus eſt Thomaricus epiſcopus Apamiæ, & incenſus eſt epiſcopus Emeſenus. Anno vigeſimo quinto imperij Conſtantis exercitum rurſus mouit Buſur in Romaniam, & exterminauit partes Hexapoleos & Phadalæ, illicque hyemauit. Anno vigeſimo ſexto imperij Conſtantis, Armeniacorum Prętor Saporius, Perſa genere, tumultuatus eſt contra Conſtantem Imperatorem, mittitq; ad Muhauiá Sergium magiſtrum militum, pollicens Muhauiæ ſubiugare Romaniam, ſi ipſe ſibi auxiliaretur aduerſus Imperatorem. Quo comperto Conſtātinus filius Imperatoris, mittit & ipſe ad Muhauiam Andream cubicularium cum muneribus, ne rebelli cederet. Cumq; veniſſet Andreas Damaſcum, reperit Sergium præueniſſe: & cum ingreſſus fuiſſet Andreas, intuitus eum Sergius ſurrexit. At verò Muhauia Sergium reprehendit, dicens, Quid formidaſti? Qui reſpondit ſe iuxta morem feciſſe. Conuerſus præterea Muhauia, dicit Andreę, Quid quæris? Qui ait, vt des auxilium contra rebellem. At ille: Ambo, inquit, inimici eſtis: ſed ego ei qui prębuerit, dabo. Et Andreas ad eum, Ne ambigas inſit Amiras, quomodo tibi Imperatoris meliora ſunt, quàm plura rebellis. Veruntamen quod amabilius tibi fuerit age. Et his dictis Andreas tacuit. At

verò Muhauias ait, Tractabo super hoc, & ambos iussit exire. Porrò aduocato Muhauias secretò Sergio, dicit ei, Ne vlterius adores Andream, alioquin nihil proficies. In crastinum verò perueniens Sergius coram Muhauia sedebat, & ingresso Andrea, non ei assurrexit vt heri. Andreas verò intuitus Sergiũ, hũc conuicijs lacerauit, & commotus est ei dicens, Si vixero, demõstrabo tibi qui sim. Cui Sergius Non assurgo tibi, inquit, quia neq; vir es, neq; fœmina. Porrò Muhauia vtrumq; cõpescens, Andreę dixit, Assentire dare, quemadmodum Sergius dat. Et quantum est? ait Andreas. Muhauia dixit, Illationem publicorum præbere Arabibus. Ast Andreas, Væ tibi, ait, Muhauia, qui consilium tribuis corpus dandi, & solam vmbram retinendi. Quomodocunque volueris cum Sergio conueni, hoc enim ego minimè facio. Verũtamen te dimisso ad Deũ qui te potentior est, vt Romanis opituletur confugimus, & in eo spem posuimus. His dictis Muhauiæ infit, Salue, & exiuit à Damascensium ciuitate, & abijt Melitenen, eo quòd tyrannus esset in partibus illis, ad quas Sergius erat iturus. Quumq; adisset Arabessum, incurrit clausurarum custodem, non enim consentiebat tyranno. Huic ergo præcepit Sergium redeuntem vt adduceret ad se: ipse verò pergebat non immemor, Sergium præstolans. Quę verò gesta sunt, nunciauit imperatori. Interea Sergius tractans cum Muhauia

nia quæ visa fuerant, accepit Phadalam prætorem Arabum cum ope Barbarica concertaturum & auxiliaturum Sapori. Quum autem prçcederet Sergius Phadalã, & ad Saporẽ gratuláter abiret, deuenit ad clausuras, & in Andreç incidit turbas: & hunc retinentes, vinctum ad Andream aduehunt. At verò Sergius viso Andrea, iactat semetipsum ad pedes eius, obsecrans parcere sibi. Ille autem ad eum, Tu, inquit, es Sergius, qui gloriabaris in virilibus coram Muhauia, meq; mulierculam appellabas. Ecce amodò virilia tua tibi nihil proderunt, quin potius & morte afficient. His dictis prçcepit virilia eius abscidi, & suspẽdi eum in ligno. Constantinus autẽ audito Phadalæ aduentu in Saporis auxilium, Nicephorum patricium destinat cum Romana virtute resistendi Sapori. Erat autem Sapor Adrianopoli degens, & quum Nicephorum ad se venire cõperisset, exercebat semetipsum ad prælium. Verùm die quadam contigit hunc secundum consuetudinem de ciuitate super equum sedentem exire. Quumq; portæ ciuitatis appropinquasset, equum flagello percussit. Qui iactáter saliens, & huius caput in portam allidens, hunc vita malè priuauit, & sic Deus victoriam Imperatori contulit. Phadalas autem veniens in Hexapolim, & hæc omnia discens turbatus est, & mittit ad Muhauiam postulás adiutorium, eo quòd Romani ad cõcordiam cõuenissent. Mittit autem Mu-

hauias filium suum Gizid, armans eum contra multitudines Romanorum. Côuenerunt autem vtriq; apud Chalcedonem, & captiuos duxerunt multos. Ceperunt autem & Amorium Phrygiæ, & quinque milibus armatorum virorum dimissis in custodiam, diuerterunt in Syriam. Quum autem hyems accessisset, mittit Imperator eundem Andream cubicularium, & quum nix multa esset, noctu venit, & per lignū ascendit in murum: & ingrediuntur Amorium, & omnes interficiūt Arabes, ita vt ex quinq; milibus illis nullus penitùs remaneret. Anno vigesimo septimo imperij sui Constās occisus est dolo in Sicilia apud Syracusam, in balneo cui nomē erat Daphne. fuerat autem causa hæc. Post interemptionē fratris sui Theodosij, odio habitus est à Byzantijs, & maximè quia Martinum sanctissimum Papam ignominiosè Constantino polim duxit, & exilio relegauit penes Chersonis climata, & maximi & sapientissimi confessoris linguam manumq; truncauit, & multos orthodoxorū verberibus & exilijs, & proscriptionibus, eo quòd hęresi suæ nullatenus acquiescerent, condemnauit. Quin & duos Anastasios, qui fuerant discipuli Maximi con fessoris & martyris, tormentis & exilijs tradidit. Propter talia ergo exosus effectus est. Cū autem valde metueret, voluit in vrbem Romam imperium transferre. Vnde Imperatricem & tres filios suos tollere à Byzantio voluit,

fuit, nisi Andreas cubicularius & Theodorus patricius Coloniæ, huius prohibuissent consilium. Sanè in Sicilia fecit annos sex. Cumq; prædictum balneum ingressus esset, introiuit cum eo quidam Andreas filius Troili, obsecundans illi. Et cũ cœpisset sapore gallico deliniri, sumens Andreas situlam, dedit eam in verticem Imperatoris, & protinus fugit. Ast Imperator cùm tardaret in balneo, insiliũt hi qui foris erant, & reperiunt Imperatorem occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium Imperatorem faciũt, vi cogentes eum: erat enim valde decorus & speciosus. Audito præterea Constãtinus patris obitu, cum multo nauigio in Siciliam venit, & aggressus Mitium hunc interfecit cum occisoribus patris sui. Et ordinatis Hesperijs Constantinopolim redijt, & Romanis vnà cum Tiberio & Heraclio fratribus imperat.

CONSTANTINVS.

Anno ab incarnatione Domini DC.LX. Constantinus imperat. Sarraceni autem mouerunt exercitum in Africam, & captiuà duxerunt milia, vt ferunt, octoginta. Porrò hi qui Orientalium partium erant, Chrysopolim venere dicentes: Si in Trinitatem credimus, omnes tres coronemus. Turbatus ergo est Constantinus eo quòd ipse solus redimitus, fratres autẽ eius nullam dignitatem habebant: & misso Theodoro patricio Coloniæ mitigauit eos, superlaudãs illos: & assumptis maiorib. natu, vt vrbẽ ingrederẽtur rogauit,

& cum Senatu inirent consilium, vt fiat voluntas eorum. Imperator autẽ hos deceptos confestim in patibulo suspendit transfretum in Syce. At illi hoc viso, confusi abierunt dolenter ad propria. Constantinus ergo fratrum suorum nares abscidit. Anno secundo imperij Constantini tempestas magna effecta est, & multi periclitati sunt, tam homines quàm bestiæ. Phadalas autem hyemem fecit apud Cizicum. Anno tertio imperij Constantini profectus est cum hostili apparatu, & plurimis captiuis ductis reuersi sunt. Anno verò IIII. Constantini, apparuit iris in cœlo mense Martio, & tremuit omnis caro, ita vt omnes dicerent, quòd cõsummatum est. Eodem anno, stolo magno constructo, negatores Christi, Muhammat scilicet & Caysus nauigauerunt in Ciliciam & Lyciam, & facta est mortalitas in Ægypto. Missus est autem Sæuus Amires cum alio quoque stolo in auxilium ipsorum, vtpote congruentissimus & audax ad prælium. At verò prælatus Constantinus huiuscemodi Deum impugnãtium aduersus Constantinopolim motu comperto, construxit & ipse trieres mirę magnitudinis ignem ferentes atque dromones. Anno quinto imperij Constantini prędictus Deum impugnantium stolus ascendens applicauit in Thracensibus partibus, à summitate videlicet Septimij, quæ vergit ad Occidentem, id est à domo quæ Magnaura dicitur, & rursus

vsque

vsq; ad arcem, quam Cyclobium dicũt, quęq; spectat ad Orientem. Per totum itaque diem cõgressio belli tenebatur, id est, à manè vsque ad vesperam, à brachialio aureæ portæ vsque Cyclobium, inuicem vtraq; parte in vno puluere impellente. In his ergo deguerunt ab Aprili mense vsq; ad Septẽbrem: & reuersi Cizicum pergunt, & hac comprehensa illic hyemabant, & omni vere ascendentes similiter conflictum cum Christianis habebant. Per septem sanè annos eisdem gestis, diuina, Deique genitricis ope multitudine virorum bellicosorum amissa, & vulneratione maxima in eis effecta cõfusi ac reuersi cum ingenti mœsticia sunt. Cum autem discessisset idem demergendus à Deo stolus, ab hyemali æstu ac spiritu procellarum circa partes Scillei comprehenditur, & contritus totus omnino disperijt. Suphian autem filius Aruph secundus frater commisit bellum cum Floro, & Petrona & Cypriano habentibus Romaicam virtutem, & occiduntur triginta milia. Tunc Callinicus architectus ab Heliopoli Syriæ ad Romanos profugus venit, qui marino igne confecto Arabum vasa exussit, & vnà cum animalibus incẽdit: & ita Romani cum triumpho reuersi sunt, marino igne adinuẽto. Anno sexto imperij Constantini Cadallus filius Chaisi & Phadalles hyeme apud Cretam morati sunt. Anno septimo imperij Constantini apparuit signum in cœlo in die sabbati. Anno

octauo imperij Constantini facta est locusta magna per Syriam & Mesopotamiam. Anno nono imperij Constantini ingressi sunt Mardaitæ Libanum, & tenuerunt à Mauro monte vsque ad Sanctam ciuitatem, & ceperunt cacumina Libani, & multi captiui & serui & indigenę confugerunt ad eos, ita vt multa milia in breui tẽpore fierent. Quibus compertis Muhauias & consiliarij eius timuerunt valde, colligẽtes quòd Imperium Romanum diutius muniatur: & dirigit legatos ad principem Constantinum postulans pacem, & pollicitus annualia se Imperatori pacta laturum. Ast Imperator huiuscemodi susceptis, eorumq; petitione audita, destinauit cum eis in Syriam Ioannem patricium cognomento Pitzigaudin, tanquam antiquæ prosapiæ virum, Reip. & multorum negociorum expertum, atq; magnam consequutúm prudẽtiam, ad disputandũ aptissimè cũ Arabibus & quæ pacis sunt consonè præstruendum. Qui cum venisset in Syriam, coaceruatione Muhauias tam Amireorum quàm Girasinorum effecta, suscepit eum cum honore magno. Multis ergo inter eos verbis pacificis edictis conuenit inter vtrũq; in scriptis fieri pacis cum iureiurando sermonem super cõsonantia annui pacti, præbẽdi videlicet Romanæ Reip. ab Agarenis auri librarum tria milia, viros captiuos quinquaginta, & equos nobiles quinquaginta. His ex communi placito inter vtramque partem

partem firmatis, & in triginta seruandis annos mutuò repromissis, amplissima pax inter Romanos & Arabes est effecta. Sicque generalibus duobus inscriptis verbis ad alterutrum cum iureiurãdo patratis & inuicem traditis, sæpedictus famosus vir ad Imperatorem cum muneribus quoque multis reuersus est. Cum autem hæc didicissent hi qui Hesperias partes inhabitant, tam videlicet Chaianus Auarus, & vlteriores reges, quàm exarchi & Castaldi, nec non & principes nationum ad Occidentem sitarum, per legatos muneribus Imperatori transmissis pacificam erga se dilectionem poposcere firmandam. Annuens itaque Imperator postulationibus eorum, cõfirmauit etiam circa illos donatoriam pacem, & facta est securitas magna in Oriente, nec non & Occidente. Anno decimo imperij Constantini factus est terræmotus magnus per Mesopotamiam. Corruit Edessenæ ascensus & trullus ecclesiæ, & cõstruxit eum Muhauias Christianorum studio. Anno vndecimo imperij Constantini mortuus est Muhauias protosymbolus Sarracenorum, qui fuit prætor annis viginti, & Amiræ functus officio annis vigintiquatuor, & principari cœpit Gizid filius eius. Hoc quoque anno Bulgaris gens superuenit in Thracem. Verùm inter hæc necesse est dicere de antiquitate Onogundurensium Bulgarum, & Contragensium. In septentrionalibus

namq; Euxini ponti partibus quæ meabiles sunt,& in paludibus quæ dicũtur Męotides, in * eas immittitur fluuius maximus ab Oceano per Sarmatarũ terram dilapsus nomine Atel: cui Tanais amnis est iunctus, & ipse ab Iberibus portis exiens, quæ in Caucaiijs montibus esse feruntur, & in eundem Atel fluens infertur. A mixtura verò Tanais & Atel, quæ fit supra iam dictas Mæotidas paludes, dum scinditur Atel, venit is qui dicitur Euthis fluuius in Męotidas paludes, & redit in terminum Pontici maris, iuxta Necropela & * acroma, quod dicitur arietis facies. A prędsignatis verò paludibus simile flumen mari est, & fertur in Euxini ponti mare per terram Bosphori Cimmerij, ex quo flumine capitur id quod dicitur Murzilin, & huic similia. Et in partibus quidem adiacentium paludum quę spectãt ad Orientem, vsq; ad Phanagoriam seu Iberos qui ibidem sunt, plurimę nationes consistunt. Ab eisdem aũt paludib. vsq; in amnẽ qui dicitur Cuphis, vbi Xyxtus capitur, qui dicitur Bulgaricus piscis, antiquitùs Bulgaria est magna, & hi qui dicũtur Contragi, eiusdẽ cuius & ipsi tribus existunt. Temporibus autem Constãtini, qui in Occidente regnauit, cum Orbatus dominus iam dictæ legionis Bulgariæ seu Contragorum vitam cõmutaret, ac filios quinque relinqueret, testatus est ne vllo modo à mutua cohabitatione separarentur, ipsiq; nulli alteri nationi

in quas videlicet

nacroma

tioni seruirét. Post breue autem tempus mortis illius, in diuisionem venientes quinque filij eius altrinsecus sequestrati sunt vnà cū populo, quem vnusquisque eorum ditioni suæ subiectum habebat. Et primus quidem filius eius qui dicebatur Buthaias, mandatum proprij custodiens patris, in progenitorum suorum terra permansit vsque in præsens. Secundus verò huius frater nomine Cōtaragus Tanaim transiens fluuium, ex aduerso primùm habitauit fratri. Quartus autem & quintus Istrum, id est, Danubium fluuium transmeantes, vnus eorum in Auariæ Pannonia Chaiano Auaro se subdens, mansit illic cum potentatu suo: alter verò haud procul ab vrbe Rauenna in Pentapolim veniens, sub Christianorum Imperio factus est. Deinde horum tertius Hasparuch dictus, Danaprin & Danastrin transiens, & Honglon adiens, boreos interiores Danubio fluuios, inter hunc & illos habitauit, tutum & difficilem locum hinc & inde cōspiciens: dum enim esset palustris, & hinc illincque fluminibus coronatus, copiosam gēti propter hostium participationem *humilitate præstabat quietem. His autem ita in quinque diuisis, & ad paucitatem deuenientibus, exiuit gens magna Gazarorum ex interiori profundo Berziliæ primæ Sarmaziç, & dominata est omni peruiæ terræ vsque ad Ponticū mare: & primum fratrum Buthaiā primæ Bulgariæ principem substituit, ordinatis vectiga- humilitatē

libus, quæ ab eo deferuntur vſque nunc. Aſt Imperator Conſtantinus comperto quòd ex Triplo gens immunda & ſordida vltra Danubium apud Honglon tabernaculum fixerit, & appropinquans Danubio diſcurrit per regionem quæ nunc tenetur ab illis, quæque tunc à Chriſtianis poſsidebatur, triſtatus eſt vehementer, & iubet tranſire omnes exercitus in Thracem. Et conſtruens claſſem tam per terram quàm per mare contra eos motus eſt, hos bello perſequi volens, & cōtra Honglon atq; Danubium per Epirum pedites in aciem dirigens, & appropinquans littori naues adeſſe præcepit. Porrò Bulgares hac celeritate ſeu maxima multitudine viſa, ſuper ſalute ſua deſperati ad præſidium prædictum confugiunt, & ſeſe circumquaque muniunt. Per tres autē dies & quatuor, ex huiuſcemodi munitione nec illis exire audentibus, nec Romanis propter adiacentium paludum occaſionem prælium conſtruentibus, animaduertens polluta gens remiſſos Romanorum animos, recreata & alacrior facta eſt. Porrò cum Imperator pedum dolorem acrius pateretur &, ad Meridiē cogeretur ob balnei vſum vnà cum quinque dromonibus & proprijs hominibus ſuis reuerti, deſeruit magiſtratus & populum, iubēs eum lanceis vibrantibus exercitari, & impetum in eos mouere ſi fortaſsis exirent. Sin autem, obſiderent eos & obcluderent munitionibus. At verò hi qui erant equeſtris militiæ,

Impe-

Imperatorem fugisse diffamantes, metuq; oppressi, eadem tergiuersatione abusi sunt nemine persequente. Porrò Bulgares hoc viso insequebantur post terga ipsorum, & plures quidem gladio peremerunt, multos verò vulnerauerunt, persequuti eos vsq; ad Danubium. Quem transeuntes, & venientes vsq; ad eam quæ dicitur Barnan circa finē Odissi: & mediterraneo illic posito perspecto, quòd in multa cautela cōsisteret, in posterioribus quidē propter Danubium fluuium, in anterioribus aūt, & ex lateribus ob clausuras & Ponticum mare: præsertim cum dominarentur adiacentiū Sclauinorum generationibus, quæ dicebantur septem: Seueros quidem locauerunt ab anteriore clausura Veregaborū ad partes Orientales: in locis autem quę sunt ad Meridiem & Occidentem vsq; ad Auariam, residuas septem generationes quæ sub pacto erant. Ergo cum dilatati fuissent in his, elati sunt & cœperūt ea quæ sub Romana Rep. erāt castra seu prædia destruere atq; prædari. Vnde vi coactus Imperator fecit pacem cū eis, annua illis præbere pacta pollicitus in cōfusionē Romanorū ob multitudinem delictorum. Mirabile quippe ipso auditu erat his qui longè & qui propè degebant, quòd is qui omnes tributarios sibi statuerat; tam videlicet eos qui ad Eoum & Occasum, quàm ad Arctū & Mesembriā cōmorabantur, ab ista detestabili gente fuerit superatus. Verùm Imperator ita quidē

ex prouidentia Dei hoc Christianis contigisse credens, euangelicè tractans pacem fecit: & fuit vsque ad obitum suum quietus à cunctis hostibus, studium habens præcipuum vniendi ecclesias vniuersas Dei, quæ vbiq; diuisę fuerant, à temporibus Heraclij proaui sui, & Sergij væsani ac Pyrrhi, qui indignè throno Constantinopoleos præfuere, vnam voluntatem & vnam operationẽ in domino Deo saluatore nostro dogmatizantium. Quorum nequam opiniones idem Christianissimus Imperator concilio vniuersali Constantinopolim conuocato ducentorum & octoginta nouem patrum, episcoporum, damnauit, & dogmata quæ in antecedentibus quinq; sanctis & vniuersalibus concilijs fuerant cõfirmata, roborauit, atque pium duarum volũtatum & operationũ promulgari dogma decreuit, per eandem sanctam & subtilissimam vniuersalis concilij synodum. Cui præerant tam ipse pijssimus Imperator Constantinus, quàm pij sacerdotes. Per idem tempus Gizid cœpit esse princeps Arabum, qui tribus his præfuit annis. Anno duodecimo imperij Constantini collecta est sancta synodus & vniuersalis sexta Constantinopolim C C. octoginta & nouẽ sanctorum patrum, præceptione pij patris Cõstantini. Anno tredecimo Imperi sui repulit Constantinus ab Imperio fratres suos Heraclium & Tiberium, & solus regnauit cum filio suo Tiberio. Anno decimoquarto Imperij sui

Muctar

Muctar mendax dum tyrannidem exercuisset, obtinuit Persidem. Vocauit auté seipsum prophetam,& conturbati sunt Arabes. Anno decimoquinto imperij Constantini Arabum princeps Maruan præfectus est. Siquidem defuncto Gizid, turbati Arabes & Theriexteri surrexerunt constituentes sibi ducem Habdallan quendam filium Zubedir. Et congregati sunt Phœnices,& Palæstini,& veniunt Damascum, sed & vsque Gabathan & Asan & Amiran Palęstinæ,dantque manus dextras * Maruan,& sistunt eum ducem. Qui Amirę administratione fungitur in mẽsibus noué. Et eo mortuo Habdimelich filius eius suscepit principatum,cum Amiras fuisset annis viginti vno & dimidio: aggrediturque tyrannos, & interfecit Habdallan filium * Zubedir,nec nõ & Dadacum. Anno decimosexto imperij Constãtini facta est fames magna atque mortalitas in Syria gentemq; Habdimelich obtinuit. Cũque Mardaitæ incumberent partibus Libani, & pestilentia teneretur & fames, idem Habdimelich pacem quæ fuerat à Mahauia quæsita petijt,missis ad Imperatorem legatis,eademq; trecenta sexaginta quinque milia numismatũ auri præbere pollicitus, & illos trecentos sexaginta quinque seruos pari modo nobiles, totidemque equos. Anno decimoseptimo Imperij sui requieuit Imperator pius Constantinus, cum imperasset annis decem & septem: & imperauit Iustinianus filius eius.

Marzuan

Zudebir

pergressus verbo Damascum aperire fecit à se præuentam, & post hoc fraudulenter occidit. Iustinianus autem cum esset iunior quasi annorum sedecim, & sua quæque incósultè disponeret, misit Leontium Prætorem in Armeniam cum Romaico potentatu, & Sarracenis illic existentibus interemptis subjicit hanc Romanis. Similiter & Iberiam, & Albaniam,* Hircaniam quoque atque Mediam, & sub tributo regionibus actis plurimas pecunias Imperatori transmisit. At verò Habdimelich his cognitis, adijt Cercesium, & Eupolim subiugauit. Bucaniam

Anno secundo imperij Iustiniani facta est fames in Syria. Qua de re multi Romaniá sunt ingressi. Et veniens Imperator in Armeniam illic suscepit Mardaitas qui in Libano fuerant æneo muro destructo. Destruxit autem & pacem cum Bulgaribus fixam, perturbás typos, qui à patre ordinabiliter facti sunt: & iubet trásire in Thracem equestres militias, volens tam Bulgares quàm Sclauinos deprędari. Anno tertio imperij sui mouit exercitũ, Iustinianus cótra Sclauiniam & Bulgariam. Et Bulgares quidem ad præsens sibi occurrentes impulit. Exurgens aũt vsque Thessaloni cen copiosas multitudines Sclauinorũ partim bello peremit, partim cũ ad se cófugerẽt in partib.* Obsicij cũ per Abidũ transfretasset, cõstituit. Cũ aũt reuerteretur in itinere prępeditus à Bulgaribus in arto clausurę, cũ cęde proprij populi Obsicij

& vulneratione multa vix remeare prçualuit.
Habdellan Zubin Eodem anno, & * Habdalia Zubir Musabum fratrem suum mittit contra Muctar, & fugit in Syriam. Quem præoccupans interfecit. Porrò Habdimelich militat contra Musabum, & victum occidit, & subiugauit Persidem totã. Anno quarto imperij Iustiniani misit Habdimelich contra Zubir Chaian in Macha, & occidit eum Chaian ibidem: & subdita regione Chaian aduersante sibi, concremauit domũ idoli eius, vnà cum idolocultore ipsorum. Quamobrem ille prætorem Persidis Chaian promouit, & subacta est Habdimelich tã Persidis regio & Mesopotamiæ quàm Armenia
Hyrij magna, & * Hirij, ac per id intestina bella quieuerunt. Anno quinto imperij Iustiniani finẽ discordiæ habuit, & liberatus est ab omni bello Arabum principatus, & pace potitus est Habdimelich cunctis sibi subactis.

Anno sexto Imperij sui Iustinianus pacem quam ad Habdimelich habuit, ex amentia dissoluit, & omnem Cypriorum insulam & populum irrationabiliter voluit transmigrare, & characterẽ qui missus fuerat ab Habdimelich, cum nouiter visus esset, & nunquam antea factus, nõ admisit. Multitudo verò Cypriorum dum transmeare niteretur, submersa est, & ex languore peribat. Reliqui verò in Cyprũ reuersi sunt. Et his auditis Habdimelich satanicè stimulatus rogabat ne pax solueretur, sed susciperent monetam suam, cum Arabes non susci-

ſuſciperent Romanorum inciſionem in ſuis nummis. Verùm dato pondere auri ait: Nullum Romanis damnum efficietur, ex eo quòd Arabes noua cuderent. At ille precem ex timore arbitratus effectam, nō perpendit quòd ſtudium eorum eſſet, vt Mardaitarum primùm compeſcerēt incurſus, & ita per putatiuæ rationis obtentum pacem diſſolueret. Quod & factum eſt. Et miſit Habdimelich ad ædificandum templum Muchan, & voluit auferre columnas ſanctæ Gethſemanis: & rogauerunt eum Sergius quidā vir Chriſtianiſsimus, qui erat generalis Manſur logotheta, & valde familiaris eidem Habdimelich, atque Patricius ſocius eius Chriſtianis qui *erat in Palæſtina præpoſitus, qui cognominabatur Clauſus, poſtulantes ne hoc fieret, ſed per ſupplicationes ſuas perſuaderet Iuſtiniano mittendi ſibi alias pro eis. Quod & factum eſt. Anno ſeptimo Imperij ſui Iuſtinianus elegit è Sclauis, qui ſe iubente tranſmigrarent milites triginta milia: & armatis illis, cognominauit illos populum acceptabilem, principemq; in eis Nebulum nomine ſtatuit. Fiſus autem in illis, ſcripſit Arabibus non ſe permanſurū in pace, quę ſcripto conuenerat. Et aſſumpto populo acceptabili, & cunctis equeſtribus militijs, abijt Sebaſtopolim maritimam. Arabes autem diſſimulantes, & pacem ſoluere minimè proponentes, ſed Imperatorio exceſſu atque procacia hoc agendi violantiam patientes, armati *erant

& ipsi venientes adeunt Sebastopolim protestantes, ne Imperator quæ inuicem cum iuramentis consono pacto placita fuerant solueret: alioquin Deus vindex iudex culparum foret. Sanè cum Imperator nec auditu ipso huiuscemodi verba pateretur percipere, illi pacis & verbi scriptum soluentes, & in excelso loco pro vexillo præcedenti gratia suspendẽtes, contra Romanos impetu irruunt Muhammat ducem habentes, bellumque taliter inierunt. Et prius quidem superati sunt Arabes. Suggerens interea Muhammat auxilianti Romanis Sclauinorum duci, mittit ei marsupium numismatibus plenum, multisque promissionibus hunc seducens, persuadet hunc confugere ad se cum viginti milibus Sclauorum: & sic fugam Quiritibus acquisiuit. Tũc Imperator occidit horum residuos vnà cum liberis & vxoribus trans præcipitij locũ Leucatium dictum, qui maritimus erat Nicomediensium finibus. Anno octauo imperij Iustiniani, Sabbis patricius Armeniæ comperta superatione Romanorum Armeniam Arabibus tradidit: & subiecta est eis interior Persis, quę dicitur Cerasa: & oritur ibidem insidiator, nomine Sabinus, qui multos Arabum interfecit. Sed & ipsum Chaianum penè omnibus modis in amne necauerat. Ex tunc Agareni peramplius temerarij facti sunt Romaniam depopulantes. Anno nono imperij Iustiniani, defectio solis effecta est hora diei tertia, ita vt quæ

dam

dam stellæ clarè apparerent. Et exercitum mouit Muhammath contra Romaniam, habens secum profugos Sclauos vtpote expertos Romaniæ, & multos duxit captiuos. Porrò Iustinianus diligentiam circa palatij habens negotia cónstruxit triclinium, quod Iustiniani vocatur. Constituitq; Stephanum Persam sacellarium suum, & spadonum primũ dominũ & arbitrum, nimis insidiantẽ sanguini atq; crudelẽ, qui immisericorditer exteriores quosq; verberare, sed & lapidare tam ipsos quàm horum prælatos penitùs nõ cessabat. Cumq; Imperator quadã die profectus fuisset, præsumpsit agrestis bestia illa, & matrem quoq; ipsius Anastasiã Augustã more pueri habenis flagellare. In his aũt & in ciuilẽ copiã multis malis ostensis, exosum cũctis fecit Imp. Similiter & in generalis logothesij reb. cõstituit monachũ quendã Theodotũ nomine, qui primò inclusus fuerat in Thracẽsib. Augusti partibus, sed & in ipsum sæuissimũ existentẽ, qui plurimos Reip. principes & illustres viros, nõ tantũ ex ordinatoribus, sed ex vrbis quoq; habitatoribus frustra & in vanũ ac inexcusabiliter exãctiões & functiões & ꝑscriptiões soluere faciens, funibusq; suspẽdẽs, hos fumo paleãrũ afficiebat. Insuper & præfectus imperatoria iussione plurimos viros carceribus tradẽs, per aliquot annos seruari mandauit. Hæc omnia crescere fecerunt odiũ populi circa Imperatorẽ. Prętérea Imperator exigebat à Callinico patri

archa orationẽ faciẽdi, vt destrueret ecclesiã sanctæ Dei genitricis, quæ Metropolite dicebatur, iuxta Palatium sitam, volens in loco sistere phialam, & bases construere vulgi, vt illic Imperatorem susciperent. At verò patriarcha dicebat: Orationem quidem ad statuendam ecclesiam habemus, destructionem verò ecclesiæ non suscipimus. Cogente autem eum Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit patriarcha: Gloria Deo qui iugiter sustinens nos patitur, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Quo audito destruxerũt ecclesiam, & fecerunt phialam. Porrò iam dictam ecclesiam Metropolite fecerũt apud Petrin. Anno decimo imperij Iustiniani, direxit aciem Muhammath aduersus quartam Armeniam, & captiuatis multis reuersus est. Eodem quoque anno Iustinianus pulsus est regno, hoc modo. Iussit Stephano patricio & prætori, cognomento Ruffo, noctu interficere vulgus Constantinopolitanum, à patriarcha inchoaturo. Leontius verò patricius, & quõdam magister militum Oriẽtalium, qui in bellis sæpe probabiliter gesserat, & tres annos in custodia trãsegerat, excusatus ex Triplo reuocatur, & prætor Helladis promotus est, iussus est in tres dimitti dromones, eodemque die ab vrbe moueri. Nocte verò penes Iulianensium portum Sophiæ, iuxta ea quæ dicuntur Mauri, situm ad iter agendum ab vrbe motus statione fixa, valedicebat a-
micis

micis qui ad se veniebant. Inter quos venere ad eum germani & sodales eius, Paulus scilicet monachus Callistrati, qui & Astronomus: & Gregorius Cappadox, qui & Clusuriarches extiterat, deinde monachus factus: & Egumenus Flori: qui in custodia frequentius illum visitantes, affirmabant eum Imperatorem Romanorum futurum. At verò Leontius dixit ad eos: Vos certum in custodia super Imperio me esse fecistis, & nunc in malis vita mea finitur. Post modicum quippe ero per singulas horas præstolans mortem. Qui dixerunt: Ne pigriteris, & hoc protinus adimpletur. Audi nos tantùm, & sequere nos. Et assumptis Leontius hominibus suis, & armis, quotquot habuit, ascendit in Prætorium silentio multo: & pulsantes portam Imperatorem venisse fingebant, ad disponendos quosdam qui illic esse noscebantur. Cũque hoc nunciatum fuisset præfecto qui tunc erat, & ille concito venisset, & portas aperuisset, capitur à Leontio: & alapis cæsus, ligatur manus & pedes. Ingressus autem Leontius, & carceribus reseratis, solutisque viris retrusis multis & fortibus, qui à sex & octo annis in vinculis fuerant, quorum plures milites erant, hos armauit, & in forum exiuit cum eis clamans. Et omnes Christianos ad sanctam Sophiam, & per omnem regionem mittens, voce sua clamare cœpit. Multitudo verò ciuitatis tumultuata celeriter ad lu-

terem ecclesiæ est congregata. Ipse verò cum duobus monachis amicis suis, & quibusdam ex clarioribus viris, qui è custodia fuerant egressi, Patriarchium ascendit ad Patriarcham. Inueniens autem & ipsum turbatum propter illa quæ iussa sunt patricio Stephano Ruffo, persuadet ei descendere ad luterem, & clamare sic: Hæc est dies quam fecit dominus. Vniuersa verò multitudo leuauerunt vocem: Effodiantur ossa Iustiniani. Et ita in hippodromum omnis cucurrit populus. Cumq; dies facta fuisset, educunt Iustinianum in hippodromum, nasoque illius & lingua recisa exulem faciunt apud Chersonam. Porrò comprehensum turba Theodotum monachum & generalem logothetam, atque Stephanum sacellarium Persam, funibusque retrorsum hos ligatos trahunt per mediam plateam, & ad Vaurum ductos incenderunt. Et ita Leontium Imperatorem laudauerunt.

Explicit Liber decimusnonus.

Inci-

INCIPIT LIBER VIGESIMVS.

Nno ab incarnationẽ Domini D. C.LXXXVIII. Leontius imperat Romanis. Igitur cum regnare cœpiſſet, vndique pacificè mãſit, tribusque annis Imperium rexit. Anno ſecundo imperij Leontij, mouit exercitũ Senalidus contra Romaniam, & multis ductis captiuis reuerſus eſt, ſeditioneque concitata Sergius patricius Lazicæ, hanc Arabibus ſubdidit. Anno tertio imperij Leontij, acie Arabes in Africã mota hanc obtinuerũt, & ex proprio exercitu taxatos in ea quoſdam conſtituerunt. Quibus compertis Leontius mittit Ioannem patricium virum idoneum cum omnibus Romaicis claſsibus. Qui cum Charthaginem perueniſſet, & bello catenam portus eius aperuiſſet, inimicosque in fugam vertiſſet, hos viriliter inſequutus vniuerſa liberauit Africæ caſtra, relictisque operatoribus, hæc Imperatori ſuggeſsit, ibidemque hyemauit, iuſsionem præſtolatus ab eo. At verò his compertis protoſymbolus copioſum & potentiorem aduerſus eos tranſmittit, & prædictum Ioannem cum ſtolo ipſius bello à portu depellit, & hoſtiliter exterius caſtrametatus eſt. Prædi-

LEON TIVS.

ctus verò Ioannes ad Romaniam repedauit, maiorem virtutē ab Imperatore accipere volens, & venit vsq; ad Cretā principē aditurus. Exercitus aūt per maiores suos ad Imperatorē ascēdere nolēs (obtinuerat enim eos timor atq; cōfusio) ad cōsiliū sese nequissimū cōtulit. Et huic maledixerunt, eligentes Imperatorē Absimarum Drongarium Cibioretorū apud Curiositas habitum, hunc Tiberium nominantes. Itaq; Leontio apud Constantinopolim posito, & Neoresium portum emundante, bubonis pestis vrbi incubuit, & in quatuor mensibus multitudinem plebis consumpsit. Venit autē Absimarus vnà cum exercitu qui secum erat, & applicuit ex aduerso ciuitatis in Syces. Per aliquantum sanè temporis ciuitatem prodere nolente Leontio, proditio facta est per singularem murum Blacernarum à principibus exteris, quibus claues terreni muri creditæ fuerant cum horribili iureiurando, Isti namque per insidias tradiderunt vrbem. Porrò ingressi classium milites ciuium domos, denudauerunt in his habitantes. At verò Absimarus Leontij quidem naso reciso in monasterio Dalmatij in custodia fore præcepit. Principes autem & amicos, vtpote commorantes ei, cæsos atq; proscriptione damnatos exilio relegauit. Heracliūq; germanū suū virum vehementer idoneū, singularē prætorem omnium exteriorum equestrium exercituum promotū in partes Cappa

dociæ ad Clausurarum discurrere, contraque hostes curam ac dispositionem facere misit.

Anno ab incarnatione Domini DC. XCI. Absimarus Imperator Romanorum creatus est. Qui septem annis imperauit, & tumultuatus est contra Abdarronem, & dominatus est ei: & persequutus est eum Abipsa Chaian. ABSIMARUS.

Anno secundo imperij Absimari, Romani Syriam peragrantes, & venientes vsque Samosatam, & deprædantes circunquaque regionem, multa occiderunt milia, vt ferunt, Arabum ducenta, plurimisq; spolijs sumptis, & captiuatione Arabum multa, reuersi sunt timore magno in eos patrato. Anno tertio imperij Absimari exercitum mouit Habdella in Romaniam, & expugnans Tarentum, nihilq; proficiens redijt, ac ædificauit Mopsuestiam, & posuit in ea custodes. Anno quarto imperij Absimari, Baanes cognomento Heptadæmon quartam Armeniam subiugauit. Absimarus verò Philippicũ filium Nicephori patricij in Cephaloniá exulem misit vi imperantis omnino venundatũ. Asserebat enim se in somnis vidisse, quòd caput suũ ab aquila protegeretur & obumbraretur. Quibus Imperator auditis hunc protinus exilio relegauit.

Anno quinto imperij Absimari seditionem concitauerunt principes Armenię cõtra Sarracenos: & eos qui erát in Armenia peremerunt, & iterum ad se Absimarum & Romanos in regionem suam adducunt. Porrò Muham-

math acie aduersus eos directa multos occidit,& Armeniam Sarracenis subdit, optimatesq; Armeniorum coaceruatos in vno loco viuentes incendit. Per idem verò tēpus exercitum mouit Azar in Ciliciam cum decem milibus. Cui cum obuius occurrisset Heraclius frater Imperatoris, plurimos eorum occidit, residuos verò vinctos Imperatori transmisit.

Anno VI. imperij Absimari, Azidus cunei aciem cōtra Ciliciam mouit, expugnansq; erat Sisui castrum. Quod Heraclius frater Imperatoris obtinuit, & bellum in eo aggressus Arabum x. milia necat. Interea Iustinianus cum penes Chersonam degeret, & se iterum imperaturum cōcionatus denunciaret, accolæ locorum eorundem discrimen ex imperio venire metuētes, cōsiliati sunt hunc interficere, vel certè Imperatori trāsmittere. Ipse verò cū id sensisset, fugiens, & Daras veniēs, Cazarorum se poposcit Chaiano pręsentari. Qui cum rei circunstantiā didicisset, suscepit eum cum honore ingenti, & tradidit illi vxorem Theodoram sororem suam. Post modicum verò prece oblata Chaiano descendit in Phanagoriam,& illic degebat cum Theodora. His auditis Absimarus mittit ad Chaianum promittens ei præbere munera multa, si Iustinianum sibi duntaxat viuum transmitteret: sin autem, saltem caput eius. Cedens autem Chaianus huiuscemodi petitioni, custodiam ei misit, quasi ne à contribulibus suis insidias pateretur,

tur, mandans Fazin, qui erat illic in personæ suæ vice deputatus, & Blagizin principi Bosphori, vt cum nunciaret fore, eundem trucidarent Iustinianum. His autem per seruum Chaiani Theodoræ nunciatis, & Iustiniano patefactis, conuocatos ad se iam dictos principes Fazin & Blagizin quasi ad colloquendū secretò, eorū colla strāgulare curauit. Confestimq; Theodoram in Cazariam mittit, & ipse à Phanagoria fugiens, in Men descendit: & inuenta naui parata ascendit in eam, & nauigans iuxta littora, venit vsq; ad Symbolum iuxta Chersonam. Ad quam mittens occultè tulit Barisbacuriū, & Salibam fratrem eius, & Stephanum, & Moropaulum vnà cum Theophilo. Qui cum nauigasset cum eis Chersonam, Pharum trāsiuit. Sicque demum transfretantes Necropola seu ostia Danapri & Danistri, tempestate facta, super salute sua desperati sunt omnes. Maiaces verò familiaris homo ipsius dixit ei: Ecce morimur Domine, voue Deo pro salute tua, vt si Deus imperium tuum tibi reddiderit, in nullum tuorum vlciscaris inimicum. At ille in furore respondens, ait: Si pepercero cuiquam eorum, in hoc loco me Deus demergat. Et sine periculo ab æstu illo exiuit, & introiuit in Danubium amnem. Cum autem misisset Stephanum ad Trebellin dominum Bulgariæ vt sibi auxilium præstaret ad obtinendum parentale imperium suū, repromisit ei se plurima dona datu-

rum, & filiam eius in vxorem accepturum, ipsiq; in cunctis obediturum & cōcursurum, iureiurando pollicitus. Quo ille cum ingenti honore suscepto, commouet vniuersum sibi subditum populum Bulgarum, atque proximo anno ad regnantem vrbem venerunt.

Anno septimo imperij Absimari, mortuus est Habdimelich Arabum princeps, & tenuit principatum eius Vlid filius Abdalharis. Eodem quoq; anno Iustinianus cum ad regiam vrbem vnà cum Terbelli venisset, cum subiectis Bulgaribus castrametatus est ad portam Carsij, & vsque ad Blacernas. Et per tres dies alloquens eos qui erant de ciuitate, conuicijs dehonestabatur ab illis, qui eorum nec saltem verbum admittebant. At verò Iustinianus cum paucis contribulibus bello excepto per aquęductum ingressus, & tumultum excitans fodiendo vrbem obtinuit, & post paululum tabernacula in Palatio Blaternarum tetendit.

IVSTINIANVS II.

Igitur imperij sui primo anno, id est, quo imperium suum Iustinianus recepit, multa dona Trebelli tribuens, simul & regalia vasa, dimisit eum in pace. Cæterùm Absimarus vrbem Appolloniadem fugiens adijt: insequutionem tamen perpessus apprehenditur, & ad Iustinianum deducitur. Porrò Heraclius vinctus à Thrace adductus est cum omnibus qui ei opitulabátur. Quos in muro omnes suspendio interfecit. Cum autem ad Mediterranea desti-

destinasset, multos ex eis inuentos tá actores, quàm priuatos similiter interemit. Porrò Absimarum atque Leótium vinctos catenis per totam vrbem pompis fecit dehonestari. Cúque ludi equestres agerentur, ipséque in solio resideret, ducti sunt publicè tracti & proiecti proni ad pedes eius. Quorum ille colla vsque ad solutionem primi brauij calcauit, vniuersa plebe acclamante: Super aspidem & basiliscum ambulasti, & conculcasti leonem & draconē. Et ita hos destinatos in viuario animátiū capitis animaduersione puniuit: Callinicum verò Patriarchā ablatis oculis apud Romam exilio relegauit, & * Cyrum, qui insula fuerat inclusus Amastridis, tanquam eum qui prænunciauerat sibi restitutionem imperij, subrogatū prouexit. Innumerabilem quoque multitudinem tam ex ciuili quàm ex militari catalogo, multos perdidit, multos etiam in saccos missos amara morte fecit necari: alios autem cum ad prandium vel ad cœnam accubitaret, mox vt surgebat partim suspendio, partim incisione perdebat. & hinc magnus timor obtinuerat omnes. Misit interea classem ad educendam de Cazaria vxorem suam, & multæ cum suis viris scaphæ demersę sunt. Quo audito, Chaianus significat ei dicens: O insensate, nónne oportebat te in duabus vel tribus scaphis accipere mulierem tuam, & non tantam occidere multitudinem? An putas quòd & hanc arte decipias? Ecce

Protocyrū

peperit tibi filium, mitte & accipe illos. At ille misso Theophylacto cubiculario duxit Theodoram, & filium eius Tiberium, & coronauit eos, & imperauere simul cum ipso. Anno secundo imperij Iustiniani, Vlid surripuit ecclesiam catholicam Damasci, liuore pestifero in Christianos habito, stimulatus propter eminentem tanti pulchritudinem templi: & prohibuit scribi Grecè publicos logothesij codices, sed in Arabicis annotari sine computo: quoniam impossibile est illorum lingua monadem, vel dualitatē, aut trinitatē, aut octo & dimidium, aut tria scribi, propter quod & vsque hodie sunt notarij cū eis Christiani. Anno tertio Imperij sui Iustinianus pacem inter Romanos & Bulgares euertit, & equestres militias in Thracē transire faciēs, classibus constructis contra Bulgares & Trebellin properauit. Cum autē venisset ad ripam, nauigium quidem ante castrum applicare fecit. Populo autem sicut ouibus per campos ad colligendum fœnum disperso viderunt exploratores Bulgarium, vanam dispositionem Romanorum, & coaceruati vt feræ subitò irruerunt, & vehementer consumpserunt Romaicū ouile, multam prædam & equos & arma, exceptis his qui perempti sunt, accipientes. Porrò Iustinianus cum ad castrū fugisset cum his qui euaserant, per tres dies portas clausas & obseratas tenuit. Videns verò Bulgarium perseuerantiam, ipse sui equi neruos primus incidens,

cidens, omnes idipſum facere iuſsit. Armis autem bellicis ſupra murum poſitis noctu in ſcaphas aſcendens latenter enauigauit, & cum confuſione peruenit ad vrbem. Anno quarto imperij ſui exercitũ mouit Maſalmas aduerſus Tyránium propter indignationem exercitus vnà cum Mauinia per Marinianum occiſi:& hanc obſidentes, hyemauerunt ibidem. Ad quos mittit Imperator duos prætores Theodorum Cartherucam, & Theophylactum Saliban cum exercitu & agreſti populo ruſticam operam daturo ad debellandum eos & inſequendum. Ipſi verò ad cõtentionem venientes in alterutrum, & inordinatè in eos congreſsi, ſtatim verruntur, & multa milia perierunt, & captiui ducti ſunt multi. At illi ſarcinis eorum & eſcis acceptis obſederunt quouſque ciuitatem ceperunt. Defecerat enim eis eſca, & per hoc receſſuri erant. Porrò viri Tyrannenſes his * verbis deſperati, acceperũt verbum indénitatis ſuæ, & exierunt ad eos, & derelicta eſt ciuitas deſerta vſque in præſentem diem. Verùm illi nõ ſeruantes verbum, hos in eremum exules tranſmiſerũt, & multos ex his ſeruos retinuerunt. Anno quinto imperij Iuſtiniani, mouit exercitum Abas contra Romaniam, & multis in captiuitatem ductis redijt, & cœpit ædificare Garis in regione Eupoleos. Anno 6. imperij Iuſtiniani, mouit exercitum Muctam aduerſus Ciliciá, & multa caſtra accepit verbo. Pro- *uiſis*

ditum eſt eis & Camachum cum adiacétibus ſibi locis. Interea Iuſtinianus ſtolo copioſo armato Maurum patricium miſit Cherſonam vnà cum Stephano patricio cognomento Aſmicto, malorum memoria ſuccenſus, inſidiarumq; recordatus cótra ſe à Cherſonitéſibus & Boſphoronianéſibus, & reliquis climatib. effectarum. Omnes naues, dromones videlicet, trieres & ſcaphas, chimæras & lintres vſque ad Chelandia per collationem ab vnoquoque inhabitátium vrbem, ſenatorum videlicet & ergaſticorum & plebeiorum, ac omnis officij collegit. Quibus miſsis præcepit, omnes habitantes in caſtris illis gladio interficere, & neminem viuificare, tradens eis & Heliam Spatarium, qui deberet prætor Cherſones conſtitui. Qui Cherſonem venientes nemine ſibi reſiſtente caſtra ceperunt, & omnes gladio interfecerunt, exceptis paruulis, his parcétes, & ſibi hos in ſeruitium reſeruantes. Tudunum autem principem Cherſonis, qui & ex perſona Chaiani erat, & Zelum ex linea & genere eius, qui & primus ciuium habebatur, atq; alios illuſtres & primores quadraginta Cherſonis vnà cum familia ipſorum vinctos ad Imperatorem duxerunt. Alios verò ex primoribus Cherſonis ſeptem, in verubus ligneis igni applicatos aſſauerunt. Alios etiam viginti poſt tergum horum vinctis brachijs ad proram nauis alligantes, & lapidibus hanc implentes, in profundum miſerunt. His autem

autem Iustinianus auditis, super salute puero rum sæuiens, iussit eos quantocyus ad se venire. Cum autem stolus mense Octobri motus, & in pelago præoccupatus fuisset, in astri ortu quod Taurus dicitur, penè totus demersus est. Sanè numerati sunt eorũ qui submersi sunt septuaginta tria milia. At verò Iustinianus his agnitis non est tristatus, quin potius gaudio repletus, & huiusmodi adhuc væsaniæ deditus, clamore magno minitâs, iterum alium stolum mitti, & arari vsque ad pauimen tum, & illidi vniuersos qui remanserant paruulos ad parietem iussit. Audierunt hæc qui erant ex castris illis, & se munierunt, coactiq; contra Imperatorẽ sapere, miserũt ad Chaianum in Cazariam petentes populum ad custodiam sui. Verùm inter hæc erigitur & Helias Spatarius & Bardanes exul, qui tunc fuerat à Cephalonia reuocatus, eratq; cum classe apud Chersonem. Porrò Imperator his cognitis, misit cum paucis dromonibus Gregorium patricium cognomento Syrum, & generalem logothetam, & Ioannem præfectum, atq; Christophorum Turmarchen Thracensium cũ trecẽtis armatis, tradẽs eis Tudunum ac Zelum, qui deberent Chersonæ restitui secundum quod antea fuerãt, ad rationem reddendam Chaiano per apocrisarium, ducendosq; ad se Heliam atque Bardanem. Quibus transmeãtibus in Chersonam, his Chersonitæ rationem reddere dignati sunt: in crasti-

num verò solos hos ciues ingredi exhortati portas clauserunt, & generalem logothetam vnà cum præfecto gladio trucidarũt. Tudanum verò cum Zelo etiam ducto Turmarche vnà cum trecentis militibus Cazaris tradiderunt, & ad Chaianum mittere curauerũt. Tudano autem in itinere mortuo, Cazari in susceptione eius occiderunt turmarchen vnà cum trecentis militibus. Tunc hi qui Chersones erant, cæterorumq; castrorum, Iustiniano mala imprecati sunt: Bardanem verò Philippicum, qui illic fuerat exilio relegatus, etiam in Imperatorem laudibus extulerũt. His compertis Iustinianus peramplius insaniens, filios quidem Helię Spatarij in matris sinu peremit. Hanc autem coegit cõiungi coquo, qui erat genere Indus. Sicq; alio nauigio constructo Maurum patricium Besum dirigit, traditis ei ad expugnationẽ ciuitatum machinis, & ariete, omniq; instrumento ad vrbis exterminium, mandans illis quidem muros Chersonis, omnemq; vrbem ad terram prosternere, nullam verò animam ex ipsis viuificare, crebrisq; quæ agerentur suggestionibus intimare. Hoc autẽ transmeante, perq; arietẽ turrem, quę dicebatur Centinarisia, simul & proximam eius Syagrum vocatam deponẽte, Cazarisq; peruenientibus, factæ sunt induciæ belli. Bardanes autem fugiens ad Chaianum pergebat. Cum verò inefficax stolus effectus ad Imperatorem remeare minus auderet, Iustinia-

ſtinianum quidem execrati ſunt, Bardanem autem vt Imperatorem laudibus extulerunt. Præterea petierunt à Chaiano vt daret ſibi Philippicum. Porrò Chaiano verbum ab illis exigente ne proderetur ab eis, & deferretur ei per vnumquemq; virum numiſma vnum: illi protinus his datis acceperunt Philippicum Imperatorem. Cum autem claſsis moraretur, & ſuggeſtio nulla veniret, ſenſit Iuſtinianus cauſam, ſumptisq; his qui ſecum erât Obſicij, & parte Thracenſium, aſcendit vſque Sinopen ad diſcenda quæ Cherſonæ fuerant geſta. Cumq; intueretur vlteriores partes, vidit claſſem, & ad vrbem reuerſurus, impetum demonſtrauit. Verùm Philippico preueniētē vſq; ad Amaſtrin caſtrametatus eſt. At verò Philippicus continuò mittit cōtra Tiberium quidem, Maurum patricium, & Ioannē Spatarium cognomento Struto: Heliam verò cum incurſione militari contra Iuſtinianum in Damaſtrin: iterumq; alium contra Bariſbacuriū, qui fuga fuerat vſus. Et Maurus quidem vnà cum prædicto Struto, cum ad Blacernas abiſſet, inuenit Tiberium altera tenentem manu columellam ſanctæ menſæ Dei, & Dei genitricis altaris: & altera precioſa ligna, & in collo phylacteria: extra tribunal autem reſidentem Anaſtaſiam patris ejus matrem, quę Mauri prouoluta pedibus, flagitabat ne ſuus occideretur nepos Tiberius, vtpote qui nihil geſſerit prauum. Cumque ille pedes

huius teneret, & cum lachrymis supplicaret, ingressus est Strutus intra tribunal, & vi arripuit illum, & preciosa quidē ligna ab eo sublata supra mensam posuit, phylacteria verò in collo suo suspendit. Puero autem foras educto & despoliato, supraq; limen expanso, guttur eius instar ouis secarunt: & hunc in templo sanctorum Anargirorum, quod Paulinæ vocatur, sepeliri mandarunt. Comprehensus præterea & Barisbacurius primus patricius

Obsequij & comes * Obsicij est interemptus. Porrò Helia vnà cum eo qui secum erat ascendente in Damastrin, & ad sermones cum eo qui illic erat exercitu veniente, verbumq; impunitatis populo qui erat cum Iustiniano prębente, & sequestrati sunt vniuersi, & discesserunt à Iustiniano, solum hunc deserentes, & ad partes Philippici confluentes. Tunc prædictus Helias furore repletus currēs collo eius comprehenso, pugione quo erat accinctus, caput eius amputauit, & per Romanum Spatarium ad Philippicum misit. At verò Philippicus per eundem Spatarium hoc ad Occidentales partes vsq; Romam transmisit. Præterea priusquàm imperaret, erat quidam inclusus in monasterio Callistrati præuisor, & hæreticus, qui ad se venienti Philippico dixit: Imperium tibi est repositum. At ille turbatus est. Et ait inclusus: Si iubet Deus, tu quā ob rem contradicis? Hoc autem dico, quia sexta synodus malè facta est. Si ergo imperaueris, hāc proijce,

proijce, & imperium efficietur tibi forte atque longæuum. Qui cum iuramento ſpopondit ei ſe hoc facturum. Cum autem Leontius Iuſtiniano ſucceſsiſſet, aſcendit Philippicus ad incluſum, qui dicit ei: Ne feſtines, fiet tibi. Cumque Abſimarus imperaſſet, rurſus aſcendit ad eum. Cui iterum ille ait: Ne acceleres, illud enim præſtolatur. Porrò cum Philippicus hoc quibuſdam amicis ſuis fuiſſet confeſſus confidenter, ab eis Abſimaro nunciatum eſt, qui cæſum & tonſum atque ferreis vinculis alligatum hunc in Cephaleniam exulem miſit. Cum autem Iuſtinianus imperium ſuſcepiſſet, reuocauit eum, & cum regnaret, fecit pſeudoſynodum epiſcoporum, iuxta pſeudomonachi & incluſi ſermonem, & abiecit ſanctam & vniuerſalem ſextam ſynodum. Eodem anno ille vanus oculorum cæcitatem incurrit. Quibus diebus cum in multa poſitus ſecuritate degeret Iuſtinianus, multitudinemq; pecuniarum & ſplēdidiſsimarum ſubſtantiarum, illic ex multis retro temporibus ab his qui antea imperauerant, ex proſcriptionibus & diuerſis occaſionibus, maximeque à prædicto Iuſtiniano collectarum inueniſſet, hæc fruſtra & incaſſum ac ſine dolore diſperſit. Et in diſputationibus quidem ſuis rationabilis & prudens æſtimabatur, in actibus autem & honeſtate indignè conſummans improbabilis demonſtrabatur vbique. Erat autem hæreticus & adulter.

PHILIPPICVS. Anno ab incarnatione Domini DCC.IIII. Romanis imperat Philippicus, qui regnauit annis duobus. Arabibus autem præest Vlid, qui ducatum nouem annis tenuit. Anno igitur primo imperij sui Philippicus Armenios de terra sua pellens, in Armenia quarta & Militene habitare coegit. Porrò non præualuit sæuius moueri contra sanctam ecclesiam, & vniuersalem sextam synodum subuertere studens, diuinaq; ab eo roborata sunt dogmata. Reperit autem sui sensus Ioannem, quem episcopum Constantinopoleos fecit, deposito Cyro præsule, quem & exilio relegauit in monasterio Choras: Nicolaumq; diaconum Calicum effecit, qui cum medicinali esset disciplina sophista, tunc Quæstor erat. Algepidum diaconum magnæ ecclesiæ, atque Antiochum chartophylacem, & alios morum eorundem, quiq; etiam scripto anathematizauere sanctam sextá synodum. Interea Bulgares per Aphilea clàm in angustum incidentes, & magna cęde facta vsq; ad vrbem discurrentes, & multos transuehentes nuptijs opulentis, & dapsilibus prandijs cum vario argento, cæteroq; apparatu * reperientes, vsque ad Auream portam discurrentes, totaq; Thrace præda euacuata, illæsi cum innumeris pecoribus reuersi sunt ad propria. Similiter & Arabes Mistiam ceperût, & alia castra multa præda familiarum plurimarum & pecorum innumerabilium facta. Anno secundo imperij Philip-

* repertis

Philippici, mouet exercitũ Habas contra Romaniam, & accepit Antiochiam Pisidiæ cum multa præda, & reuersus est. Factus est autem terræmotus in Syria. Biennio verò imperij Philippici transacto, circoq; natalitio cũ Prasini vicissent, visum est Imperatori sabbato Pentecostes equitem cum susceptione ac organis ingredi, & lauari in publico balneo Zeuxippi, & cum ciuibus prosapię antiquæ prandere. Cum autẽ meridie requiesceret, repētè per Auream portam introiuit Ruffus primus stratorum * Obsicij cognomento Buramphi, & Theodorus patricius * Myacesij cum taxatis quos habebat in Thrace thematis sui, & festinans in palatiũ, inuenit Philippicum meridie quiescẽtem, & comprehensum eum duxit in oratorium Prasinorum, & illic oculos eius eruit nullo sciente. In crastinum autem, id est Pẽtecostes, coaceruato in magna ecclesia populo coronatus est Artemius primus à secretis, mutato nomine Anastasius. Sabbato verò post Pentecosten, oculis priuatus est Theodorus Myacesij, & secundo sabbato idipsum pertulit Gregorius Buramphus, & in exilium missi sunt apud Thessalonicen.

Obsequij
Myancij.

Anno ab incarnatione Domini DCC. VI. Artemius Romanis imperat. Masalmas igitur incursiones aduersus Romaniã mouit, & despoliata Galatia redijt cum præda & spolijs multis. Ast Artemius magistratibus in equestribus militijs idoneis & rationabilibus, in ARTEMIVS.

rebus ciuilibus ordinatis, iam requiē adeptus degebat. Cumq; Arabes contra Romaniā, Maurophoriq; armarētur, Imperator misit principes in Syriam ad Vlid, quasi pro his quæ ad pacem pertinent loquuturos, Danielem scilicet, & inter alios Sinopitē patricium & præfectum vrbis, mandās eis diligenter inuestigare de motu eorum, & virtute contra Romaniam instruenda. Qui cum audissent & remeassent, nunciauerunt Imperatori, magnum contra regiam vrbem per terrā ac mare instrumentum eorum. Tum ille præcepit quousq; quisq; haberet, sumptus vsq; ad triennij tempus se sollicitè præparare: qui autem hoc non possederit, ab vrbe inquit discedat. Constituit autem præpositos construentium naues, & cœpit ædificare dromones & trieres igniferas, & maximas trieres. Et maritimos quidem renouauit muros, similiter autem & terrenos, sistens arcobalistas, & * magnas in turribus, & argumentosas alias machinas: & secundum quod posibile erat, sibi vrbem muniuit, frugesq; plurimas in regalibus horreis posuit, atque munitisimè ibi seruauit. Anno secūdo imperij Artemij, qui & Anastasij, mortuus est Vlid Arabum dux, & Zulcimin filius Habdimelich in principatu succesit, qui tribus præfuit annis. Eodemque anno translatus à Cizico vrbe metropoli Germanus Constantinopolim, in quo & commonitorium trāslationis, quod subinfertur, pronunciatum

manganæ

ciatum eſt,continens ita.Electione & approbatione religioſiſsimorum presbyterorum & diaconorum totius venerabilis cleri, ſacriq; Senatus,& amici Chriſti populi conſeruandę huius regię vrbis diuina gratia,quæ ſemper in firma curat,& ea quæ non ſunt adimplet,tranſtulit Germanum ſanctiſsimum præſulem Cizicenſium metropoleos in epiſcopum huius à Deo conſeruandæ, ac Imperatoriæ ciuitatis. Facta eſt præſens translatio in præſentia Michaelis ſanctiſsimi presbyteri, & apocriſarij apoſtolicæ ſedis, & reliquorũ ſacerdotũ ac præſulum ſub Artemio Imperatore.Porrò cũ Artemius didiciſſet,quòd claſsis Sarracenórum ab Alexandria in Phœnicem properaret ad incidendum lignum cypreſsinum, electis ex proprio ſtolo velocibus ſcaphis miſit taxatos,& ex themate Obſicio apud Rhodum amnem colligi iuſsit,præpoſuitque prætorem eius & caput Ioannem magnæ eccleſiæ miniſtrum,qui dicebatur Papa Ioannacis,quiq; generalis tunc erat logotheta.Is ergo cum Rhodum adijſſet, & nauigia conueniſſet,alloquebatur principes ſuper munitione ac itinere ipſorum in Phœnicem ad incēdendum lignũ, & præparationem Agarenorum quæ inueniretur.Cumq; omnes alacriter obaudiſſent, hi qui erant Obſicij nullatenus admiſerũt,& Imperatorem quidem deteſtati ſunt, diaconum verò Ioannem frameis peremerunt. Hi ergo ſtolidi viſi ad ſua nauigauerunt loca: illi verò

nequam operatores contra regiam ascenderunt vrbem. Cum autem Adramizium adijssent, essentq́; sine capite, inuenerunt hominem indigenam nomine Theodosium, qui erat tributorum publicorum exceptor, iners ac idiota, & hortati sunt eum imperare. At ille fuga vsus in monte latebat. Quem inuentum vt Imperatorem laudibus extulerunt, vi cogentes hunc. Quibus Artemius cognitis, præfecit vrbi domesticos homines suos principes cum stolo quem ipse construxerat, & armatis eis ipse Niceam ingressus abijt in vrbē, & ibidem se munit. Rebelles autem ascendentes, & commoto toto themate Obsicij, & Gotthogræcis comprehensis, multisq́; pulsis & magnis, negociatorijs scaphis per terrá & per mare Chrysopolim venerunt. Cum autē vrbis clasis in portum sanctæ Mammæ stationem fixisset, singulis quibusq; diebus per sex menses inuicem expugnarunt. Cum autem stolus vrbis ad Neorij vrbis portū profectus stetisset, transiens Theodosius Thracenses obtinuit partes. Proditione verò facta per portam singularis muri Blacernarum, vrbem cepit. Ast iniqui * Obsequij populi vnà cū Gotthogræcis noctu per domos ciuium discurrētes, nulli parcentes, maximum excidium operati sunt. Principes autem qui in ea erant Artemij, vnà cum Germano sanctissimo Patriarcha Constantinopolitano comprehenso, duxerunt in casam Arthemij, & eorum qui cum ipso

Obsicij

ipso erant. Porrò Artemius his visis desperati onem sui confessus, semetipsum tradidit, ver boq; impunitatis accepto, monastico indutus est habitu. Quem Theodosius illæsum reseruás, apud Thessalonicam exilio relegauit. Por rò Philippicus imperauit annis quidem duobus & mésib. noué, Artemius verò anno vno & mensibus tribus. Leo præterea cum esset prætor Orientaliū, quoniam auxiliabatur Artemio, non est subditus Theodosio. Habebat autem conspirantem sibi & cócurrentem Artabasdum Armenium prætorem Armeniacorum, cui & spopondit, filiá suam se in vxorem daturum, quod & fecit.

THEO DOSI. VS.

Anno ab incarnatione Domini D C C.VI II. Theodosius imperat anno vno. Cuius tépore Masalmas aduersus Cóstantinopolim aciem dirigit, & præmisit Zulzimin cū exercitu per siccū, Haumarum verò per mare. Porrò ipse post eos cum multo apparatu venit hosti li. Zulcimin autem, & Bacarius Amoriū peruenientes scribunt ad Leonem prętorem Orientalium ita: Nouimus quia imperium Romanorum te decet, veni ergo ad nos, & loquamur quæ ad pacé sunt. * Innuens auté Zulcimin Amoriū exercitum non habere, & inimicitia penes magistratū iacere ob auxiliū quod Artemio cóferebat, obsedit illud, volens illic Masalmá expectare. Mox aūt vt appropinquauit ciuitati, cœperunt Sarraceni laudib. diffamare prætoré Leonem Imperatoré, rogántes *Intuens*

& hos qui intus erant idipſum efficere. Videntes autem & hi qui erant Amorij quòd Sarraceni hunc amore laudarent, laudauerunt & ipſi. Cognoſcens verò prætor quòd taxatis ac principibus non exiſtentibus petiturum foret Amorium, ſignificat Zulcimin: Si vis inquiens, vt veniam ad te, & quæ pacis ſunt loquamur, cur obſides ciuitatem? At ille: Veni inquit & recedo, & accepto ab eo verbo prætor cum trecentis equitibus venit ad illum. Videntes autem eum Agareni veſtiti loricis ſuis venerunt ei obuiam, quia manebat dimidio procul à caſtris eorum vno miliario. Per tres ſanè dies eo procedēte, ad ipſum quæ ad pacem ſunt loquebantur, & vt à ciuitate recederent. At illi aſſerebant: Sponde pacem, & recedimus. Comperto verò prætor quòd vellēt eum retinere, vocauit multos ex illuſtrib. Sarracenis ad cœnam, & deſcendentibus eis, miſit Zulcimin tria milia loricatorum ad circundandum eum ne fugeret, & ſeruandum. Qui cognita cuſtodia * nunciant ei, quia multitudo equeſtrium Sarracenorum in circuitu noſtro ſtat. Veniēs autē vnus ex eis eques nomine Zubeir, in pręſentia ſtetit dicens: Seruus furatus pecunias multas fugit, & propter illū equis inſedimus. Porrò ipſorum agnita prætor deceptione dixit ad eum: Ne turbemini: nam quocunq; perrexerit, in caſtris noſtris reperiemus eum. Triſtatus autem voluit occultè per hominem ſuum innoteſcere his qui Amorij

nunciauit

morij erant dicens: Timete Deum, ne vosmetipsos prodatis. Ecce enim & Masalmas appropinquat, & exijt etiam episcopus ad eum, & eadem ipsa dicit ei. Cum verò Zulcimin didicisset, quòd exisset ad eum episcopus, mittit ad prætorem dicens: Da nobis episcopum. Qui mœstus factus abscondit eum, & cuidam hominum suorum præcipiens, Nobis, inquit, colloquentibus indue eum alijs stolis, & quasi propter ligna vel aquam missum, sine vt vadat in montes. Insistentibus autem pro eo Saracenis, dicit prætor: *Nónne hîc? veruntamē pergite ad Amiram, & venio ipse, & de cūctis loquemur. Ipsi autem cogitantes, quòd cum introisset ad Amiram, in medio ipsorum retinerent eum, hunc dimiserunt. At ille cū equo insedisset, profecturus cum hominibus ducentis, quasi venaturus, dedit se in partē sinistrā. Sarraceni ergo qui erant cum eo, dicunt ei: Quò vadis? qui ait: In pratis volo manere. At illi dixerunt: Consilium tuum non est bonum, & non venimus tecum. Tunc prætor dicit suis: Verbo nobis dato tenere nos voluerunt, & propter nos Christianos perdere. Verùm ex his hominibus vel animantibus quæ remanserunt, nullum retinent. Et cum issent milibus decem, mansit. Postera verò die mittit stratorum suorum domesticum, & significat eis: Quia verbum mihi dedistis, & dolo me retinere voluistis, idcirco recessi. At verò Masalmas clausuras tenebat, & transierat Zul *Nō est hic*

cimin autem hoc ignorabat. Porrò tumultuati sunt Amiræi & populus Zulcimin perhibẽtes: Vt quid obsidemus muros, & incursiões non facimus? Depositisq; tabernaculis discesserunt. Prætor autem * Nicetam Turmarchã cum octingentis militibus in Amorium introduxit, emissis multis mulieribus & infantibus, & proficiscitur in Pisidiam. Cum autem Masalmas venisset in Cappadociam, exierunt ad eum, vt se reciperet flagitantes. Audita verò Malalmas inimicitia, quam habebat Theodosius in Prætorem, volens hunc decipere, & pacisci cum eo, ac per ipsum Romaniam sibi subijcere, dicit eis: Non estis Prætoris? At illi: Etiam. Qui dixit: Facitis quicquid ipse facit? Qui dixerunt: Etiam. Tunc dicit eis: Ite ad castra vestra, & quenquam timere nolite. Iussitque populo suo ne prædarentur in cũctis prouincijs. His prætor compertis, & intelligens quòd Zulcimin nunciaret Masalmæ, quòd se dimiserit & discesserit, misit literas ad Masalman dicens: Ad te volebam venire, sed Zulcimin cum euenissem, tenere me voluit, & idcirco metuo venire ad te. Dicit ergo Masalmas homini Prætoris: Noui quòd illudat mihi Prætor, ne penitùs depræder prouincias eius. Dicit ei homo Prætoris: Non est ita, sed in veritate scribit tibi. Tunc interrogat: Quomodo est, inquit, Amorium erga illum? ait: Bene, & in subiectione eius. Iratus autem iniurijs afficit eum dicens: Cur mentiris? At ille: Ita

Nicetam

Ita est vt dixi. Et taxatas misit vnà cum Turmarcha in ipsum, & eduxit abundantiores familias. Tribulatione itaq; ingenti Masalmas super hoc accepta cum furore expulit eum. Consilium quippe habebat æstate capere illud, & expectandi classem, & sic in Asiam descendendi atq; hyemandi. Ergo quæsito iterũ Prætoris homine sciscitabatur ab eo. Ille verò iureiurãdo dixit ad eum: Omnia quę aio tibi, vera sunt, sed & multi in id taxati cum Turmarcha ingressi sunt, cũctamq; substãtiã ibidẽ habitãtiũ, & inopes familias eduxit illinc. His auditis scribit Prætori: Veni inquiens ad me, & tecum paciscor, & vniuersa vt vis parabo. Contemplatus igitur Prætor, quòd Masalmæ appropinquasset, & quòd in alijs quinq; diebus prouincias suas transiturus esset, missis ad eum duobus Consulibus, significat ei dicens: Literas tuas accepi, & voluntatem tuam suscepi, en ad te venio. Sed vt nosti, Prætor sum: & pecunia, & argentum, & populus me sequuturus est. At permitte mihi per hoc super vnoquoq; ipsorum verbum. Et siquidem quemadmodum requiro ex vobis, causa mea fuerit facta, bene & optimè: sin autẽ, indemnis saltem & tribulatione proficiscar excepta. Consulibus ergo peruenientibus ad eum Theodosianis, dicit illis Masalmas: Sciebã quòd illuderet mihi Prętor verè. At illi, Absit inquiũt. Tũc facto qđ quęsierat verbo absoluit eos, donec Cõsules cũ subscripto verbo ad

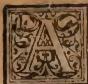
Prętorem fuissent reuersi. Masalmas verò multitudines copiosas habens, & nusquã stare valens, Acroenum adit. Præterea cum vidisset Prætor quòd ille suas transisset prouincias, Nicomediam vadit, & * Theodosij filium cõsequutus, capit hunc cũ omni apparatu regio, & viris primis Palatij. At verò Masalmas descendens in Asiam, hyemauit illic, & Haumar in Cilicia. Ast prætor assumpto Imperatoris filio, & inito consilio cum his qui secum erãt, venit Chrysopolim. Porrò Theodosius comperti his quæ gesta sunt, consilio à Germano Patriarcha & Senatu percepto, per eundem patriarcham à Leone indemnitatis verbum accepit, & ecclesiæ sine perturbatione seruandæ, & sic ei cõmittũt imperium. Porrò Theodosius vnà cũ filio suo clerici facti, residuum vitæ suæ transierunt in pace: veniens autem Masalmas Pergamum, hanc obsedit, & indulgentia Dei per operationem diabolicam accepit, & magisterio cuiusdam magi. Adductã enim viri ciuitatis illius mulierem incinctam iamq; parituram inciderunt, & assumpto paruulo in cacabo coxerunt. Atq; in huiusmodi Deo detestabili sacrificio omnes qui bellare volebant, dexteræ manus suæ manicas intingebant, & idcirco traditi sunt inimicis.

Theodosiũ

Explicit Liber vigesimus.

Inci-

INCIPIT LIBER VICESIMVSPRIMVS.

Nno ab incarnatione Domini D CC.IX. Leo Romanorum prouehitur Imperator, qui viginti quatuor imperauit annis. Zulcimin verò Arabum dux noscitur, qui tribus præfuit annis. Hoc itaq; anno Leo imperare cœpit, ex Germanicensibus deriuatus, genere Syrus, qui à Iustiniano cum prius regnaret, transfertur in Mesembriam Thracę. Porrò posteriore Imperij sui tempore, cum veniret vnà cum Bulgaribus, obuius ei fuit cum muneribus ouium quingentarum. Placatus autem Iustinianus Spatarium illum protinus fecit, & habuit hunc sicut germanum amicum. Præterea inuidia ducti quidam detrahebant, ei tanquam Imperium appetenti. Cum verò quæstio superfieret, velut insimulatores confusi sunt. Sanè huiuscemodi sermo extunc ei cœpit dici à multis. Iustinianus licet lædere eum * voluerit, tædium quidem sibi contra eum inijcitur: & mittit eum in Alaniam cum pecunijs ad commouendos Alanos aduersus Abasgiam, Sarracenis retinentibus tam Abasgiam, quàm Lazicen & Hiberiam. At ille cum pergeret in Lazicam, pecunias quidem reposuit apud Phasidem, perpau

LEO.

* noluerit

cisq; assumptis indigenis apud Apsiliam, cum transisset Caucasios montes, venit in Alaniã. Iustinianus verò volens eum perdere, misit & tulit pecunias ex Phaside. Alani autem cũ omni honore suscipientes Spatarium, atq; verba ipsius audientes, introierũt, & prędati sunt Abasgiam. At verò dominus Abasgorum intimat Alanis dicens: Vt inuenio aliũ talẽ mẽtionarium Iustinianus quem habuit, quẽ mittere debuisset, & commouere vos contra nos vicinos vestros nisi hominem istum? Fefellit enim vos & circa repromissionem quoq; pecuniarum: mittens enim Iustinianus has abstulit. Sed date nobis eũ, & præbemus vobis numismata tria milia, & prisca charitas nostra non soluatur. Verùm Alani dixerunt: Nos nõ propter pecunias obediuimus ei, sed propter dilectionẽ Imperatoris. Iterum Abasgi mittũt ad eos dicentes: Date nobis eũ, & tribuemus vobis numismata sex milia. Porrò Alani volẽtes discere regionem Abasgorum, repromiserunt se accipere illa numismata sex milia, & dare Spatarium. Alani verò confessi sunt Spatario cuncta, & dicunt: Quemadmodum vides, via quæ ducit in Romaniam clausa est, & quo modo transeas non habes: sed potius callidè agamus, & polliceamur quòd tradamus te eis, & mittimus homines nostros cũ eis, & discimus clausuras eorum, & irruimus, & exterminabimus regiones ipsorum. Apocrisarij verò Alanorum abeuntes in Abasgiam, & repromitten-

mittentes Spatarium prodere, plurima xenia acceperunt ab eis, & plures missos denuo mittunt simuletiam cum quantitate auri ad recipiẽdum Spatariũ. Alani verò Spatario aiunt: Homines isti, quemadmodum & antè prædiximus, ad recipiendum te venerunt, & Abasgia te præstolatur, & quoniã proximi sumus eis, negotiatores euntes ad illos non deficiũt. Ergo ne prodas consilium nostrũ. Trademus te manifestè: & cũ nos moti recesserimus, mittimus occultè post tergum: & illos quidẽ occidemus, te aũt occultabimus, donec coaceruatur populus noster, & sic concorditer ingrediemur terrã eorum. Quod & factũ est. Cõprehenso deniq; Spatario cũ hominib. eius, missi Abasgorũ vincientes eũ abibant. Dein retrò venientes Alani cũ Lotaxo domino suo occiderunt Abasgos, Spatariũ occultantes, & electis militibus motus est cõtra eos in Abasgiã, & insperatè clausuras ingressus multã in Abasgia prędam & exterminium operatus est. Quibus auditis Iustinianus, & cõperto quòd etiã sine pecunijs præcepta sua sunt acta, mittit literas ad Abasgos: Quia si saluum, inquiens, Spatariũ nostrũ custodieritis, & per vos illæsum transire permiseritis, omnes excessus vestros vobis ignoscimus. At illi cũ gaudio his receptis, miserũt denuo in Alaniã perhibẽtes: Dabimus vobis obsides filios nostros, & date nobis Spatarium, vt mittamus eũ ad Iustinianum. Verùm Spatarius hoc admittere noluit

afferens: Valet mihi Deus aperire ostium exeundi. Nam per Abasgiam non exeo. Post aliquod verò tempus, cum exercitus Romanorum & Armeniorum ingressi essent in Lazicá, & Archeopolim expugnarent, Sarracenorum audito aduentu recesserunt. Separati verò ex eis vsq; ad ducentos ascenderunt in partes Absiliæ atq; Caucasiorum montium deprædátes. Sanè Sarracenis ad Lazicam venientibus, fuga lapsus Romanorũ Armeniorumq; populus, Phasin remeans adit. Ducenti verò illi remeantes in Caucasijs stetere montibus latrocinantes, & sui desperationẽ patientes. Quo comperto Alani arbitrati sunt multitudinem Romanorum in Caucasijs mõtibus esse, gaudentesq; aiunt Spatario: Romani appropinquant, perge ad eos. Assumptis ergo Spatarius Alanis quinquaginta, trãsiuit cum cyclopedibus Maio mense Caucasios montes, & inuenit eos. Vnde multũ gauisus, sciscitabatur vbinam esset populus. Qui dixerunt, Sarracenis irruentibus in Romaniam sunt reuersi. Nos autem non valentes in Romaniam ire, ad Alaniam venimus. Et dixit ad eos: Quid faciemus modò? Per regionem istam impossibile est transire nos. At verò Spatarius ait: Non est posibile per aliam transire. Castrum ergo erat illic cognominatum Siderum. In quo loco quidam seruator habebatur, Manius nomine sub ditione Sarracenorum consistens, & pacem cum Armenijs habens. Mittit

itaque

itaq; Spatarius & significat ei dicens: Quandiu cum Armenijs pacem habes, paciscere & mecum,& esto sub regno meo,& da nobis auxilium descendendi ad mare,& transeundi ad Trapezuntensium loca. Eo verò patrare hoc non proponente, mittit Spatarius ex hominibus suis ad Armenios, præcipiens eis, vt facerent occultationem: & cum exierint, inquit, è castro ad laborem, capite ex eis quotquot potestis,portasq; tenete ab his qui foris sunt,donec & nos veniamus.Quibus abeuntibus & facientibus occultationem, cum populus esset ad laborem, egressi subitò irruerunt, & portas tenuerunt,& multos ceperũt. Cum autem Pharasmanius in castris cum paucis venisset, peruenit & Spatarius, & præloquutus est cum Pharasmanio, vt aperiret cũ pace.Qui noluit,sed coaceruauit bellum.Verùm cum castrum munitum esset, capere id minimè potuerũt. Marinus verò primus Absiliensium cum didicisset quòd castrum expugnaretur,timore detentus est,existimãs multum esse cum Spatario populum, & sumptis secum trecentis, abijt ad Spatarium dicens: Ego te saluum duco vsq; ad maritima. At verò Pharasmanius visa necessitate dixit ad Spatarium: Sume filium meum obsidem, & profiteor imperio deseruire. Qui recepto nato eius dicit ei: Qualem seruum teipsum perhibes? qui,cum sis inclusus,loqueris nobis? Impossibile est nobis discedere, donec castrum

capiamus. Tunc dicit Pharasmanius: Da mihi verbum. At verò Spatarius dedit ei verbũ, nihil ei nocendi, sed cũ triginta, qui vnà secũ ingrediebantur, præcepit dicẽs: Mox vt ingressi fuerimus, tenete portas, & introeant omnes. Et hoc facto rediјt missurus ignem in castra. Cũ aũt factum fuisset incendium vastũ, exiere, quicquid poterát gestare rapientes ex bonis suis: & transactis alijs triginta dieb. destruxit muros vsq; ad terrá: & motus descẽdit in Dapsiliam cũ Marino primo eorum, susceptus cũ ingẽti honore à Dapsiliẽsibus. Indeq; abiens ad maritima venit, & remeauit ad Iustinianũ. Præterea Iustiniano interẽpto, & Philippico visu oculorũ orbato, imperat Artemius, qui prouexit eum Orientaliũ prætorẽ. Cũ verò Theodosius imperasset, & Artemius pulsus extitisset, Romanorũq; Resp. esset confusa tá ex Barbarorũ incursu, quàm ex Iustiniani homicidijs, & Philippici scelestis actibus, hic Leo stimulabatur, & pro Artemio expugnabat, Theodosioq; aduersabatur, quin, vt verum dicatur, ad seipsum transferre imperium decertans, quod & fecit. Habebat autem concordantẽ & concurrentẽ sibi Artabasdum Armeniacorum Prætorẽ, quem & generũ Annæ filiæ suæ, postquam regnauit coniunctum effecit, promouens illum & constituens Europalaten. Interea Masalmas cũ in Asia hyemasset, præstolabatur Leonis promissa: cumq; nil à Leone recepisset, & comperto quòd illusus

esset

esset ab ipso, abiens Abydum rursum transfue xit populũ copiosum in Thracẽ, & contra regiam vrbẽ cõmotus est, scribens ad Zulcimin protosymbolũ, quò veniret cũ pręparatis classibus. Porrò XIX. Kalendarũ Septembrium obsidere cœpit vrbẽ Masalmas, deprædatus est Thracia castella. Circumuallato ergo terreno muro foderũt in circuitu foueã prolixã & magnam, & super eam sicci lapidis maceriam posuerũt. Kalendis aũt Septembribus primæ Indictionis ascendit impugnator Christi Zulcimin cum stolo & Amireis suis, habens miræ magnitudinis scaphas, & naues sumptus vehentes, & dromones numero octingentos, & fixit stationẽ à Magnaura vsq; ad Cyclouium. Post duos sanè dies Austro flante, inde profecti nauigio venerũt ad vrbem. Et quidem eorum ad loca quæ dicuntur Eutropij & Anthemij, transmearũt: quidam aũt ad partes Thracæ à castello Galathi, & vsque ad Clidium applicuerunt. Verùm grandibus illis nauibus ex onere aggrauatis atque retardatis, Dorsi custodes vsque ad viginti scaphas remanserunt, habentes centenos loricatos ad has custodiendas. Præterea serenitate, quę has in rheumate comprehendit, effecta, & Austro modicum flante, ad exteriora impulsæ sunt. Imperator verò protinus ignifferis nauibus contra eos directis ab * Astropoli, diuina ope igne consumpsit: & aliæ *Acropoli*

quidem ex his ad ripæ muros proiectæ sunt, aliæ verò vnà cum hominibus inprofundum dimersæ sunt, porrò aliæ vsq; ad acutam & la tá insulam cõsumptæ portatæq; sunt, Hi ergo qui erant ex vrbe, fiduciá perceperunt, at hostes magno pauore concußi sunt cognoscentes efficacißimá ignis operationé. Volebant enim eadé die vesperi ad ripæ muros applicare stationem, & temones supra pugnacula ponere, sed cõsiliũ eorũ dißipauit omnipotés per intercesßioné castißimæ genitricis eius Mariæ. Eadem verò nocte Imperator catená à locis Galathi secretò remouit, inimici aũt æstimátes quòd volens eos decipere, hác mouerit Imperator, nõ ausi sunt intrare vsq; ad ea quæ dicũtur Galathi, vel applicare, sed nauigantes ad sinũ Sostenij, illic muniérũt nauigiũ suum. Sanè octauo Idus Octob. moritur Zulcimin dux eorũ, & Amire sumit officiũ Haumar filius Habdimazid. Cũ aũt hyems valde grauis in Thraciá venisset, adeò vt terra nõ pareret, atque in crystallum versa esse videretur, multitudo equorum & camelorum cæterorumque animalium inimicorum mortua est. Porrò vernali tempore venit Suphian cum stolo qui fuerat Ægypti constructus, habés naues frumenti quadringentas, & dromones, & cõperta Romaici ignis efficacia, tráscurrit in Bithyniá, & ecõtrà tráiés ad portũ Boniagri applicuit. Post paululũ venit & Gizid cũ alio stolo qui fuerat constructus in Africa, habés & ipse

pſe naues trecētas ſexaginta, & armamētum, & ſumptus: ſimiliter & ipſe cùm eadem didiciſſet de humido igne, applicuit penes Saturon & Brian & vſq; * Chortam portum. Ægyptij verò duarum harum claſsium apud ſe noctu conſiliati nauium ferentium frumentum ſublatis lintribus ad vrbem confugerunt, laudantes Imperatorem, ita vt ab Heria vſque ad vrbem igneum videretur mare. Comperiens autem per eos Imperator de abſconditis in ſinu duabus nauibus, ſyphonibus conſtructis igniferis in dromones atq; trieres hos immittens, contra duas claſſes direxit, Deo autem cooperante per interceſsionem imtemeratæ Dei genitricis Mariæ protinus ſubmerſi ſunt inimici, & aſſumptis ſpolijs noſtri, & expenſis eorum, cum gaudio reuerſi ſunt. Adhuc autem & Mardaſan iterum à portis cum exercitu Arabum vſq; Niceam & Nicomediam diſcurrente, principes regni, qui in Libio & Sophone, more Mardaitarum abſconditi erant, ſimul & pedites in hos ſubitò irruentes, & diuerſis damnis afficientes illinc fugere compulerunt. De cætero modico meabilis freti aditu inuento, ab vrbe Chelandia exeuntia plurimas expenſas ferebant. Præterea fame magna Arabibus innixa omnes moriebantur, & animalia ſua comedebant, equos videlicet, aſinos & camelos. Aiūt autem etiam quidam, quòd & homines mortuos, quin & ſtercus ſuum in clibanum miſſum atque conſperſum

Chartam

ederent. Incubuit autem in eos & peſtilens languor, & innumerabiles ex eis perierunt. Porrò coaceruauit bellum in eos Bulgarum gens,& vt aiunt qui hoc certiùs norunt,viginti duo milia ex Arabibus occiderunt. Et illo tempore multa eis acciderunt atrocia, ita vt experimento diſcerent, quia Deus & ſanctiſſima virgo Deiq; mater Maria hanc muniunt vrbem,& Chriſtianorũ Imperatorem, & non eſt omnimoda dimiſsio Dei in his qui inuocant eum in veritate, licet admodum quid caſtigemur propter peccata noſtra. Anno ſecundo imperij Leonis, dux Arabum habetur Haumar, qui eis duobus præfuit annis. Eodemque anno Sergius Protoſpatarius & prætor Siciliæ, audito quòd Sarraceni obſiderent regiá vrbem,coronauit illic proprium Imperatorem virum Conſtantinopolitanum ex hominibus ſuis, filium Gregorij Onomaguli mutato nomine Tiberium vocitatum, qui fecit promotiones & ſuos principes prædicti conſilio Sergij. Aſt Imperator his auditis, mittit Paulum proprium Chartularium, hunc patricium ordinatum & prætorem Siciliæ,datis in auxilium ei duobus Spatarijs,& in ſeruitium eius perpaucis hominibus iuſſionibusq; ad principes Occidentis, & ſacra populo recitanda. Qui cum ingreſsi fuiſſent noctu in dromonem velocem, exierunt in partes Cizici. A loco autem ad locum per terrá, perq; mare itinere facto repètè in Siciliam

vene-

venerunt. Cúq; Syracusam introissent, audiuit Sergius & obstupuit: & proprio excessu perpenso, confugit ad propinquos Calabriæ Longobardos. Populus verò congregatus, & Sacra relecta per eam certus effectus, quòd & imperium staret, & vrbs prôptior esset aduersus gentes: nec non & enarrantibus illis quæ facta fuerát super duobus stolis, Leonem Imperatorem laudauerunt, Basilium auté Onomagulum, & principes qui ab eo profecti fuerant, vinctos prætori tradiderunt. Ipse verò Basilium cum singulari prætore ipsius decollauit, & capita eorum pusca condita per Spatarios Imperatori transmisit: reliquorum auté quosdá aut verberatos, aut tósos, quosdam verò abscissis naribus in exilium destinauit. Sicque factum est vt hinc in Occidentalibus magna correctionis constitutio fieret. Porrò Sergius verbo impunitatis accepto à Prætore pariter & petito exiuit ad eũ, & ita omnes pace potitę sunt Hesperię partes. Interea Haumar cum obtinuisset Arabes, præcepit Masalman redire. Sarraceni ergo moti decimaoctaua Kalen. Augusti cum multa confusione reuersi sunt. Cum autem iter ageret clasśis eorum, tempestas à Deo per intercesśionem Dei matris incumbens in illos, hos dispersit, & alios quidem horum penes Proconesum & reliquas insulas, alios verò in vertigines & cætera demersit in æquora: residui quoque cum transissent Ægeum pelagus, extemplò

peruenit in eos terribilis indignatio Dei. Grando namq; ignea descendens super eos, aquam maris ebullire fecit, & pice liquefacta simul cum hominibus naues inductæ sunt in profundum, decem solis ex eis saluis, & ipsis prouidentia Dei Saluatoris, ad annunciandum nobis, nec non & Arabibus magnalia Dei quæ in illis effecta sunt: quas etiam nostrates inuenire potuerunt, & quinq; harum comprehendere: aliæ verò quinque saluæ in Syriam ductę sunt, Dei annunciaturæ potentiam. Eodem verò anno terræmotu magno facto Haumar ciuitatibus vinum inhibuit, & Christianos apostatare coegit. Et apostatátes quidem sine tributo esse faciebat, at verò non consentientes interimebat, ac per id multos martyres operatus est. Sanxit autem, testimonium Christiani aduersus Sarracenum minimè recipiendum. Fecit autem & epistolam dogmaticam ad Leonem Imperatorem, ratus impius persuadere quo à fide sua recederet. Anno tertio imperij sui natus est Leoni principi filius Constátinus, qui magis illo impius fuit, & Antichristi præcursor. Cæterùm octaua Kalend. Ianuarij Maria vxor Leonis coronata est in Triclinio Augusta, & processit sola cú solenni obsequio sine viro suo ad magnam ecclesiam, & oratione ante ingressum altaris effusa transijt ad baptisterium magnum, viro eius iam cum paucis familiaribus ingresso. Vbi cum Germanus summus sacerdos Con-

stan-

ſtantinum nequitiæ ipſorum & imperij ſucceſſorem baptizaret, dirum quiddam & fœdum paruulus Conſtantinus, eodem præſignans, exhibuit argumẽtum, cacans videlicet in ſancto lauacro, vt aiunt qui diligenter huius rei facti ſunt inſpectores, ita vt Germanus ſanctiſsimus propheticè diceret: Cõſtat maximi Chriſtianis & eccleſiæ mali per eum efficiendi hoc ſignum eſſe futurum. Poſt diuina ſanè officia cum ſolenni rurſus obſequio Auguſta Maria vnà cum baptizato filio reuerſa eſt, donatiuis erogatis ab eccleſia vſq; ad Æneam portam. Eodem etiã anno Niceta Xylinites ſcribit ad Artemium Theſſalonicæ morantem, quo pergeret ad Terbellim, & dat ei exercitum, & quinquaginta auri centenaria, & his receptis Conſtantinopolim venit. Vrbe ſanè id minimè admittẽte, Bulgares hunc Leoni tradiderunt, & liberali dignitate honorati reuerſi ſunt. Aſt Imperator hunc cum Xylinite peremit, publico quoque fiſco ſubſtantiam applicans Xylinitis. Qui cùm magiſter eſſet, ſubſtantiam multam poſſederat. Siſinum patricium cognomento Rendacium, eo quòd fuerit cum Artemio, Bulgares capite punierunt, & archiepiſcopum Theſſalonicenſem Leoni principi tradiderunt, qui decollatus eſt cum Artemio. Similiter & Hiſoen patricium & comitem Obſicij, & Teoctiſtum primum à ſecretis, & Nicetam Autarcen, & comitem Thiticei, vt amicos & concordes

eius occidit, reliquos autem mutilatis naribus & proſcriptione damnatos in exilium miſit. Anno IIII. imperij Leonis, Gizid Arabum dux habetur, filius Habdimelich, qui eis quatuor præfuit annis. Eodē anno Indictione tertia die Paſchæ redimitus eſt Conſtantinus à Leone patre ſuo in tribunali decem & nouem accubituum, Germano patriarcha faciēte orationes ſecundum morem. Hoc etiam anno mortuus eſt Haumar dux Arabum, & oritur ex Perſide tyrannus, & ipſe nomine Gizid Moalabe: & abierunt cum eo ex Perſide multi. Miſſo autem Gizid Maſalma occidit eum, & Perſidem ſubdidit. Anno quinto imperij Leonis, apparuit quidam Syrus Pſeudochriſtus, & ſeduxit Hebræos, dicens ſe eſſe Chriſtum. Anno ſexto imperij Leonis, Leo coēgit Hebræos & Montanos baptizari. at verò Iudęi baptizati contra propoſitum ſuum diluebant baptiſmū, & comedentes ſancto muneri participabantur, & cōtaminabant fidem. Porrò Montani diuinantes ſibi, & diffiniētes fidem, domos introierunt errori ſuo deputatas, & incenderunt ſemetipſos. Anno ſeptimo imperij Leonis, Iudęus quidam oriundus ex Laodicea maritimæ Phœnicis, maleficus, veniens ad Gizid promittit eum quadraginta annis retenturum Arabum principatum, ſi venerabiles quæ in eccleſijs in toto principatu ſuo imagines honorabantur, deponeret. Huic itaque credens ſtolidus Gizid, edictum gene-

generale contra sanctas imagines promulgauit: sed gratia domini nostri Iesu Christi & intercessionibus matris eius, omniumque sanctorum, mortuus est Gizid, pluribus adhuc nec audire volentibus sathanicum ipsius edictum. Percepta ergo amara ista & illicita nequamq; doctrina, Leo Imperator multorum effectus est nobis causa malorum. Porrò cum inuenisset indisciplinationis huius consentaneũ quendã Beser nomine, qui natus quidem de Christianis fuerat, sed captiuus in Syriam ductus; refuga fidei, quæ est in Christum, repertus est, Arabũ dogmata sectari apparuit. Is ante tẽpus non multum ab illorum seruitute liber effectus, cum venisset ad remp. Romanorum, ob robur corporis & consensum prauæ opinionis honoratus est ab eodem Leone, qui & Imperatoris fautor in magni huius mali piaculo factus est. Cõcordabat autem ei & episcopus Nacoliæ. Qui indisciplinationi eius operam dans, cõsimili vita viuebat cum ipso. Anno octauo imperij Leonis, mortuus est Gizid Arabum dux, cui successit * Euelid huius filius, & cœpit ædificare per ciuitates & regiones palatia, & nouales facere & paradisos, & aquas educere. Mouit etiam aciem contra Romaniam, multisque eorum qui secum erant amissis reuersus est. Anno nono imperij sui cœpit impius Imperator Leo contra sanctas & venerabiles imagines facere verbum. Quod cum didicisset Gregorius papa

* Eluelid

Romanus, tributa Romanæ vrbis prohibuit & Italiæ, ſcribens ad Leonem epiſtolam dogmaticam, nō oportere Imperatorem de fide facere verbum, & nouitate violare antiqua dogmata eccleſię catholicæ, quę à ſanctis patribus ſunt prædicata. Anno decimo imperij Leonis, mouit exercitum Maſalmas contra Romaniam & Cæſaream Cappadociæ, & cepit eã. Muhauias verò filius Euelid, aciem mouit contra Romániam, & cum deambulaſſet, reuerſus eſt. In ipſo anno æſtiuo tempore vapor vt ex camino ignis viſus eſt ebullire inter Theram & Theraſiam inſulas ex profundo maris per aliquot dies: quo paulatim incraſſato & dilatato, igniti æſtus incẽdio totus fumus igneus monſtrabatur. Porrò craſsitudine terrenæ ſubſtantiæ petrinos pumices grandes vt cumulos quoſdam tranſmiſit per totã minorem Aſiam, & Lesbon, & Abidum, & maritima Macedoniæ, ita vt tota ſuperficies maris his pumicibus eſſet repleta. In medio autem tanti ignis inſula ex terræ congerie facta, inſulæ quæ Sacra dicitur, copulata eſt, nondum prius exiſtens. Verùm ſicut prędictæ Thera & Theraſia inſulæ quondã ebullierunt, ita & ipſe nunc temporibus impugnatoris Dei Leonis, qui diuinam iram contra ſe pro ſe fore opinatus, impudentius contra ſanctas & venerabiles imagines prælium excitauit, collegam & auxiliatorem habens Beſer Dei abnegatorem, & in irrationabilitate ſimilli-

nillimum. Ambo quippe in ineruditione erant, & indiſciplinatione, ex qua multa malorum genera veniunt. Turbę autem quæ in regia vrbe erant valde triſtes ſuper nouis doctrinis, meditabantur in eum ſurgere, & quoſdam regios homines occiderunt, Dei deponentes icona, quæ ſuper magnam æneam poſita cernebatur: adeò vt multi eorum pro veritate punirentur membrorum detruncationibus, & flagris, & exilijs, & rerum iacturis, maximeq; illi qui nobilitate ac verbo clari eſſe videbantur: ita vt etiam eruditionum ſcholas, & piam eruditionem à ſanctæ memoriæ Conſtantino Magno huc vſq; ſeruatam extingueret. Cuius videlicet cum alijs quoq; multis bonis deſtructor Leo factus eſt, eius cuius & Sarraceni ſenſus exiſtens. In his ergo zelo diuino moti, tumultuabâtur contra eum magna congreſsione nauales exercitus concitati, tam Helladici, quàm hi qui Cycladum fuerant inſularum. Agallianus autem Turmarcha Helladicorum erat militiæ dux, ſimul & Stephanus, qui & regiæ proximantes vrbi quartadecima Kalend. Maias decimæ Indictionis ſuperantur congreſsi cum Byzantijs, ibi confecto igne nauibus concrematis, & alij quidem horum demerguntur, inter quos & Agallianus armatus ſeipſum præcipitauit. Porrò ſuperſtitibus ad Imperatorem confluentibus, Coſmas & Stephanus capite puniuntur. Creſcit itaq; malitia impij Leonis & con-

ſentanei eius, contra pietatē extēdendo perſequutionē. Per æſtiuum verò ſolſtitiū huius decimæ Indictionis poſt nequam de contribulibus acceptā victoriam, contra Bithynienſium Niceam prælium conſtruunt Sarracenorum Amiræi duo, Amer ſcilicet in milibus quindecim expeditorum præcurrens, & inſperatè circūdans ciuitatē: & Muhauias ſubſequens in alijs octogintaquinq; milibus; quę poſt multam obſidionem, & particularem euerſionem murorum, hanc quidem non obtinuerunt, bene acceptis ſanctorum precibus patrū ad Deum directis, & ſanctificatione faciente venerabilis templi, vbi in colendis ſuis characteribus eriguntur, & vſque nunc ab his qui eis ſimilis ſenſus ſunt, honorātur. Præterea Conſtantinus quidam ſtrator Artabaſdi videns imaginem Dei genitricis ſtantem, apprehenſum lapidem aduerſus eam proiecit, & contriuit: & cum cecidiſſet, calcauit. Et vidit in ſomnis aſtātem ſibi Dominam noſtram & dicētem: Noſti quàm fortem cauſam in me operatus fueris? verùm contra caput tuum hoc feciſti. Poſtea verò dùm Sarraceni aduerſum murum congreſsionem facerent, & ageretur bellum, currens ad murum vt fortis miles infelix ille, eijcitur à lapide tranſmiſſo ex Mangone, & cōtritum eſt caput eius & facies, dignam impietatis ſuæ retributionem percipiēs. Præda multa & exuuijs Sarraceni collectis reuerſi ſunt, oſtendēte Deo etiam in hoc

impio

impio illi, quòd non propter pietatem, quam ille diffamabat de contribulibus, triũphauerat, sed propter diuinum & ineffabile quoddam iudicium retundens ac remouẽs huiusmodi Arabicã fortitudinem à sanctorum patrum ciuitate, intercessionibus illorum propter diligentissimos characteres ipsorum qui honorãtur in ea in redargutionem ac inexpugnabile iudicium tyrãni, & piè agentium certitudinem. Non enim solùm circa venerabilium affectiuã imaginum orationem errabat impius, sed & circa castissimæ Dei genitricis intercessiones, omniũq; sanctorum, quorum & reliquias scelestissimus, vt magistri eius Arabes, abominabatur. Ex hoc igitur tempore impudẽter beato Germano patriarchæ Constantinopolitano derogabat, accusans omnes antecessores suos principes atq; pontifices & populos Christianos, quasi idololatræ fuerint, super orationem sanctarum ac venerabilium iconum, non capiens idiota infidelitate captus de affectuali oratione sermones.

Anno XI. imperij Leonis, eodem anno Mauias capto Atheus castro reuersus est. Anno XII. imperij Leonis, mouit filius Chaiani principis Cazariæ contra Mediam & Armeniã, inuentũq; in Arabia Gradacum Arabum prætorem trucidauit, & multitudinem quæ simul cum eo erat, & depopulatus Armeniorum & Medorum regiones, rediit, metum incutiens Arabibus multum. Anno decimoter-

tio imperij Leonis, castra mouit Masalmas aduersus humum Turcorum, & inuicem congressi ex vtraque parte cadunt in prælijs, metuq; perterritus Masalmas fugiens in montes Cazariæ reuersus est. Eodem verò anno furens Leo Imperator contra rectam fidem, & adducto beato Germano cœpit blandis sermonibus eum delinire. At verò beatus summusq; sacerdos dixit ad eum: Depositionem sanctarum imaginum audiuimus quidem futuram, sed non tempore imperij tui. Cum autem ille cogeret eum dicere, sub cuius imperio: ait sub Cononis. At ille, Re, inquit, vera ex baptismo Conon mihi nomen est. At ille dixit: Absit domine, vt per imperiũ tuum istud malum perficiatur, Antichristi præcursor est, qui hoc adimpleturus est, & diuinæ incarnationis euersor. In his ergo sæuus tyrannus insaniens beato minas prætendebat, instar Herodis percussoris. Reducebat autem ad memoriam eius patriarcha sponsiones eius ante imperium factas, qualiter sibi Deum dederit vadem, in nullo cõmoturum ecclesiam à suis apostolicis & diuinitùs traditis ritibus. Sed nec sic cõfusus est miser: obseruans autẽ atq; submittens quosdam sermones, satagebat sicubi inueniret eũ cõtra imperiũ suũ agẽtem, quatenus hunc vt coniuratorẽ, non vt cõfessorẽ à throno deponeret, habens in hoc comparticipem Anastasium discipulum & lyncellum eius, cui spopondit vtpote impietatis suę consen-

consentaneo, throni eum adulterum successorem futurum. Quem beatus non ignorans, sic parum se affectantè, imitatus Deum suum, ac si ad alium Iscariotem sapienter & mansuetè eorũ quæ proditionis sunt, memoriam faciebat. Quia verò eum inconuertibilem videbat, conuersus calcantem ad eum aliquando posteriora stolæ suæ cum ad imperatorem ingrederetur ait: Non effugiet tempus à te ingrediendi Duppin. At ille super sermone hoc tristatus, cum alijs qui hunc audierant, præsagium ignorabat, quod cum in finē post quindecim annos percepisset, tertio videlicet imperij Constātini Imperatoris & persequutoris Indictionis xii. omnibus credere persuasit ex diuina gratia fuisse ingrato prophetìcè dictum. Constantinus enim post cognati sui Artabasdi rebellionem cum imperium obtinuisset, per Duppin ingressus, nudum super asinum verso vultu sedētem pompauit, eo quòd sibi vnà cum alijs inimicis mala fuerit imprecatus, & Artabasdum coronauerit, sicut in suo indicabitur loco. Et Byzantij quidē propugnator pro dogmatibus pietatis sacer hic & egregius pollebat Germanus, ceu contra bestias pugnans aduersus * Phetonymũ hunc Leonē & fautores eius. In seniori verò Roma Gregorius sanctissimus vir apostolicus, & Petri Apostolorũ principis confessor, verbo & actu coruscus, q̃ remouit Romam & Italiam, nec non & omnia tam reip.

Pheronymum

quàm ecclesiastica iura in Hesperijs ab obedientia Leonis & Imperij sub ipso constituti. Porrò in Syria penes Damascum Ioánes presbyter & monachus cognomento Crysaroas, doctor optimus, vita & verbo præfulsit. Verùm Leo Germanum vtpote sub se constitutum à throno pellit. Gregorius autē eum per epistolas, quæ multis sunt notę, manifestè redarguit: sed & Ioánes hunc cum Oriētis episcopis anathematibus subdidit. Porrò septima idus Ianuar. tertiędecimę Indictionis tertia feria, impius Leo silentiū cōtra sanctas ac venerabiles celebrauit iconas in tribunali decem & nouem cubituum, aduocato quoq; Germano sanctissimo patriarcha, ratus posse illi persuadere quo subscriberet contra sanctas iconas. Sed fortis Christi seruus nullatenus acquiescēs detestabili cacodoxiæ ipsius, cū verbū veritatis rectè direxisset, abrenūciauit summū sacerdotiū, tradēs pallium, & post multos didascalicos sermones dicens: Si ego sum Ionas, mitte me in mare, absq; vniuersali quippe synodo innouare fidem impossibile est mihi secundum apostolicam doctrinam & paternam traditionem ô Imperator. Et abiens ad locum qui dicitur Platanium, in parentali domo sua quieti operam dedit, summo sacerdotio functus annis quatuordecim, mensibus quinq;, & diebus septem. Porrò vndecima Kal. Febr. creant falsi nominis Anastasium discipulū & syncellum eiusdem beati

Germani consentientem Leonis impietati, propter amorem principatus mundani, hunc episcopum Constantinopoleos prouehêtes. Sanè Gregorius sanctissimus præsul Romanus, quemadmodum prædixi, Anastasium vnà cum libellis abiecit, Leonem per epistolas tanquam impiè agentem redarguens, & Romam cum tota Italia ab illius imperio recedere faciens. Insaniens ergo tyrannus contra venerabiles imagines persequutionem tetendit. Porrò multi clerici, & monachi, & religiosi laici pro recto periclitati sunt verbo.

Anno decimoquarto imperij Leonis, hoc anno mouit Masalmas exercitum contra Romaniam. Et cum venisset in Cappadociam, dolo cepit Cursianum castrum. Anno decimoquinto imperij Leonis, Masalmas castra mouit aduersus Turciam, & cum peruenisset vsque ad Caspias portas, metuens inde reuersus est. Anno decimosexto imperij sui, Leo Imperator filiam Chaiani Cazarorum arbitri filio suo Constantino, cum hanc Christianam fecisset, matrimonio sociauit, nominans eam * Eirenen. Quæ cum Sacras literas didicisset, pietati operam dans claruit, hos impietatis redarguens. Muhauias verò filius * Euelid aciê direxit contra Romaniam, & veniens vsque Paphlagoniam redijt cum præda multa. Ast Imperator contra Papam atque recessum Romæ ac Italiæ sæuiebat, constructûq; stolû magnû direxit aduersus eû, Manê

Cyrenen

Eluelid

Prætorem Cyberrotensium caput in eis constituens. Tunc impugnator Dei peramplius sæuiens quum Arabico sensu teneretur, tributa capitalia Thraciæ parti Sicilię seu Calabrię superimposuit: ea verò quę dicuntur patrimonia sanctorum principum apostolorum, quæ olim ecclesijs auri dimidium, & tria conferebant talenta, publicæ rationi exolui præcepit: considerare etiam ac describere natos mares iubens, vt Pharao quondam eos qui erant ex Hebræis, quod nec ipsi magistri eius Arabes in Christianos, qui in eis sunt oris, fecisse noscuntur. Anno decimoseptimo imperij Leonis, facta est mortalitas in Syria, multique perierunt. Anno decimooctauo imperij Leonis, Zacharias præsul Romanus habetur. Eodem anno Theodorus Mansur in exilium missus est apud climata eremi, & factum est signum in cœlo igneum resplendens, & Muhauias Asiam depopulatus est.

Anno decimo imperij Leonis, mouit exercitum Zulcimin aduersus Armeniorum regionem, & nihil profecit. Anno vigesimo imperij Leonis, Zulcimin multis ex Asia in captiuitatem ductis, quendam Pergamenum pariter duxit captiuum, qui se dicebat Tiberium esse filium Iustiniani. Hunc * Eueli̇d in honorem filij sui atque Imperatorium terrorem, eum Imperatorio atque decenti honore militijsque ac sceptris in Hierosolymam mittit, & per totam Syriã circũduci cum

Eluclid

magno

magno iubet honore ad visionem cunctorum.

Anno X X I. imp. Leonis, mouit Zulcimin exercitum cōtra Romaniam, & depopulatus est castrum, quod dicitur Siderū, & Eutychium filium Mariani patricij duxit captiuum. Anno vigesimosecundo imperij Leonis, mense Maio Indictionis octauæ mouit exercitum Zulcimin contra Romaniam cum octoginta milibus, & magistratibus quatuor, quorū Gamer dux erat insidiás in denis milibus latrunculis Asianæ partis, cuius socij erāt Melich & Bathal cum viginti milibus equitum circa Acronium debacchantes: & post hos Zulcimin cum sexaginta milibus circa Cappadociam Tyanæ progressus, quorum alij per Asiam & Cappadociam multo excidio virorum ac mulierum atq; iumentorum patrato illæsi reuersi sunt. Hi verò qui cum Melich & Bathal apud Acronium erant, expugnati à Leone seu Constantino superati sunt, & plures ex his armis ipsis cum duobus principibus periere, octingenti verò pugnatores qui ex illis ad sex milia institerant, Sinadam confugiunt, & salui remanentes Zulcimin sociati sunt, & ad Syriam repedarunt inglorij. Eodem etiam anno in Africa multi ab eis cum Prætore Damasceno nomine perditioni patuerunt. Anno vigesimotertio imperij Leonis, nequissimi Syri, incensi sunt fori apud Damascum à Raticensibus, qui patibulo sunt affixi: eodemq; anno

terræmotus factus est magnus atq; terribilis Constantinopoli VII. Kalendas Nouemb. Indictionis nonæ feria IIII. hora VIII. & corruerunt ecclesiæ ac monasteria, populusque multus extinctus est. Cecidit autem & simulacrum, quod stabat super Attali porta Magni Constantini vnà cum ipso Attalo, & titulus Arcadij, qui supra Xerophili columna stabat, & simulacrũ maioris Theodosij, quod supra Auream portam videbatur: nec non & terreni vrbis muri, ac ciuitates ac villę in Thrace, & Nicomedia, in Bythinia, & Pręnetus, & Nicea, in qua vnà tãtùm salua remãsit ecclęsia. Fugit autẽ & mare terminos suos in quibusdam locis, & perdurauit terræmotus mensibus duodecim. Ast Imperator alloquutus est populum dicens: Vos non valetis ædificare muros, sed nos præcepimus administratoribus, & ipsi exigent in regulam per singulos aureos numum argenteum vnum. Quo Imperator accepto ædificauit muros, & ita facta est consuetudo dandi binas siliquas administratoribus, cum annus esset à conditione quidẽ mundi, iuxta Romanos, ab Adam sextus millesimus quadragesimus octauus, secundum Ægyptios verò, seu Alexandrinos, sextus millesimus ducentesimus tricesimus secundus: à Philippo, secundũ Macedones, millesimus sexagesimus tertius. Regnauit autem Leo ab octauo Kalendas Aprilis quintædecimæ Indictionis, vsq; quartadecima Kalendas Iulij nonæ In-

næ Indictionis, cũ regnasset annis vigintiquatuor, mensibus duobus, diebus viginti duob. Similiter & Constantinus filius eius, Imperij & impietatis ipsius successor, ab eodē XIIII. Kalend. Iulij, Indictionis nonæ cũ regnasset & ipse annis XXXIIII. mensib. tribus, diebus duob. Taliter ergo, vt prędiximus, eodem anno mortuus est Leo, cùm animæ & corporis morte, & imperat Constantinus filius eius.

Et quidem quæcunq; sub Leone impio Christianis euenerunt, siue circa orthodoxam fidem, siue super ciuilibus dispositionibus, siue super turpis lucri quæstu, & auaricia per Siciliam, & Calabriam, & Cretam, adinuentā pariter & imposita, siue in Italię apostasia propter huius cacodoxian, siue in fame & pestilētia, gentiumq; pressuris, vt particularia taceā, in præcedentibus ostenduntur capitulis. Dignum autem est decęterò & imperij filij eius, tanquam à Deo, qui omnia perspicit, contemplantem veraciter & non superfluè, ad vtilitatē posteris & miseris, qui nunc in cacodoxia illius decipiuntur, ludibria exequi, quæ ab hac decima Indictione ipsius Imperij primi anni, vsq; ad quartā decimam Indictionem mortis illius impiè gesit. Hic enim perniciosissimus & agrestis, ferus, tyrannicè nec legitimè abusus Imperiō, primò quidem à Deo & intemerata matre ipsius, ac omnibus sanctis abscedit, magicis maleficijs & luxurijs cruētisq; sacrificijs, & caballinis stercoribus atq; lotio delectat⁹, mollitiebusq; ac dęmonū inuocatiōib.

gaudens atq; omnibus animas corrumpentibus adinuentionibus à tenera ætate côuiués. Quia verò paternum principatum cum malitia suscepit, non modicam in breui tempore demonstrat nequitiam, ita vt ab omnibus ob impudentiam côfestim odio haberetur, & Artabasdo Europalati & comiti Obsicij, qui Annam sororem eius duxerat, vis pro capessendo Imp. imponeretur. Eodemque anno * Euelid interficit Christianos captiuos in omni ciuitate, inter quos & Eutychius filius Mariani patricij, martyr verus ostensus est in Carris Mesopotamiæ, vbi & reliquiæ ipsius sanitates per Dei gratiam operantur: & multi alij per sanguinem consummati sunt.

Eluelid

Explicit Liber vigesimusprimus.

Inci-

INCIPIT LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

Nno ab incarnatione Domini DCC. XXXIII. Constantinus persequutor legum à patribus traditarum imperat diuinis iudicijs, & multitudine nostrarum exigente culparum, qui cùm quinta Kalendas Iulij ad partes egressus Obsicij aduersus Arabes esset, venit ad ciuitatem quæ dicitur Craso. Cum autem prædictus Artabasdus Dorilæi cum Obsiaco populo esset, suspicabantur adinuicem. Mittens autem Constantinus ad eũ, petebat sibi dirigi filios eius, quos quasi nepotes suos desiderabat videre. Intentio autem eius erat comprehendendi eos & retrudendi. At ille cum intellexisset fraudem immensurabilem malitiam eius sciens, sui desperatiõem incurrit, populumq; alloquẽs & persuadens, impetu aduersus illum cum omni multitudine properauit, & Beser quidẽ patricium, qui sensu erat Sarracenorum sectator, quiq; præcesserat, romphæis interfecerunt. At verò Cõstantinus misero equo fortè strato reperto, cũ ascendisset in eum fugiens venit Amorium. Et cũ ad Orientalium thema, cuius prætor erat Lacinus, cucurrisset, circũuenitur ab illis, quos cũ magnis pollicitationibus subleuans, CONSTANTINVS

ad Sisinnatium mittit, qui Prętor erat Thracē sium thematis, & persuadet illis auxiliari sibi. Hinc ergo atrocissimę pugnæ & cōflictus sub ditis generantur, cū Imperator appellaretur vterq;. Præterea scribit Artabasdus ad Theophanen patricium & magistrum, qui ex persona Principis in vrbe remanserat, & per Athanasium Silentiarium quæ gesta sunt, qui cùm Artabasdo faueret, coaceruato populo apud Catechumenia magnæ ecclesię, & per literas, & per iam dictum Athanasiū persuasit omnibus credere, quòd Imperator mortuus fuerit. Artabasdus autem à thematibus pronunciatus est Imperator. Tunc omnis populus cum Athanasio falsi nominis patriarcha, anathemati & detestationi submiserunt, Constantinum vt arrogantem & aduersarium Dei, atq; ipsius cædem ampiectabiliter admiserunt tanquam à malo maximo liberati, Artabsdum verò Imperatorem vt orthodoxum prædicauerunt, & diuinorum dogmatum propugnatorē. Mox ergo Monotes mittit in partes Thracenses ad Nicephorum filium suum Prætorem Thracēsium, quo custodiam vrbis muniret, & illic exercitum constitueret. Obseratis ergo portis murorum & vigilijs positis, filios Constantini comprehensos, cæsos ac tonsos in custodiam posuit. Cum autem Artabasdus cum Obsicijs vrbem esset ingressus, peruenit Constantinus Chrysopolim cum duobus thematibus, Thracensium scilicet atq; Orientalium. Et cum nil agere

agere valuiſſet, reuerſus apud Amorium hyemauit. Artabaſdus autem per totam vrbem ſacras erexit imagines. Interea Barbari ſentientes horum aduerſus inuicem iurgium, multam prædam in Romania perpetrarunt, Zulcimin Pretore ducēte. Porrò Anaſtaſius pſeudo patriarcha tenēs honoranda & viuifica ligna, iurauit populo dicens: Per eum qui in ipſis affixus eſt, ſic dixit mihi Imperator Cōſtātinus aſſeuerans: Ne exiſtimes filium Dei eſſe quē peperit Maria, quiq; dicitur Chriſtus, ſed purū hominem. Maria enim eū peperit, ſicut me peperit mater mea: & tūc maledixit ei omnis populus. Anno ſecundo imperij Conſtātini, qui triginta quinq; annos Romanorū Imperiū tenuit, mortuꝰ eſt * Euilid Arabū dux. Hic ſanctiſsima eccleſia Antiochena per annos quadraginta viduata manēte, prohibētib. Arabibus patriarchā fieri in eadem habēs quendā amantiſsimū monachū Syrū, nomine Stephanum, agreſtem quidem, ſed religioſum, iubet in Orientē poſitis Chriſtianis ſi vellēt permitti ſibi patriarcham habere, ipſum eligerēt Stephanum. Qui diuinitùs hoc fieri arbitrantes, conſecrant eum in ſede Theupoleos. Ex tunc vſq; nunc diſcurrit ſine prohibitione fieri huiuſmodi. Eodē anno obtinuit Gizid filius Habdimelich Arabum principatum, ad quem Conſtantinus quidem Andream Spatarium, Artabaſdus autem Gregorium logothetam miſerunt, auxilium quærentes

Eluelid

vtrinq;. Porrò pluuiæ defectus & terræmotus per loca facti sunt, ita vt montes vnirétur adinuicem per eremũ Sabæ, & castella in terram immergerentur absorpta. Eodem verò anno Cosmas Alexandriæ patriarcha vnà cũ tota ciuitate à Monothelitarum cacodoxia redijt ad orthodoxiam, cum tenuisset sub Cyro qui sub Heraclio Alexandriæ patriarcha fuit. Porrò exercitum mouit Gamer cum Arabum multitudine aduersus Romaniam, & multis in captiuitatem ductis reuersus est. Et apparuit lignum in cœlo ad Aquilonem mense Iunio. Hali autem sanctissimum metropolitam Damasci lingua mutilari præcepit, tanquam arguentem palàm Arabum ac Manichæorum cognationem, & exulem penes felicem Eudęmonem Arabiam fecit: vbi & moritur martyrio pro Christi nomine percepto, cum expressius diuinas missas celebrasset, sicut huius rei narratores aiunt, qui se proprijs auditibus super hoc satisfactos esse testantur. Huius æmulator & homonymus Petrus apud Mauimam eiusdem téporibus ostésus est pro Christo martyr vltroneus. Languore siquidem detentus primores Arabum aduocauit, vtpote assuefactos sibi, cum cartularius esset, & publica tributa facta ratione conferret, & ait illis: Mercedem quidem pro mei visitatione à Deo recipiatis, licet infideles amici sitis: testamenti verò mei testes vos volo, cum sit tale: Omnis qui non credit in patrem & filiũ & spi-

& spiritum sanctum consubstantialem, & diuinam in monade trinitatem, mortuus est anima, & æterno dignus tormento: talis est Muhammat pseudopropheta vester, & Antichristi præcursor. Discedite ergo si mihi creditis testanti vobis cœlum & terram ab illius fabulatione. Consulo enim vobis ne cruciemini simul cum illo. Cum hæc & plura cum eis de Deo ratiocinatus differeret, audientes illi stupore seu vesania detēti longanimiter visi sunt ferre, ex languore hunc præter sensum esse putantes: cū autem ex infirmitate conualuisset, maiori cœpit voce clamare: Anathema Muhammat, & fabulosum scriptum eius, & cuncti qui obediunt & credunt ei. Tunc per gladium animaduersionem perpessus, martyr ostensus est. Hunc declamationibus sermonū honorauit sanctus pater noster Ioannes, qui bene cognominatus est Chrysoroas, propter auream & fulgidam spiritus sancti gratiā, quæ in ipso tam verbo, quàm in vitę actu effloruit, quem videlicet Constantinus impius Imperator annuo propter eminentem orthodoxiam eius anathemati submittebat, & pro Mansur, quod eius auitum nomē est, quodq; redemptus interpretatur, seu Iudaico, nouum ecclesiæ magistrum, Manseron mutato nomine vocitabat. Eodem anno Gizid Cyprios in Syriam transtulit. Artabasdus autem Nicetam filium suum Monostrategum, promotum ad thema direxit Armeniacorum. Porrò Nice-

phorum æquè filium suum coronauit per Anastasium patriarcham. Mēse verò Maio cum Artabasdus ad partes Obsicij egressus fuisset, & milites elegisset, totā Asiam cepit depopulans eam. Quo Constantinus comperto, motus est contra eum. Cum verò ad eum in partes Sardæorum à Celbiano redeuntem venisset, & cum illo bellum iniisset, insequitur eos vsq; Cizicum. At ille cum Cizicum peruenisset, dromonem ingressus in ciuitate saluatur. Præterea mense Augusto eiusdem decimæ Indictionis Niceta Monostrategus filius Artabasdi, cūm intulisset Cōstantino apud Modrimē ac Cysseum bellū terga vertens aufugit, & quēdā Tiridatē Armeniū fortiss. militē & consobrinū Artabasdi cū alijs multis principibus interfecit. Vtriusq; verò partis casus haud modicus factus est, Armeniorū scilicet atq; Armeniacorū impugnantium aduersus Orientales atq; Thracenses Cōstantini propugnatores. Cæterū antiquus hostis diabolus cōtra Christianos tēporibus istis talem excitauit sæuitiā & mactationem alternam, vt filij etiam contra parentes, & fratres contra fratres cōmouerētur nō parcentes à cæde, & immisericorditer incenderentur alternæ stationes ac domus.

Inter hæc autem & huiuscemodi Stephanus papa Romanus multa mala ab Astulpho Longobardorum rege perpessus ad Francos confugit sub Pipino qui Maior domus erat, & primus in omnium dispositione rerū gentis Frā-

corum,

eorum, quibus olim moris erat, dominum, id est, regem secundum genus suum principari, & nil agere vel disponere, quàm irrationabiliter edere ac bibere, domique morari: & Kal. Maij præsidere coram tota gente, & salutare illos, & salutari ab illis, & obsequia solita impensa percipere, & illis dona impendere, & sic secum vsq; ad alium Maiũ habitare: habere aũt Maiorẽ domus in cõsilio suo, & gentis omnia ordinantem negotia. Dicebantur sanè ex genere illo descendere Cristati, quod interpretatur Trichorachati: pilos enim habebãt natos in spina veluti porci. Prædictus namq; papa Stephanus vi pressus, & crudelitate coactus Astulphi, simul etiã cohortatus est ab eodẽ ire in Franciam, & facere quæcunq; posset. Qui veniens Pipinũ prouehit in Regem, virũ probatissimum, qui tũc quoq; præerat rebus post regem, & debellauerat Arabes, qui ab Africa in Hispaniam transmeauerãt, quiq; tenet vsq; nunc eandẽ Hispaniam, & properauerãt prçliari nihilominus cõtra Francos. Quibus econtrà idem Pipinus cum multitudine resistens, occidit quidẽ principẽ eorũ Habdirracinen, filiũ Muhauiæ, qui principatũ huius tenebat gentis: interfecit autem simul & multitudinẽ haud facilè numerabilem iuxta fluuium Rhodanum, & admirationi habetur, & amatur à gente non solùm propter hoc, sed & propter alia præcipua gesta, & præficitur genti non ignobiliter primus, soluente scilicet cum

à periurio in regem commisso eodem Stephano: qui & totondit decessorem eius regem, & in monasterio cum honore & requie circumscripsit. Hic Pipinus duos filios habuit Carolum & Carolomannum fratrē eius. Anno tertio imperij Constantini apparuit signum ad Aquilonem, & cinis descendit per loca, factusq; terræmotus magnus in Caspijs portis. Occisus est etiam Gizid ab Arabibus, qui præfuit anno vno, tenetq; principatum Hyces filius eius. Is Habdimelich pecunijs multis erogatis obtinuit Damascum, & dextras accepit vt principaretur. Porrò Constantinus mense Septembri duodecimæ Indictionis, descendēs ad partes Chalcedonis, remeauit ad Thraceas partes, cum Sisinnius Prætor Thracesiorum antè per Abydum remeasset, terrenumq; vrbis murum obsideret. At verò veniens Imperator ad Carsij portam, discurrit vsq; ad Auream portam, semetipsum turbis ostentans, & iterum reuersus castrametatus est apud sanctum Maman. Ciues autem angustari cœperūt annonis deficientibus, quocirca ab Artabasdo misso Anastasio à secretis, & Artabasdo domestico suo ad deferendos sumptus in Caspijs portis inuenit hos classis Cibioretensiū, & classis Abydi, & hos comprehensos ad Imperatorem duxit, qui frumentum quidem populis suis donauit, Anastasium verò & Artabasdum oculis confestim priuauit. Post hæc verò probauit Artabasdus à terra portas aperire,

rare, & prælium cum Constantino inire: verùm facta congressione fugatus est exercitus Artabasdi, & multi mortui sunt, inter quos Monetes perijt. Constructis autem Artabasdus trieribus, cacabo ferentibus ignem, misit ad sanctum Mamá nonnullos contra classem Cibioretensium. Cum autem venissent ad sanctum Maman, exeuntes Cibioretenses pepulerunt illos. Facta est autem in vrbe valida fames, ita vt venũdaretur modius ordei duodecim numismatibus, leguminis verò quindecim, milij ac lupini octo, olei autem vno libræ v. sextarius vini dimidio. Cumq; populus necaretur, coactus est Artabasdus dimittere illos, & foras ciuitatem exeundi, verùm obseratis portis, quosdam eorum prohibebat, vnde quidam eorum emundauerunt vultus suos, & muliebri circũamicti sunt veste: ast alij monachico schemate, atq; cilicino vestimento contegebantur, & ita latere poterant & exire. Niceta autem Monostrategus coaceruato populo suo ab Odrina disperso venit vsq; Chrysopolim, & cũ reuerteretur, transmeans Imperator persequutus est post terga ipsorum: & cum venisset Nicomediam, manu cœpit eum cum curatore, qui fuerat dudũ Marcellianorum episcopus, quem & decollari cõtinuò iussit: Monostrategum verò vinctum per murũ monstrari præcepit. Porrò quarta Nonas Nouembris repentè præliatus est post meridiem, per terrenum murum vrbem captauit. At ve-

Bagtango rò Artabaſdus vnà cũ * Bagrano patricio ingreſſus nauem ad præſens exiſſe viſus eſt Mopſiein,& abiens ad caſtrum Puzanen ſemet incluſit. Quib. Imperator manu captis Artaba-
Bagtangũ ſdum cum duobus filijs priuauit oculis: *Bagranum autem in viuario decollauit,& huius caput in Milio ſuſpendit diebus tribus. Poſt triginta verò annos mali memor & immiſericors Imperator præcepit huius vxorẽ in monaſteriũ Choras pergere, illic enim ſepultus erat, & huius oſſa effodere, atq; in ſepulchra quæ dicũtur Pelagij, in pallio ſuo portare, & vnà cũ biothanatis mortuis iacere. O inhumanitatẽ. Multos aũt & alios ex primoribus qui auxiliati fuerunt Artabaſdo, peremit: innumerabilesq; oculis,& alios manibus ſeu pedibus ablatis debilitauit. Præcepit aũt externis militibus qui ſecũ ingreſsi ſunt, introire domos, & rapere familiares ciuium res. Multa quoq; & alia, quin & innumera mala vrbi mõſtrauit. Cumq; hippodromiũ celebraret, introduxit Artabaſdum vnà cum filijs eius & amicis ligatũ in circũ per Dippiũ ſimul cũ Anaſtaſio falſi nominis patriarcha, percuſſo publicè, & in aſino verſo vultu ſedente, quos omnes per Dippium in circũ pompauit. Verùm Anaſtaſium, vtpote conſentaneum ſuum in throno ſacerdotij rurſus locauit, deterrẽs, & ſeruituti ſubijciẽs, Siſinium verò patricium & Prætorem Thraceſiorum, qui multũ cum eo cucurrerat,& ꝑ ipſo certauerat, eiusq; cõſobrinus eſſe

esse noscebatur, post x l. dies cæcauit.

Anno quarto imperij Constantini, Maruan dux Arabum noscitur, qui principatus est eis annis sex. Hoc quoque anno cometes magnus in Syria visus est, & seditionem concitauit Thebith contra Maruan, & Datach Aruritēsis, quos Maruan captos occidit in terminis Emesæ cū multitudine bellatorū, id est, decē milium. Eodem anno prece Christianorū Orientis permisit Maruan cōsecrari Theophylactū presbyterū Edessenū patriarcham Antiochiæ, Stephano dormiente, & hūc literis præcepit honorari ab Arabibus. Donis enim spiritualibus adornatus erat, & maximè pudicitia. Porrò Abas qui multū Christianorū sanguinē fudit, & populatus est multa loca, occisus est in carcere, qui apud Cithim c x x. Calbenos suspendit in ligno. Venit autē quidam Æthiops missus à Maruan, & impleto folle viua calce introiuit ad eum, folleque ad totum caput ac nares eius imposito suffocauit illum, iustam inueniens malefico Abæ pœnam. Magicis enim deceptionibus, ac dæmonum inuocationibus multa contra Christianos fabricatus est mala. Hic etiam sanguini communicauit Gizid.

Anno quinto imperij Constantini, Zulcimin coaceruatis militijs rursum cum Maruan bellum aggreditur, & amissis populi septem milibus superatur, & penes Palmiram

saluatur, ac deinceps in Perside. Seditionem quoq; concitauerunt * Emeseni & Heliopolitæ & Damasceni Maruan obserantes, qui filio suo quidē misso cōtra Datah cum virtute ipse venit Emethsan, quā in quatuor mēsibus cepit, Datach aūt à Perside cū plurimo potentatu veniebat. At verò Maruan agressus eū in Mesopotamia, cū multos collegarū occidisset, hūc comprehensum interfecit. In his Constantinus Germaniciam cepit aciem dirigens contra Syriam & Dulichiū, aditu reperto propter Arabum mutuā pugnā, verbo sanè Arabes inermes dimittens qui erāt in ipsis. Assumpsit aūt & cognatos suos ex materna linea descendētes, & Byzantij collocauit vnà cū multis Syris Monophysicis hæreticis, ex quibus plures in Thrace vsq; nunc habitant, & iuxta Petrum Cnaphea, trinitatem in trisagio cruci figunt. Porrò à quarta Idus Augusti vsq; ad Octobris Kalendas tenebræ factæ sunt caliginosæ. Tunc Maruan victor Emethsa capta interfecit omnes cognatos & liberos Hiscen, expugnatq; muros Heliopoleos & Damasci & Hierosolymorum, trucidans multos potentes, & truncans residuos. Anno sexto imperij Constantini, factus est terræmotus magnus in Palęstina, & circa Iordanem, & totam Syriam, mense Ianuario, hora quarta, & multa milia, quin & innumerabilia mortua sunt, ecclesiæq; ac monasteria corruerūt, & maximè penes eremum Sanctæ ciuitatis. Eodem verò

Methsini

verò anno pestilẽs mors à Sicilia & Calabria incipiens, veluti quidam ignis depascens, ad Monobasiam & Helladem, atque interiacentes insulas venit, per totam quartamdecimam Indictionem flagellans impium Constantinum, & cohibens ab insania, quam aduersus sanctas ecclesias & sanctas ac venerabiles imagines irritabat. Verùm ille vt Pharao quondam, incorrectus permansit. Sanè pestilentia hæc bubonis discurrens, decimaquinta Indictione regiam peruenit ad vrbem. Cœperunt autem subitò fieri tam in hominum vestimentis, & in sacris ecclesiarum indumentis, quàm & in velis, * cruciculę plurimæ veluti ex oleo designatæ. Facta est ergo hinc tristitia & defectio animi multa propter dubium huiusmodi signum. Venit nihilominus & diuinitùs indignatio dissipans incessanter non solùm vrbis ciues, sed & in omnibus suburbanis eius degentes. Factæ verò sunt & phantasiæ in multos hominum, qui in ecstasi facti existimabãt se cum peregrinis quibusdam, vt putabant, & trucibus faciebus comitari, & eos qui in itinere obuij fiebant, se quasi amicos salutare ac colloqui * fingebant: notatis verò his quę dicebantur ab eis, hæc postea referebant. Contemplabantur autem eosdem domos ingredi, & alios quidem ex domo deserere, alios autem vulnerare. Cõtigit autem eorum quę dicta sunt, ab eis plurima vt viderunt fieri. Præterea vernali tempore primę Indictionis ma-

cruricula

iungebant

gis extensa est, æstiuo autem prorsus incedit, ita vt integræ quoque domus penitùs clauderentur, nec essent qui non deberent mortuos sepelire. Ex necessitate itaq; multa excogitatũ est, quòd super animalia tabulæ sternerentur, & ita super has impositi mortui deferrẽtur. Pari modo & alij in plaustris suprapòsiti asportabãtur. Cùm autem repleta fuissent vniuersa tam scilicet vrbana quàm suburbana monumenta, & cisternæ quoq; sine aqua, & lacus, & plurimæ vineæ, nec nõ & interiores horti, qui intra veteres muros erant, ad huiusmodi capessendam sepulturã effossi sunt, & ita vix omnia hæc ad tantam necessitatem sufficere valuerunt. Omni autem domo calamitate repleta propter depositionem quæ impiè facta est ab imperantibus in sacras imagines, cõfestim Agarenorum classis ab Alexandria venit in Cyprum, vbi & Romaicus erat stolus. At verò Prętore Cibioretarum irruente in eos, extemplò in portu Ciramea, & retenta portus fauce, cum essent triginta dromones, tres solos exiluisse fatentur. Annò septimo imperij Constantini, occiditur Gregorius ab Aruritensibus, & vicit Maruan, vt prætuli. Anno octauo imperij Constantini, motus est in exterioribus Orientis partibus Persidis populus, qui dicuntur Chorosanitæ Maurophori, contra Maruan & omnem cognationem eius, qui principati sunt ab ipso Muhammath pseudopropheta vsque ad eundem

dem Maruan, contra eos qui dicuntur filij Muhata. His enim post interemptionem Gizid debellantibus & constringentibus inuicem, hi qui dicebantur filij Hiscem & Halim cognati, & ipsi pseudoprophetæ, sed absconditi & fugaces existētes in minori Arabia congregati, tenente in eis primatum Hybraim, filio * Euelid, mittunt libertum suum quendam Amuslim dictum in Chorosam ad quosdam ibidem pręminentes, contra Maruan sibi suffragari petentes. Qui collecti apud Cactaban quendam consiliantur, & concitant seruos in dominos proprios, & occidunt multos nocte vna, quorum armis, equis & pecunijs locupletati, facti sunt potentiores. Diuiduntur autem in tribus duas, Caismos scilicet & Lamonites: quorū potentiores intuens Amuslim esse Lamonitas, concitat cōtra Caismos, & interfectis eis venit in Persidem cum Cactaban, & expugnans Hibin prolis Halbaren, capit cum victoria cunctos, virorum fermè centum milia. Et veniens ad Hibin, vbi erat, hostiliter cum ducentis milibus proficiscentem, & illum dissoluit, veniensq; ad Maruan apud Zaban fluuium, habentem trecenta milia debellat eum, & multitudinem infinitā occidit ex eis. Eratq; visu mirabile, cum secundū scripturam vnus persequeretur mille, denaq; milia transmouerent duo. Quos cum ita potentaliter vincētes Maruan intuitus extitisset, adijt Carras, & cum fluuium trāsmeas-

* Eluelid

ſet, incidit pontem ex nauibus factum, & aſſumptis ſecũ pecunijs ac domo ſua cum quatuor milibus viris vernaculis ſuis fuga lapſus eſt in Ægyptum. Anno nono imperij Conſtantini, perſequutionem patitur Maruan à Maurophoris, & comprehenſus ab eis occiditur, bello geſto grauiſsimo. Præerat autem eis Salim filius Halim, qui vnus ex prælatis profugis erat, & qui deſtinauerant Amuſlim: reliqui verò congregati contra Samariam & Thrachonitidem regionem, ſorte principatum diſtribuerunt, Abubalas ſcilicet, & poſt illum frater eius Habdalla filius Muhammat, & poſt hunc Hyſe. Et Syrię quidem ſummam præturam taxauerunt Habdallã tenere filium Halim, fratrem verò Salim: ipſum autem Salim præeſſe Ægypto. Porrò Habdallam fratrem Abubalæ, ab illo habere ſortem principatus ſuper Meſopotamiam ſtatuerunt. Ipſe ſanè Abubalas, qui & omnium primas habebat in Perſide ſedes, trãſlato quoq; ſub ſe Perſarum principatu, qui ei auxiliati fuerãt à Damaſco. Hi verò qui ſaluati fuerant, tam videlicet filij quàm cognati Maruan, venientes ab Ægypto in Africam, indeq; tranſmeantes fretum anguſti maris ad Oceanum poſiti, quod dicitur Septem, quodq; definit inter Libyam & Europam, Europam Hiſpanię habitauerũt vſque ad pręſens tempus, habentes quoſdam qui ibidem habitaſſe antea noſcebãtur, à Muhauia illuc traiecti nauigio, cum eſſent eius cognati.

cognati, & ipsius religionis. Perdurauit autem excidium sub Muhauia sex annis. Porrò octaua Kalendas Februarij eiusdem tertię Indictionis, natus est Imperatori Constantino filius quem nominauit Leonem, ex Chaiani Cazariæ filia. Anno verò eodem terræmotus factus est in Syria, & ingens ac terribilis casus, vnde ciuitatum aliæ quidem penitùs exterminatæ sunt, aliæ verò mediocriter, aliæ autem à mõtanis ad subiecta campestria cum muris & habitationibus suis integræ migrauerunt & saluę quasi ad miliaria sex, vel etiam modicum quid vltrà. Denique asseuerauerũt hi qui proprijs visibus terram Mesopotamiæ contemplati sunt, in longitudine disruptam fuisse ad miliaria duo, & ex profundo eius ascendisse aliam terram nimis albam & harenosam, de cuius medio ascendit, vt aiunt, animal mulinum incontaminatum, loquens humana voce, & prænuncians gentis incursionem ab eremo aduersus Arabes. quod & factum est. Præterea sequenti anno quartæ Indictionis solennitate sanctæ Pentecostes, coronauit Constantinus Imperator Leonẽ filium suum Imperatorem per Anastasium patriarchã consentaneũ suum. Anno decimo imperij Constantini, Muhammat fit Arabum dux, qui eis præfuit annis quinq;. Eodem anno simultates aduersus Maurophoros Persas Chalcedonij concitauerunt, & interempta sunt ex eis in mõtanis Emelę per illos IIII.milia. Idipsum

verò factum est, & per Arabiam in Caisinos ab eisdem Persis. Cum autem caput Maruan myrrha conditum allatum fuisset, plures à simultatibus cessauerunt. Anno vndecimo Imperij sui Constantinus Theodosopolim & Militenen cepit, & captiuos duxit Armenios. Theodorus quoque filius Bigarij, minoris Arabię oriundus, obeunte sanctissimo Theophylacto, Antiochiæ patriarcha præficitur, qui sex annis præfuit ecclesiæ. Anno duodecimo imperij sui, Constantinus impius Imperator, elatus sensu multa contra ecclesiam & orthodoxam fidem meditás, & silentia per dies singulos faciens, populum ad sensum suum flexit infeliciter sectandum, pręuius futuræ impietatis existens. Anno decimotertio imperij Constantini, Anastasius, qui scelestè throno Constátinopolitano pręfuit, mortuus est corpore simul & anima, miserabili passione, quæ dicitur cordapsos, fatigatus, cū stercus per os euoluisset, dignam exoluēs vindictam, pro audacia scilicet quam contra Deum, cōtraq; suum magistrū exhibuit. Eodem quoq; anno Constátinus impius contra sanctas ac venerabiles imagines conciliū iniquum triginta octo episcoporū cógregauit in palatio Hieriæ, quorū primi erant Ephesinus filius Absimari, & Pastillas Pergēsis, qui apud se, quæ sibi visa fuerant dogmatizarunt, nullo præsente ex catholicis sedibus, Romana scilicet, vel Antiochena, Alexandrina, Hierosolymitana:

mitana: à quarta Idus Februarij incipientes perdurauerunt vsq; ad sextam Idus Augusti eiusdem septimæ Indictionis. Qui cum in Blaternas Dei genitricis hostes coueniſſent, aſcendit Conſtantinus Imperator in ambonem, tenens Conſtantinum monachum, qui fuit Sylei epiſcopus, & cum oraſſet, voce magna pronunciauit dicens: Conſtantino vniuerſali patriarchæ multos annos. Et dein aſcēdit Imperator cum Conſtantino ſcelerato præſule, & reliquis epiſcopis forum, & exclamauerunt ſuam diuulgantes cacodoxam fidem in conſpectu totius plebis, anathematizantes Germanum ſanctiſsimū patriarcham, & Gregorium Cyprium, & Ioannem Chryſoroan Damaſcenum nepotem Manſur, viros ſanctos, & reuerendos magiſtros. Anno decimoquarto Imperij ſui, Muhammat, qui & Abubalas, mortuus eſt, cùm quinque prȩfuiſſet annis. Eratq; Habdallas frater eius in Macha loco blaſphemiæ ipſorū. Scribit ergo Amuſlim, qui erat in Perſide, conſeruādum ſibi locū principatus, ſicut ſorte ſibi fuerat deputatus. Qui cū didiciſſet Habdallan filium Halim, fratrem verò Salim, ſummum Prætorem Syriæ, principatum ſibi affectantem, & venientem ad obtinendam Perſidem, aduerſantemq; Perſis, & fauētem his qui erant Syriæ, quiq; auxiliabantur ei, concitatis exercitibus ſuis aggreditur apud Niſibin, & victore eo Amuſlim multos peremit. Erant autem plures

ex his Sclaui & Antiocheni. Aſt Habdallas ſolus ſaluus remanens, poſt paucos dies petijt verbū ab altero Habdalla fratre Muhammat, veniente ſtudio multo in Perſidem à Macha, quo in domuncula putrefacta retruſo, effodi fundamenta præcipiens, hunc clàm interfecit. Porrò Amuſlim furentem aduerſus Arabes Syriæ, pro eo quòd in Maurophoros inſurrexerant, & multos in Palæſtina, & Emeſa, & maritima ceperant, atq; in eos irruere meditantē cohibuit cum exercitibus. At ille iratus Habdallæ ad interiorem Perſidem cum multitudine properauit. Quē cum vehementer ille metueret, accerſit eum ſuaſorijs verbis & precibus, atque ipſis execrabilibus principis ipſorum ſymbolis deſtinatis, virga ſcilicet atque ſandalijs pſeudoprophetę Muhammat, expetens vt ad ſe via vnius diei diuerteret, quatinus ei decentes gratiarum actiones referret. At ille deceptus venit cum centum milibus equitum, vnitusque illi occiditur ab eo proprijs manibus, ſicq; principatus Habdallę confertur, qui vno & viginti annis præfuit Arabibus. Anno decimoquinto imperij ſui Conſtantinus Syros & Armenios, quos à Theodoſopoli & Mitilena duxerat, in Thracem emigrauit, ex quibus etiam * Publicianorum hæreſis eſt dilatata. Similiter & in vrbe paucis præ mortalitate factis habitatoribus eius, duxit vnà cum familijs, tam ex inſulis & Hellade, quàm ex inferioribus partibus, ſicq;

Paulicianorum.

ficq; vrbem habitare fecit, quam & condensam reddidit. Eodem quoque anno quęsiere Bulgares pacta, propter castra quæ constructa fuerant. Ast Imperatore apocrisarium eorum dehonestare destinante, exierunt hostiliter, & vsque ad longum murum venerunt, & multo excidio perpetrato illæsi reuersi sunt.

Anno decimosexto imperij Constantini, terræmotus haud modicus factus est in Palæstina & Syria, septimo Idus Martij, & exul factus est Theodorus Antiochiæ patriarcha, inuidia derogatus Arabum, quòd crebrò Imperatori Constātino causas eorum per literas indicaret: & de cętero Halim hunc exulem misit in Moabitidem regionem patriam suam, pręcepitque idem Halim, non construendas nouas ecclesias, nec videndam crucem, sed neq; de fide à Christiano cum Arabibus dogmatizandum. Porrò exercitum mouit idem cōtra Romaniam cum octoginta milibus, & veniens in Cappadociam audiuit Constantinum aduersus se venientem armatum, & territus inefficax redijt, nihil depopulatus, nisi quòd paucis Armenijs ad se confluentibus assumptis reuersus est. Anno decimoseptimo imperij Constātini, Habdallas tributorum rationem Christianis ampliauit, adeò vt omnes monachos & inclusos, atq; Cionitas, qui Deo placere noscebantur, sub tributis redigeret. Signauit autem & ecclesiarū cimilia, & adduxit Hebræos ad venundandum illa, & emerunt

liberti. ea * liberè. Anno decimooctauo imperij sui Constantinus Sclauinas penes Macedoniam positas captiuauit,& reliquos subiugauit. Eodem anno quidam ex Maurophoris Persis, cum magicæ religionis essent, deceptione diaboli detenti, venundata substantia sua nudi supra muros ascendentes proijciebãt semetipsos, ita vt se volare in cœlum arbitrarentur, qui nihil dignum ratione fortis illius habentes, artus conterebant, ad ima demersi, quorum sedecim, eos duntaxat qui in errore præminebant, Habdallas per Halim interfecit in Beroëa & Chalcide. Anno decimonono imperij Constantini, inuidia Christianos prohibuerunt Arabes à publicis chartothesijs ad modicum tempus. Sed rursus coacti committunt cum eis eadem ipsa, eo quòd nõ possent ipsi scribere calculationes: aciesq; direxerũt multas, & Paulum Prætorem Armeniacorũ bellum agentes apud Melan peremerunt, nec non & quadraginta duos insignes viros captiuos duxerũt,& capita multa. Imperator autem exercitum mouit in Bulgariam,& venienti in Verebagan ad clausuram, Bulgares obuiã ei aduenerũt,& multos exercitus eius trucidauerũt, in quibus & Leonem patricium,& Prætorem Thracesiorũ, & Leonem logothetam Tudromij ceperunt,& arma eorum,& populum multum, & sic inhonestè reuersi sunt. Anno vigesimo imperij Constantini, factus est error Paschæ, & orthodoxi qui-

xi quidem in Oriente octaua Idus Aprilis Pascha celebrauerunt, at verò erronei hæretici Idus Aprilis. Eodem anno translatum est caput sancti Ioannis præcursoris atque Baptistæ à monasterio Spelei in téplo suo in Emesensium ciuitate sito, cum esset illustre, & descensus ædificatus esset, ibi vsq; hodie à fidelibus honoratum & adoratum, omni suauitatis, corporali scilicet ac spirituali honoratur odore; & emanans effundit omnibus sanitatem, qui fide flagrantes occurrunt. Eodemque anno Docetes clarissima in Oriente apparuit per decem dies, & iterum ad Occidentem diebus viginti & vno. Quidam verò Syrus Theodorus nomine Libanites, circa regionem Heliopoleos, quæ est ad Libanum, aduersus Arabes insurrexit, & cùm bellũ mouisset in eos, ceciderũt ex vtrisq; multi: nouissimè verò terga & ipse vertés effugit, & Libanitę omnes qui cum ipso erãt, interépti sunt. Factę sunt & in Africa seditiones & bella, solari eclipsi facta decimaoctaua Kal. Septemb: feria sexta, hora decima. Porrò insurrexerunt quidam ex Maurophoris apud Dabecho dicentes, filium protosymboli Deum, vt nutritorem suum, & protulerũt dogmata huiusmodi. Et introierunt domum Maurophori erroris sui, & occiderunt clauigeros sexaginta: & exierunt quidam in Barrasson, & captiuos multos, & pecunias innumerosas sumpsere. Anno vigesimoprimo imperij Constátini, se-

ditionem concitarunt Caſsiotæ contra Maurophoros propter mulieres. Māſerant autem ex eis in domo, in qua tres fratres manebant, & voluerūt vxores eorum in pelagus iacere: ſurgentes autem tres fratres, occiderunt & obtinuerunt illos, ſed & coaceruati occiderunt etiam reliquos: & cum miſiſſet Salimus militiam, fraudulenter venere ſuper illos, & comprehenſis eis patibulo ſuſpenderunt, & multos alios occiderunt. Porrò Paſchali feſtiuitate ingreſſus eſt ad ſanctam collectam in eccleſia catholica, cumq; Metropolitanus epiſcopus aſtaret, & exclamaret more ſolito, Deo dicens: Plebs tua & eccleſia tua ſupplicat tibi: duxerunt eum, & concluſerūt in carcere, & alius impleuit ſanctam collectam, & factus eſt timor magnus, & niſi Metropolita moralitate ac humilibus verbis mitigaſſet eū, malum profectò ingens in hac hora perpetratum fuiſſet. Erat autē hic beatiſsimus Anaſtaſius. Eodē quoq; anno Cōſtātinus perſequutor Andream memorabilē monachū, qui dicebatur Calybites, apud Blaternas flagris in hippodromio ſancti Mamæ occidit, redarguentē impietatem eius, & Valentinianiſtam ac Ciuilianum appellantem eum, quem & in rheuma maris iactari præcepit, niſi ſorores eius hunc rapientes in emporio Leucadij ſepeliſſent. Anno vigeſimoſecundo imperij Conſtantini, apparuit docetes in Oriente, & interfectus eſt filius Phatniæ. At verò Bulga-

res insurgentes occiderunt dominos suos, & statuerunt virum in Senatum nomine Zeletin cum esset triginta annorum. Multi pręterea Sclaui fugiẽtes ad Imperatorem, quos constituit super Arthanam. Porrò decimaseptima Kalendas Iulij exiuit Imperator in Thracem, misso nauigio per Euxinum põtum vsq; ad octoginta chelandia, ferentia duodenos equos. At verò Zeletis, audita contra se per terram & mare facta cõmotione, assumpsit in auxilium ex adiacẽtibus sibi nationibus viginti milia, & in munitionibus his constitutis se cautum & intrepidum reddidit. Ast Imperator cum venisset, castrametatus est in campo Anchiali, & pridie Kal. Iulij primæ Indictionis feria quinta Zeletis apparuit cum multitudine gentium veniens, ineuntesque bellum, * occidunt diutius inuicem, verùm Zeletis terga vertens effugit. Porrò pugna tenuit ab hora quinta vsq; ad vespertinam, & multitudines Bulgarum numerosę peremptæ sunt, & multi ex his capti, multiq; Imperatori subditi facti sunt. Ast Imperator huiuscemodi elatus victoria, publicauit hanc coram vrbe cum exercitibus ingressus armatis, & laudibus plebium celeberrimis diffamatus, & ex hylopanduris constrictos trahens Bulgares captos, quos extra portam Auream decollari præcepit: Zeletin verò Bulgares tumultuantes vnà cũ principibus eius interfecerunt, & cõstituerũt Sabinũ generũ Comersij quondã domini *concidunt*

sui, qui videlicet Sabinus cũ mox ad Imperatorem misisset, & pacẽ fieri exquisisset, couentu Bulgares facto restiterunt robustè dicentes ei: Bulgaria per te, vt cernimus, redigitur in seruitutem Romanis. Factaque Sabinus simultate fugit in castrũ Mesembriæ, & ad Imperatorem se contulit: statuerunt autem Bulgares alium sibi dominum, Paganum nomine. Anno vigesimotertio imperij Constantini, egressi sunt Turci à Caspijs portis, & occiderunt in Armenia multos, & præda sumpta non pauca reuersi sunt. Cosmas autem quidam episcopus, erat Epiphaniæ quæ est ciuitas Apamię Syriæ: porrò quibusdam ex ciuibus Epiphaniæ ad Theodorum patriarcham Antiochenum accusationem contra eundem Cosmã super diminutione sacrorũ vasorum facientibus, cũ ille minimè potuisset restituere, discessit ab orthodoxa fide, consentaneus Constantini in hæresi, sacris aduersatus imaginibus, quem communi sententia Theodorus Antiochenus patriarcha, & Theodorus Hierosolymitanus, atque Cosmas Alexandrinus cum episcopis sibi subiectis die sanctæ Pentecostes post lectionem sancti Euangelij consonanter anathematizauerunt singuli in sua ciuitate. Eodem anno à Kal. Octobris factum est gelu magnum & amarissimum, non solùm in terra nostra, verumetiam in Oriẽte, & multo magis in Septentrionali parte, vt pelagus ponti vsq; ad centum miliaria prę gla-

ciei

ciei rigore in lapidis duritiam fuerit versum, habens cubitos in superficie ad profundum triginta, cunctis nimirum regionibus ab ipsa Lycia vsq; ad Danubium, & Euphrę fluuium, Danastri quoq; & Danapri, atq; Necropela, nec non & per reliquas ripas, & vsque ad Mesembriam & * Mœsiam similiter patientibus. *Misiam* Cumq; huiuscemodi gelu niue fuisset coopertum, super alios viginti cubitos creuit, ita vt mare aridæ conformaretur, & pedibus calcaretur in superficie glaciei à Cazaria & Bulgaria, quin & adiacentibus insulis, tam ab hominibus, quàm agrestibus & mansuefactis animantibus. Februario verò mense ipsius secundæ Indictionis, huiuscemodi gelu per iussionem Dei in multas ac diuersas in specie montiũ factas concisiones in Danupsiã & Hieron descẽdit. Taliter per angustum peruenerunt ad vrbẽ, & vsq; ad Propõtidẽ, & insulas, & Abydum, omnes maritimos choros ac ripas replẽtes: quarum videlicet concisionum inspectores & nos ipsi extitimus descendentes super vnã eorũ cum quibusdam triginta coætaneis nostris. Habebat aũt & animalia campestria, & mãsueta, & viua, & mortua. Omnis enim quicunq; vellet à Sophianis vsque ad vrbem, & à Chrysopoli vsq; ad sanctũ Mamã, & ad ea quæ dicũtur Galathi, per aridam sine prohibitione pergebat, & vna quidem ex eis ad Acropoleos scalam disrupta contriuit eam, alia verò ingentis molis ad murũ cõllisa,

hunc magno impulſu concuſsit, adeò vt interiores quoq; domus Salo comparticiparentur. Porrò in tria diſrupta cinxit vrbē à Manganis videlicet vſq; ad Boſphorum, cuius altitudo muros exceſsit. Omnes autem tam viri quàm fœminæ, ſimul & pueri horum viſioni dantes indeſinenter operam perſeuerabant, & cum lachrymis domū reuertebantur, ignorantes quid ad id fari quiuiſſent. Cęterùm anno eodem menſe Martio ſtellæ de cœlo cadentes apparuere, ita vt omnes qui hoc viderunt, inſtantis ſeculi conſummationē eſſe putarent. Siccitas quoq; multa effecta eſt, adeò vt etiam fontes exiccarentur. Aſt Imperator accerſito patriarcha, dicit ei: Modò quid vos læderet, ſi dixerimus, θεοτόκον, χριστοτόκον? At ille hunc complexus ait: Miſerere Domine ne ad contagionem tuam veniat ſermo iſte, nónne vides qualiter diuulgetur & anathematizetur Neſtorius à tota eccleſia? Qui reſpondens ait: Ego diſcere volens interrogaui, verùm vſque ad te ſermo. Anno vigeſimoquarto imperij Conſtantini, exierunt iterum Turci ad Caſpias portas & Iberiam, quibus cum Arabibus bellum ineuntibus, ex vtriſq; perierūt multi. Habdallas verò huiuſcemodi calliditate depoſuit à principatu Hyſebin Muzæ, in quem, vt ſuperius dictum eſt, tertia ſors tenendi poſt eum cecidit. Videns enim cum dolore capitis hemigranite laborātem, & ſcotomi plenitudinem patien-

tem, persuadet quòd curandus foret si ex aliqua confectione ptarmica in nares eius insufflaretur à medico suo, Moyse nomine, diacono Antiochenorum ecclesiæ, quem iam muneribus fecerat acerrimum conficere medicamen, quod simul narcoticum foret vehementer: qui videlicet cum paruisset Habdallæ, suscepit per nares confectionem, & repletus in omnibus circa caput, cunctisq; sensibus vnà cum hegemonicis operationib. defraudatus sine voce iacebat. Aduocatis itaque Habdallas ducib. ac primorib. gentis: Quid vobis, inquit, videtur super futuro rege? At illi abnegato eo concorditer, dextras dedere filio eius Habdallæ Muhammat, qui nuncupabatur Madi. Porrò Hyse absque sensu domũ reportauerunt. Hunc autem post tertium diem conualescentem excusationibus fictis consolabatur centum auri talentis iniurias recompensans. Eodem etiam anno misit Paganus dominus Bulgariæ ad Imperatorem, postulans vt cum eo facie ad faciem iungeretur. Et accepto verbo descendit cum eo cũ Boiladis suis. Cumq; Imperator vnà cum Sabino sederet, suscepit eos, & exprobrauit inordinationẽ eorum & odium habitum in Sabinum, feceruntque pacem, vt putabant. Ast Imperator clàm mittẽs in Bulgariam cepit Seuerorum principẽ Sclauinum, qui in Thrace multa fecerat mala. Comprehensus est autem & Christianus, qui est Christianis margarites, & primus Scauro-

nis & amarissimis tradidit verberibus. Iusiurandũ etiam generale ab omnibus sub Imperio suo degentibus exegit, ne quisquam adoraret icona: cũ quibus & Constantinũ falsi nominis patriarchã super ambonem ascendere, & exaltare preciosa ligna, & iurare fecit, quòd non esset ex eis qui adoraret imagines. Cui mox vt ex monacho Stephanites efficeretur persuasit, & carnibus vesceretur, atq; cytharœdos ad mẽsam regiã admitti pateretur: sed non in longũ tardata vltio, hunc homicidã debitis tradidit pœnis. Deniq; duodecima Kal. Februarij quartæ Indictionis, motus est cõtra Bulgares, & direxit ad Achelon duo milia sexcẽta chelandia extruẽs ea & armãs ex cunctis thematibus. Quæ cũ in Thoris statione fixissent, flãte Aquilone cõtrita sunt penè omnia, & populus necatus est, ita vt Imperator extendere retia, & mortuos educere ac sepelire prę ceperit. Porrò decima sexta Kalend. Septembris eiusdẽ quartæ Indictionis, publicè diffamauit & dehonestauit habitũ monachorũ in hippodromo, præcipiẽs vnũquẽq; monachũ manu tenere mulierem, & taliter transire per hippodromum, sumptis iniurijs ab omni populo cumulatis. Similiter & octauo Idus Septembris ducti sunt ad ludos Circenses insignes principes decem & nouem, & pompati sunt quasi mala contra Imperatorem consilia ti fuerint, non veraciter accusati, sed quia inuidebat eis, eo quòd essent formosi atq; robusti,

&c ab omnibus collaudati: quibuſdam verò ex eis & ob religionem, eo quòd ad prædictum incluſum iſſent, & paſsiones eius publicè diuulgarent, quos interfecit, quorum præcipui ſunt, Conſtantinus patricius, & dudum logotheta Dromi, cuiq; nomen impoſuit Podopagurum: & huius frater Strateius Spatarius & domeſticus excubitorum: Antiochus logotheta Dromi factus & Prætor Siciliæ: Dauid Spatarius & comes * Obſicij: Theophylactus protoſpatarius & primus imperialium ſtratorum, filius patricij Bardanis: Theophylactus candidatus: & alij, quos cum in Hippodromo ludos palàm traduci, & ab omni populo conſpui & maledici feciſſet, ſententiam dedit: & illos quidem duos fratres Conſtantinum atq; Strateium intra venationis ſepta capitis animaduerſione puniuit, multo ſuper eos vniuerſæ plebis facto lamento, adeò vt cum hoc didiciſſet Imperator indignaretur, & Procopiũ præfectum cęderet, & ab adminiſtratione depelleret, tanquam id fieri permittentem: cæteros autem oculis priuatos in exilium deſtinauit, quos & per ſingulos mittens, cum eſſet omni crudelitate plenus, ad loca in quibus degebant, centenis flagris vapulare iubebat. Porrò tertia Kalendas Septembris eiuſdem quartæ Indictionis, inſaniens idem maleuolus aduerſus æquiuocum ſuum & conſentaneũ ſuũ patriarcham, & inuentis quibuſdam clericis ac monachis inſtruxit illos vt dicerent: Audiuimus

Obſequij

nimus patriarcham cum Podopaguro aduersus Imperatorem loquentem: & misit eos ad Patriarcham, vt arguerent illum. Cumque ille iuraret, fecit eos ad preciosa ligna iurare fatẽtes: A patriarcha hæc maledicta audiuimus. Inter hæc ergo misit, & bulla signauit patriarcham, & hunc exilio relegauit apud Iberiam, & rursum apud principem insulam.

Anno vigesimo sexto imperij Constantini, Habdallas filius Hali mortuus est, ruente super se turre in qua custodiebatur. Habdallas autem cum Amiræ fungeretur honore, multa mala Christianis sub principatu suo degentibus demonstrauit. Siquidem & cruces ecclesiarum abstulit, & vigilias nocturnas celebrare, sed & literas discere prohibebat. Hi verò qui dicuntur apud illos Aruritæ, quod interpretatur æmulatores, contra Palmirensem eremum insurrexerunt. Is autem qui Christianis ineffabilibus Dei iudicijs imperabat, fortaßis vt Iezabel quõdam, vel væsanus Achab, multo peiora quàm Arabũ sit insania, sub imperio tuo positis orthodoxis episcopis, monachis, laicis, prælatis atque subiectis ostendit, vbique intercesiones sanctæ virginis & Dei genitricis ac omnium sanctorum in scriptis, vt inutiles ac sine scripto repellens, per quas nobis emanat omne suffragium, & sanctas eorum reliquias eijciens & inuisas reddens. Si cubi insignis quisquam audiebatur ad animarum sanitatem, & corporum, vel sicut moris

est à piè agentibus honorari, mox mortem aduersus huiusmodi, tãquam impiè agentes minabatur: sin autẽ, proscriptiones, exilia & tormenta: Deo autem gratissimum lipsanum vtpote quidam thesaurus possessoribus habitus auferebatur, inuisum de cætero efficiẽdũ. Tale quid & in preciosissimũ laudabilis matris Euphemię lipsanũ profan⁹ hic Imperator gessit in profundum id cum loculo iaciens; non ferens eam ex se super omnem populum suauitatem vnguenti reddentem, & arguentẽ eius aduersus intercessiones sanctorum deliramenta: sed Deus qui custodit ossa sibi placẽtium secundum diuina eloquia, illæsum hoc conseruauit, rursus ostensurus illud apud Lemnum insulam. Per nocturnam ergo visionẽ apparens, eleuandum præcepit & conseruandum. Sub Constantino verò, & Eirene pijs Imperatoribus Indictione quarta cum decenti honore redijt ad templũ suum, quod ipse quidem tanquam inimicus ecclesiarum, commune fecit armamẽtarium, sterquiliniumq; fore decreuit: illi verò repurgatum hoc iterum sacrauerunt, ad redargutionem quidem huius impietatis, ostensionem autem horum pietatis. Hoc autem obstupendum & scriptura dignum miraculum post viginti duos annos, post iniqui principis mortem, vnà cum pijssimis Imperatorib. & Tharasio sanctissimo patriarcha nos vidimus, & cum eis complexi sumus, licet indigni magnam gratiam promerẽtes:

tes. Porrò decimasexta Kalendas Decembris eiusdem quintę Indictionis, decreto Imperatoris promouetur Nicetas eunuch⁹ è Sclauis ortus, irregulariter patriarcha Cōstantinopoleos, & facta est siccitas, ita vt nec ros de cœlo caderet, defectaq; penitùs aqua ab vrbe, ociosæ remanserunt tam cisternę quàm lauacra, & fontalia fluenta, quæ prius iugiter effluebāt. Quod intuens Imperator, cœpit renouare aquæductū Valentiniani, qui cū vsq; ad Heracliū perdurasset, ab Auarib. est destructus. Electis ergo ex diuersis locis artificibus, ab Asia quidem duxit & Ponto ædificatores mille, & linitores ducentos: à Gręcia verò & insulis testacearios quingentos. Porrò ex ipsa Thrace operarios v. milia hominū, & tegulas faciētes ducētos, & pręposuit eis principes, exequutoresq; operū, ac patriciū vnum: sicq; opere cōsummato aqua introiuit in vrbem. Cęterū eadem die, Indictione quinta prouehit sui sensus Prætores, & operarios sua nequitia condignos, Michaelem scilicet Edessenum in themate Orientalium, & Michaelem Lachanodraconem in Thracesijs: super Buccellarios verò Manen à mania, id est insania nominatum. Sed quis est idoneus ad enarrandū horum scelerata piacula, quæ partim in suis à nobis perstringuntur locis? Omnia enim eorum opera si conscriberentur, quæ ad orationem imperantis sunt effecta, nec ipsum arbitror, vt propriè cū Euangelista dicā, capere

mundum eos qui ſcribendi ſunt libros.

Anno vigeſimo ſeptimo imperij Conſtantini, Conſtantinus falſi nominis patriarcha ductus eſt, nona Octobris, ſexta Indictione à principe inſula, quē & cecîdit tyrannus, quòd euadere non valeret. Iuſsit autem in foro parari, & eundem ſedere in gremio eccleſiæ magnæ, eratque à ſecretis cum eo ferens chartæ tomum, in quo erant ſcripti huius exceſſus. Omni ergo populo ex præcepto regis illic cõgregato & vidente legebatur charta in audientia totius populi, & per ſingula capitula percutiebat à ſecretis faciem eius, Niceta patriarcha ſedente in confeſsione ac intuente. Poſt hæc verò cum impoſuiſſent eum in ambonem, & rectè ſtare feciſſent, accepit Nicetas chartam & miſit epiſcopis: & ablato ſuper humerali eius, anathematizauerunt eum, & hunc ſocium Abſin cognominantes ab eccleſia abſtraxerunt. Poſtera verò die cum ludi Circenſes agerentur, raſerunt faciem eius, & barbam denudauerunt, capitis & ſuperciliorum pilis ablatis: & indutum hunc laneo breui ac ſine manicis veſtimento, ſedere fecerunt ſuper aſinum ſagma ferentem, & ipſius tenere caudam, & duxerũt per Dippium in hippodromum cuncto populo imprecante illi mala & conſpuente. Trahebat autem aſinum Conſtantinus nepos eius naſo reciſo, cumque veniſſet ad vulgus deſcenderunt & conſpuerũt, & puluerem proiecerunt ſuper illum. Et cum addu-

adduxiſſent eum ad conſiſtorium, deiecerunt eum de aſino, & calcauerunt ſuper collum eius, & collocatus contra vulgus, audiebat ab illis ludicra verba vſq; ad abſolutionem ludorum equeſtrium. Eodem quoque menſe, miſſis impius Imperator patricijs ſignificat ei dicens: Quid dicis de fide noſtra, & concilio quod fecimus? Qui ſenſibus ad vanitatem cõuerſis reſpondebat: Bene inquiens, & credis, & bene concilium operatus es, putans ſe ob hoc illum placare ſibi. At confeſtim illi reſpõdentes dixerunt: Nos hæc audire noluimus ab ore tuo polluto, ex hoc ergo vade in tenebras. Et ſic accepta ſententia deſcẽdit ad clauſtra ferarum, & decollatus eſt, & caput quidẽ per aures ligantes tribus diebus in Milio ſuſpenderũt ad oſtentationẽ plebis: corpus verò reſti pede ligato traxerunt per plateas vſq; ad loca pelagi, & ſociandum biothanatis iactauerunt: ſimiliter & caput eius poſt tres dies illuc delatum proiecerunt. O irrationabilitatem & crudelitatem atq; immiſericordiã immitiſsimę beſtiæ, non eſt veritus miſer ſanctũ lauacrum. Duos enim filios eius ex tertia cõiuge ipſius in vlnas ſuas ſuſceperat. Siquidem ſemper feralibus moribus, & immanſuetus eſſe probabatur. Ab hoc autem anno ampliori eſt in ſania vſus, mittens quippe depoſuit Petrum nobilem Stilicen à Metra, quem* virum *viuum* cùm ſuis dogmatis cedere renuiſſet, ligatis pedibus eius in prædictum palatij locum inclu-

sit,& hunc tractum quoq; per plateas proijci iussit: alios etiã in saccis vinciens, & lapidib. aggrauãs, eruẽs oculos in pelagus iactari præcipiebat, nares abscindẽs, flagellis excorians, & omnem tormenti speciẽ aduersus eos qui piè viuebãt, excogitans. Et in vrbe quidẽ per seipsum hæc & consentaneos suos, Antoniũ patriciũ & scholarum domesticũ, ac Petrũ magistrum super populũ singulorũ ordinũ, qui à se fuerat eruditus ad talia, agebat: in exteris verò partibus per iam dictos Prætores. Ipse namq; citharæ delectabatur sonitu atq; conuiuijs, turpibus sermonibus & saltationib. eos qui sibi adhærebant, incessanter erudiens: & sicubi quisquam corruens vel dolens, solitam Christianorum vocem emitteret dicẽs, Dei genitrix iuua: aut vigilias agens deprehẽderetur, aut ecclesijs assuetus, aut cum religione viuens, aut non passim iuramentis abutẽs, vt inimicus Imperatoris damnabatur, & immemorabilis nominabatur. Monasteria verò quæ in gloriam Dei & saluandorum refugium effecta sunt, domos fore communes fautoribus suis militibus sanciebat. Deniq; Dalmatij cœnobium, quod inter optima Byzantij erat cœnobia, militibus in habitaculum tribuit. Ea verò quæ dicũtur Calistrati, & Dij, ac Maximi in monasteria, nec non & alias sacras monachorum ac virginũ domos à fundamentis destruxit. Eos autem qui monasticam vitã subire ex insignibus militibus studuerant, &

maxi-

maximè illos qui sibi adhæserant, & complices libidinis suæ, & nefandorũ actuũ fuerant, morti subdebat, suspectui habens cõfusionẽ, quæ sibi ex propalationibus fieret, se pronũciantium. Vnde & Strateiũ Podopaguri fratrẽ, cũ esset vrbanus specie assũpsit. Amabat enim talibus adhęrere propter luxurias suas. Cũq; molestè eũ sensisset tulisse infandas in viros insanias suas, & beato Stephano incluso sancti Auxentij has manifestas reddidisse, salutisq; remedia suscepisse, hunc quasi insidiatorẽ suũ diffamãs vnà cũ incluso, vt prædictũ est, interfecit. Fecit aũt abũdare ornatas species in vrbe. Nouus enim Midas factus, aurũ coaceruauit, & agricolas denudauit, & ob tributorũ exactionẽ cogebantur homines largas Dei geniminũ munificẽtias facili seu vili pretio venũdare. Eodemq; anno Nicetas falsi nominis patriarcha iconas ex musiuo factas, quæ in patriarchio secreti minoris erant, erasit, & imagines magni secreti, quæ sculptæ erant in ligno, deposuit, & cęterarũ imaginũ facies deliniuit: sed & in Abramio similiter fecit. Anno vigesimooctauo Imperij sui coronauit Imperator Eudoxiã vxorẽ suam, cũ esset trigamus, & hęc esset tertia cõiunx, in tribunali decẽ & nouẽ accubituum. Kal. Aprilis filios suos ex ipsa creatos, Christophorũ scilicet & Nicephorũ, postera die qua sanctũ celebratũ est Pascha, Cæsares ordinauit, patriarcha orationem faciente, & imperatorib. chlamydes & Cęsaricias

imponentibus galeas. Pari modo & Nicetæ nouissimo fratri eorum nobilissimo facto, superposuit ei chlamydem & auream coroná, & ita processerunt iactantibus imperatoribus hypatiam, & trimisia, & hemisia, & numismata noua vsq; ad magnam ecclesiam. Anno vigesimonono imperij Constantini, ingressa est Eirene ab Athenis veniens cum dromonibus & chelâdijs plurimis, adornatis sericis pallijs, & proceribus vrbis cum vxoribus obuiá occurrentibus & præcedentibus eam. Cumque venisset patriarcha ad palatiú in ecclesiá Phari, facta sunt ad eandem Eirenen sponsalia Leonis imperatoris, & decimasexta Kal. Ianuarijs coronata est in triclinio Augusta Imperatrix Eirene. Hoc etiam anno facta est commutatio in Syria viri ad virum, & fœminæ ad fœminam, & pueri ad puerum: & præcepit Habdallas radi barbas eorũ, & fieri calamaucos cubiti vnius & semis. Anno trigesimo imperij Constantini, mouit exercitum Banacas cótra Romaniam, & multos captiuos abduxit, & Romani ingressi quartá Armeniam, despoliauerũt ea n. Præterea moritur Salem, & tráslata est Germanicia in Palæstinam. Eodem verò anno imitat9 Lachanodraco magistrũ suũ, omné monachũ & monachá in themate Thracesiorum commorantes apud Ephesum congregauit, & eduxit eos in campum, & ait: Qui vult Imperatori ac nobis obedire, alba induatur veste, & vxorem hac sumat hora. Ast qui hoc

hoc facere paruipéderint, priuati luminibus, in Cypro exilio damnabuntur. Tumq; opus pariter cum verbo consummatum est, & multi ostensi sunt martyres, multi verò deficientes & eneruati perierunt, quos & familiares sibi Draco faciebat. Præterea Indictione nona, mense Ianuario, natus est Imperatori Leoni & Eirene filius, dum adhuc viueret Constantinus auus eius. Anno trigesimoprimo imperij Constantini, mouit exercitum Banacas cótra Romaniam, & cum descendisset ab Isauria in castrũ Scices, obsedit illud. Quod cum Imperator audisset, scripsit ad Michaelem Prætorem Oriẽtalium, & ad Manen Buccellarium, & Bardan Armeniacorum Prætores: qui cum venissent, tenuerunt egressum eorum, quia erat clausura valde difficilis ad meandum. Stolus autem Cibioretarum cum Præcona Spatario Prætore suo veniens, applicuit in portu prædicti castri. Quod cum Banacas vidisset sui desperatus, fiduciam rursus assumit, suosque alacres reddit: & ascẽdens ad pedestres exercitus, magnis & repẽtinis vocibus cum omnibus suis clamorem dedit, sicque illos territos fugat, multisq; peremptis deprædatus est omnia circa regionem, & cum spolijs multis reuersus est. Eodemque anno misso Prætore Thracesiorum Lachanodraco, Leone notario suo, & Leone ex monacho, venundabat omnia monasteria virorũ ac mulierum, & omnia vasa sacrata, & libros, & pecora, & quæ-

que patrimoniorum eorum erant,& horũ pretia principi detulit: quotquot autem monachicos & paternos libros reperit, igne combussit: & sicubi lipsanũ sancti quisquã habẽs apparuisset ad custodiam, & hoc quoque nihilominus igni tradebat: eum verò qui habebat illud, vt impiè agentem puniebat: & multos quidem monachorum interfecit verberibus, quosdam etiam gladijs trucidauit. Præterea innumerabiles oculorum visibus priuauit, & quorundam quidem barbas cera & oleo perungens succendebat ignem,& ita tam facies eorum quàm capita cremabat. Porrò alios post multos cruciatus etiam exilijs destinabat, & postremò in toto themate sibi subiecto non deseruit hominem vnum monastico schemate amictum. Quod cum didicisset Imperator, bonum semper exosum habens, scripsit ei gratias dicens: Inueni te virum secundum cor meum, quia facias omnes volũtates meas. Hunc ergo imitantes & cæteri similia perpetrabant. Anno trigesimo secundo imperij Constantini, misit Habdallas in Africam Mualabicum cùm exercitu multo. Et ingressus est Alfadalbadinar in Romaniam, & cepit captiuos quingentos. Mopsustenses autem obuiam eis occurrentes,& bellum exagitantes occiderunt ex Arabibus mille. Ast Habdallas abiens Hierosolymam ieiunauit, & præcepit Christianos & Hebræos inscribi in manibus, & idcirco multi Christianorum in

in Romaniam confugerunt. Anno trigesimo-tertio imperij sui mouit Constantinus mense Martio, duodecima Indictione, stolum cheládiorum duûm milium contra Bulgariá. Et ingressus ipse in rubea chelãdia motus est ad intrandũ Danubium amnem, prætoribus equestriũ thematũ derelictis extra clausuras, si fortasse possent Bulgaribus in se intuitũ intẽtionis figentibus introire Bulgariam. Cum aũt venisset ad Barnas formidabat, & redire meditabatur. Sed & Bulgares simili pauore metuẽtes, & ei inuidentes, miserũt Hoylã & Zigatõ petẽtes pacẽ. Quos cũ vidisset Imperator, gauisus est, & pacẽ fecit, præstito vicissim iureiurando, quatinus neq; Bulgares exirent contra Romaniá, neq; Imperator studeret cõtra Bulgariam intrare. Et factis super hoc ex vtraq; parte scriptis adinuicem, reuersus est Imperator, & vrbem adijt, derelictis thematib. in castris quæ condidit. Octobri verò mense, vndecima Indictiõe, nuntiũ suscepit à Bulgaria ab occultis amicis suis, quòd mitteret dominus Bulgariæ duodecim milia ex populo, & Boyladen ad captiuandã Berzitiã, & adducendũ eos in Bulgariá. Venerant enim ad eum legati domini Bulgariç, cũ adhuc hi essent in vrbe: qui simulauit se aduersus Arabes exercitũ mouere, & trãsmeauerunt tã vexilla, quàm supellectiles ministerij regis & apparatus. Cum aũt apocrisarios dimisisset, per exploratores eorũ egressu comperto, assumpto exercitu festinus

iter arripuit, & coaceruatis Taxatis & Thracesianis, & vnitis ordinibus optimatibus fecit eos octoginta milia. Et pergens in locum, qui dicitur Lithsoria nullius tubę clangore sonante, irruerunt super illos, & vertens eos fecit victoriam magnam, & cum multis exuuijs & captiuis reuersus est, triumphũ sui trophæi ostentans penes vrbem, & obstipatus Obsicijs incedẽs, bellumq; hoc nobile nuncupãs, eo quòd nemo sibi restiterit, nec mactatio in hoc aut effusio Christiani facta fuerit sanguinis. Anno trigesimo quarto imperij Constantini, Constantinus soluens Bulgarum pacem construxit iterum stolum magnum, & intromissis in eum equitum xij. milibus, direxit omnes prætores classium, omnes in illo: ipse verò timens mansit cum equestri militia. Cũ autem venissent vsq; Mesembriam, & hanc ingressi fuissent, valenter Aquilone vento spirãte omnia penè contrita sunt, & multi perierunt: & redijt cum nil vtilitatis attulisset. Porrò Telericus dominus Bulgariæ comperto, quòd per familiares suos consilia sua cognosceret, scribit ei dicens: Vellem effugere & venire ad te, transmitte ergo mihi verbum securitatis, & quos habeas hîc amicos, vt hoc eis credã, & mecũ occurrant. At ille leuitate vsus scripsit ei. Qui cũ hoc didicisset, ꝑ mediũ eos recîdit. Quod audiẽs Cõstantinus, aliquãdiu canos suos euulsit. Anno trigesimoquinto Imperij sui Imperator mẽse Augusto tertiadecima In-

Obsequis

ma Indictione exiuit contra Bulgares, qui diuinitùs in cruribus est plaga percussus, quæ Græcè ἄνϑραξ appellatur, & hinc febre validissima detétus Archadiopolim redijt, à subiectis humeros in lecto delatus, & veniés Silimbriam, nauem ingressus est: cumq; ad rotundum peruenisset castellum, miserabiliter in chelandio moritur, clamans & dicens: Viuens adhuc igni sum inextinguibili traditus, sanctamq; virginem & Dei genitricem laudari expostulás, cum fine fœdere eius fuerit inimicus. Regnauit autem post mortem patris sui annis triginta quinq;, mensibus duobus, diebus vigintisex, & ita vitá dissoluit, sanguinibus multis infectus, & dæmonum inuocationibus ac sacrificijs, persequutionib. quoq; sanctarum ecclesiarú rectæq; ac immaculatæ fidei, nec non & monachorum peremptionibus, & violationibus monasteriorum, malisq; varijs supercrescens, non minus quàm Diocletianus vel aliquis tyrannorum. Præterea eodem anno, & eodem mense moritur Habdallas Arabum dux. Cum enim ambo hi velut acerrimæ bestiæ diuturnis temporibus ac crudelitatibus humanum genus depasti sint, mortui sunt prouidétia Dei, & obtinent principatum Leo & Mady filij eorum. Præterea eodem anno Adilgisus Longobardorum rex ad regiam vrbem veniens Imperatori se profugus contulit.

Explicit liber vigesimussecundus.

INCIPIT LIBER VIGESIMVSTERTIVS.

LEO.

NNO ab incarnatione Domini DCC. LXVIII. Leo Constantini filius imperat, & Mady dux habetur Arabũ, qui nouem his præfuit annis. Leo verò Imperator cœpit expendere pecunias quæ sibi fuerant à patre dimissæ, placuitq; tam optimatibus quàm populo, & visus est breue tempus pius esse, sanctæq; Dei genitricis ac monachorum amicus: vnde & monachos Metropolitanos in summis sedibus collocauit, militiasq; themate fecit multas, & ordines in vrbe ampliauit. Quá ob rem thematum principes cõmoti, omnes ingressi sunt cum multitudine populi copiosa, petentes Constantinũ filium Imperatorem eius. At ille, vt moris est principibus, renunciauit eis. Filius est, inquit, meus vnicus mihi, & idcirco vereor hoc facere, ne fortè contingat mihi quod humanum est, & cùm adhuc sit paruulus, morti eum tradatis, & aliũ promoueatis. At illi cum iuramentis se profitebantur illi satisfacturos neminem regnaturum præter filium eius, etiamsi mori eum Deus voluisset. Hoc autem à Dominica die, qua Palmarum solennitas agitur, vsq; ad quintá feriá hebdomadæ maioris, populo in hippodromo coaceruato petente, sancta parasceue iussit iurare illos.

re illos. Et iurauit omnis populus in honorandis & * viuificis lignis, tam scilicet ex thematibus & senatu, quàm etiam exterioribus ordinibus, & ciuibus omnibus & ergasteriacis, Imperatorem non admittendi, excepto Leone seu Constantino ac semine ipsorum, & fecerũt scripta, quemadmodum iurauerũt, propriç manus. Et in crastino sabbato sancto exiuit Imperator in tribunalibus decẽ & nouem accubituum, & prouexit nobilissimum Eudoxium fratrem suum. Nam Anthimum viuẽs pater eius prouexerat. Et processit Imperator cum reliquis Cæsaribus, & tribus nobilissimis ac nouo Constantino ad magnam ecclesiam: & mutato indumento, sicut Imperatoribus moris est, ambonem ascendit cum filio suo simul & patriarcha: & ingressus omnis populus, posuerunt scripta sua in mensa sancta. Tunc Imperator alloquutus est populum sic. En fratres, petitiones vestras adimpleo, & dono vobis filium meum Imperatorem, ecce ab ecclesia de manu Christi suscipite. At illi clamauerunt voce magna dicentes: Fideiussor noster esto fili Dei, quomodo de manu Christi suscipimus dominum Cõstantinum Imperatorem, ad custodiẽdum eum, & cõmoriendum pro eo. Et in crastinũ, quando videlicet magnus & dominicus dies Paschæ celebratus est octaua Kal. Maij, decimaquarta Indictione, aurorç crepusculo, exeũte Imperatore vnà cũ patriarcha in hippodromũ, de-

* viuificãdis

lato altario, omni populo contemplante, patriarcha fecit orationē, & coronauit Imp. filiū suum, & ita processit ad magnam ecclesiam vterq; Imperator cum duobus Cæsaribus, & tribus nobilissimis. Processit autem & Imperatrix Eirene, cum pręcessissent Imperatores, sceptris obsequentibus per scholas antelatis, & ascendentibus per Æneæ portæ ascensum in Catechumeni ecclesiam, non exiens in plateam Emboli. Mense verò Maio eiusdem Indictionis accusatus est Nicephorus Cæsar & frater Imperatoris, quòd insidias construxisset aduersus eum cum quibusdam Spatarijs atq; stratoribus, alijsq; regijs hominibus: & facto Imperator silentio apud Magnauram, exposuit populo, quæ de se fuerant dicta. Qui vnanimiter exclamauerunt, vt vterq; recederet è medio, non memorantes, semper periuri, se patri eorum iurasse non admissuros post mortem eius iniuriam pati natos eius. Ast Imperator rebelles cæsos & tonsos exilio damnauit, & apud Chersonam deportatos fore decreuit, & climata illa sub custodia & munimine conseruanda. Anno secundo imperij Leonis, confugit Telericus Bulgariæ dominus ad Imperatorē, qui fecit eum patricium, iungens illi vxoris suæ Eirene consobrinam. Cum autem baptizatum eum ex sancta piscina suscepisset, magnificè honorauit pariter & amauit. Anno tertio imperij Leonis, sedit Ithumas apud Dabechum, & seditionē commouit.

mouit. Leo autem militias Romanorum direxit, & ingressa sunt Syriam 100. milia, quibus duces erant, Michaël Lachanodraco Thraeesiorum, Artauadus Armenius Orietalium, Tazates Buccellariorum, & Basterotes Armeniacorum, & Gregorius Obsicianẽsium Prætores, & circundederunt Germaniciam, vbi erat * Isbal filius Mady, & apprehenderunt omnes camelos eius, & futurum erat vt caperẽt etiam Germaniciam, nisi muneribus persuasisset Lachanodraconi Isbali, & recessisset à castro: & exiuit in prædam regionis, & captiuatis hæreticis Iacobitis Syris iterum ad castra reuersus est. Et misso Ithumas exercitu à Dabecho & Amiradibus bellum cum Romanis fecerunt, & ceciderunt ex Amiradibus quinq;, & Arabibus sex milia, & sexta feria redierunt. Egressi enim fuerant dominico die. Præterea μαίωμα facta, Imperator in Sophianis sedit in solio cum filio suo, & ita diuulgauerunt Prætores triumphos quos sumpserãt. Transtulit autem Syros hæreticos in Thracem, & locauit eos illic. Anno quarto imperij Leonis, furore accensus Arabum dux Mady, mittit Asach cum virtute multa Maurophorum scilicet Syriæ ac Mesopotamiæ, & descendit vsque ad Dorileum: verùm Imperator præcepit Prætoribus, ne debellarẽt eos publico bello, sed munirent ciuitates, & populum introducerent, ad earum custodiam destinatis & principibus magnis per singulas

Isbalithius

ciuitates, ipsiq; sumerẽt electorũ militum terna milia, & insequerentur eos ne dispergerẽt cursus. Et incenderunt ipsi primitùs tam pabula equorum, quàm escas vbicunq; fuissent inuentæ. Cum autem residerent Dotilei diebus quindecim, & defecissent sibi quæ victui sunt necessaria, exilia effecta sunt eorum animalia, multaq; in eis præda patrata est. Et reuersi sunt, & obsederunt Amorium die vno: quod cùm vidissent munitum esse, & multam habere armaturã, reuersi sunt nihil proficientes. Anno quinto imperij Leonis, venit Mady Arabum dux Dabechum cum multo apparatu atq; potẽtatu, & misso filio suo in Romaniam, ipse rediJt ad Sanctam ciuitatem: & misit Thesian, qui dicebatur Zelotes, & dat ei potestatem apostatas faciẽdi Christianorum seruos, & desolandi ecclesias sanctas: & venit Emesam, & repromittit se non compellere ad menzerizandum; nisi eos qui dudum ex infidelibus fuissent; donec patefacti sunt Hebræi & Christiani. Et statim cœpit impiè cruciare, sicut nec Lysias olim vel Agricolaus, multosque perdidit. Sanè fœminę, gratia Christi Dei nostri, vicerũt eius insaniã: & hæ cum Nubitẽses essent archidiaconi Emesæ, ac filij Esaię, multũ cruciatæ cum non cessissent impietati, millena quippe flagra recipiẽtes, & alijs multis cruciatę & attẽtatę, coronã victorię à Christo perceperũt. Peruenit autẽ & vsq; Damascum, & multas ecclesias desertas fecit, nõ inten-

ten-

tendens dato Christianis verbo ab Arabibus. Præterea octaua Idus Februarij, mortuo Niceta, de quo prædictum est, Constantinopoleos episcopo, secunda ieiuniorum hebdomada, die Dominico, Paulus honorabilis, generè Cyprius, verbo & actu coruscans, post plurimam propter hæresim qua tenebatur excusationem, vi multa compellente consecratur patriarcha Constantinopoleos. Media verò hebdomada ieiuniorum tétus est Iacobus Protospatarius, & Papias ac Strateius & Theophanes cubicularij vnà cum alijs religiosis viris, eo quòd imagines adorarent. Tunc denudás occultam malitiam suam Leo persequutoris filius, & hos immisericorditer cæsos & tonsos, & per medium vrbis vinctos pópari fecit, & includi in Prętorio mandauit: inter quos etiá moritur Theophanes confessor effectus, & coroná martyrij consequutus: reliqui autem omnes post huius obitum probati monachi inuenti sunt. Ast Aaron ingressus Armeniacorum thema obsedit Semaluos castellum æstate tota, & Septembri mense cepit illud in verbo. Miserat auté Ithuman in Asiam cum quinquaginta milibus, & occurrens Michaël Lachanodraco cursu modico suo debellauit eum, & iugulauit fratrem Ithumæ. Eodemq; mense, quarta Indictione, mortuus est Leo filius Constantini hoc modo. Cum insaniret circa lapides, nimis adamauit coronam magnæ ecclesiæ, & accipiens portauit eam,

& exierunt carbúculi in capite eius, & captus à valida febre mortuus eſt, cum regnaſſet annis quinq;, diebus ſex.

CONSTANTINVS & EIRENE.

Anno ab incarnatione Dñi DCC.LXXIIII. Eirene pijſsima vnà cum filio ſuo Conſtantino glorioſè Imperiũ diuinitùs accepit, ſexta Idus Septembr. Indictione quarta, quum mirabilis prædicaretur Deus etiam in hoc, per viduam fœminam & puerum orphanum depoſiturus contra ſe famulosq; impietatem, & aduerſus cunctas eccleſias motam impugnatoris Dei Conſtantini tyrannidem, & olim diaboli piſcatorem, & illiteratorum infirmitatẽ. Poſt quadraginta verò dies imperij eius, cum filius eius eſſet decẽ annorum, cõſilium facientes quidam ſenatorum voluerunt educere Nicephorum Cæſarem, & Imperatorem ſtatuere. Cum autem hoc ad notitiam ſuam perueniſſet, tenti ſunt Gregorius logotheta Dromi, & Bardas dudũ Prætor Armeniacorum, Conſtantinusq; vicarij Spatarius & domeſticus excubitorum, & Theophylactus Rangabi Drongarius duodecimæ inſulæ, & multi alij, quos cæſos & tonſos in diuerſis locis exilio relegauit. Porrò viri ſui fratres, Cæſares ac nobiliſsimos, tonſos ſacerdotio fungi, & populo cõmunionem in feſtiuitate Natiuitatis Chriſti porrigere fecit, in qua procedens Imperatorio more publicè cum puero, reddidit eccleſiæ ſtemma, quod fuerat à marito ablatum, pulcherrimè fabrefactum, & lapidibus

pidibus preciosis venustatum. Promouit autem Helpidium Prætorem in Sicilia, qui & & illic antè Prætor extiterat. Porrò decimaseptima Kalend. Maij accusatus est idem Helpidius, quòd cum Cæsaribus sentiret, & misso Theophilo Spatario præcepit, vt compendio raperet & duceret eum: qui cum perrexisset, non dederunt eum Siculi. At illa huius vxorem & filios cæsos & tonsos Prætori misit custodiendos. Iunio autem mense omnia interiora thematis destinauit ad clausuras custodiendas, & obseruandi exitum Arabum, præponens eis caput Ioannem sacellarium, qui erat eunuchus & domesticus eius: at verò misit Mady Cebir cum virtute multa, & occurrunt in locum qui dicitur Milium, & inito bello superantur Arabes, & occiduntur ex eis multi, & ita cum cōfusione sunt reuersi. Cœperunt interea pijssimi principes fiducialiter agere, & verbum Domini dilatare, & qui volebant saluari, sine prohibitione mundo abrenunciare, & glorificationem Dei exaltare, atq; omne bonum manifestare. Hoc etiam anno in longis Thracæ muris quidam homo fodiens inuenit arcam lapideam, quam cum expurgasset & releuasset, reperit virum iacentem, & conglutinatas arcæ literas continentes hæc: Christus nascetur ex virgine Maria, & credo in eum: sub Constantino & Eirene Imperatoribus: ô sol iterum me videbis.

Anno secundo Cōstantini & Eirene, direxit

Eirena Constantem sacellarium & Mamalum primicerium ad Carolum Francorum regem, quo filiam suam nuptum traderet Imperatori Constantino filio suo. Et facto placito, ac iureiurando inter vtrosq; reliquerūt Heliseum eunuchum atq; notarium ad docēdum illam Græcorum literas simul & linguam, vt erudiret eam secundum mores Romani imperij. Constructis autem nauibus numerosis, & electis ex thematibus populis ac principibus qui sufficerent, promouit Theodorum patricium eunuchum virum industrium, & direxit aduersus Helpidium in Siciliam: cumq; multa fierent bella, vicerūt hi qui circa Theodorum erant. Quo viso Helpidius timuit, & sumptis quotquot habebat pecunijs, cum Nicephoro transmeauit in Africam: & accepto verbo securitatis ad Arabes confluxit, quem illi susceptum, vt Romanorum tenebant Imperatorem, coronantes eum incassum, & ocreis & schemate induentes. Cum autem Romanorum populus in his vacaret, egreditur Mady filius Aaron cum potentatu & apparatu nimio, tam Maurophororum, quàm totius Mesopotamiæ & Syriæ & Deserti, & venit Chrysopolim derelicto Binuso ad obsidendum Nacoliam, & custodiendum dorsa sua. Misit autem & Burnice in Asiam cum triginta milibus: quæ cum debellasset Lachanodraconem cum themate Thracesiorum in loco Darino dicto, & ipsi cùm triginta milia essent,

sent, quinque milia interfecit. Ast Imperatrix misso Antonio domestico suo cum ordinibus obtinuit Barim, & concluserunt eos. Confugit autem ad eos Tazates Buccellariorũ Prætor propter odium quod contra Stauratium patricium habebat, & logothetam Tudromij, eunuchum omnibus qui tunc esse videbãtur præminentem, & omnia disponentem, & dato eis consilio postulauerũt pacem. Cum autem ad hoc exissent Stauratius, & Petrus magister, & Antonius domesticus, non studuerunt subtiliter agere, vt verbum cautè susciperet, sed exeũtes incõsultè, tẽti sunt ab illis, & cõpedibus vincti sunt, & coacti sunt vtrẽq; partes ad faciendã pacẽ, & donauerũt inuicẽ, Augusta videlicet & Aaron xenia multa pacto firmato, vt per singulos annos eis censum tribueret. Et facta pace discesserũt, etiã dimittẽtes ciuitatẽ Nacoliæ. Tulit autẽ & Tazates vxorẽ suam, & omnem substãtiam. Anno III. imp. sui pace facta cũ Arabibus & aditu reperto Eirena mittit Stauratiũ patricium & logothetã Dromi cũ virtute multa contra Sclauiniorũ gentes. Qui cum descendisset in Thessaliam & Græciam, subiecit omnes & tributarios fecit Imperio. Introiuit autem & in Peloponesum, & multam captiuitatem & exuuias Romano Imperio attulit. Anno quarto imperij Constãtini & Eirenæ, redijt Stauratius, de quo suprà dictum est, à Sclauis, & triumpho manifestãuit trophæa in hippodromõ.

Mense autem Maio eiusdem septimæ Indictionis, exiuit Imperatrix Eirena vnà cum filio suo, & virtute copiosa in Thracē, circumferens organa, & cætera genera musicorum, & venit vsque Beroëam, & hanc ædificari iubēs, nominauit Eirenopolim. Venit autem & vsq; Philippopolim cum omni securitate, & redijt cum construxisset etiā Anchialum. Eodem quoq; anno Arabum dux Mady, qui & Muhammat mortuus est: & principatus est Moyses filius eius. Porrò primo die Kal. Septembr. eiusdem septimæ Indictionis Paulus Almisicus patriarcha sanctissimus infirmatus thronum reliquit: & descendens ad monasterium Flori, monasticum suscepit habitum Imperio ignorante. Cum autem Imperatrix hoc didicisset, venit cum filio tristis & clamans: Cur, inquit, hoc fecisti? At ille cum lamentis ait ad eam: Vtinam ne vnquam in sacerdotij throno sedissem, ecclesia Dei tyrannidem patiente, pręsertim cùm scissa sit à reliquis vniuersalibus sedibus, & anathematizata. Quæ demum ascitos patricios & senatus primores misit ad eum audire quæ ab ipso dicebantur, qui dixit ad illos: Nisi synodus vniuersalis fiat, & error qui est in medio vestri corrigatur, salutem non habetis. At illi dixerūt ei: Quare subscripsisti cùm consecrareris icona? At ille ait, idcirco lamētis afficior, & cucurri ad pœnitentiā deprecaturus Deū, ne me sicut sacerdotem iudicet & cruciet, qui tacuerim vsque

nunc,

nunc, & præ timore furoris vestri non prædicauerim veritatē. Et in his obdormiuit in pace, derelicto lamēto multo tam pijs quàm impijs, & religiosis viris Reip. Colendus enim vir erat, & supra mēsuram misericors, ac omni reuerentia dignus: multamq; fidem habebat tam Resp. quàm Imperium erga illum. Ex tunc ergo cœpit dici & disputari super sanctis imaginibus. Anno 5. Imperij Eirenæ, cum filio, Arabum dux prouehitur Moyses, qui eis vno præfuit anno. Hoc quoque anno collecto Eirene omni populo apud Magnauran, dixit ad eos: Scitis fratres quid fecerit Paulus patriarcha. Et siquidem vixisset, non hunc vtique pateremur dimittere sacerdotij thronum, licet monasticum induerit habitū: quia verò sicut Deo placuit, de hac vita migrauit, qui possit pascere nos, prouideamus hominem, & ecclesiam Dei didascalicis seruare sermonibus, qui vniuersaliter dixerunt, non fore alium nisi Tharasium à secretis. At illa: Et nos, inquit, ipsum elegimus, sed resultat & dicit pro qua causa non suscipit electionem imperij & totius plebis. At ille respondit populo dicens: Immaculatæ fidei nostræ Christianorum custodes, & eorum qui in gloria Dei sunt æmulatores fideles Imperatores nostri, & in cōmodum nostrum curam facientes, & maximè nunc ecclesiastica negocia diligenter considerantes, quo summus sacerdos in hac vrbe regia constituerer, in suę pietatis animum me

assumpsere, & vt manifestè mihi diceretur, quod consiliati sunt, præceperunt. Cumq; ad hoc me indignum esse pronunciarem, & nullum consensum efficerem, vtpote qui iugum huius sarcinæ portare vel sufficere non possem, iusserũt me adduci ante faciem vestram, pro eo quòd huius cõsilij vnanimes & cõprobatores effecti sitis. Et nunc ô viri, qui Deum timetis, & semper hunc in cordibus habetis, quiq; Christi inuocatione nominamini veri Dei nostri Christiani, audite breuissimum ab exiguitate mea & humilitate sermonem. Ego enim quicquid pijs Imperatoribus nostris, & per omnia orthodoxis responderim, etiam in conspectu vestro orationis meæ apologia respondebo. Timore deprimor ad consentiendum huic electioni, & vereor à facie Dei currere taliter, & quomodolibet incircũspectus, vt non terribili damnationi succumbam. Si enim diuinus apostolus Paulus, qui Dei voces audiuit, cœlumq; habuit erudiẽs se, & paradisi inspector effectus est, audiuitq; arcana verba, & portauit nomen Domini coram gentibus & regibus, dixit: Ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar: quomodo ergo ego qui in mundo conuersatus, & cum laicis connumeratus, in Imperatoris administrationibus militaui, sic absq; iudicatione atque circunspectione possim insilire ad sacerdotij magnitudinem? Horrendum conamen ad exiguitatem meã & temerarium studium.

Causa

Cauſa verò timoris mei hæc eſt, Aſpicio enim,& video eccleſiam quę ſuper petrá Chriſtum Deũ ędificata ęſt & fundata, ſciſſam nũc & diuiſam, & nos alia atq; aliter loquentes,& aliter eos Chriſtianos qui in Oriente vnius nobiſcum fidei ſunt, ſed & his concordantes Occidétales, nos áb omnibus illis alienatos, & à ſe per ſingulos dies anathematizatos. Dira pœna eſt anathema, procul à regno cœlorũ expelli, & à Deo emitti, ducés in tenebras exteriores. Neſcit lex eccleſiæ vel terminus ſectam ſiue cótentionem,ſed ſicut nouit confiteri vnũ baptiſma,vnam fidem:ita & cócordiam vnam in omni eccleſiaſtico negocio. Nihil enim eſt in conſpectu Dei tam acceptum atq; placabile, quàm vt vnum ſimus, & vna efficiatur eccleſia catholica, quemadmodum in ſynceræ fidei noſtræ ſymbolo confitemur. Et petimus nos fratres, vt reor & vos, quoniam ſcio timorem Dei vos habere, à pijſsimis Imperatoribus veſtris & orthodoxis ſynodũ vniuerſalé colligi,vt efficiamur nos,qui vnius Dei ſumus, vnum:& qui Trinitatis cultores exiſtimus,vnici & vnanimes collegę: & q capitis noſtri Chriſti ſumus,efficiamur corpus vnũ cópactum atq; cónexum:& qui Sancti ſpiritus ſumus, efficiamur non cótra inuicé, ſed pro inuicé: & qui veritatis exiſtimus, efficiamur ſapiétes,verũ atq; dicétes, & nó ſit in nobis certamen, neq; diſſenſio, vt pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum, muniat nos

omnes. Et siquidem iusserint, orthodoxi & propugnatores Imperatores scilicet, vestræ postulationi & meę annuere, cōsentio & ego: sin autem, impossibile est mihi & hoc facere, ne subijciar anathem ati, & inueniar condemnatus in die Domini nostri & iusti iudicis, vbi neq; Imperator, neq; sacerdos, neque principes, nec hominum multitudo poterit eripere me. Et quicquid placuerit vobis fratres, date apologiæ meę, imò verò assertioni vestræ, & reddite petitioni meæ responsum. Et libēter audierunt omnes quæ dicta sunt, assensum præbentes vt fieret synodus. At verò Tharasius rursus disputás ad populū ait: Leo Imperator subuertit imagines, & quando facta est synodus, subuersas inuenit: & propter quod Imperatoria manu subuersæ sunt, iterū quæstionē habet idem capitulum, quomodo antiquam consuetudinē in ecclesia tradità præsumpserunt, sicut eis libitum fuit, exterminare. Sed veritas Dei, vt Apostolicè dicamus, non est alligata. Itaq; octaua Kalend. Ianuarij, ipsius octauæ Indictionis, consecratus est almus pater noster Tharasius patriarcha Constantinopolitanus, qui missis synodicis Romam viris, & libello fidei suæ, receptus est ab Adriano Papa. Mittens autem & Imperatrix petijt vt mitteret literas suas, & homines claros qui inuenirentur in synodo. Qui direxit Petrum * vicedonum ecclesiæ, & Petrum Hegumenū sancti Sabę, viros honorabiles, ac

uicedominum

omni

omni virtute adornatos. Misit autem & Antiochiam & Alexádriam tam Imperatrix quàm patriarcha. Adhuc namq; pax quę facta fuerat cum Arabibus, non est soluta. Et duxerunt ab Antiochia quidem Ioannem magnum atq; famosum, verbo & opere sanctitatis participem, qui syncellus Antiocheni patriarchæ fuit, & Thomam Alexandrinum virum zelatorem & religiosissimum, qui & Thessalonicæ ciuitatis magnæ, quæ est in Illyrico, factus archiepiscopus claruit. Interea mortuo Moyse, fit Arabum dux Aaron, qui viginti tres eis prę fuit annis, & multa Christianis ostendit mala.

Anno sexto imperij sui mittentes Imperatores cōuocarunt omnes qui sub eorum erát potestate antistites: peruenientibus quoq; à Roma transmissis ab Adriano literis & hominibus, vt prædiximus, & ab Antiochia & Alexandria: & septima Idus Augusti, nona Indictione, præsidentes in templo sanctorum Apostolorum apud regiam vrbem, cœperunt Sanctas scripturas relegere, & obijcere inuicem, Imperatoribus ac catechumenis aspicientibus. Ast populus scholariorum & excubituũ atq; ordinũ cæterorũ adunati à suis principibus, cum haberent etiam ipsi magistrum Constantinum Deo odibilem dudum Imperatorem, irruerunt in eos nudatis gladijs, minitantes mortificare tam summum sacerdotē quàm orthodoxos episcopos & abbates. Im-

perio verò per astantes sibi familiares homines hos sedare nitente, non acquieuerũt, quin potius exprobrauerunt. Cum autem surrexisset patriarcha, tribunal cum episcopis & monachis esset ingressus, hi qui maligni sensus eorum erant episcopi, exierunt ad eos clamantes & dicentes: Vicimus. Et gratia Dei nemini nocuerunt furiosi illi & inhumani. Et taliter dissoluta synodo vnusquisq; redijt ad propria. Anno septimo imperij sui, misso Eirene Staurátio patricio & logotheta in Thracē mēse Septemb. in initio decimæ Indictionis ad vlteriora themata, persuasit eos sibi cooperatores fieri, & depellere ab vrbe impium populum, quem nequissimus Constantinus instruxerat: & cùm se fingeret, quòd totum exercitũ motura esset in Orientales partes, eo quòd Arabes fuissent egressi, exijt omnis regius apparatus atq; supellex vsq; ad Malagma: & introeuntes hi qui exteriorum thematum erāt, tenuerunt vrbem. Mittens autem ad illos significauit eis dicens: Mittite mihi arma vestra, opus enim non habeo vobis. At illi stulti diuinitùs facti dederunt arma. Tunc missis familijs eorum in naues, exules eorum misit ab vrbe in propriam regionem vnumquemque iubens abire, in qua & genitus esset. Et cum fecisset proprium exercitũ & principes sibi obtemperantes, ipsa iterum mense Maio mittens per omnē locum, conuocauit omnes episcopos, quo conuenirent in Nicensium ciuitatem

uitatem ad efficiẽdum illic concilium. Et per otum æſtiuũ tempus cõgregati ſunt omnes apud Niceam. Siquidem eos qui ex Romanæ ſedis & Orientaliũ perſona venere, nõ dimiſe rat, ſed retentos ſecum habebat.

Anno octauo imperij Eirenę & Conſtanti ni, exiuit Theraſius archiepiſcopus Cõſtanti nopoleos in Nicẽſium ciuitatem, & celebrata eſt ſancta & vniuerſalis ſeptima ſynodus epi ſcoporũ, & recepit catholica eccleſia priſca or namenta ſua nihil nouũ prædicans, ſed ſancto rum patruũ dogmata immota cuſtodiens, & nouã hæreſim abdicans, treſq; falſos nomina tos patriarchas anathematizãs, Anaſtaſiũ ſcili cet, Cõſtantinũ & Nicetam, atq; omnes cõſen taneos eorũ. Facta eſt autem prima cõuentio ac ſeſſio epiſcoporũ in eccleſia catholica ſan ctæ Sophiæ Nicenæ ciuitatis. Et quinto Idus Octob. vndecimæ Indictionis, menſe Nouem bre, ingreſsi ſunt omnes regiã vrbẽ: & pręſidẽ tibus Imperatorib. vnà cum epiſcopis in Ma gnaura lectus eſt tomus, & ſubſcripſit tam Im perator quàm mater eius, firmãtes pietatẽ ſe cundũ antiqua dogmata opera ſacerdotũ: & cũ honore dimiſerũt eos, & pace potita eſt ec cleſia Dei catholica, quãquã inimicus zizania ſua in operibus ſuis ſeminare nõ ceſſet: ſed ec cleſia Dei ſemper impugnata triumphat. An no nono imperij ſui Eirena Imperatrix pace ſoluta cũ Francis cauſa nuptialis cõtractus di rexit Theophanem protoſpatariũ, & adduxit

puellam ex Armeniacis nomine Mariã ab Amnia,& iunxit eam Constantino filio suo, cũ ipse multum tristaretur, & nollet propter affectum, quo erga filiam Caroli regis Francorũ flagrabat, quam antea desponsauerat: & consummauerunt nuptias eius mẽse Nouembri Indictionis duodecimæ. Interea Eirena misit Ioannem sacellarium & logothetam in Longobardiam, vnà cum Adelgiso dudum maioris Longobardiæ rege, quem illi Theodatum dicebant ad vltionem inferendam si possent in Carolum, & quosdam subducẽdos ab illo. Descenderunt ergo cum Theodoro patricio eunucho Prætore Siciliæ, & inito bello tensus à Francis amarè peremptus est. Anno decimo imperij Eirenes, mouit diabolus liuore pietatis Imperatorum homines, qui instigauerunt matrem aduersus filium, & filium aduersus matrem. Inflexerunt enim eam, quasi ex præsignantibus futura cognitionibus certi facti, asserentes ei: Non est prædestinatũ apud Deum tenendi filium tuũ imperium, sed tuũ est, à Deo tibi datũ. At illa vt mulier seducta, præsertim cum amorẽ quoq; principatus haberet, credidit ita esse, & nõ recognouit, quòd ipsi volentes dispensare res, id sub occasionẽ prætenderent. Ergo cum Imperator iam viginti esset annorum, factus robustus atque idoneus, videbat se nihil potestatiuè gerẽtem, & tristabatur: intuens econtrariò Stauratium patricium & logothetam omnia posidere, omnes-

mnesque ad illum procedere, & neminem ad se frequentare audere: tum consilio inito cum familiaribus perpaucis hominibus suis, & Petro magistro suo, & Theodoro patricio, & Damiano patricio, æquè firmauit quo comprehenderet eum, & exulem in Siciliam destinaret, ipseque teneret Imperium cum matre sua. Porrò sexta Idus Februarij horribilis factus est terræmotus, ita vt non auderet quisquam domi dormire, sed omnes in hortis & sub diuo tabernaculis factis & tentorijs degebant. Ast Imperatrix vnà cum filio suo egressa est ad sanctum Maman. Cùm autē Stauratio nunciata fuisset & præsignata res, commouit Augustam cōtra filium: quę cōprehensos omnes Imperatoris homines cecîdit atq; totondit, vnà cum Ioanne protospatario & baiulo ipsius, & exilio relegauit in inferioribus partibus vsq; in Siciliam: Petrum verò magistrum dehonestationibus submittens in domo sua sedere præcepit: similiterq; Theodorum patricium: porrò Damianum patricium cæsum ac tonsum in castrum Appolloniadē exulem fore destinauit: percutiensque filium conuitijs multis lacessens, egit ne procederet per dies non paucos. Cœpit autem iuramentis submittere militiam ita dicentem: Quia quousq; tu viuis, non permittimus filium tuum imperare. Et iurabant omnes sic, nemine cōtradicere audente. Interea clasis Arabum in Cyprū exiuit. Quod cognoscens Imperatrix, coacerua-

uit etiā ipsa omnia Romana nauigia, & misit aduersus eos. Cū aūt vsq; Myra vterq; Prætor venisset, diuertit à promontorio Chelidoniorum, & ingressus est in Attaliç sinum. At verò moti Arabes de Cypro, cum serenitas eos cepisset, circumferebantur in pelago: cumq; terræ proximi cernerētur, viderūt eos Prætores, & acie directa præparati sunt ad bellandum. Theophilus aūt Cibioretorū Prætor, cū vir esset robustus, fisus ante omnes egressus, tentus est ab illis, qui tum ductus ad Aaron, vidēdus ab eo, adhortatus est vt proditor fidei fieret, & temporalia dona susciperet. Qui cū hoc nullatenus admisisset, perampliusq; coactus nequaquā cessisset, gladij animaduersionem sustinens martyr optimus est ostensus.

Anno ab incarnatione domini D C C L X X X I I I. Eirene primo imperij sui anō, mēse Septembri, Indictione decimaquarta, misit, & venerunt qui iurabant ad Armeniacorum thema, qui iurare minimè consenserunt: quia non imperabimur à filio tuo in vita tua, sed nec præponemus, inquiunt, Eirene ante Constantini nomē, sed Constantini & Eirene, vt ab initio suscepimus. Misit autem iterum ad inflectendum eos Alexium spatarium, & Drōgarium vigiliæ. At illi tenentes eum, vt sibi præesset prouexerunt: Nicephorum verò patricium custodiæ manciparūnt, Constantinumque solum principem & Imperatorem laudauerunt & acclamauerunt. Hoc comperto

perto reliquorum populi thematum, prætoribus suis expulsis Constantinum tantum Imperatorem & ipsi prædicabant. O maligni diaboli versutias, quomodo per multa argumenta studet genus hominum perdere. Qui enim ante quindecim annos terribili iureiurando iurauerunt, & facta propriæ manus scripta in sancto altari recondiderunt, iterum iurabant se à filio eius non imperandos in vita ipsius: & rursus obliuioni hóc tradentes, Constantinum Imperatorem bonę famæ efferebant, non perpendentes miseri, quòd non oporteat reciprocum fieri iuramentum. Necessitas enim incumbit, vt omnem reciprocá iurationem periurium subsequatúr: periuriũ autem abnegatio Dei est. Collecti autem mése Octobri, decimaquarta Indictione, hi qui ex thematibus erant apud Acroam, exquisierunt omnes communi consilio Constantinũ Imperatorem † vicesimum agentem annum: timens autem Eirena impetum populi absoluit eum. At illi quidem Imperatorem firmauerunt: huius autem matré respuerunt. Præterea direxit Imperator Michaelem Lachanodraconem, & Ioannem baiulum suum ac protospatarium, & iuramentis submiserunt Armeniacos, ne susciperent Eirenen matrem suam in Imperatricem: Alexium verò confirmauit in prætorem suũ. Et cũ rediisset in vrbem mense Decembri, cæsum & tõsum Stauratiũ exulem fecit apud Armeniacorum thema ad

† tricesimũ.

satisfactionem eorum. In exiliū nihilominus & Aetium misit protospatarium spadonem & intimū eius, & omnes domesticos ipsius spadonis: hanc autem cum suauitate sua & affluentia locauit in palatio Eleuterij, quod ipsa construxerat, in quo & pecunias multas absconderat. Factum est autem eodem mense incendium, & concrematum est triclinium patriarchæ, quod dicitur Thomaites, & quæstorium, & aliæ domus vsque ad Milium. Cæterùm Aprili mense Constantinus cum mouisset castra contra Bulgares, venit ad castellum quod dicitur Probati, ad riuum scilicet sancti Gregorij; & cum occurrisset Cardamo domino Bulgariæ, pusillo circa vesperam facto bello, formidantes qui ex parte Romanorum erant, per noctem fugerunt, & inglorij redierunt: quin & Bulgares metuētes reuersi sunt. Anno secundo imperij Constantini, mense Septembri castra mouit aduersus Arabes, & profectus ab Amorio abijt Tarsum Ciliciæ. Porrò decimaoctaua Kalendas Februarij rogatus Imperator à propria matre, & à multis optimatibus pronunciat eam Imperatricē: & laude simul cū illo attollitur, vt à primordio Cōstantini & Eirenes, & omnes quidem obediunt. Ast Armeniacorum thema pertinaciter instans adhuc renititur, & quærit Alexium, qui paulo antè Prætor in eis fuerat, & ab Imperatore euocatus, dignitate patricij sublimatus, penes ipsum degere videbatur. Hūc ergo pro-

pter huiusmodi requisitionem, & quosdã sermones super ipso dictos, quòd videlicet regnaturus esset, cædens ac tondens in Prætorio posuit. Iulio verò mense exercitum mouit aduersus Bulgares, & construxit castrum Marcellorum: & duodecima Kalend. Augusti exiuit Cardamus dominus Bulgariæ cum omni virtute sua, & stetit in munitionibus. Fiducia verò fretus, & à pseudoprophetis Imperator credere persuasus, quòd eius esset victoria, incircumspectè ac inordinatè bellum infert, & valido vincitur marte, fugatusq; rediјt in vrbem, multis amissis non solùm communis populi, sed primatuũ, inter quos & Michael magister Lachanodracõ, & Bardas patricius extiterũt, & Stephanus protospatarius, Nicetas quoq; ac Theognostes facti Prætores, & homines regij non pauci, sed & Pancratius pseudopropheta, & Astronomus, qui & victurum illum vaticinatus est. Abstulerunt etiam Bulgares sarcinam, pecuniam, equos & aulæa vnà cum vniuerso regio apparatu. Cum autem collecti essent ordines in vrbẽ, consiliati sunt educere Nicephorum, & Cæsarem & Imperatorem constituere. Quo comperto Constantinus misit & eduxit vtrosq; filios Constantini aui sui ad sanctum Maman, & Nicephorũ quidem oculis, Christophorũ atq; Nicetam, Anthimum atq; Eudoxium linguis priuauit: cũ quibus & prædictum Alexium patricium luminibus priuauit, obediens maternis & præ-

lati Stauratij suadelis, ei asseuerantium, quòd nisi hunc cæcum redderet, in Imperatorẽ forent electuri. Factum est aũt horum pœna malorum mense Augusto, die sabbati, Indictione decimaquinta, hora nona. Veruntamen non in longum Dei iusticia hanc iniustam vltionẽ dimisit inultam. Post quinquennium namque eodem mense, & eodẽ die sabbati orbatus est oculis à propria matre idem Cõstantinus. Anno tertio imperij Constantini, audientes Armeniaci de Alexio patricio quòd cęcus factus fuerit, custodiæ mancipant Prætorem suum, Theodorum videlicet patricium Camulianũ. Quo comperto Imperator misit primùm quidem ad eos nonnullos: pòst sanctũ verò Pascha ipse mouit exercitum contra eosdem Armeniacos vnà cum reliquis thematibus. Octaua Kalendas Iunij Indictionis primæ die sancto Pentecostes, cum proditos eos Armeniorum fraude, qui cum ipsis erant, vicissent, cõprehẽdit illos debellatos, & interfecit Andronicum Spatarium, & Turmarchan, atq; Gregorium episcopum Synopensem: reliquos verò rerum iacturis & sumptibus & proscriptionibus affecit. Porrò mille vinctos exercitus ipsorum introduxit per Blacernarum portam in vrbem, quorum facies atramento & punctionibus superscripsit: Armeniacus insidiator: & dispersit eos tam in Siciliam quàm cæteras insulas. Armenij sanè proditores eorũ nihil ab Imperatore honoris seu libertatis assequuti,

ſequuti, caſtrum Amachan Arabibus tradide runt. Anno quarto imperij Conſtantini, ceperunt Arabes Sebaſan caſtrum ſub verbo, propter quod & principes eius ad propria redierunt. Anno quinto imperij ſui Conſtantinus odio habens Mariam vxorem ſuam, ſummiſsione matris ſuę Imperium appetentis, & quòd ab omnibus reprehenſibilis iudicaretur, affectantis, coegit vt fieret monacha: quam cũ inflexiſſet, totondit menſe Ianuario, & Aprili menſe mouit exercitum aduerſus Arabes, & menſe Maio bellum iniens cum vno curſu ipſorum in loco qui dicitur Amuſan, vicit, vertit, & hos inſequutus eſt vſq; ad amnẽ: & cum veniſſet Epheſum, & apud Dei locũ oratiões feciſſet commercium nundinarum, quod centũ eſſet auri librarum, indulſit ad famulatũ ſancti Ioannis apoſtoli. Auguſto verò menſe coronauit Imperator Theodaten cubiculariam in Auguſtam, & deſponſauit eam Imperator. Anno ſexto imperij ſui, Indictione prima celebrauit Imperator Conſtantinus cum Theodate nuptiarum principia in palatio ſancti * Mamæ per dies quadraginta. Menſe verò Aprili eiuſdem Indictionis, nocturno tempore factus eſt terræmotus in Sicilia & Creta valde terribilis. Menſe autem Maio factus eſt terræmotus Conſtantinopoli nimis horribilis. Cardamus præterea dominus Bulgariæ denunciauit Imperatori dicens: Aut tribue mihi pacta, aut veniam vſq; ad Aureā.

Iannæ

portam,& demoliar Thracem. Ast Imperator posuit equina stercora in mapsa, & transmisit ei: Qualia inquiens, pacta te decere præuidi, transmisi tibi. Verùm quia senex es, nolo vt fatigeris vsq; ad hęc loca, sed ego veniam vsq; ad Marcellam,& tu exi,& quicquid Deus iudicauerit facito. Et cum misisset Imperator ad vlteriora themata, consciuit populum suum, & venit vsq; Versiciniam,& Cardamus vsq; ad lucum Abroleua:& cum formidaret, mansit in nemore. Ast Imperator cõfortato populo suo abijt vsq; ad lucum Abroleuam, inuitans eum per dies septendecim. At ille nõ est ausus, sed repedauit fugax ad sua. Eodẽ quoq; anno Arabes venerunt Amorium,& cum nihil profecissent, reuersi sunt præda in regionibus circũquaq; facta. Eodem quoque anno Plato Sacũdionis abbas se abscidit à communione Tharasij patriarchæ, pro eo quòd Imperatorẽ receperit in communionem, & permiserit eum tondere vxorem suam Mariam,& Ioseph monacho & abbati monasterij, quod appellatur Concarata, coronare eum Theodatæ præceperit. Quod cum didicisset Imperator, misso Bardanio patricio & scholarũ domestico, cũ Ioanne comite * Obsicij Platonem introduxit in vrbem,& retrusit intra claustra in templo principis militiæ, quod est in palatio: reliquos verò monachos cũ nepotibus eius percussos exilio relegauit apud Thessalonicam, quibus auxiliabatur mater Imperatoris, tan-

Obsequij

quam

quam qui filio resistebant, & eum confundebant. Anno septimo imperij sui, mése verò Septembri egressus est Imperator cũ matre sua vt calefieret apud Prusam. Octobre verò mense natus est Imperatori filius, quem cognominauit Leonem: quæ cum cognouisset Imperator, derelicta matre apud thermas vnà cũ ordine regio vniuerso atque principibus, cursim in vrbé regressus est. Quapropter huius mater spacio reperto alloquuta est, & subtraxit muneribus ac promissionibus agminum principes, vt deponeretur filius eius, & ipsa singulariter imperaret: & alios horum per seipsam, alios verò per homines suos blandiens attraxit ad se omnes, & præstolabatur cógruũ inuenire diem. Interea obeunte Romæ Adriano papa, consecratur Leo vir honorabilissimus, & per omnia reuerédus. Mése verò Martio exiuit Imperator aduersus Arabes, habés secum Stauratium patricium, & cæteros amicos matris suæ, necnon & electam cateruá ex peditorum militum ex vtrisq; thematibus viginti milia. Videntes autem qui circa Stauratium erant alacritatem populi & imperatoris, timuerunt ne fortè inito bello ille vinceret, & ipsi adinuentis aduersus eum frustrarentur insidijs: ergo muneratis vigilibus persuaserunt eis mentiri, perhibendo Sarracenos fugisse. Imperator itaq; multũ tristatus, inefficax vrbem ingressus est, & Kalendis Maij mortuus est filius eius Leo, & luxit eum vehementer.

Porrò decimasexta Kalēdas Augusti ab eque stri agone ad sanctum Maman transeunte, trā smearūt ad eū cōprehēdendū hi qui erant ex ordinib. quos mater Imperatoris alloquuta est: quo ille cognito in chelandiū suum ingressus est, & transmeauit ad Pylas, volens ad Orientaliū thema confugere. Erant autem cū eo & amici matris eius, quos ille sic esse ignorabat. Præterea ipse & mulier eius exiuit vsq; ad Tritonem. Porrò consilio inito amici matris eius dixerunt ad semetipsos: Si coaceruatus ei fuerit populus, nō iam dominio constringetur, nec iam latere poterimus eum, & perdet nos. Materq; ipsius cōgregatis in palatio Eleuterij, qui ex ordinib. fuerant collocati, introiuit in palatiū: & cum didicisset populi ad Imperatorē cōcursum, timuit nimis, & tractabat qualiter mitteret episcopos ad eū, & acciperet verbū, & sederet in angulo. Verùm scripsit occultè ad amicos qui cū ipso erant, quia nisi modū quemlibet feceritis, & tradideritis eū, verba quæ habetis mecū, habeo indicare Imperatori. At illi metuentes tenuerunt eum ad preces, & in cheládiū deducto eo, sabbato manè venerūt ad vrbem, & incluserūt eum in domo Purpurea, in qua & natus est: & circa horá nonam crudeliter & insanabiliter oculos eius euellunt, ita vt hūc mors subsequens cōfestim extingueret, cōsilio matris suæ, & cōsiliariorū eius. Obtenebratus est aūt sol per dies septen decim. Et nō dedit radios suos, ita vt errarent

naues

naues maris, omnesq; dicerēt, quòd propter obcæcationē Imperatoris sol obcæcatus radios suos retraxerit: & taliter de cætero Imperat Eirena mater eius. Eodē etiā anno Romæ cognati beatæ memoriæ Adriani papæ cōmouentes populū tumultuati sunt cōtra Leonē Papā, & tenentes cæcauerūt eū, nō tamē penitùs lumē eius extinguere potuerūt. At ille cōfugit ad Carolū regē Francorū, qui vltus est inimicos eius amarè, & restituit eum in sede sua. Cæterùm vicē Carolo recompensans, in Imperatorem coronauit eum in templo sancti Petri apostoli, perungens oleo à capite vsque ad pedes, & circundans Imperatoria veste atq; corona VIII. Kal. Ianuarij, Indictione nona. Igitur Romanis imperat Eirena annis V.

Anno ac incarnatione Domini DCC. XCI. Eirene cùm secūdò imperare cœpisset, cōfestim direxit Dorotheū Egomenū Chrysopolitanū, & Constantinū Carthophylacem ecclesiæ magnæ ad Habdimelich partes Capadociæ depopulātē atq; Galaciæ, intercedēs pro pace: quod tamē factū non est. Octobre mense quidā rebelles in custodia positis in palatio * Tuterapiu filijs impugnantis Deum, Constātini scilicet, ad magnā persuadent ecclesiam confugere, quasi petentes securitatē subsequentis indemnitatis suæ, quatinus per huiusmodi occasionem appellarent ex eis quenquam Imperatorem. Et multo popu

EIRENE.

Tonterapiu

lo ad ecclesiam concurrente, ingressus est Aetius eunuchus patricius, & eduxit eos verbo nemine ad eos attendente, & exilio damnauerunt eos apud Athenas. Duo aũt patricij Stauratius & Aetius, qui dilecti esse noscebantur imperatricis, facti sunt in alterutrum hostes, ita ut inimicitiam manifestè monstrarent, ambo intentionem habentes, post mortem eius cognatis suis imperium acquirendi. Anno secundo imperij Eirenæ Habdimelich exiuit contra Romaniam, & missis expeditorum milibus in cursum descẽdit vsque Malagma, & præoccupãs in stabulis Stauratij equos, Imperatorio equitatu capto sine læsione reuersus est, & reliqui descendunt vsq; * Liliam, & multam consequuti sunt prædam. Mense autem Martio, septima Indictione, voluit Achamirus Sclauinorum Belzitiæ princeps pulsatus ab Helladicis, educere filios Constantini, & ex eis promouere in Imperatorem. Cum autem cognouisset Imperatrix Eirene, mittit ad patricium Constantinum Serentapicum, Theophylactum filium eius, qui Spatarius erat & nepos eius, & omnium oculos eruit, & dissipauit consilium eorũ contra se nequiter adinuentum. Porrò Paschalis festiuitatis secũda feria processit Eirena à sanctis apostolis, in curru aureo uecta, qui quatuor albis equis trahebatur, & à quatuor patricijs tenebatur, Bardanio videlicet Prætore Thracesiorũ, Sisinnio Prętore Thracę, Niceta domestico scho-

Liliam

ſcholarũ,& Cõſtátino Boyla, iactás liberaliter hypatian. Mẽſe verò Maio infirmata eſt Imperatrix penè vſq; ad mortẽ, & protenta eſt contentio eunuchorum Aetij & Stauratij. Aetius autem auxiliatus eſt Nicetæ patricio & ſcholarum domeſtico, & inſequuntur ſeuerè Stauratium, credere faciẽtes Imperatricem, quòd imperium appeteret: ita vt atrociter irata illi, aſcendens in palatium Tenthierium, direxit rebellionis & ſimultatis ſollicitum eum eſſe ſibi ſceleris acquiſitorem: qui ad hæc apologia facta, muniebat ſeipſum. Inſaniebat autem aduerſus Aetium & Nicetam & prędictos patricios. Anno tertio imperij Eirenæ, menſe Februario, Indictione octauą, iá dictus Stauratius patricius tyrannidem ac ſimultátem in vrbe regia conſtruebat, ſcholarios qui erant in ea, excubitores vnà cum primis eorum, pecunijs & muneribus aſſumens & placans: Eirene autem pia Imperatrix ſilẽtio in triclinio Iuſtiniani facto, prohibuit omnem qui militaret adhærere Stauratio, & ſic adepta ſunt modicam tranquillitatem negotia. Aetius verò & Nicetas cum alijs quibuſdam certatim aduerſabátur Stauratio, qui corde perculſus, ſanguinem per os emiſit ſpumoſum ex partibus pectoris & pulmonis: hoc medici aſpicientes, mortale pronunciauerunt: aſt adulatores & imperiti, non ſolùm medici, ſed & pſeudomonachi & diuini, iuramentis credere perſuaſerunt vſque ad diem mortis eius,

quæ facta est Iunio mense, Indictione octaua, quòd victurus & regnaturus esset: quibus ille innixus seditioné in Cappadocijs construxit aduersus Actiú fieri, quam non meruit viués audire. Post duos namq; dies mortis eius super hoc nuncius venit, & in seditione cópre-hensi exilijs sunt & animaduersionibus subditi. Anno quarto imperij Eirenæ, octaua Kalend. Ianuarij, Indictionis nonæ, Carolus rex Francorum coronatus est à Leone Papa: & cum voluisset cótra Siciliam classibus preliari, se pœnituit, coniúgi potius cum Eirene volens, legatis ad hoc sequenti anno directis, Indictione decima. Martio verò mense, nona Indictione, Eirene pia Imperatrix Byzantijs ciuilia donauit tributa, Habdiq; ac Hyeriæ ea quæ dicuntur commercia releuauit, magnis super his, & alijs multis beneficijs gratiarum actionibus freta. Anno quinto imperij Eirenæ, Aetius patricius liber à Stauratio factus, & ideo securitate potitus, imperium ad proprium fratrem transferre satagebat: quem & Monostrategum fecit in Thrace simul & Macedonia, ipse vlteriora themata tenens, Orientalis scilicet & Obsicij. Cùm ergo elatione refertus esset, eos principes qui sublimiores erant, dehonestans pro nihilo reputabat: qui & valde mœsti aduersus eos effecti simultatem aduersus Imperatricem meditátes, hác in opus duxerunt. Peruenerunt autem & apocrisarij à Carolo & Leone Papa directi ad

Eire-

Eirenen pijſsimam, poſtulantes vt iungeretur illi ad nuptias, & veniret eò ad Heſperia: quæ profectò obaudiuiſſet, niſi Aetius ſupradictus inhibuiſſet præualens, & imperium in proprium fratrem vſurpans. Sequenti autem anno, qui eſt primus annus Nicephori, pridie Kalendas Nouembris, Indictione vndecima, quarta noctis hora, quæ feria ſecunda luceſcit, idem Nicephorus cum eſſet patricius & logotheta generalis, tyrãnidem aduerſus Eirenen pijſsimam concitauit, Deo quidem ineffabilibus ob noſtrorum multitudinem peccatorum iudicijs indulgente, cooperantibus ei Niceta patricio ac domeſtico ſcholarum, & Siſinnio patricio fratre ipſius, viro periurijs & fraudulentijs pleno, & Niceta Triphilio. Erant autẽ & cum eo Leo patricius Muſulatij, & Theoctiſtus patricius, & Petrus patricius & quæſtor, ſeducentes quoſdã à populo, qui erant ex ordinibus: cumq; veniſſent ad portam, quæ dicta eſt Chalce, cuſtodesq; falſo ac ſubitò decepiſſent, perſuaſerunt eis vt crederent, quòd ab ipſa fuerint deſtinati, quatenus eundem Nicephorum Imperatorem appellarent, eo quòd Aetius patricius ſibi vim inferret ad annunciãdum fratrem ſuum Leonem Imperatorem: qui mendacio tanto credentes, Imperatorem pariter pronunciauerunt eũ qui erat tyrãnus. Taliter ergo ad magnum palatium ijdem patricij venientes, ingreſsi ſunt illud, indeq; per totam vrbem ignobiles

ſeruos dirigentes acclamationem fecerũt ante mediam noctem, & cuſtodes in medio palatij, quod Tueleutherij nuncupatur, poſuerunt, vbi contigit Imperatricem eſſe. Diluculò ſanè accerſentes eam, concluſerunt eam in maiori palatio, & ita proceſſerũt ad magnam eccleſiam ad coronandum ſceleſtum. Conuenit interea vniuerſa plenitudo vrbis, & omnes ſuper his quæ gerebantur moleſtè ferentes, maledicebant coronãti & coronato, cunctisq; congratulantibus ei. Equidem cum religione ac ratione viuentes diuinum mirabãtur iudicium, qualiter eam permiſerit, quæ pro recta fide more martyrum agonizauerat, à ſubulco expelli: præſertim cum ei deuotiſſimi eius præcipuè adhærere propter auaritiam propoſuerint, Leo ſcilicet patricius eunuchus & ſacellarius Sinopeos, & Deo perosi * tribus filijs, ac patricij qui ſuperius dicti ſunt, qui donis plurimis ab illa ditati ſunt, & cum ea ſæpe conueſcentes, & adulationibus cum iuramentis horribilibus certam reddentes, omnibus mundi rebus ſe neceſſariorem reputare, quam haberent erga illam beneuolentiam affirmabant: alij autem vt in ecſtaſi facti, geſtorum certitudinem minimè ſentientes, ſomnium ſe vidiſſe putabant: alij autem, qui duntaxat perpendere bene ſciebant, præteritam felicitatem beatificabant, & futuram infelicitatem per tyrannidem lugebant, maximeq; hi qui maligni voti tyranni experientiam

triumfilij

tiam

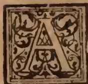
tiam quandam antè perceperant. Porrò vniuersos communiter posſidebat caligo, & ſine consolatione mentis defectio : ne per ſingula illius miserandæ diei deformia verba ſcribēs protelem ſermonem. Denique ſequenti die ſumptis quibuſdam ex patricijs aſcendit ad Imperatricem cuſtodiæ mancipatam, ſimulás, vt ei moris erat, falſam benignitatem, per quam & plures decepit, & excuſans ſe, quòd inuitus ad principatum aſcenderit, nec hunc vnquam deſiderauerit. Maledicebat autem his qui ſe prouexerant, & illam inſidijs appetiuerát, vt proditor dominum poſtquam cum ipſo cœnauerit, quos & imitatores illius teſtabatur. Oſtenſis etiam nigris calciamentis, amarè ſe talibus vti præter leges imperatorias affirmabat, fiduciamq; doloſè habere monebat eam, etiam cum iuramentis de omni corporali requie, quam conſequi dominam à ſeruo deceret, nullamq; arbitrari ęrumnam caſus illius hortabatur: commonebat poſtremò nil occulere à ſe imperialium theſaurorum, & damnabat auaritiæ vitium, hos illam habere non ferens. Languebat enim eo vehementer omnia deuorans, omnemq; in auro ſpem & fiduciam ponēs. At verò dilecta Deo Eirena, quamuis congrueret vt paſsione tam repentinæ commutationis vtpote mulier teneretur, fortè prudētia dixit ad eum: Qui heri quaſi ſeruus periurus fuerat, hodie ſolers & ſeditioſus tyrannus ac impudens habetur. Ego

quidem ô homo Deũ deputo, & pridem cum essem orphana, exaltasse me, & dein super solium cũ essem indigna, prouexisse me: causam verò depositionis mihimet applico, & peccatis meis ascribo, in cunctis autem ac modis omnibus sit nomen Domini benedictũ. Porrò modum promotionis tuæ Deo reddo: veruntamen delatas mihi contra te super dignitate, qua nunc circundaris, auditiones non ignorabam, quas veras fuisse rerũ finis ostendit, quas si molestè tulissem, facilè mihi erat te interficiendi. Sed modò iuramentis tuis fidẽdo, modò tibi parcẽdo, multos mihi deuotos paruipendi, Deo quæ mea sunt dans, per quẽ reges regnãt, & potẽtes obtinent terram. Sed & nũc cum sis pius, & ab ipso profectus, te adoro; & peto meæ parcere infirmitati, & concede mihi domum Eleutherij à me constructam in refocillationem incõparabilis calamitatis meę. At ille ait: Si hoc vis fieri tibi, iura mihi per omnem diuiuam virtutem, non absconsuram te quicquam ex thesauris imperij, & adimpleo postulationes tuas, & omnem placationẽ faciam. Quę iurauit ei ad preciosã & viuifica ligna, quia non mouebo à te obolum vnũ. quod & fecit. Verùm ille consequutus quod desiderabat, protinus exilio relegauit eã apud Principẽ insulam, in monasterio quod ipsa ædificauerat, cum adhuc essent in vrbe misi Caroli, & quæ agebãtur aspicerẽt.

Explicit Liber vigesimustertius.

INCI-

INCIPIT LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

NNO ab incarnatione Domini DCCXCV. Nicephorus vorax cunctorum Imperio potitus, nec saltim parum voluit hypocrisin tegere, sed quasi recisurus iusticiam, nequam in Magnaura & iniustum fore constituit iudicium: Intentio náq; tyranno inerat, vt res ipsę ostenderunt, non pauperibus iura tribuendi, sed per hoc omnes qui magni erant, inhonorandi & captiuandi, & ad se quæ cunctorum erant transferendi. quod & fecit. Videns autem aduersum se omnes contristatos, & pauens ne fortè memores Eirenę beneficiorum asciscerent eam iterum ad Imperium, Nouembre mense, hyeme nimiũ graui imminẽte, non est ipsius misertus immisericors ille, sed exilio deportari præcepit in insulam Lesbum, & cautissimè custodiri, quin & à nemine cõtueri. Porrò pridie Kalend. Maij, mortuus est Niceta Triphylius, vt aiunt, à Nicephoro veneno extinctus, & Nonis Maij, feria quinta, cum Nicephorus ad suburbana Chalcedonis exisset, equumque mansuetissimum ascendisset, hũc ex prouidentia Dei eijciens, dextrum pedem eius cõtriuit. At verò decimaquarta Kal. Augusti, feria quarta, hora prima, Bardanes patricius, & Prætor Orientalium, qui co-

NICEPHORVS.

gnominatus est Turcus, appellatus est Imperator ab omnibus vltrà suis thematibus, qui multum renitēs vt euaderet illos, minimè valuit, & descēdens vsq; Chrysopolim, cum circuisset diebus octo, & minimè fuisset receptus, rediјt vsq; Malagina, qui metuēs Deum, & recogitans, ne fortè per se mactatio Christianorum efficeretur, misit ad Nicephorum, & accepto verbo in scriptis propriæ manus eius, in quo & sanctissimus Tharasius Patriarcha, & omnes patricij subscripserunt, quòd illęsus & indemnis cum omnibus qui cum ipso erāt, foret reseruandus: sexta Idus Septembr. clàm fugiens descendit in ciuitatem Bithyniæ, in monasterio Heraclij: & inuento chelandio, quod ab Imperatore fuerat super hoc missum, tonsus est & indutus stola monachica, & ingressus illud abijt in insulam quæ dicebatur Prima, in qua ædificauerat monasterium, opinatus quòd foret veritus terribile verbum, quod dederat sibi contēptibilis Nicephorus, & in nullo esset lædendus. At ille primū quidem denudat illum substātia eius, & occasione accepta omnes thematum principes & habitatores: quosdam & de regia vrbe captiuauit: exercitum autem priuatum toga deseruit. Verùm quis sermo enarrare sufficiet dignè cætera quæ diebus illis ab eo gesta sunt propter indulgentiam Dei pro commissis nostris? Nona verò die, mense Augusto vndecimę Indictionis, defuncta est Imperatrix

ratrix Eirena in exilio in inſula Lesbi, & translatum eſt corpus eius in inſulam Principis, in monaſterium quod ipſa conſtruxit.

Anno ſecundo imperij ſui, Nicephorus coronauit filium ſuum Stauratium per Tharaſium ſanctiſsimum patriarcham in ambone maioris eccleſiæ in Imperatorem, cum eſſet inutilis modis omnibus ad tantã dignitatem, tam aſpectu quàm robore & ſenſu. Cęterùm Nicephorus, qui nũquam vſquam veritatem ſeruauit, Lycaonẽſes quoſdam, imò verò Lycantropos concordes & cõſentaneos ad Proten inſulam miſit, & iuſsit eos diſcedere, & prædictũ quaſi ſe ignorãte luminibus priuare Bardanem. & poſt hæc clam ad eccleſiam fugere. Quo facto tam patriarcha & ſenatus, quàm omnes timentes Deum acriter doluerunt. Aſt Imperator nequiſsimus Nicephorus cum iuramentis omnes primores Lycaonienſes ſimulatus exquirebat in eos vt putabatur vlturus, omnia ſecundũ oſtẽtationem, & nihil ſecundum Deum agens. Erat enim illi præcipuè cum reliquis præuaricationibus huiuſcemodi mentis idioma, per quod videlicet & ante Imperiũ multos ſeduxit: veruntamen in ridiculum habebatur, liquidò hoc ſcientibus eius ſtudiũ, ita vt impudentia multa & caligoſa & polluta facies eius tunc inacceſsibilis fieret per ſeptẽ dies, eo doloſè intra cubiculum Imperatorium eiulante. Nam & naturaliter eius muliebres aderant lachrymę,

quas multis prauis inesse, & pseudoprophetis proculdubio constat, quâquam plurimos non latuerit. Mense verò Augusto cùm aduersus Arabes exisset, occurrit eis apud Crason Phrygiæ, & inito bello superatur, multisque amissis cum propemodum ipse viuus foret capiendus, principum quidam fortissimi vix hunc saluabant. Anno tertio imperij sui, simultate facta in Perside, descendit Arabum dux pacificaturus eos. Nicephorus auté spatio reperto, ædificauit Ancyram Galatiæ, & Thebasan, & Analatrasum. Misit etiam & cursum: qui reuertentes nihil profecerunt, sed contrà multos perdiderunt. Anno 4. imperij Nicephori, mouit exercitum Aaron dux Arabum aduersus Romaniam in virtute graui, trecentorũ scilicet miliũ, tam Maurophoris quàm Syria & Palæstina coaceruatis: & cùm venisset Tyana, ædificauit domum blasphemiæ suæ, & obsidés cepit Heraclium tũc castrũ quod erat valde munitũ, & Thebasan, & Malacopan, & Sideropelũ, & * Andrasum. Misit auté & cursum sexaginta milia bellatorum, & descendit vsq; Ancyram, & hac visa reuersus est. Ast Imperator Nicephorus metu & impossibilitate detentus, exiuit & ipse in desperatione fortia infortunij demonstraturus, & multis trophæis factis misit ad Aaron, Metropolitam synodorum, & Petrum Egumenum Gylei, & Gregorium œconomum: & multum disputantibus eis firmauerunt pacem,

Amandarusum

tem, vt per vnumquemq; annum tribueret illis tricena milia numismatũ, & tria numismata in tributum capitis Imperatoris, & tria filij eius: quibus acceptis Aaron iocũdatus est, & plus exultauit quàm si dena milia suscepisset talenta, tanquã qui subegisset Romanum Imperium. Porrò conuenit inter eos castra quæ destructa erant non reædificanda. Cumq; Arabes regressi fuissent, construxit eadem continuò castra & pręmuniuit: quo comperto Aaron misit iterum, & recepit Thebasan, missoq; stolo in Cyprum ecclesias destruxit, Cypros ęmigrauit, & multo excidio facto pacem dissoluit. Anno quinto imperij sui Nicephorus castra mouit contra Bulgares: & cum venisset Adrianopolim, & sensisset quòd simultatem contra se Imperatorij homines, & quidam ex ordinibus meditarentur, inefficax repedauit, nihil proficiens, nisi quòd tribulibus suis tantũ vltionem intulit, horum multos cędibus & proscriptionibus rerum submittens.

Anno sexto imperij Nicephori, mense Septembri, Aaron dux Arabum cum clásse contra Rhodum Chumeid direxit, qui cùm subitò transmeasset, Rhodumq; peruenisset, multum in ea excidium fecit. Veruntamen municipium quod in ea erat, non impugnatum remansit. Cum autem ipse remeasset, euidenter impugnatus est à sancto & miraculorum patratore Nicolao. Cum enim * Myram venisset, & sacrã eius arcã cõterere tentasset, aliam *Mircam*

pro ea contriuit: moxq; classem multorũ ventorum & marinorum fluctuum, tonitruorum, quorum inæqualitas cóprehendit, ita vt plurimæ scaphæ conquassarentur, ipseq; impugnator Chumeid virtuté sancti cognosceret, & præter spem periculũ euaderet. Porrò decimaquarta Kalendas Ianuarij, Nicephorus post multam electionem virginum ex omni potestate sibi subdita, causa copulãdi Stauratium filium suum, coniugi factam, Theophaniam Atheniensem cognatam beatæ Eirenæ, quę viro desponsata erat, separauit ab eodem viro, & ipsi Stauratio misero copulauit, imprudéter vt in alijs & in hoc quoq; prędaricator effectus: alias verò duas ista pulchriores, quas cum ea elegerat, manifestè corrupit, in eisdem nuptiarum diebus, ab omnibus idem obscœnus irrisus. Deniq; mẽse Februario simultaté excogitantes aduersus eum multi ex proceribus, Arsabir quæstorem & patricium, virum piũ & rationabilissimũ elegerũt, quod cum multiformis Nicephorus agnouisset, ipsum quidem cæsum ac tonsum monachum fecit, & exilio relegatum in Bithyniam misit: reliquos autem cædibus, & tõsuris, & publicationibus, insuper & exilijs subdidit, non solùm mundialis vitæ principes, sed & episcopos & monachos, nec non & maioris ecclesię syncellũ, & sacellarium, & chartophylacem, viros rationabiles & reuerentia dignos. Anno septimo imperij Nicephori, Arabum dux mor-

mortuus est in interiori Perside, quæ vocatur Curasan, & suscepit principatum Muhâmat filius eius, scrupulosus per omnia, contra quẽ Habdallas frater eius seditionem cõmouens, intestini belli factus est autor, & hinc ij qui in Syria & Ægypto & Libya erant, in diuersos incisi principatus, tam publicas res, quàm alterutros subuerterunt, mactationibus & rapinis ac diuersis flagitijs contra se contraque subditos Christianos confusi. Ac per hoc ecclesiæ, quæ in sancta Dei nostri erant ciuitate, desertæ factę sunt: & monasteria duarum magnarum * labrarũ, sanctæ videlicet memoriæ Charitonis & Cyriaci atq; Sabæ, nec non & reliqua sanctorũ cœnobia Euthymij ac Theodosij. Theodorus autem Egumenus studij, & Ioseph frater eius archiepiscopus Thessalonicenus vnà cum Platone incluso & cæteris monachis suis à cõmunione recesserunt Tharasij sanctisimi patriarchę, propter Ioseph vicedominũ, qui præuaricatoriè Constãtinum & Theodaten coronauerat. Tũc Nicephorus Imperator occasióne percepta, cum episcopos & Egumenos cõgregasset, synodum aduersus illos celebrari pręcepit, per quam à monasterio & vrbe deiecti, exilio sunt destinati, mense Ianuario, Indictione secunda. Eodem etiam anno, dum roga penes Strumonem amnem populo distribueretur, irruentes Bulgares hác, ademerunt auri libras centum & mille, multumque populum occide.

librarum

runt, cum Prætore atq; principibus. Erant enim & cæterorum thematum ibidem taxati principes non pauci, qui omnes illic perierunt. Ceperunt autem & totam sarcinam, & ita reuersi sunt. Eodem etiá anno ante solennitatem Paschæ, Crūnus Bulgarum dux acie contra Sardicam directa dolo hanc cepit. Ex militijs autem Romaicis interfecit sex milia absq; multitudine priuatorum. Nicephorus autem aduersus eum tertia feria, hebdomade salutaris passionis egressus, dignum quidem sermone nihil gessit. Hos autē principes qui de cæde Bulgarica saluati verbum salutis deposcunt, cum dare dedignatus fuisset, amisit: inter quos erat & Cumatius Spatarius, mechanicæ artis expertus. At Nicephorus multo dedecore iuratorijs sacris regiæ vrbi persuadere satagebat, vt crederent quòd festiuitatē Paschę in aula Crunni celebrauerit. Præterea cum ciuitatem Sardicam quæ destructa fuerat, reædificare voluisset, multitudinibus resistentibus timens, persuadendum turbis Imperatorem super ædificio pecunias ab eis cœpit exigere. At illi sensu ingenuo, vt ex nequā illius argumētationibus subministrato, tumultuantur aduersus illum & aduersus principes suos per horas sex, & irruentes disrūpunt tabernacula ipsorum. Cum autem venissent vsq; ad Imperatorē, iniurijs & maledictis hunc submittūt, vlterius se non ferentes immensam auaritiam, & nequam moliminis

ius

eius animum deiurantes. At ille repentino simulato pauore perterritus, surrexit à mensa, & primo quidem per Nicephorum & Petrum patricios iuramẽtis & persuasibilibus verbis sedare conabatur exercitum. At illi modica quiete potiti, collem quendá ceperant, quem quia per se in manibus habebant, obliti sunt: κύριε ἐλέησον exclamantes, ac si super quodam terræmotu, vel imbrium defectu. Ille autem vtpote ad omne malum semper paratus, clandestinis muneribus noctu multis ex principibus pellectis, in crastinum ipse per seipsum medius veniens, alloquutus est turbas cum omni tranquillitate, ac super æquali cura erga natos eorum iuramentis horribilibus eos certificás: & continuò regiam peruenit ad vrbem, Theodosio patricio & primiscrinió cognomento * Salibra deserto, ad perdiscẽdum ex alterutris eos qui seditionem patrauerant, Cumq; multitudines reuerterẽtur, rogãs eis apud sanctum Maman se tribuere fingens, cędibus ac tonsuris & exilijs, multis ex eis punitis, Chrysopolim reliquos transduxit, calcans tanta ac tam horribilia iuramenta. Illi autem propter ęrumnam igneum fluuium meatum appellauerunt. Anno octauo imperij sui Nicephorus post multas impias animaduersiones, militias prorsus humiliare tractans, Christianos exules ex omni themate in Sclauinias ferri iussit, horum autem substantias venundari. Erat autem hæc res captiuitate *Salibaras*

non minor, multis ex amentia blaſphemantibus, & inimicorū curſus poſcentibus, alijs nihilominus circa ſepulchra parentalia lamentantibus, & defunctos beatos aſſeuerātibus: fuerunt autem & qui ſuſpendio vſi ſunt, vt à tantis malis eriperētur. Etenim immobilium res quæ inerant ſibi, ſecum ferre non poterant, & ſubſtantiá quam ex parētalibus doloribus poſſederant, perditam cōtemplabātur: & impoſsibilitas omnis omnes poſsidebat. Hæc quidē inchoata ſunt à Septembri mēſe, porrò circa Paſcha finita ſunt. Secundam verò cum hac afflictionem commouens, militare præcepit egenos, & armari aduerſus compatriotas, cōferre nihilominus etiam decem & octo ac dimidium numiſma per ſingulos fiſco vnà cum omni proximitate ad tributa publica. Tertiam malignitatem inferens, perpēdere iuſsit & augeri horum tributa, & pręſtare * Cariacitorum cauſa ſiliquas binas. Et ad quartam nequitiam, reliquos redditus omnes augmentari præcepit. Quinta verò afflictione illata à venerabiliū domorum inquilinis, orphanotropij ſcilicet, ac hoſpitalium gerocomiorum, eccleſiarum quoq; ac monaſtęriorum regularium per ſingulos focos cenſus exigi, à primo tyrannidis eius anno pręcepit, & quę meliora erāt in rebus, in regiam curatoriá deferri iubebat. Sextam cōmouēs afflictionē, à prætorib. inſpici iubet eos q ex paupertate repētè creati eſſent, & ab his pecunias exigi,

Cariaticorum

exigi, quasi ab inuentoribus thesaurorum. Septimam quoq; adinueniens, eos qui ante viginti annos inuenerant, & vsq; ad hunc, doliū aut vas quodcunq;, omnibus proprijs priuari pecunijs. Octauam, eos qui ex auis vel patrib. hæreditauerunt, & diuisa substātia pauperes facti fuerunt, ex eisdem annis viginti siclos ærario publico iubebat prębere: & eos qui emerant extra Abydum corpora seruilia, bina numismata in tributū dare pręcepit, maximè eos qui in Dodecaniso erāt. Nona, naucleros qui maritima inhabitant, & maximè eos terreno labore minoris Asiæ viuētes, emere de rebus quæ ab illo rapiebantur cogebat: vtcunq; appreciarentur ab ipso. Decima, insignibus Constātinopoleos naucleris collectis, dedit ad vsuram quatuor siliquarū numismata, cū auri duodecim librarū, persoluerent simul & consueta cōmercia. Hęc ex multis summatim pauca descripta sunt, significanti multimodū ad omnem speciem eius molimē. Quæ enim in regia vrbe primoribus mediocribus & exiguis ostensa sint mala, nequeūt scribi, alios quidem eo inuestigante qualiter domi viuerent, ac submittente malignorum quosdam seruorum derogandi dominis, in primordijsq; quasi dubitante super his quæ dicebantur, deinde verò affirmante calumnias. Idipsum & super ignobilib. gerebat, dignos eos honoribus iudicans. Præterea domorum multas habitatorum à prima in tertiā generationem subuerte

bat, ſpe fretus, vt quanto celerius ruerent, tanto has ipſe hęreditate citiùs poſſeſſurus eſſet. Dignum autem eſt vt & hoc, cauſa voluptatis & paradigmatis, memoriæ commendemus. Cerularius quidam erat in foro ex laboribus ſuis locuples & nihil agens, quo accerſito omniũ vorax Imperator ait: Pone manum tuã in vertice meo, & iura quãtum tibi ſit aurum. Qui parum tanquam indignus recuſans coactus eſt ab eo facere hoc. Et centum ſe libras habere dixit, quas eadem hora auferri præcepit dicens: Tu quid opus habes ſollicitari? prãde mecum, & tolle libras decẽ, & his vade cõtentus. Anno nono imperij ſui Nicephorus contra Chriſtianos adinuẽtiones extendit inſpectiones ſine Deo in emptionibus animantium, diuerſorũ fructuũ iniuſtas titulationes, & iacturas principum, fœnerationes in nauibus: qui omnibus legem ponebat, ne ad vſuram quicquam tribueretur, & alia dena milia malorum commenta, quorum particularis hiſtoria oneroſa eſt his qui compendioſas diſcere cauſas exquirunt. Kalendis autẽ Octobris tertia feria, euaginato quidã diſsipatus in habitu monachi gladio cuiuſdam militantium, cucurrit in palatium, Nicephorum interficere quærens: duo verò ex his qui circũſtabant, irruẽtes in eum, atrociter vulnerati ſunt ab eo. Comprehenſus autem & multis pœnis affectus excuſauit ſe, dæmonium habere prætendens, nullumq; prorſus accuſans. At ille mun

uit hunc in ligno cū patientibus. Multi ergo deinceps augurati sunt, enormis fore hoc miraculi signū, asseuerantes tam imperantibus quàm subiectis, quemadmodum & in impio Nestorio factum est. Manichæorum verò, qui nunc Paulitiani & Atingani dicuntur, quiq; in Phrygia & Lycaonia cōstituti, cōfines eius habebátur, amicus feruentissimus erat respō sis eorū semper & immolationibus cógratulatus. In quibus & cū Bardanius patricius cōtra eū insurrexit, his aduocatis, hūc molitionib. eorū subegit. Taurū quippe in loco quodam ferreo palo cornibus alligans, ad terrá in curuatū sic dum mugiret & volutaretur, occidi fecit, huiusq; vestem in mola versa vice molés, & incantationibus vsus victoriá tulit, permittente Deo propter multitudiné peccatorū nostrorū. Isti locū sub imperio eius adepti sunt intrepidè conuersandi. Vnde multi leuiorū infandis eorū corrupti sunt sectis. In exactione verò quidá falsus eremita Nicolaus nomine, & quidá cum eo blasphemi facti fuerát etiam recti sermonis, venerabiliumq; imaginum aduersarij, quos Nicephorus defendebat, & summum sacerdotem, & omnes secundū Deū viuentes tristatos pro hac causa reddebat. Sæpe namq; querentes aduersus eos indignatus est, inimicitias inuicem agitantib. congratulans, deridens omnem Christianum proximum diligentem, veluti diuinorum mandatorū euersor: cui studium erat, iudicij

rationabilia & irrationabilia contra omnem hominem in Magnauræ pœnaliter admouendi, quo nemo vacaret agere aduersus impietates eius. Deniq; militares principes more seruorum vti episcopis: & inferioris ordinis clericis iussit adituris episcopia & monasteria, & his qui eorum erát autorabiliter abusuris, eos qui à sæculo diuinis cótulerant obsequijs aurea vel argentea vasa, vituperabat, & ecclesiarum quæq; sacrata pro communibus haberi dignum fore dogmatizabat, instar Iudæ tale quid super dominico decernentis vnguento. Antecessores etiam suos Imperatores vniuersos velut improuidos accusauit, generaliter omnium prouidentiam auferens, simul & dicens, neminé posse imperanté circumueni re, si voluerit, qui imperat, strenuè principatũ tenere. Sed vanus factus est in cogitationib. suis diuinitùs occidédus. Intereà mése Februario eiusdé quartædecimæ Indictionis primo sabbato ieiuniorũ obuij facti Sarraceni penes
Euchaidã * Euchaicam Leoni Prætori Armeniacorum deferenti thematis rogã, hanc abstulerunt cũ multitudine populi copiosa. Talenta ergo erant sedecim, libræ mille trecentæ. In his nec sic redargutus Nicephorus ab auaritia sua cessauit. Igitur nouus Achab signis nó eruditus, quin econtrà Phalaride ac Mida ambitiosior factus, contra Bulgares prælium præparat vnà cum Stauratio filio suo: & Iulio mense à regia vrbe digressus, iussit Nicetæ patricio & generalĩ

nerali logothetæ, publicos ecclesiarum & monasteriorum census imponere, & octo annorum præteritorũ redhibitiones à principũ domibus exigere: & erat lamentũ magnũ. Cũ autem querimoniam audiret à quodam proprio famulo, Theodosio videlicet Salibara patricio dicente sibi: Omnes ô domine cõtra nos clamãt, & in tẽpore tẽtationis casui nostro cõgratulabuntur, sic ait ad eum: Si Deus obdurás obdurauit cor meũ vt Pharaonis, quid boni erit his qui sub manu mea sunt à Nicephoro? Theodosi, noli expectare præter quæ à te cõspiciũtur: hæc dominus nouit, ipse ego cõscriptor horũ viua voce audiui à Theodosio. Collectis itaq; militijs nõ solũ ex Thrace, verũ etiã ex vlteriorib. thematibus, cũ his etiã egenos pedites cũ ꝓprijs stipẽdijs cõtra Bulgares fundis & virgis armatos, & blasphemãtes minauit. Crunnꝰ aũt multitudines timẽs, cũ essent Marcellis, pacẽ petebat. At ille nequam consilijs & cõsentiẽtiũ cõsiliorũ suorũ persuasionibus prohibitus est, & post multos anfractus per auia loca præcipitãter temerarius simul & pauidus ingreditur Bulgariam XIII. Kal. Augusti, cum Syrius appareret cuncta cõsumens frequenter ita fatus: Quis ibit, inquiens, & decipiet Achab? Quia siue Deus, siue aduersarius trahit me nolentem. Porrò priusquàm ingressus fuisset Bulgariam Byzantius dilectus huius famulus ad Crunnum confugit Marcellis, secum subrepta veste Imperiali,

& auri libris centum. Multi autem huius fugam in malum Nicephori auspicati sunt. Tribus quippe diebus post primos conflictus se prosperari opinatus, non prosperam facienti Deo adscribebat victoriam: sed Stauratij solius bonam fortunam bonumq; consiliũ prædicat, & principibus qui introitum inhibuerant, minabatur. Et irrationabilia quoque animantia, & infantes, & omnem ætatem immisericorditer occidi prǽcepit, & mortua comprouincialium corpora insepulta dimisit, solius spoliorum collectionis curam faciẽs. Claues autẽ & signacula penetralibus Crunni superimponebat, ea vt propria de cætero communiens. Aures etiam & cǽtera Christianorum membra, qui saltem tetigisset ex spolijs quicquam abscindebat, & aulam incendit quæ dicebatur Cortis Crunni, cum ipse vehementer esset humiliatus, & significasset, dicens: Ecce vicisti, tolle ergo quicquid tibi placuerit, egredere in pace. At ille cum pacis esset inimicus, hanc admittere noluit. Tunc sæuiens ille in regionis introitus & exitus lignea munimina mittens maceria circundedit atq; tutauit. Nicephorus autem hoc cõperto, mox attonitus quidnã ageret circũiens ignorauit, & his qui simul aderãt, futurã perditionẽ prænũciabat asseuerans: Etiamsi pennati fuerimus, nemo speret exitiũ se euasurum. Hæc aũt molimina erant per dies duos, quintã videlicet & sextã feriam: & nocte sabbati turbationes turbarũ arma-

armatarũ circa Nicephorũ, & eos qui cũ ipso erant, auditę acies omnes eneruauerunt. Ante diei verò principiũ superueniẽtes Barbari cõtra tabernaculum Nicephori, & magnates qui cũ ipso erãt, hũc miserabiliter interficiũt: inter quos erant * Aetius Petrus, & Sisinnius Trifiles patricij, atq; Theodosius Salibaras patricius, qui cõtristauit, & multa mala beatæ ostendit Eirenę: nec nõ & Eparcus patricius & Prętor Oriẽtaliũ, multiq; ꝓtospatarij & spatarij, & excubit⁹ domesticus, & ordinũ princeps seu Drõgarius imperialis vigiliæ, simul & Thracę Prętor, & multi principes thematũ cũ infinitis populis, omnisq; Christianorũ corrupta est species. Arma quoq; omnia perierũt, & imperij vasa. Porrò talis diei deformia verba absit vt Christiani vlteri⁹ videãt, vtpote omne lamẽtũ excedẽtia. Caput aũt Nicephori Crũn⁹ recisum suspẽdit diebus multis in ligno, in ostentationẽ ad se venientiũ nationũ, & cõfusionẽ omnium nostrum. Post hæc sanè accipiẽs illud & denudans, argentoq; forinsecus induens, bibere in illo Sclauinorũ principes fecit gloriatus. Verùm licet multæ viduæ ac orphani fuerint facti vno die, & lamentatio intolerabilis haberetur: huius tamen occisio, multorum facta est consolatio. Modum verò huius occisionis nullus eorum qui saluati fuerant, liquidius enarrauit. Ferunt etiam quidã, quòd Christiani hũc cadẽtẽ lapidibus impetierũt: ast effœminatorũ virorũ, seruorũ

Etius

ſcilicet eius cum quibus & concumbebat, alij quidem igne valli, alij verò gladijs perierunt cum ipſo. Huius principatu Chriſtiani grauiorem nullo tempore ſunt conſequuti. Omnes enim qui ante ſe imperauerunt, ambitionib. & luxurijs atq; Barbaricis crudelitatibus ſuperauit, de quibus per ſingula proſequi, & poſteris incredibile, & nobis erit laborioſum. Vulneratus eſt autem & Stauratius periculoſe in dextra parte colli, & vix à pugna ſaluus euaſit, & venit Adrianopolim atrociter plaga colaphizatus. At verò Stephanus patricius, & ſcholarũ domeſticus, cũ adeſſet quoq; Theoctiſtus magiſter, pronũciaut Stauratiũ Imperatorẽ, & diſputauit populo qui ſaluatus fuerat contra patrem ſuum: qui oppidò delectati ſunt. Michael ſanè Europalates illæſus euadens, admodum ab amicis rogatus eſt vt Imperator appellaretur, & nõ admiſit propter iuramenta Nicephoro præſtita atq; Stauratio. Huic Stephanus Domeſticus reſiſtebat, ſpe vitæ Stauratij. Porrò Stauratius per vrinam ſanguine immenſo prorũpente, arefactus eſt fœmorib. & tibijs adeò, vt phorio veniret Byzantium. Hũc Nicephorus patriarcha validò amans affectu, conſilium dabat ei vt Deũ placaret, & eos qui in auaritia prægrauati erant, à patre ſuo cõſolaretur. Ad quem paterni ſenſus hęres germanus dicebat, nõ poſſe plus tribus reddere talentis. Hæc autem erant exilis pars iniuſtitię illius: veruntamen & circa hęc pigri-

pigritabatur, non viuere fidens. Cum autẽ fœdus illibatũ more paternæ mentis circa nemínem seruaret, frequentius dehonestationibus submittebat Theoctistum magistrum, & Stephanum domesticum, & Michaelem Europalatem, auertens animo, & Procopiam sororẽ suá vt insidiantem sibi Theophanię Augustę submissionib. Mox quippe misera per beatæ imitationem Eirenæ obtinere sperabat Imperium cũ sine liberis esset. Ast verò Stauratius videns se insanabiliter infirmari, habitum Imperiũ vxori acquirere festinabat, & Bulgares in Christianos excitare supra præcedẽtia mala: supra quo pauẽtes Nicephorus patriarcha, Theoctistus magister, & Stephanus domesticus, ex multa inimicitia in alternam amicitiá cũ Michaele Europalate venere. Circa fines Septembris v. Indictione Kal. Octob. vesperę Stauratius aduocatũ Stephanum domesticũ percontabatur, quonam modo Michaelẽ sororis suæ maritũ ex propria domo posset ducere ad eius oculos eruendos: quo perhibente, hoc impossibile fore hac hora propter virtutem quæ circa illum esset, & ob munitionẽ domus loci eius, rogat nemini fieri nota quæ dicta sunt. At ille cùm verbis persuasibilibus inflexisset eũ ne solicitus esset, per totam noctem militias ordinũ, quæ remanserant, collegit in Hippodromo vnà cum principibus proprijs ad pronunciandum Michaelẽ Imperatorem, quemadmodum in subsequentibus indi

cabitur. Porrò Nicephorus patriarcha scriptũ à Michaele propriæ manus exegit de recta fide, & vt sine sanguine manus à Christianis seruaret, ac de sacris hominib. seu monachis de toto ecclesiastico catalogo, ne percuterentur ab illo.

MICHAEL. Anno ab incarnatione Domini DCCC IIII. Indictione quinta, tertia Nonas Octob. Michael Europalates mitissimus appellatus est Imperator Ro. in Hippodromo à toto Senatu atq; ordinibus, qui imperauit annis duobus. Stauratius aũt acclamatione huius audita statim comã totondit, & monachicis indutus est vestimentis: & per Simeonẽ monachũ cognatum suum valdé patriarchã implorans, qui veniens in palatiũ vnà cũ Imperatore Michaele, Stauratiũ rogabat ne tristaretur super hoc quod factũ est; non enim per insidias, sed desperatione vitæ ipsius id gestum asseuerás. At ille nequitiæ paternæ rabie furens, nõ adquieuit, dicens ad eum: Amicũ meliorem me non habebis. Hora verò quarta coronatus est Michael à Nicephoro patriarcha in ambone magnæ ecclesię, in quo magna exultatio facta est: & donauit patriarchę auri libras l. & clero xxv. Vir enim magnanim⁹ & nõ auar⁹ omnes cõsolatus est qui Nicephori nequitia sunt lęsi, donisq; Senatũ ac militiam recreauit. Porrò IIII. Idus Octobris coronata est Procopia in Triclinio * Augusta, multisq; donis liberalib. auxit Senatum. Mulieribus verò Thematicorum

Augusteos

rum militum, qui fuerant in Bulgaria perempti, auri quinq; talenta dedit. Theophaniá autem vxorem Stauratij singularem vitam amplexá, & cognatos illius qui miserabiliter sub Nicephoro vixerant, ditauit. Interq; alia insignem domum & monasterium Thebraica dictum, vbi Stauratius est sepultus, illi cócessit. Omnes etiam patricios & senatores, sacerdotes & summos sacerdotes, & militantes monachos & pauperes tam in regia vrbe quàm in thematibus degentes locupletauit, adeò vt immensurabilis auaritia Nicephori, propter quam & malè perijt, paucis diebus disparuisse probaretur. Super multos præterea optimos mores suos cú pijssimus & orthodoxus esset, tristabatur super his qui à sancta scindebantur ecclesia quacunq; occasione siue ratione: multumque sanctissimum patriarcham, & eos qui poterant pro communi pace concurrere, rogans non quiescebat, inter quos & Theodorum Eugumenum studij, & Platonē atque Ioseph archiepiscopum Thessalonicensem fratrem Theodori in studijs detentos amaris, vnà cum principibus monasterij eorū satagebat vnire, quod & fecit. Cæterùm misit ad Carolū regem Francorum pro pace atque contractu nuptiarum in Theophylactum filium suum. Nicephorus quoque sanctissimus patriarcha transmisit synodicas literas ad Leonem sanctum papá Romanum. Antea quippe faciendi hoc à Nicephoro prohibebatur,

Porrò Octauã Kal. Ianuarij quintę Indictiõis Michael trãquillissimus Imperator coronauit Theophylactum filium suum Imperatorem à Nicephoro patriarcha in ambone maioris ecclesiæ, feria v. & obtulit preciosissimum stemma in sancto altario in vasis aureis, & lapidib. venustis, & quadrangulis velis antiquitùs ex auro & purpura clarè contextis, atq; admirabilibus sanctis imaginibus variatũ. Donauit autẽ & patriarchæ auri libras xxv. ac venerabili clero libras centum, splendidam reddens sanctam festiuitatem & filij pronuntiationẽ. Multo sanè diuino zelo Imperator pijssimus motus contra Manichęos, qui nunc Pauliciani dicuntur, & * Atingarios in Phrygia & Lycaonia degentes, capitalem animaduersionẽ Nicephori sanctissimi patriarchæ ac aliorum piorum prædicamentis promulgauit. Aduersus est autem per alios nequam morum consiliarios obtentu pœnitentiæ, cum esset impossibile illos pœnitentiam agere, qui eorum errore decepti fuissent. Dogmatizabãt autẽ indoctè, nõ licere sacerdotibus promulgare cõtra impios mortem, per omnia diuinis super hoc aduersantes scripturis. Si enim Petrus vertex Apostolorum Ananiam & Saphirã ab vno mẽdacio tantùm mortificauit, & Paulus clamat: Qui talia, inquiens, agunt, digni sunt morte: & hæc de solo corporali peccato: quomodo non horum contrarij erunt, qui omni spiritali & corporali spurcitia dæmonibus seruiunt?

Anthigarios

uiunt. Stauratius verò vlcere tabefactus ex mortali plaga circa ſpinæ loca infixa, ita vt nō poſſet quiſquam appropinquare illi ob multū fœtorem, mortuus eſt tertia Idus Ian. Indictione quinta, cum imperaſſet, vt putatur, menſibus duobus, diebus ſex. Porrò quinta Idus Maij, feria quinta, eclipſis ſolaris facta eſt magna. Et ſeptima Idus Iunij egreſſus eſt Imperator Michael contra Bulgares, & cum eo ſimul Procopia vſq; Zerulum. Crūnus aūt dux Bulgarum, cum Debeldum obſidione cepiſſet, & eos qui in ipſo fuerant vnà cum epiſcopo trāſmigraſſet, multitudines quæ propter malum frequensq; conſilium nequam cōſiliariorum Imperatoris ad eum confluxerant, ad inſidias & iniurias Obſicij maximè, & Thraceſiorum conuerſi ſunt, quos Michael compeſcens, donis & admonitionibus ſilentio impoſito mitigauit. At verò Bulgares ſimultatib. militiarū cōpertis, & quòd eſsēt formidātes præliū, amplius cōfortati prævaluerūt aduerſus Thracē & Macedoniā. Tūc Ancialū & Beroē dimittētes Chriſtiani fugerūt nemine pſequente, Nicetāq; ac Probati caſtrū, & alia quædā præſidia, ſimiliter & Philippopolim & Philippos, & Strymonem habitantes, occaſione accepta fugientes ad propria redierunt. Hoc autem diuina indignatio fecit, Nicephori væſaniam arguens, per quam putatiuæ correctiones eiūs, in quibus gloriabatur, celeriter corruerunt: prauasq; opiniones multorum, qui Deum impu-

gnantes & abundantes hęreses Paulitianorũ, Atinganorũ, Iconoclastrarum & Tetraditarũ desierũt accusare. Omitto enim adulteria, fornicationes, libidines atq; periuria, odia fraterna & auaritias, nec nõ & præuaricationes reliquas contra sanctas ac venerabiles imagines; cõtraq; sanctũ monachicũ habitum: mouebát linguas, beatum dicentes Deo abominabilem Constantinum, quod fortiter aduersus Bulgares gesserit propter pietatem, quam vt impie illi infelices fatebantur, habuerit. At verò hi qui in vrbe regia erát, armabátur post synodum vniuersalem ad fidem subuertendá orthodoxam, cæcos cæcis mẽtibus sine Deo volentes imperare filios Constantini Deum impugnátis, apud Banormũ insulá custodiæ mancipatos, quos per noctẽ furari voluerũt, & adducere ad exercitũ. Sed dominus hos cõfudit, erigens Michaelem piissimum in defensionem veritatis. Disputatis enim conuenientibus de fide plebibus, regiá repedauit ad vrbem, & sapienter cogitans; multos rebelliorũ per paucas plagas deterruit, exilio iubens deportari filios Constantini, qui oculis orbati esse cernebantur, in Aphusiá. Vnum verò ex supradictis seductoribus falsum eremitam, exactione maleficij socium Nicolai, qui iconà sanctissimæ Dei genitricis deposuerat, lingua recisa mutilauit, qui & mortuus est corpore & anima. Collegam autem suum Nicolaum, promittentem se pœnitentiam acturũ, omni-

omnibus publicauit, & cõfitentem sua ipsius mala, tradidit illum in monasterio custodiendum, ne libera conuersatione habitu proprio abuteretur. At verò * Atinganos publicans e- Athigarios xilio tradidit per Leonem Orientalium Prætorem. Porrò Augusto mense, quinta Indictione, Thebid contra Christianos mouit exercitum: cum quo Leo bellum conferens, prosperatus est duo milia interficiens, & equos comprehendens & arma. Muhammat aut primus filius Aaron tenens principatũ gentis, inito bello in interiori Perside cum Habdalla fratre suo superatus est. Et fugiens in Gabda hanc obtinuit. Damascũ verò alter tyrannus, & Ægyptũ, & Africã duo partiti sunt, & alius Palæstinã more latronis depastus est. Anno secũdo imperij Michaelis, Crunnus Bulgarũ dux per *Dragomirũ ꝓ pace rursum ad Imꝑatorẽ Mi- Dargamerum chaelẽ legationẽ misit, quęrẽs fœdera quę sub Theodosio Adramitino & Germano patriarcha repromissa fuerãt Cormesio, qui per illud tẽpus dominus erat Bulgariæ, quæ terminos cõtinebant Ameleonis Thracẽsis: vestimenta quoq; seu coccineas pelles vsq; ad precium quinquaginta librarũ auri: & super hæc profugos vtriusq; patris ad alterutrũ reddi, si contigisset eos insidiari prelatis: negotiãtes verò in vtraq; regiõe per pręcepta & signacula cõmẽdari: & qui verò sine signaculo inuẽti fuissent, diriperetur quod haberent, & inferretur publicis rationibus. Scripsit autem ad Imperatorẽ:

Nisi acceleraueris, inquiens, ad pacé iudicio tuo, præliabor cótra Mesembriá. His receptis Imperator nequam consiliariorũ admonitionibus pacé nõ admisit. Sub obtentu enim falsæ pietatis, & circa Remp. perditionis nequã cõsiliatores asserebát, nó oportere fugitiuos reddere, perhibẽtes in testimoniũ illud euágelicũ domini eloquiũ perhibẽtis: Eum qui venit ad me, nó eijciam foras. Mediáte verò mense Octob. aciẽ dirigit Crunnus cõtra Mesembriam in machinamentis, & manganis, & arietibus, quæ Nicephori causa destructoris Christianorũ didicerat. Arabs enim quidá ad baptismum confugerat satis expertus mechanicæ artis, quem cum castrametatus esset, in Adrianopolim constituit, cui nullum meritum conferens, quin potius adbreuians eius rogam, murmurantem nimis cecîdit: qui super hoc tristatus fugit ad Bulgares, & docuit eos omnem mechanicam artem in his. In his insistens, nemine ob multam stulticiam resistẽte per totum mensem, cepit eam. Kalendis autem Nouembris aduocauit Imperator patriarchá cũ angustiaretur, & de pace cõsiliũ sumpsit. Aderát aũt & Metropolitani, Nicenus scilicet & Cizicen⁹, pręsentib. quoq; prauis cõsiliarijs cũ Theodoro Egumeno studij: etiá patriarcha ac Metropolitani antistites, pacé cũ imperatore amplectébátur: mali verò cõsiliarij cũ Theodoro Euguineno studij hác subuertebant fatentes: In subuersione diuini mandati

nemo

nemo pacē amplectitur. Eum quippe qui venit ad me, ait dominus, non eijciam foras. Primò quidem quomodo nemine ad nos ex eis confugiente, nos eos qui intra Curtem erant prodidimus, valentes hos cum pace saluare? secundò verò quia & si fugerūt, rarò quidem ad nos, pro acquirēda tamen plurimorum salute oportebat potius decertare, quàm super incertis & inuisibilibus locupletari. Gratius enim est Deo, plures potius saluare q̄ paucos. Porrò damnum in pluribus pati propter modicum lucrum, primæ dementiæ est. Hęc Kal. facta sunt Nouembribus. Porrò prima die Nonas Nouembris apparuit cometes in figura duarum lunarum fulgentium, adunantium se atq; separantium in diuersa schemata, ita vt in acephali viri fictionem formarētur. Et in crastinum de excidio Mesembrię venit miserum nuncium, deterrens omnes ob maiorum omnium malorum expectationem. Inuenientes enim eam inimici plenam omnibus rebus, quæ ad habitationem hominum adesse solēt, hanc tenuerunt vnà cum Debelto, in quo & syphones æreos inuenerunt triginta & sex, & ignis humidi qui per eos emittebatur, argentiq; ac auri non modicam copiam. Eodem anno multi Christianorum ex Palæstina ac Syria in Cyprum venere fugientes immensam Arabum afflictionem. Cum enim sine generali principatu Syria esset & Ægyptus & Africa & omnis principatus qui sub ipsis est,

homicidia, rapinæ, adulteria, ac omnes Deo odibiles actiones in ciuitatibus ac villis, * vt diuinitùs peritura gente perpetrabâtur: inq; alma Dei nostri ciuitate colenda loca sanctæ Dei genitricis & resurrectionis ac caluariæ seu reliqua profanata sunt. Similiter autem & Lauræ eremi opinatissimę, sancti Caritonis, & sancti Sabæ, & reliqua monasteria & ecclęsiæ desertæ factæ sunt. Alij autem percepto martyrio interempti sunt: alij verò Cyprum, & ex hac Byzantiū properarūt, quos Michaël pius Imperator, & Nicephorus sanctissimus patriarcha benigna munificentia receperunt. Nam his qui venerūt ad vrbem, monasterium insigne donauit: his verò qui in Cypro remanserant, monachis & laicis talentum auri transmisit, & hos diuersis consolatus est modis. Erat quippe Michaël circa omnes suauis & clemens, circa negotiorum verò dispositionem iners, seruitute subactus Theoctisto magistro & cęteris principibus. Pręterea mense Februario duo Christiani ex Bulgaria fugientes nunciauerunt Imperatori, Crunnum prędaturum eos qui essent in Thrace repentè festinare. Quintodecimo Kalend. Martij exiuit Imperator ab vrbe, & Dei prouidentia inefficax redijt, & ascēdens monasterium Tharasij sancti patriarchæ, celebratis eius memorijs vnà cum Procopia Augusta, petalo argenteo librarum nonagintaquinq; sacrū eius sepulchrū vestiuit. Post captam verò Mesembriam

Imperator Crunno pace negata, ex omnibus thematibus electam militiá ante vernale tempus in Thracem tráſire pręcepit, ita vt omnes moleſtè ferrent, maximè Cappadoces & Armeniaci. Imperatore autem exeunte cum ordinibus menſe Maio, exiuit cum eo ite... Procopia vxor ſua vſq; ad aquęductum iuxta Heracleam. At verò multitudines ſuper hoc duriter ferentes in derogationem ac maledictionem conuerſæ ſunt contra Michaëlem. Porrò quarta Idus Maij, eclipſis facta eſt circa xii. partem Tauri iuxta horologium oriente Sole, & multus timor cecidit ſuper turbas. Aſt Imperator circuibat Thracem cum prętoribus ac militijs, neq; cótra Meſembriam pergens, neq; aliud quid eorum quæ agi debent ad deſtructionem hoſtiú patrans, ſed tantùm ſuaſus ſermonibus vanis conſiliariorum ſuorum, bellorum experientiam non habétium, ac per hoc aſſeuerantium, non audere inimicum aduerſum illum venire in propria regione ſedentem. Et erat barbarico impetu grauior conciuium cœtus, deficiétium circa neceſſarias vtilitates, & rapinis ac inuaſionibus exterminantium compatriotas. Circa initia verò Iunij menſis Crúnus Bulgarú dux exijt cum exercitibus ſuis, veritus quòd multi eſſent Chriſtianorum: cumq; mouiſſet exercitum in Verſiniciá, quaſi triginta ſignis ab Imperialibus caſtris, Leo patricius & Prætor Oriétalium, Ioánes quoq; patricius & Macedo-

niæ Prætor cognomento Aplaces, multum prompti ad hos debellandos, prohibiti sunt ab Imperatore per malos consiliarios. Cum autem vrbs litanias celebraret cum summo sacerdote in tẽplo sanctorum Apostolorum, quidam impiorum, Deo perosi, Constantini hæreseos, obserata porta imperialium sepulchrorũ, nemine attẽdente propter turbæ frequentiam, quo subitò cum quodam sonitu aperiretur egerunt, quasi ex quadá operatione facti prodigij, & intro insilientes procidebant seductoris monumento, hunc inuocantes, & non Deum: Surge dicentes, & auxiliare perditæ Reip. Diffamaueruntq; quia surrexit super equum sedens, & vadit Bulgares debellaturus, qui è cõtrario Tartarũ habitat cum dæmonibus. Qui ab vrbis præfecto cõprehensi, primò quidem mentiebantur, diuinitùs vltrò fuisse apertas sepulchrorũ portas: presentati verò tribunali præfecto, & circa testimonium claudicãtes, obserationis fraudẽ ante omnem pœnam confessi sunt, quos meritò * vestibus põpæ submisit, vociferantes causam pœnæ. Sic enim nequitiæ inuẽtor diabolus suos milites erudiuit, vt nõ peccata sua accusent, sed orthodoxam & patribus traditam fidem, sacrumque habitum monachorum, qui diuinæ est philosophiæ gymnasium. Multi autem qui in his blasphemabant, habitu tantùm Christiani erant, veritate verò Pauliciani, qui non valentes detestabilia opera sua manifestare, huiu-

* vectibus

huiuſcemodi occaſione indoctos adulterabant, Conſtantinum qui Iudaici erat ſenſus, beatum dicentes vt prophetam & victorem, hæreſimq; ipſius in ſubuerſionem incarnatæ diſpenſationis Domini noſtri amplectentes. Porrò decima Kalend. Iunij prælium ineuntibus haud procul ab Adrianopoli, delinquunt quidem Chriſtiani valde dirè circa bellum, obtinent autem inimici pugnam, adeò vt plures congreſsionem nec intuentes ſumma fuga vterentur: ita vt Crunnus conſternatus æſtimaret inſidiarum argumentum eſſe quod factum eſt, & modicum retineret ſuos ab inſequutione: quia verò eos vidit ſine vlla retentione fugere, perſequutus occidit multitudines copioſas, & veniẽs nihilominus ad ſarcinas, has cum exuuijs abſtulit. Aſt Imperator fugiens repedabat in vrbem cum multitudinibus, harumq; principibus ſumptis inſuper pollicebatur imperij depoſitiones deiurans: inter quos & Leonem patricium, & Prætorem Orientalium, tanquam pium & fortiſsimum & per omnia ſtrenuum, in tenendo imperio aſciſcere ſocium voluit: qui nullatenus acquieſcens, dimiſit eum thematibus præeſſe, octaua Kalen. Iunij deponere volens Imperium, & alium promouere, qui tamen ab vxore & filijs permiſſus non eſt, & ab his qui nequiter præualuerant. Verùm in hoc Nicephorus ſanctiſsimus patriarcha cõſentiebat, Et ipſe, inquiens, & filij eius ſaluandi erunt, ſi

taliter quis promoueatur. At verò Prætores descendentes cum multitudinibus in vrbem, Imperatorē fugisse audientes, desperati quòd ab eo de cætero imperandi forent, consiliati sunt apud semetipsos, & implorabant Leonem, quo auxiliaretur cōmuni Reip. & Christianorum religioni opitularetur. At ille aliquandiu quidem vehementer differebat, temporis considerans difficultatem, & Barbarorum incursionē intolerabilem, & semetipsum erga Imperatores conseruans rectum & absq; insidijs: quia verò ad vrbem properare inimicum vidit, scribit Nicephoro de fide sua recta affirmás, petens etiam vt cum oratione & nutu eius imperium sumeret, & veniēs ad tribunal ante vrbem positum vnà cum Prætoribus & exercitibus, valde legitimus Romanorum Imperator ostenditur, & die media Constantinopolim per Carsij portam ingreditur, & ad regalia peruenit. Porrò audita huius acclamatione Michaël in oratorium Phari accurrens vnà cum Procopia natisq; suis, detonsis capillis, monastica induit vestimenta, v. Idus Iulij, sexta Indictione, feria secunda.

LEO. Postera verò die, Leo coronatus à Nicephoro patriarcha in ambone maioris ecclesiæ, vrbis præcepit custodiri portas: & muros die ac nocte ipse per se circuiens, & exercitás cunctos, ac bonam spei fiduciam habere commonens, eo quòd Deus celeriter foret inopinatè facturus per intercessiones intemeratæ

Dei

Dei genitricis & omnium sanctorū, nec omnino confundi nos esset passurus ob multitudinē culparū nostrarum. Interea nouus Sennacherib, Crunnus videlicet, derelicto proprio fratre cum virtute sua ad impugnandum Adrianopolim, post sex dies imperij Leonis superueniēs in viribus suis & equis, regiā vrbem gyrauit iuxta muros à Blacernis vsq; ad Aureā portam, ostendens virtutē suam: & celebrato polluto dæmonico sacrificio in prato penes mare sito, postulauit ab Imperatore vt figeret contum suum in eandem portam Auream: quo id fieri non permittente, reuersus est ad tabernaculum suum. Cum autem admiratus fuisset muros vrbis & bene ordinatam Imperatoris aciem, & super obsidionē quam sperabat, desperatus effectus esset, ad conuentiones conuertitur, & ante pacē tētatoria verba faciebat. At Imperator accepta occasione conatus est huic insidiari, sed à multitudine peccatorū nostrorum hoc in finem perducere prohibitus est, administrantiū huiuscemodi rusticitate, vulnerantium quidem hunc, mortalē tamen non inferentium plagam. Super hoc ergo insaniens nequissimus, misso cursu ad sanctum Maman, palatium illic habitum incendit, & æreo Leone Hippodromi vnà cum vrso & dracunculo lateribus ac marmoribus electis in plaustro impositis reuersus est, & obsessam Adrianopolim cepit.

Explicit Liber vigesimusquartus.

INDEX LOCVPLES ET ACcuratus, eorum quæ in hac Eutropij historia continentur, vtilis admodum ac necessarius.

An-

aulici

coniu-

Eume-

H

idolo-

Pœno-

capi-

Q

S

ſeditio

40

